

שבוע פרשת ויצא

(7 – 13 November 2021)

ג' – ט' כסלו תשפ"ב

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֶנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריד קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפץ ל"חדר ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מבלי זיין:

רְתָמִים: ה אֹיְהָאֵלִי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכֻנָּתִי
עַם־אֹהֲלֵי קֶדְר: ו רַבַּת שְׁכֻנָּה־לָּהּ נִפְשִׁי עִם
שׁוֹנָא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בְּצִרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשִּׁפְתִּי
שָׁקַר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מִה־יָתֵן לָךְ וּמִה־יָסִיף לָךְ
לְשׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

יְהוָה צִלָּךְ עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־
יִכְבֶּה וַיָּרֶחַ בַּלַּיְלָה: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתְךָ וּבֹאֲךָ
מִמָּוֶתָה וְעַד־עוֹלָם:

א שִׁיר לַמַּעֲלֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין
יָבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יָתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שְׁמֶרְךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שְׁמֶרְךָ

תחילת זמן קידוש לבנה: מוצאי שבת קודש, ט' כסלו

אגרות קודש

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מכ"ט חשוון, בו מודיע ומתאונן אשר לע"ע אין נותנים לו היתר יציאה לנסוע לכאן, ויעוין בהמשך מים רבים תרל"ו בתחלתו, ובטח היתה ידועה לו השקפתי וכמדומה שגם אליו בפרט כתבתי בזה, שהתלמידים דישיבת תומכי תמימים בלוד יש בשבילים כר נרחב לפעול באה"ק ת"ו ולהאיר ע"י חלקם בעולם ובמילא להמשיך ג"כ הצלחה בעניניהם הפרטים, היינו בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות וכן בהצלחה בעבודת השי"ת, והנה למרות זה הנה שאל וחזר ושאל, ושאל ג"כ בעקיפין בדרך שלא ע"ד הרגיל, וענית ע"ז, שמחייכי תיתי, אם רוצה ינסה ומסכים הנני ע"ז, ואם אחכ"ז הראו לו עוד הפעם שיש בשבילו עבודה (מלשון עורות עבודים וכמבואר בכ"מ בדא"ח בתו"א ר"פ משפטים וכו') היינו שזהו ענינו וואו מען דארף עם האבען, און אויף דעם דארפמען הארעווען, ולא ששכלו תובע זה ויש בזה געשמאק מצד הגוף ונה"ב, הנה גם אחרי הוראה זו עוד הפעם מתאונן ומחפש לו עצות ותחבולות לנסוע דוקא, בה בשעה ווען ער וויל.

... ליום הולדתו שמזכיר... הנה בודאי ידוע לו הסדר דיום הולדת, והוא בכלל - העלי' לתורה, ובפרט שיום הולדתו חל ביום הש"ק, חזרת דא"ח ברבים, אמירת ספר תהלים, ונתינה לצדקה קודם התפלה - אם חל בימות החול - או ביום שלפני זה - אם חל בש"ק ויו"ט -, ובודאי ראה ג"כ בהמובא בהיום יום - י"א ניסן - בענין ההתבודדות אשר מועתק הוא ממכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר,

והשי"ת יזכהו למלאות שליחותו בעלמא דין לאריכות ימים ושנים טובות ויהי חסיד ירא שמים ולמדן, והכוונה במלת למדן, לא רק בתורת החסידות כ"א גם בתורת הנגלה ובתוספות נוי"ן ארוכה הוא ע"ד דרז"ל בענין רבצן, הרגיל בכך ולא בדרך מקרה (בי"מ ל"ג ע"א) וע"ד המובא בדא"ח בענין גרשון ותדבקון בתוספת נוי"ן ארוכה (לקו"ת נשא כא, א. ראה כ, ב) להמשיך הענינים בפועל ממש למטה.

בברכה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קכ, קכא ג
- (ג) מאמר ד"ה ויחלוס והנה סולם מוצב ארצה גו' שבת פרשת ויצא, ט' כסלו, ה'תשכ"ה ה
- (ד) שיחת ש"פ ויצא, ט' כסלו, ה'תשי"א טז
- (ה) שיחת שבת פרשת ויצא, ט' כסלו, ה'תשכ"ה כב
- (ו) לקוטי-שיחות פרשת ויצא כרך טו, א לא
- (ז) לקוטי שיחות – פרשת ויצא כרך טו, ב לה
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מג
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויצא מו
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ויצא מז
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויצא פו
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויצא פז
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויצא צז
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צט
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת ויצא קב
- (טז) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת ויצא קסז
- (יז) – ספר המצוות, לשבוע פרשת ויצא קצג
- (יח) נביאים וכתובים יחזקאל פרק יג, נחמיה פרק ו-ז קצט
- (יט) משניות – מסכת זבים ביאור קהתי רא
- (כ) עין יעקב מסכת יומא רי
- (כא) מסכת ראש השנה עם ביאורים מדף כט עד דף לה ריב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים אדמו"ר הזקן רמ
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רמא
- (כד) תורה אור וישכם לבן בבוקר אדמו"ר הזקן רמד
- (כה) תורת חיים אדמו"ר האמצעי רמז
- (כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך אדמו"ר ה"צמח צדק" רמח
- (כז) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש רמט
- (כח) ספר המאמרים – המשך תער"ב אדמו"ר מוהר"ש"ב רנ
- (כט) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם) אדמו"ר מוהר"ש"צ רנא
- (ל) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק אדמו"ר מוהר"ש"צ רנה
- (לא) ספר הזכרונות פרק פב רנו
- (לב) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"ש"צ רנט
- (לג) חומש לקריאה בציבור רס
- (לד) קריאת התורה למנחת שבת-קודש רסח
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא ער
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רעא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

וּנְרַכְתָּהּ דִּי נָחַשׁ. שְׁקוּהִי דִּי פְּרִזְלָא, רַגְלוּהִי מִנְהִין דִּי פְּרִזְלָא
וּמִנְהִין דִּי חֶסֶף⁸ (ראשו של זהב טוב, חֲזוּהוּ וְזִרְעוּתֵיהּ שֶׁל
כֶּסֶף, מַעְזֵיהּ וּרְכִיבֵיהּ שֶׁל נְחוֹשֶׁת. שׁוּקֵיהּ שֶׁל פְּרִזְלָא, רַגְלֵיהּ -
מִהֶן שֶׁל פְּרִזְלָא, וּמִהֶן שֶׁל חֶסֶף).

(ב) וּמִבְּאֵר בְּזָה וּמִבְּאֵר בְּזָה כְּדַבְרֵי הַמְדֻרָשׁ
הַמְדֻרָשׁ ה'צִמְח צֶדֶק' בְּאֲרוֹכָה
(וּמִבְּאֵר גַּם בְּמָה עֲנִינִים
מֵאֲדָמוֹר ה'הַצִּמְח צֶדֶק', בַּעַל יוֹם
הַהוּלָלֶת' וְיוֹם הַהִילּוּלָא'
דְּט' כְּסֵל, שְׁנוּלָד בְּט' כְּסֵל בִּשְׁנַת
תַּקְל"ד וְנִסְתַּלַּק בְּט' כְּסֵל בִּשְׁנַת
תַּקְפ"ח וְבַעַל הַגְּאוּלָּה' דִּיּוֹד
כְּסֵל שִׁיעָא מִבֵּית הָאֲסוּרִים בִּי"ד
כְּסֵל תַּקְפ"ז), וְזֶה-לְשׁוֹנוֹ⁹ שֶׁל
אֲדָמוֹר ה'צִמְח צֶדֶק':

וְיִזְכֶּן עוֹד עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב
בְּמִקְוֵם אַחֲרָיו¹⁰: לְהִבִּין, דְּהִנֵּה
לְפַעְמִים אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹¹
גְּבִי מַעֲשֶׂה דְּאִיּוֹב, שְׁטֵן לְשֵׁם
שְׁמִים נִתְכַּוֵּן, כְּדִפְרִישׁ רִש"י
(אִיּוֹב א' ז') כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה
נִשְׁכַּח לְפָנֵינוּ אֲלֵקִינוּ זְכוּתוֹ שֶׁל
אַבְרָהָם, כַּמֵּאֲמָר חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא
שֶׁהִשְׁתֵּן בֵּא לְפָנֵינוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא
וְהִסִּית כְּנֶגֶד אִיּוֹב כִּיּוֹן שְׂרָא שְׁהִיִּתָּה
דַּעְתּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא נוֹטָה
לְאִיּוֹב וְחָשַׁשׁ שְׂמָא תִּשְׁתַּכַּח רַחֲמֵנוּ
שֶׁל אַבְרָהָם. וְלְפַעְמִים אָמְרוּ

טוֹב, חֲזוּהוּ וְזִרְעוּתֵיהּ שֶׁל כֶּסֶף, מַעְזֵיהּ וּרְכִיבֵיהּ שֶׁל נְחוֹשֶׁת. שׁוּקֵיהּ שֶׁל פְּרִזְלָא,
רַגְלֵיהּ - מִהֶן שֶׁל פְּרִזְלָא, וּמִהֶן שֶׁל חֶסֶף).

(ב) וּמִבְּאֵר בְּזָה וּמִבְּאֵר בְּזָה כְּדַבְרֵי הַמְדֻרָשׁ
ה'צִמְח צֶדֶק' בְּאֲרוֹכָה (וּמִבְּאֵר גַּם בְּמָה עֲנִינִים מֵאֲדָמוֹר
ה'הַצִּמְח צֶדֶק', בַּעַל יוֹם הַהוּלָלֶת' וְיוֹם הַהִילּוּלָא' דְּט' כְּסֵל, וְבַעַל
הַגְּאוּלָּה' דִּיּוֹד כְּסֵל), וְזֶה-לְשׁוֹנוֹ⁹:

וְיִזְכֶּן עוֹד עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בְּמִקְוֵם אַחֲרָיו¹⁰: לְהִבִּין, דְּהִנֵּה
לְפַעְמִים אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹¹ גְּבִי מַעֲשֶׂה דְּאִיּוֹב, שְׁטֵן לְשֵׁם
שְׁמִים נִתְכַּוֵּן, כְּדִפְרִישׁ רִש"י (אִיּוֹב א' ז') כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה
נִשְׁכַּח לְפָנֵינוּ אֲלֵקִינוּ זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם.

נִיחָלָם יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּדִרְכּוֹ מִבְּאֵר שֶׁבַע לַחֲרֹן וְהִנֵּה סֵלָם מִצֵּב אֲרֻצָּה
גוֹ'¹, וְאִיתָא מוֹבָא בְּמִאֲמָר חֲסִידוֹת שֶׁל ה'צִמְח צֶדֶק' הַמְדֻרָשׁ
הַשְּׁלִישִׁי בְּשׁוּשַׁל אֲדָמוֹר ר' חֲבִיד (בְּאַחַד הַבִּיכְלָאָף כֹּרֶךְ שֶׁל מֵאֲמָרֵי
חֲסִידוֹת בְּכַתְבֵּי ד' שְׁיִצְאוּ
לְאַחֲרֵיהֶן לְחֵרוֹת² בְּדֶרֶךְ כָּל
הַכּוֹנֵנָה שֶׁהִגִּיעוּ לִידֵי הָרִבִּי מְרוֹסִיָּה),
שְׁמִצְיָנוּ בְּמִדְרָשׁ בְּמָה
פִּירוּשֵׁים עַל ה"סוּלָם" שְׂרָא
יַעֲקֹב אֲבִינוּ בַּחֲלוּם, כְּפִי שְׁמִמְשִׁיךְ
וּמִפְּרָט.
פִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן: "וְהִנֵּה
סֵלָם" - זֶה הַכָּבֶשׂ שֶׁבִּאֲמִצְעוֹתוֹ
עָלוּ לְמִזְבֵּחַ וְשִׁימֵשׁ כְּסוּלָם, "מִצֵּב
אֲרֻצָּה" - זֶה מִזְבֵּחַ כוֹ'³ שְׁעִמֹר
עַל הַקֶּרֶעַ, וְלִפִּי פִירוּשׁ זֶה -
קָאִי מִכּוּוֹן סוּלָם עַל תְּפִלָּה⁴,
שְׁבִמְקוֹם קֶרְבָּנוֹת תִּקְנוֹם⁵
מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תִּקְנוּ חֲכָמִים
תְּפִלוֹת בְּמִקְוֵם הַקֶּרְבָּנוֹת.
וּפִירוּשׁ הַשֵּׁנִי: "סֵלָם" - זֶה
סִינִי³, וְלִפִּי פִירוּשׁ זֶה - קָאִי
מִכּוּוֹן "סוּלָם" עַל הַתּוֹרָה
שִׁנִּיתָה בְּסִינִי. וְשִׁנִּי פִירוּשֵׁים
אֵלּוּ הֵם בְּחִינּוֹת הַסּוּלָם
שְׁבִקְדוּשָׁה.

וְאַחֲרֵיכֵן מִבְּאֵר ה'צִמְח צֶדֶק'
מִהַמְדֻרָשׁ פִּירוּשׁ שְׁלִישִׁי⁶,
וְיִיחָלָם וְהִנֵּה סֵלָם" - זֶה
חֲלוּמוֹ שֶׁל נְבוֹכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
כוֹ', כְּפִי שְׁמִסְפָּר בְּהַרְחָבָה בְּסִפְר
דְּנִיָּאל פֶּרֶק ב' דְּנְבוֹכַדְנֶצַּר הִנֵּה
כְּדַבְרֵי הַזֹּהָר "מִמְרָאָה מִתְּנִיּוֹ
וְלִמְעָלָה טוֹב, וּמִמְרָאָה מִתְּנִיּוֹ
וְלִמְטָה רַע"⁷, וְזֶהוּ הַצֵּלָם
הַרְמוֹת שְׂרָאָה נְבוֹכַדְנֶצַּר בְּחֲלוּמוֹ,
רֵאשָׁה דִּי-דְּהָב טָב, חֲדוּהִי
וְדִרְעוּהִי דִי כֶסֶף, מַעֲוֵהִי

(* ע"פ לקו"ש ח"ה ע' 382 ואילך. 1) פרשתנו כח, יב. 2) באב. מס' 31 (גרפס לאח"ז באוה"ת ויצא כרך ה' תתמ, ב ואילך). 3) ב"ר פס"ח, יב. 4) וכו' בזהר ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. ת"ז תי' מה. 5) ברכות כו, ב. 6) ב"ר שם, יד. 7) ת"ז תס"ו (צז, א). ע"ח שער ק"נ רפ"ג. 8) דניאל ב, לב-לג. 9) אוה"ת שם ע' תתמה ואילך. - במהדורא זו ניתוספו ע"י המו"ל עוד איזה ציוני מ"מ, סימני פיסוק וחלוקה לקטעים. 10) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן אתהלך לאזניא ע' קנה. - ושם בסוף המאמר: (נמצא בדרוש ויחלום אות א'), וכנראה הכוונה לדרוש זה. וא"כ צ"ל: אות ז. 11) ב"ב טז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 רבוֹתֵינוּ ז"ל: נִתֵּן עֵינֵינוּ יצר הרע, השטן בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן
2 וְהִתְרִיבּוּ כו' (פֶּרֶק ה' דְּסוּפָה, דָּף נב סוף עמוד א), וְנִתֵּן
3 עֵינֵינוּ - מִשְׁמַע מַחֲמַת קִנְיָה, שֶׁהוּא רַע גָּמּוּר וְהָרִי זוֹ סְתִירָה
4 שֶׁמֶצֶד אֶחָד הַשְּׁטָן מִתְכוּן לטוב, וּמֶצֶד שֵׁנִי הוּא רַע גָּמּוּר.
5 אֶף הֶעֱנִין, דִּהְנֶה נִזְכָּר בְּעֵץ
6 חַיִּים 'שְׁקִלְיֹת דְּאֻצִּילוֹת'
7 מִבּוֹאֵר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁהַכּוֹחוֹת
8 שֶׁכִּנְגְדָה צֵד הַקְדוּשָׁה נִקְרָא 'קְלִיפּוֹת'
9 (כִּי הֵם מְכַסִּים וּמְסַתְּרִים עַל הָאֱלֹקוֹת,
10 כִּשְׁם שֶׁהַקְלִיפָה מְכַסֶּה עַל הַפָּרִי) וְגַם
11 בְּעוֹלָם הָאֻצִּילוֹת (הָרִאשׁוֹן וְהַנֶּעֱלָה
12 מֵאֲרֻבַּע הָעוֹלָמוֹת הָרוּחָנִים הַכְּלָלִים
13 אֻצִּילוֹת-בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עִשְׂיָה) יֵשׁ
14 'קְלִיפּוֹת', אֲבָל כִּיוֵּן שֶׁעוֹלָם הָאֻצִּילוֹת
15 הוּא אֱלֹקוֹת מִמֶּשׁ וְאֵין בּוֹ מִצִּיאוֹת שֶׁל
16 נִבְרָאִים נִפְרָדִים מֵאֱלֹקוֹת, הָרִי
17 הַקְלִיפּוֹת' שְׁבוּ אֵין לָהֶם מַעֲמָד
18 וּמִצָּב בְּעוֹלָם הָאֻצִּילוֹת, כִּי
19 "לֹא יִגּוֹרֵךְ רַע" כְּתִיב¹²,
20 אֲלֵא עֵינֵי מְדוּר שְׁלֹהֶם שֶׁל
21 הַקְלִיפּוֹת דְּאֻצִּילוֹת' הוּא בְּעוֹלָם
22 הַבְּרִיאָה (כֵּן מִבָּאֵר בְּעֵץ
23 חַיִּים 'שֶׁעַר הַקְלִיפּוֹת' פֶּרֶק
24 ב', וְזֶה-לְשׁוֹנוֹ: שְׁאוֹתָן תִּרְיִן
25 צִיפְרִין שְׁנֵי הַצִּיפּוֹרִים הֵן מִן
26 הָאֻצִּילוֹת מִמֶּשׁ, אֲלֵא שֶׁהֵם
27 יִרְדּוּ לְמִטָּה לְדוּר וְלִשְׁכּוֹן
28 בְּהִיכְלוֹת הַקְלִיפּוֹת דְּבְרִיאָה,
29 עַד-כָּאן-לְשׁוֹנוֹ. וְצִיפּוֹת-עֵינֵינוּ,
30 דְּשֵׁם פֶּרֶק ג' כְּתִיב כִּי הֵם
31 בְּמְדוּר אֶחָד יַחַד הַקְלִיפּוֹת
32 דְּאֻצִּילוֹת יוֹשְׁבִים בְּעוֹלָם
33 הָאֻצִּילוֹת כו' עַד-כָּאן-לְשׁוֹנוֹ
34 וְאֵם כֵּן הוּא זוֹ סְתִירָה לֵאמֹר כֵּן שֶׁאֵין
35 לָהֶם 'מְדוּר' בְּאֻצִּילוֹת אֲלֵא דוּקָא
36 בְּבְרִיאָה. אֶף בְּשֶׁעַר 'קְלִיפּוֹת'
37 נִגְהַ' פֶּרֶק ט' כְּתִיב בְּעֵץ חַיִּים,
38 וְזֶה-לְשׁוֹנוֹ: כִּי 'דְּכָר-וְנוֹקְבָא'
39 הַחַסֵּד בֵּין הַמִּידוֹת שֶׁבְּסִפְרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
40 ("וְעִיר אֲנָפִין") וּסְפִירוֹת הַמַּלְכוּת נִמְשָׁל
41 לִיחֹס בֵּין זָכָר (בְּחִינַת 'מִשְׁפִּיעַ') וְנִקְבָּה
42 (בְּחִינַת 'מְקַבֵּל'), וְכִנְגְדָה כָּל עֵינֵינוּ
43 בְּקְדוּשָׁה יֵשׁ 'לְעוֹמֶת זֶה' בְּקִלְפּוֹת,
- 44 וּבְחִינַת 'זָכָר וְנִקְבָּה' דְּקְלִיפָה דְּאֻצִּילוֹת הֵם תָּמִיד לְמִטָּה
45 בְּבְרִיאָה, וְאֵין עוֹלִין לְמַעְלָה אִם לֹא בַּעֲת יִנְיָקָתָם לְקַבֵּל
46 הַשְּׁפָעָה מֵהָאֹר הַמֵּאִיר בְּעוֹלָם הָאֻצִּילוֹת, כְּנִזְכָּר לְעֵיל. עַד-כָּאן-
47 לְשׁוֹנוֹ. וְזֶה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר כָּאן הָרִי לִפְנֵינוּ מְקוֹר נֹסֵף לֵאמֹר כֵּן
48 שֶׁאֵין בְּאֻצִּילוֹת אֵין מְקוֹם לְקִלְפּוֹת.
49 וְעֵין מֶה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה
50 בְּדְבוּר-הַמִּתְחִיל מֵאֹמֶר שֶׁל
51 אֲדָמוּר ה' צִמְחָה-צִדֵּק עַל הַפֶּסֶק בְּשִׁיר
52 הַשִּׁירִים אֲנִי חוֹמָה¹³, גְּבִי
53 הַמִּשְׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הָאֹמֶר
54 בְּהַמְשֵׁךְ הַפֶּסֶק וְשִׁדִּי
55 כְּמִגְדְּלוֹת¹⁴. וְעֵין בְּרִבּוֹת מְדֻשָּׁה
56 רַבָּה פֶּרֶשֶׁת בֹּא פֶּרֶק טו קל"ב
57 ד', וְזֶה-לְשׁוֹנוֹ: בְּכֶסֶף שֶׁל
58 הַקֶּבֶץ אֵין דְּכָר רַע נֹגֵעַ,
59 שֶׁנֶּאֱמָר לֹא יִגּוֹרֵךְ רַע, עַד-
60 כָּאן-לְשׁוֹנוֹ. וְהֵינּוּ לֹא זוֹ בְּלִבֵּד
61 שֶׁאֵין מְגוּרִים שֶׁל רַע בְּאֻצִּילוֹת, אֶף
62 בְּהִיכָל קְדָשִׁי-קְדָשִׁים
63 דְּבְרִיאָה שֶׁהוּא הַנִּקְרָא כֶּסֶף
64 עוֹלָם הַבְּרִיאָה נִקְרָא 'עוֹלָם הַכֶּסֶף'
65 (וְאֶחָד הַטַּעֲמִים לִכֵּן הוּא כְּתוּב "וְעַל
66 הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמֵרֶאֱתָ אֲדָם", וְעוֹלָם
67 הַבְּרִיאָה הוּא בְּבְחִינַת 'כֶּסֶף' ר' מְקוֹם
68 מוֹשֵׁב' לֹאֹר שֶׁל עוֹלָם הָאֻצִּילוֹת הַנִּקְרָא
69 'אֲדָם') וְגַם בְּהִיכָל קְדָשִׁי קְדָשִׁים שֶׁל
70 עוֹלָם הַבְּרִיאָה אֵין מְקוֹם ר' מְגוּרִים
71 לְמִצִּיאוֹת שֶׁל רַע (וְהַקְלִיפּוֹת נִמְצְאוֹת
72 בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה רַק בְּדִירוֹת נִמּוּכוֹת
73 יוֹתֵר מֵהִיכָל קְדָשִׁי קְדָשִׁים). וְכֵן
74 מִבָּאֵר בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר מֶה
75 פֶּרֶק ב' שֶׁמְדוּר' הַקְלִיפּוֹת בְּעוֹלָם
76 הַבְּרִיאָה הוּא רַק לְמִטָּה מִהִיכָל קְדָשִׁי
77 קְדָשִׁים 'וְזֶה-לְשׁוֹנוֹ: כִּי הִנֵּה
78 בְּאֶרְצוֹ לְעֵיל כִּי כָּל הַשְּׁבָעָה
79 הִיכְלִי דְּקְלִיפָה דְּבְרִיאָה כִּנְגְדָה
80 שְׁבַע הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת בְּצֵד הַקְדוּשָׁה
81 הֵם לְמִטָּה מִהִיכָל הַשְּׁבָעִי
82 הָעֲלִיּוֹן דְּקְדָשִׁי-קְדָשִׁים
83 דְּבְרִיאָה דְּקְדוּשָׁה, עַד-כָּאן-
84 לְשׁוֹנוֹ. וּמִבָּאֵר שֶׁם שְׁקִלְיֹת
85 דְּאֻצִּילוֹת יִרְדּוּ לְמִטָּה מֵעוֹלָם
86 הָאֻצִּילוֹת לְדוּר וְלִשְׁכּוֹן בְּהִיכָלִי

(12) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, ג. (13) ראה רשימות הצ"צ לשה"ש עה"פ (ע' רח ואילך). נדפס לאח"ז באוה"ת
שה"ש ח"ב ע' תשנז. (14) שה"ש ח, י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 אַהֲוִיבָה לְמִלְךָ הַרוּצָה שְׂכָנו יַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן, מִה־שְּׁאִין־כֵּן כְּשִׁמְפַתָּה
45 אוֹתוֹ וְתוֹכֵל לוֹ, אֵין זֶה רְצוֹן הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ מֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ
46 וְ"ל שְׁטָן שְׂבָא לִפְנֵי הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא וּבִקֵּשׁ לְנִסּוֹת אֶת אִיּוֹב, וְכוּנָתוֹ
47 הִייתָה שְׂלָא תִשְׁתַּכַּח זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אַבִּינוּ (כַּמֵּאמַר חֲכָמֵינוּ ד"ל שֶׁהוּבָא
48 לַעֲלִי) וּפְנִינָה אֵשֶׁת אֶלְקָנָה שֶׁהִייתָה
49 מְכַעֲסָה אֶת חֲנָה עַל כֵּךְ שֶׁלִּפְנֵינָה הָיוּ
50 יְלָדִים וְלִחְנָה לֹא הָיוּ יְלָדִים, וְכוּנָתָה
51 הִייתָה כִּדִּי שְׁחָנָה תִּתְפַּלֵּל וְתִבְקֹשׁ מִה־
52 לִלְדוֹת לְשֵׁם שְׁמִים נִתְּכָנוּ כו',
53 שְׁשִׁירֵשׁ הָרַע הַמְּחִיָּהוּ הוּא
54 טוֹב כו'. וְכִשְׁיֹרֵד לְמִטָּה עַל
55 דֶּרֶךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל דְּרוֹגוֹת רַבּוֹת
56 וְעוֹבֵר צִמְצוּמִים רַבִּים נַעֲשֶׂה
57 בְּאֻמָּת רַע גָּמּוֹר כו' עַד־כָּאן־
58 לְשׁוֹנוֹ.
59 וְהֵנָּה, מֵאַחַר שֶׁבִּשְׁרָשׁוּ הוּא
60 טוֹב, דִּהְיֵנוּ מִשְׁל הַזּוֹנָה
61 שִׁחְפָּצָה בְּאֻמָּת שְׂלָא יֵצִית
62 אוֹתָהּ הֵבֵן, וְתִשְׁמַח מֵאֵד
63 כְּשִׁלָּא יִתְפַּתָּה הֵבֵן, כְּמוֹ
64 שְׂשִׁימָח הָאֵב שֶׁשֶׁלָּח אוֹתָהּ לְנִסּוֹת
65 אֶת הֵבֵן. וְאַם־כֵּן אֵין הַפֶּרֶשׁ
66 בֵּינָה לְבֵין הָאֵב בְּשׁוֹרֵשׁ הַדְּבָרִים
67 וּבְכוּנָתָהּ וּבְמִטְרָה שֶׁל הַנִּסְיוֹן אֱלָא
68 הַהִבְדֵּל הוּא בַּעֲשִׂית הַנִּסְיוֹן
69 לְנִסּוֹת הֵבֵן, שְׂמַעֲשֶׂה זֶה שֶׁל
70 הַפֶּתוּי הוּא נִרְאָה כְּאֵלוֹ זֶה
71 שִׁמְסָה אֶת הֵבֵן חֲפָצָה מֵאֵד
72 שְׂשִׁימָשׁוֹ בְּרַע, אֵף שְׂאִינוּ
73 אֻמָּת כָּלָל, וְהַרְצוֹן הָאֻמִּיתִי שֶׁלָּהּ
74 הוּא שֶׁהֵבֵן לֹא יִתְפַּתָּה אֵלָּא יַעֲמֹד
75 בְּנִסְיוֹן רַק שְׂמַלְבֶּשֶׁת עֲצָמָה
76 בְּלִבּוֹשׁ שְׂאִינוּ שְׁלָה וְגָגֵד
77 רְצוּנָה הָאֻמִּיתִי, רַק בְּשִׁבִּיל
78 הַשְׁמַחָה שִׁיְהִיָּה לְהָאֵב
79 כְּשִׁיעֲמֹד הֵבֵן בְּנִסְיוֹן. הֵנָּה
80 עִם כָּל זֶה, בֵּין שֶׁהִלְבוּשׁ
81 הוּא הִסְתַּר גָּמּוֹר עַד כִּדִּי כֵךְ

1 ה'קְלִיפּוֹת דְּבִרְיָאָה', כְּהוּבָא לְעִיל. הָרִי אִם־כֵּן אֵין נִוְגְעִין
2 בְּהַפְסָא, שֶׁהוּא פְּנִימִיּוֹת וְתוֹכִיּוֹת הֵיכַל קְדֻשָׁה־הַקְדָּשִׁים
3 שְׁבַעֲסֹל הַבְּרִיאָה, אֵלָּא נִמְצְאוֹת לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב שֵׁם 'שְׁעַר
4 כֶּסֶף הַכְּבוֹד', הָרִי דְּבִרְיָ הָאֲרִיז"ל עוֹלִים מִמֶּשׁ בְּקִנְיָה אֶחָד
5 עִם דְּבִרְי ה'רְבוֹת' הַמְדַּרְשׁ רַבָּה
6 הַנ"ל).
7 וְלִהְבִּין זֶה, מִהוּ שְׁנִקְרָאוּ מִצַּד
8 אַחַד 'קְלִיפּוֹת דְּאֲצִילוֹת', וְאַף־
9 עַל־פִּי־כֵן מְדוּרִיהֶן בְּעוֹלָם
10 הַבְּרִיאָה דְּוָקָא וְלֹא בְּעוֹלָם
11 הָאֲצִילוֹת. גַּם בְּעֵצֶם הַדְּבָר לֹא מוֹכֵן
12 אֵיךְ יִתְכֵּן לְשׁוֹן 'קְלִיפָה'
13 דְּאֲצִילוֹת', וְלִכְאוּרָה זֶה סְתִימָה
14 מִיְּהִיָּה וְכִי שְׂאִיף שְׂאִיף יִקְרָא בְּשֵׁם
15 'אֲצִילוֹת' מִלְשׁוֹן 'אֲצִל' וְסִמּוֹן לוֹ,
16 לְהוֹרֹת עַל כֵּךְ שְׁבַעֲסֹל זֶה יֵשׁ גִּילּוּי
17 אֱלֹקוֹת וְכִיטוֹל לְאֱלֹקוֹת מֵאַחַר
18 שֶׁהִיא 'קְלִיפָה' שִׁמְסָה וּמִסְתִּירָה
19 עַל הָאֱלֹקוֹת (וְעֵין מִה שֶׁנִּתְּכָבָר
20 מִזֶּה בְּדְבוּר־הַמִּתְחִיל בַּמֵּאמַר
21 הַפּוֹתַח בַּמֵּאמַר חֲכָמֵינוּ ד"ל קָא
22 מִפְּלִגִּי¹⁵ יֵשׁ מִחֲלוּקָה בְּמִתְיָבְתָא
23 דְּרִיקֵי, אִם בְּהִרְתָּ קְדָמָה לְשַׁעַר
24 לְבָן, הָאֵם הִנֵּנִי טוֹרֵר אוֹ לֹא כו'
25 שֶׁבִּסְפָּר 'לְקוּטֵי תוֹרָה' לְאֲדַמְרֵי הוֹקֵן
26 שֵׁם יֵשׁ בִּיאור אֲרוֹךְ לְמוֹשֵׁג 'קְלִיפּוֹת'
27 דְּאֲצִילוֹת').
28 אֵף הָעֵינִין הוּא, דִּהְנֵה מְבָאֵר
29 בְּמִקּוֹם אַחֵר¹⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
30 עַל פְּסוּק¹⁷ וַיַּעַשׂ מִשָּׁה נֶחֱשׁ
31 נֶחֱשֶׁת, וְזֶה־לְשׁוֹנוֹ: דִּהְנֵה כָּל
32 רְעוֹת וְדִינִים רַחֲמָנָא־לְצֻלָּן
33 שְׁנִתְּהוּ בְּעוֹלָם, שְׂרָשֵׁם
34 וּמִקּוֹרֵם הַמְּחִיָּה אוֹתָם הוּא
35 טוֹב, וְכִמְשֶׁל הַזּוֹנָה עִם כֵּן
36 הַמֶּלֶךְ הַמְּבָאֵר בְּזִיזָה חֵלֶק בִּי
37 פְּרִשְׁת תְּרוּמָה דָּף קֶסֶם עֲמֹד
38 א, שֶׁהַמֶּלֶךְ שׁוֹכֵן אוֹתָהּ כִּדִּי לְנִסּוֹת אֶת
39 בְּנוֹ שֶׁכָּל רְצוּנָה וְחֲפָצָה שְׂלָא
40 יֵצִית אוֹתָהּ, שְׁכֵן הַמֶּלֶךְ לֹא יִשְׁמַע
41 לָהּ וְלֹא יִחַטּוּ וּבְזִיזָה תִּתְעַנֵּג יוֹתֵר
42 אִם בֵּן הַמֶּלֶךְ לֹא יִשְׁמַע לָהּ הִיא תִּתְעַנֵּג
43 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אִם כֵּן יִשְׁמַע לָהּ, שִׁתְּהָא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהרצון האמיתי אינו נראה וניכר כלל ודבר הרע ומר בתכלית, לכן
2 הנה האב עצמו, אף-על-פי שהוא בודאי ישמח יותר
3 כשיצמוד הבן בנפשו, לא יוכל להתלבש בעצמו בלבוש
4 הפכי ולהסתיר עצמו כל-כך, לנסות הבן בעצמו, להראות
5 לו האב אינו יכול להעמיד פנים כלפי
6 הבן כך שהבן יטעה לחשוב
7 שיחפץ האב שייומשך הבן
8 ברע חס-ושלום, והוא מצד
9 גודל המאוס והשנאה שהאב
10 חש כלפי הרע, שהרע מאוס
11 ושנאוי אצלו, לא יוכל
12 לסבול ולהראות אפילו
13 בשקר שרוצה בו חס-ושלום
14 למרות שזו רק העמדת פנים והיפך
15 רצונו האמיתי. ואי לזאת, כיוון
16 שהשונא את הרע ומאוס בו לא יכול
17 להתלבש בלבוש כזה אפילו בשקר,
18 הזונה פיון שיוכלה להתלבש
19 ולהסתיר עצמה כל-כך
20 לפתות את הבן לעברה, אף
21 שבאמת חפצה רצונה האמיתי
22 שלא יתפתה הבן, מפל-מקום
23 פיון שהיא יכולה להתלבש
24 לפתותו ולהתנהג כאילו רצונה הוא
25 שכן יחטא, על-כרחך צריך
26 לומר שאין הרע מאוס
27 ושנאוי אצלה כל-כך, והינו
28 שיש לה איזו שמץ ושיכוח-
29 דשיכוח לרע, ואם לאו לא
30 היתה יכולה להראות את
31 עצמה אפילו בשקר. וכבוד
32 מורי ורמי ז"ל (אדמו"ר האמצעי,
33 בן אדמו"ר הזקן, חמיו של אדמו"ר
34 ה'צמח צדק, כותב הדברים) באר¹⁸
35 שהוא כמשל גבורות
36 שבחסד, המידות כלולות זו מזו וגם
37 חסד וגבורה שבעצם הם שני הפכים
38 נכללות זו בזו, ויש (חסד שבגבורה
39 וכן) גבורה שבחסד, למשל כאשר
40 מרוב אהבת ה' שנובעת מחסד, האדם
41 שונא את המנגדים לאלקות בשנאה
42 שנובעת מגבורה כך שהגבורה נכללת
43 בשעם כל זה למרות שזו
44 גבורה שבחסד - גבורה ורואה
- הוא, הינו שהלבוש כפי שהדברים בחיצוניות ובפועל הוא גבורה
ממש, אלא שפונתו לחסד כו', וצריך-עיון. ועין ב'אור
תורה' מהמגיד ממזריטש נשמתו-עין פרשת מסעי¹⁹ בענין
ויסעו ממרה כו'²⁰.
ולכאורה יש להעיר ממה
שכתוב בתניא חלק א חלק
'לקוטי אמרים' פרק י בענין
פירוש צדיק ורע לו, לפי
הפירוש הפשוט "צדיק ורע לו" הכוונה
צדיק שלא טוב לו ויש לו קשיים בחייו
בעולם הזה. ולפי הפירוש הפנימי,
הכוונה צדיק שעדיין יש בו בנפשו
מידה מסוימת של רע, והוא צדיק
שאינו שונא הסטרא-אחרא
בתכלית השנאה כו', על פן
נשאר איזה שמץ אהבה
ותענוג לשם כו' עין שם וכך
גם בענייניו שהתלבשות והעמדת
הפנים כאילו מעוניינים ברע יכולה
להיות רק אם שנת הרע והמאוס ברע
אינם במידה מוחלטת אבל המאוס ברע
בתכלית לא מסוגל לזה. וכן על-
דרך-זה ענין שטן לשם
שמים נתפון, לתקן את איוב,
והוא הסבר המושג 'קליפה
דאצילות', שאצילות' בחינת
ביטול, וכך פונה זו רק לשם
שמים. ועם כל זה, מצד שני
הנפיון והיסורים לאיוב הוא
מעשה הפכי מאלקות. ועל-
דרך-זה מה שכתוב²¹ ויהי
אחר הדברים האלה
והאלקים נסה כו', ואמרו
רבתינו ז"ל אחר דבריו של
שטן (בפרק י דסנהדרין, דף
פט עמוד ב) היינו שגם מעשה
ניסיון העקידה קשור בקטרוג של
השטן. ולכן נקרא ב'אור
והשטן, ועל-דרך-זה 'קליפה דאצילות'
בשם קליפה, כמו קליפת
הפרי המכסה על הפרי, פן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעשה זו דהנסיין היא מסתרת בתכלית על הרצון האלוני
 - 2 האמית, והיא הסתר פנים, וכמו שכתוב בבאור²² על פסוק²³
 - 3 אחרי ה' אלקיכם תלכו, בספר 'לקוטי תורה' לאדמו"ר הזקן ובספר
 - 4 'דרך מצותיך' לאדמו"ר הצמח צדק, גבי 'פי מנסה כו' לדעת
 - 5 כו'²⁴, שם נתבאר באריכות ענין
 - 6 הניסיונות, אלא שבתוכה בתוך
 - 7 ההסתר עצמו יש פונת התקון
 - 8 לשם שמים כו'. (מורי וחמי
 - 9 (אדמו"ר האמצעי) ו"ל התחיל את
 - 10 הביאור בפתוי דעברה, דשם
 - 11 הלבוש רע גמור, וסיום בענין
 - 12 איוב ואברהם, ושם הוא ענין
 - 13 יסורי הגוף. ועין זה חלק א
 - 14 תולדות דף ק"מ עמוד א
 - 15 שאין דומין כל-כך זה לזה
 - 16 ולמרות שיש דימיון מסוים בין
 - 17 הדברים אינו דומה הניסיון של פיתוי
 - 18 לדבר עבירה לניסיון של אברהם אבינו
 - 19 (ושל איוב).
 - 20 ולכן לאור המבואר לעיל יודן
 - 21 למשפיל המתבונן ומבין את
 - 22 הדברים כראוי, שעם היות
 - 23 שהפונה של השטן (וכן במשל של
 - 24 הניסיון לפנות את בן המלך) אמתית
 - 25 בתכלית לשם שמים, עם כל
 - 26 זה ענין הלבוש רע, שהפונה
 - 27 הטובה מצד עצמה מתלבשת בו,
 - 28 אין הלבוש הרע הזה יכול
 - 29 להיות כלל בבחינת אצילות
 - 30 שהוא עולם של אלוקות בגילוי וביטול
 - 31 לאלוקות בתכלית, כי מאחר
 - 32 שהלבוש הוא הסתר גמור על
 - 33 האור האלוני ורע, אין יכול
 - 34 להיות כלל בעולם האצילות,
 - 35 כ"אם בעולם הבריאה,
 - 36 פירוש רוחניים והשפעים²⁵
 - 37 המציאות הרוחנית וההשפעה (שהרי
 - 38 מדובר במושגים רוחניים שהמושג
 - 39 מקום כפשוטו לא תופס בהם) של
 - 40 קליפות וחשך דאצילות אי-
 - 41 אפשר להיות באצילות כ-
 - 42 אם בבריאה, שהוא כבר אחר
 - 43 הפרגוד הוילון והפרסא מחיצה
 - 44 ופרוכת, כתרגום אונקלוס על הכתוב
- המפסקת מבחינת שם אלקים, שם יוכל להיות ההסתר לבלע את איוב ולגרם לו ייסורים קשים כו', או לנסות את אברהם בניסיון העקדה ושאר הניסיונות כו'. והוא ענין עמידת השטן בתוך "בני האלקים" דבריאה, בתחילת ספר איוב מסופר שהייסורים שבאו על איוב כדי לנסותו היו לאחר ש"..." ויבואו בני האלוקים להתניעב על ה', ויבואו גם השטן בתוכם, ויאמר ה' אל השטן מאין תבוא, ואז השטן סיפר על איוב ומעשיו והוחלט לנסותו, ועל כך מבואר כאן שהתניעבות השטן בין 'בני האלוקים' היא בעולם הבריאה, עין זה חלק ג, פנחס דף רלא עמוד ב, ששם בעולם הבריאה פעולתו ההשפעה שלו ורוחניותו והמציאות הרוחנית שלו יכול להיות. ומפל-מקום פיון שפונתו של השטן היא לשם שמים, נקראת הפעולה והמציאות הזו 'קליפה דאצילות', שבו בעולם האצילות אין שום רע כלל, אף שהלבוש הוא רע, והוא רק לבוש ולא עצמיות הדבר, והוא הלבוש הרע נמשך מהמדור שלו שבבריאה ואילו בעולם האצילות אין לו שום תפיסת מקום. מה-שאין-כן בבריאה יש תערובות טוב ורע ממש בהם כו' לא רק לבוש רע אלא גם מציאות של רע. וזהו ענין המשמעות הפנימית של הפסוק כי לא א-ל חפץ רשע אמה לא יגורף רע (תילים תהלים סימן פרק ה'), פירוש: שבעולם האצילות אין יכול להיות מדור 'מגורים' להרע, הינו אף בחינת הרע הנ"ל הנמשך מ'קליפות דאצילות' שפונתו לשם שמים כו', אפילו לזה אין מקום בעולם האצילות והלבוש הרע שפונתו בשביל

ויחלום והנה סולם מוצב ארצה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הטוב שיומשך ממנו, מפל-מקום אין בחינה זו אפילו בחינת
2 הלבוש בלבד יכולה להיות באצילות, כיון שמפל-מקום למרות
3 הכוונה הטובה לשם שמים הלבוש עצמו רע ומר ומסתיר על האור
4 האלוני מצד הקדושה, ו"לא יגורף רע" בעולם האצילות עצמו,
5 כִּי־אם מחוץ לפרגוד המבדיל
6 בין אצילות לבריאה כו'.
7 והנה, כמו שמגבורות
8 שפסדים שבקדושה
9 משתלשלים בריבוי צמצומים
10 גבורות קשות, וכענין הלוים
11 והפרים האמור בפרשת בעלותך:
12 "יקח את הלוים... ולקחו פרו בן בקר...
13 ופר שני בן בקר.. והקרב את
14 הלוים... והלוים יסמכו את ידיהם על
15 ראש הפרים...", ומבואר על כך
16 בחסידות שהלוים הם בחינת הגבורה
17 וגם הפרים הם בחינת הגבורה,
18 והמשמעות הפנימית של והלוים
19 יסמכו את ידיהם על ראש הפרים
20 היא שבכך ינמתיקו הלוים את
21 הפרים, כמבואר בתורת הסוד ענין
22 'המתקת הגבורות', אחר שפך
23 נמתיקו הגבורות של הלוים עצמם
24 על־ידי אהרן שהניף אותם
25 כו', כי אור החסד אינו
26 מתעבה ומתגשם להיות שלא בקו
27 החסד אף בירידתו למטה,
28 בשונה מהגבורות שברבוי צמצומים
29 נעשים גבורות קשות ולכן צריך
30 'להמתיק' את הגבורות, ועין מזה
31 בזהר חלק ב, דף רכז עמוד
32 ב, וב'סדור' עם מאמרי חסידות
33 'שער ראש־השנה' בדבור-
34 המתחיל אדני שפתי
35 תפתח²⁶, כמו־כן יובן
36 שמ'קליפות דאצילות' נמשך
37 'קליפות דבריאה' שיש בהן
38 בתוך הטוב תערוכות רע ממש,
39 וב'יצירה' - חציו רע, עד
40 שפ'עשה' - רובו רע כו'.
41 ועל זה על הרע שבעולם העשייה אמרו: נתן השטן עיניו במקדש
42 כו'.
- וזהו שדרש רב אחא¹¹ שטן לשם שמים נתפון, פירוש: שדרש והמתיק הרע ד'עשה', על־ידי שהגביהו לשרשו, מבואר בקבלה וחסידות ש'המתקת הגבורות' היא בשורשן, כאשר בניגוד לכך שירידת הגבורות הקדושות ממדיגה למדיגה גורמת לכך שיהיו גבורות קשות, בגלל ריבוי הצמצומים, הרי העלאת הגבורות המצומצמות לשורשם העליון, פועלת 'המתקת הגבורות' ועל כך מבואר כאן שבושרו שהשטן נתכין לשם שמים, רב אחא הגביהו לשורשו שהשרש המתיקו הוא טוב, וכענין פונת נחש הנחשת דמשה כו' שכך העלה משה את הנחשים לשורשם והמתיק את הנחשים שלא יזיקו. ולכן כהמשך דברי הגמרא שם אתא שטן ונשקיה אפרעיה, בא השטן ונשקו (לרב אחא) ברגליו פירוש: נתבטל השטן ונקלל בבחינת מדרגה אחרונה התחתונה ביותר שפקדושה, בחינת נפש־הוד־יסוד, השליש האחרון של הספירות העליונות, על־דרך אפר תחת רגלי הצדיקים²⁷ שמשמעו ביטול אל הצדיק. וכענין שאמרו באברהם²⁸ שדי עפרא והו גילי, מסופר בגמרא במעשה נחום איש גמזו שהאבנים הטובות ששלחו איתו כדורון לקיסר נגנבו ממנו ותמורתם הניחו בתיקו עפר, וכשהביא למלך את העפר כדורון ורצו להרגו בא אליהו הנביא ואמר שיבדקו אולי זהו מעפרו של אברהם אבינו שהיה משליכו על האויב והיה העפר הופך לחיצים, וניסו וכך היה פירוש על־פי חסידות: שפיר אברהם אבינו והשליך הפסולת שהיה עדין בלבושי הלא טובים, וזהו שדי עפרא השליך את העפר. ועל־ידי פירור זה שגפרד הרע לעשות נקמה כו'. ועל־דרך־זה נאמר לעתיד־לבא לעשות נקמה כו' ולהתגבר על הקליפות. ועל־דרך־זה נאמר

(26) רלו, ג. (27) ר"ה יז, א. ובגירסת הע"י: תחת כפות רגלי. אבל בזח"א (קלא, א) קטמא תחות רגליהו. - ע"פ המבואר במאמר, יובנו דברי הכס"מ (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה): וזכות הוא להם כו'. (28) תענית כא, א. (29) תהלים קמט, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לַעֲתִיד־לָבֹא בַלַּע³⁰ הַמּוֹת לִנְצַח כו' כי יהיה ניצחון מוחלט של
 - 2 הטוב על הקליפות שמהם נובע המוות והרע. ואדמו"ר ה'צמח-צדק' מסיים
 - 3 עַד־כָּאן מַה שֶּׁמִּצָּאֵתִי כְּתוּב מִכְּתָב־יָד מוֹרֵי וְחָמֵי ז"ל
 - 4 אדמו"ר האמצעי על עֲנֵנָּן שְׁטָן לְשֵׁם שְׁמַיִם מִתְּכַנֵּן כו'.
 - 5 וְעַל־פִּי־זֶה יוֹכֵן עֲנֵנָּן הַנּוֹכַח
 - 6 לעיל בתחילת המאמר אודות חלומי
 - 7 של נבוכדנצר מלך בבל הַרְיִישִׁיה
 - 8 דְּהָרֵב טָב כו'⁸, ראשו של זהב
 - 9 טוב מְעוּהִי וִירְכּוּהִי דִּי נִחְשָׁה⁸
 - 10 מִסְטָרָא דְּנִחְשָׁה³¹, מעיו וירכיו
 - 11 של נחש, מצד הנחש, כִּי הֲצֵלָם
 - 12 שראה נבוכדנצר בחלומי
 - 13 קְלִיפַת נִגְהָ, וְשִׁלְשׁ
 - 14 רֵאשׁוֹנוֹת' שְׁבָה חֲכֵמָה־בִּינָה־
 - 15 ודעת הוא טוב³² כמבואר בקבלה
 - 16 וחסידות ש'קליפת נוגה', לשון אור,
 - 17 היא קליפה שמעורב בה טוב. והוא
 - 18 עַל־דֶּרֶךְ 'קְלִיפּוֹת דְּאֲצִילוֹת'
 - 19 שְׁטָן לְשֵׁם שְׁמַיִם נִתְּכַנֵּן כו'
 - 20 שעם היותם שייכים לצד הקליפה יש
 - 21 בהם טוב. ומִכְּל־מְקוֹם הוֹלֵךְ
 - 22 ומִשְׁתַּלְשֵׁל בִּרְבִּיּוֹ צִמְצוּמִים
 - 23 וְנִמְשָׁךְ מִזֶּה לְמִטָּה רַע,
 - 24 וְלִכֵּן מְעוּהִי שֶׁלְמִטָּה
 - 25 מִהַפְּרָסָא שְׁבִי'קְלִיפַת נִגְהָ'
 - 26 עֲצָמָה חֶלֶק ה'מעיים', שלמטה
 - 27 מהראש, והוא נמצא למטה
 - 28 מ'ה'פרסא' שבין עולם האצילות
 - 29 ועולמות בריאה־יצירה־עשיה שהיא
 - 30 כמסך מבריל, וענינה הוא צמצום
 - 31 נוסף של אור האצילות - הוא רַע
 - 32 כו'. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, פִּינּוֹן
 - 33 אֶף הַלְבוּשׁ עֲצָמוֹ דְּלִשָׁם
 - 34 שְׁמַיִם כו' הוא רַע, כִּי
 - 35 שנתבאר לעיל שבמעשיו של השטן
 - 36 אמנם הכוונה היא לשם שמים אבל
 - 37 הלבוש שבו מלוכשים מעשיו הוא
 - 38 רַע, זֶהוּ עֲנֵנָּן שׁוֹקוּהִי דִּי
 - 39 פְּרוֹזֵל כו', שוקיו מברזל, שֶׁהוּא
 - 40 בְּחִינַת הַלְבוּשׁ לְרִישִׁיָּה,
 - 41 הרגליים הם 'לבוש' לראש, כְּמוֹ
 - 42 הָרִגְלִים שְׁבָהֶם וְעַל־יָדָם
- מִתְהַלֵּךְ הָרָאשׁ כו' ולמרות שהראש עצמו טוב, לברשו הוא היפך
הטוב (עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ של אדמו"ר ה'צמח-צדק').
(ג) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁמִמָּה שְׁכָתוּב בַּמֶּאמָר שְׁעַל־יָדֵי דְרִשָּׁת
רַב אָחָא: שְׁטָן לְשֵׁם שְׁמַיִם נִתְּכַנֵּן, הַגְבִּיהוּ רַב אַחָא אֶת הַשְּׁטָן
לְשָׁרְשׁוֹ, כְּמִבּוֹאָר לַעִיל שֶׁהִתְקַת
הַרְיִים הִיא בְּשׁוֹרֶשׁ מוֹכֵן עַד
כְּמָה צָרִיךְ לְלַמֵּד זְכוּת עַל כָּל
אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וּלְקַרֵּב אוֹתוֹ,
כִּי נוֹסֵף לְכָף שְׁלֹא הַפְּסִיד
שְׁכָר אֶהְבֵּת רַעִים³³, אִפִּילוֹ
בְּמִקְרָה שֶׁהִקְרִיב לֹא הִבִּיא תְּרֻצָּאוֹת
הִנֵּה עַל־יָדֵיָּהּ גּוֹפָא עַל יָדֵי
הִקְרִיב עֲצָמוֹ פּוֹעֲלִים שְׂיִהִיָּה בֵּן
כְּפּוֹעֵל, וְהִינּוּ, שְׁמִגְלִים אֲצֵל
הַזּוֹלַת אֶת הַמְּעַלּוֹת שְׁלוֹ
שְׁקִימוֹת בַּה בְּהַעֲלֵם.
(ד) וּמִבְּאָר אִדְמו"ר ה'צמח צדק'
בְּסִיּוֹם הַמֶּאמָר מַה שֶּׁצָּנָה
הַקָּב"ה לִיעֲקֹב לַעֲלוֹת
בְּסוּלָם, וְהַטָּעַם שְׁנִתְּרָא
יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹת זֹאת³⁴, כְּדִבְרֵי
חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִדְרַשׁ וְזֶה־לְשׁוֹנוֹ:
וְהִנֵּה מַה שֶּׁאִמַּר הַקָּב"ה
לִיעֲקֹב שְׂיַעֲלֶה כו', הִינּוּ וְדָאִי
בְּסוּלָם דְּקִדּוּשָׁה הַנִּלְכָּד, כִּי
שְׂמוּבָא בְּתַחֲלִית הַמֶּאמָר מְדַבֵּר
הַמִּדְרַשׁ שֵׁשׁ שְׁנֵי פִירוּשִׁים בְּסוּלָם
(בְּצַד הַקִּדּוּשָׁה: "מִזְבֵּחַ" וְהַכּוּוֹנָה
לְתַפִּילָה, "סִינִי" וְהַכּוּוֹנָה לְתוֹרָה
וְהַעֲלִיָּה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה בְּסוּלָם
הַתַּפִּילָה הִיא בְּשִׁמְיָהּ בְּחִינּוֹת, הִינּוּ
עַל־דֶּרֶךְ תַּפְּלָה דְּחֹל שֶׁהִיא
הַעֲלִיָּה מִבְּרִיאָה־יִצִּירָה־
עֲשִׂיָּה לְאֲצִילוֹת, וְתַפְּלָה
דְּשִׁבְתָּה שֶׁהִיא הַעֲלִיָּה עַד אֵין־
סוּף לְמַעַל מִהַאֲצִילוֹת. וְאָמְנָם
כְּנֻתָּה זֶה הַמִּטָּה שֶׁל הַעֲלִיָּה הִינּוּ
שְׂיַעֲלָה גַם לְעֵנָּן הַשְּׁפַעַת
הָעוֹלָם הַזֶּה כְּלוּמָר, שְׁבִנוּסָף
לְעִלְיָה מִלְּמַטָּה לְמַעַל, הַדְּבָר יַעֲפֵל
גַם הַמִּשְׁכָּה שֶׁל שְׁפַע מִלְּמַעַל עַד
לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי. וְעַל זֶה נִתְּרָא

(30) ישע"י (כה, ח. 31) תקו"ז שבהערה 7. (32) ראה תקו"ז ועץ חיים שבהערה 7. וראה אוה"ת שם תתמד, ב. 33) תניא פל"ב. (34) תנחומא עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **יַעֲקֹב, דָּאִילוּ לְעֵנָן פְּנִימִיּוֹת בְּעֶבֶדָּה, הָרִי וְדָאִי נוֹתֵן** ³⁵ נראה
2 בהערה כאן שאולי צריך להיות: ניתן] לו ליעקב סולם הנ"ל, דהינו
3 המזבח ומתן-תורה כו', אלא שלענן השפעות גשמיים
4 נתיבא יעקב שאולי גם הוא לא יוכל לעמוד בניסיונות הכרוכים
5 בוה, ותהיה העליה סיבת כו'
6 גורם לדברים לא רצויים, כמו
7 שכתוב בגמרא לגבי ירידת גשמים
8 יתר על המידה שניתן לקבל: שאינן
9 יכולין ³⁶ לקבל רוב טובה,
10 ורוש ועושר ³⁷ אל תתן לי כו'.
11 לפעמים האדם לא מעוניין בעשירות
12 (אם אין לו את האפשרות להכיל
13 אותה) כשם שאינו מעוניין בעניות.
14 אף באמת אבל לאמיתו של דבר
15 יעקב אבינו לא היה צריך לחשוש מכך,
16 כי הם השייכים לצד שאינו צד
17 הקדושה דוקא אינן יכולים
18 לקבל רוב טובה וריבוי שפע, כיוון
19 שהם יש ודבר נפרד מאלוקות,
20 ואי-אפשר לקבל כיוצא
21 מרחוק מתוך ביטול מאלוקות, לכן
22 כאשר הקליפה מגביה עצמה יתר על
23 המידה ככתוב "אם תגביה כנשר" שפ'
24 גבוה משם אורידך כו' ³⁸. אבל
25 ביעקב נהפך הוא, שאינו יש
26 ונפרד אלא להיפך בטל מאלוקות כמו
27 שנתבאר בדבור-המתחיל
28 קטנתי מכל כו', באגרת
29 הקדש' ³⁹ כיצד דווקא בגלל ריבוי
30 החסידים שהקדוש-ברוך-הוא עשה
31 איתו, נהיה יעקב עוד יותר בטל.
32 ועוד, שהקב"ה כל יכול ולכן
33 ביכולתו להשפיע הביטול גם
34 ביחד עם רוב טובה בעולם
35 הזה ואין זו סתירה לביטול, וכמו
36 בהאבות ז"ל שאמרו חכמינו ז"ל
37 שהטעמין ⁴⁰ הקדוש-ברוך-הוא
38 בהיותם בעולם הזה מעין עולם-
39 הבא כו'. ועל-דרך שנתבאר
40 במקום אחר ⁴¹ בתורת החסידות בענין יוסף, שהיה מלך וטרוד
- לכאורה בעניני העולם הזה והנהגת מלכות מצרים, ואף-על-פי-כן
היה מרפכה תמיד, כל ימיו ללא הפסק היה בביטול מוחלט מאלוקות
כמו מרכבה שאין לה שום רצון משלה והיא בטלה לחלוטין לרוכב ומנהיג
אותה, והדבר היה אפשרי היות וטרדות מצרים לא הפריעו ליוסף להיות רבוק
באלוקות תמיד פי נשמות
דאצילות שהן נשמות גבוהות אין
מסתיר להם כלל עניני
עולם-הזה, והיו האבות ויוסף
נשמות רק על-דרך-זה. וכמו
שמצינו ברבנו הקדוש שאמר
ולא נהניתי מהעולם הזה אפילו
באצבע קטנה כו' (סוף פרק ח' ⁴²
דכתובות וזה לשון הגמרא שם:
"בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר
אצבעותיו כלפי מעלה. אמר: ריבונר
של-עולם גלוי וידוע לפניך שיגעתי
בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי
אפילו באצבע קטנה"), אף
ש"אהורייה דרבי הממונה על
החסידים והפרידות שלו עתיר עשיר
יותר משבור מלכא" ⁴³ ובכל זאת
רבי עצמו לא נהנה מהעולם כלל.
ועין מזה ברבנו בחיי גבי
שני גוים בבטנך כו' ⁴⁴.
ובהאי גונא נתבאר במקום
אחר בחסידות על פסוק ⁴⁵ ה'יד
ה' תקצר מלת לבני ישראל בשר
גם במדבר, שלפי פנימיות הדברים
הכוונה שאין לקדוש-ברוך-הוא שום
קושי מלהמשיך הביטול גם
בבחינת בשר כו', עין שם.
וכמו שכתוב בדבור-המתחיל
אין ערוך ⁴⁶, לאדמו"ר הזקן,
בענין "אפס בלתך לימות
המשיח", דהנה אמרו
רבותינו ז"ל ⁴⁷ אודות ימות
המשיח עתידה אשה שתלד
בכל יום, וכן שאר ענינים
גשמיים שנאמרו כיעודים על ימות
המשיח, כמו פי הנער ⁴⁸ בן מאה שנה ימות, ויהיו איש תחת

(35) אולי צ"ל: ניתן. (36) תענית כג, א. (37) משלי ל, ח. (38) עובדי' א, ד. (39) סימן ב. (40) ב"ב טז, סע"ב. (41) תו"ח ויחי ד"ה בן פורת יוסף. דרמ"צ פא, א. ד"ה ומקנה רב תרכ"ט. (42) כנראה צ"ל ספי"ב. והוא שם קד, א. (43) שבת קיג, ב. ב"מ פה, א. (44) תולדות כה, כג. (45) בהעלותך יא, כג. לקר"ת שם לא, ד. (46) בונה ירושלים ס' קכו (בשינוי לשון קצת). נדפס לאח"ז במאמרי אדמו"ר הזקן על מארז"ל ע' תעד. (47) שבת ל, ב. (48) ישע"י סה, כ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תִּאֲנֶתוּ כו' 49 שכל אלה הם דברים בְּמִיטֵב הָעוֹלָם-הַזֶּה⁵⁰. וְאִשׁ
- 2 שְׁנָרְאָה לְכֹאֲרָה תְּמוּהָ מְדוּעַ נִאֲמָרוּ יְעוּדִים גִּשְׁמִיִּים עַל הַתְּקוּפָה
- 3 הַנְּעִלִית שֶׁל יָמוֹת הַמִּשְׁחָה, אֵינִי כֵן, אֲלֵא אֲדַרְבָּהּ, לַהֲפִיךְ, זֶהוּ
- 4 מְגוּדֵל מַעְלֹת וּמְדַרְגּוֹת גְּבוּהוֹת אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּיָמֵים⁵¹ נִרְאָה
- 5 בַּהֲעֵרָה, שֶׁבִּמְקוֹם אַחֵר הִגִּירָה הִיא:
- 6 בִּימֵים הָהֵם, הֵייוּ בִּימֹת הַמִּשְׁחָה] 1
- 7 יִהְיֶה הַתְּגַלּוֹת אֱלֹקוֹת אֲפִילוֹ 2
- 8 בְּזֶה הָעוֹלָם גִּשְׁמִי, וְנִגְלָה 3
- 9 כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בִּשְׂרָא⁵² בְּלִי 4
- 10 יוֹצֵא מִן הַכֹּלל אֲפִילוֹ הַרְשָׁעִים⁵³ 5
- 11 הַגִּשְׁמִיִּים, וּמִלֵּאָה הָאֶרֶץ 6
- 12 דַּעָה⁵⁴ אֵת ה', וְיִהְיוּ כּוֹלָם כֹּל 7
- 13 הַבְּרוּאִים בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכֹּלל, אֵף 8
- 14 בְּזֶה הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי בְּטָלִים 9
- 15 לֵאלֹקוֹת וּמְבוֹטְלִים לֵאלֹא תִפְסֹת 10
- 16 מְקוֹם כֹּלל כָּאֵין, מִהֲשִׁגְתָּם אֵת 11
- 17 בּוֹרְאָם, וְיִהְיוּ אֶפֶס בִּלְעָדוֹ, לֹא 12
- 18 תִּהְיֶה שׁוּם מְצִיאוֹת מִלְּבַד הַקְּדוֹשׁ- 13
- 19 בּוֹרֵךְ-הוּא בַּעֲצָמוֹ אֶפֶס גְּבוּהָ 14
- 20 מֵאֵין, עַד-כָּאֵין-לְשׁוֹנוֹ שֶׁל 15
- 21 הַמֵּאֲמָר דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל "אֵין עֲרוֹךְ לךְ" 16
- 22 לֵאדְמוּר'ר הַזֶּקֶן בְּבִיאור מַעֲלַת הַבִּיטוּל 17
- 23 שֶׁל "אֶפֶס" עַל הַבִּיטוּל שֶׁל "אֵין". 18
- 24 וְהֵייוּ כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב ב'מֵאֲוִרִי 19
- 25 אֹר' אוֹת אֶלֶף סְעִיף קִיא, 20
- 26 אֶפֶס נִקְרָא הָאֵין-סוֹף, כִּי אֵין 21
- 27 בּוֹ תִּפְסִיָּסָא, וּבּוֹ אֶפִּיסָת 22
- 28 הָרַעֲיוֹן, עַד-כָּאֵין-לְשׁוֹנוֹ וּגַם 23
- 29 מִזֶּה מוֹכֵן שֶׁ"אֶפֶס" מִכְּטֹא דִּרְגָה נַעֲלִית 24
- 30 בִּיּוֹתֵר בְּבִיטוּל. וְלִכֵּן בְּהַתְּגַלּוֹת 25
- 31 בְּחִינָה זֹאת בְּחִינַת "אֶפֶס" לִימֹת 26
- 32 הַמִּשְׁחָה, כְּנוּסָח הַתְּפִלָּה הַמּוּבָא 27
- 33 לַעֲלִי, "אֶפֶס בִּלְתֵּן לִימֹת הַמִּשְׁחָה", 28
- 34 אֲזִי גַם הִישׁ הַגִּשְׁמִי לֹא 29
- 35 יִסְתִּיר כָּלֵל. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב 30
- 36 בַּתְּנִיָּא סוֹף פֶּרֶק יט, שִׁבְעַת 31
- 37 נִיסִיּוֹן בְּעִנְיִן שֶׁל אֲמוּנָה בָּהּ, הָאֲדָם 32
- 38 מְעוֹרֵר אֶת אֲהַבַת ה' הַמְּסוֹתֶרֶת בְּלָבוֹ 33
- 39 וְאִזִּי הָרִי כָּל הַקְּלִיפּוֹת בְּטָלִים 34
- 40 וּמְבוֹטְלִים כּו' וְנִחְשָׁבִים כָּאֵין 35
- 41 נִגְדוֹ, מֵאֶפֶס וְתִהְיוּ נִחְשָׁבוּ לֹא 36

אִישׁ תַּחַת תִּאֲנֶתוּ כו' 49 בְּמִיטֵב הָעוֹלָם-הַזֶּה⁵⁰. וְאִשׁ שְׁנָרְאָה לְכֹאֲרָה תְּמוּהָ תְּמוּהָ, אֵינִי כֵן, אֲלֵא אֲדַרְבָּהּ, זֶהוּ מְגוּדֵל מַעְלֹת וּמְדַרְגּוֹת גְּבוּהוֹת אֲשֶׁר יִהְיוּ בְּיָמֵים⁵¹ יִהְיֶה הַתְּגַלּוֹת אֱלֹקוֹת בְּזֶה הָעוֹלָם גִּשְׁמִי, וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בִּשְׂרָא⁵² אֲפִילוֹ הַרְשָׁעִים⁵³ הַגִּשְׁמִיִּים, וּמִלֵּאָה הָאֶרֶץ דַּעָה⁵⁴, וְיִהְיוּ כּוֹלָם אֵף בְּזֶה הָעוֹלָם בְּטָלִים וּמְבוֹטְלִים כָּאֵין, מִהֲשִׁגְתָּם אֵת בּוֹרְאָם, וְיִהְיוּ אֶפֶס בִּלְעָדוֹ, אֶפֶס גְּבוּהָ מֵאֵין, עַד-כָּאֵין-לְשׁוֹנוֹ. וְהֵייוּ כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב ב'מֵאֲוִרִי אֹר' אוֹת אֶלֶף סְעִיף קִיא, אֶפֶס נִקְרָא הָאֵין-סוֹף, כִּי אֵין בּוֹ תִּפְסִיָּסָא, וּבּוֹ אֶפִּיסָת הָרַעֲיוֹן, עַד-כָּאֵין-לְשׁוֹנוֹ. וְלִכֵּן בְּהַתְּגַלּוֹת בְּחִינָה זֹאת לִימֹת הַמִּשְׁחָה, אֲזִי גַם הִישׁ הַגִּשְׁמִי לֹא יִסְתִּיר כָּלֵל. וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתְּנִיָּא סוֹף פֶּרֶק יט, הָרִי כָּל הַקְּלִיפּוֹת בְּטָלִים וּמְבוֹטְלִים כּו' כָּאֵין נִגְדוֹ, מֵאֶפֶס וְתִהְיוּ נִחְשָׁבוּ לֹא כּו', עֵינִי שָׁם, וְעֵינִי זֶהר חֶלֶק ב, פֶּרֶשֶׁת בֹּא דֶף ל"ז. עַד-כָּאֵין-לְשׁוֹנוֹ.

(ה) וְיִישׁ לְהוֹסִיף וּלְכַאֵר מִה שֶׁמְבִיא ה'צִמְח צֶדֶק' מִתְּנִיָּא סוֹף פֶּרֶק יט: "מֵאֶפֶס וְתִהְיוּ נִחְשָׁבוּ לֹא" (שְׁזָהוּ עֵנִין עֲקָרִי כָאֵין, שֶׁמְבִיא בְּהִמְשָׁךְ לְהַקְדוֹם בְּעֵנִין "אֶפֶס"), דְּלְכֹאֲרָה אֵינִי מוֹכֵן, שְׁהָרִי בַּתְּנִיָּא הוֹכָא רַק תַּחֲלַת הַפְּסוּק "כָּל הַגּוֹיִם כָּאֵין נִגְדוֹ", וְלֹא סִיּוּם הַכְּתוּב "מֵאֶפֶס וְתִהְיוּ נִחְשָׁבוּ לֹא". וְיּוֹכֵן בְּהַקְדָּמָה מִה שֶׁמְצִינִי בַּתְּנִיָּא, שֶׁפֶּאֶשֶׁר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן מִבִּיא פְּסוּק⁵⁵ לֵאלֹא סִיּוּמוֹ, הִנֵּה לְפַעְמִים כּוֹתֵב גּו' (לֵאלֹא וְאִ"ו), וְלְפַעְמִים כּוֹתֵב וְגו' (בְּוֹא וְאִ"ו). וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגַע לְמֵאֲמָר ר"ל⁵⁶, שֶׁלְּפַעְמִים כּוֹתֵב כּו', וְלְפַעְמִים - וְכּו'. וְעַל-פִּי הַדְּיוּע'⁵⁶ בְּסִפּוּרֵי רַבּוֹתֵינוּ נִשְׂיָאֵנוּ עַד כְּמָה דִּיק רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּסִפְרֵי הַתְּנִיָּא עַל כָּל אוֹת וְאוֹת, וּבְפֶרֶט שֶׁהַשְׁנוּיִים בֵּין גּו' (אוֹ כּו') לְ-וְגו' (אוֹ וְכּו') מְצִינֵנוּ בַּתְּנִיָּא כְּמָה פְּעָמִים בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק וּבְסִמְכּוֹת, הָרִי בּוֹדָאֵי שְׂאִין זֶה בְּאַקְרָאִי, אֲלֵא בְּדִיּוֹק וּבִמְכוּן. וְנִרְאָה לִי הַבְּאוּר בְּזֶה, וּבְסִמְכּוֹת, הָרִי בּוֹדָאֵי שְׂאִין זֶה בְּאַקְרָאִי, אֲלֵא בְּדִיּוֹק. וְנִרְאָה לִי הַבְּאוּר בְּזֶה,

(49) לשון הכתוב - מלכים-ה, ה. מיכה ד, ד. 50) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט. הל' מלכים ספ"ב. 51) בבונה ירושלים: בימים ההם כי יהי' 52) ישע"י מ, ה. 53) כן הוא בכת"י. אבל בבונה ירושלים: בזה העולם הגשמי ומלאה הארץ. 54) ישע"י יא, ט. 55) ראה תשבי ערך גמור. הובא בפתח דבר שבהערה 57. 56) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' ע' רנט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הפסוק אינו נוגע לענין המבואר בתניא שם, אִזִּי כוֹתְבִים גו',
2 כִּי אמרו חכמינו ד"ל "כָּל פְּסוּקָא דְלֵא פְסָקִיה מִשָּׁה - אֲנִן לֹא
3 פְּסָקִינָן לִיה" 57, כל פסוק שמשוה רבנו לא פסק וסיים, אנחנו לא קובעים
4 לו סיום על דעת עצמנו וְלֹכֵן מוֹסִיפִים גו', לְהוֹרוֹת שֵׁשׁ לְגִמְרוֹ.
5 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה כו' - בְּנוֹגַע
6 לְמֵאמַר רז"ל שבאופן זה שהמשך
7 הפסוק או המאמר לא נוגע לענין
8 המדובר מטרת התוספת "גו" או "כו"
9 היא רק לציין שאין זה הפסוק או
10 המאמר במילואו. וְכֹאֲשֶׁר נִתְּנָה
11 בְּזֶה שְׂסִיּוֹם הַפְּסוּקָא וְהַמֵּאמַר
12 נוֹגַע לְעֵנִין הַמְדוּבָר וגם החלק
13 שלא מצוטט מוסיף ביאור, אִזִּי
14 כוֹתְבִים וגו', וכו' - בְּוֹאִי
15 (שֶׁהִי וְאִי הוּא אֹת
16 הַמּוֹסִיף והכוונה היא שגם החלק
17 הלא מצוטט מוסיף ביאור).
18 וְעַל-פִּי-זֶה יוֹבֵן מֶה שֶׁהֶצְמַח
19 צֶדֶק מִבֵּיא מִהַתְנִיָּא אֶת סִיּוֹם
20 הַכְּתוּב "מֵאֶפֶס וְתִהְיֶה נִחְשָׁבוֹ
21 לו", דְּכִיּוֹן שֶׁהֶלְשׁוֹן פִּתְגָּם
22 הוּא "כָּל הַגּוֹלִים כְּאִין נִגְדוּ"
23 וגו' (בְּוֹאִי), הִרִי מוֹכַח
24 שֶׁגַּם סִיּוֹם הַפְּסוּקָא נוֹגַע
25 לְעֵנִין. אֲלֹא שֶׁאֵף-עַל-פִּי-כֵן
26 למרות שגם הסיום מוסיף ביאור לא
27 הביא רבנו הַזֶּקֶן פִּתְגָּם אֶת
28 סִיּוֹם הַפְּסוּקָא בְּפִירוּשׁ,
29 וּמִסְתַּפֵּק רַק בְּתִיבַת וגו', כִּי
30 סִיּוֹם הַכְּתוּב "מֵאֶפֶס וְתִהְיֶה
31 נִחְשָׁבוֹ לו" נוֹגַע לֹא לַעֲצֵם עֵינִין
32 הַבִּיטוּל אלא רַק לְאוֹפֵן בִּיטוּל
33 הַקְּלִיפּוֹת, שְׂבִיטוּלָם הוּא
34 בְּאוֹפֵן ד' אֶפֶס וְתִהְיֶה, וְעֵנִין
35 זֶה שֶׁל אוֹפֵן וְצוּרַת הַבִּיטוּל לֹא
36 נִחִית אִינוּ יוֹרֵד לְפָרֵט פִּתְגָּם
37 כָּאן, וּבְנוֹגַע לְכָלְלוֹת הָעֵנִין
38 הַמְבָאָר פִּתְגָּם, שֶׁהֶקְלִיפּוֹת
39 בְּטוּלוֹת לִפְנֵי ה', מְסַפִּיק חֲצִי
40 הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוּקָא, "כָּל
41 הַגּוֹלִים כְּאִין נִגְדוּ". אֲלֹא,
42 בִּיּוֹן שֶׁמְזַכֵּיר כָּבֵר בִּיטוּל
43 הַקְּלִיפּוֹת, אִינוּ יָכוֹל לְהַסְתַּפֵּק
- בְּמֶה שְׂכָתוֹב "בְּטוּלִים כו'", בִּיּוֹן שְׂיִכּוּלִים לְפָרֵשׁ
הוּא רַק בְּבַחֲנִית אִין, כִּהְלָשׁוֹן בְּחֲצִי הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוּקָא
"כְּאִין נִגְדוּ", וְהִרִי אִין זֶה אֶמֶת כִּי באמת בטלים בבחינת "אפס"
שהוא ביטול יותר גבוה מ"אין". וְלֹכֵן מוֹכַרְח לְרַמֵּז עַל-כָּל-פְּנִים
לְהַבִּיטוּל ד' אֶפֶס", כִּי לשלול
טעות שהביטול הוא רק בבחינת "אין"
ולא ביטול עמוק יותר של בחינת
"אפס" עַל-יְדֵי הוֹסֵפֶת וגו'
בְּוֹאִי שכאמור בכך נרמז המשך
הפסוק.
(ו) וּמוֹבֵן מִכָּל הַנ"ל, שֶׁגַּם
עֲכָשׁוֹ, כאשר עדיין נמצאים בזמן
הגלות, הִנֵּה עַל-יְדֵי גִילוי
בְּחִינַת חֻקְמָה שְׂבִיטוּשׁ שְׁבָה
שורה אור אין-סוף, כמבואר בתניא
שם, בפרק י"ט, יָכוֹל לְהִיּוֹת אִפִּילוּ
עֲכָשׁוֹ כְּמוֹ לְעֵתִיד בִּימוֹת הַמְּשִׁיחַ,
שֶׁכָּל הַקְּלִיפּוֹת יִתְבַּטְּלוּ, וְעַד
שִׁיְהִיֹּו לֹא רַק בִּיטוּל שֶׁל "אין" אלא
בִּיטוּל בְּאוֹפֵן שֶׁל "אֶפֶס",
וְהִישׁ הַגִּשְׁמִי לֹא יִסְתִּיר כָּלֵל.
וּמֵצֵד זֶה כִּיּוֹן שֶׁאִין כָּל הַעֲלָמוֹת
וְהַסְתָּרוֹת יָכוֹלָה לְהִיּוֹת הַעֲלִיָּה
בְּסוּלָם גַּם לְעֵנִין הַשְּׂפָעַת
עוֹלָם-הַזֶּה, בְּעֲשִׂירוֹת וכו'
וכו', בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יִבְלָבֵל ולא
יִפְרִיעַ לְעִבּוּדַת ה'.
וְלִכְאוּרָה, הִרִי עֵנִין הַעֲשִׁירוֹת
הוּא נְסִיּוֹן קָשָׁה, וְגַם עֵנִין
הַעֲשִׁירוֹת קָשׁוֹר עִם בִּירוֹר
הַנִּיצוּצוֹת הַנִּמְצָאִים בְּכִסְפוֹ וּבְנִסְסוֹ
שֶׁל הַעֲשִׂיר, וְכֹאֲשֶׁר הַנִּיצוּצוֹת
נִמְצָאִים מִפְּחוּרִים בְּמִקּוֹמוֹת
שׁוֹנִים, צָרִיף הָאֵדָם הַעֲשִׂיר
- וּמוֹבֵן מִכָּל הַנ"ל, שֶׁגַּם עֲכָשׁוֹ, הִנֵּה עַל-יְדֵי גִילוי בְּחִינַת חֻקְמָה שְׂבִיטוּשׁ
יָכוֹל לְהִיּוֹת כְּמוֹ לְעֵתִיד, שֶׁכָּל הַקְּלִיפּוֹת יִתְבַּטְּלוּ, וְעַד שִׁיְהִיֹּו בְּאוֹפֵן
שֶׁל "אֶפֶס", וְהִישׁ הַגִּשְׁמִי לֹא יִסְתִּיר כָּלֵל. וּמֵצֵד זֶה יָכוֹלָה לְהִיּוֹת הַעֲלִיָּה
בְּסוּלָם גַּם לְעֵנִין הַשְּׂפָעַת עוֹלָם-הַזֶּה, בְּעֲשִׁירוֹת וכו' וכו', בְּאוֹפֵן שֶׁלֹּא יִבְלָבֵל
לְעִבּוּדַת ה'. וְלִכְאוּרָה, הִרִי עֵנִין הַעֲשִׁירוֹת הוּא נְסִיּוֹן קָשָׁה, וְגַם עֵנִין הַעֲשִׁירוֹת
קָשׁוֹר עִם בִּירוֹר הַנִּיצוּצוֹת, וְכֹאֲשֶׁר הַנִּיצוּצוֹת נִמְצָאִים בְּמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים, צָרִיף

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

18 הקב"ה נותן עשירות, ביכלתו של הקדוש-ברוך-הוא ליתן ביחד
19 עם זה ברוחניות את הביטול האמתי שיוכלו לקבל את
20 העשירות ולעמוד בניסיון העשירות, ובמילא יכולה להיות ריבוי
21 השפעה בגשמיות, ולא לבדל כלל, ואדרבה, בגשמיות
22 גופא עצמה יהיה נפר אלקות,
23 על-דרך שיהיה לעתיד, כמו
24 שכתוב⁵² על ימות המשיח וראו
25 כל בשר גו' כי פי ה' דבר וגם
26 הבשר הגשמי 'ראה' ויכיר אלקות.

1 להגיע לכל המקומות שבהם נמצאים הניצוצות, בכדי
2 לבקר אותם. וכיון שצריך לרוץ ולנסע כו', שזהו ענין של
3 פיזור הנפש, הרי זה מבדל לעבודת ה' ואם כן איך אפשר
4 להיות עשיר ובכל זאת לעבוד את ה' ללא הפרעות?
5 אף הביאור בזה, שפאשר
6 זוכים, אזי באים כל
7 הניצוצות למקום שבו נמצא
8 האיש הישראלי היהודי וכך
9 נחסכות ממנו הנסיעות. ועל-דרך
10 שמצינו ביעקב, שקפל
11 הקב"ה כל ארץ ישראל
12 תחתיו⁵⁸ למקום אחד, כמאמר
13 חכמינו ז"ל (הובא בפירוש רש"י על
14 התורה) על האמור בפרשת השבוע
15 שהקדוש-ברוך-הוא הבטיח ליעקב
16 "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך
17 אתננה ולורעך". וגם, פאשר

1 באים כל הניצוצות למקום שבו נמצא האיש הישראלי. ועל-דרך שמצינו
2 ביעקב, שקפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו⁵⁸. וגם, פאשר הקב"ה נותן
3 עשירות, ביכלתו ליתן ביחד עם זה ברוחניות את הביטול האמתי שיוכלו
4 לקבל את העשירות, ובמילא יכולה להיות ריבוי השפעה בגשמיות, ולא
5 לבדל כלל, ואדרבה, בגשמיות גופא יהיה נפר אלקות, על-דרך שיהיה
6 לעתיד, כמו שכתוב⁵² וראו כל בשר גו' כי פי ה' דבר.

(58) חולין צא, ב. רש"י בפרשתנו (כח, יג) וז"ל: קיפל.. תחתיו רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו (כארבע אמות שזה מקומו של אדם).

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום ראשון עמ' א

11 ולברך כדי להוציא את חבירו, שכל ישראל ערבים זה לזה לקיום
12 המצוות, חוץ מברכת הלחם – 'המוציא' וברכת תנין – 'בורא פרי
13 הגפן', וכן שאר ברכות הנהנין, שאם לא יצא עדיין, ומברך גם עבור
14 עצמו, מוציא בברכתו אף את חבירו, ואם כבר יצא ידי חובת עצמו,
15 שכבר בירך או שאינו רוצה לאכול עתה כלל, אינו מוציא את
16 חבירו, כיון שאין חובה לברכן, אלא הרוצה ליהנות צריך לברך,
17 וכיון שיכול חבירו לא ליהנות ולא לברך, לא שייכת כאן 'ערבות',
18 ואין אדם הפטור מברכות אלו יכול לברכן כדי להוציאו.
19 הגמרא דנה כיצד הדין בברכות הנהנין שהן חובה על האדם: כפי
20 רבא,

1 חירות ידירה, שהרי תקיעתו נעשית גם על ידי צד העבדות שבו,
2 ואינה יכולה להוציא את צד החירות שבו.
3 אלא אמר רב נחמן, אף לעצמו אינו מוציא, וצריך לשמוע תקיעות
4 מבין חורין. מניא נמי הכי, מי שחציו עבד וחציו בן חורין אף לעצמו
5 אינו מוציא.
6 אגב שהתבאר במשנה שהפטור מהמצוה אינו יכול להוציא
7 אחרים, מבארת הגמרא שאם היה מחויב בברכה אלא שכבר יצא
8 ידי חובתו, יכול להוציא אחרים: תני אבהה בריה דרבי זירא, כל
9 הברכות כולן, בין ברכת המצוות, ובין ברכת השבת, אף על פי
10 שייצא האדם ידי חובתו, שכבר בירך ברכה זו, מוציא – יכול לחזור

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום שני עמ' א

12 לפי שאין בית דין מתעצלים בו, ובודאי הקריבוהו קודם חצות.
13 משיבה הגמרא: לא נצרכא תקנה זו, אלא מחשש דאיכני בחמיסר
14 סמוך לשקיעת החמה, אי נמי דאיכני בליליא – בליל ששה עשר,
15 שבשני אופנים אלו לא יהיה זמן להקריבו עד חצות היום, משום
16 שיש טורח גדול בהכנתו, וקריבוהו רק בהמשך היום, וכיון
17 שהאנשים יהיו רגילים לאכול מן החדש לאחר חצות, יבואו
18 לאכול גם לאחר שיבנה הבית, אף שעדיין לא הוקרב העומר,
19 ולכן תיקן רבן יוחנן בן זכאי שכל היום אסור באכילת חדש.
20 הגמרא מביאה ביאור אחר בתקנה זו: (אמר) רב נחמן בר יצחק
21 [אמר], רבן יוחנן בן זכאי שאסר אכילת חדש בכל יום ששה עשר,

1 והשתא דאיכא עומר, רק העומר מתיר, ולכן תיקן שאף עתה לא
2 יאכלו חדש בששה עשר בניסן.
3 הגמרא מבררת את החשש. שואלת הגמרא: דמיכני אימת – באיזה
4 זמן נחשוש שיבנה בית המקדש, שאז יתכן שיטעו, אילימא דאיכני
5 בשיתפר – ביום ששה עשר בניסן, הרי בבוקרו של אותו יום עדיין
6 היה הבית חרב, והאיר מורה חתיר את החדש. אלא החשש הוא
7 דאיכני בחמיסר – בחמשה עשר בניסן, אם כן מדוע תיקן רבן יוחנן
8 שיהא כל ששה עשר אסור, הרי בחצות היום של ששה עשר ולהלן
9 [והלאה] לשתי – יהיה מותר, וכמו בזמן שבית המקדש היה
10 קיים, דהא תנן (מנחות סח), תרחיקין מבית המקדש ואינם יודעים מתי
11 הוקרב העומר, מותרין בחוש מחצות היום של ששה עשר ולהלן,

בס"ד. שיחת ש"פ ויצא, ט' כסלו ה'תשי"א.

בלתי מוגה

- 1 א. ידוע המנהג שבשבת שלפני החתונה¹ עולה החתן לתורה².
- 2 וטעם המנהג – כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר³ – משום שבהקדמה לכל פעולה צריך יהודי להתקשר
- 3 עם התורה, ועאכו"כ כשמדובר אודות פעולה הכי כללית של בנין בית בישראל, בנין עדי עד, על יסודי
- 4 התומ"צ, בודאי שבהקדמה לזה צריך להתקשר עם התורה, שזהו"ע העלי' לתורה בשבת שלפני החתונה.
- 5 וצריך להבין הטעם שההתקשרות עם התורה בתור הקדמה והכנה לחתונה היא ע"י עלי' לתורה
- 6 –ההתקשרות עם האותיות דתורה שבכתב דוקא:
- 7 ובהקדמה – שהתורה נחלקת לכמה חלקים, החל מהחלוקה הכללית לתורה שבכתב ותורה שבעל פה,
- 8 וביניהם גופא ישנם חילוקים: בתורה שבכתב – אמירת פסוקי התורה אפילו ללא הבנת הפירוש⁴, לימוד
- 9 פסוקי התורה בפירוש הפשוט, ולימוד עם הפירושים דמפרשי התורה; ובתורה שבעל פה – לימוד דיני
- 10 והלכות התורה, ולימוד טעמי ההלכות ופלפול התורה⁵.
- 11 [ולהוסיף, שהחילוק בין הלכות התורה לפלפול התורה מודגש בנוגע להחייב דהקדמת לימוד התורה
- 12 לפני החתונה:
- 13 החילוק שבין פלפול התורה להלכות התורה⁶ – שפלפול התורה הוא בלי גבול, "אין קץ ותכלית
- 14 לעומק טעמי ההלכות והפלפול בטעמיהן כו", ועז"נ⁷ "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים" [ולכן החיוב
- 15 דלימוד התורה הוא חיוב תמידי בכל עת, כי, כמה שלומדים יכולים להוסיף וללמוד יותר, כיון שהתורה
- 16 היא בלי גבול]; משא"כ הלכות התורה יש להם גבול קץ ותכלית [ולכן שייך ללמוד כל התורה כולה,
- 17 כפי שמצינו בגמרא⁸ "שאל בן דמה . . כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו כו", שהפירוש "למדתי
- 18 כל התורה כולה" (דלכאורה, איך יתכן מציאות של לימוד כל התורה כולה שהיא בלי גבול) הוא לימוד
- 19 כל הלכות התורה שיש להם גבול].
- 20 וחילוק זה מודגש בנוגע להחייב דהקדמת לימוד התורה לפני החתונה – שלימוד ההלכות הוא קודם
- 21 לכל הענינים, ועד ש"נדחית מפני לימוד זה מצוה רבה של פרי' ורבי' אף שהיא גדולה מכל המצוות . .
- 22 היא נדחית מפני מצות תלמוד תורה השקולה כנגד כל המצוות, משא"כ לימוד הפלפול, אף שישנו
- 23 חיוב בלימוד זה [שהרי גם פלפול התורה שניתן למשה, "נהג בה (משה) טובת עין ונתנה לישראל"⁹],
- 24 אין זה קודם לכל הענינים, ואין לו ליבטל מפרי' ורבי' בשבילה (כמ"ש רבינו הזקן בהלכות תלמוד
- 25 תורה¹⁰, והאריך בזה בקונטרס אחרון¹¹).
- 26 וצריך להבין: מהו הטעם שההתקשרות עם התורה כהכנה והקדמה לחתונה היא ע"י עלי' לתורה,
- 27 כשקורין בתורה שבכתב דוקא, ובתושב"כ גופא קורין אותיות התורה דוקא, ללא פירוש כלל, אפילו לא
- 28 הפירוש הפשוט ("אָפטייטשן די ווערטער") כפי שלומדים ב"חדר"?!
- 29 ב. ויש לקשר זה עם המסופר בפרשת השבוע אודות סדר ההנהגה של יעקב בנוגע לענין הנישואין
- 30 – כשהתכוון להעמיד ולבנות את כל בית ישראל:

(5) ראה שם רפ"ב. וש"ג.

(6) ראה שם פ"א ה"ה.

(7) איוב יא, ט.

(8) מנחות צט, ב.

(9) נדרים לח, א.

(10) ריש פ"ג.

(11) שם סק"א.

(1) להעיר שבשבוע זה חל י"ד כסלו, יום חתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע ז"ע (בשנת תרפ"ט) – המו"ל.

(2) ראה לבוש ומג"א או"ח סו"ס רפב.

(3) ראה סד"ה וכל בנין בקונטרס דרושי חתונה תרפ"ט (סה"מ קונטרסים ח"א יט, סע"ב. תרפ"ט ס"ע 79 ואילך).

(4) ראה ה' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

ובהקדמה – שסדר הנהגה של יעקב הוא הסדר של ישראל בטהרתם, כפי שהם מובדלים לעצמם, ובלשון חז"ל¹² "אברהם יצא ממנו ישמעאל כו' יצחק יצא ממנו עשו", משא"כ "יעקב מטתו שלימה".¹³ ובנוגע לסדר הנהגתו של יעקב מספרת התורה כו"כ פרטים, אשר, כל הפרטים שבסיפור זה – ככל סיפורי התורה¹³ – מהווים לימוד והוראה¹⁴ לדורות, בכל מקום ובכל זמן, וגם בימינו אלה, שהרי התורה היא נצחית¹⁵.

ומתחיל מהמסופר¹⁶ בהתחלת הפרשה: "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" – ענין שנאמר כבר בסיום הפרשה שלפנ"ז, וחוזר ונשנה בהתחלת פרשתנו (כמ"ש בפירוש רש"י ש"חזר לענין הראשון"), ומזה מובן גודל ההדגשה שבדבר, שהרי, כל עניני התורה הם בתכלית הדיוק, עד שאפילו מיתור של אות אחת למדים כמה הלכות¹⁷, ומכ"ש ענין שלם שחוזר ונשנה עוה"פ, ובודאי שיש בזה לימוד והוראה לדורות, כדלקמן.

ג. "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה":
אודות השם "באר שבע" – מצינו בתורה שני טעמים: (א) ע"ש השבועה שהיתה בעת הכריתת ברית בין אברהם ואבימלך¹⁸, (ב) ע"ש הבאר השביעית שחפרו עבדי יצחק לאחר השלום עם אבימלך¹⁹. שני הטעמים מורים על מצב של מנוחה ושלום אצל בני".

ולעומת זאת, השם "חרנה", מורה על מצב הפכי – כפירוש חז"ל²⁰ ש"חרן" מורה על "חרון אף של עולם".

ואעפ"כ נאמר "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" – יציאה ממקום ומצב של מנוחה ושלום למקום ומצב ד"חרון אף של עולם".

ומכאן מענה על שאלה כללית:

כיון שהקב"ה נתן לנו תורה ומצוות מידו המלאה והרחבה, בכל פני שפונים (וואו מ'גיט זיך נאָר אַ קער") צריכים לקיים א' מרמ"ח מצוות עשה וענפי', או עכ"פ להזהר מא' משס"ה מצוות לא תעשה וענפי' – הי' לו לכל הפחות להסיר מאתנו את הדאגות, דאגת הגלות, דאגת הפרנסה, וכיו"ב, כדי שיהי' נקל יותר לקיים המצוות? ויתירה מזה: מוטב הי' שבכלל לא נצטרך לעסוק בעניני העולם, אלא להמצא יותר באהלה של תורה?

על זה מספרת לנו התורה את סדר הנהגתו של יעקב – שבעמדו להקים את בית ישראל נצטווה לצאת מבאר שבע, לצאת גם מהשיבות של שם ועבר²¹, ולילך לחרן, "חרון אף של עולם":

קודם שהוצרך להעמיד את עם ישראל – הי' יכול וצריך להמצא ב"באר שבע", מקום של גילוי אלקות במוחש, שקיום המצוות מתאפשר בו בקלות והעבירות בקושי;

אבל בכדי לבנות את בית ישראל – הוצרך לצאת מבאר שבע ולילך לחרן, מקום שאלקות הוא בהעלם והסתר [שהרי אפילו "עולם" סתם הוא – כשמו – מלשון העלם²², ומכ"ש "חרון אף של עולם"], שבו מתאפשרות העבירות בקלות יתירה והמצוות בקושי רב, ודוקא שם – עי"ז שעמד בנסיונות, זכה לבנות את בית ישראל, "מטתו שלימה".

וזוהי ההוראה לכאו"א מישראל – שדוקא עי"ז שיש לו נסיונות, ומתגבר עליהם ועומד בהם, זוכה לבנות בית יהודי, בית מואר ובית חם.

(17) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, רע"א. ברכה צה, ד.

(18) וירא כא, לא.

(19) תולדות כו, לג, ובפי' הספורנו שם (הובא באוה"ת ריש

פרשתנו – קעב, א).

(20) פרש"י ס"פ נח (נת' בלקו"ש חט"ו ע' 63 ואילך).

(21) ראה פרש"י פרשתנו כח, יא.

(22) לקו"ת שלח לו, ד. סה"מ הש"ת ע' 160 ואילך. ועוד.

(12) ויק"ר פל"ו, ה. וראה שבת קמו, א. פסחים נו, א. ספרי

ואתחנן ו, ד. האזינו לב, ט. ברכה לג, ב. פרש"י פרשתנו כח, כא.

(13) ראה זח"ג קנב, א.

(14) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב. ועוד.

(15) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(16) מכאן עד סוס"ז הוגה עי" כ"ק אדמו"ר שליט"א

(באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 60 ואילך. במהדורא זו ניתוספו

עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

- ד. וממשיך בכתוב סדר הליכתו של יעקב לחרן – הדבר הראשון שעשה בלכתו לחרן – "ויפגע במקום"²³, "לשון תפלה"²⁴:
- בצאתו לחרן למצוא זיווגו, ה' לו, לכאורה, ללמוד שפת ומנהגי המדינה, להתלבש במלבושי המדינה וכו' וכו'. ואעפ"כ הניח יעקב כל ענינים אלה, ובמה עסק – בעבודת התפלה.
- וההוראה מזה:
- כשיהודי מתכוון לבנות בית בישראל – יכול לחשוב: בשלמא עד עתה היתה התעסקותו בלימוד התורה, קיום המצוות ותפלה, אבל עכשיו, בצאתו לעולם, עליו להניח את הכל ולהתמסר ללימוד וחיקוי מנהגי המדינה, רדיפה אחר תושבי המדינה, וכיו"ב.
- ועל זה באה ההוראה מהנהגתו של יעקב – "ויפגע במקום" – שדוקא עכשיו צריך להתמסר עוד יותר לעבודת התפלה, כי, עבודתו הקודמת שעסק בתומ"צ ובתפלה²⁵ אינה מספיקה בשביל מצבו עתה, בצאתו לעולם, שצריך לעמוד בנסיגות גדולים שלא בערך להקודמים, ולכן צריך להתפלל ולבקש מהקב"ה שיעמוד בנסיון.
- ה. וממשיך בכתוב²³ – "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו", ומפרש רש"י, "עשן כמין מרוב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות"²⁶:
- לכאורה אינו מובן הטעם ש"עשן כמין מרוב סביב לראשו" בלבד, ולא גם סביב לכל שאר האברים – דממה נפשך: אם ה' לו בטחון שהקב"ה ישמור אותו – לא ה' לו לעשות מרוב גם סביב לראשו, ואם לא רצה לסמוך על ענינים שלמעלה מהטבע – ה' לו לעשות מרוב גם סביב לגופו ורגליו?
- ויובן בהקדם ביאור הדיוק בלשון הכתוב²⁷ "יגיע כפיך כי תאכל", "יגיע כפיך" דייקא²⁸ – שהתעסקות והיגיעה בפרנסה צריכה להיות (לא עם הראש, "יגיע ראשך", אלא) עם הידים ("כפיך") בלבד, ואילו הראש נשאר פנוי, ומונח בתורה ועבודה, ואז (כש"יגיע כפיך") בלבד) כי תאכל", אבל הראש מונח בתורה ועבודה) – "אשריך וטוב לך" (כסיום הכתוב²⁷), ולא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות, כי, ריבוי ההתחכמות והתחבולות בעניני פרנסה ("יגיע ראשך"), לא זו בלבד שאין בהם תועלת, אלא אדרבה, מקלקלים יותר, כמ"ש²⁹ "לא לחכמים לחם" (כמבואר בכ"מ³⁰).
- ובנוגע לעניננו:
- בצאתו לחרן ידע יעקב היטב לאיזה מקום הולך הוא³¹, וידע ששם יצטרך לעבוד לפרנסתו אצל לבן הארמי (טרדות הפרנסה), וידע שגם קודם בואו לחרן, בהיותו בדרך, ישנם חיות רעות (טרדות אפילו בהכנות לפרנסה). וכדי להגן על עצמו שהציאה לעולם לא תפעל עליו, עשה "מרוב סביב לראשו" – להגן על הראש ששום דבר לא יפגע בו ("צום קאָפּ זאָל קיינער ניט צוטרעטן"), כך שהתעסקותו בפרנסה (עבודתו בבית לבן) וההכנה לזה (הליכה בדרך) תהי' באופן ד"יגיע כפיך" בלבד, ואילו ראשו ישאר מונח בתורה ועבודה.
- וזוהי ההוראה לכאו"א מישראל – שבצאתו לעולם צריך להזהר שהראש יהי' מוגן, עי"ז שיהי' מונח בתורה ועבודה, וכשהראש יהי' כדבעי, אזי במילא יהיו גם הידים והרגלים כדבעי; עסק הפרנסה יהי' ע"פ שולחן-ערוך, הנהגת הידים תהי' באופן ש"שמאל (בלבד) דוחה (אבל) ימין מקרבת"³², והרגליים תהיינה רצות לדבר מצוה.

(23) כח, יא.

(24) פרש"י עה"פ (מברכות כו, ב. ב"ר פרשתנו פס"ח, ט).

(25) גם אם הוא חושב שכבר נעשה "גברא רבא", ועד שהוא מושלם (מהנחה בלתי מוגה).

(26) בהבא לקמן – ראה גם התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 346 ואילך. וש"נ.

(27) תהלים קכח, ב.

(28) ראה לקו"ת שלח מב, רע"ד. סה"מ מלוקט ח"א ע' רעג

ואילך. וש"נ.

(29) קהלת ט, יא.

(30) ראה בהקדמה לדרך חיים (ג, ב): והחכמה תפסיד. סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע (דרמ"צ קז, ב). ובכ"מ.

(31) יכולים לחשוב שכיון שיעקב הי' "איש תם" (תולדות כה, כז ובפרש"י), לא ידע כלל מה נעשה בעולם... אבל, האמת היא

שידע היטב, והתכוון לכך וכו' (מהנחה בלתי מוגה).

(32) סוטה מז, א. וש"נ. ה"ל ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

- 1 ו. וענין זה ("מרוזב סביב לראשו") עשה יעקב "מאבני המקום" – אבנים דוקא:
2 אבנים – הם סוג הדומם, שאין בהם חיות, ואין בהם אפילו נפש הצומחת. וענינם בעבודה – קבלת
3 עול, ללא שכל, וללא רגש.
4 והענין בזה – שכדי שהציאה לעולם לא תפעל עליו, לא מספיק שכל ורגש, אלא צריך קבלת עול
5 מלכות שמים שלימה³³, ענין הביטול, שמרגיש את עצמו כאבן דומם, כמ"ש "אם לא שויתי ודוממתי"³⁴,
6 "ונפשי כעפר לכל תהי"³⁵.
7 דומם – אינו יכול להתנענע מעצמו, עד שמישהו לוקח אותו ומעבירו ממקום למקום. וכך צריך
8 להרגיש את עצמו כדומם – עבד פשוט – שהקב"ה נושא (וצריך להניח את עצמו להנשא) ממקום
9 למקום כדי למלא את הכוונה והשליחות שהוטלה עליו.
10 וזהו גם תוכן המשך הענין ד"וידר יעקב נדר לאמר אם יהי' אלקים עמדי וגו'"³⁶ – ההתקשרות
11 להקב"ה ע"י נדר דוקא³⁷ – שענינו של נדר הוא שגם אם מצד הרצון השכל והרגש לא הי' עושה את
12 הדבר, מוכרח הוא לעשותו מצד הנדר, מתוך קבלת עול.
13 והשכר לזה (כפי שמסיים בהפרשה)³⁸ "והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהי' בית אלקים" – שאף
14 שמדובר אודות אבנים סתם (ובודאי לא כסף וזהב), ויתירה מזה, אפילו לא אבנים שבעיר, אבנים של
15 בית מושב, אלא אבנים שנמצאו באמצע הדרך, מ"מ, נעשו גם הם "בית אלקים", וענינו בעבודה³⁹ – שגם
16 הדברים הרגילים והפשוטים שלו (דוגמת אבנים סתם שבאמצע הדרך) נעשים חדורים בקדושה, "בית
17 אלקים".
18 ז. וזוהי ההוראה ומוסר-השכל לכל, ובפרט לחתן וכלה שעומדים לבנות בית בישראל:
19 בית בישראל צריך להיות "בית אלקים", ע"י שנעשה חדור בקדושה, היינו, שלא רק הסידור והחומש
20 שבבית הם קדושים, אלא גם (להבדיל) המזלג והכפית שבבית חדורים בקדושה.
21 וענין זה נעשה ע"י ההכנה המתאימה, החל מענין התפלה, "ויפגע במקום", וכן "ויקח מאבני המקום
22 וישם מראשותיו", הקפת הראש בענין הקבלת עול (כנ"ל בארוכה), וע"י פועל שלא רק בזמן התפלה,
23 ולא רק בהיותו ער, אלא גם בעת השינה ("וישכב במקום ההוא"²³) נעשה מעמד ומצב ש"זה – המקום
24 שבו נמצא – שער השמים"⁴⁰, והבית וכל אשר בו הוא "בית אלקים".
25 ועפ"י יש לבאר הטעם שההתקשרות עם התורה בשבת שלפני החתונה היא ע"י עלי' לתורה דוקא,
26 קריאה בתורה ללא פירוש כלל (כנ"ל ס"א) – שבזה מודגש שההכנה לנישואין ע"י ההתקשרות עם התורה
27 היא (לא מצד השכל, לימוד מתוך הבנה והשגה, אלא) מתוך קבלת עול, שמתבטאת בקריאת אותיות התורה
28 ללא פירוש כלל, וזוהי ההכנה המתאימה לבנין בית בישראל באופן ד"בית אלקים".
29 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שהבעלי-עסק שיש להם קביעות ללמוד בחברותא לכה"פ פעם בשבוע
30 – יאמרו לחיים].

* * *

- 31
32 ח. הקביעות דשבת פ' ויצא בשנה זו היא ביום ט' כסלו – יום ההילולא של אדמו"ר האמצעי, וגם
33 יום הולדתו, שנסתלק באותו יום שבו נולד.
34 בא' ממכתביו⁴¹ מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר גודל הענין דשמירת יום ההילולא של צדיק בלימוד

(38) שם, כב.
(39) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ב ע' קסג ואילך.

(40) שם, יז.

(41) שנרפס בקונטרס ב' ניסן* חצר"ת (סה"מ קונטרסים ח"ב

תג, ב ואילך). ואח"כ באגרות-קודש שלו ח"ד ע' רלה ואילך. וש"נ.

(33) ראה ברכות יד, סע"ב. שו"ע אדה"ז או"ח ס"ב ס"ח.

(34) תהלים קלא, ב. ובפי' הראב"ע עה"פ.

(35) נוסח ברכת אלקי נצור כו' (ברכות יז, א).

(36) כח, כ.

(37) ראה גם אוה"ת פרשתנו (כרך ה) תתנא, סע"ב ואילך.

(*) הוא יום ההילולא של אביו כ"ק אדמו"ר (מזהרש"ב) נ"ע (המור"ל).

- 1 והתוועדות, ובו מספר אודות יום ההילולא ט' כסלו שנת תרנ"ז, שחל בשבת פרשת ויצא (כקביעות שנה
2 זו), ואז אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מאמר ד"ה והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהי בית אלקים,
3 ובהתוועדות שהתקיימה אז אמר כ"ק אדנ"ע: שמירת יום ההילולא בלימוד תורתו של בעל ההילולא
4 ובעריכת התוועדות, היא, פדיון נפש שנותנים לבעל ההילולא.
- 5 נקל לשער שאילו היתה אפשרות להכנס עתה אל אדמו"ר האמצעי וליתן לו פדיון, הי' בודאי כל
6 אחד מממהר ליכנס ("ער וואָלט גאָרניט געקלערט און וואָלט באַלד אַריין") וליתן פדיון.
- 7 וע"פ האמור ישנה האפשרות עתה ליתן פדיון לאדמו"ר האמצעי – בהתוועדות שמתקיימת עתה,
8 ובלימוד תורתו (לאחרי ההתוועדות, כשכל אחד יחזור לביתו), ללמוד ענין בא' מספריו של אדמו"ר
9 האמצעי, בעל ההילולא.
- 10 ט. ויש להוסיף ולהבהיר שענין זה אינו בסתירה ח"ו להתקשרות לכ"ק מו"ח אדמו"ר, אנו אין לנו
11 אלא נשיא דורנו – כיון שההתקשרות (ע"י נתינת הפדיון) היא לאדמו"ר האמצעי כפי שהוא כלול בכ"ק
12 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
- 13 – סיפתי פעם שכשסדרו את דף-השער לספרי החסידות הנדפסים, היתה שקו"ט אם לכתוב "קובץ
14 שלשלת האור", או "קובץ שלשלת המאור", והמסקנה היתה לכתוב "קובץ שלשלת האור", כי, ב"מאור"
15 לא שייך "שלשלת", להיותו עצמי.
- 16 ובנוגע לעניננו:
- 17 כל אחד מהרביים הוא "מאור", אלא, שב"מאורות" גופא יש לכל רבי ענין מיוחד, בהתאם לדרגתו
18 בספירות, כידוע⁴² שהבעש"ט הוא עתיק, המגיד הוא אריך, אדמו"ר הזקן חכמה, אדמו"ר האמצעי בינה,
19 וכו'. וכ"ק מו"ח אדמו"ר, ה"מאור" שבדורנו, כולל את כל ה"מאורות" – הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר
20 הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצמח-צדק, אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע – כיון שפועל את כל
21 הענינים שפעלו בשעתם.
- 22 ובמילא, צריכים עכשיו להתקשר לה"מאור" דאדמו"ר האמצעי כפי שהוא כלול בה"מאור" שבדורנו,
23 כ"ק מו"ח אדמו"ר.
- 24 י. ובהמשך להאמור שההתוועדות ביום ההילולא היא הפדיון שנותנים לבעל ההילולא – כדאי ונכון
25 שינגנו עתה (בהתוועדות דיום ההילולא) ניגון המיוחס להחסידים של אדמו"ר האמצעי.
- 26 בין הניגונים המיוחסים להחסידים של אדמו"ר האמצעי ישנו הניגון "ניע זשוריצי כלאפצי", ומבאר
27 כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁴³, שאצל החסידים של אדמו"ר האמצעי היתה הדאגה היחידה כיצד לבוא
28 עד ה"מרזח" ("יאק דאיעדעם דא קארטשאמקע"), וכאשר באים לשם אזי לא חסר מאומה...
29 ותוכן הענין:
- 30 כאשר נמצאים בנסיעה בדרך, נכנסים לה"בתי-מרזח" ("קרעטשמעס") שנמצאים באמצע הדרך, ושם
31 יכולים לנוח, להתפלל וללמוד השיעורים במנוחת הדעת.
- 32 והנמשל בזה – שהנסיעה בדרך קאי על זמן הגלות, "מפני חטאינו גלינו מארצנו", שכל בני"י (הן
33 אלה שנמצאים כאן, בחוץ לארץ, והן אלה שנמצאים בארץ ישראל) הם בגלות, בדרך, ובאמצע הדרך
34 ישנם "בתי-מרזח" "קרעטשמעס", שהם המקומות של הרביים.
- 35 ובמילא, צריכים להשתדל למעט ככל האפשרי בשעות בדרך, ולהמצא יותר ב"בית-המרזח"
36 ("קרעטשמעס"), במקומו של הרבי, מתוך ידיעה ששם לא חסר מאומה.
- 37 וכאמור, ינגנו עתה ניגון זה (בודאי כולם יודעים הניגון).

(43) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 157 ואילך. וראה גם סה"ש

תש"א ע' 112. תש"ד ע' 41.

(42) לקו"ד ח"א לו, סע"א. סה"ש תרצ"ו ע' 141. תרצ"ז ע'

215. תרצ"ט ע' 322. תש"ב ריש ע' 19. תש"ה ע' 60.

אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ט ס"ע תטו.

1 [התחילו לנגן הניגון, ואמר: למה מנגנים רק כדי לצאת י"ח, שינגנו ביתר חיות, ואח"כ הפסיק עוה"פ
2 ואמר שינגנו ביתר חיות. וניגנו בהתעוררות גדולה, וגם כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן עם הקהל ונענע בחזק
3 בידו הק'].

4 * * *

5 יא. בהמשך להאמור ע"ד נתינת פדיון (ע"י הלימוד וההתוועדות), יש להוסיף, שנתינת פדיון היא לא
6 רק בנוגע לענינים רוחניים, אלא גם בנוגע לענינים גשמיים, כי, אע"פ שרבינו הזקן באגה"ק⁴⁴ שולל
7 ההנהגה "לשאול בעצה גשמית כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי", משום שזהו"ע ששייך רק
8 "לנביאים ממש", הרי, חסידים לא התפעלו מזה... והמשיכו לשאול גם בנוגע לענינים גשמיים, וכך נהגו
9 גם חסידים גדולים ביותר.

10 ולהוסיף, שלאחרי שידועים מ"ש רבינו הזקן שמענה על ענינים גשמיים שייך "לנביאים ממש", אזי
11 יודעים שהמענה של הרבי על ענינים גשמיים הוא להיותו "נביא ממש"⁴⁵!

12 — חסידים אינם מתייראים. אם יש צורך שהרבי יהי' נביא, הרי הוא נביא, העיקר, שיתן מענה על
13 הענינים שחסידים שואלים ומבקשים ממנו.

14 ובנוגע לעניננו:

15 כיון שנערכה התוועדות בקשר ליום ההילולא, ובה ניגנו גם ניגון המיוחס לחסידי אדמו"ר האמצעי,
16 וכל אחד קיבל על עצמו ללמוד ענין בא' מספריו של אדמו"ר האמצעי — ה"ז נתינת פדיון שהרבי יעזור
17 לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות.

18 ואע"פ שעכשיו הרבי הוא באופן של הבדלה ("אָפּגעטראָגן") מהעולם, מ"מ, ישפיע גם גשמיות, ויתן
19 כח לעשות מהגשמיות "בית אלקים", בבחינת "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהי' בית אלקים".

20 יב. ענין זה שייך במיוחד להמדובר לעיל (ס"ז) אודות חתנים וכלות שעומדים להקים בית בישראל
21 — שיש להם נתינת כח מיוחדת מהרבי (כתוצאה מהפדיון הנ"ל) שבתם יהי' "בית אלקים", בית יהודי,
22 בית חם ובית מואר.

23 בית יהודי צריך להיות גם בית חם (שהרי יכול להיות בית יהודי שהוא בית קר, כמו שיכול להיות
24 יהודי שהוא קר), וצריך להיות גם בית מואר, "א' ליכטיקע שטוב", בית שמאיר את הסביבה כולה.

25 והכח לזה — ע"י פנימיות התורה שהיא המאור שבתורה⁴⁶:

26 מבואר בתו"א⁴⁷ שהצמצום הוא רק באור, אבל במאור לא שייך צמצום.

27 ומזה מובן גם בנוגע למאור שבתורה, פנימיות התורה — שלא שייך בה הגבלות, ועל ידה יכולים
28 להאיר את הסביבה כולה, שזהו"ע ד"יפוצו מעינותיך חוצה".

29 וענין זה שייך במיוחד לבעל ההילולא, אדמו"ר האמצעי⁴⁸ - כידוע⁴⁹ שעוד בחיי אביו התחיל לומר
30 חסידות בסגנון שלו, באריכות הביאור וכו', וכסיפרו על כך לרבינו הזקן, אמר: דור דור ודורשיו, הוא
31 — אדמו"ר האמצעי — צריך לומר חסידות באופן כזה, ועל ידו יתקיים היעוד "יפוצו מעינותיך חוצה"⁵⁰.

תרפ"ט ע' 76.

47 וירא יד, ב.

48 דובר גם אודות הביאור של אדמו"ר האמצעי בשער
התפלה (נו, א ואילך) בענין "הקשורים ליעקב" (פרשתנו ל, מב),
בקשר ובשייכות לפנימיות התורה — חסר הביאור (המו"ל).

49 מכתב מהר"ל מיאנאָוויטש — נדפס בבית רבי ח"ב פ"ב.

50 סיום ההתוועדות — חסר (המו"ל).

44 ריש סימן כב.

45 ראה סה"ש תורת שלום ע' 169. לקר"ד ח"ד תרסב, א.
וראה גם שיחת ש"פ שופטים תנש"א ס"ט ואילך (התוועדויות
תנש"א ח"ד ס"ע 196 ואילך).

46 ראה קרבן העדה לירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. יפה ענף
לפתיחתא דאיכ"ר ב. אוה"ת תצהו ע' א'רנח. סה"מ תרמ"ז ע'
פד"פ. המשך תער"ב ח"ג ע' א'שכב. סה"מ עטר"ת ע' רנ.

בס"ד. שיחת* שבת פרשת ויצא, ט' כסלו, ה'תשכ"ה.

- 1 א. על הפסוק: "ויצא יעקב", מפרש רש"י: "על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך
- 2 עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתב² וירא עשו כי ברך וגו', ומשגמר חזר לענין
- 3 הראשון".
- 4 הפירוש בדברי רש"י הוא: רש"י רוצה להבהיר - לשם מה מספרת התורה כאן פעם נוספת, שיעקב
- 5 יצא מבאר שבע והלך לחרן; הרי בסדרה הקודמת נאמר כבר³ "וילך פדנה ארם"? - ועל זה אומר רש"י,
- 6 שהתורה חוזרת זאת כאן, בגלל שהפסיקה את הענין ב"וירא עשו וגו'", ולכן - "משגמר, חזר לענין
- 7 הראשון".
- 8 ואחר-כך אומר רש"י: "ויצא, לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו",
- 9 - קושיא זו באה בהמשך לפירוש רש"י הקודם⁴: אם הפסוק היה מספר כאן את הסיפור שיעקב הלך
- 10 לחרן, היה מובן מה שאומר "ויצא יעקב מבאר שבע", כיון שהפסוק מספר את הסיפור בשלימות: יעקב
- 11 לא רק הלך לחרן, אלא גם יצא מבאר שבע. אך כיון שהפסוק חוזר על מה שכבר סיפר כדי לקשר עם
- 12 הענין הראשון, הרי בשביל זה מספיק לומר רק "וילך חרנה" -
- 13 ומתוך רש"י: "אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה
- 14 הוא זיוה הוא הדרה. יצא משם, פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה".
- 15 ואינו מובן⁵:
- 16 (א) מה פשר ג' הלשונות, הודה זיוה והדרה? - הרי רש"י אינו כותב סתם מליצות, אלא, כדברי
- 17 השל"ה⁶, שבפירוש רש"י הכל הוא בדיוק, ויש בו ענינים מופלאים. "מליצה" היא דבר יפה, אבל אי
- 18 אפשר לומר על זה "ענינים מופלאים"!
- 19 (ב) לפי הנ"ל, שהפסוק רק חוזר על מה שנאמר לעיל בפרשת תולדות, אינו מובן: מדוע בפרשת
- 20 תולדות - מקומו העיקרי של הסיפור - מסופר רק "וילך פדנה ארם", ולא נאמר שיעקב יצא מבאר שבע⁷?
- 21 (ג) במדרש⁸ על פסוק זה איתא: "ויצא, וכי לא יצא משם אלא הוא, והרי כמה חמרים וכמה גמלים
- 22 יצאו, ואת אמר ויצא יעקב", ומתוך: "בזמן שהצדיק בעיר, הוא זיוה הוא הדרה וכו'". אך אין לומר
- 23 שכוונת רש"י היא לתוכן דברי המדרש, כי: (א) רש"י אינו מביא כלל את לשון המדרש "וכי לא יצא
- 24 כו'" (כשם שצריך לדייק בדברים שרש"י אומר, כך צריך לדייק גם מזה שאינו אומר), (ב) הדיוק (והראיה)
- 25 של רש"י הוא: "לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה"; דיוק המדרש הוא: "וכי לא יצא משם
- 26 אלא הוא וכו' ואת אמר ויצא יעקב". דיוק המדרש הוא מכך ששתי התיבות "ויצא יעקב" אינן נכונות,
- 27 ואילו דיוק רש"י הוא מזה שכל הענין ד"ויצא יעקב מבאר שבע" מיותר⁹. וצריך להבין, מדוע לומר רש"י
- 28 באופן אחר מפירוש המדרש?
- 29 (ד) מדוע צריך חצי פסוק מיותר כדי להשיענו - "מגיד" - שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם:
- 30 (א) זהו דבר המובן מעצמו. (ב) כבר נאמר בפירוש בסדרה שלפני-זה¹⁰: "אם אמצא גו' צדיקים בתוך

(7) וכן הקשה בגור ארי' כאן.

(8) ב"ר פס"ח, ו. רות רבה פ"ב, יב.

(9) רא"מ כאן. - בגור ארי' פירש, שכוונת המדרש "וכי לא יצא משם אלא הוא" - שמכיון שהכתוב בא לספר מענין יעקב שהלך לחרן, הוה לי' למיכתב רק ההליכה לשם, לא היציאה מבאר שבע, כי אי"ז שייך ליעקב, שהרי כמה גמלים יצאו משם. ועד"ז פי' ביפ"ת. ולפירושם, לכאורה, דיוק המדרש הוא מיתור הכתוב, כדפירש"י. אבל א"כ אינו מובן במדרש: (א) אריכות הלשון. (ב) העיקר - לא הי' צריך לכתוב - חסר!

(10) וירא יח, כו.

(*) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 371 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ריש פרשתנו.

(2) תולדות כח, ו.

(3) שם, ה"ו.

(4) ע"ד פירוש הרא"מ.

(5) מכאן עד סוסי"ג - נדפס לאח"ז גם בלקו"ש חל"ה ע' 119 ואילך (בשילוב שיחת ש"פ ויצא תשמ"ח).

(6) מס' שבועות קפא, א.

- העיר" - אזי "ונשאתי לכל המקום בעבורם". ועד שמצינו בגמרא¹¹, שמי שאומר על צדיק שאינו פועל במקום שנמצא בו, הרי זה אפיקורס וכופר במה שכתוב בתורה. ואם-כן, בודאי שבשביל זה אין צורך בדיוק ולימוד מלשון מיותר?
- (ה) קושיא חזקה יותר: לפי הנ"ל - "ונשאתי לכל המקום" - הימצאותו של צדיק בעיר נוגעת לכללות קיום העיר; ובדוגמת מה שכתוב¹² "וצדיק יסוד עולם", שצדיק הוא היסוד, שמעמיד את כל העולם - שזהו אפילו בנוגע למקום בעולם שאינו נמצא בו, ומכל-שכן שהוא היסוד של העיר והסביבה שבה הוא נמצא. ואם-כן, מדוע אומר רש"י שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם בלבד, ופנה הודה זיוה והדרה - הרי על-ידי יציאת צדיק חסר בכל קיום העיר (ובדוגמת בנין: אם נוטלים ממנו את היסוד, לא יכול להתקיים כל הבנין), ולא רק "עושה רושם", או שחסר "הודה זיוה והדרה"?
- ב. לכאורה אפשר לתרץ, שיציאת יעקב עשתה בבאר שבע רק רושם, כיון שגם כאשר יעקב יצא מבאר שבע נשארו שם צדיקים - יצחק ורביקה, ובמילא, לא נגע הדבר בקיומה של באר שבע; אבל אף-על-פי-כן עשה רושם, שפנה הודה זיוה והדרה, כיון ש"לא דומה זכותו של צדיק אחד לזכותם של שני צדיקים"¹³.
- ובוזה תורץ גם החידוש בפסוק זה על הפסוק "ונשאתי גו'" - כי ענין זה (שיציאת צדיק עושה רושם גם כאשר נשארו צדיקים ואין זה נוגע בקיום העיר), לא יודעים ממקום אחר. -
- אבל - רש"י בעצמו שולל פירוש זה: בסיום דבריו אומר רש"י: "וכן ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות". ולכאורה, לשם מה מביא זאת רש"י, מהו ה'תוספת ביאור' בזה בפסוק דין¹⁴? אלא שבזה נשלל התירוץ הנ"ל: אין לחשוב שיציאת יעקב פעלה רושם בבאר שבע רק בגלל ש"לא דומה זכותו וכו'", אלא "וכן" - כמו כאן כך גם ב"ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות", שלאחרי ש"ותצא", לא נשארו צדיקים בשדה מואב.
- ג. נוסף לכל הנ"ל - הרי זה גופא תמוה:
- כיצד באמת משה רש"י "ויצא יעקב" ל"ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות"? ומה גם שרש"י מדייק "וכן ותצא", שכן הוא לגבי "ותצא כו'" (לא על-דרך לשון המדרש "ודכוותיה" - ודומה לזה) - הרי שם לא נשארו צדיקים אחרים, מה-שאינ-כן כאשר יצא יעקב מבאר שבע, שנשארו שם יצחק ורביקה¹⁵?
- והקושיא היא חזקה יותר: אברהם יצחק ויעקב, כל אחד בדורו היה הנשיא וצדיק הדור¹⁶. ולכן (אף שהעבודות של אברהם יצחק ויעקב היו בקוים שונים¹⁷, מכל-מקום) במשך ט"ו השנים שהיו אברהם יצחק ויעקב ביחד (כמדובר פעם בזה באריכות¹⁸), שאז היה אברהם נשיא הדור, מסתבר בשכל לומר, שההנהגה בעולם, אפילו הנהגת יצחק ויעקב בעולם, היתה בקו של עבודת אברהם.
- שאלתי פעם את כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁹, כיצד נהג ה'צמח צדק' בענין מסוים בחיי אדמו"ר האמצעי (כידוע שאדמו"ר האמצעי וה'צמח צדק' היו להם סגנונות שונים בחסידות ודרכים שונות בעבודה), והרבי ענה לי: מה אתה סח? הרי אז היה אדמו"ר האמצעי הנשיא, ונשיא הוא אחד! -

30.

(11) סנה' צט, סע"ב.
(12) משלי י"ד, כה. יומא לח, ב.
(13) לשון המדר"ש שם.
(14) וכמו שהקשו מפרשי רש"י כאן. משא"כ במדרש (וגמרא) שרגיל לפרש דרך גררא גם הנאמר (ושייך) למק"א.
(15) וכמו דפריך במדרש שם: "ניחא דתמן כו'". ואפילו ר' עזרי' דפליג ע"ז (ולא בתור מתרץ, כדמוכח מהל' "ר"ע בשם ר"ס אמר", ולא - "אמר ר"ע") - אינו אומר שזהו כן, בשווה.
(16) "אב לכל העולם" (רש"י לך לך יז, ה). וראה לקמן הערה

ולכן אומרים "אלקי אברהם אלקי יצחק וכו'", אלקי אצל כאר"א, לפי שמדתו של זה לא כמדתו של זה (תו"א ויקהל צ, ב).
(18) שיחת י"ט כסלו תשכ"ב סי"ט (תורת מנחם - התוועדות חל"ב ע' 278. וש"נ) [ושם נתבאר שכ"ה גם בהבעש"ט הה"מ ואדה"ז. כי הסתלקות הבעש"ט היתה בשנת תק"כ ואדה"ז נולד בשנת תק"ה]. לקו"ש ח"כ ע' 125.
(19) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רפב. וש"נ.

- 1 וענין זה (ככל הענינים בפנימיות התורה)²⁰ מרומז גם בנגלה, ועד להלכה למעשה: "המורה הלכה
2 בפני רבו" חייב ענין היפך החיות²¹.
- 3 ועל-פי-זה מתורץ מה שלא מצינו בתורה אודות עבודת יצחק בחפירת בארות בעולם, עד לאחרי
4 מיתת אברהם - דלכאורה, כיון שעבודת יצחק היתה בחפירת בארות²², מדוע ממתנה התורה לספר אודות
5 עבודה זו עד שיצחק היה יותר מגיל 75 שנה, עד לאחרי מיתת אברהם? והקושיא היא חזקה יותר: הרי
6 התורה מספרת²³ "ויצא יצחק לשוה בשדה לפנות ערב" - תפלת מנחה²⁴, שבתפלות היום, החילוק בין
7 שחרית ומנחה - חסד וגבורה²⁵ - הוא בדוגמת החילוק דהכנסת אורחים וחפירת בארות.
- 8 אלא, לפי שבחיי אברהם ובמקומו - שהרי יצחק היה "האזהלה שרה אמו"²⁶, ביחד עם אברהם -
9 הוראת ההלכה (הליכות עולם - הנהגה) בעולם היתה על-פי אברהם²⁷.
- 10 וכן הוא גם בנוגע ליעקב ויצחק: בחיי יצחק, ההנהגה בעולם, כולל עבודת יעקב בזה, היתה על-פי
11 יצחק. - מה שכתוב עוד בחיי יצחק "ויעקב איש תם יושב אוהלים"²⁸ (העבודה בקו התפארת²⁹), היה
12 זה בנוגע לעצמו, אבל לא בנוגע לעולם. ואפילו אם תמצי לומר³⁰, שלאחר יציאתו לחרן היתה עבודתו
13 שם³¹ בקו התפארת (גם בנוגע לעולם), מכל-מקום, בבאר שבע על-כל-פנים, מקומו של יצחק³², היתה
14 העבודה על-פי יצחק.
- 15 ועל-פי-זה מתחזקת יותר הקושיא: כיצד פעלה יציאת יעקב רושם בבאר שבע כמו "ותצא האמור
16 בנעמי", מאחר שבאר שבע היא מקומו (והעבודה היא) של יצחק?
- 17 ד. והביאור בזה, על-פי הידוע, שהרב המגיד היה פי שנים ברוחו של הבעל-שם-טוב³³. ולכן היו לו
18 120 תלמידים³⁴ - פי שנים מהבעל-שם-טוב. ואף-על-פי שהענין ד'פי שנים ברוחו' לא מתבטא בתלמידים,
19 כיון שבהם יש רק ענין של השפעה והתפשטות, מכל-מקום, 'פי שנים תלמידים' מהוה הוראה על 'פי
20 שנים ברוחו'.
- 21 בדוגמא זו, מצינו גם ב'פי שנים ברוחך' אצל אלישע³⁵, שהתבטא בכך שהראה מופתים פי שנים
22 מאלה³⁶ (או בכך שאלהיו החיה מתים פעם אחת, ואלישע ב' פעמים³⁷). ואף-על-פי שמופתים הם רק
23 ענין חיצוני (כידוע³⁸ השקפת החסידות על ענין המופתים. ומיוסד על מה שכתב הרמב"ם³⁹, שהאמונה
24 שבני-ישראל האמינו במשה רבינו לא באה על-ידי המופתים שהראה, ואדרבה, "המאמין על-פי האותות

(20) ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"מ ע' 251. וש"נ.

(21) ברכות לא, ב. עירובין סג, א.

(22) תו"א ותו"ח ר"פ תולדות.

(23) חיי שרה כד, סג.

(24) ברכות כו, ב.

(25) זח"א עב, סע"א. קלב, ב. וראה אוה"ת וישלח רלד, א.

(26) שם, סז.

(27) משא"כ "לשוה בשדה" - שהוא כמרז"ל בעירובין (שם)

"צורבא מרבנן חזי לנפש" (עיינן שו"ת חוות יאיר סקכ"א. פ"ת

לשו"ע יו"ד סרמ"ב סק"ה. אוה"ח שמיני יו"ד, יט. וגם כאן י"ל

שהוא "כאילו אמר לו" אברהם, כי "אברהם הוליד את יצחק"

(ר"פ תולדות) - ראה שיחת ש"פ תולדות ס"ח (תורת מנחם -

התועדויות חמ"א ס"ע 288 ואילך). ועפ"י יומתק מה דקרי

למנחה "צלותי דאברהם" (יומא כח, ב) אע"פ שתיקנה יצחק,

וכקושיית תוד"ה יצחק (ברכות שם). ואכ"מ.

(28) תולדות כה, כז.

(29) תו"א יא, א. לקו"ת ואתחנן ה, א.

(30) ותלוי בשני הטעמים (רש"י וירא יח, יז. בפירוש)

"המכסה אני מאברהם" (בתמי'): (א) "לא אודיע לאב" ? (ב) (רק)

"לא יפה" (ורק מפני) הפיכת הכרכין.

(31) לכאורה כן יש לתרץ גם בנוגע ליושב אוהלים - דשם

ועבר (פרש"י תולדות שם) שהיו לא בבאר שבע - וכמש"נ ע"ז

"ותלך לדרוש" (שם, כב), ויעקב ה' יכול להיות נחבא שם בבשרו

מפני עשיו. ועפ"י מתורץ הא ד"אברהם זקן ויושב בישיבה"

(יומא שם) אף דיש אהלי שם ועבר.

(32) כמובן מהדין דהמורה הלכה בפני רבו.

(33) "התמים" ח"ב ע' כו [ס, ב] (במכתב הבעש"ט להח"מ).

ד"ה פדה בשלום תרפ"ה פ"ג (סה"מ תרפ"ה ע' עט).

(34) מסיפורי חסידים*.

(35) מלכים ב' ב, ט.

(36) רד"ק שם, יד.

(37) סנהדרין מז, א. חולין ז, ב.

(38) ראה "התמים" שם ע' סד [עט, ב]: "בעיני גדולי חסידי

חב"ד המופתים הם כעין פגיעה בכבוד החסידות כו'" (וראה גם

תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 218 הערה 26. וש"נ).

(39) הלי' יסוה"ת רפ"ח.

- יש בלבו דופי", אלא האמונה היתה לפי ש"ענינו ראו ולא זר וכו'"), ואילו ה"פי שנים ברוחך" דאלישע, ¹
 היה לא רק בנוגע להתפשטות שלו, אלא גם במעלת עצמו ומהותו, ²
 - (ולכן אמר לו אליהו על זה, שלמרות ש"הקשית לשאול"⁴⁰, כי איך יוכל לתת לו יותר ממה שיש ³
 לו בעצמו, מכל-מקום אם אלישע יהיה במעלה ודרגא כזו ש"תראה אותי לוקח מאתך"⁴⁰, מעלתו היא⁴¹ ⁴
 שרואה את אליהו כפי שהוא למעלה מ"ברוחך" הקודם, "יהי לך כן"⁴⁰) - ⁵
 אף-על-פי-כן, התבטא ב'פי שנים' במופתים, ה'פי שנים' במעלת עצמו ומהותו. ⁶
 וכן היה גם אצל הרב המגיד, שה'פי שנים ברוחו' התבטא ב'פי שנים' תלמידים. ומזה מובן, שאף ⁷
 ש(ריבוי) תלמידים הוא רק ענין של השפעה והתפשטות, מתבטא בזה גם ענינו של המשפיע, ועד שזה ⁸
 מוסיף בהמשפיע, וכמאמר רז"ל⁴² "ומתלמידי יותר מכולן". ⁹
 ולא זו בלבד שהתלמיד מוסיף בשכל הרב, אלא גם בחיות הרב. ולכן, בנוגע לערי מקלט, שעליהם ¹⁰
 נאמר⁴³ "וחי" - הנה "הרב שגלה, מגלין ישיבתו עמו"⁴⁴. ¹¹
 אבל מובן, שההוספה שהתלמיד מוסיף ברב, אינה בעיקר מהותו, אלא בענין האור והגילוי של הרב⁴⁵. ¹²
 ה. על-פי-זה יובן תיווך ב' הענינים שבפירוש רש"י - מחד גיסא, יציאת יעקב מבאר שבע משתווית ¹³
 ל"ותצא האמור בנעמי", כאילו לא נותרו צדיקים בבאר שבע. ולאידיך גיסא, על-ידי יציאת יעקב נחסר ¹⁴
 בבאר שבע רק הודה זיוה והדרה: ¹⁵
 כאמור, בחיי יצחק, ובפרט בבאר שבע, היתה עבודת יעקב בעולם אותה העבודה כמו של יצחק. וכיון ¹⁶
 שיעקב היה תלמידו (שעשה עבודתו של יצחק), הנה על-ידי יציאתו מבאר שבע, נחסר כביכול ביצחק, ¹⁷
 השלימות שהיתה לו לפני זה על-ידי תלמידו, יעקב. ¹⁸
 ולכן משוה זאת רש"י עם "ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות" - ששם לא נשאר צדיקים אחרים ¹⁹
 - כיון שגם על-ידי יציאת יעקב נחסר בבאר שבע לא רק מה שיעקב עצמו פעל בה, אלא גם בשלימות ²⁰
 שפעל שם יצחק. ²¹
 אבל ענין זה רק עשה רושם בבאר שבע, פנה הודה זיוה והדרה, כי בנוגע למציאות וקיום העיר - ²²
 הרי היה שם יצחק⁴⁶. ולא עוד - אלא שבזה לא היה אפילו שינוי, כיון שיציאת יעקב לא פעלה חסרון ²³
 במהותו של יצחק, אלא רק בהתפשטותו. ²⁴
 ו. בנוגע לקושיא, שבפרשת תולדות נאמר רק "וילך פדנה ארם", ולא "ויצא מבאר שבע" - יש לתרץ: ²⁵
 בפרשת תולדות מסופר שיצחק שלח את יעקב, ויעקב עשה כדבריו. וכיון שכוונת יצחק לא היתה ²⁶
 שיעקב יעזבהו - אדרבה, ליצחק היה יותר ניחא שיעקב ישאר עמו, לכן, בפרשת תולדות - שבה מספרת ²⁷
 התורה אודות הליכת יעקב מצד פקודת יצחק - נאמר רק "וילך פדנה ארם", ולא "ויצא מבאר שבע". ²⁸

"וכן" משמע שזהו מאותו הטעם. (2) עפ"ז מובנת אריכות הלשון:
 "בעלי חכ" - רב; "מבקשי" - תלמיד*. וראה ג"כ ב"מ פד,
 סע"א.

(45) משא"כ הרב בנוגע לתלמיד. ובזה מובן מה שעיקר
 ותחילת הלימוד (בש"ס וברמב"ם) מ"וחי" - הוא בנוגע לתלמיד.
 (46) מה שגם ביציאת נעמי רק פנה הודה כו' ולא בנוגע לקיום
 המקום כו' - הוא מפני ששיבתם שם באה באיסור ו"אין קטיגור
 נעשה סניגור" (ברכות נט, רע"א. וש"נ).

(40) שם, יו"ד. ובמצו"ד שם.
 (41) ובזה מובן התנאי (ושייכותו להענין): "אם תראה גו' -
 יהי לך גו' ואם אין - לא יהי". וא"צ לדחוק שאמר לו זה על
 דרך המופתים (רלב"ג שם).
 (42) תענית ז, א. מכות יו"ד, א.
 (43) ואתחנן ד, מב. פ' שופטים יט, ה.
 (44) מכות שם. וראה רמב"ם הל' רוצח רפ"ז: "תלמיד שגלה
 לערי מקלט מגלין רבו עמו שנאמר וחי, וחי בעלי חכמה
 ומבקשי בלא ת"ת כמיתה חשובין וכן הרב שגלה כו'". (1) הלשון

- 1 אבל תירוץ זה אינו מספיק: כיון שבשביל הליכתו לחרון, היה מוכרח לצאת מבאר שבע - הרי זה
2 "פסיק רישיה"⁴⁷, ואם-כן, גם בפרשת תולדות היה צריך לכתוב "ויצא מבאר שבע"?
- 3 ז. ויובן זה בהקדם סיפור הגמרא⁴⁸: רב מצא פעם את רב שמואל בר שילת - שהיה מלמד תינוקות
4 - עומד בגינתו. וטען אליו רב, כיצד הולך לראות את גינתו ועוזב את התלמידים? וענה לו, שזה כבר
5 י"ג שנה שלא ראה את גינתו, וגם עתה, בהיותו בגינה, "דעתאי עלויהו", שאינו מסיח דעת מהם
6 (מהתלמידים).
- 7 מובן, שגם התלמידים קיבלו מזה שרב שמואל בר שילת חשב אודותם⁴⁹. שהרי הטענה אליו מדוע
8 עזב את התלמידים, היתה (לא רק בגלל שאינו עושה עבודתו, אלא) בעיקר מפני שבגלל זה נחסר אצל
9 התלמידים. ובהכרח לומר, שהמענה "דעתאי עלויהו" פירושו, שעל-ידי מחשבתו עליהם ניתוסף גם אצל
10 התלמידים⁵⁰.
- 11 [מאמר המוסגר: זוהי הוראה למלמדים, ראשי ישיבות ומתיבתות, משגיחים ומשפיעים - עד כמה
12 צריכה להיות ההתמסרות ("איבערגעגעבנקייט") לתלמידים. הטענה, שהוא עובד כמה פעמים יותר ממה
13 שמחוייב עבור התשלום שמקבל; זהו כבר לאחר שעות שכירותו; לא משלמים לו השכירות בזמן, וכו'
14 וכו' - אין זה תירוץ. כיון שזוהי עבודתו - הנה אפילו אם יוצא ממנה אחת ל-13 שנה, וגם יציאה זו
15 קשורה עם ענינים רוחניים (ובמכלל-שכן מרב שמואל בר שילת⁵¹, שהיה מהאמוראים, ופשוט שב"קאי
16 בגינתא" שלו היה ה"דעהו" ("ד"בכל דרכיך")⁵² בשלימותו, וענין השייך לעבודת הברורים (שלו),
17 אף-על-פי-כן, אם אין דעתיה עלויהו, באופן שגם התלמידים מקבלים מזה, תובעים ממנו: "שבקתיה
18 להימנותך"].
- 19 ועל-פי-זה מובן, שהליכת יעקב לחרון אינה מכריחה שיהיה "ויצא יעקב" - בפנימיותו⁵³ - מבאר שבע,
20 כי יציאתו היתה יכולה להיות באופן ש"דעתיה עלויהו". ולא זו בלבד שאין הכרח ש"פנה הודה זיוה
21 והדרה", אלא גם בנוגע ליעקב עצמו, לא מוכרח ה"ויצא": כיון ש"דעתיה עלויהו", הרי זה כמאמר
22 הבעל-שם-טוב⁵⁴ (על הפסוק⁵⁵ "שרפים עומדים ממעל לו") - במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא
23 כולו.
- 24 ח. זוהי הסברה על כך שבפרשת תולדות לא נאמר "ויצא גו". אבל על-פי-זה מתעוררת הקושיא:
25 מדוע נאמר בפרשתנו "ויצא גו" שבע"?
- 26 ויובן זה בהקדם שינוי לשון הכתוב: בפרשת תולדות נאמר "וילך פדנה ארם", ובהתחלת פרשתנו
27 נאמר "וילך חרנה" (ואחר-כך נאמר "וילך ארצה בני קדם"⁵⁶).
- 28 החילוק בין פדן ארם לחרן הוא:
- 29 אודות פדן ארם אומר רש"י⁵⁷, שזהו השטח שבו היו ב' המקומות ארם נהריים וארם צובה. או כמו
30 שדה ארם; ואילו חרן היתה העיר שבה היה נמצא לבן.

(47) ראה שבת עה, סע"א. וש"נ.

(48) ב"ב ח, ב.

(49) ראה לקו"ד (ח"א בתחלתו) בענין מחשבה מועלת.

(50) וכן מובן ממ"ש בחדא"ג שם, הטעם שגבאי צדקה ומלמדי תינוקות נמשלו לכוכבים. וראה ג"כ רש"י ד"ה שבקתי (שם): "ללמדם כו". וברגמ"ה שם: "לזרזם ממקום זה שאני עומד".

(51) וראה ל"ת להאריז"ל עה"פ (ס' שופטים ה, כ) "הכוכבים ממסילותם". סה"ד בערכו.

(52) משלי ג, ו.

(53) ומלבד שהפנימיות זו עיקר דיעקב - הנה "לא הי' צריך

לכתוב אלא וילך יעקב חרנה", כי באם יציאתו מבאר שבע רק בגופו ובחיצוניותו, לא צריך קרא על זה, וכמו שלא כתב זה בפ' תולדות, כי מובן ממש"כ "וילך פדנה ארם", "וילך חרנה" - פסיק רישי'. - ויתור כל הענין, ה"ז קושיא יותר מאשר דיוק בתיבה אחת. ולכן לא נקט רש"י דיוק המדרש: "וכי לא יצא כו".

(54) המשך מים רבים תרל"ו פק"ג. ד"ה רפאני תרח"ץ פ"ה (סה"מ תרח"ץ ע' רו. וש"נ). וראה גם לקו"ת אמור לב, ב.

(55) ישע"ו ו, ב.

(56) כט, א.

(57) תולדות כה, כ.

- הליכת יעקב היתה בשביל: (א) עבודת הברורים בצאן לבן, ו"רכושו אשר רכש גו' בפרך ארם" 58 - ענין זה עשה בשטח גדול, בשדה ארם; (ב) להעמיד בית רחל ולאה, שבטים, "מטתו שלמה" 59 - ענין זה עשה בחרן, בעיר, ולא בשדה, ששם אסור להיות ענין היחוד, מצד צניעותו.⁶⁰
- (וכמו כן ברוחניות: תפלה, שענינה יחוד ישראל והקב"ה - אינה בשדה ובמקום פרוץ, אלא בבית⁶¹).
- ועל-פי-זה יובן הטעם שבפרשתנו - שבה התורה מספרת אודות הליכת יעקב לחרן להעמיד השבטים, "מטתו שלמה" - אומרת התורה "ויצא יעקב מבאר שבע":
- בענין היחוד ("אין קישוי אלא לדעת" 62) - לא שייך לומר, ואסור, שתהיה דעתו של יעקב במקום אחר, אפילו לא בבאר שבע⁶³. בכדי לפעול ענין פנימי, מוכרחים להיות בו בכל פנימיותו⁶⁴.
- בשביל עבודת הברורים בלבד - אין הכרח להיות מונח בזה, ובפרט עד ש"יקשר דעתו" - ואדרבה. וכידוע⁶⁵ דיוק לשון הכתוב "יגיע כפין כי תאכל" - יגיע כפין, ולא יגיע ראשך. ולמרות שגם בזה צריך להשתמש בשכל, הרי זה רק חיצוניות השכל, ולא להיות מונח בזה בפנימיותו, ובמילא, יכולה (ומוכרחת) הדעת להיות בענינים אחרים; מה-שאינ-כן בשביל להעמיד "מטתו שלמה", להמשיך כח האין-סוף⁶⁷ - הרי "אין קישוי אלא לדעת", שהדעת הוא בקו האמצעי שעולה עד (פנימיות) הכתר שלמעלה מהשתלשלות⁶⁸, וממשיך משם כח האין-סוף.
- ולכן היה יעקב מוכרח לצאת מבאר שבע, ללכת ולהיות בחרן (למרות שענינה הוא "חרון אף של מקום בעולם" 69) בכל פנימיותו, בכדי להעמיד י"ב שבטים, שתהא "מטתו שלמה"; אבל כשמדובר אודות עבודת הברורים, "פרך ארם" - לא מוכרח להיות ה"ויצא יעקב מבאר שבע".
- ט. אך עדיין נשארת השאלה, מדוע בפרשת תולדות נאמר "וילך פדנה ארם", ובפרשת ויצא נאמר "וילך חרנה"? והביאור בזה:
- בפרשת תולדות מסופר ענין הליכת יעקב בעיקר - מה שנעשו ראה, ועשו ראה רק את החיצוניות - "וילך פדנה ארם".
- וגם לפני זה (בפרשת תולדות) כשמסופר שיצחק שלח את יעקב, "וישלח יצחק וגו'" 70 - הרי "אין אדם יודע מה בלבו של חברו" 71, כך, שיצחק לא היה יכול להיות בטוח כיצד היא הליכת יעקב - בפנימיותו או רק בחיצוניות. שם לא יכולה התורה לומר בפירוש (בגילוי) "וילך חרנה" ו"ויצא יעקב" 72.
- מה-שאינ-כן בפרשת ויצא, שבה מדובר אודות יעקב גופא: הוא בעצמו ידע, שאופן הליכתו היא בפנימיותו - חרנה, ובשביל זה מוכרח להיות - "ויצא יעקב".
- [ויומתק יותר: תוכן פרשת תולדות הוא כשמה, וכפירוש רש"י 73 - "תולדות יצחק, יעקב ועשו האמורים בפרשה", ותוכן פרשת ויצא הוא - ענינו של יעקב. מצד תולדותיו של יצחק - יעקב ועשו -

58) פרשתנו לא, יח.
59) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.
60) ראה סנהדרין מז, א. רמב"ם הל' איסור"ב פכ"א הי"ד.
טושו"ע אה"ע סכ"ה ס"ד.
61) ברכות לד, סע"ב. שו"ע אדה"ז או"ח ס"צ ס"ה.
62) יבמות נג, ב.
63) בדוגמת מרז"ל (נדרים כ, ב): "אל ישתה כו". ואפילו היא אשתו (ר"ן). ובשו"ע או"ח סר"מ ס"ב). ובפרט להמבואר בתניא פ"ג, שדעת הוא שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד, הרי אינו שייך שיקשר דעתו בשני ענינים שונים.
64) ראה סה"ש תורת שלום ע' 39 ואילך.
65) לקו"ת שלח מב, ד. חוקת סו, ג. ובארוכה - תו"ח שמות תרך, א ואילך. וראה לקו"ש ח"א ע' 188. תורת מנחם -

התוועדיות ח"ה ע' 70. ועוד.
66) תהלים קכח, ב.
67) לקו"ת שה"ש מ, א.
68) לקו"ת שלח נ, א.
69) רש"י ס"פ נח.
70) כח, ה.
71) פסחים נד, ריש ע"ב.
72) דאף שאמר לו "וקח לך משם אשה" (שם, ב), לא הי' יכול לידע אם הליכתו הוא כרצון המשלח (גם בפנימיות), כי אינו רואה רק הליכת הגוף והחיצוניות.
73) ר"פ תולדות. וראה שיחת ש"פ תולדות ס"ב (תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 284).

- 1 עדיין לא נרגשת פנימיות הכוונה⁷⁴. אבל מצד יעקב (פרשת ויצא) - שעל ידו נשלם ה"וארבה את זרעו"⁷⁵,
 2 כי למרות שבפסוק נאמר "וארבה גו' ואתן לו את יצחק", מכל-מקום נשלם הדבר רק על-ידי יעקב
 3 (ביצחק, ולא כל יצחק, יקרא לך זרע⁷⁶) שהוא העמיד י"ב השבטים - נרגשת פנימיות הכוונה].
 4 ולאחרי כן, כשמסופר אודות בקשת יעקב "ונתן לי לחם לאכול גו' והיה הוי' לי לאלקים"⁷⁷, "שלא
 5 ימצא פסול בזרעי" (כפירוש רש"י) - שזה כולל כל עניני יעקב, הן עבודת הבריורים והן "מטתו שלמה"
 6 - אומרת התורה: "וילך ארצה בני קדם" - שכולל הן פדן ארם והן חרן.
 7 יו"ד. על-פי-זה יובן עוד דיוק בפירוש רש"י:
 8 המדרש⁷⁸ מדייק מה שכתוב "וילך חרנה" תיכף לאחרי "ויצא יעקב מבאר שבע" - דלכאורה, היה
 9 צריך לקחת זמן מיציאת יעקב מבאר שבע עד שהגיע לחרן - ומתוך על זה ב' פירושים: (א) "בן יומו",
 10 שבאותו היום שיצא מבאר שבע, הגיע לחרן, כי היתה לו קפיצת הדרך. והיינו, ש"וילך חרנה" פירושו
 11 שהגיע לחרן⁷⁹. (ב) "וילך חרנה" פירושו שהלך לחרן, לכיוון חרן.
 12 רש"י מפרש "וילך חרנה" - יצא ללכת לחרן", כדעה הב' במדרש. והטעם שרש"י מתחיל בדעה הב'⁸⁰:
 13 לאחרי "וילך חרנה" נאמר "ויפגע במקום", "וילך ארצה בני קדם". [ובפרט - "במקום" קאי על הר
 14 המוריה⁸¹]. ולכן אי אפשר לפרש "וילך חרנה" שהגיע לחרן, שהרי הר המוריה נמצא על הדרך בין באר
 15 שבע לחרן, ואם-כן, לא יכול להיות "ויפגע במקום" לאחר הגעתו לחרן.
 16 [הגמרא⁷⁹ מספרת, שלאחרי שהגיע לחרן, חזר והלך להר המוריה. אבל הפשט של כללות סיפור
 17 הפרשה לא משמע כן, ורש"י מפרש לכל-לראש פשוטו של מקרא⁸²].
 18 מפרשים מבארים בזה, מדוע מפרש רש"י "יצא ללכת כו'" על "וילך חרנה", ולא על "וילך פדנה
 19 ארם" שבסוף פרשת תולדות - כיון ששם אפשר לפרש שהפסוק מדבר אודות ביאתו לפדן ארם, שהרי
 20 אין שם ההכרח ממה שכתוב "ויפגע במקום", "וילך ארצה בני קדם".
 21 אבל עדיין אין זה מספיק: הרי רש"י מפרש לכל-לראש פשוטו של מקרא; בפסוק הדורש ביאור -
 22 מפרש רש"י את הפשט. וכיון שבפסוק "וילך פדנה ארם" נדרש גם-כן ביאור - איך שייך שמיד הגיע
 23 לפדן ארם - היה רש"י צריך לפרש⁸³ אחד מב' הפירושים: הפסוק הוא ככתבו - הגיע לפדן ארם (ולא
 24 צריך לומר: וילך - ללכת, או: פדנה - לפדן), אלא שהיתה לו קפיצת הדרך, כדעה הא' במדרש; או
 25 ש"וילך" פירושו - ללכת כו', שהלך לעבר פדן ארם, כהדעה הב' במדרש, וכפי שרש"י מפרש "וילך
 26 חרנה" ?
 27 ועל-פי הנ"ל מובן: הסיפור "וילך פדנה ארם" שבפרשת תולדות, עיקרו - בכדי להדגיש הפעולה על
 28 עשו, ובמילא לא נוגע פרטי הדברים, כי-אם רק לידע ש"וישלח יצחק", ויעקב עשה כן בפועל⁸⁴.
 29 מה-שאינ-כן בפרשת ויצא, שבה מסופר הדבר בפרטיות.

דעה הא' לקמן (כח, יז), אבל מקדים לזה: "אמרו רבותינו כו'",
 וכ"ז - שלא על אתר (ע"פ "וילך חרנה") - כי אינו בדרך הפשט.
 ואף שכתב רש"י שם: "וקרא מוכיח וילך חרנה" - ההוכחה
 היא מלשון הכתוב, מדלא כתיב ללכת כ"א וילך, וההוכחה
 שברש"י כאן היא מסדר כל המקראות. וסדר כל המקראות מכריח
 יותר מאשר דיוק בתיבה אחת.

(83) אף שבדוחק י"ל שסומך על מש"כ שם (כח, ב) "פדנה.
 כמו לפדן".

(84) ומקרא ככתבו. אבל בהכתוב (כח, ב) א"א לומר כן, דאם
 נפרש ככתבו היינו שגיג, א"כ גם ביתה בתואל פ' שגיג -
 ועפ"י הול"ל לך ביתה בתואל ו"פדנה ארם" מיותר. דאף
 שב"פדנה ארם" נרמז ענין שני בתכלית הליכת יעקב כנ"ל - פשוטו
 של מקרא הוא שהכוונה היא רק "וקח לך משם אשה".

(74) ראה שיחה הנ"ל ס"י (שם ע' 290) שתוכנה של פ'
 תולדות הו"ע עבודת הבריורים. ועפ"י יומתק יותר, שגם עיקר
 הסיפור דהליכת יעקב כו' שבפ' תולדות, הוא שהלך פדנה ארם,
 אלא שבדברי יצחק וציווי שלו ליעקב ה' בזה (נתינת כח על) ב'
 הענינים: לך א' "פדנה ארם", ב' "ביתה בתואל".

(75) יהושע כד, ג.
 (76) וירא כא, יב. נדרים לא, א. סנהדרין נט, ב.
 (77) פרשתנו כח, כ"ב.
 (78) ב"ר פס"ח, ח. וראה במפרשי המדרש שם.
 (79) וכן הוא בסנה' צה, ב. חולין צא, ב. רש"י בפרשתנו כח,
 יז.

(80) מפרשי רש"י כאן.

(81) רש"י ע"פ. סנהדרין שם. חולין שם.

(82) אף שבכ"מ מביא גם דרשות רז"ל. וכן בנדר"ד מביא גם

יא. על-פי הנ"ל ש"ויצא גו' - פנה הודה זיוה והדרה" היה בשביל הליכתו להעמיד "מטתו שלימה",¹
יובן דיוק ג' הלשוניות, הודה זיוה והדרה:

על הפסוק⁸⁵ "הוד והדר", אומר ה'צמח צדק'⁸⁶ (לפי פירוש אחד), ש"הוד" הוא ספירת הנצח, ו"הדר"
הוא ספירת ההוד. ואודות "זיו", איתא במאורי אור⁸⁷, שזהו יסוד⁸⁸ (ואין סתירה לכך מהמשמעות בתניא⁸⁹
שזיו הוא מלכות - כי, הטעם שיסוד נקרא זיו הוא "כי ממנו זיו יוצא למלכות"⁸⁷).

ולכן אומר רש"י, שעל-ידי יציאת יעקב נחסר בבאר שבע הודה זיוה והדרה - בחינת נצח הוד יסוד,
דכיון ש"ויצא יעקב" היה בשביל להעמיד "מטתו שלימה", וכללות ענין ההשפעה (גם השפעת בנים)
היא מבחינת נצח הוד יסוד, שהם לבר מגופא⁹⁰, הנה מצד זה שנצח הוד יסוד דיעקב היו טרודים בענין
"מטתו שלימה", לכן הם בפרט - "הודה זיוה והדרה" - נחסרו בבאר שבע.

יב. טעם הסדר בדברי רש"י "הודה זיוה והדרה", ולא "הודה הדרה וזיוה", כסדר הספירות: נצח
הוד יסוד - הוא:

ג' המדות הם בג' הקוין: נצח - קו הימין, הוד - קו השמאל, ויסוד - קו האמצעי.
[וענינם בהשפעה: נצח - ה"סבר פנים יפות" של הרב לתלמיד, הוד - ה"זרוק מרה בתלמידים"⁹¹
ו"כל תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מר כו"⁹², יסוד - התקשרות המשפיע למקבל⁹³].

וכיון שיעקב הלך מימין לשמאל (מארץ הימין, לחרן שהיא בצפונה של ארץ ישראל⁹⁴), לכן, תחילה
"פנה הודה" - נצח שבקו הימין, אחר-כך "זיוה" - יסוד שבקו האמצעי, ואז "הדרה" - הוד שמקו
השמאל.

* * *

יג. מובא בחסידות⁹⁵ ש"ויצא יעקב גו' חרנה" קאי גם על ירידת הנשמה בגוף. ירידת הנשמה למטה,
ל"חרן - חרון אף של מקום בעולם"⁹⁶, היא בשביל להעמיד "מטתו שלימה", לעשות דירה לו יתברך
בתחתונים⁹⁶.

וגם ענין זה מרמז רש"י בפירושו: למרות שבשביל התלבשותה בגוף, שצריכה לפעול בו בפנימיותו,
צריך להיות "ויצא יעקב" - ולכן אינה דומה הנשמה כפי שבאה למטה לכמו שהיא למעלה⁹⁷ -
אף-על-פי-כן, "פנה" רק "הודה זיוה והדרה", ואדרבה: דוקא בירידת הנשמה למטה, "נפחתה ביי",
ניתוסף ה"ואתה משמרה בקרבי", שזהו למעלה יותר מה"טהורה היא"⁹⁸ (אלא שה"משמרה" אינו באופן
של גילוי אור - הודה כו'), וכאשר ניתוסף בנשמה שבחרן, ניתוסף בכל דרגותיה - בבאר שבע, וגבוה
מעל גבוה, תחתיים שניים .. חמשיים כו"⁹⁹.

ועל-דרך שעל-ידי יציאת יעקב מבאר שבע (ארץ ישראל) והליכתו לחרן (חרון אף של מקום בעולם),

(93) תניא אגה"ק סט"ו.

(94) רש"י וישלח לח, יח.

(95) ראה תורת מנחם סה"מ כסלו ע' כב. וש"נ.

(96) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(97) שנוסף על מה שהגוף מעלים (ראה תניא פל"ז: "שהגוף

אינו יכול לסבול"), גם הנשמה עצמה מתמצמת וכו' (לקו"ת

ר"פ האזינו. ובכ"מ), שזהו ע"י "ויצא יעקב גו' חרנה", שלצורך

ההליכה לחרן (ההתלבשות בגוף, עוד טרם שמתלבשת בו) היא

יציאת ממדרגתה ומצבה כמו שהיתה למעלה.

(98) ד"ה אתה הוא ה' לבדך תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 227

ואילך).

(99) לקו"ד ח"א כה, סע"ב.

(85) תהלים קד, א.

(86) יהל אור עה"פ ס"ק א (ע' שפח).

(87) אות ז' ס"ח.

(88) במק"א (רות רבה פ"ב, יב. רש"י שם א, ז) כתוב גם פנה

שבחה - דקאי על ספירת המלכות (קהלת יעקב בערכו. וראה יאיר

נתיב למאור"א בערכו).

- שינוי הלשונות שמרש"י כאן לב"ר כאן, רות רבה שם

ורש"י שם, יש להבינם משינויי הפירושים שביהל אור שם.

ואכ"מ.

(89) שעהיוה"א פ"ג וד'.

(90) לקו"ת מסעי צ, ג.

(91) כתובות קג, סע"ב. ועיין הל' ת"ת לאדה"ז (בסוף).

(92) שבת ל, ב. פסחים קיז, א.

1 ששם העמיד "מטתו שלימה", המשכת כח האין-סוף - ניתוסף גם במהותו של יצחק בבאר שבע (שמזה
2 מובן שתיכף ביציאתו דיעקב - היתה ההתחלה בזה). וכמדובר כמה פעמים²⁰ צריך להיות נמשך עד
3 בהלכה: כאשר נולד ראובן בחור, אזי ניתוסף אצל יצחק בבאר שבע - על-פי דין - בקיומו מצות פריה
4 ורביה, שדורשת שיהיו בנים לבנו¹⁰⁰.

5 [וזהו ביאור נוסף לכך שפנה (רק) הודה זיוה והדרה - כי אדרבה, על-ידי-זה היתה המשכת העצם].
6 ודוקא לאחרי ש"ויצא גו' מבאר שבע וילך חרנה", קיבל את הברכה "ופרצת ימה וקדמה וצפונה
7 ונגבה"¹⁰¹ - בלי גבול¹⁰², שמתבטאת ב"ונברכו כן כל משפחות האדמה ובזרעך"¹⁰¹ - לא רק "בך", אלא
8 גם - "ובזרעך".

* * *

9 יד. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויחלום והנה סולם מוצב ארצה גו'.

(102) ראה שבת קיח, סע"א ואילך.

(100) טושו"ע אה"ע ס"א ס"ו.

(101) פרשתנו כח, יד.

אגרות קודש

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ט חשון, בו מודיע ע"ד סדר לימודו בישיבת תומכי תמימים, ושואל
דעתי, באשר קשה לו הלימוד בשתי מסכתות בבת אחת, באיזה מהם להמשיך,

הנה כיון שזכה להיות בישיבה וידוע בכ"מ במדרשי רז"ל מעלת לימוד התורה ברבים, וזהו ג"כ
אחד מהמ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (עיין ג"כ אגרת הקדש לאדמו"ר הזקן סי' כ"ג), הרי ילמוד
בהמסכת שבסדרי הישיבה.

(ב) אם ללמוד הרבה למיגרס ולהיות בקי בהם או ללמוד מעט בעיון טוב:

הנה בכלל כ"ז תלוי בהבקיאות והידיעות שיש לו עד עתה, ובכשרונותיו (ועיון בגמרא סוף
ברכות, סוף הוריות ובירושלמי שם, ובמאמר דא"ח אמר רבא חייב אינש לבסומי בפוריא, ה'תש"ח
ריש פ"ב ובהערה שם - נדפס בקונטרס נ"ד), ולכן יתייעץ בזה עם הנהלת הישיבה על אתר והם יורוהו
בפרטיות, ובכללות הרי ידוע מכבר שכל אחד צריך להיות לו לימוד למיגרס ולימוד לעיונא הן בנגלה
דתורה והן בתורת החסידות.

בודאי שומר שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר והם בחומש תהלים
ותנאי הידועים, ומהנכון שיתן בכל יום - מימות החול - קודם התפלה איזה פרוטות לצדקה - בלי נדר
- עד עשירי בשבט הבע"ל.

בברכה לתלמוד תורה ביראת שמים.

לקוטי שיחות פרשת ויצא כרך טו שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

הוזכר שהוא שמר מצות שבת, שהרי כתוב¹³ אצל
אברהם "וישמור משמרת", וחז"ל מבארים על-כך¹⁴:
"אפילו הלכות עירובי חצרות היה אברהם יודע" -
אלא הכוונה במילים אלו היא, שאצל אברהם מוזכרת
שמירת שבת באופן כללי, משולבת בשמירת כל
המצוות, ולא בפירוט מיוחד, ואילו אצל יעקב מצויינת
בפירוט העובדה שהוא שמר מצות שבת.

מן העובדה שמצות שמירת שבת מוזכרת בתורה
אצל יעקב, ולא אצל אברהם, מובן, שמצות שבת
נתייחדה אצלו משאר המצוות¹⁵, ומפני החשיבות
המיוחדת שבקיום מצות שבת על-ידו, זכה יעקב
לברכת "ופרצת".

כן יש לומר, שאם כי יש לברכת "ופרצת" קשר
לשמירת שבת בכללותה, כלשון חז"ל "יעקב, שכתוב
בו שמירת שבת", בכל זאת - מן העובדה שמכל פרטי
מצות שבת שקיים יעקב, מוזכר בתורה דוקא הפרט
"קבע תחומין" יש ללמוד שיש לברכה זו קשר מיוחד
לענין של תחומין.

במילים אחרות: החשיבות המיוחדת שבקיום מצות
שבת, שבה הצטיין יעקב, מתבטאת במיוחד בקיום
ענין התחומין.

וצריך להבין: (א) על מה התבססה החשיבות
המיוחדת שבקיום מצות שבת על-ידי יעקב, על פני
קיום מצוה זו על-ידי אברהם, שבזכותה מוזכרת
המצוה רק אצל יעקב, ואשר בעקבותיה זכה יעקב
לברכת "ופרצת"? (ב) מדוע מתבטאת חשיבות זו דוקא
בענין של תחומין¹⁶?

א.

שכר שמירת שבת: "נחלה בלי מצרים"

על ברכת הקב"ה ליעקב אבינו "ופרצת ימה וקדמה
וצפונה ונגבה"¹ אומרים חז"ל²: "כל המענג את השבת
נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר³: אז תתענג על ה'
וגו' והאכלתיך נחלת יעקב וגו'. לא כאברהם... ולא
כיעקב... אלא כיעקב שכתוב בו: ופרצת ימה וקדמה
וצפונה ונגבה".

ידוע⁴, ששכר מצוה ניתן מדה כנגד מדה. אם כן,
צריך להבין: במה מצות שבת היא בבחינת "בלי
מצרים" (ללא גבול), שלכן⁵ שכרה הוא "נחלה בלי
מצרים"⁶?

ב.

שמירת שבת ע"י יעקב מוזכרת בתורה במפורש, ובעיקר בענין תחומין

את הענין ששכר שמירת שבת מתבטא בברכת
"ופרצת" ("נחלה בלי מצרים") מצאנו אצל יעקב
עצמו:

חז"ל אומרים⁷: "אברהם, שאין כתוב בו שמירת
שבת, ירש את העולם⁸ במידה, שנאמר⁹: קום התהלך
בארץ לארכה ולרחבה וגו', אבל יעקב, שכתוב בו
שמירת שבת, שנאמר¹⁰: ויחן את פני העיר - נכנס עם
דמדומי חמה וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את
העולם⁸ שלא במידה, שנאמר¹¹: והיה זרעך כעפר
הארץ".

מפרשים¹² מסבירים שבמילים "אברהם, שאין
כתוב בו שמירת שבת" אין הכוונה לכך שבתורה לא

(9) לך יג, יז.

(10) וישלח לג, יח.

(11) וסיפא דקרא: ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה (פי' מהרז"ו).

ובפס"ר (וכן בב"ר הוצאת טיארור) הובא הסיים בפנים.

(12) רש"י לב"ר שם. פי' מהרז"ו שם.

(13) תולדות כו, ה.

(14) ב"ר פס"ד, ד. ויש"נ. וראה גם פירש"י עה"פ.

(15) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 70, שי"ל שהמצות שנאמר

בפירוש אצל א' מהאבות, קיים מצד ענינו הפרטי, עיי"ש.

(16) ובפרט לפי ידי משה לב"ר פי"א שם "אברהם לא קיים עירובי

תחומין ולא עשה המצוה רק במדה כו".

(1) פרשתנו כח, יד.

(2) שבת קיח, סע"א ואילך.

(3) ישע' נח, יד.

(4) ראה סוטה ח, ב וט, ב (במשנה). ובכ"מ. וראה תניא פל"ט (נג,

א): שמשכרה נדע מהותה כו'.

(5) ראה ב"י או"ח ר"ס רמב. חדא"ג מהרש"א שבת שם.

(6) ועיין שו"ע אדה"ז שם: נתפרשו בשבת ע"י הנביאים... ועונג... וכל
המענג את השבת שכרו מפורש בקבלה אז תתענג על ה' וגו' ובדברי

רו"ל שמוחלין כו'.

(7) ב"ר פי"א, ז. פס"ר ספכ"ג.

(8) בפס"ר שם: הארץ.

ג.

במצות מנוחה בשבת שוים כל היהודים

- 1 התשובה לשאלות אלו תובן על-פי הדברים
- 2 שלהלן.
- 3 כ"ק אדמו"ר האמצעי, בעל הגאולה - של יו"ד
- 4 כסלו¹⁷, מסביר במאמרו "אתה אחד"¹⁸ את ההבדל בין
- 5 מצות שבת למצוות האחרות:
- 6 בשאר המצוות ישנם הבדלים בין אופן קיומן
- 7 על-ידי צדיקים גדולים לבין אופן קיומן על-ידי אנשים
- 8 פשוטים, שהרי הן מתקיימות באמצעות "עבודה
- 9 ועשיה" - פעילות חיובית.
- 10 הנחת תפילין כנגד הלב ועל הראש, למשל,
- 11 מתקיימת על-ידי צדיקים גדולים באופן נעלה יותר,
- 12 שהרי לבם ו"המוחין" (כוחות השכל) שבראשם, נעלים
- 13 ביותר, שלא בדומה לאנשים פשוטים. וכך בשאר
- 14 המצוות.
- 15 לעומת זאת מבוססת מצות שמירת שבת על מנוחה
- 16 ושביתה מעשיה, וב"שליה" ¹⁹ זו אין הבדל בין יהודי
- 17 אחד למשנהו. אמנם, אנשים פשוטים שובתים
- 18 ממלאכה פשוטה, ואילו שביתת עושי מלאכת המשכן
- 19 היא שביתה גם מעבודת ה"בירורים" של ימות החול²⁰,
- 20 אך הבדל זה הוא רק במלאכות שמהן שובתים, ואילו
- 21 בעצם השביתה "הכל שוין ממש"²¹.
- 22 וכאשר יהודי מקיים את השביתה והמנוחה
- 23 בשלימות, שהרי נחשב "בעיניו כאילו כל מלאכתו
- 24 עשויה"²², ו"משום עונג שבת" אין הוא "מהרהר כלל
- 25 בעסקיו" - הרי ש"אין²³ לך עונג גדול מזה"²⁴.

ד.

מצות שבת קשורה בעצם הנפש

- 26 אדמו"ר האמצעי מסביר²⁵, שבמצות שבת קיים
- 27 שויון ואחידות בין כל היהודים, מפני שעיקר המצוה
- 28 בשבת הוא "במנוחת הנפש בעצמותה בבחינת יחידה
- 29 שלמעלה מבחינת הגילוי במוח ולב".
- 30 פירוש הדברים הוא, שמצות שבת קשורה ב"עצם
- 31 הנפש", בדרגת "יחידה" שבנפש. (קיימות בנפש חמש
- 32 דרגות-בחינות, והן, ממטה למעלה: נפש, רוח, נשמה,
- 33 חיה, יחידה. בחינת "יחידה", שהיא הדרגה העליונה
- 34 ביותר והקרובה ביותר אל מקורה האלוקי היא "עצם
- 35 הנפש" - הנפש בעצמותה ללא שינויים), וכיוון שכך
- 36 הוא, אין הבדלים, בענין זה, בין יהודי לרעהו, שהרי
- 37 בבחינת "יחידה" שוים כל היהודים, מן הגדול
- 38 שבגדולים ועד לפשוט שבפשוטים.
- 39 לפי זה מבאר אדמו"ר האמצעי את הנאמר על-
- 40 ידינו בתפילת מנוחה של שבת: "כי מאתך היא
- 41 מנוחתם, ועל מנוחתם יקדישו את שמך":
- 42 מנוחת שבת היא "מאתך ממש" - מעצמותו
- 43 ומהותו של הקב"ה ממש²⁶, ולכן גם אצל בני-ישראל
- 44 קשורה המנוחה ב"עצם הנפש" ממש - בבחינת
- 45 "יחידה". "ועל מנוחתם יקדישו את שמך" - מסירות
- 46 נפש על קידוש ה'²⁷ קיימת בשלימות ובשויון אצל כל
- 47 היהודים, כי מסירות הנפש על קידוש ה' נובעת מן
- 48 ה"יחידה" שבנפש. ולכן "ועל מנוחתם יקדישו..." -
- 49 שהרי גם מנוחת שבת וגם קידוש ה' קשורים ב"יחידה"
- 50 שבנפש.

מאגה"ת לר' יונה ובאגה"ת שם: וכן אנו אומרים בתפלה מנוחת שלום השקט ובטח מנוחה שלימה שאתה רוצה בה - שבזה קאי אדמו"ר האמצעי במאמרו.

(23) שו"ע שם מהטור (מסמ"ק סר"פ (רפ"א)).

(24) ראה באריכות איך הוענוג דשבת בא מצד השביתה ומנוחה דשבת: סידור קער, א ואלך. קצט, ג ואלך. המשך תרס"ו ע' תקמג ואלך. ועוד.

(25) ס"ע 8 (מאמרי אדהאמ"צ שם ס"ע י) ואלך.

(26) וראה ד"ה אתה אחד שם (לפני"ז) בפ"י "מנוחה שלימה שאתה רוצה בה" - "בחי" שלימותא דכולא שאתה מעצמותו רוצה בה כו". ובסידור (ר, רע"ב) פ"י שאתה בעצמות הוענוג הפשוט כו'.

(27) בפע"ה, בס"י האריז"ל וכו': דיכוון למס"נ על ק"ה באמרו יקדישו את שמך.

(17) יום אמירת (שיחה) מאמר זה.

(18) ס"ע 8 ואלך (נדפס, בקונט' בפ"ע - תשכ"ה). מאמרי אדהאמ"צ ס"ע י ואלך.

(19) אין להקשות דה"ז בכל מצות לא תעשה* -

ואינו - כי, לדוגמא, ל"ת דלא יהי' לך אלקים אחרים - תוכנה האיסור דע"ז (דשייך לאמונה ודעת כו') וכתוצאה מזה בא האיסור דעשיית ע"ז, השתחוואה וכו' והשבחת ע"ז כו',

משא"כ השביתה ומנוחה דשבת - זהו תוכן הציווי ("ומנוחה שלימה", שביתה - מ"כל מלאכה") וכמש"נ (יתרו כ, י"א): לא תעשה כל מלאכה גו' כי גו' וינח ביום השביעי.

(20) ראה ד"ה אתה אחד שם: ובזר אסור בגשמיות וברוחניות כו'.

(21) עיין שם ריש ע' 9 (מאמרי אדהאמ"צ שם ריש ע' יא).

(22) שו"ע אדה"ז סש"ו סכ"א. וראה בב"י שם שהביא המקור

28 "מקיף רחוק", אך למרות ריחוקו מן האדם יש לו קשר
29 אליו

30 מקומה של ההשראה של ה"יחידה" שבנפש, לפי
31 המוסבר במאמר³³ שהוזכר לעיל, הוא דווקא בסביבתו
32 של האדם, בד' אמותיו "הרחוקים בתכלית הריחוק
33 אשר אין ריחוק יותר ממנו" - ולכן יכולה ה"יחידה" היא
34 שבנפש לשרות שם.

35 זוהי הסיבה להלכה³⁴ של "ד' אמות" ביום השבת,
36 הנלדמת על-ידי חז"ל³⁵ מן הפסוק³⁶ "שבו איש תחתיו
37 אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" - שהרי בשבת
38 מתגלה בחינת ה"יחידה" השורה בד' אמותיו של
39 האדם³⁷.

ו.

שמירת השבת, גילוי בחינת "יחידה", דוקא
אצל יעקב

40 על-פי כל האמור מובן הקשר בין ברכת "ופרצת"
41 לבין מצות שבת. "ופרצת" היא "נחלה בלי מצרים",
42 הנובעת ממהותו ועצמיותו של הקב"ה, ללא שום
43 הגבלות.

44 שכר זה ניתן לאדם באמצעות שמירת שבת, שעליה
45 אנו אומרים "מאתך היא מנוחתם" - "מאתך ממש"³⁸.
46 וזו המעלה שיש בשמירת שבת של יעקב על
47 שמירת שבת של אברהם:

48 אצל אברהם, שענינו המיוחד לא היה בהבלטת
49 היתרון שבשמירת שבת על-פני שאר המצוות, והיינו
50 גילוי בחינת "יחידה", כוללת התורה את שמירת השבת
51 בתוך קיום כלל התורה.

52 רק אצל יעקב³⁹ - "קו האמצעי", שדוקא הוא

ה.

"יחידה" שבנפש - נעלית מאד מכוחות האדם

1 כפי שצויין לעיל, שלימה ה"יחידה" שבנפש אצל
2 כ' יהודי, בלא להתחשב במצב שבו מצויים כוחות
3 נפשו (הכוחות הרוחניים השונים שלו), וזאת מפני
4 שה"יחידה" מרוממת לחלוטין מכוחות-האדם, היא
5 נעלית מדרגה של "גילוי".

6 כלומר, ה"יחידה" שבנפש גבוהה גם מן הכוחות
7 ה"מקיפים" של הנשמה (שהם הנעלים שבכוחות הנפש
8 ומקיפים אותה מבחוץ, כביכול, כגון: כוחות העונג
9 והרצון), שהרי גם להם ישנה השפעה יחסית על
10 האדם²⁸, וכך מוסבר בחסידות²⁹ מאמר חז"ל³⁰: "אע"ג
11 דאינה לא חזו, מזליהו חזי" (=למרות שהם לא ראו,
12 מזלם ראה), שמדרגת "מזל" שבנשמה, שהיא הכוחות
13 ה"מקיפים" של הנשמה, נובעים ומתעוררים הרהורי
14 תשובה אצל האדם, גם ללא הכנות מצדו.

15 ואילו דרגת ה"יחידה" שבנפש נעלית לגמרי מכך
16 שתהיה לה השפעה גלויה על האדם, עד כדי כך,
17 שנראה הדבר כאילו אין לה כל קשר לאדם.

18 לפי ההסבר דלעיל ברור שלבחינת "יחידה"
19 שבנפש אין השראה בכלי הגוף.

20 ויתרה מזאת: אין היא שורה אפילו ב"מקיפים"
21 שעל האדם, כגון לבוש וכית³¹, שבהם ישנה השראה
22 לכוחות ה"מקיפים" של הנשמה, וזאת כיוון שיש להם
23 קשר והתייחסות לאדם, ולא תתכן בהם השראה של
24 "יחידה", שהיא נבדלת לגמרי מן האדם³².

25 [כן הוא הדבר לא רק בדרגת "לבוש", שהוא
26 "מקיף קרוב", כי הלבושים סובבים את האדם
27 ומותאמים למידתו, אלא גם בדרגת "בית", שהוא

(35) עירובין מח, א. נא, א. ירושלמי שם פ"ד ה"א. מכילתא בשלח
טז, כט. פרש"י שם - לענין ד' אמות חוץ לתחום.
בתבי"ע, פס"ז ורא"ם לבשלח שם - שגם טלטול ד' אמות ברה"ר
נלמד משם.
(36) בשלח שם.

(37) להעיר מהקס"ד בספרי זוטא (שלח טו, לב) - דאין לאדם בשבת
אלא ד' אמות לחוד (גם בתוך התחום).
(38) ראה גם אוה"ת ויצא קצא, ב. ולהעיר מחדא"ג שבהערה 5.
(39) ראה סידור שבהערה 26, ד"מנוחה שלימה כו"י שייך ליעקב
דוקא, בחי' נחלה בלי מצרים.

וראה סידור שם, דזה שייך לסעודה שלישית דשבת דכתיב ב"י
והאכלתיך נחלת יעקב (זח"ב פח ב) - כי העונג דסעודה שלישית הוא
עצמות התענוג הפשוט, בחי' "נחלה בלי מצרים" דיעקב. ובהמשך
תרס"ו (ר"ע תקמה) שהוא "עצמות התענוג ממש.. בחי' עצמות א"ס
שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע כו"י (סעודה דשחרית)".

(28) ד"ה אתה אחד שם ע' 9 (מאמרי אדהאמ"צ שם ע' י"ב). תו"ח
לך צה, סע"ג ואילך. אמ"ב שער הציצית פ"ד. פי"ח. פכ"א. סד"ה תקעו
עת"ר. ד"ה וזאת התרומה שם. וראה תו"א נח, רע"ב. לקו"ת תצא לו, ד.
(29) לקו"ת במדבר טז, א ואילך. תצא שם. האזינו עא, ד. מקומות
שבהערה הקודמת. ועוד.

(30) מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.
(31) ראה בארוכה ד"ה מזמור שיר - לקו"ת ברכה צח, ד ואילך
(בשנינויים - בסה"מ הנחות הר"פ ע' עט ואילך). סידור שער התפלה יט,
ד ואילך. ובכ"מ.

(32) ראה מקומות שבהערה הקודמת. ד"ה אתה אחד שם.
(33) שם. אמ"ב שער הק"ש פמ"ב-מג*. שער הציצית פכ"א. תו"ח
בשלח ונה, א. שם ב' ואילך. וראה קונט' ענינה של תורת החסידות ס"כ,
דזהו טעם היין דד' אמות של אדם קונות לו גם שלא מדעתו, עיי"ש.
(34) ד"ה אתה אחד ע' 10 (מאמרי אדהאמ"צ שם ע' יב). אמ"ב שער
הק"ש שם.

9 "מקומו" של אדם, ואכן ענין התחומין נלמד⁴⁴ מן
10 הפסוק "אל יצא איש ממקומו". לכן מובן שלגילוי
11 בחינת "יחידה" יש קשר לתחומין.

12 כלומר, כשם שהשראת בחינת "יחידה" קיימת בד'
13 אמותיו של אדם, כך, יש לומר, קיימת השראתה באופן
14 דומה גם ב"מקום" הכללי של האדם⁴⁵ - בתחומו.

15 לפיכך, למרות שענין ה"יחידה" מתבטא במצות
16 שבת בכללותה, יש לו קשר מיוחד לענין של תחומין,
17 שבהם קיימת ההשראה של בחינת "יחידה".

(ממאמר ד"ה ודיה זרעך,
ש"פ ויצא יו"ד כסלו תשכ"ב)

1 "עולה בפנימיות⁴⁰ הכתר" - שאצלו היתה התבטלות
2 עצמית מוחלטת⁴¹, היתה קיימת השפעה של בחינת
3 "יחידה", ולכן נאמר⁴² אצל יעקב, כהקדמה לברכת
4 "ופרצת" - "והיה זרעך כנפוד הארץ", ו"עפר" מסמל
5 את ההתבטלות המוחלטת⁴³.

ז.

השראת בחינת "יחידה" קשורה דוקא לענין
תחומין

6 לפי האמור לעיל יובן מדוע נזכר אצל יעקב, מכל
7 פרטי מצות שבת, דוקא ענין תחומין:

8 "תחומו" של האדם דומה לד' אמותיו, שהרי הוא

(40) תו"ח נח סה, ב. ד"ה פדה בשלום תרע"ג (בהמשך תער"ב ח"א).
ועוד.

(41) ובד"ה כל המרחם תש"ט (פ"א ואילך) מבואר דהשייכות של
נחלה בלי מצרים ליעקב הוא מצד מדרתו של יעקב - מדת הרחמים, עיי"ש.

(42) ראה במדבר פ"ב, יב: ויעקב נתברך בעפר הארץ כו'. ראה
אוה"ת בלק ע' תתקכ. תתקכו.

(43) ראה ב"ר עה"פ (פס"ט, ה): מה עפר עשוי דיש לכל כו'.

(44) עירובין נא, א. ירושלמי שם. מכילתא שם ומשפטים כא, יג.
פרש"י ותיב"ע בשלח שם.

(45) ראה אמ"ב ותו"ח (רנה, רע"א) שם, שגילוי יחידה בד"א הוא
לפי שהן מקומו של האדם. ולהעיר שבאמ"ב שם (פמ"ג - משא"כ לפני"ז
בפמ"ב) ותו"ח (שם, ב), וכן בד"ה אתה אחד שם, מובא הכתוב "אל יצא
איש ממקומו" שממנו נלמד תחומין (ולא ד' אמות).

אגרות קודש

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובמ"ש בענין מצבו הפרטי ומחשבתו ע"ד להתיישב באחת הארצות בחו"ל, הנה בטח ידוע
לו השקפתי בזה על יסוד מה שראיתי אנ"ש בעלי צורה ומקצוע, שהעתיקו לארצות"ב קנדה או לדרום
אמריקה, ההעתקה הביאה לטשטוש צורתם ח"ו וכפי שמתאר הסיכויים שיש לו במקומות אחרים,
חוששני במאד מאד, שאין בטחה שבהעתקה זו יהיו תוצאות טובות יותר, - מובן שאין זה ענין של
החלטה גמורה אלא רק השקפה על יסוד הנסיון וכו'.

חבל במאד מאד שכיון שבמחשבתו (וכנראה גם רצונו) משוטט הוא בכל הארצות לבד מקומו
עתה, הרי כפי פתגם הבעש"ט במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, הרי עכ"פ פועל זה עקירת שימת
לב המתאימה מהענינים דמקומו עתה, ובמילא ה"ז מביא העדר תועלת להענינים ולבריאותו, וחוששני
שגם של זוגתו תחי', כי אי אפשר שפיזור הנפש לא יפעול על הבריאות שלו ועל בריאות הקרובים, ואין
רצוני להאריך בזה שלא ירצה לפרש דברי כענין של מוסר ח"ו ורק מנסה הנני לתקן הענין אם אפשרי
הדבר.

בברכת הצלחה ובריאות הנכונה לו ולזוגתו שיחיו, שיבשר טוב בקרוב.

נ"ב: מוסג"פ הקונטרס שהו"ל זה עתה ובטח יזכה בו את הרבים.

לקוטי שיחות פרשת ויצא כרך טו שיחה ב

א.

"יעקב קראו בית"

1 בקשר לפסוק המופיע בפרשתנו¹, "ויקרא את שם
2 המקום ההוא (מקום המקדש) בית אל", נאמר
3 בגמרא²: "לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר³ אשר
4 יאמר היום בהר ה' יראה. ולא כיצחק שכתוב בו שדה
5 שנאמר⁴ ויצא יצחק לשוה בשדה, אלא כיעקב שקראו
6 בית שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא⁵ בית אל"⁶,
7 ולכן כתוב בישעיהו⁷ "בית אלקי יעקב", ולא "אלקי
8 אברהם" או "אלקי יצחק"⁸, וכדלהלן.

9 ומסבירים המפרשים⁹ ששלושת השמות "הר",
10 "שדה" ו"בית" מציינים את שלושת בתי המקדש, ולכן
11 דוקא המקדש השלישי נקרא "בית", כינוי המצביע על
12 "מקום מיושב" וקבוע, ולא "הר" ו"שדה", כי זוהי
13 מעלת בית המקדש השלישי, שרק הוא יהיה בנין קבוע
14 ונצחי, שלא כבית ראשון ובית שני שחרבו.

15 וזוהי הסיבה לכך שדוקא "יעקב קראו בית", כי
16 "נחלת יעקב" היא "נחלה בלי מצרים"¹⁰, כפי שנאמר
17 לפני כן בפרשה¹¹: "ופרצת ימה וקדמה וצפונה
18 ונגבה".

19 אך צריך להבין: כיון שדוקא "יעקב קראו בית",
20 צריך היה, לכאורה, הענין של "בית" – מקום מיושב
21 וקבוע – להתבטא באורה חיוני¹² של יעקב אבינו,
22 ובמיוחד יחסית לאברהם ויצחק, אשר קראו "הר"
23 ו"שדה" – והנה, בפועל מתרחש ההיפך: דוקא אצל
24 יעקב אינה קיימת ההתייבות וקביעות (ובמיוחד –
25 יחסית לאברהם וליצחק אשר היו חלק נכבד מאד

מחיייהם במנוחה וקביעות במקום אחד), יעקב חי כל
27 ימיו באופן של "גר בארץ", "רעים היו ימי שני חיי"¹³
28 – בתחילה, בריחתו מעשו, כמסופר בתחילת פרשתנו:
29 "ויצא יעקב מבאר שבע", ולאחר מכן, הימצאו בחרן
30 "עם לבן גרתי", ולאחר כל זאת "ביקש יעקב לישוב
31 בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף"¹⁴, עד אשר אומרים
32 שב"יחי יעקב" הכוונה היא רק לשבע עשרה השנים
33 האחרונות, ואשר גם הן היו במצרים¹⁵.

ב.

השאלות על הפסוק "והלכו עמים רבים..."

ויוורנו מדרכיו... כי מציון...

34 כדי להבין זאת יש להסביר תחילה את הפסוק
35 המוזכר לעיל מספר ישעיהו¹⁶, שאותו מסבירה הגמרא.
36 "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל
37 בית אלקי יעקב ויוורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו..."
38 אשר לכאורה אינו מובן: אמנם, מדובר בפסוק על בית
39 המקדש השלישי¹⁷, הנקרא "בית", כאמור לעיל, אך
40 לשם מה חשובה ההדרגה הזאת ("בית אלקי יעקב")
41 לצורך הבנת תוכן הפסוק "והלכו עמים רבים ואמרו
42 לכו ונעלה אל הר ה'... ויוורנו מדרכיו..."?

43 בנוסף לכך יש להבין את סוף הפסוק בקביעת
44 סיבה "כי" – "כי מציון תצא תורה ודבר ה'
45 מירושלים"¹⁸: (א) בפשטות אין משמעות הפסוק
46 שהעמים יבואו "אל בית אלקי יעקב" כדי להתגייר
47 וללמוד תורה ודבר ה', כפי שמובן מן ההמשך בפסוק
48 הבא¹⁹ – ואם כך, כיצד מהווה הענין של "מציון תצא
49 תורה ודבר ה' מירושלים" סיבה ל"לכו ונעלה..."?

בפרשתנו. ובארוכה – אלשיך בפרשתנו. ולתהלים מזמור כד.

(10) שבת קיח, ב.

(11) כח, יד.

(12) ע"ד מש"נ (במקדש הא') שאמר דוד (ד"ה כב, ד"ו"ד): אני הי'
עם לבבי לבנות בית ג' ויהי עלי דבר ה' לאמר ג' הנה בן נולד לך
הוא יהי איש מנוחה ג' הוא יבנה בית לשמי ג'.

(13) ויגש מז, ט ובפרש"י. ולהעיר מפרש"י לך טו, יג (ד"ה בארץ).

(14) פרש"י וישב לו, ב.

(15) סדר אלי' רבה פ"ה. וראה בעה"ט עה"פ.

(16) ביאור הכתוב ע"ד הקבלה והחסידות, ראה אוה"ת ישעי' שם.

וש"נ.

(17) ראה מפרשי הכתובים שם.

(18) בדר"ק שם: זה דברי הנביא לא דברי העמים. ובמהר"י קרא:

שזהו דברי העמים.

(19) ושפט בין הגוים ג' וכתתו חרבותם ג'. וראה ראב"ע למיכה

שם.

(1) כח, יט.

(2) פסחים פח, א.

(3) וירא כב, יד.

(4) חיי שרה כד, סג.

(5) כ"ה בגמרא לפנינו. אבל בע"י "ויקרא למקום אל בית אל" –

הכ' דוישלח (לה, ז).

(6) ובמדרש תהלים מזמור פא (יצחק קראו שדה שנאמר כ' כריח
שדה) יעקב קרא אותו פלטינן שנאמר (פרשתנו כח, יז) "אין זה כי אם
בית אלקים" (ועד"ז הוא בילקוט ישעי' רמז שצא (לענין יעקב)). וכן
מוכח מ'ספרי' ברכה (לג, יב) וב"ר (פס"ט, ז): כי אם בית אלקים בנוי
ומשוכלל לעת"ל (משא"כ באברהם ויצחק שלא נרמז בשם בית ב'ספרי'
שם, וב"ר פ"ו, י"ד. ספס"ה).

(7) ב, ג (דרז"ל זו הובאה בפרש"י שם). ובע"י הוא עה"כ דמיכה (ד,
ב) והלכו גוים ג' ואל בית אלקי יעקב ג'.

(8) בגמ': "ולא אלקי אברהם ויצחק אלא כו". ובע"י: "אלקי אברהם
אלקי יצחק לא נאמר אלא אלקי יעקב לא כו".

(9) ראה חדא"ג מהרש"א ועיון יעקב לפסחים שם. צרור המור

דשמואל הלכה כשמואל. כך גם היה במחלוקת בין בית שמאי לבית הלל, לפני שנפסקה הלכה כבית הלל²⁶, שכל אחד מהם נהג כשיטתו.

יותר מכך: גם לאחר שפסקו שהלכה כבית הלל ואף "בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה"²⁷, גם אז "אלו ואלו דברי אלקים חיים"²⁸. וחסי-וחלילה לומר שדעת בית שמאי אינה חלק מן התורה, שאז אין לו קשר עם התורה כלל²⁹, וכפסק הרמב"ם³⁰ אודות האומר על ענין של תורה-שבעל-פה שאין זה מעם ה', ח"ו.

יתר-על-כן: אפילו סברא או קושיא בגמרא הם חלק מן התורה שניתנה מפי הגבורה³¹. ואף כאשר מישוה לומד רק את הדעה או הקושי מבלי שילמד בשעה זו את המסקנה או התשובה, הוא חייב בברכת התורה, ואומר על כך, כולל על הדעה שאין הלכה כמותה – "ונתן לנו את תורתו".

ד.

"אלקים" - תורה; "הוי" - הלכה

אמנם, כל הדעות והמחלוקות בגמרא, וכן הסברות והשאלות שבתורה הן חלק מן התורה, "אלו ואלו דברי אלקים חיים", אך ההלכה נפסקת רק כדעה אחת, כנאמר בגמרא³² "והוי" עמו³³ שהלכה כמותו". ההבדל בין ההלכה לבין הדעות השונות, הן בדומה להבדל שבין שם "הוי" לשם "אלקים חיים", ששניהם משבעת השמות שאינם נמחקים³⁴.

וידוע ההסבר על כך³⁵: "אלקים" – וכן "אלקים חיים", שמעל לדרגת "אלקים" סתם³⁶ – הוא בלשון רבים³⁷, המבטא על ריבוי והתחלקות, כביכול – לכן כך הוא גם בתורה, שדרגת "אלקים חיים" אפשרי בה ענין של התחלקות ופירוד – "אלו ואלו". אך "הוי"

(ב) מהי כפילות הלשון "מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", אשר, לכאורה, זוהי משמעות זהה. וכן הכפילות "ויוורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו"?

אמנם, בפשטות, חוזרת התורה לשם חיזוק והדגשה, ורק לשם יופי המליצה משנה את הלשון: "ירושלים, במקום ציון", "ודבר ה'" במקום "תורה", וכן "ויוורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו", כפי שמוסבר במפרשי התנ"ך בכמה מקומות –

אך, למרות זאת, כל דבר בתורה, ובמיוחד בתורה שבכתב, מדויק לחלוטין, עד כדי כך שלומדים מספר הלכות מתוספת או שינוי של לשון בתורה, ואף בפשוטו של מקרא, ואפילו בשירה מפרש רש"י³⁸ את כפילויות הלשון וכו' –

וכך גם כאן הכפילות אינה בדיוק בעלת משמעות זהה, אלא מדובר על שני ענינים: (א) ויוורנו מדרכיו, (ב) ונלכה באורחותיו, וכן לגבי הסיבה לכך: (א) מציון (ב) תצא תורה, (ב) ודבר ה' מירושלים, וכפי שיוסבר להלן.

ג.

תורה - כוללת דעות ושאלות שאינן להלכה

ההבדל בין "תורה" לבין "דבר ה'" הוא: בגמרא³⁹ נאמר "דבר ה' זו הלכה" – דבר הלכה ברורה. ואילו "תורה" כוללת גם דין-ודברים⁴⁰, סברות שמפריכים אותן וכדומה⁴¹.

וביתר פירוט:

לגבי מנהגים אנו מוצאים, שהתורה אומרת לנהוג בכל מקום בהתאם למנהגי המקום – "מקום שנהגו"..."⁴²

גם בענין הלכה אפשרי הבדל בין מקום למקום, כנאמר בגמרא, שבאתריה דרב⁴³ הלכה כרב ובאתריה

(20) שירת הים – ב' בשלח. ובכ"מ.

(21) שבת קלח, ב' (ולהעיר מפרש"י שם). וראה שם לקמן "דבר ה' ולא ימצאו" – שלא ימצאו הלכה ברורה כו'.

(22) אע"פ שבכל ענין בתורה, ואפילו בסיפורי התורה – ישנה הוראה, שלכן תורה – לשון הוראה (זח"ג נג, ב. רד"ק הובא בגו"א ר"פ בראשית). וראה לקמן בפנים.

(23) להעיר מעניני התורה עליהם נאמר "דרוש וקבל שכר כו' יגדיל תורה ויאדיר" (חולין סו, ב. ישעי' מב, כא).

(24) פסחים פ"ד, ב"ב מתחלתה. ועוד.

(25) ראה שבת יט, ב.

(26) או לר' יהושע דלא משגח בבת קול, עירובין ו, ב ואילך.

(27) ברכות לו, ב. וש"נ.

(28) עירובין יג, ב.

(29) וכדמוכח גם מזה שלעתיד הלכה כב"ש (לקו"ת קרח נד, סע"ב

ואילך. וש"נ).

(30) הלכות תשובה פ"ג ה"ח (וראה כס"מ שם). וראה פירוש המשניות סנהדרין פ' חלק יסוד הח'.

(31) ראה לקוטי לוי יצחק אגרות-קודש ע' רסו. וראה לעיל ע' 101 ובהנסמן שם.

(32) סנהדרין צג, ב.

(33) ש"א טז, יח.

(34) שבועות לה, א.

(35) ראה בארוכה אוה"ת יתרו ע' תתצ ואילך. ד"ה וידבר אלקים תרכ"ו. המשך תרס"ו ע' תלא ואילך. ועוד.

(36) ראה פרדס ש' ערכי הכינוים בערכו. מאו"א בערכו. שערי אורה (להר"י גיקטלייא) ש"ח.

(37) ראה גם רש"י וירא כ, יג. וישלח לה, ז.

ו.

הדרגות "ציון" ו"ירושלים" בעבודת היהודי

שתי הדרגות הללו – "ציון" ו"ירושלים" – קיימות גם בעבודתו הרוחנית של היהודי⁵¹. שהרי כשם שהקדוש־ברוך־הוא "בחר בארץ ישראל", כך גם "בחר לחלק ישראל"⁵², ויש דמיון בין זה לזה, כשם שבירושלים, החלק ה"מובחר" שבארץ ישראל, קיימות שתי הדרגות – "ציון" ו"ירושלים" – כך גם קיימות בעבודת היהודי שתי דרגות:

"ירושלים" – "על שם יראה, ועל שם שלם" – מבטאת בעבודה הרוחנית את הדרגה של שיא ושלמות היראה והביטול כלפי ה', היהודי עמל ומזכך את עצמו עד אשר כל מציאותו היא יראה – התבטלות מוחלטת.

"ציון", מלשון סימן, מבטא את אופן עבודתו של היהודי אשר בו הוא מגיע לדרגת ציון וסימן לענינים נעלים באלקות למעלה: עדיין הוא בבחינת מציאות, ולא בהתבטלות מוחלטת, אך מציאותו היא כל־כך מעודנת, עד אשר היא מהווה סימן לענינים של מעלה. וכיון שהוא מציאות, ובמצבו זה – כולל שכלו – הוא עמל למען הבנת התורה, הריהו "קולט" את התורה גם לפי כוחות ההבנה וההשגה שלו.

ולפיכך "מציון תצא תורה", היותו "סימן", היותו מציאות כל שהיא, קשור לדרגה של "תורה", שבה תיתכן חלוקה וריבוי, כדלעיל, כיון שלמוד התורה הוא בהתאם למציאות, הרי יש כאן חלוקה וריבוי, כל אחד לפי הבנתו ולפי שורש נשמתו למעלה⁵³.

(45) ירמ' לא, כ. הובא בד"ה ציון במשפט תפדה לאדה"ז (קה"ת תשט"ו, תש"ל) ע' 14 לענין ד"ציון הוא לשון סימן" (וגם הובא שם אנא סימנא כו' – זח"א רכא, א (שהובא גם בהמאמר בלקו"ת שם)).

(46) תנחומא ר"פ פקודי. זח"א קפג, ב.

(47) ב"ר פנ'י, יו"ד. תוד"ה הר (תענית טז, א).

(48) ראה לקו"ת ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ.

(49) תוד"ה כי מציון ב"ב כא, א (ושם: כדררשין בספרי* למען תלמד ליראה וגו' (ראה יד, כג) גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שה' כו'). רשב"ם ראה שם. ולהעיר שבתוס' שם מפרש כן מ"ש בגמ' "מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דריש כי מציון תצא תורה". וראה לקמן הערה 55.

(50) ראה שם.

(51) ראה ירושלמי תענית פ"ד סה"ב. מגילה פ"ג סה"ו (לענין ציון). ובהמובא בהערה 48 (בנות ירושלים). וראה בהמציון בהערה 42.

(52) תנחומא ראה ח.

(53) להעיר מבאוה"ז וישלח (כ, ב).

1 הוא השם המפורש³⁸, שם העצם³⁹, השם המיוחד⁴⁰, שמעל לחלוקה והפרדה, וממנו נובעת ההלכה הפסוקה בתורה – דעה אחת בלבד.

ה.

ההבדל בין "תורה" לבין "דבר הוי"

דומה לכך ההבדל בין "תורה" לבין "דבר הוי": המושג 'תורה' כולל גם את הדעות שאין הלכה כמותן, וכן את ההוראות שניתן ללמוד מהן במקום אחר. ואילו "דבר הוי", כנאמר בגמרא – "זו הלכה". וזוהי משמעות הפסוק "מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" – הענין של "תורה" קשור ל"ציון", "ודבר ה'" – עם "ירושלים":

ידוע⁴¹ שהתוכן והמהות של כל דבר מתבטא בשמו. וכך בעניננו: השמות "ציון" ו"ירושלים"⁴² מתארים אותה עיר⁴³, אך כל אחד מהם מבטא ענין ומעלה בעיר זו. השם "ציון", לשון סימן⁴⁴, כמו "הציבי לך ציונים"⁴⁵, מבטא את העובדה שהיא "סימן" למעלה רוחנית, כידוע⁴⁶ ש"ירושלים של מטה מכוונת כנגד ירושלים של מעלה". השם "ירושלים" מבטא את המעלה של יראת שמים שיש בה, כנאמר במדרש⁴⁷ ונקרא ירושלים על שם יראה ועל שם שלם. כלומר, ב"ירושלים" דרגת היראה היא בשלימות⁴⁸.

וכפי שמסבירים⁴⁹ את הפסוק⁵⁰ "למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים", הכתוב לגבי מעשר שני, שראיית "מקום שכינה וכהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם" הביאה "ליראה את ה' אלקיך".

(38) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ו ה"ב.

(39) כ"מ ה' ע"ז פ"ב ה"ז. פרדס שי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח.

(40) סוטה שם. סנהדרין שם. והוא המיוחד כו' וכל השמות כלולים בו (בארוכה בכהנ"ל – פרדס שם. שערי אורה (הנ"ל) ש"ה. תו"א ס"פ נח. אוה"ת יתרו ע' תתלה ואילך. ועוד).

(41) שער היחוד והאמונה פ"א. ובכ"מ. וראה או"ת להה"מ ס"פ בראשית.

(42) ציון וירושלים ע"ד הקבלה והחסידות – ראה לקו"ת במדבר ט, א. דברים א, ב ואילך. רשימות הצי"צ לתהלים (יהל אור) תהלים קמו, יב. וש"נ. ד"ה שבחי ירושלים תרכ"ז. לקלו"צ (לזהר ח"ב ע' רפד. ליקוטים על מאור"ל ע' קעא. ועוד). ויש לתווכן עם המבואר בפנים, וראה לקמן הערה 57.

(43) להעיר מפרש"י יומא עז, סע"ב.

(44) לקו"ת דברים א, סע"ב.

יותר, אלא יש צורך בשלימות היראה, שמא לא יכוין
לרצון ה', המכוונת למסקנה האמיתית בפסק ההלכה.
ז.

"כי מציון" - סיבה ל"מלכותך מלכות..."

לפי האמור לעיל יובן ענין נוסף: סדר הפסוקים של
"אתה הראת", הנאמרים לפני ההקפות, מסתיים בפסוק
"כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". לכאורה,
לא מובן: את אמירת חלק מן הפסוק בישעיהו (ומיכה)
בלבד ניתן להסביר בפשטות, כיון שרק חלק זה של
הפסוק קשור בתוכנו להקפות. אך צריך להבין לשם
מה אומרים גם את המילה "כי", הקושרת את סוף
הפסוק, כקביעת סיבה, לתחילתו, והרי אין אומרים כאן
את תחילת הפסוק?

הכרחי אפוא לומר, שהמילה "כי" בפסוקים של
"אתה הראת", אינה מכוונת לתחילת פסוק זה בישעיהו
(ובמיכה), אלא לפסוק⁵⁶ הנאמר לפני כן בטרם
ההקפות "מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל
דור ודור",

ואין זה סותר לעובדה שבמקור, בישעיהו (ובמיכה)
מהוות המילים "מציון תצא תורה" סיבה לתחילת
הפסוק ו – כי מוצאים במספר ענינים שמאותה סיבה
נובעות כמה תוצאות⁵⁷.

אך יחד עם זאת יש לומר, שכיון שאותו ענין
"מציון תצא תורה..." מהווה סיבה לשני דברים – יש
קשר בין שני אלו, כדלהלן.

אך למרות זאת, כיון שמציאותו היא סימן לענינים
שלמעלה, לכן סברותיו ולימודו הם חלק מ'תורת אמת'
ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים". כלומר, הסברות
הרבות משתלשלות מריבוי הדרגות שיש, כביכול,
ב"אלקים חיים" (לשון רבים), ומהוות לכך ציון וסימן.

אך⁵⁴ כל זה הוא לגבי הבנת התורה, שאינה הלכה
למעשה, שלשם כך די בדרגת "ציון" ואין הכרח להגיע
לדרגת "ירושלים"⁵⁵.

אך כאשר מדובר ב"דבר ה' זו הלכה" אין די
בדרגת "ציון"⁵⁶, ויש צורך בשלימות היראה – "ודבר
הוי"⁵⁷ מירושלים". כמסביר ב"המשך תרס"ו"⁵⁸,
שלפסוק הלכה לאמיתה ניתן רק על ידי שלימות
היראה. הפוסק ירא שמא חלילה לא יהא פסקו מכון
לכפי רצון ה', ועד ההיפך ח"ו מרצון העליון.

אפילו כאשר מדובר בדקדוק קל של דברי סופרים,
ואפילו "רק" מה שתלמיד ותיק מחדש – הרי מדובר
כאן אודות ה"נאמר למשה מסיני", אודות רצון העליון,
ואין הבדל בין דבר שרצון ה' חפץ שיהא דאורייתא או
דרבנן⁵⁹ – הוא חושש שפסק ההלכה למעשה שלו,
שלפיו ינהג היהודי בפועל, יהא ח"ו ההיפך מרצון ה',
ויראה זו גורמת לו ליגיעה עצומה יותר והעמקה
בתורה, עד לקביעת ההלכה לאמיתה.

וזוהי המשמעות של "ודבר ה' מירושלים" –
שלימות היראה: כדי לקבוע את ההלכה לאמיתה, אין
די ביראה כיראת העונש בלבד, או אפילו דרגה גבוהה

(57) בהנמק בהערה 42 מבואר דבחי' ציון הוא פנימיות המל' (פנימיות הלב) וירושלים חיצונית המל'. וביהל אור שם שלכן בציון נאמר שם אלקים, ובירושלים שם הוי', דהעלאת מ"ן דבחי' ציון הוא לבחי' אלקים, בינה, וירושלים הוא לבחי' חכמה שהוא שם הוי'.

וע"פ המבואר בהערה שלפנ"ז מוכנת השייכות להמבואר בפנים: דמצד זה שהוא בחי' ציון וסימן שלמעלה, שמצד ביטולו מיוחד עם אלקות הרי"ז רק עם בחי' "אלקים" אלקות שבא בהתלבשות ולפ"ע העולמות. ומצד בחי' ירושלים, ביטול והנחת עצמותו לגמרי, הרי נגש ומתגלה בו בחי' "הוי'" שלמעלה מהשתל' לגמרי.

ולהעיר דבכל השמות אל אלקים כו' נשתמש בהם גם בל' חול כו' משא"כ שם הוי' לא נמצא שישתמש בו בל' חול כו' (פרדס שייט"ס פ"א הובא ונתבאר בהמשך תרס"ו ס"ע תעו ואילך).

(58) ע' תו. וע' תכ ואילך.

(59) דהרי ב"עבד פשוט" (ראה ד"ה ומקנה רב תרס"ו והמאמרים שלאח"ז) אין אצלו חילוקים במצוות, וזה שבמצוה דאורייתא הוא מחמיר בספיקו ובמצוה דרבנן הוא מקיל (ועוד חילוקים כיו"ב) אין זה לפי שמחלק בין המצוות, כ"א מפני שחילוק זה הוא רצון העליון.

(60) תהלים קמה, יג.

(61) ולהעיר שמצינו שמשתמשים בלשון הכתוב לכוונה אחרת – ראה משנה פאה (פ"ב מ"ב) "וכל ההרים אשר במערד יעדרון", והוא לשון הכתוב בישע"י ז, כה. וראה לק"ש ח"ד (המתורגם) ע' 119 הערה 2.

(54) להעיר שישנו גם במדר' נעלית – "אנא סימנא בעלמא" (בחי' ציון) שאמר רשב"י, אף שזהו מצד עוצם ביטולו שאינו בבחי' מציאות לעצמו כלל (המשך תרס"ו ע' קט, ועוד), הרי מצינו תירה מזו (ראה ד"ה ציון במשפט תפדה תשל"ה פ"ז (סה"מ – מלוטק קה"ת, תשמ"ז) ע' קנו) ובהערה 58 שם. וראה תו"ש ע' 12 ואילך. וראה המשך תרס"ו שם החילוק בין נשמות דמ"ה (בחי' ז"א) דעיקר עבודתם הוא בבחי' ביטול מצד נשמתם דוקא בהשגה והתבוננות בבחי' דביקות אמיתית באו"ס בבחי' ביטול במציאות ממש, ונשמות דב"ן בחי' מלכות (כמו נשמת דוד ואל"י) שעבודתם בביטול היש. וראה לקמן הערה 57, 90.

(55) להעיר שבכ"ב שם ד"תקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות (הלימוד דתורה ולא הלכה) בירושלים" הובא רק תחילת הכתוב "כי מציון תצא תורה", ותו לא. אבל בע"י הובא גם סיום הכתוב "ודבר ה' מירושלים".

(56) וע"ד החילוק בין תורה ומצות (ראה יהל אור שם ע' 575 בהגה"ה "ועי' כה"ג כו"). וראה בכ"ז לקו"ש חט"ז ע' 436 (ס"ד), וע' 440. ובכ"מ.

ובתורה גופא הוא החילוק בין לימוד התורה (בכלל) והלכה: הביטול שבלימוד התורה הוא בעיקר (ביטול ישות שכלו) בכדי ששכלו יבין ויתייחד עם שכל התורה. ובכדי לכוון להלכה הוא מבטל שכלו מכל וכל בהנחת עצמותו לגמרי, ואז נגש אצלו רצה"ע שלמעלה מהשכל. ראה בארוכה בהנמקן בהערה 35.

ח.

"מלכות" - תורה; "ממשלה" - הלכה

1 בפשטות נראה, ששני הסגנונות "מלכותך מלכות
2 כל עולמים" "וממשלתך בכל דור ודור" הם בעלי תוכן
3 זהה ויש כאן חזרה לצורך הדגשה וחזקון, ובשינוי
4 לשון – ליופי המליצה. אבל לפי האמור לעיל בסעיף
5 ב', מובן, שלפי פירוש הפסוק בפנימיות התורה
6 (בדומה לפסוק "כי מציון... מירושלים"), מדובר כאן
7 בשני ענינים שונים:

8 ההבדל בין "מלוכה" לבין "ממשלה" 62 הוא:
9 מלוכה מתקבלת ברצון, כנאמר "ומלכותו ברצון
10 קבלו...". ממשלה היא אופן של שליטה בכפיה.

11 שני אופנים אלו – "מלוכה" ו"ממשלה" – נובעים
12 משני הענינים של "מציון תצא תורה" ו"ודבר ה'
13 מירושלים", שבעבודת כל אחד ואחת, וכך גם בבחינת
14 ציון וירושלים בכלל, כדלהלן:

15 מצד הדרגה של "תורה", שלפי הבנת האדם
16 והשגתו, נעשה הלימוד בחיות ובתענוג. וגדול לימוד
17 שמביא לידי מעשה – גם קיום המצוות שלו ובכלל
18 נעשה מתוך רצון ועונג. כלומר, מצד דרגת "ציון"
19 ו"תורה" קבלת עול מלכות שמים הוא באופן של
20 "מלכותך מלכות כל עולמים" – ברצון.

21 אך כאשר מדובר ב"דבר ה'" – בפסיקת הלכה
22 למעשה וקיומה בפועל – אין די בהבנה לפי שכלו –
23 "ציון" – אלא להיפך: בשכלו הוא עלול להגיע
24 למסקנה שאינה כהלכה לאמתה, ודוקא על ידי דרגת
25 "ירושלים" – שלימות היראה, הוא מתבטל לחלוטין 63
26 – דוקא אז הוא יכול לכוון לרצון העליון, בחינת הוי',
27 ולקבוע הלכה לאמתתה, ולעשות כך למעשה – גם
28 בניגוד לשכל.

29 כלומר, לימוד התורה של "דבר הוי'", של הלכה
30 למעשה, וקיום המצוות בכלל כהלכתן, נעשים על ידי

ביטול מציאותו העצמית – בדומה לאופן של 31
"ממשלה" 64.

ט.

"תורה" ו"דבר ה'" צריכים לצאת אל כל העולם

33 יהודים בכלל, וכל יהודי בפרט, צריכים להשתדל
34 להגיע לא רק לשלימות העצמית, אלא להביא גם את
35 העולם בכלל לשלימותו, וכפי שפוסק הרמב"ם 65:
36 "צוה משה רבנו מפי הגבורה לכוף את כל באי עולם
37 לקבל מצות שנצטוו בני נח", והקיום צריך להיות
38 באופן "שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן
39 הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבינו"
40 – ולכן אין די בכך שאצל יהודים יהיו שתי הדרגות
41 של "תורה" ו"דבר ה'", אלא צריך להיות "מציון תצא
42 תורה, ודבר ה' (צריך לצאת) מירושלים":

43 על ידי "ציון תצא תורה" גורמים גם אצל "עמים
44 רבים" כיוון של "לכו... ויורנו מדרכיו" – לימוד 66
45 הענינים של שבע המצוות שלהם – שאמנם, זהו ענין
46 של התבטלות, אך בכל זאת קשור הדבר למציאותם
47 והבנתם.

48 ועל ידי זה "דבר ה'" יוצא "מירושלים", גורמים
49 אצלם ל"נלכה באורחותיו" – הליכה 67 – גם מלשון
50 הלכה – בפועל, שזוהי התבטלות מוחלטת, ביצוע
51 וקיום שבע המצוות על פי "דבר ה'".

52 וכך גם לגבי שני הענינים של "מלוכה" ו"ממשלה",
53 שהגורם להם הם שני האופנים של "מציון" ו"מירושלים":
54 על ידי "מציון תצא תורה" מתגשם הענין של "מלכותך
55 מלכות כל עולמים...", שגם העולם כולו ("כל עולמים")
56 מקבל את המלכות ברצון. ועל ידי "דבר ה' מירושלים",
57 שלימות היראה, והתבטלות, מתגשם הענין של "וממשלתך
58 בכל דור ודור" – שהעולם כולו ("בכל דור ודור")
59 מתבטל לחלוטין כלפי "ממשלה" 68.

(66) מצו"ד ומצו"צ לשיע' עה"פ.

(67) ע"ד הבי' במש"נ לך לך מארצך (ל' רצון) גר'.

(68) בהנסמן בהערה 62, דבחי' ממשלה היא למטה מבחי' מלוכה.

אבל עפ"י המובא בהערה 57 במעלת הביטול דבחי' ירושלים על בחי' ציון, מובן גם בנדר"ד, דרש הממשלה הוא ביטול למעלה מטו"ד – ראה סידור שם, ויהל אור שם, דמלוכה היא מבחי' פנימיות המלכות (כחב"ד חג"ת דמלכות) וממשלה מבחי' נה"י דמלכות – בלי טעם ורצון. וכידוע בענין היראה (ראה בהנסמן לקמן הערה 85). וראה המשך תרס"ו ע' תמ.

(62) לקו"ת דברים א, ריש ע"ב. ר"ה נו, סע"ב ואילך. ד"ה אשרי יושבי ביתך לאדה"ו (קה"ת תשל"א) עה"פ. סידור עה"פ (נג, ג ואילך). מילואים ליהל אור עה"פ (ע' תרפה ואילך). ובכ"מ.

(63) ולכן דוד זכה שכיון להלכה מצד תכלית השפלות והביטול שלו (דבחי' מלכות), וכן ב"ה מכיון שהיו נוחים ועלובין, אף שב"ש מחדדי טפי – ראה בארוכה בכהנ"ל בהמצוין בהערה 35. המשך הנ"ל ע' תלט ואילך.

(64) ראה לקמן הערה 68.

(65) ה' מלכים ספ"ח.

י.

ההבדל בין תקופת בית ראשון לתקופת בית שני

1 כל ענין קיים גם באופן כללי, וגם מתבטא בפרטים.
 2 כך גם בענינינו: אמנם, באופן כללי מדובר בפסוק
 3 בספר ישעיהו אודות העתיד, אודות תקופת בית
 4 המקדש השלישי, שאז יהיה "מציון תצא תורה ודבר
 5 ה' מירושלים" בשלימות – ולכן תהיה שלימות גם
 6 בעיני "מלכותך מלכות.. ודור", אך באופן פרטי
 7 קיימים שני ענינים אלו, אם כי לא בשלימות, בשתי
 8 תקופות שונות:

9 כשם שיש בכך הבדל בין תקופת בית המקדש לבין
 10 תקופת הגלות⁶⁹: בזמן שבית המקדש היה קיים האיר
 11 אלקות בגלוי, וממילא היתה עבודת היהודים בעיקר
 12 באופן של אהבה ורצון, והיה להם תענוג בעבודה,
 13 ואילו בזמן הגלות, כאשר אין אלקות מאיר בגלוי,
 14 העבודה היא בעיקר מצד קבלת עול – יראה
 15 והתבטלות⁷⁰,

16 כך קיים גם בעבודה בתקופת בית המקדש עצמה
 17 הבדל בין תקופת בית ראשון לתקופת בית שני⁷¹:

18 בית המקדש הראשון נבנה על ידי שלמה המלך
 19 בזמן ש"קיימא סיהרא באשלמותא"⁷² – שלימות
 20 הגילוי של אלקות בבחינת בינה "עלמא דחירו", ולכן
 21 היו אז ישראל במצב של חירות משעבוד הגויים,
 22 ולפיכך היה גילוי המקדש בעולם באופן נעלה, וגם
 23 עבודת ישראל היתה באופן של גילוי ואהבה, בבחינת
 24 "ציון", אשר ממנה "תצא תורה" – כאמור לעיל. ואילו

(69) ראה לקו"ת ברכה צח, ב. סה"מ אידיש בתחילתו. ד"ה קול דודי תש"ט פ"ב ואילך.

(70) בלקו"ת שם מבואר שבזמן הבית כשה' גילוי אלקות היתה "ההשתחוואה בבחי' פנימיות הוא בחי' בטל רצונך מפני רצונו שאין לו רצון וחפץ אחר", משא"כ בזמן הגלות ההשתחוואה היא "בבחי' חיצונית שמכניע את הגוף שלא ימרוד". אבל ראה בהנסמך בלקו"ת [המתורגם] ח"ט ע' 74 ואילך, דנפק"מ בין "כמות" הביטול ו"מדות" הביטול ובזמן הגלות המעלה במדות הביטול. ועפ"ז מוכן גם החילוק דבית ראשון ובית שני כדלקמן הערה 75.

(71) ראה לקו"ת ר"ה נו, ג ואילך.

(72) זח"א קנ, א. וראה שמור" פט"ז, כו. ובכ"מ.

(73) יומא כא, ב.

(74) חגי א, ח.

(75) ע"פ משנ"ת בלקו"ת ש"ט שם (וח"ז [המתורגם] ע' 181) מוכן גם בנדר"ד, שלכן בזמן בית ראשון הוא בדוגמת בחי' ציון אף שהי' ביטול פנימי, ביטול במציאות, כיון שהוא שייכות למציאות האדם (שבא מצד השגתו ואהבת ה' כו'), משא"כ בזמן בית שני הוא בחי' ירושלים כיון (שאיכות) הביטול היא בשלימות (ביטול אמיתי יותר).

(76) ראה לקו"ת שם (ואוה"ת חנוכה שא, א. בראשית ע' 1102)

שבבית ראשון האיר בחי' ה' עילאה בינה משא"כ בבית שני ה' תתאה

בבית שני היה הגילוי באופן כזה, כנאמר בגמרא⁷³:
 25 אכבדה⁷⁴ חסר ה' – ה' דברים חסרו בבית שני ארון
 26 וכפורת וכו', וישראל היו תחת שלטון הגויים, ולכן
 27 היתה אז העבודה באופן של יראה והתבטלות –
 28 בבחינת "ירושלים"⁷⁵, כאמור.
 29

דומה לכך ההבדל בין "מלכותך מלכות כל
 30 עולמים" לבין "ממשלתך בכל דור ודור", כפי
 31 שהתבטא בהבדל שבין שתי התקופות⁷⁶: בתקופת בית
 32 ראשון היתה ההנהגה בבחינת "מלוכה" – הן לגבי
 33 ישראל, שעבודתם נעשתה באופן של "מלכותו ברצון
 34 קבלו", והן בעולם בכלל היתה תקופה של מנוחה
 35 ושלווה⁷⁷.
 36

בבית שני היה בעיקר מצב של "ממשלה": הן
 37 בעבודת ישראל – עבודה ביראה, בכפיה והכרח, והן
 38 בעולם בכלל – היתה זו תקופה של מלחמות, ועמים
 39 רבים שלטו על ישראל, ולכן היה צורך שתורגש
 40 ממשלתו של הקדוש ברוך הוא⁷⁸.
 41

יא.

שלושת בתי המקדש מקבילים לשלושת האבות

לפי כל האמור לעיל יובן הקשר שבין שלושת בתי
 42 המקדש לבין אברהם, יצחק ויעקב⁷⁹:

עבודת אברהם היא בקו החסד, מדת האהבה⁸⁰,
 44 אברהם אוהבי⁸¹, ולכן היה עיקר עבודתו לפרסם
 45 ולגלות אלקות מלמעלה למטה, ובדומה לכך היתה
 46 העבודה בבית המקדש הראשון⁸², כדלעיל.
 47

ולכן יש לכך קשר מיוחד לדרגת "ציון"⁸³

בחי' מלכות, והרי זה גם ההפרש דבחי' ציון וירושלים כמבואר בלקו"ת (במדבר) ויהל אור (שבהערה 42), דציון הוא פנימיות המלכות (ה' עילאה. אוה"ת שם), וירושלים חיצונית המלכות; וגם החילוק דמלוכה וממשלה כמבואר בד"ה אשרי, סדר ויהל אור (שבהערה 62). וראה יהל אור שם (סק"ד), דמושל ברוחו הוא אתנפא, ומלון על יצרך היינו אתנפא ברצון. שזהו החילוק דב"ר וב"ש כפנים וכבהערה שלפנ"ז. (77) ראה מלכים א קאפיטל ה. וראה לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. ובכ"מ.

(78) ראה לקו"ת דברים שם. ר"ה נו, ד: וממשלתך בכל דור ודור אפילו דור המבול דדור הפלגה. וביהל אור שם בתחילתו מהרמ"א "ופי' דור ודור היינו שגם אחרי שהחריב ביהמ"ק לא סילק השגחתו כו".

(79) ראה גם לקו"ת [המתורגם] ח"ט ע' 28 ואילך השייכות דג' מקדשות להאבות כסגנון אחר קצת. וקורב להמבואר בפנים הוא באלשיך פרשתנו.

(80) אגה"ק ס"ט. תו"א ותו"ר ר"פ תולדות. ובכ"מ.

(81) ישעי' מא, ח.

(82) ולכן "קראו הר" (לא רק לפי שעתיד ליחרב וליעשות הר, כבאלשיך כאן ובתהלים. עיון יעקב ופי' הרי"ף לע"י פסחים שם) כי באברהם כתיב (לך יב. ט) הלך ונוסע הנגבה בחי' אהבה נק' הר כמו הר שבולט כו" (לקו"ת ר"ה ס, ב. עיי"ש).

הנוגדת לאהבת ה', ולעומת יראת ה' עלולה להיות
 "יראה רעה או כעס", וכדברי חז"ל⁶ "אברהם יצא
 ממנו ישמעאל" – אהבה של "לעומת זה", ו"יצחק יצא
 ממנו עשו" – יראה של "לעומת זה". לפיכך ייתכן
 שבעבודת האדם לא יהא קיום לכל אחת מן המדות
 בפני עצמה, כפי שרואים בתוצאת ופעולת "המידה" –
 הגרים שגיייר אברהם⁷ לא החזיקו מעמד⁸.

וכך גם בבית ראשון ובית שני, שכל אחד מהם היה
 בדרגה אחת בעיקר, ולכן התאפשרה שליטת הטומאה
 עליהם והם חרבו.

ואילו מדתו של יעקב כוללת את שני הקווים, חסד
 וגבורה, ולא תיתכן לה התנגדות, ולכן דוקא מטתו של
 יעקב היתה שלימה, שלא יצא ממנו פסול⁹.

וכך גם לגבי בית שלישי: תהינה בו שתי המעלות
 של "ציון" ו"ירושלים", ולכן הוא יהיה בית קבוע
 ונצחי.

יג.

דוקא איחוד שתי המדות מעורר את העולם

זוהי גם הסיבה להדגשה בפסוק "והלכו עמים
 רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב",
 כאשר הסיבה ("כי") לכך היא "כי" מציון תצא תורה
 ודבר ה' מירושלים:

כשם שבגשמיות רואים, שניתן להשפיע על הזולת
 כאשר הלה רואה שהאדם הדורש ממנו מתכוין לכך
 באמת.

1 ו"תורה"⁸³: אברהם הוא "ציון" וסימן לדרגת החסד
 2 שבאצילות⁸⁴, אך כיון שמצד החסד יש בו אהבה
 3 ותענוג לאלקות – ואהבת ה', אפילו בדרגה הנעלית
 4 ביותר, הרי זה "יש מי שהוא אוהב"⁸⁵.

5 עבודת יצחק היא בקו הגבורה – יראה
 6 והתבטלות⁸⁶, כנאמר⁸⁷ "ופחד יצחק היה לי", וזאת
 7 בדומה לעבודה בתקופת בית שני⁸⁸. וזהו הקשר שלו
 8 ל"דבר ה' מירושלים", כי שלימות היראה וההתבטלות
 9 היתה אצל יצחק, יותר⁸⁹ מאשר אצל אברהם⁹⁰.

10 עבודת יעקב בחר האבות⁹¹ היא בקו האמצעי,
 11 תפארת, הכולל את שני הקווים – הן את עבודת
 12 אברהם, קו החסד והאהבה, והן את עבודת יצחק, קו
 13 הגבורה והיראה⁹², ולכן הוא כנגד בית המקדש
 14 השלישי⁹³, שאז תהינה שתי המעלות: שיא השלימות
 15 של גילוי אלקות, אף יותר מבית ראשון, דרגה של
 16 "ציון" ו"תורה", ויחד עם זאת תהיה ההתבטלות כלפי
 17 אלקות מושלמת – "דבר ה' מירושלים"⁹⁴.

יב.

נצחיות המקדש השלישי קשורה דוקא ליעקב

18 לפי האמור לעיל יובן הטעם לכך שהנצחיות של
 19 המקדש השלישי קשורה דוקא ליעקב, אשר "קראו
 20 בית", וכן כיצד קשור הענין לעמים הרבים, שיאמרו
 21 "לכו ונעלה... אל בית אלקי יעקב...":

22 כנגד⁹⁵ כל מדה בקדושה יש מדה ב"לעומת זה",
 23 הנוגדת למדה זו בקדושה: אהבה זרה היא מדה

משא"כ בבחי' אתכפיא (יראה) הוא בתכלית הביטול (ירושלים). וראה
 לעיל הערה 54, 76.

91 שער הפסוקים תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר פע"ו, א. זח"א
 קיט, ב. קמז, ב.

92 תו"א יז, ג. לקו"ת ואתחנן ה, ב ואילך. וש"נ.

93 ראה לקו"ת מטות פג, ג ואילך.

94 ועפ"ז י"ל שזה שהראה הקב"ה לאברהם ויצחק הבית בנוי
 ומשוכלל לעת"ל, ה' זה בכ"א לפי מדרי': לאברהם הראה בחי' ציון כו'
 שבבית הג', וליצחק בחי' ירושלים שבבית ג'. וראה יפ"ת לב"ר ספס"ה,
 שטעם שהראה הקב"ה ליצחק בית הג' כדי שלא יאמרו מה הועילו
 הברכות ליעקב כו'.

95 לקו"ת ואתחנן ה, א ואילך. וראה "התמים" ח"ג בתחלתו תצלום
 מגבי"ק הצ"צ.

96 ויק"ר פל"ו, ה. פסחים נו, א. ספרי דברים ו, ד. לב, ט. לג, ב.

97 פרש"י לך יב, ה (מב"ר). זח"א עט, א. ובכ"מ.

98 ראה רמב"ם הל' עכו"ם פ"א ה"ג. חנה אריאל (להרה"ח וכו'
 הר"א מהאמלי) וירא לג, סע"א. הובא בלקו"ש ח"י ע' 89 הערה 14.

99 ראה בהנסמן בהערה 96.

83 להעיר מוז"ב רנח, א. ובתו"ה הר תענית שם: "אברהם
 שקראוהו הר כו' וההר נקרא כו' כדכתיב כי מציון תצא תורה". ולהעיר
 מב"ר (פנ"י, יוד) בזה שהראה הקב"ה לאברהם הבהמ"ק "בנוי ומשוכלל
 כו' כענין שנאמר (תהלים קב, יז) כי בנה ה' ציון גו". ובאיכה (ה, יח)
 "על הר ציון ששמים".

84 להעיר מספר הבהיר (סקצ"א. זח"א רסד, ב. הובא בפרדס שער
 כב פ"ד. ועוד) כך אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בארץ (כ"ה
 בפרדס. בס' הבהיר ובוזר: בעולם) לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי
 שהרי אברהם עומד שם במקומי. וראה אגה"ק שם.

85 תו"א קיד, ד. ביאור"ז פא, א (לענין אברהם). ובכ"מ (ראה
 בהמצויין בס' הערכים חב"ד ח"א ע' רעט ואילך).

86 אגה"ק סי' יג. תו"א ותו"ח ר"פ תולדות ובכ"מ.

87 פרשתנו לא, מב.

88 השיכות לשרה – ראה תו"א ס"פ חיי שרה.

89 וגם זה שאברהם קרא אותו "יראה" (ב"ר שם) ה' זה מצד עקידת
 יצחק.

90 ראה בהמצויין בהערה 85 במעלת אתכפיא, יראה תתאה
 (דשרשה בחכמה עילאה בחי' און) על בחי' אהבה. והמוכן משם, דבבחי'
 אהבה אף שאינו מציאות לעצמו ה"ה מציאות דקדושה עכ"פ (בחי' ציון).

10 וירושלים", אז זוהי אמת – מדתו של יעקב¹⁰² – זוהי
11 כל מציאותו, ולכן אין כאן הפסקים או שינויים.
12 לכן זוהי הסיבה ל"והלכו עמים רבים ואמרו לכו
13 ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו
14 ונלכה באורחותיו", כי זה מעורר את העמים ללימוד
15 התורה, בענינים של שבע מצוות בני נח, ולשלמות
16 בקיומן – "נלכה באורחותיו".

(משיחת ליל יום שמח"ת תשל"ו)

1 כך גם בענינו: כדי שישאל על העולם,
2 אין די בכך שיהא אצלם קו עבודה אחד בלבד ("ציון")
3 או "ירושלים"), אלא יש צורך בשני הקוים ביחד¹⁰⁰ –
4 בדרגה של "ציון" ו"תורה" צריך לחוש גם בדרגת
5 "ירושלים" ו"דבר ה'", והכוונה בעבודת האדם היא,
6 שבעבודה שמתוך אהבה ושלל ועונג יש צורך גם
7 בהתבטלות מושלמת. וכן להיפך, בדרגת "ירושלים"
8 ו"דבר ה'" יש צורך בשלל ותענוג וחיות¹⁰¹.
9 וכשיש התכללות של שני הענינים "ציון

(102) ראה לקו"ת מטות שם ובהגהות להמאמר באוה"ת שם, לענין
שייכות גאולה הג' לעיקר. וראה המשך הנ"ל ע' תלד. ובכ"מ.

(100) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 29 ואילך.
(101) ראה לקו"ש שם ע' 77. ח"ז [המתורגם] ע' 182.

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום רביעי עמ' א

37 שלש פסוקים מן התורה, שלש פסוקים מן הנביאים ושלש פסוקים
38 מן הכתובים, והיו ביחד תשע פסוקים, יצא, ואיכא ביניהם חדא –
39 ולפי זה נחלקו תנא קמא ורבי יוחנן בן נורי בפסוק אחד, שלתנא
40 קמא צריך לומר עשרה פסוקים בכל סדר ולרבי יוחנן בן נורי די
41 בתשע פסוקים. או דלמא, ש'מכול' היינו מכל הסדרים יחד,
42 ושלש שלש מכול' היינו שאמר בכל סדר פסוק אחד מן התורה,
43 ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים, והיוין להו ביחד שלש
44 פסוקים לכל סדר, יצא, ולפי זה איכא ביניהם מוקא – יש חילוק
45 גדול ביניהם, לתנא קמא אומרים עשרה פסוקים לכל סדר, ולרבי
46 יוחנן בן נורי רק שלשה פסוקים.

47 פושטת הגמרא את הספק: תא ששע, דתניא, אין פותחין מעשרה
48 פסוקים למלכות, מעשרה זכרונות ומעשרה לשופרות, ואם אמר
49 ששע פסוקים מכולן – מתורה נביאים וכתובים, לכל סדר וסדר,
50 יצא, ומנין זה הוא כנגד שבעה קריעים. רבי יוחנן בן נורי אמר,
51 לכתחילה הפותח לא יפחות מעשר פסוקים, ואם אמר שלש פסוקים
52 מכולן יצא, שהם כנגד תורה נביאים וכתובים, ואמרי לה – ויש
53 אומרים שהם כנגד כהנים לויים וישראלים. ובברייתא זו בודאי
54 כוונת רבי יוחנן בן נורי שדי באמירת שלשה פסוקים לכל סדר,
55 שהרי אם כוונתו שלא יפחות לכל סדר מאמירת שבע מהתורה,
56 שבע מהנביאים ושבע מהכתובים, שהם עשרים ואחד פסוקים
57 לכל סדר, נמצא שהוא מוסיף על דברי תנא קמא הסובר שדי
58 בעשרה פסוקים יחד לכל סדר, ואילו משמעות דבריו שהוא בא
59 למעט מדברי תנא קמא. וממילא גם בסיום דבריו 'שאם אמר שלש
60 מכולם יצא' היינו שלש לכל סדר, אחד מהתורה אחד מהנביאים
61 ואחד מהכתובים.

62 אמר רב הונא אמר שמואל, הלכה כרבי יוחנן בן נורי במשנתו,
63 שלכתחילה יש לומר עשרה פסוקים, ואם אמר שלשה פסוקים
64 יצא.

משנה

66 משנתנו מבארת אילו פסוקים אפשר להזכיר ב'מלכויות וזכרונות
67 ושופרות': אין מוֹבְדִין (וזכרון מלכות ושופר) בסדר [מלכויות
68 וזכרונות ושופרות] פסוקים של שופרות.
69 סדר אמירת הפסוקים הוא כך: מתחיל בפסוקים שבתורה,
70 ואחרים שלשה פסוקים מהכתובים, ומשלים – ומסיים את
71 העשרה על ידי אמירת ארבעה פסוקים כנביא, רבי יוסי אומר, אם
72 השלים בתורה, יצא.

1 היה יום טוב שני בראש השנה. מבארת הגמרא: אמר רב חסדא,
2 מאי 'שני', ליום שני לשנה הבאה – בראש השנה השני, שהיה בשנה
3 שאחריה.

משנה

4 משנתנו מבארת כמה פסוקים נאמרים ב'מלכויות וזכרונות
5 ושופרות': אין פותחין מעשרה פסוקים של מלכויות, מעשרה של
6 זכרונות, ומעשרה של שופרות. רבי יוחנן בן נורי חולק ואומר, אף
7 שלכתחילה יש לומר עשרה פסוקים מכל סדר, מכל מקום בדיעבד
8 אם אמר 'שלש' 'שלש' מכולן, יצא.

*

גמרא

12 מבררת הגמרא: הני עשרה פסוקים שנאמרים במלכויות, כנגד מי
13 תיקנו חכמים לאומרים. אמר רבי [לוי], כנגד עשרה הלולים –
14 תשבוחת שנאמרו בלשון 'הללו' שאמר דוד בספר תהלים. מקשה
15 הגמרא: הרי לשון 'הלולים' בספר תהלים מוקא הו – נאמרו פעמים
16 רבות, יותר מעשר. מתרצת הגמרא: כוונת רבי לוי להקד –
17 להלולים שנזכרו במזמור 'הללו אל בקדשו' (תהלים ק). דְּכֵתִיב בְּהו
18 הפסוק 'הללוהו בתקע שופר', שהוא שייך לענין ראש השנה. טעם
19 נוסף: רב יוסף אמר, עשרה פסוקים אלו הם כנגד עשרת הדברות
20 שנאמרו לו למשה כסיני, שגם בהם הוזכר קול שופר. טעם נוסף:
21 רבי יוחנן אמר, כנגד עשרה מאמירות של ה' שבהן נברא העולם,
22 והעולם נברא בראש השנה.

23 הגמרא מבררת את דברי רבי יוחנן שבעשרה מאמירות נברא
24 העולם. שואלת הגמרא: הי ניהו – היכן נאמרו עשרה לשונות
25 'אמירה' בבריאת העולם, והרי לשון 'ואמר' ('ויאמר') דפרשת
26 בראשית, רק תשעה הוו. משיבה הגמרא: הפסוק (בראשית א א)
27 'בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ' נמי מאמר הוא,
28 דְּכֵתִיב (תהלים לג א) 'בְּרַבְרָה' שְׁמִים נְעֻשׁ, והיינו שבריאת השמים
29 והארץ נעשו בדיבור, ולא במעשה, ואם כן אף שלא נכתב לשון
30 'אמירה' בבריאתם, בודאי היתה אמירה, וכאילו נכתבה.
31 *

32 שנינו במשנה: רבי יוחנן בן נורי אומר, אם אמר שלש שלש פסוקים
33 מכולן, יצא: הגמרא מבררת את כוונתו: איכא להו, היכי קתני –
34 מה כוונת המשנה בלשון 'מכולן', האם הכוונה לתורה נביאים
35 וכתובים, והיינו שאמר בכל סדר [במלכויות, בזכרונות ובשופרות]

¹י"ל דלתות שערי נקנור היו במזרח בחי"ת תפארת³,
וב' דלתות הוא לנגד תפארת⁴ ויסוד, כ"י גוף וברית כחד
חשבינן. והיסוד הזה הוא בחי"ת יסוד שבחזה, הבן פורת

בראשית נ, כב - וישב יוסף במצרים הוא ובית אביו
ויחי יוסף מאה ועשר שנים

קעב

ביאור המשנה (מדות פ"ב מ"ג) ששער ניקנור הי' במזרח,
ומרמו דהמעם "מפני שנעשה בהן נס" כנגד יוסף (בחי'
יסוד), והמעם "וי"א מפני שנחשתן מצהיב" כנגד יעקב
(בחי' תפארת)

כל השערים שהיו שם, נשתנו להיות של זהב, חוץ
משער ניקנור, מפני שנעשה בהן נס, ויש אומרים מפני
שנחשתן מצהיב.

מדות פרק ב' משנה ג'

מפני שנעשה בהן נס, כמו שמפורש ביומא פרק
ג' [דף ל"ח ע"א].

מצהיבות, כמו מזהיבות, שמראיתן דומה לזהב
לפיכך לא הוצרכו לעשותן של זהב.

פ' הרע"ב

כל השערים שהיו שם [בבית המקדש] נשתנו
להיות של זהב, כשהעשירו ישראל, ציפו אותם זהב.
חוץ משער ניקנור, שבמזרח העזרה.

מפני שנעשה בהן נס, כמו שמסופר בכרייתא
(יומא לח, א), שניקנור הלך לאלכסנדרי' של מצרים
להביא דלתות לשערי המקדש, ועשה שם שתי דלתות
ברושים מצופות נחושת, וכשחזר משם עם הדלתות
בספינה, עמד על הספינה סער גדול בים לטבעה;
נטלו אחת מן הדלתות והטילו לים, כדי להקל ממשא
הספינה, וכשלא נח הים מזעפו, רצו להטיל גם את
השני; עמד ניקנור וחייב את הדלת בזרועותיו, ואמר
להם: אם אתם מטילים אותה, הטילוני עמה לים; מיד
נח הים מזעפו, והי' ניקנור מצטער הרבה על אותה
הדלת שהטילו לים. כיון שהגיעה הספינה לנמל של
עכו, היתה הדלת הראשונה מבצבצת ויוצאת מתחת
דופני הספינה. ומשום אותו נס שנעשה לדלתות לא
שינו אותם לעולם.

ויש אומרים מפני שנחשתן מצהיב, שהנחושת
של דלתות שער ניקנור היתה מזהיבה ומבריקה יותר
משל זהב, לפיכך לא הוצרכו לשנותן ולצפותן זהב.

משניות מבוארת קהתי

הדעה א' במשנה מפני שנעשה בהן נס, ויש
אומרים שנחשתן מצהיב.

(1) מבאר כאן בהמשנה שבעה שאלות:

(א) מהו הב' דעות בהמשנה, (1) מפני שנעשה בהן נס, (2) מפני
שנחשתן מצהיב?

(ב) מהו הענין שאחד מהדלתות נשלך לים דוקא?

(ג) מהו הענין "שנעשה בהן נס" דוקא?

(ד) מהו הלשון "שנחשתן מצהיב" ופירושו שהנחשת היתה מזהיבה
ומבריקה, וא"כ מהו הלשון "מצהיב", הי' צ"ל "מזהיב" וכמו
שמפרש הברטנורא?

(ה) מה הקשר של הדלת ל"נחשת" דוקא?

(ו) כל דבר בתורה הוא בדיוק, מה הטעם דנקרא שם השער "ניקנור"
דוקא?

(ז) מה הקשר דשער נקנור לרוח "מזרח" דוקא?

וע"ז מבאר (כבפנים).

(2) מדות פרק ב' משנה ו': "שבמזרח שער נקנור".

(3) פירוש: מובא בקבלה ובחסידות, דצד "דרום" לימין הוא חסד, צד
"צפון" לשמאל הוא גבורה, וצד מזרח שהוא לפניו בחי' תפארת.

והטעם הוא: ראה רש"י [שמות כז, יג. במדבר כ, ג] ד"מזרח" נקרא
"קדם" ו"פנים", ומערב נקרא "אחור". ופירושו המפרשים, דהקול של
השכינה הי' יוצא מבין הכרובים, וכמו בגשמיות אם עומדים הפנים
כנגד מזרח אז מערב הוא אחור, וצד דרום הוא לימין חסד (כמו יד
ימין), וצד צפון לשמאל גבורה (כמו יד שמאל), וכן הוא ברוחניות
הענינים, שהשכינה - הוא כמו הפנים - מדבר כנגד צד המזרח, ודרום
וצפון מן הצדדים - לימין ולשמאל הם בחי' חסד וגבורה, וצד מערב
הוא אחור, מלכות.

וראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי עמוד פו ואילך. תורת חיים
בראשית עמוד מב ואילך. ספר הערכים אותיות אל"ף-אט"ב עמוד
ו'. כרך ד' עמוד שפג. תקמט. לעיל סימן כה. ילקוט לוי יצחק עה"ת
חלק א' סימן רא הערה 21.

(4) פי' "תפארת" הוא התעוררות של המדה עצמה - הרגש הלב
בהאדם עצמו (בחי' יעקב), ו"יסוד" הוא כפי שהמדה בלב בא
להשפיע (יוסף).

וכפי שיבואר לקמן שני הבחי' הם עדיין ברגש לב האדם, ראה הערה
6.

(5) ראה זוהר חלק ג' פרשת פנחס דף רלה, ע"ב. תורת מנחם ספר
המאמרים ה'תשי"ז ד"ה באתי לגני עמוד קיד ואילך.

פירוש: גוף זהו בחי' "תפארת". (כמ"ש בתיקוני זוהר בהקדמה -
פתח אליהו) "תפארת גופא", ומזה בא ונמשך בחי' יסוד (כמ"ש שם)
"יסוד סיומא דגופא אות ברית קודש", ד"תפארת" הוא הפנימיות -
"גוף המדה", ו"יסוד" ("ברית") הוא נק' "סיומא דגופא", כפי שבא
ההשפעה בפועל. (ראה תניא אגרת הקודש סימן טו). ראה הערה 6.

(6) פירוש: יש שני בחי' "יסוד":

(א) הנק' אבר היסוד, האות ברית קודש, שהוא ב"סוף" הגוף, והוא
שכתוב בפתח אליהו "תפארת גופא", ויסוד סיומא דגופא אות ברית
קודש.

(ב) יסוד שבחזה ההרגש בלב להשפיע. ראה הערה 7. לעיל סימן יט.
וראה הביאור בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד כא,
דזהו גם החילוק בין ברית מילה (אבר שביסוד), וברית תורה - יסוד
שבתפארת (שמות לד, כז "על פי הדברים האלה כרתי ברית"),
התפארת זו תורה (בכרות נח, א), וד"ל.

ילקוט לוי יצחק על התורה

עלי עין⁷ בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויחי ע"ש, וחינו לנוגד⁸ יעקב ויוסף.
הדלת⁹ שהשליכוה לים, הוא הדלת דיוסף, יסוד, כי יוסף יסוד¹⁰ הוא בחי' דג¹¹ שבים, ונעשה בה נס,

(7) וז"ל: בן פורת יוסף, אמר על יסוד תחתון המזווג עם רחל, ובן פורת עלי עין אמר על בחי' היסוד העליון המזווג עם לאה וכו' עכ"ל.
ראה תורת מנחם ספר המאמרים ה'תשי"ז שם.

(8) יעקב הוא בחי' תפארת. ראה זוהר חלק א (ספרי תורה) קנו, ב. חלק ג דף שב, א. לקוטי תורה דברים ה, א ואילך. המשך ה'תרט"ו עמוד רצא.

(9) מרמו ומבאר, דהדלת שהשליכו לים מרמו ל"יוסף", מצד "חמשה" פרטים:

(א) הדלת נעשה כמו דגים שבים, ויוסף בחי' דג.

(ב) נעשה בו "נס" בחי' יסוד דיוסף.

(ג) נעשה בה "נס" מלשון הרמה, והוא רמז ליוסף שכתוב בו "קמה אלומתי".

(ד) "נס" בגי' ק"י כנגד שני חיי יוסף.

(ה) כמו בנס קריעת ים סוף, הים ראה ארוננו של יוסף וינוס, כך כאן הים ראה הדלת כנגד יוסף ונעשה נס, לשון נופל על לשון.

(10) יוסף יסוד: ראה זה חלק א' דף נט, ב, "יוסף בגין דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"ג ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. – ראה ביאורי זוהר ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א ואילך. תתשכ"א א ואילך". תורת מנחם – ספר המאמרים מלוטק חלק ד עמוד קז ואילך. ע"ש.

(11) דג הוא בחי' יוסף: בחסידות ובלקוטי לוי יצחק מבארים – הן עפ"י נגלה דתורה, והן עפ"י פנימיות התורה – השייכות והקשר של דג ליוסף בחי' יסוד. והם:

(א) בלקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד שצח, ממאחז"ל (סוטה לו, ב) וידגו לרוב בקרב הארץ, מה דגים שבים המים מכסים עליהם ואין העין שולטת בהן, אף וזעו של יוסף אין הרע שולטת בהן.

(ב) יומא עה, א "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם רב ושמואל ח"א דגים וח"א עריות". ופרש"י: עריות, דנאסרו להם במדבר, ודגה לשון תשמיש וידגו לרוב ע"ש. אור התורה דרושים לראש השנה עמוד א' שעב.

(ג) יוסף הוא על שם "יוסף לי ה' בן אחר", הוספה בעוד "בן" – פרו ורבו, וזהו"ע דגים שמפרין ומרבין במאד וכו'.

(ד) ידוע שהשלישה אבות אברהם יצחק יעקב כנגד בחי' חג"ת, ויוסף הוא הרביעי בחי' יסוד, להמשיך למטה להעולם ממה שקיבל מהאבות, וזהו רמז באותיות "דג", דיש לו ב' אותיות, "ג" כנגד האבות ואות "ד" הרביעי כנגד יוסף.

(ה) רמז בהניל בגימטריא, יוסף בגי' ג' פעמים ב"ן $3 \times 52 = 156$, יוס"ף, והוא "יוסף" מקבל מה"שלושה" מהאבות, נמצא יוסף בחי' "ד", וזהו ה"אותיות" ד-ג.

(ו) דג אין לו חלב אמו, וכן יוסף ה' יתום מאמו (לקו"ת מהאריז"ל – טעמי המצות פ' שמיני).

(ז) דגים אין להם כסות עינים – עיני פקיאח, היינו שלא יהי' שום

(שעלתה מן הים, הוא ע"ד¹² הים ראה ארוננו של יוסף וינוס), נס¹³ דוקא שקאי על יסוד, ונס הוא לשון הרמה, הוא בחי' יסוד שבחזה, בחי' כח¹⁴ קמה אלומתי, נ"ס הוא מספר שני חיי יוסף.

והדלת שלא השליכוה, הוא בחי' כח¹⁵ דלת דיעקב תפארת עצמו, ונחשת¹⁶ מצהיב¹⁷ כי שופרי¹⁸ דיעקב מעין שופרי' דאדם הראשון. מצהיב¹⁹ הוא מספר שני חיי יעקב, הנחלקות²⁰ לשתיים.

הסתר והעלם, אלא הכל בגלוי, והו"ע גילוי אלקות, וזהו"ע יוסף – בחי' יסוד, להמשיך גילוי למטה (ראה אור התורה שיר השירים עמוד תקט). לעיל סימן קנו הערה 3.

(ח) ראה לעיל סימן יג, דכמו דג יש לו ב' סימנים סנפיר וקשקשת, כן יוסף קיבל מיעקב "תורה" (בן זקנים), "מצות" (כתנות – לבוש).
(ט) במדרש תלפיות (ערך דגים) דג אינו מתחבר לאינו מינו, והוא רמז ליוסף שלא נכשל במעשה דפוטיפר.

(12) תהלים קיד, ג. ראה תנחומא נשא, ל. ילקוט שמעוני תהלים רמז קיד וז"ל: הים ראה וינוס, ד"א ראה ארוננו של יוסף יורד לים אמר הקב"ה ינוס מפני הנס שנאמר (בראשית לט, יב) "ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה".

ראה אור התורה פרשת בשלח עמוד תקו.

(13) נס בחי' יסוד. ראה אור התורה נ"ך חלק ב' עמוד תתע וז"ל: נס הוא יסוד, וזהו ושא נס לקבץ גליתינו, ע"ד ותשב באיתן כו' והקמותי את בריתי כו' וברית שלמי לא תמוט, ע"ש. לקוטי שיחות חלק טו עמוד 336 הערה 45, דספירות היסוד (ז"א) הוא שרש להנהגה ניסית. ראה גם מאורי אור אות נ' סעיף כב. אור התורה מגלת אסתר עמוד רנה. תורת שמואל תרלא חלק א' עמוד רפה. ועוד.

(14) בראשית לו, ז. ראה לעיל סימן ע.

(15) מרמו דהדלת שלא השליכו לים כנגד "יעקב" מצד "ששה" טעמים:

(א) הדלת ה' מ"נחשת" בחי' יעקב, ראה הערה 16 (דהרי אברהם בחי' חסד – כסף, יצחק בחי' גבורה – זהב).

(ב) הדלת ה' נחשת ה"מצהיב" – תפארת ונוי בחי' יעקב.

(ג) הגימטריא "הכללי" של "מצהיב" כנגד שני חיי יעקב קמ"ז.

(ד) הגימטריא ה"פרטי" של אותיות "מצהיב" כנגד פרטי חיי יעקב.

(ה) הדלת ה' בצד "מזרח" בחי' תפארת – יעקב.

(ו) רמז בשם ובאותיות "נקנור" ליעקב שהוא בחיים, שיעקב לא מת.

(16) שמות רבה פרשה מט, ב. נחשת זה יעקב שנאמר (בראשית ל, כז) נחשתי ויברכני ה' בגללך. ראה תורת מנחם התוועדויות ה'תשנ"ב חלק ב' עמוד 82 ואילך.

(17) פירוש: דהי' צריך לומר "מזהיב" כמו זהב, ועל זה מבאר הקשר ד"נחשת מזהיב" ליעקב, הן מצד "תוכן" פירוש תיבת "מצהיב" מלשון תפארת ונוי, – שופרי' דיעקב, והן מצד ה"אותיות" – דתיבת "מצהיב" בגימטריא לחיי יעקב. ראה הערה 20. (ראה גם תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שסב).

(18) בבא מציעא פד, א.

(19) מצהיב בגי' 147, כמנין ימי שני חיי יעקב.

(20) מדייק כאן, דתיבת "מצהיב" מרמו לשני חיי יעקב, הן מצד מספר ה"כללי" דתיבת מצהיב, והן מצד האותיות ה"פרטיים", דתיבת מצהיב נחלק לשנים ומתאים בדיוק לשני חיי יעקב.

כל יומיו לא אקרי ויחי דכל יומיו בצערא הוו כו', בתר דנחת למצרים אקרי ויחי כו' ע"ש. הם הי"ב דמצהיב, שהוא י"ה בגילוי ב"ה²⁷ למפרע, מספר טו"ב. וי"ל²⁸, האות הראשון והאחרון דנקנו"ר²⁹ ו"ל, הוא ע"ד כמו יעקב תפארת, כי נר הוא תפארת כמ"ש בקהלת יעקב³⁰ מע' נר בשם המגיד משרים ע"ש. ו"ל הוא³¹ מספר יעקב עם חיי"ם, כי יעקב³² לא מת. ו"ל שבאמצע, מספר יוס"ף, בחי' יסוד שבחזה דהיינו³³ בתפארת.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שלא

ק"ל²¹ הראשונים הם מעט²² ורעים כמ"ש בפרשת ייגש, הוא מ"צ²³ דמצהיב. פירוש מ"צ הוא מלשון מצה ומריבה, והוא חילוף י"ה²⁴ בא"ת ב"ש, שהחילוף מורה על העלם ובחי' דין.

וי"ז האחרונים שהיו חיים טובים מאד, כמ"ש²⁵ ויחי יעקב, ועיין בזה"ק פרשת ויחי דף רט"ז²⁶ ע"ב דהא

(21) ק"ל הראשונים... וי"ז האחרונים: מחלק כאן השנים דחיי יעקב בשנים, וכן ע"ד מחלק תיבת ואותיות "מ-צ-היב" בשנים, דמספר ק"ל שנים הראשונים היו ימים של גבורות, וזהו מרומז באותיות מ"צ – 130 (ראה הערה 23), ומספר שנים י"ז האחרונים שהיו ימי חיים טובים מרומז באותיות "היב" (17).

(22) בראשית מז, ט "ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי וגו'".

(23) מ"צ דמצהיב: מרמז באותיות מ"צ דהוא כנגד ק"ל שנים הראשונים דיעקב, מצד ג' פרטים:

(א) מצד ה"גמטריא" הכללי של האותיות – מצ בגי' קל.

(ב) מצד ה"תוכן" וה"פירוש" של "מ-צ" המורה על גבורה.

(ג) מצד ה"אותיות" הפרטי של מ"צ בחילוף א"ת ב"ש דמורה על גבורות.

(24) בחילוף אלפא ביתא בא"ת ב"ש, כזה: א"ת, ב"ש, ג"ר, ד"ק, ה"צ, ו"פ, ז"ע, ח"ס, ט"נ, י"מ, כ"ל. הרי יו"ד מתחלף באות מ', ה' מתחלף באות צ'.

[וראה תקוני זהר תכ"ט (עג, א). ת"ע (קלא, ב). סידור עם דא"ח עמוד קסו, ב].

(25) בראשית מז, כח.

(26) וז"ל: "והכא אקרי ויחי (כאן במצרים אני קורא ויחי יעקב, ר"ל שנחשב לחיים טובים), דהא כל יומי לא אקרי ויחי (שהרי כל ימיו לא נקראו חיים), בגין דכל יומיו בצערא הוו, בצערא אשתכחן (לפי שכל ימי היו בצער, ובצער היו נמצאים), עליה כתיב (על יעקב כתוב איוב, כו) לא שולתי (בביתו של לבן), ולא שקסתי (מעשו ומשור), ולא נתתי (מצרות דינה ושכם), ויבא רגו (זה רוגזו של יוסף), אבל בתר דנחת למצרים אקרי ויחי (אבל אחר שירד למצרים אז נקרא ויחי יעקב), חמא לברי' מלכא (כי ראה את בנו יוסף מלך ונשאר בצדק) חמא לכל בניו זכאין צדיקים (וראה את כל בניו זכאים וצדיקים),

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום שלישי עמ' א

המבעיטם את ה'. ומפדך עלתה וישבה במקומה, דכתיב (דושה ה
 15 טו) אלה אשבה אל מקומי וגו' [עד אשר יאשמו].
 16 אמר רבי יוחנן, ששה חדשים נתעצבה שכינה והמתינה לישראל
 17 במדבר, שפא יחזרו בתשובה ותחזור לשכון במקדש, בין שלא
 18 יחזרו, אמר ה' תיפח עצמן, שפאמר (איוב יא ב) ויעניו רשעים תכליה
 19 ומנוס אבד מנהם ותקנתם מפח נפש, כלומר, מחמת רשעותם
 20 אבד מנוס מנהם, כלומר הסתלקה מהם השכינה, ותקנתם,
 21 שהיה ה' מקוה שיחזרו בתשובה, מפח נפש, שכיון שלא חזרו יש
 22 להם מפח נפש.
 23 ממשיכה הגמרא לבאר את דברי רבי יוחנן: וכן נגד עלתה פנהדרין
 24 עשרה מסעות, ולמידים זאת מןמרא – שכן היה מקובל בידם.
 25 במבאר הגמרא את סדר המסעות: א. מלשבת תענית לחנות –
 26 שעשו להם חנויות בחר הבית וישבו שם, לומר בכך שאינם דנים
 27 יותר דיני נפשות. ב. ונקנת לידושלים. ג. ומירושלים ללבנה.
 28

כך על מפתן הבית. וממפתן לחצר, דכתיב (שם יד) וימלא חפית את
 1 העני והחצר מלאה את ננה כבוד ה', הרי שהיתה השכינה בחצר
 2 העזרה. מחצר למזבח, דכתיב (עמנו ט א) דאיתי את ה' נצב על
 3 המזבח. וממזבח לגג, דכתיב (משלי כ ט) טוב לשבת על פנת גג
 4 מאשת מדינים ובית חבר, ופסוק זה אמר שלמה המלך על
 5 השכינה, שטוב לה להסתלק ולשכון על הגג, מלשבת עם אשת
 6 מדינים, שהיא משל על כנסת ישראל שהעמידה צלם בהיכל,
 7 ובית חבר' שחיברה אותו בבית אחד עם השכינה. מנג לחומה,
 8 דכתיב (עמנו ז ט) ונתנה ה' נצב על חומת אנך. מחומה לעיר, דכתיב
 9 (מכילת ט) קול ה' לעיר יקרא. ומעיר להר, דכתיב (יחזקאל יא ב) ויעל
 10 כבוד ה' מעל תוף העיר ויעמוד על ה' אשר מקדש לעיר, וזהו הר
 11 הוייתם העומד במזרח העיר. ומחר למדבר, דכתיב (משלי כא יט) טוב
 12 שבת בארץ מדבר מאשת מדינים ובעס, והוא משל על השראת
 13 השכינה שטוב לה לשרות במדבר ולא להיות עם ישראל
 14

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויצא

כח, יא – ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתי וישכב במקום ההוא

א. [ג' פעמים מקום כנגד ג' בתי מקדשות: א) שבנה שלמה, ב) שבנו עולי בבל, ג) העתיד ליבנות, ורמזים בזה:] אפשר עוד לומר שכיוון הכתוב הזה לרמוז ולהודיע שיעקב ה' הראשון שהתחיל להגביל בית המקדש וכמ"ש המשורר (תהלים קלב, ב-ג) אשר נשבע ליי"י נדר לאביר יעקב אם אבא באהל בתי וגו' עד אמצא מקום ליי"י וגו'. כי יחסו לגבוה, ליעקב לפי שהוא הגביל המקום ההוא ויחסו לגבוה ועליו נאמר ויפגע במקום ר"ל במקום שהי' עתיד להיות בית עולמים כמ"ש (דברים יב, ה) כי אם אל המקום אשר יבחר ה', ולפי שהיו עתידין להיות ג' בתים באותו מקום, והם הבית אשר בנה שלמה, והבית אשר בנו עולי בבל, והבית העתיד להיות יבנה ויכונן, לכן אמרה התורה כאן שלשה פעמים שם מקום.

כי על הראשון אמר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש שנרמז בזה שבאותו המקום יבא השמש צר ואור חשך בעריפו בחרבן בית מקדשנו ותפארתנו, וכנגד הבית השני אמר ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו לרמוז שבבית השני לא ימצאו המתנות האלהיות כולם בשלמות כי יהיו שם מאבני המקום ולא כל אבני המקום.

וכנגד הבית השלישי העתיד להיות אמר וישכב במקום ההוא כי בו תהי' המנוחה והנחלה האמתית אשר כינה בשם שכיבה. הנה א"כ זכר כל מה שקרה ליעקב באותה לינה להגיד שהי' סימן מה שקרה לו שם בפועל למה שקרה לזרעו אח"כ בענין מקום בית המקדש כי הי' כמ"ש חז"ל (תנחומא לך לך ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים.

אברבנאל

כח, יז – ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים

ב. בפרשת ויצא במה שאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים, וקשה מה מורה אלו ג' פעמים זה המוזכרים פה. ויתבאר על דרך המדרש מלמד שראה יעקב בית המקדש בנוי וחרוב ובנוי, כשראה

חרוב אמר אין זה ע"ש.

ויתבאר הענין ע"ד מדרש רבה פרשת בשלח על זה אלי ואנוהו, אמר להם הקב"ה לישראל, בעולם הזה אמרתם פעם אחת זה אלי אבל לעתיד לבוא אתם אומרים אותו דבר ב' פעמים שנאמר (ישעי' כה, ט) ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה וגומר.

ובזה יתבאר אלו ג' פעמים זה, בתחלה שראה יעקב בית המקדש בבנינו בעולם הזה אמר פעם אחת זה, ואמר מה נורא המקום הזה, וכשראה החורבן [אמר] אין זה, ר"ל אין זה כלל אפילו פעם אחת, וכשחזר וראה אותו בנוי לעתיד לבוא אמר וזה באות וי"ו, לדרוש זה וזה על ב' פעמים זה. ווי עמודים סוף פרק י"ח

ג. הנה בגלות אליהו בארבע (ברכות ד, ב) אין לו רק ארבע אותיות אבל אות ו' נתן למשכון ליעקב שבה' מקומות נחסר אליהו בו' ונתמלא שם של יעקב בה' מקומות (ברש"י בחוקותי כ"ו מ"ב) זה שאמר ויעקב נסע סכותה בה' כי בה' מקומות איתמר גבי יעקב וי"ו כמ"ש ויבא יעקב שלם עם אות ו' שכן אליהו האות ו' נתן למשכון, ויבן לו בית ר"ל לעתיד לבא שנקרא המקדש על שם יעקב לא כמקדש ראשון שקרא לו אברהם הר, ומקדש שני שקרא יצחק שדה אבל יעקב קרא למקדש שלישי בית, אל בית אלקי יעקב (פסחים פ"ח ב').

זהו שכתוב ויבן לו בית ר"ל על מקדש ראשון אמר יעקב מה נורא המקום הזה בה', ועל מקדש ב' אמר אין זה חסר ה', שנחסרו ה' דברים בתוכה (יומא נג, א), ועל מקדש ג' אמר וזה שער השמים אמר בתוספת ו', וזה לפי שו' דברים שנחסרו בחטא של אדם הראשון יתמלאו כשיבא תולדות פרץ לכן כל תולדות שבמקרא חסירים לבר מן תרין אלה תולדות השמים מלא בו"ו וכן אלה תולדות פרץ (ב"ר פ' י"ב ה'), חשיב שם ו' דברים, זיוו, חייו, קומתו, פרי הארץ, פרי האילן ומאורות) לכן אמר ויעקב נסע סכותה וגו' ויבא יעקב שלם, כשיבן לו בית שהוא מקדש שלעתידי שיקרא בית אז ויבא יעקב שלם בו"ו שיחזרו העטרה ליושנה בסוד בראשית ברא-שית, שהם שש מעלות לכסא (מלכים א, י). מגלה עמוקות ופרשת וישלח

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום שישי עמ' ב

10 כשאמר זאת רבי יוחנן, שהודו חכמים לרבן גמליאל, אפליג עליה
11 ריש לקיש, ואמר, צדיין היא מחלוקת.
12 מקשה הגמרא על רבה בר בר חנה: ומי אמר רבי יוחנן הכי, שהודו
13 חכמים לרבן גמליאל, והאמר רבי חנה ציפורא, אמר רבי יוחנן,
14 הלכתא ברבן גמליאל שהשליח ציבור מוציא אף את הבקי, ומלשון
15 'הלכתא' מכלל דפליגי – משמע שחכמים חולקים עליו, ולכן
16 הוצרך לפסוק הלכה כמותו, ומוכח שלא כדברי רבה בר בר חנה
17 שהודו לו חכמים.

1 אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, מודים חכמים לרבן גמליאל
2 – חזרו חכמים והודו לרבן גמליאל ששליח ציבור מוציא אף את
3 הבקי. ורב אמר, צדיין היא מחלוקת. שמעיה [רבי] חייא ברית דרבה
4 בר נחמני את דברי רבי יוחנן, שהודו חכמים לרבן גמליאל, אול
5 אמרה לשמעיה קמיה דרב דימי בר חנינא, אמר ליה רב דימי, הכי
6 אמר רב, צדיין היא מחלוקת. אמר ליה רבי חייא, רבה בר בר חנה
7 עצמו, שהוא זה שאמר בשם רבי יוחנן שהודו חכמים לרבן
8 גמליאל, נמי הכי קאמר – גם הוא אמר שיש שנחלקו על רבי יוחנן,
9 וכך אמר רבה בר בר חנה, כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא –

♦ יום ראשון ג' כסלו ♦

כח (י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה:

י ונפק יעקב מבאר שבע ואזל לחרן:

הזכיר יציאתו? אלא מגיד שִׁיציאת צדיק מן המקום עושה רשם. שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הודעה, הוא זיוה, הוא הדרה. יצא משם, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה. וכן (רות א) "ותצא מן המקום", האמור בנעמי ורות. וילך חרנה. יצא ללכת לחרן.

כח י ויצא יעקב • על ידי שבשכיל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו, הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפדרשתו של יעקב, וכתוב: "וירא עשו כי ברך וגו'" ומשגמר, חזר לענין הראשון. ויצא • לא היה צריך לכתב אלא "וילך יעקב חרנה", ולמה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י, עמ' 88)

ו יצא יעקב מבאר שבע (כח, י)

— עשו. משום כך פרתו ברית עם אבימלך, כי בזה דחו את הרע שלא יתנגד להם. לעומתם, יעקב עסק בזיכוך הרע ובהפיכתו לטוב, היינו שלילת עצם מציאות הרע. לכן היתה "מטתו שלמה". משום כך לא פרת יעקב ברית עם אבימלך, שהרי מלחמתו היא נגד עצם מציאותו של אבימלך. זהו: "וילך חרנה" — הוא הלך ל"חרון אף של מקום", לבררו ולהפכו לטוב.

מבארה של שבועה. אמר: שלא יעמוד עלי אבימלך ויאמר השבעה לי כשם שנשבע לי זקנך... (מדרש רבה) יעקב נמנע מלכרות ברית עם אבימלך, ולא כאברהם ויצחק שפרתו ברית עמו. בטעם הדבר יש לומר: יש הבדל יסודי בין עבודתם של אברהם ויצחק לבין זו של יעקב. אברהם ויצחק עסקו בעיקר בדחיית הרע ובשלילתו, שהרע לא יתנגד לקדושה, אף עצם מציאות הרע נשארה בתקפה. לכן מאברהם יכול היה לצאת ישמעאל, ומיצחק

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ ויצא, י"ד כסלו ה'תשכ"ו)

ועל-פי-זה יש לפרש גם "וילך חרנה" למעליותא - חרן מלשון חרות, שרומז על למוד התורה, שעל-ידיה נעשה "בן חורין", כמאמר רבותינו ז"ל "אין לך בן-חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה".

ופרוש זה (ש"ו יצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" הוא למעליותא, מלמטה למעלה) אינו בסתירה לפרוש הפשוט ש"ו יצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" הוא ענין של גלות (מלמעלה למטה) - כי:

הצרך לפעל ענין של גאלה וחרות ("חרן" מלשון חרות) הוא - דוקא פאשר נמצאים ב"חרן" כפשוטו, במקום ששייך בו ענין של גלות ושעבוד, ולכן צריך לשלל ולהבהיר שפאשר יהודי קשור עם התורה, הרי הוא "בן חורין", ולא שייך אצלו ענין של גלות ושעבוד.

וכדברי פבז קדושת מורי וחמי אדמו"ר: "רק גופותינו נתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות.. כל מה שנוגע לדתנו, לתורת ישראל ומצותיו ומנהגיו, אין מישהו שיכפה עלינו דעתו, ואין שום כח של כפייה רשאי לשעבדנו".

וכאמור לעיל (סעיף ד) שפרוש המדרש ש"ו יצא יעקב מבאר שבע גו" קשור עם ענין הגאולה, אינו בסתירה לפרוש הפשוט שזהו ענין של ירידה וגלות, כיון שדוקא שם צריך לפעל ענין הגאולה.

ובעמק יותר: אף שבפשוטות הוא ענין של ירידה, הרי

איתא במדרש: "מבאר שבע.. מבארה של שבועה, אמר (יעקב) שלא יעמוד עלי אבימלך ויאמר השבעה לי כשם שנשבע לי זקנך, נמצאתי משהה בשמחת בני שבועה דורות" (שהרי על-ידי השבועה של אברהם לאבימלך נתעכבה כניסת בני ישראל לארץ במשך שבועה דורות, כדאיתא במדרש "אמר לו הקב"ה (לאברהם) אתה נתת שבע כבשות בלי רצוני, חייך שאני משהה בשמחת בניך זו דורות").

ובפירושו 'מתנות כהנה' (פרוש שהובא בדרושי חסידות) - מפרש בב' אופנים:

(א) "שבועה דורות היו מאברהם עד יהושע, שאז חלקו עיקר הארץ, אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה. ואם ישבע יעקב גם הוא יעכבם זו דורות. ויצחק לא נשבע מחדש, רק אמר לו: השבועה הקדומה שהיא בינותינו מאביו, תהא בינותינו, ואל תפר אותה".

(ב) וגם יש לומר שמשבועת אברהם עד כבוש ארץ סיחון ועוג זו דורות, ומשבועת יצחק עד כבוש יהושע גם הפה זו דורות, והינו, ששבועת יצחק עכבה את הכניסה לארץ דור נוסף, ויעקב חשש שאם ישבע, יעכבם עוד דור נוסף. ונמצא, ש"ו יצא יעקב מבאר שבע", "מבארה של שבועה", הוא ענין של גאולה - כי על-ידי-זה שלא נשבע (יצא מ"בארה של שבועה") הקדמה הגאולה שבכניסה לארץ זו דורות, או על-כפי-פנים דור אחד (לפי ב' הפרושים הנ"ל).

שנעשה על-ידי למוד התורה (סעיף ג), שאין זה בסתירה להענין ד"חרגה" כפשוטו, ואדרבה, עקר העלוי והשלימות דלימוד התורה הוא בחנו דוקא.

ועל-דרך המבאר בהמשך תרס"ו במשל בן המלך שאביו שולח אותו למקום רחוק - שדוקא בהיותו ברחוק מקום מן המלך מתגלית מעלתו האמתית של בן המלך. והינו, שאף שגם בהיותו בבית המלך יש לו מעלות רבות, שמבין ומשיג כו', ידעו וחסדו וכו', מפל-מקום כדי לגלות מעלות אלו לאמתתו, לבורו ולעמקו, ועד למעלותיו העצמיות, יש צרך לשלחו למקום רחוק דוקא.

ירידה זו היא צרך עליה, ויתירה מזה: פיון שהפונה בזה היא בשביל העליה, הרי לאמיתתו של דבר אין זו ירידה, כ"אם עליה. ועל-דרך שמצינו לענין אסור מלאכה בשבת, ש"מלאכת מחשבת אסרה תורה", ולכן אזלינן בתר המחשבה, וכמו סותר על מנת לבנות, דכיון שהמחשבה והפונה היא לטובה, אזי גם המעשה בפעל הוא טוב. ועל-דרך-זה בענין "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" - שפיון **שהפונה** בזה היא בשביל ענין הגאולה (כנ"ל), הרי גם **ענין זה גופא** אינו ענין של גלות, אלא ענין של גאולה. ועל-דרך-זה בנוגע לענין ד"חרגה", שמונה על ענין החרות

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק לה, עמוד 119 – מתוך 'לקראת שבת')

פעלת הרשם ביציאת צדיק מהעיר

של העיר, היינו השפעתו ופעלתו של הצדיק על יושבי העיר. ובהיות שיצחק היה סומא וכלוא בביתו, ורבקה הרי "כל כבודה בת מלך פנימה", ובפך שהיתה צריכה להשאר לשמש את יצחק שסומא היה, הרי לא השפיעו כל-כך יעקב על בני העיר לשנות הנהגתם. וא"אפשר לכנותם בשם הודה וזיוה והדרה.

מה-שאין-כן לפי המדרש, "זיו והדר" קאי על זכותו של הצדיק שמגן על העיר, וכמו-כן זה שבזכותו באות כל ההשפעות הטובות והברכות על העיר, ולפי-זה קשה הרי יצחק ורבקה נשארו בעיר וזכותם השפיעה על העיר. וצריך לפרש שאינו דומה זכות צדיק אחד לשני צדיקים.

יא וצ"ע באתרא ובת תמן ארי על שמשא
ונסיב מאבני אתרא ושווי אסדוהי ושכיב
באתרא ההוא :

(יא) ויפגע במקום וילן שם כ"בא השמש ויקח
מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום

ההוא :

לו החמה פתאם שלא בעונתה, כדי שילין שם. וישם מראשותיו. עשאן כמין מרוב סביב לראשו, שיא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת: 'עלי גיח צדיק את ראשו', וזאת אומרת: 'עלי גיח', מיד עשאן הקדוש-ברוך-הוא אבן אחת, וזהו שנאמר: 'ויקח את האבן אשר שם מראשותיו'. **וישכב במקום ההוא**. לשון מעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה.

כ"ב ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר בו: (לעיל כב) "וירא את המקום מרחוק". **ויפגע**. כמו (יהושע ט"ז:) "ופגע ביריחו", (שם ט"ז) "ופגע בדבשת". ורבותינו פרשו (ברכות כז) לשון תפלה, כמו: (ירמיה ז) "ואל תפגע ביי", ולמדנו שתקן יעקב תפלת ערבית, ושנה הכתוב ולא כתב 'ויתפלל', ללמדך שקפצה לו הארץ, כמו שמפרש בפרק 'גיד הנשה' (חולין צא). **כ"בא השמש**. היה לו לכתב 'ויבא השמש וילן שם'. "כ"בא השמש", משמע ששקעה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק א, עמוד 61 – מתוך 'לקראת שבת')

אפן השמירה מחיות רעות

צריך להבין: מדוע הקיף יעקב רק את ראשו? והרי ממה-נפשו: אם היה לו בטחון בהקב"ה שהחיות לא יזיקוהו, מדוע הקיף את ראשו. ואם לא רצה להזדקק

ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו

עשאן כמין מרוב סביב לראשו, שיא מפני חיות רעות (כח, יא. ובפירוש רש"י)

ולכו, בפֶּאֶשֶׁר הַלֵּף יַעֲקֹב לַחֲרוֹן עַל־מִנַּת לִהְיוֹת בֵּית
וְיִלְהַתֶּעֱסֵק בְּעִנְיֵי פְרִנְסָה וְכו', הַקִּיף אֶת רֹאשׁוֹ – שִׁיִּהְיָה
מִנַּח רַק בְּתוֹרָה וּמִצּוֹת, וְלֹא יִהְיָה טְרוֹד כָּלֵל בְּעִסְק בְּעִנְיֵי
הָעוֹלָם.

וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה עַל דְּרָךְ הַדְּרוֹשׁ:

דְּהֵנָּה כְּתִיב "יִגִּיעַ כִּפְיָךְ כִּי תֹאכַל אֲשֶׁרֶךְ וְטוֹב לָךְ", אֲשֶׁר פָּסִיק זֶה מִבְּאֵר הָאֵפוֹן הַנִּרְצָה בְּהִתְעַסְקוּת בְּפִרְסָה – שְׂצֻרֵי הַלְוִיּוֹת "יִגִּיעַ כִּפְיָךְ" דּוֹקֵא, וְלֹא "יִגִּיעַ רֹאשְׁךָ". כְּלוּמֹר: הִתְעַסְקוֹת בְּעִנְיֵי הַפִּרְסָה צְרִיכָה לְהִיטֵר רַק בְּיָדָיו,

(משיחת שבת פרשת וישב ה'תשי"א)

יָגִיעֲתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב עַד כְּדֵי מְסִירַת נַפְשׁוֹ "לֹא שָׁכַב", בּוֹדֵא לֹא הִיָּתָה בְּשָׁבִיל הַשְׁמִירָה עַל צֵאן לָבָן, אֲלָא בְּשָׁבִיל עֲבוֹדַת הַבִּירוּרִים, בִּירוּר נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁבַעֲנִי הָעוֹלָם

(יב) וַיַּחֲלֹם וַהֲנֵה סֶלֶם מֵצֵב אֶרֶצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּי'עַ
הַשָּׁמַיְמָה וַהֲנֵה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:

הוּ בְּאֶרֶץ אֵין יוֹצְאִים חוּצָה לְאֶרֶץ, וְעַל לְלוֹתוֹ.

(יג) וְהָיָה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבֹרָהֶם אֲבִיד וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה שֹׁכֵב
עָלֶיהָ לֵךְ אֶתְנַנָּה וּלְזֹרְעָה:

כֹּה נֵאָדָב עָלָיו • לְשִׁמְרוֹ • וְאֱלֹהֵי יִצְחָק • אֶף-עַל-פִּי
שֶׁלֹא מָצִינוּ בַּמִּקְרָא שֶׁיִּחִיד הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שָׁמוֹ
עַל הַצְדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם לְכַתֵּב 'אֱלֹהֵי פְלוֹנִי' מִשּׁוּם
שֶׁנֶּאֱמָר: (איוב טו) "הֵן בַּקְדוּשִׁיוֹ לֹא יֵאֱמִין", כֵּאֵן יִחַד
שָׁמוֹ עַל יִצְחָק, לְפִי שֶׁכֹּה עֵינֵינוּ וְכִלּוּא בְּפִית וְהָרִי

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

גְּדוּלָהּ, לְחֹדֶיֶע שְׁהוּא לֹא יִהְיֶה בִּיד
הַמְּלָאכִים אָבֵל יִהְיֶה חֶלֶק ה' יִיְהִי
עֲמֹו תְּמִיד, כְּמוֹ שְׁאָמַר וַהֲנֵה אֲנֹכִי עִמָּךְ
וְיִשְׁמְרֶתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ, כִּי מַעַלְתּוֹ
גְּדוּלָה מִשְׁאֵר הַצְּדִיקִים שְׁאָמַר בָּהֶם
(תְּהִלִּים צ"א י"א) כִּי מִלְּאֲבִיו יֵצֵא לָךְ
לְשִׁמְרָה בְּכָל דְּרֹכֶיךָ:

ועל דעת רבי אֶלְעָזָר הַגָּדוֹל (פרקי דר"א ל"ח) הִיָּתָה זֹאת הַמִּרְאָה כְּעֵינֵן בֵּין הַבְּתָרִים לֵאבָרָם, כִּי הָרָאוּהוּ מִמְשַׁלֵּת אַרְבַּע מַלְכוּיֹת וּמַעֲלָתָם וּיְרִידָתָם. וְזֶה טַעַם **מִלֵּאבֵי אֱלֹהִים** כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִנְיָאֵל (י' ב' א') שֶׁר מַלְכוּת יוֹן, וְיִשְׂרָאֵל מַלְכוּת פָּרֹס, וְהַבְּטִיחוּ כִּי הוּא יִתְעַלֶּה

אֱלֹהִים עֲלִים וְיִדְרִים בּוֹ. הֲרָאֵהוּ
בַּחֲלוּם הַנּוֹבֵאָה כִּי כָל הַנַּעֲשֶׂה בְּאֶרֶץ
נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמַּלְאָכִים וְהַכֹּל בְּגִזְרַת
עֲלִיוֹן עֲלֵיהֶם, כִּי מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים אֲשֶׁר
שָׁלַח ה' לְהַתְּחִלָּה בְּאֶרֶץ לֹא יַעֲשׂוּ קִטְנָה
אוּ גְדוּלָּה עַד שׁוֹבֵם לְהִתְיַצֵּב עַל אֲדוֹן
כָּל הָאֶרֶץ לֵאמֹר לִפְנֵי הַתְּחִלָּכֵנוּ בְּאֶרֶץ
וְהִנֵּה יוֹשֶׁבֶת בְּשִׁלְהָה אוּ מְלָאָה חֶרֶב
וָדָם, וְהוּא יַצִּיגָה עֲלֵיהֶם לְשׁוֹב לְדָרְתָּ
בְּאֶרֶץ וּלְעִשׂוֹת דְּבָרָו:

וְהִרְאָהוּ כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ נֶצֶב עַל הַסֵּלָם
וּמִבְטִיחוֹ לִיעֲקֹב בַּהֲבַטְחָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות חלק ה, עמוד 132 – מתוך 'לקראת שבת')

הטעם שיחד הקב"ה שמו על יצחק

מזה. אלא הבאור בכך הוא, שיצחק לא היה יכול לסבל ראית עשן לעבודה זרה, כי היה "טהור עינים מראות ברע" ולא היה יכול לסבל ענן של עבודה זרה, עד כדי כך ש"נתיסם בעיניו".

וכיון שעורונו של יצחק נבע מפני שלא היה יכול לסבל כלל עבודה זרה, לכן על ידי זה שנתסם בעיניו נטלה ממנו השכיכות לראית רע, ועל ידי שהיה "גנוז בתוך הבית" נטלה ממנו השכיכות להמצאות במקום רע, ומשום כך יחד הקב"ה את שמו עליו אף בחייו.

כעין זה מספר על הרה"ק רבי נחום מטשורנובל, שפעם הגישו לו בטעות חלב עכו"ם, והוא לא ראה את החלב! והסביר זאת על פי לשון המשנה: חלב שחלבו עכו"ם (ולכן) אין ישראל רואהו.

יד ויהיו בניך סגיאין כעפרא דארעא ותתקף למערבא ולמדינתא ולצפונא ולדרומא ויתברכוך בדיןך כל זרעית ארעא ובדיל בניך:

(יד) והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה וגנבה ונברכוך בה כל משפחת הארמה ובזרעך:

י"ז • ופרצת • וקדמת, כמו "וכן יפרץ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ תורת מנחם חכ"ג עמ' 117 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

והיה זרעך כעפר הארץ – ופרצת

שהיא "מאיגרא רמא לבידא עמיקתא". ומבואר בתורת החסידות, שירידה זו היא צורך עליה. שדוקא על ידי שהנשמה יורדת להתלבש בגוף ועוסקת עמו לבררו ולזכרו, הנה על ידי זה עולה הנשמה לדרגות עליונות יותר ממנו קודם ירידתה בגוף.

וזהו תוכן ברכתו של הקב"ה ליעקב, שדוקא "כשיגיעו זרעך לעפר הארץ", שתד הנשמה ל"עפר הארץ", להעלות גם את הדרגות הכי תחתונות, הרי היא זוכה לברכת "פרצת ימה וקדמה גו", שתעלה בלי גבול מעלות. ועד שתזכה ל"עלה הפורץ לפניך" שאיתא במדרש (אגדת בראשית ספס"ג) "אמר הקב"ה . . יצא פרץ ראשון שהמשיח יוצא ממנו . . פרץ זה משיח, שנאמר 'עלה הפורץ לפניך'".

טו והא מימרי בסעדה ואטרנך בכל אתר די תהו ואתיבנך לארעא דא ארי לא אשכנך עד די אעביד ית דמללית לך:

(טו) והנה אנכי עמך ושמרתיו בכל אשר-תלך והשבתיך אל-האדמה הזאת כי לא אעזובך עד אשר אם-עשיתי את אשר-דברתי לך:

דברתי לך • לצרכך ועליך, מה שהבטחתי לאברהם על זרעו, לך הבטחתי ולא לעשו, שלא אמרתי לו:

והנה יהיה נצב עלי ויאמר אני יהיה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק (כח, יג)

ואלקי יצחק . . כאן יחד שמו על יצחק, לפי שפהו עיניו, וכלוא בבית, והרי הוא פתח, ויצר הרע פסק ממנו. (תנחומא).

ובפירוש רש"י על הפסוק

ותמוה, דלכאורה הרי אנו רואים במוחש, שלסומא יש תאוות ויצר הרע, וכיצד נתן לומר ש"לפי שפהו עיניו . . יצר הרע פסק ממנו"?

ויש לומר, דהנה הסבה שבגללה נתעור יצחק הוא מפני ש"ותתקין עיני מראות", ופרש רש"י "בעשן של אלו", שנשות עשו היו מעשנות ומקטירות לעבודה זרה, והנה מובן שלא מהעשן הגשמי התעור, שהרי מסתמא לא היה העשן כל-כך חזק, שאם היה חזק, היו הן עצמן מתעוררות

על הפסוק "והיה זרעך כעפר הארץ, ופרצת ימה וקדמה וצפנה וגנבה" (כח, יד) איתא במדרש "כשיגיעו זרעך עד עפר הארץ, אותה שעה ופרצת ימה וקדמה". הוי: 'מקימי מעפר דל'" (שמות רבה פכ"ה, ח).

ולפי פשוטו נראה, שלדברי המדרש, הפסוק "והיה זרעך כעפר הארץ", אינו חלק מהברכה, אלא אדרבה, שפאשר יגיעו בני ישראל למצב שפל כזה, אז תחול הברכה של "פרצת גו".

ויש לבאר על דרך החסידות, ש"והיה זרעך כעפר הארץ" אינו מרמז על ירידה, אלא אדרבה:

דהנה מבואר ב'אור החיים' הקדוש (פרשתנו כח, יד) שכל הפרשה ד'ויצא יעקב מבאר שבע גו" מרמזת לירידת הנשמה ממקור חוצבה להתלבש בתוך גוף גשמי וחומרי,

י"ז • אנכי עמך • לפי שהיה נרא מעשו ומלכן. עד אשר אם-עשיתי • אם' משמש בלשון 'פי' (ביטין ז).

אצל דבור, משמשים לשון 'על', וזה יוכיח, שהרי עם יעקב לא דבר קדם לכן.

כי יצחק יקרא לך זרע, אלא: "כי ביצחק", ולא כל יצחק, וכן כל 'לי', ו'לך', ו'לוי' ו'להם' הסמוכים

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ ויצא התשנ"ח:ח; התנועות תשמ"ח כרך א, עמ' 544-543)

של מקום בעולם" – יש לזכור שהכונה אינה שישאר חס-ושלום, במקום זה (גם פאשר נמצא במעמד ומצב נעלה כו'), פיראם לסגים את מילוי השליחות, ולשוב אל בית אביו, היינו שבכל פעולה ופעולה חדור הוא ברצון לסגים את השליחות ולשוב אל בית אביו – "ושבתי בשלום אל בית אבי" – בגאולה על-ידי משיח צדקנו מהמצב של "גלינו מארצנו" ("בית אבינו").

וענין זה מודגש ביותר בדורנו זה, דור האחרון – מפנין שפבר "כלו כל הקיצין", "דאלאי קיצין" (לא רק "דאלאי גלות"), ובלשון כ"כ מו"ח נשיא דורנו, שלא נותר אלא "לצחצח את הכפתורים", ולאחרי שעברו עוד עשירות שנים של התעסקות בהפצת המענינות חוצה בשליחותו של נשיא דורנו, סימו קבר גם את "צחצוח הכפתורים" – הרי בודאי ובודאי שלא נותרה אלא הפעולה הכי אחרונה של "עמדו הכן כולכם" לקבלת פני משיח צדקנו, "ושבתי בשלום אל בית אבי".

ולהעיר:

מוכן וגם פשוט שגם ברגעי הגלות האחרונים צריכה להיות עבודת השליחות בהפצת התורה והמענינות חוצה (הציאה "לחרו") בכל התוקף והשלימות, ובתכלית המסירה ונתינה כו', אף-על-פי שידעים שנמצאים ברגעי הגלות האחרונים ממש, ו"מיד הן נגאלין".

ואדרבה: לא זו בלבד שהידעה שנמצאים ברגעי הגלות האחרונים ממש אינה מחלישה חס-ושלום, .. אלא להיפך – שפועלת תוספת חיות ומרץ כו' בכל עניני העבודה (כולל – הציפה לגאולה, והתפלה ובקשה ודרישה כו' על הגאולה), בידיעו שפעולה זו מוסיפה סיום וגמר השליחות, ולא עוד, אלא שיתכן שזוהי הפעולה האחרונה ממש.

מיד בהתחלת מילוי השליחות, כשיעקב יוצא מבאר-שבע כדי ללכת לחרן – מבטיח לו הקדוש-ברוך-הוא (לא רק ש"אנכי עמך ושמרתיו גו'", אלא גם) "והשיבותיך אל האדמה הזאת", ועל-דרך זה בתפילתו של יעקב – שמבקש (לא רק ש"יהיה אלקים עמדי ושמרני גו'", אלא גם) "ושבתי בשלום אל בית אבי".

ולכאורה, דרוש ביאור והסבר:

מפנין שתכליתה ומטרתה של שליחות זו, היא לעשות לו יתברך דירה בתחתונים – מהי ההדגשה (וביותר) את ענין "והשיבותיך גו'", "ושבתי בשלום גו'", ואיזה ערך וחשיבות יש לשיבה מהשליחות לגבי גודל פעולת השליחות, מילוי הרצון והתאנה דהקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה בתחתונים!?

ועיקר השאלה היא בנוגע ליעקב: פאשר מקבל מהקדוש-ברוך-הוא שליחות הכי נעלית, למלא את הרצון והתאנה להיות לו דירה בתחתונים (בחרן) – יתפלל ובקש ויארץ (ועד ש"יורד נדר") בקשר עם ההשבה משליחות זו, "ושבתי בשלום", וכי יש דבר נעלה יותר מאשר מילוי השליחות בענין שהוא תאנה ורצון הקדוש-ברוך-הוא!?

ועל-כרחי צריך לומר, שההשבה מהשליחות היא חלק וענין עיקרי בפונה העליונה, היינו, שהפונה העליונה (אינה שישאר ב"חרן", חס-ושלום, (עם היותו במעמד ומצב ד"מטתו שלימה", עד ש"ויפרוץ האיש מאוד מאוד"), אלא שייחזור למקומו האמיתי, "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך"...

ההוראה מזה בפשטות:

פאשר יוצאים למלא את שליחות הפצת התורה והפצת המענינות חוצה, עד ל"חוצה" שאין חוצה ממנו, "חרון אף

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 173)

(קידושין יח, א): עפ"ם יורש את אביו .. דכתיב (דברים ב, ה) כי ירושה לעשו (מאברהם) נתתי את הר שעיר. ויש אומרים שצריכים לומר "עקדת יצחק לזרעו של יעקב היום תזכר", לאפוקי עשו (שולחן ערוך אדמו"ר הזקן אור"ח סקצ"א).

ולא כל יצחק (רש"י כח, טו)
יש לפרש שזוהי הבטחה שכן יהיה בפעל (מה שהבטחתי .. לך הבטחתי), לא תנאי. שהרי גם על ישמעאל נאמר (וירא כג, יג) "כי זרעך הוא", ופשיטא עשו. ויעקב אמר לעשו "טל זה בשביל חלקך במערה" (רש"י ויחי ג, ה). ואמרו רז"ל

טו ואתער יעקב משנתה ואמר בקושטא (אית) יקרא דני שרי באתרא הדין ואנא לא הוייתי ידע:

(טו) וייקץ יעקב משנתו ויאמר אבן יש יהוה במקום הזה ואנכי לא ידעתי:

כ"ז ואנכי לא ידעתי. שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה.

(י) וַיֵּיָרָא וַיֹּאמֶר מֶה־נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה בִּי
אִם־בֵּית אֱלֹהִים זֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:

לא יָהִיב לְבִיָּה לְהִתְפַּלֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ אֲבוֹתָיו, וּמִן הַשָּׁמַיִם יַעֲבֹדוּהוּ? אִי־הוּ עַד חֶרֶן אָזֶל, כְּדֹאֲמַרִּינָן בְּפֶרֶק 'גִּיד הַנֶּשֶׁה'. וְקָרָא מוֹכִיחַ: "וַיֵּלֶךְ חֶרֶן". כִּי מִטָּא לְחֶרֶן, אָמַר: 'אֶפְשָׁר שֶׁעֲבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ בּוֹ אֲבוֹתִי וְלֹא הִתְפַּלְלָתִי בּוֹ? יִהְיֶה דַעְתִּיָּה לְמַהֲדֵר וְחֹזֵר עַד בֵּית־אֵל, וְקִפְצָה לוֹ הָאָרֶץ (בֵּית אֵל, לֹא זֶה הוּא הַמִּסְפָּד לַעֲי, אֵלָּא לִירוּשָׁלַיִם, וְעַל שֵׁם שֶׁהִתַּח עֵיר הָאֱלֹהִים, קִרְאָה: "בֵּית אֵל", וְהוּא הֵר הַמִּזְבֵּיָה שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ אֲבָרְהָם, וְהוּא הַשָּׂדֶה שֶׁהִתְפַּלֵּל בּוֹ יִצְחָק, וְכֵן אֲמָרוּ בְּסוּטָה: "לָכֵן וְנִגְלָה וְגו'". לֹא כִּאֲבָרְהָם שֶׁקָּרָא 'הֵר', וְלֹא כִּי־יִצְחָק שֶׁקָּרָא 'שָׂדֶה', אֵלָּא כִּי־עֲבָרְךָ שֶׁקָּרָא בֵּית־אֵל, עַד כָּאֵן מִפְּרוֹשׁ רַשִׁי (מִדִּיק). מֶה־נֹּרָא • תִּרְגוּם: 'מָה דְחִילּוֹ אֲתֵרָא דְהִדִּין'. 'דְחִילּוֹ', שֵׁם דְּבָר הוּא, כְּמוֹ סוּכְלָתְנוּ. וְכִסּוֹ לְמַלְכָּשׁ. וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם • מָקוֹם תְּפִלָּה לַעֲלוֹת תְּפִלָּתְךָ הַשָּׁמַיְמָה, וּמִדְרָשׁוֹ: שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעֲלָה מְכוֹן כִּנְגַד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַטָּה.

וְכִי אִם־בֵּית אֱלֹהִים • אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶן זִמְרָא: 'הַסֵּלֶם הַזֶּה עוֹמֵד בְּבֶאֱר שְׁבַע וְאֶמְצַע שְׁפוּעוֹ מְגִיעַ כִּנְגַד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ', שֶׁבֶּאֱר שְׁבַע עוֹמֵד בְּדִרְוֹמָה שֶׁל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בְּצִפּוֹנָה, בְּגִבּוֹל שְׁבִין יְהוּדָה וּבְנִימִין, וּבֵית־אֵל הָיָה בְּצִפּוֹן שֶׁל נְחֹלֶת בְּנִימִין בְּגִבּוֹל שְׁבִין בְּנִימִין וּבִין יוֹסֵף. נִמְצָא סֵלֶם שֶׁרָגְלָיו בְּבֶאֱר־שְׁבַע וְרֹאשׁוֹ בְּבֵית־אֵל, מְגִיעַ אֶמְצַע שְׁפוּעוֹ נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, וּכְלָפֵי שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׁאֲמַר הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'צִדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוּנִי, וַיִּפְטֹר בְּלֹא לִינְה? וְעוֹד אֲמָרוּ: יַעֲקֹב קָרָא לִירוּשָׁלַיִם בֵּית־אֵל, וְזוֹ לֹוּ הִיא וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם. וּמֵהִיכָן לְמִדְּנוּ לוֹמַר כֵּן? אֹמַר אֲנִי שֶׁנֶּעֱקַר הֵר הַמִּזְבֵּיָה וְכָאֵן לְכָאֵן, וְזוֹ הִיא קְפִיצַת הָאָרֶץ הָאֲמוּרָה בִּשְׁחִיטַת חֲלִין, שֶׁבָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְקִרְאָתוֹ עַד בֵּית־אֵל, וְזֶהוּ: "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם". וְאִם תֹּאמַר כִּשְׁעֶבֶר יַעֲקֹב עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִדּוּעַ לֹא עָכְבוּ שָׁם? אִי־הוּ

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(נ"ט י"א) עוֹד עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם שְׁוִים בְּקִפְצָה, אֲמָרוּ וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ אֶל אֲרָם נִהְרִים (לַעֲל כ"ד י'), בֵּר יוֹמוֹ, וְאָבָא הַיּוֹם אֶל הָעֵין, הַיּוֹם יִצְאָתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי. וּבִינְעָקֵב דְּרָשׁוּ (בֵּר ס"ח ח) כֵּן, וַיֵּלֶךְ חֶרֶן, רַבְּנִין אֲמָרִין בֵּר יוֹמוֹ. וּמָה טַעַם שֶׁיִּקְפֹּץ הֵר הַמִּזְבֵּיָה וַיָּבֵא עַד בֵּית אֵל אַחֵר שֶׁטָּרַח יַעֲקֹב לְחֹזֵר מִחֶרֶן וְעַד בֵּית אֵל מִהֶלֶךְ כְּמָה יָמִים. וְעוֹד, כִּי בֵּית אֵל אֵינְנוּ סוּף גְּבוּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִפָּאֵת חֶרֶן, כִּי חֶרֶן אֶרֶץ קְדָם הוּא. וְעוֹד, שְׁאִין הָאֶמְצָעוֹת נִקְרָא שְׁפוּעַ הַסֵּלֶם. וְעוֹד, מָה טַעַם לְהִיזוֹתוֹ כִּנְגַד בֵּית אֵל, וְהָאֶמְצַע אֵינוֹ מוֹרָה עַל דְּבָר יוֹתֵר מִכָּל:

אָבָל מִדְרָשִׁים הִלְלוּ עֲנִין אַחֵר לָהֶם. אֲמָרוּ שֵׁם בְּבֶרֶאשִׁית רַבָּה (ס"ח ח) אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָה, כִּבְר כְּתִיב (לַעֲל כ"ח) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אֲבִיו וְאֵל אֲמוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדְנָה אָרָם, וּמָה תִּלְמוּד לֹוֹמַר וַיִּצָּא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שְׁבַע, אֵלָּא אָמַר, אָבָא בְּשַׁעֲרָה שֶׁבָקֵשׁ לְצֹאֵת לְחוּצָה לְאֶרֶץ מִהִיכָן הִרְשָׁה לוֹ, לֹא מִבְּאֵר שְׁבַע, אִף אֲנִי הִרְיֵנִי הוֹלֵךְ לְבֶאֱר שְׁבַע, אִם נוֹתֵן לִי רִשּׁוֹת הִרְיֵנִי יוֹצֵא וְאִם לֹא אֲנִי יוֹצֵא, לְפִיכָךְ הִצְרַךְ הַכְּתוּב לֹוֹמַר וַיִּצָּא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שְׁבַע:

בְּפֶרֶק גִּיד הַנֶּשֶׁה (ש"ס), וְקָרָא מִסִּיעַ לֵן וַיֵּלֶךְ חֶרֶן, כִּי מִטָּא לְחֶרֶן אָמַר אֶפְשָׁר עֲבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ בּוֹ אֲבוֹתִי וְלֹא הִתְפַּלְלָתִי בּוֹ, יִהְיֶה דַעְתִּיָּה לְמַהֲדֵר, וְחֹזֵר עַד בֵּית אֵל, קִפְצָה לִיָּה אֶרְעָא עַד בֵּית אֵל. כָּל אֵלּוֹ דְּבָרֵי הַרְבֵּ: **וְלֹא** נִרְאָה לִי כָּלֵל, שְׁאִין קְפִיצַת הָאָרֶץ שֶׁהִזְכִּירוּ בִּינְעָקֵב אֵלָּא כְּאוֹתָהּ שְׁאֲמָרוּ בְּאֵלִיעָזָר עֶבֶד אֲבָרְהָם שֶׁבָּא בְּיוֹם אֶחָד לְחֶרֶן, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ בְּסִנְהֶדְרִין (צ"ה) שְׁלִשָּׁה קִפְצָה לָהֶם הָאָרֶץ, אֲלִיעָזָר עֶבֶד אֲבָרְהָם, וַיַּעֲקֹב אֲבִינוּ, וְאֲבִישִׁי בֵּן צְרוּיָה. וּפְרָשׁוֹ אֲלִיעָזָר עֶבֶד אֲבָרְהָם, דְּכָתִיב (לַעֲל כ"ד מ"א) וְאָבָא הַיּוֹם אֵל הָעֵין, לְמִמְרָא דִּיהוּא יוֹמָא נִפְקַע יַעֲקֹב, דְּכָתִיב וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם. כִּי מִטָּא לְחֶרֶן אָמַר, אֶפְשָׁר שֶׁעֲבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ אֲבוֹתִי וְלֹא הִתְפַּלְלָתִי בּוֹ, כִּי־וֹן דִּיהִרְהֵר בְּדַעְתִּיָּה לְמַהֲדֵר קִפְצָה לִיָּה אֶרְעָא, מִדִּי וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם:

הִנֵּה בְּפְרוֹשׁ אֹמְרִים שְׁבִין שְׁעֵלָה בְּלָבוּ בְּחֶרֶן לְחֹזֵר קִפְצָה לוֹ הָאָרֶץ וּפְגַע בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ בּוֹ אֲבוֹתָיו, לֹא שֶׁחֹזֵר לְבֵית אֵל וְלֹא שֶׁקִּפֹּץ הֵר הַמִּזְבֵּיָה וְכָאֵן לָשֵׁם. וּבְבֶרֶאשִׁית רַבָּה

(י"ז) **כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים זֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם.** הוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא שַׁעַר לַעֲלוֹת מִשָּׁם הַתְּפִלּוֹת וְהַקְרָבֹוֹת לַשָּׁמַיִם. וְכָתֵב רַשִׁי אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר בְּשֵׁם ר' יוֹסִי בֶן זִמְרָא (בֵּר ס"ח ה) הַסֵּלֶם הַזֶּה עוֹמֵד בְּבֶאֱר שְׁבַע, וְשְׁפוּעוֹ מְגִיעַ עַד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁבֶּאֱר שְׁבַע עוֹמֵד בְּדִרְוֹמָה שֶׁל יְהוּדָה, וִירוּשָׁלַיִם בְּצִפּוֹנָה בְּגִבּוֹל שְׁבִין יְהוּדָה וּבְנִימִין, וּבֵית אֵל הָיָה בְּצִפּוֹן שֶׁל נְחֹלֶת בְּנִימִין, בְּגִבּוֹל שְׁבִין בְּנִימִין וּבִין יוֹסֵף. נִמְצָא סֵלֶם רָגְלָיו בְּבֶאֱר שְׁבַע וְרֹאשׁוֹ בְּבֵית אֵל מְגִיעַ שְׁפוּעוֹ כִּנְגַד יְרוּשָׁלַיִם. וְשְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ (חֲלִין צ"א) צִדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוּנִי, וְעוֹד אֲמָרוּ (פְּסָחִים פ"ה) יַעֲקֹב קָרָא בֵּית אֵל, וְזוֹ לֹוּ הִיא וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם, וּמֵהִיכָן לְמִדְּנוּ לוֹמַר כֵּן, אֲנִי אֹמַר שֶׁנֶּעֱקַר הֵר הַמִּזְבֵּיָה וְכָאֵן וְזוֹ הִיא קְפִיצַת הָאָרֶץ הָאֲמוּרָה בִּשְׁחִיטַת חֲלִין (חֲלִין צ"א) שֶׁבָּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְקִרְאָתוֹ עַד בֵּית אֵל, וְזֶהוּ וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם:

וְאִם תֹּאמַר, כִּשְׁעֶבֶר יַעֲקֹב אֲבִינוּ עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִדּוּעַ לֹא עָכְבוּהוּ שָׁם, אִי־הוּ לֹא יִהְיֶה דַעְתִּיָּה לְהִתְפַּלֵּל בַּמָּקוֹם שֶׁהִתְפַּלְלוּ אֲבוֹתָיו, וּמִן הַשָּׁמַיִם יַעֲבֹדוּהוּ. אִי־הוּ עַד חֶרֶן אָזֶל, כְּדֹאֲמַרִּינָן

(יח) וַיִּשְׁכֹּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבָּה וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ:

יח וַיִּשְׁכֹּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבָּה וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

להודיע שעתידין לעמד ממנו שנים עשר שבטים. ונעשו כלן אבן אחת, להודיעו שכלן עתידים להיות גוי אחד בארץ, שנאמר (ש"ב ז' כ"א) ומי כעמך ישראל גוי אחד:

השבים יעקב בבקר בפחד גדול ואמר ביתו של הקדוש ברוך הוא במקום הזה, שנאמר **וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם**, מכאן אתה למד שכל המתפלל בירושלם כאלו מתפלל לפני כסא הכבוד, ששער השמים הוא פתוח לשמע תפלתו של ישראל, שנאמר **וְהָיָה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם**, ושב יעקב ללקט האבנים ומצא אותן כלן אבן אחת, ושם אותה מצבה בתוך המקום, וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה, שנאמר **וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ**. מה עשה הקדוש ברוך הוא, נטל רגל ימינו וטבע את האבן עד עמקי תהומות ועשה אותה סניף לארץ באדם שהוא נותן סניף לכפרה, לפיכך נקראת אבן שתיה שמשם הוא טבור הארץ, ומשם נפתחה הארץ, ועליה היכל ד' עומד, שנאמר **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַיִי מִצְבָּה וַיְהִי בֵּית אֱלֹהִים**, ומשם נשא רגליו וכיהר עין בא לחון עד כאן:

והנה המדרשים כלם, אף על פי שיש ביניהם חלוק במקצת, אבל כלם מודים שקפיצת הארץ היתה ליעקב שהלך מהלך במה ימים כהרף עין. ויתכן שכלם מודים זה לזה ובכל הליכותיו קפצה לו, בלכתו מבאר שבע לחון, ובכחותו לשוב להר המוריה, ובצאתו משם לחון. ואין אחד מכל המדרשים שיאמר כדברי רש"י: תורה יח (יח) **וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבָּה**. כבר פרשו רבותינו (ע"ז כ"א) ההפך שבין המצבה למזבח, שהמצבה אבן אחת והמזבח אבנים הרבה. ונראה עוד שהמצבה תעשה לנסף עליה נסר יין ולצק עליה שמן, לא לעולה ולא לזבח, והמזבח להעלות עליו עולות ושלמים: **ובכאם** לארץ נאסרה עליהם המצבה (דברים ט"ז כ"א) מפני ששמו אותה הכנענים להם לחק יותר מן המזבחות,

על רבי יוסי בן זמרא ואמר הסלם הזה עומד בבית המקדש, ושפועו מגיע עד בית אל, מאי טעמיה, **וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה** וגו' **וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מִצְבָּה** אל. ודעת רבי יהודה ברבי סימון כי 'ויפגע במקום' הוא הר המוריה. וילן שם כי בא השמש לו בלא עתו, שאמרו צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה, וראה הסלם רגליו במקום ההוא ושפועו שהוא ראשו מגיע עד כנגד בית אל זה, והוא עיר לזו. ואמר כי זה המקום בית אלהים, ושפוע הסלם שער השמים. והנה הר המוריה טוב לתפלה, וגם בית אל מקום ראוי לעבד שם האלהים והקים המצבה בבית אל, כי לדעת כלם כנגד השפוע הקים אותה:

ויסבים דעתו של רבי יהודה ברבי סימון עם המדרש שבגמרא בפרק גיד הנשה (ח"ל כ"א) ובפרק חלק (סנהדרין כ"ה) שיעקב יצא מבאר שבע והלך לחון ובשנמלך לחור ולהתפלל במקום שהתפללו אבותיו בהר המוריה, אז קפצה לו הארץ ויפגע מיד בהר המוריה. ושם דעתם שקפצה לו בהליכה ובחזרה כדברי האומר (בב"ר ס"ח א) וילך חרנה בן יומו, ויפגע במקום מיד בפתע פתאם:

ומצאתי עוד מפרש בפרקי רבי אליעזר הגדול (פרק ל"ה), אמר בן שבעים ושבוע שנה היה יעקב בצאתו מבית אביו, והיתה הבאר מהלכת לפניו מבאר שבע ועד הר המוריה מהלך שני ימים, והגיע לשם בחצי היום וכו', אמר לו הקדוש ברוך הוא, יעקב, הלך בצקלונך והבאר לפניך לאכל ולשתות ולשכב במקום הזה, אמר לפניו, רבון כל העולמים, עד עכשיו יש לשמש ירירות מעלות חמשים ואני שוכב במקום הזה, ובלא עתו בא השמש ממערב, והביט יעקב וראה את השמש בא במערב, וילן שם כי בא השמש, לקח יעקב שתים עשרה אבנים מאבני המזבח ששקד עליו יצחק אביו ושם אותם מראשותיו,

וכונת המדרש הזה כי הם סבורים שיעקב בחברון נתברך שהוא ארץ מגורי אביו, ולשם חור אלו, שנאמר (להלן ל"ה כ"ז) ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק. ואם בן הכתוב שאמר ויצא יעקב מבאר שבע, כי באשר צוהו אביו ללכת אל לבן הלק שם לטל רשות, והוא המקום שכן בו וראה מראות אלהים ונתן לו הרשות לצאת, כמו שאמר **ושמרתיה בכל אשר תלך והשיבותיה אל האדמה הזאת: והסלם** שראה, לדעת רבי יוסי בן זמרא ראה שרגליו בבאר שבע במקום אשר הוא שוכב שם, וסוף שפועו שהוא ראש הסלם מגיע עד כנגד בית המקדש, נסמך בשמים בפתח שהמלאכים נכנסים ויוצאים בו, והשם הנכבד נצב עליו, ולכן ידע שבאר שבע הוא שער השמים טוב לתפלה, ובית המקדש בית אלהים. ובבקר נשא יעקב רגליו מבאר שבע וילך חרנה בן יומו, והיא קפיצת הדרך שלו. זה דעת רבי יוסי בן זמרא שאמר בבראשית רבה (ס"ט ז) הסלם הזה עומד בבאר שבע ושפועו מגיע עד בית המקדש, שנאמר **וַיִּצַק יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע**, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה:

והאבן אשר שם מצבה לא במקום שכיתו הקים אותם, שהרי באר שבע איננו בית אל, והוא בבית אל העמיד אותה ולשם חור בשבוב, שנאמר (להלן ל"ה כ"א) קום עלה בית אל ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך וגו', אבל הקים אותה כנגד השפוע במקום שראש הסלם עומד שקרא אותו בית אלהים, והוא עיר לזו. ולדעתו של רבי יוסי בן זמרא לזו היא ירושלים שקראו בית אל. ואפשר שהיה בן לפי המקראות שבספר הושע, ובאמת שאיננו בית אל הסמוך לעי, כי בן שם העיר ההיא לראשונה בימי אברהם וקדם לכן: **ורבי** יהודה ברבי סימון חלק שם (בב"ר

(יט) וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמֵהֶם מְקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לֹא שְׁם־הָעִיר לְרֵאשֻׁנָּה:

יט ויקרא ית שמה דאתרא ההוא בית אל וברם לזו שמה דקרתא בקדמיא:

(כ) וַיֵּדֶר יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְבָשׁ:

כ וידיר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד לבש:

כז"י אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי. אִם יִשְׁמַר לִי הַבְּטָחוֹת הַלָּלוּ שֶׁהַבְּטִיחָנִי לְהִיּוֹת עִמָּדִי, כִּמוֹ שֶׁאִמַּר לִי: "וְהָיָה אָנֹכִי עִמָּךְ". וְשָׁמְרָנִי. כִּמוֹ שֶׁאִמַּר לִי: "וְשָׁמְרָתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ". וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל.

כמו שאמר: "כי לא אעזובך", והמבקש לחם, הוא קרוי נעזב, שנאמר: "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש-לחם" (תהלים לו).

(כא) וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים:

כא ואתוב בשלם לבית אבא ויהא מימרא דיי לי לאלהא:

כז"י וְשִׁבְתִּי. כִּמוֹ שֶׁאִמַּר לִי: "וְהָיִיתִיךָ אֶל־הָאֲדָמָה". בְּשָׁלוֹם. שְׁלָם מִן הַחַטָּא, שְׁלָא אֶלְמַד מִדְּרָכֵי לְבָן. וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים. שִׁיחֹל שְׁמוֹ עָלַי מִתַּחֲלָה וְעַד סוֹף, שְׁלָא יִמְצָא פְסוּל בְּזַרְעִי, כִּמוֹ

שאמר: "אשר-דברתי לך", והבטחה זו הבטיח לאברהם, שנאמר: "להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך" (לעיל יז). (וזרעך מנחם שלא ימצא בו שום פסול).

~ נקודות משיחות קודש ~ שבת פרשת ויצא. יו"ד כסלו ה'תש"ט

וְזֶהוּ עֲנִין וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, דְּאָבִיו שֶׁל יַעֲקֹב הוּא יִצְחָק, שְׁנִקְרָא כֵן עַל שֵׁם "צָחוּק עָשָׂה לִי אֱלֹקִים", שֶׁהוּא עֲנִין הַצָּחוּק וְהַתַּעֲנוּג דְּלִמְעַלָּה שֶׁנַּעֲשָׂה מִצַּד בִּירוֹר הַהֶעֱלָמוֹת דָּשֵׁם אֱלֹקִים. וְיִסְיִים בְּתוֹב, וְהָיָה הוּנִי לִי לְאֱלֹקִים גו'. יְהִיָּה בֵּית אֱלֹקִים, וְהִינֵנּוּ, שְׁעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה ד' וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְבָשׁ" שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים בְּהֶעֱלָאָה וְהַמְשָׁכָה [שְׁזָהוּ מַה שֶׁתּוֹב וַיִּקַּח אֶת הָאָבִן גו' וַיִּשֶׂם אוֹתָהּ מִצָּבָה, שֶׁהוּא עֲנִין הַהֶעֱלָאָה, וְאַחֲרֵיכֵן וַיִּצְוֶק שָׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ, שֶׁהוּא עֲנִין הַהֶמְשָׁכָה], אַזִּי נַעֲשָׂה הַגִּילּוּי ד'וְהָיָה הוּנִי לִי

לאלקים, שהוא ענין הגילוי דשם הו"ן כנ"ל. אמן על-ידי העבודה ד' ושבתי בשלום אל בית אבי" שהוא ענין עבודת התשובה, נעשה "בית אלקים", שהוא ענין המשכת המקיפים החדשים שלמעלה גם מה'סובב' הפללי. והיינו, שגילוי שם הו"ן, עם היותו למעלה מהעולמות, בבחינת סובב, מכל-מקום יש לו שיכות לעולמות, שלכן נקרא בשם סובב, ויש בזה פמה מדריגות, מקיפים הפרטים עד המקור הפללי, אף כל זה שיה עדין לעולמות. אמן על-ידי עבודת התשובה נעשה המשכת העצמות.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(כא) וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים. אֵינֵנו תִּנְאִי בְּדַבְרֵי רַשִׁי, אֲבָל הוּא נָדָר, וְעֵינֵנו אִם אָשׁוּב אֶל בֵּית אָבִי אֲעֹבֵד הַשֵּׁם הַמִּיחָד בְּאֶרֶץ הַנִּבְחָרַת בְּמִקְוֶה הָאָבִן הַזֹּאת שֶׁתְּהִיָּה לִי לְבֵית אֱלֹהִים וְשֵׁם אוֹצִיא אֶת הַמַּעֲשֶׂה. וַיֵּשׁ בְּעֵנֵן סוּד מִפְּמָה שֶׁאִמְרוּ (בַּתּוֹת ק"ה) כָּל הַדָּר בַּחוּצָה לְאֶרֶץ דּוּמָה כְּמִי שֶׁאִין לוֹ אֱלֹהִים: תורה כב

אלא מקאן שאין הבטחה לצדיקים בעולם הזה: ויתבן עוד על דרך הפשט שאין הספק בדבר, אבל בכל העתיד יאמר הכתוב כן, כמו עד אשר אם עשיתי (פסוק ט"ז), וכן ואם יהיה היכל לבני ישראל (במדבר י"ז ד'), אם יבא העת שיהיה התנאי או יתקיים המעשה, כלומר בבואו: תורה כא

אף על פי שכתוב בהם (שמות ל"ד י"א) את מנחותם תתצון, או שלא רצה לאסור הכל, והשאיר המנובח שראוי לנסף ולקרבנות: תורה יט

(כ) אם יהיה אלהים עמדי. לשון רש"י, אם ישמר לי הבטחות הללו שהבטיחני. וטעם התנאי, שלא יגרם החטא. וכך אמרו בבבא שית רבה (ע"ב) רב הונא בשם ר' אבהו, הנה אנכי עמך, וכתוב אם יהיה אלהים עמדי,

(כב) וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שָׁמַתִּי מִצֵּבָה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עֹשֶׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ לָךְ:

כב ואבןא הָדָא דִּי שְׁמִיתִי קָמָא תְּהִי דִּי אֵהִי פִלַח עֲלֵה מִן קָדָם יְיָ וְכָל דִּי תִתֵּן לִי מִן עֹשְׂרָא אֶפְרָשְׁנָה קְדָמָךְ:

פִלַח עֲלֵה קָדָם ה' , וְכֵן עֲשֵׂה בְשׁוּבוֹ מִפְּדֹן אָרֶם, כְּשֶׁאָמַר לוֹ: "קוֹם עֲלֵה בֵּית־אֱלֹ" (לקמן לה), מִזֶּה נֶאֱמַר שָׁם? "וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מִצֵּבָה וְגו' וַיִּסֶּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ".

כ"ב וְהָאֵבֶן הַזֹּאת • כֶּף מִפְרֶשׁ יִי"ו זֶה שֶׁל "וְהָאֵבֶן", אִם תַּעֲשֶׂה לִּי אֶת אֵלֶּה וְאֶף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹאת. וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה וְגו' • כֶּתְרָגוּמוֹ: 'אֵהִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויצא, יו"ד כסלו התש"ט)

בְּמִקּוֹם שֶׁבַעֲלִי תְשׁוּבָה עוֹמְדִים אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִים יְכוּלִים לַעֲמוּד. וְלֹא־חֲרִי שֶׁמִּבָּאָר סֹדֶר הָעֲבוּדָה, מִבָּאָר גַּם פְּרָטִי הַהִמְשָׁכוֹת מִלְמַעְלָה שֶׁנַּעֲשִׂים עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה. וְהַסֹּדֶר הוּא, שֶׁתַּחֲלִילָה נֶאֱמַר וְהָיָה הוּי' לִי לֹאֲלֻקִּים, דְּהֵנָּה עֲכָשְׁיוּ הַמֶּגֶן דְּשָׁם אֲלֻקִּים מַעֲלִים עַל שָׁם הוּי', שֶׁהָרִי אִילּוּ הָיָה שָׁם הוּי' בְּגִלּוּי, אֲזִי הָיְתָה מִתְבַּשְׁלֶטת כָּל הַמִּצִּיאִוֹת, וְלֹכֵן שָׁם אֲלֻקִּים מַעֲלִים עַל שָׁם הוּי', אֲבָל לַעֲתִיד־לָבֹא יְהוָה שָׁם הוּי' בְּגִלּוּי, שֶׁזֶּהוּ שֶׁהַקֶּב"ה מוֹצִיא חֲמָה מִנִּרְתָּקָה, הֵינּוּ שְׁנֵאִיר שֶׁמֶשׁ הוּי' כְּמוֹ שֶׁהוּא בַּעֲצָמוֹ, וְאֵינוֹ מִכּוּסָה בְּנֶרְתֵּק דְּשָׁם אֲלֻקִּים. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ וְהָיָה הוּי' לִי לֹאֲלֻקִּים, שֶׁשָׁם הוּי' יְהוָה בְּגִלּוּי. וְאַחֲרֵי־כֵן מִמִּשְׁיַר "וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצֵּבָה יְהוָה בֵּית אֱלֻקִּים" שֶׁזֶּהוּ הַמִּשְׁכָּה הַשְּׁנִיָּה. וְהֵינּוּ, שֶׁלֹּא־חֲרִי שֶׁכָּבַר נִמְשָׁךְ הַמִּקְוִי (דְּשֶׁמֶשׁ הוּי') בְּפִנִּימִיּוֹת, אֲזִי יוֹמְשִׁכּוּ מִקְיָפִים נַעֲלִים יוֹתֵר, שֶׁזֶּהוּ עֵנִין "בֵּית אֲלֻקִּים", דְּאֲלֻקִּים' זֶה הוּא לְמַעַל מִהוּי'. וְלַהֲמַשְׁכָּה זֶה מְגִיעִים עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה דִּקְוָא.

וְאֵיתָא בְּזֵהָר, בְּגִין דְּחָמָא (יַעֲקֹב) בְּרוּחָא דְקוּדְשָׁא דִּחְקָא דְגִלּוּתָא בְּתַרְעָא בְּסוּף יוֹמִיא כו' אָמַר וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי. וְזֶהוּ גַם מִזֶּה שֶׁכְּתוּב שׁוּבִי שׁוּבִי הַשְׁוֹלְמִית שׁוּבִי שׁוּבִי גו' כְּמִחֻלַּת הַמַּחֲנִינִים, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן ד' פְּעָמִים שׁוּבִי, וְאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל שֶׁקָּאֵי עַל הַשִּׁיבָה מִד' הַגְּלִיּוֹת (וְכַמְבּוּאָר בְּאַרְוָה ב'קוֹנְטְרָס דְּרוּשֵׁי חֲתוּנָה), וְעַל זֶה נֶאֱמַר שׁוּבִי הַשְׁוֹלְמִית, הֵינּוּ, שֶׁהַשִּׁיבָה הִיא בְּשָׁלוֹם, עַל־דֶּרֶךְ מִזֶּה שֶׁכְּתוּב וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם. וּבְפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הֵנָּה בְּפִסּוּק זֶה חֲשִׁיב כְּמִזֶּה מִדְּרִיגוֹת, וּבְסֹדֶר דְּמִלְמַטָּה לְמַעַלָּה. תַּחֲלִילָה נֶאֱמַר וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגֵד לְלָבוֹשׁ, שֶׁהוּא עֵנִין עֲבוּדַת הַצְדִּיקִים בְּתוֹרָה וּמוֹצוֹת, שֶׁהָרִי לֶחֶם קָאֵי עַל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא בְּכַחֲנִית מִזֶּה פִּנִּימִי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מַעִי. וּבְגֵד לְלָבוֹשׁ הוּא עֵנִין הַמִּצְוֹת שֶׁהֵם לְבוּשִׁים וּמְקִיפִים. וְאַחֲרֵי־כֵן נֶאֱמַר וְשַׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, שֶׁהוּא עֲבוּדַת ה'בַּעֲלִי תְשׁוּבָה' שֶׁלְמַעַלָּה מִעֲבוּדַת הַצְדִּיקִים, כְּמֶאֱמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל

♦ יום שני ד' כסלו ♦

כט (א) וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה בְּנֵי־קָדָם:

א וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו (נ"י רִיגִלוּהִי) וַיֵּלֶךְ לְאַרְעֵי בְנֵי מְדִינָתָא:

כ"ט וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו • מִשְׁנַתְּבַשֵּׁר בְּשׁוּרָה טוֹבָה שֶׁהַבְּטַח בְּשִׁמְרָה, נִשָּׂא לְבֹו אֶת רַגְלָיו וְנַעֲשֶׂה קַל לְלֶכֶת, כֶּף מִפְרֶשׁ ב'בְּרָאשִׁית רַבָּה'.

(ב) וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשׁוּרָה וְהִנֵּה־שָׁם שְׁלֹשָׁה עֶדְרֵי־צֹאן רַבִּצִּים עָלֶיהָ כִּי מִן־הַבָּאָר הָיוּ יִשְׁקוּ הָעֶדְרִים וְהָאֵבֶן גְּדֻלָּה עַל־פִּי הַבָּאָר:

ב וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּחֻקָּא וְהָא תַמָּן חֲלָמָא עֶדְרִין דְּעֵין רַבְעִין עֲלֵה אָרִי מִן בְּרָא הֵהִיא מִשְׁקֵן עֶדְרִיא וְאֵבֶןא רַבְתָּא עַל פּוּמָא דְּבִרְא:

כ"ט וַיִּשְׁקוּ הָעֶדְרִים • מִשְׁקִים הָרוּעִים אֶת הָעֶדְרִים, וְהַמִּקְרָא דְּכָר בְּלִשׁוֹן קֶצֶרָה.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

מִהֶם, וּבָא בְּזֶמֶן שֶׁהָאֵבֶן עַל פִּי הַבָּאָר וְהָעֶדְרִים שׁוֹמְרִים לָהּ, וְכָל הָעֵינִין הַמִּסְפָּר כָּאן, לְהוֹדִיעוֹ שֶׁיִּצְלִיחַ בְּדֶרֶךְ הַזֶּה וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע, זוֹכָה לְרַמּוֹ הַזֶּה, כִּי הַבָּאָר יִרְמֹז לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְגו' עֶדְרֵי צֹאן עוֹלֵי שְׁלֹשָׁה רַגְלִים, כִּי מִן הַבָּאָר הָיוּ יִשְׁקוּ הָעֶדְרִים, שֶׁמֶשֶׁם הָיוּ

עֶדְרֵי צֹאן אֲשֶׁר לָהֶם רוּעִים רַבִּים וְשׁוֹמְרִים בָּלֶם רוֹבְצִים עָלֶיהָ אֵינֶם יְכוּלִים לְהִנְיָעָה כָּלָל: וְלְרַבּוּתֵינוּ בְּבִרְאשִׁית רַבָּה (ע"ח) גַּם בְּזֶה לָהֶם טוֹד רַמּוֹ לַעֲתִיד, כִּי נִדְּמָן לוֹ כֶּכָּה שֶׁנִּכְנַס בְּדֶרֶךְ הַבָּאָר, וְלֹא נֶאֱסַפּוּ כָּל הָעֶדְרִים רַק שְׁלֹשָׁה

(ב) וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשׁוּרָה וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֶדְרֵי צֹאן רַבִּצִּים עָלֶיהָ. יִאֲרִיךְ הַכְּתוּב בְּסִפּוּר הַזֶּה לְהוֹדִיעֵנוּ כִּי קוּוִי ה' יִחְלִיפוּ בָּתָּח, וַיִּרְאֵתָּו תַתָּן עוֹ, כִּי הִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ בָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְהוּא עֵינָהּ, וַיִּגַּל לְבִדּוֹ הָאֵבֶן אֲשֶׁר הָיוּ צָרִיכִים אֵלָיָה כָּל הָרוּעִים, וְשִׁלְשָׁה

(ג) וַיֹּאסֶפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וַיְגַלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבַּּאֵר וַהֲשִׁקּוּ אֶת־הָצֵאן וַהֲשִׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבַּּאֵר לְמַקְמָהּ:

מש"י: וַיֹּאסֶפוּ רַגִּילִים הָיוּ לְהֶאָסֵף, לְפִי שֶׁהִיָּתָה הָאֶבֶן גְּדוּלָּה. וַיְגַלְלוּ וַיְגַלְלוּ, וַתִּרְגְּמוּ וַתִּרְגְּמוּ "וּמִתְּבִינִין", כָּל לְשׁוֹן הָיָה מִשְׁתַּנָּה לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עֲתִיד וּבְלִשׁוֹן עָבֵר, לְפִי שֶׁכָּל דְּבַר הַהֵנָּה תְּמִיד, כִּכָּר הָיָה וְעֲתִיד לִהְיוֹת. וַהֲשִׁיבוּ תִּרְגְּמוֹ: "וּמִתְּבִינִין".

(ד) וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחִי מַאֲיֵן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ:

(ה) וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעָתֶם אֶת־לִבְּךָ בֶּן־נַחֲוֹר וַיֹּאמְרוּ יִדְעֵנוּ:

(ו) וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וַהֲנֵה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם־הָצֵאן:

מש"י: בָּאָה עִם־הָצֵאן. הַטַּעַם בְּאֶלֶף, וַתִּרְגְּמוּ "אֶתְיָא". וְרָחֵל בָּאָה, הַטַּעַם לְמַעַלָּה, בְּבִי"ת, אֶתְיָא.

(ז) וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל לֹא־עַת הָאֶסְף הַמִּקְנֶה הַשִּׁקּוּ הָצֵאן וּלְכוּ רְעוּ:

מש"י: הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל. לְפִי שֶׁרָאָה אוֹתָם רוֹבְצִים, כְּסִבּוֹר שְׂרוֹצִים לְאֶסֶף הַמִּקְנֶה הַבִּזְיָה וְלֹא יָרְעוּ עוֹד. אָמַר לָהֶם: "הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל", כְּלוּמָר אִם שִׁכִּירִי יוֹם אַתֶּם, לֹא שְׁלֵמָתָם פְּעֻלַּת הַיּוֹם, וְאִם הַבְּהֵמוֹת שְׁלֵכֶם, אֶף־עַל־פִּי־כֵן "לֹא־עַת הָאֶסֶף הַמִּקְנֶה וְגו'". (כ"ה).

(ח) וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יֹאסֶפוּ כָּל־הָעֲדָרִים וַיְגַלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבַּּאֵר וַהֲשִׁקִּינוּ הָצֵאן:

מש"י: לֹא נוֹכַל. לְהִשְׁקוֹת, לְפִי שֶׁהָאֶבֶן גְּדוּלָּה. וַיְגַלְלוּ. זֶה מִתְּרַגֵּם 'וַיִּגְדְּרוּן', לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲתִיד.

(ט) עוֹדְנוּ מְדַבֵּר עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם־הָצֵאן אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ כִּי רָעָה הוּא:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שׁוֹאֲבִין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, אוֹ שִׁירְמָנוּ כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה (שְׁמִי' ב' ג') שֶׁנִּמְשָׁלָה לְמִים (כ"ק י"ז), וְדָבַר ד' מִירוּשָׁלַיִם, וַיֹּאסֶפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים, בָּאִים מְלֵבָא חֲמַת עַד נַחַל מִצְרַיִם (מ"א ח' ט"ז). וַיְגַלְלוּ אֶת הָאֶבֶן וַהֲשִׁקּוּ, שְׁמִשָּׁם הָיוּ שׁוֹאֲבִין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וַהֲשִׁיבוּ אֶת הָאֶבֶן, מִנֶּחַס לְרַגֵּל הַבָּא: תוֹרָה ג' (ח) הִידְעָתֶם אֶת לִבְּךָ בֶּן־נַחֲוֹר. הָיָה נִכְבָּד מֵאֲבִיו וְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם, כְּדִכְתִּיב (לֶחֱלֹל לֹא יֵאָדָּר) אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם וְאֱלֹהֵי נַחֲוֹר. וַיִּתְּכֵן שֶׁהָיָה כְּתוּבָל אֶדְם פְּחוֹת מַעַלָּה, וְלֹא יָרָצָה לִבְּן שְׁוִיחָסוֹ אוֹתוֹ הָאֲנָשִׁים רַק לְאִבֵּי אֲבִיו, כִּי כֵן מִצְּאֵנוּ (לְעֵיל כ"ד ג') וַיֵּצֵן לִבְּן וּבְתוּבָל. אוֹלֵי הָיָה כָּל זֶה לְמַעַלַּת אֲבֹרָהֶם, כִּי הָיוּ כָּל הַמִּשְׁפָּחָה מְתִיחָסִים לְנַחֲוֹר אֲחִי אֲבֹרָהֶם: תוֹרָה ו' (ט) וְטַעַם כִּי רָעָה הוּא. לְהַגִּיד כִּי אֵין לִצְאָן לִבְּן רוּעָה אַחֵר וּזְלַתָּהּ, כִּי

(י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל בַּת־לָבָן אֶחָי
אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֶחָי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגֹּל
אֶת־הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשֶׁק אֶת־צֹאן לָבָן אֶחָי
אִמּוֹ:

יָא וְנִשֶּׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וְאֵרָם יֵת קָלָהּ וּבָכָא :

(יא) וַיֵּשֶׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשֶׂא אֶת־קִלּוֹ וַיִּבְדָּ:

ז"ל ויבנה. לפי שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר: לפי שבא בידים ריקניות. אמר: 'אליעזר, עבד אבי אבא, היו בידי גזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום'. לפי שדרה

(יב) וַיֵּגֶד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אָחִי אֲבִיהָ הוּא וְכִי בְּדִרְבָּקָה
הוּא וַתֵּרֶץ וַתֵּגֶד לְאֲבִיהָ:

כְּמֹ: (לעיל)
 (ג) "אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנַחֲנוּ". וּמִדְרָשׁוֹ: 'אִם לְרֵמָאוֹת
 הוּא בָא, גַּם אֲנִי אֲחִיו בְּרֵמָאוֹת, וְאִם אָדָם כֶּשֶׁר הוּא,

(יג) וַיְהִי כִשְׁמֹעַ לְבָן אֶת־שִׁמְעַי יַעֲקֹב בֶּן־אֲחִיתוֹ וַיֵּרֶץ
לְקַרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹק־לּוֹ וַיִּנְשָׁק־לּוֹ וַיְבִיאוּהוּ אֶל־בֵּיתוֹ
וַיִּסְפָּר לְלִבָּן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃

וַיִּרְץ לִקְרֹאתוֹ • (ב"ר) כְּסָבוֹר, מָמוֹן הוּא טָעוֹן,
שֶׁהָיָה עֹבֵד הַבַּיִת בָּא לְכַאֵן בַּעֲשָׂרָה גְּמִלִים טָעוּנִים.
וַיִּחְבֹּק • כִּשְׁלֹא רָאָה עִמּוֹ כְּלוּם, אָמַר: 'שְׂמָא זְהוּבִים

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לֶכֶן אֶךְ עֲצָמֵי וּבָשָׂרִי אִתָּהּ וַיָּנֹשׁב עִמּוֹ
חֹדֶשׁ יָמִים:

כִּי־אֵף עֲצָמִי וּבִשְׁרֵי • מַעֲתָה אֵין לִי לְאַסְפֹּךְ
הַבֵּיתָה, הוֹאִיל וְאֵין בִּידֶךָ כָּלוּם, אֵלֹא מִפְּנֵי קוֹרְבָה

לאיש וחסש לה אביה, אבל יתרו נכדו
במקומו ובהן הארץ ויראו מנזת אל
בנותיו, או שהיה לבן צנוע ממנו כי
משפחת אברהם כשרה וצנועה, ורחל
היתה קטנה ואין לחוש לה. וזה ענין:
וישק ועבד לרחל. או הוא כדברי רבי
אברהם **ולעיל כז בזה**, כי נשיקה כלמ"ד
איננה בפה, רק נשק אותה על ראשה

לֵאמֹר לְכֹדָה מִסֵּר אָבִיָּה הֶעָדָר וְהִיא לְכֹדָה
רוּעָה אוֹתָם כָּל הַיָּמִים, לֹא מִלֵּךְ בָּהֶם
לֵאמֹר אֲחוֹתָה כָּלֵל, וְלֹא הָיָה עֲנִיָּה
כְּכֹת וַתֵּרֶוּ שְׂהָיו שִׁבְעַ בְּנוֹתָיו כָּלֵן
רוּעוֹת כְּאַחַת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר וְתִבְאֶנָּה
וְתִכְלָנָה (שְׁמוֹת ב' ט"ז), וְאוֹלֵי כַּעֲבוּר כִּי
עֲנִי לֵאמֹר רְכוֹת הָיָה הַשֶּׁמֶשׁ מִזִּיק לָהּ,
אוֹ כַּעֲבוּר שֶׁהִיָּתָה לֵאמֹר גְּדוּלָּה רֵאִיָּה

(טו) וַיֹּאמֶר לָבֵן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אֲחִי אֹתָהּ וְעַבְדְּתָנִי חֲנָם
הַגִּידָה לִּי מַה־מְשַׁכְּרֶתָּךְ:

כ"י • הֲכִי־אֲחִי אֹתָהּ • לְשׁוֹן תְּמָה: יְכִי בְשָׁכִיל שְׂאֲחִי
אֹתָהּ, תַּעֲבֹדֵנִי חֲנָם? • וְעַבְדְּתָנִי • כְּמוֹ 'וְתַעֲבֹדֵנִי',
וְכֵן כָּל תַּבְּחָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן עֶבֶר, הוֹסִיף וַיֹּ"ו בְּרֹאשָׁהּ,
וְהִיא הוֹפְכֶת הַתַּבְּחָה לְהִבָּא.

(טז) וּלְלָבֵן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאמֹר וְשֵׁם הַקְּטָנָה
רָחֵל:

~ נְקֻדּוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹרֵשׁ ~ (ספר השיחות תשמ"ט כרך ב עמ' 681)
שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאמֹר וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל (כט, טז) מְבֹאָר
בְּחִסְדֵּינִי, שֶׁלֹּאֲהָ הִיא כְּנֶגֶד סְפִירַת הַבִּינָה (ה' גְּדֹלָה, הָאוֹת
ה"א הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל שֵׁם הו"י) וְרָחֵל הִיא כְּנֶגֶד סְפִירַת
הַמַּלְכוּת (ה' קְטָנָה, הָאוֹת ה"א הַשְּׂנִיָּה שֶׁל הַשֵּׁם). וְזֶהוּ
שֶׁאֲמַר יַעֲקֹב לָבֵן (לְהֵלֵךְ לֵא, מא) "עַבְדְּתָיִךְ . . . בְּשְׁתֵּי
בָנוֹתַיִךְ": פְּעֻלַּתִּי בְּעַבְדְּתָי אֶת הַבְּרוּר שֶׁל בִּינָה וּמַלְכוּת. וַיֵּשׁ
לְהוֹסִיף, שֶׁזֶּהוּ שֶׁהַשֵּׁיב לָבֵן "הַבָּנוֹת בָּנוֹתִי": מַה שְׂנֵתוֹסֵף לָךְ
עַל־יְדֵי בְרוּר זֶה - מְמַנֵּי הוּא, מַעֲבֹדָה שְׂנַעֲשֶׂתָהּ בְּבֵיתִי.

(יז) וַעֲיָנִי לֵאמֹר רַבּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יִפְתָּתָאֵר וַיִּפֹּת
מִרְאָה:

כ"י • רַבּוֹת • (ב"ב קכג) שֶׁהִיָּתָה סְבוּרָה לַעֲלוֹת בְּגוּרָלוֹ
שֶׁל עֶשׂוֹ - וּבִכְתָּהּ, שֶׁהָיוּ הַכָּל אוֹמְרִים: 'שְׁנֵי בָנִים
לְרַבֶּקָּה וּשְׁתֵּי בָנוֹת לָלָבֵן, הַגְּדֹלָה לְגְדוּל וְהַקְּטָנָה

♦ יום שלישי ה' כסלו ♦

(יח) וַיָּיָאֵהָב יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדְךָ שִׁבְעָה
שָׁנִים בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטָנָה:

כ"י • אֶעֱבֹדְךָ שִׁבְעָה שָׁנִים • (ב"ר) הֵם יָמִים אֲחָדִים,
שֶׁאֲמָרָה לוֹ אִמּוֹ: "וַיִּשְׁכַּבְתָּ עִמּוֹ יָמִים אֲחָדִים", וְתִדַּע
שֶׁכֵּן הוּא, שֶׁהָרִי כְּתִיב: "וַיְהִי בְעֵינָיו כְּיָמִים
אֲחָדִים". בְּרָחֵל בִּתְּךָ הַקְּטָנָה • כָּל הַסִּימָנִים הָלָלוּ
לָמָּה? לְפִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא רַמָּא, אָמַר לוֹ:

(יט) וַיֹּאמֶר לָבֵן טוֹב תִּתֵּנִי אֹתָהּ לָךְ מִתְּתִי אֹתָהּ
לְאִישׁ אַחֵר שְׂבָה עִמָּדִי:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(טו) הֲכִי אֲחִי אֹתָהּ וְעַבְדְּתָנִי חֲנָם.
לא סֵפֶר הַכְּתוּב שֶׁהָיָה יַעֲקֹב
עוֹבֵד אוֹתוֹ. וַיִּתְּכֵן כִּי מַעַת שֶׁאֲמַר וַיִּשָּׁק
אֶת צֵאֵן לָבֵן אֲחִי אִמּוֹ, לא יֵצֵא הַצֵּאֵן
מִיָּדוֹ כִּי בְּרֹאשׁוֹ אֶת רָחֵל כִּי רוּעָה
הִיא, חָמַל עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּשׁוּב לְרַעוּת
צֵאֵן עוֹד, וְהָיָה הוּא רוּעָה אוֹתָן
בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתָהּ:
וַאֲפָשֶׁר עוֹד לוֹמַר כִּי לָבֵן דִּבֶּר בְּעֶרְמָה,
אָמַר לוֹ מִתְחַלָּה כִּי עֲצָמוֹ
וּבִשְׁרוֹ הוּא, וַיַּחְמַל עָלָיו כְּאִשֶּׁר יַחְמַל
הָאָדָם עַל עֲצָמוֹ וְעַל בִּשְׁרוֹ, וְכִאֲשֶׁר
רָאָה שֶׁהָיָה יַעֲקֹב מִתְעַכֵּב שֵׁם מִתְפָּרֵס
מֵאֲשֶׁר לָלָבֵן אָמַר לוֹ הֲכִי אֲחִי אֹתָהּ
וְתַעֲבֹדֵנִי חֲנָם, כִּי יוֹדַעְתִּי כִּי מַעַתָּה
תַּעֲבֹד אוֹתִי כִּי אִישׁ מוֹסֵר אֹתָהּ וְלֹא
תִּתְּפָרֵס מִשָּׁל אַחֲרִים, וְגַם אֲנִי אֵינִי
רוּעָה שֶׁתְּהִיָּה הַעֲבֹדָה שֶׁתַּעֲבֹדֵנִי בְּחָנָם
בְּלֹא מִשְׁכָּת שְׁלָמָה, וְהַגִּידָה לִּי מַה
תִּבְקֹשׁ אֹתָהּ בְּמִשְׁכָּרְתָּךְ וְאֶתָּן. אֲזַי הַכִּיר
יַעֲקֹב דַּעְתּוֹ וְאָמַר לוֹ שֶׁיַּעֲבֹד אוֹתוֹ ז'
שְׁנֵים בְּרָחֵל. וְהַעֲבֹדָה מִן הַסֵּתֶם הִיא
מִרְעָה הַצֵּאֵן, כִּי לֹא הָיוּ צִרְכִּים וְכִּי
הָיוּ מִדְּבָרִים: תורה טו

(כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים וַיְהִיו בְּעֵינָיו כַּיָּמִים
אֲחָדִים בְּאַהֲבַתָּהּ אֵתָהּ:

(כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לֵבָן הֲכֵה אֶת-אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ
יָמִי וְאַבּוֹאָה אֵלֶיָּהּ:

רש"י: מלאו ימי • שאמרה לי אמי, ועוד: "מלאו ימי",
שהרי אני בן פ"ד שנה ואימתי אעמיד י"ב שבטים?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 111)

להוליד תולדות אמר בן (רש"י כט, כא) לכאורה, סוף סוף
אמירה זו היא הפך הצניעות. ויש לומר, שמפנין שהאבות
היו "קדושים ומבדלים מעניני עולם הזה . . . כל ימיהם"

(כב) וַיֹּאסֹף לָבָן אֶת-כָּל-אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּהּ:

(כג) וַיְהִי בַּעֲרֹב וַיִּקַּח אֶת-לֵאָה בָתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו
וַיָּבֵא אֵלֶיָּהּ:

(כד) וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת-זֹלְפָה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה בָתּוֹ
שִׁפְחָהּ:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וכן עד יום מלאת ימי מלאיכם (ויקרא
ח' א), עד יום השביעי שבו ימלאו ימי
המלואים. או שאמר מלאו בעבור
שהיו קרובים להמלא וחסובים
במלאים, וכמוהו רבים. וכן בסדר
האחר (להלן ל"ה י"ח) בצאת נפשה כי
מתה, בהיותה קרובה לכה וחסובה
כאלו מתה. וזה טעם וַאֲבֹאָה אֵלֶיָּהּ
כלומר לא שתתן אותה ואלכה, אבל
שאשאנה ואשלים מעט הימים אשר
עלי, כי מעתה לא תירא מפני
שאעזבך. ורבותינו (ב"ר ע"י י"ח) עשו
מדרש בלשון וַאֲבֹאָה אֵלֶיָּהּ בעבור
שאנינו דרך מוסר להזכיר בן, אף כי
בצדיקים, אבל הפונה היא מה
שאמרת. ואחרי כן אמר לו לָבָן מלא
שבֵע השנים של לָאָה זאת, כי אולי
בעבור שעברתי על דעתך לא תשלים
אותן, או כדי שיהיה ידוע מתי התחילו
ימי עבודת רחל, ואז אתן לך האחרת
בעבודה אשר תעבד עמדי לאחר
הנשואין: תורה כב

ימים. ומה שלמדו כאן בירושלמי (מ"ק
פ"א ה"ז) ובבבאשית רבא (ע"י ט"ז) שאין
מערבין שמחה בשמחה, סמך בעלמא
ממנהגי הקדמונים קדם התורה. אבל
בגמרא שלנו (מ"ק ט"ז) לא למדוה מכאן,
ודרשוה מויעש שלמה את החג (מ"א ח'
ס"ה):
וַיִּתֵּבָן לומר כי היה זה מחלוף משפחתו
עשרת מנים (להלן ל"א מ"א). כי יעקב
אמר לו מתחלה כי מלאו הימים, ולכן
שתק ונתן לו לָאָה, ואחר כן אמר לו
לָבָן מלא שבֵע זאת, כי עדין לא מלאו
ימי עבודת לָאָה וקדם זמני נתייה לך,
ויעקב שמע אליו ומלא אותם בדרבי
לָבָן כי מה יוכל לעשות, והוא ברחל
יחפץ, ולכן לא אמר הכתוב בתחלה
"וַיְהִי בְּמִלְאֵת הַיָּמִים וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וגו'".
ועוד יתכן לומר כי באשר היה בשנה
השביעית אמר יעקב לָבָן הִכָּה
את אשתי כי מלאו ימי, שזו שנת
מלאת הימים, וכן זקן עם מלא ימים
(יחזקאל י"א), הוא אשר הגיעו לשנת סופו,

(כא) כי מלאו ימי. שאמרה לי אמי,
ועוד כי מלאו ימי, הריני בן פ"ד שנה
ואימתי אעמיד י"ב שבטים, לשון
רש"י.
מלא שבֵע זאת. דבק הוא בחטף, שבוע
של זאת, והן ד' ימי המשתה. גם
זה לשון רש"י. ואם בן למָה לא פרש
הרב מלאו ימי על שני העבודה
והתנאי ששלמו, בדרבי אנקלוס, והוא
משמעות הכתוב באמת. ובשביל
הימים שאמרה לו אמו, גם מפני זקנתו
לא יתן לו לָבָן בתו קדם זמנו אשר
התנו שניהם, ודי שיקים תנאו. וכדברי
אנקלוס הוא שצטרף לפרש מלא
שבֵע זאת על ימי המשתה, כי ימי
העבודה שלמים היו, באשר אמר לו
יעקב. וכן פרש רבי אברהם:
ואני לא ידעתי, כי שבעת ימי המשתה
תקנת משה רבנו לישראל (ירושלמי
קהות פ"א ה"א). ואולי נאמר שנהגו בהם
מתחלה נכבדי האמות כענין באבלות,
דכתיב (להלן י') וַיַּעַשׂ לָאֲבִיו אֶבֶל שִׁבְעַת

כה וְהָיָה בַּבֶּקֶר וְהָנִיחָהּ הָיָה לָאָה וְהָאָה לָאָה וְאָמַר לְלֶבֶן
מָה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְּרַחֵל עִבְדָּתִי עִמָּךְ וְלָמָּה
וּלְמָה שָׁקַרְתָּ בִּי:

(כה) וְהָיָה בַּבֶּקֶר וְהָנִיחָהּ הָיָה לָאָה וְהָאָה לָאָה וְאָמַר לְלֶבֶן
מָה זֹאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְּרַחֵל עִבְדָּתִי עִמָּךְ וְלָמָּה
רְמִיתָנִי:

כז"י וְהָיָה בַּבֶּקֶר וְהָנִיחָהּ הָיָה לָאָה • אָבֵל בְּלִילָה לֹא
הָיְתָה לָאָה, לְפִי שְׁמֹסֵר יַעֲקֹב סִימָנִים לְרַחֵל, וּכְשֶׁרָאָתָהּ

כו וְאָמַר לְלֶבֶן לֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקְוֵמִנוּ לְתֵת הַצֵּעִירָה
לְפָנֵי הַבְּכִירָה:

כז מִלֵּא שָׁבַע זֹאת וְנִתְּנָה לָךְ גַּם־אֶת־זֹאת בַּעֲבֹדָה
אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שְׁבַע־שָׁנִים אַחֲרוֹת:

כז"י מִלֵּא שָׁבַע זֹאת • דְּבוּק הוּא, שֶׁהָרִי נִקְוֵד בְּחֻטָּף
(פְּרוּשׁ: בְּשָׂאָה), שָׁבַע שֶׁל זֹאת, וְהֵן שְׁבַעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה,
בְּגִמְרָא יְרוּשְׁלָמִית ב' מוֹעֵד קָטָן. וְאִי אֶפְשָׁר לִזְמֹר
שָׁבַע מִמֶּשׁ, שָׂאֵם כֵּן הָיָה צָרִיף לִינְקֹד הַשִּׁי"ן בַּפֶּתַח
(רִדְצָה לִזְמֹר קָמִץ). וְעוֹד שֶׁשָׁבַע לְשׁוֹן זָכָר, כְּדִכְתִּיב: (דְּבָרִים

כח) וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן וַיִּמְלֵא שָׁבַע זֹאת וַיִּתֵּן־לָוּ
אֶת־רַחֵל בָּתּוֹ לֹא־אִשָּׁה:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (יְעוּיִין בִּלְקוּטֵי־שִׁיחוֹת כֹּרֶךְ ה. עֲמוּד 141 וְאֵילֶךְ – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שְׁבַת')

אֵיךְ נִשָּׂא יַעֲקֹב שְׁתֵּי אֲחֻיּוֹת?

וַיִּתֵּן־לָוּ אֶת־רַחֵל בָּתּוֹ לֹא־אִשָּׁה: (כט, כח)
יְדוּעָה הַקָּשָׁיָה, הָרִי קִימוֹ הָאֲבוֹת כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה עַד שֶׁלֹּא
נִתְּנָה (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשָׁה צ"ה, ג עוּד), וְאִם־כֵּן אֵיךְ הָיָה מִתֵּר
לִיעֲקֹב לִישָׂא שְׁתֵּי אֲחֻיּוֹת, דְּלִכְאוּרָה עֶבֶר בְּזָה עַל הַלֵּאוּ
ד' וְאִשָּׁה אֶל אֲחֻתָּה לֹא תִקַּח" (אַחֲרֵי יח, יח). וּבִסְפָּרִים תִּרְצוּ
בְּכַמָּה אֹפְנִים.
וַיֵּשׁ לִזְמֹר בְּזָה בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט, דִּהְיָה זֶה פְּשׁוּט שֶׁלְפָנֵי
מִתְּנֵי־תּוֹרָה הָיוּ הָאֲבוֹת צָרִיכִים לָקֵם אֶת שְׁבַע הַמִּצְוֹת
שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בָּהֶן בְּגִי נַח, אִם עַל־יְדִיָּזָה יַעֲבֹרוּ עַל אַחַת
מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה. דִּהְרִי בְּשִׁבַע הַמִּצְוֹת הָיוּ מִתְחַיְּבִים כָּכָר
מִדִּינָא, וּמִצְוֹת הַתּוֹרָה קָבְלוּ עַל עֲצָמָם רַק כִּהְדוֹר וְחוּמָרָא,
וּמַעֲקָר הַדִּין הָיוּ פְּטוּרִים מִקֵּן.

וַיִּתֵּרָה מִזֹּאת: גַּם הַדִּינִים וְהַסִּיגִים שֶׁקָּבְלוּ עַל עֲצָמָם בְּגִי נַח
מִצִּד־עֲצָמָם, הָיוּ מִתְחַיְּבִים בָּהֶם מִדִּינָא, וּכְמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁנֶּעֱנַשׁ
יַעֲקֹב עַל שֶׁלֹּא קִיַּם מִצְוֹת כְּבוֹד אָב וְאִם, אִם שִׂאִינָה מִשְׁבַּע
הַמִּצְוֹת (רֵאשִׁי רש"י סוֹף פֶּרֶשַׁת תּוֹלְדוֹת. וַיֵּשֶׁב לוֹ, לז). וְאִם־כֵּן גַּם
חַיִּיבִים שֶׁקָּבְלוּ עַל עֲצָמָם בְּגִי נַח מִצִּד־עֲצָמָם, כִּיּוֹן
שֶׁנִּתְחַיְּבוּ בָּהֶם מִדִּינָא, הָיוּ חֲמוּרִים יוֹתֵר מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה
שֶׁקָּבְלוּ עַל עֲצָמָם רַק פְּמֹה יְחִידִים.
וְהָנִיחָהּ מִצִּינוּ שֶׁגַּם לְפָנֵי מִתְּנֵי־תּוֹרָה קָבְלוּ עַל עֲצָמָם בְּגִי נַח
לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לְרַמּוֹת אִישׁ אֶת רַעְהוּ, וּכְמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁיַּעֲקֹב
טָעַן לְלֶבֶן "וּלְמָה רְמִיתָנִי" (פֶּרֶשֶׁתוֹ כט, כח), וְנִמְצָא שֶׁבְּאִסּוּר
רְמִיָּה נִתְחַיְּבוּ כָכָר הָאֲבוֹת מִדִּינָא.
וְעַל־פִּיָּזָה יֵשׁ לִזְמֹר שֶׁמִּכִּיּוֹן שֶׁיַּעֲקֹב הִבְטִיחַ לְרַחֵל

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִחֲדוּת בְּלוֹם, אֲבֵרִמוֹבִיץ

לַעֲשׂוֹת כֵּן, כִּי נִכְלָה הוּא אֶצְלָם, אָבֵל
תִּמְלֵא שָׁבַע זֹאת וְנִתְּנָה לָךְ אֲנִי וְכָל אֲנָשִׁי
הַמָּקוֹם גַּם אֶת זֹאת, שֶׁקָּבְלוּ נִסְכִּים
בְּדֶבֶר וְנִעֲשָׂה לָךְ כְּבוֹד וּמִשְׁתָּה כְּאֲשֶׁר
עָשִׂינוּ בְּרָאשׁוֹנָה: תּוֹרָה כח

(רֵאשִׁי רַבִּי רַבִּי לְעִיל א' ב'ז). וְרַבִּי אֲבֵרָהָם אָמַר
בְּכָאֵן (שֶׁם) שֶׁהוּא בְּגִין נִפְעַל וְהָיָה
הַשִּׁיבוּ לְעֵתִיד, וּפְרוּשׁוֹ וְנִתְּנָה לָךְ:
וְהַנִּבּוֹן בְּעִינֵי כִי דְבָרִי לְבֹן בְּעֶרְמָה,
אָמַר לִיעֲקֹב לֹא יַעֲשֶׂה כֵן
בְּמִקְוֵמִנוּ, כִּי לֹא יִנְיחוּנִי אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם

(כז) וְנִתְּנָה לָךְ. לְשׁוֹן רַבִּים, נִרְדָּה
וְנִכְלָה שֶׁם (לְעִיל י"א ד), וְנִשְׁתַּרְפָּה
(שֶׁם פְּסוּק ג), אִם זֶה לְשׁוֹן וְנִתְּנָה. זֶה פְּרוּשׁ
רִשִּׁי. וְלֹא אָמַר לְמָה יִתְפַּס הַיָּחִיד לְשׁוֹן
הַרְבֵּים. אוֹלִי יַחֲשֹׁב שֶׁהוּא דֶּרֶךְ
הַנִּכְבָּדִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כְּמֵאֲמַר אַחֲרֵים

הלאו ד' ואשה אל אחותה לא תקח" מפני אסור רמיה.
(ועין בלקוטי שיחות חלק ה, שיחה א' לפרשת ויגש, עמוד
228 ואילך, באור על זה שנשא יעקב את בלהה וזלפה, אף
שגם הן היו אחיות).

שישאנה, ועד שמסר לה הסימנים וכו' (ראה רש"י פרשתנו
כט, כה), הנה אם לא היה נושא את רחל לאשה, היה עובר
על אסור רמיה שקבלו על עצמם בני נח, ומפיון שלפני
מתן-תורה היה אסור זה קמור יותר מאסורי התורה, נדחה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך ה, עמוד 145 – מתוך 'לקראת שבת')

איך נשא יעקב שתי אחיות (ב)?

קשה, ועד שאין צרך להזכירה.
ויש לבאר בזה דהנה בטעם האסור של "ואשה אל אחותה
לא תקח" אמר הכתוב "לצור", שעל-ידי-זה הן נעשות
שונאות זו לזו. והיות שבגדול-דין מסרה רחל את
הסימנים ללאה, לכן על-פי פשוטו של מקרא לא היה שייך
כאן האסור.

וימתו לו את-רחל בתו לו לאשה: (כט, כח)

ידועה הקשיא, הרי קימו האבות כל התורה כלה עד שלא
נתנה (בראשית רבה פרשה צה, ג ועוד), ואם-כן איך היה מתר
ליעקב לישא ב' אחיות, דלכאורה עבר בזה על הלאו
ד'ואשה אל אחותה לא תקח" (אחרי יח, יח).
והנה מזה שרש"י שמפרש "פשוטו של מקרא" לא מביא
שאלה זו, מובן שעל-פי פשוטו של מקרא, שאלה זו לא

כט ויהי לבן לרחל ברתה ית בלהה אמתה
לה לאמהו:

(כט) ויתן לבן לרחל בתו את-בלהה שפחתו לה לשפחה:

לועל אף לנת רחל ורחים אף ית רחל
מלאה ופלה עוד שבע שנים אחרנין:

(ל) ויבא גם אל-רחל ויאהב גם-את-רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבע-שנים אחרות:

כ"ט- עוד שבע-שנים אחרות • (כ"ח) "אחרות", הקישן לראשונות. מה ראשונות באמונה, אף האחרונות
באמונה, ואף-על-פי שברמאות בא עליו.

לא ויחזא יי ארי שניאתא לאה ויהי לה
עודי ורחל עקרא:

(לא) וירא יהוה כיי-שנואה לאה ויפתח את-רחמה ורחל עקרה:

לב ועדיאת לאה וילידת בר וקרת שמה
ראובן ארי אמרת ארי גלי קדם יי עלבוני
ארי קען ורחמני בעלי:

(לב) ויתגר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כיראה יהוה בעניי כי עתה יאהבני אישי:

כ"ט- ותקרא שמו ראובן • רבותינו פרשו: (ברכות ז)
אמרה: 'ראו מה בין בני לבן חמי שמכר את הבכורה

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לאה באחותה נתן דעתו לגרשה, וכיון
שפקדה הקדוש ברוך הוא בכנים אמר
לאמן של אלו אני מגרש. וזה טעם
"וירא אלהים", כי חמל עליה שלא
יעזבנה. ויש אומרים (הר"ם) כי שתיים
נשים שהאחת אחובה מאד תקרא
השניה שנואה כנגדה, כמו שאמר
ויאהב גם את רחל מלאה, לא ששנאה,
והיתה בושה בדבר וראה אלהים את
עניה: תורה לב

באחותה גם ביעקב, כי אם נאמר
שנהגה כבוד באביה שאחז בזה
והכניסה אליו ואל תמר בו, היה לה
להגיד או לרמוז כי היא לאה, אף כי
היתה מתנכרת כל הלילה, ולפיכך לא
הכירה עד שראה אותה בפקר, ולכן
שנאה יעקב. והאלהים יודע כי להנשא
אל צדיק עשתה בן ורחם עליה.
וכך אמרו בבראשית רבה (ע"ב ב) כיון
שראה יעקב מעשים שרמיה

(ל) ויאהב גם את רחל. הזכיר הכתוב
שגם אהב רחל יותר מלאה,
והטעם, בעבור כי הטבע לאהב יותר
האשה אשר ידע האדם בראשונה,
בענין שהזכיר חכמים בנשים (סנהדרין
כ"ב) ואינה כורתת ברית אלא למי
שעשאה כלי. והנה יעקב אהב רחל
מלאה שלא בדרך הארץ, וזה טעם
גם: תורה לא
(לא) כי שנואה לאה. הנה לאה רמיה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת ויצא)

בבני ישראל, והיא בחינתו ועבודתו הפרטית של כל אחד ואחד.

ועל-פי-זו אפשר לבאר ההפרש שבין שמות האבות לשמות השבטים. שמות האבות - המשכה כללית שבכל אחד מישראל, ושמות השבטים היינו שהמשכה באה בבחינת ציור פרטי בהתאם למהותו הפרטית של כל אחד, ומכיון ששמות אלו ענינם התחלקות ההמשכה לפי בחינות וציורים פרטים, לכן נאמר בכל אחד מהם טעם גלוי ופרטי המתאים לדרכתו ועבודתו הוא.

וזוהו גם הטעם ששמות השבטים נקראו על-ידי האמהות: ידוע ההפרש בין אב לאם בשיכות להולדת הבן - שעצם מציאות הבן הוא מטופת האב, והתחלקותו בהתחלקות בציור של פרטי אברים באה על-ידי שהיתו תשעה חודשים בבטן האם (ועל-דרך-זה הוא ההפרש ביניהם גם לאחר שנולד; התקשרותו הפנימית של האב להבן היא **עצמית** יותר, אולם **בגילוי** מורגש יותר הקישור והקירוב של האם להבן). ולכן נקראים חכמה ובינה: אב ואם (של המדות), כי חכמה היא נקודת השכל (בחינת ה'אב' של המדות), ובינה היא ההשגה שבאה בפרטים (ה'אם' של המדות), ועל-דרך-זה מובן גם כאן בנוגע להשבטים, שהתחלקות השבטים לפרטים שונים בפשוטות היתה על-ידי האמהות רחל ולאה כו' - ולכן על-ידן היתה גם קריאת השמות של השבטים, היינו התחלקות של בני ישראל לבחינות ומדרגות פרטיות.

אמנם עדן צריך להבין: הלא טעמי השמות המבוארים בפרשתנו, אינם מורים על שיכותם של השמות לבחינתם ועבודתם של השבטים עצמם הנקראים בשמות אלו, כפי-אם השיכות שלהם להאמהות שקראו שם זה: "כי ראה ה' **בעיני** כי עתה יאהבני וגו'", "כי שמע ה' כי שנואה **אנכי**" וכיוצא בזה?

ולכן מפרש רש"י בשם הראשון - ראובן (וממנו נלמד על כל השבטים): "פירשו רבותינו - אמרה, ראו מה בין **בני** לכן חמי כו'", היינו שהשיכות היא (לא רק להאם, כפי-אם ובעיקר) להבן הנקרא בשם זה מצד בחינתו ועבודתו.

מצינו הפרש בין קריאת שמות השבטים לקריאת שמות ה'אבות', אברהם יצחק ויעקב: (א) השמות של השבטים ניתנו על-ידי האמהות, מה-שאין-כן השמות של ה'אבות'; (ב) בכל אחד מהשבטים ניתן טעם לשם שנקרא בו, מה-שאין-כן בשמות ה'אבות', שלא נאמר בהם טעם **מפורש** בתורה, על כן קרא גו'.

ויבין זה בהקדים לבאר בענין השם: ידוע שהשם אשר יקראו לו אינו "הסכמה בעלמא", אלא שיש שיכות ממש לשם אל עצם הדבר; "אלא שאין השם מתחסל לנשמה כשהיא לעצמה, שהרי 'הנשמה עצמה קודם בואה בגוף אינה נקראת בשם כלל', כפי-אם כשבאה להחיות את הגוף "השם מוקשר הנשמה בגוף, והחיית הנמשכת מהנשמה ומחיה את הגוף היא נקשרת בשם".

אמנם בענין השם גופא, שעל-ידו המשכת החיות בגוף, יש ב' בחינות: (א) כמו שהוא פועל כללות ההתקשרות של הנשמה בגוף (ועל-דרך שם המין - אדם), (ב) כמו שהוא בא בגילוי בבחינת ציור פרטי בכל גוף וגוף לפי ערכו (השם הפרטי שיש לכל אחד).

והנה מבואר בתורה אור דבחינת ה'אבות' ישנה "בכל זמן בכל אדם. כי הנה אין קורין אבות אלא לשלשה. והענין שבחינת ה'אבות' היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור. . . אבל שאר בחינות ומעלות הצדיקים כגון השבטים ראובן שמעון לוי. . . יש לה אדם שאין בו כלל בחינות ומדרגות אלו, מה-שאין-כן בחינת ה'אבות' צריך להיות בכל אדם שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל".

והמובן מזה, דההפרש שבין בחינת האבות לבחינת השבטים הוא [לא רק בזה אשר בחינת האבות, של כל ג' האבות, ישנה בכל אחד מבני ישראל, מה-שאין-כן בחינת השבטים שאינה מוכרחת להיות בכל אחד כפי-אם בבחינת שבט שלו, אלא הפונה בזה היא] שהאבות, מכיון שהם שרש ומקור כל נשמות ישראל, הרי בחינת האבות ישנה בכל אחד מבני ישראל מצד ענינו העצמי להיותו חלק מכללות עם ישראל, וזוהי בחינה כללית שבה משתנים כל בני ישראל; אבל בחינת השבטים שבאשראל (היינו גם בחינת השבט הפרטי שלו) היא בחינה הבאה בהתחלקות

לג) ותהר עוד ותלד בן ותאמר כפי-שמע יהוה
כפי-שמואה אנכי ותתן לי גם-את-זה ותקרא שמו
שמעון: אף ית דין וקרת שמה שמעון:

לד) ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוה
אישו אלי כפי-ילדתי לו שלשה בנים על-כן
קרא-שמו לוי:

לג) ותהר עוד ותלד בן ותאמר כפי-שמע יהוה
כפי-שמואה אנכי ותתן לי גם-את-זה ותקרא שמו
שמעון:

לד) ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוה
אישו אלי כפי-ילדתי לו שלשה בנים על-כן
קרא-שמו לוי:

כתיב "ותקרא", (שהיא קראה), וזה כתב בו: "קרא", ויש מדרש אגדה ב"אלה הדברים" רבה, ששלח הקדוש-ברוך-הוא גבריאל והביאו לפניו, וקרא לו שם זה ונתן לו כ"ד מתנות כהנה, ועל שם שלוהו במתנות, קראו לוי.

כ"י הפעם ילדה אישי • (כ"י) לפי שהאמהות נביאות היו, ויודעות ש"ב שבטים יוצאים מעקב וארבע נשים ישא, אמרה: מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי בבנים. על-כן • כל מי שנאמר בו: "על-כן", מרבה באכלוסין, חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם. קרא שמו לוי • בכלם

לה ועדיא עזר וילידת בר ואמרת הדא זמנא אודה קדם יי על בן קרת שמה יהודה וקמת מלמילד:

(לה) ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את-יהוה על-כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת:

כ"י הפעם אודה • שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות.

א וחסות רחל ארי לא ילדת לעקב וקניא רחל באחתה ואמרת לעקב הב לי בנים ואם לא מימא אנא:

ל (א) ותרא רחל כי לא ילדה לעקב ותקנא רחל באחתה ותאמר אל-עקב הבה-לי בנים ואם-אין מתה אנכי:

עליה'?! • מתה אנכי • מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת (כ"י) •

כ"י ותקנא רחל באחתה • קנאה במעשיה הטובים. אמרה: 'אלולי שצדקה ממני, לא זכתה לבנים' (כ"י). הבה-לי • וכי כך עשה אביך לאמך, והלא התפלל

ב ותקוף ויגזא דעקב ברחל ואמר הא מני את בעינא הלא מן קדם יי תבעין די מנע מניך ולדא דמעין:

(ב) ויחר-אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלהים אנכי אשר-מנע ממך פרי-בטן:

לא היו לו בנים, אני יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני •

כ"י התחת • וכי במקומו אני? • אשר-מנע ממך • את אמרת שאעשה כאבא, אני איני כאבא, אבא

רמב"ן על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

ולחבל-לימה, והנה הצדקת בראותה שלא תוכל להסמך על תפלת יעקב, שבה להתפלל על עצמה, אל שומע צעקה, וזהו וישמע אליה אלהים (להלן פסוק כ"א):
ואולי נתקן על דעת רבותינו, כי יעקב אי אפשר שלא להתפלל על אשתו האהובה כי עקרה היא, אלא שלא נתקבלה תפלתו, ובאה עתה רחל להתעולל עליו לאמר שיתן לה בנים על כל פנים בתפלתו כי לא נופל הוא מאביו שעשה כן, ויחר אפו ואמר לה כי הדבר ביד אלהים ולא בידו, ואביו נשמעה תפלתו שהוא צדיק, ועתיד להיות לו זרע, אבל היא נמנע ממנה פרי בטן. ונכון הוא: תורה ג

ועל דרך הפשט אמרה רחל לעקב שיתן לה בנים, ובאמת דעתה לאמר שיתפלל עליה, אבל שיתפלל עליה עד שיתן לה בנים על כל פנים, ואם אין שתמית עצמה בצער. דברה שלא כהגון בקנאותה, וחשבה כי באהבתו אותה יתענה יעקב וילבש שק ואפר ויתפלל עד שיהיו לה בנים שלא תמות בצערה.
ויחר אף יעקב. שאין תפלת הצדיקים בידם שתשמע ותענה על כל פנים. ובעבור שדברה דרך געגועי הנשים האהובות להפחידו במיתתה חרה אפו, ולכך אמר לה שאינו במקום אלהים שיפקד העקרות על כל פנים, ואיננו חושש בדבר, כי ממנה נמנע פרי הבטן ולא ממנו, וזה ליסר אותה

(א"ב) הבה לי בנים. אמרו המפרשים (רש"י, רמב"ם) שתתפלל עלי. ואם אין מתה אנכי. לשון רש"י שמי שאין לו בנים חשוב כמת, והוא מדרש רבותינו (ב"ר ע"א ו). ואני תמה, אם כן למה חרה אפו ולמה אמר התחת אלהים אנכי, ושומע אל צדיקים ה'. ומה שאמר, אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים, ממך מנע ממני לא מנע, וכי הצדיקים אינן מתפללים בעד אחרים, והנה אליהו ואלישע התפללו בעד נשים נכריות (מ"א י"ז כ"א ו) ושם ב', ד' ו'. ונראה שבשביל זה תפסוהו רבותינו, אמרו בבראשית רבה (ע"א ו) אמר לו הקדוש ברוך הוא כך עונין את המעיקות, חזיר שבגיד עתידין לעמד לפני בנה:

(ג) וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמָתִי בָלָהָה בָּא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד
עַל-בְּרָכִי וְאִבְנָהּ גַם-אֲנֹכִי מִמֶּנָּה:

כ"י • על-ברכתי • פתגמו: 'ואנא ארבי'. ואבנה
גם-אנכי • מהו 'גם'? אמרה לו: 'זקנך אברהם היו
לו בנים מהגר, וזגר מתניו פגד שרה'. אמר לה:

(ד) וַתֵּתֶן-לוֹ אֶת-בְּלָחָה שְׁפָחָתָהּ לְאִשָּׁה וַיִּבֶא אֵלֶיהָ
יַעֲקֹב:

(ה) וַתַּהַר בְּלָחָה וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן:

(ו) וַתֹּאמֶר רַחֵל דְּגַנִּי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקוֹלִי וַיִּתֵּן-לִי
בֶּן עַל-כֵּן קָרָאתָ שְׁמוֹ דָּן:

כ"י • דגני אלהים • דגני וחיבני וזבני (כ"ד).

(ז) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בְּלָחָה שְׁפָחַת רַחֵל בֶּן שְׁנֵי
לְיַעֲקֹב:

(ח) וַתֹּאמֶר רַחֵל נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי עִם-אֲחֹתִי
גַם-יִכְלָתִי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי:

כ"י • נפתולי אלהים • מנחם בן סרוק פרשו
במחברת "צמיד פתיל", 'חבורים מאת המקום
נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים'. ואני מפרשו
לשון "עקש ופתלתל", נתעקשתי והפצרתי פצירות
ונפתולים הרבה למקום, להיות שנה לאחותי. גם

(ט) וַתֵּרָא לָאָה כִּי עֹמְדָה מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת-זִלְפָּה
שְׁפָחָתָהּ וַתֵּתֶן אֹתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בעבור זה שמע אליה, שיעמיד בנים
רבים, כי ידע בן דברי רבותינו (כ"ד ס"ח
י"א):
וַיִּתֵּן • כי מדעתם שנתנה הארץ
לזרעם, ואברהם ויצחק לא
הרבו בנים, הנה חפץ יעקב בנשים
רבות להרבות ורעו לנחל את הארץ,
כי דור רביעי ישובו הנה, ולכן רצה
לתן לו שפחתה שלא ישא
נכרית: תורה י

ולמה נתנה שפחתה לבעלה, והיא לא
היתה עקרה שתבנה ממנה, ואין דרך
הנשים להרבות נשים לבעליהן. אבל
נצטרף לומר כי היו נביאות (כ"ד ע"ב),
יודעות שעתידי יעקב להעמיד י"ב
שקטים, ורצה שיהיו לו רב הבנים
ממנה או משפחתה שהיא ברשותה,
ולא תתגרר אחותה עליה בבנים, ולכן
אמרה נתן אלהים שכרי אשר נתתי
שפחתי לאישי (ראה ויצא כ"ד), וכן יעקב

(ה) וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן. הזכיר בכל
השפחות ליעקב, להגיד כי הוא
חפץ ומודה בהם, ואינו נקרא לו בן
האמה רק בן ליעקב בבני הגבירות
המתחזים אליו. ואמר בלאה בן
חמישי וכן ששי ליעקב, בעבור רבוי
הבנים, לומר כי בכלן יחפץ ואת כלם
יקרב, ולא הזכיר בראשונים בן: תורה
(ט) וַתֵּרָא לָאָה כִּי עֹמְדָה מִלֶּדֶת. לא
ידעתי מה המעשה הנה ללאה,

י וילידת זלפה אמרת ללאה ליעקב בר:

(י) ותלד זלפה שפחת לאה ליעקב בן:

יבין שמכניסין לו את לאה, שכן מנהגן ליתן שפחה הגדולה לגדולה והקטנה לקטנה.

כ"י • ותלד זלפה • בכלן נאמר: 'הריון' חוץ מזלפה, לפי שהיתה בחירה מפלן ותינקת בשנים, ואין הריון נכר בה, וכדי לרמות ליעקב נתנה לבן ללאה, שלא

יב ואמרת לאה אתא גד וקרת ית שמה גד:

(יא) ותאמר לאה בא גד ותקרא את שמו גד:

ולא ידעתי על מה נכתב תבה אחת. דבר אחר: למה נקראת תבה אחת, בגד? כמו "בגדת ב" כשפאת אל שפחתי, כאיש שבגד באשת נעורים.

כ"י • בא גד • בא מזל טוב, כמו: (שבת סז ע"ב) 'גד גדי וסנוק לא'. ודומה לו: (ישעיה סח) "הערכים לגד שלחן". ומדרש אגדה שנוולד מהול, כמו: (דניאל ד) "גדו אילנא",

יב וילידת זלפה אמרת ללאה בר תנן ליעקב:

(יב) ותלד זלפה שפחת לאה בן שני ליעקב:

יב ואמרת לאה תשפחתא הות לי ארי כבן ישפחני נשא וקרת ית שמה אשר:

(יג) ותאמר לאה באשרי כי אשרוני בנות ותקרא את שמו אשר:

♦ יום רביעי ו' כסלו ♦

יד ואל ראובן ביומי חצד חטין ואשפח יברוחין בחקלא ואיתי יתהון ללאה אמה ואמרת רחל ללאה הבי כען לי מיברוחי דבריה:

(יד) וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל לאה אמו ותאמר רחל אל לאה תנינא לי מדודאי בגד:

יד דודאים • (סנהדרין צט) שיגלי. עשב הוא, ובלשון ישמעאל יסמין.

כ"י • בימי קציר חטים • להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר היה, ולא פשט ידו בגזל להביא חטים וישעורים, אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו.

טו ואמרת לה הזעיר דדברת ית בעלי ותסבין אף ית יברוחי דברי ואמרת רחל כבן ישפוב עמך בליליא חלף יברוחי דבריה:

(טו) ותאמר לה המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני ותאמר רחל לבן ישפב עמך הלילה תחת דודאי בגד:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

נפקדה רחל לא כדרך הרפואות, וראובן הביא ענפי הדודאים או הפרי, והוא כדמות תפוחים, ולקח ריח טוב, אבל השרש, והוא העשוי בצורת ראש וידים, לא הביא. והשרש הוא שאומרים עליו האנשים שיועיל להריון. ואם הדבר אמת, הוא בסגולה בהם, לא בטבעם. אבל לא ראיתי כן באחד מספרי הרפואות המדברים בהם: תורה טו

(טו) המעט קחתך את אישי. הטעם, המעט ממך שתקחי לך את אישי

גם כן ר' חזקוני אבא אמר יברוחין, והן יברוח בלשון ערבי: וכתב רבי אברהם דודאים אמר המתרגם יברוחין, וכך יקראו בלשון ישמעאל ויש לקח ריח טוב, וכן כתוב (שח"ש י' יד) הדודאים נתנו ריח, והם על צורת בן אדם כי יש להם דמות ראש וידים. ויש אומרים כי יועילו להריון. ואנכי לא ידעתי, בעבור שתולדתם קרה, אלו דבריה: והנכון כי רצתה בהן להשתעשע ולהתענג בריחן, כי בתפלה

(יד) דודאים. סיגלי (סנהדרין צט), ובלשון ישמעאל יאסמין. כך מצאתי בפרוש רש"י. ואינו כן, כי יאסמין בלשון ערבי כך שמו בדברי רבותינו, כדאמרינן בפרק במה טומנין (שבת נ"ג) האי כספא דיאסמין שרי, וסיגלי אומרים שהם "כנפסגא" שאמרו בהן (ברכות מ"ג) מברכין עליהם בורא עשבי בשמים. אבל אין זמנם בימי קציר חטים, אולי מצאם שם במקרה. והראוי לקבל בדודאים דעת אנקלוס שתרגם בהן יברוחין, ובבראשית רבה (ע"ב ב)

כ"י וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דִּוְדָאִי בְנִי • בְּתִמְחָה: וְלַעֲשׂוֹת עוֹד זֹאת, לִיקַח גַּם אֶת דִּוְדָאִי בְנִי? וְתַרְגּוּמוֹ 'וְתִסְבִּין'. לָכֵן יִשְׁכַּב עִמּוֹ הַלַּיְלָה • שְׁלֵי הֵיטָה שְׂכִיבָת לַיְלָה

(מז) וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבֹ וַתֵּצֵא לֵאמֹר לְקָרְאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוֹדָאִי בְנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הוּא:

כ"י שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ • נִתְּתִי לְרַחֵל שְׂכָרָה • בַּלַּיְלָה הוּא • הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא סִיעֵנו שְׂיֵצֵא מִשָּׁם יִשְׁשָׁכַר (כ"ח).

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לַיעֲקֹב בֵּן חַמִּישִׁי:

כ"י וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה • שֶׁהֵיטָה מִתְאַוָּה וּמִתְחַנֵּת לְהַרְבּוֹת שְׂבָטִים.

(יח) וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שִׁפְחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׁשָׁכַר:

(יט) וַתַּהַר עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֶּן־שֵׁשִׁי לַיעֲקֹב:

(כ) וַתֹּאמֶר לֵאָה וְכִדְנִי אֱלֹהִים אֹתִי זָבָד טוֹב הַפַּעַם וַיְבָלְנִי אִישִׁי כִּי־יִלְדַתִּי לוֹ שֵׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ וַיְבָלֶן:

כ"י זָבָד טוֹב • כְּתַרְגּוּמוֹ • יְבָלְנִי • לְשׁוֹן בֵּית זְבוּל, הוֹרֵב־רִי"א בְּלַע"ז. בֵּית מְדוּר, מַעֲתָה לֹא תִהְיֶה עֶקֶר דִּירָתוֹ אֲלֹא עֲמִי, שֵׁשִׁשׁ לִי בָנִים כִּנְגֵד כָּל נָשִׁיו'.

רמב"ן על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

כֵּן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שם בַּסּוּק כ"ז) הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךְ אֵף כִּי הַבֵּית הִנֵּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי, וְכֵן שָׁמַיִם יִרְחַ עֲמִד וְכֵלָה (תַּבְּסוּק ג' א), עֲמִד בְּמִקּוֹם שִׁתְּלוֹנָן בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְשֵׁם שֵׁם אֹהֶל בְּהֵם (תַּחֲלִים י"ט ה):

וַאֲנִקְלוֹם תַּרְגָּם **זָבָד טוֹב** "חֹלֶק טוֹב", וְלֹא הִבְיוּתִי סִבְרָתוֹ עַד שֶׁרָאִיתִי בְּתַרְגּוּם הַיְרֻשָּׁלָּמִי וְנוֹד יִתִּי מִיִּמְרָא דִּה' וְבוֹדִין טָבִין, וְלִמְדִיתִי שֶׁעָשׂוּ הַמֶּלֶךְ בְּאֵלּוֹ כְּתוּבָה בְּנִי, וְטָפְלוֹ אוֹתָהּ אֶל לְשׁוֹן אֶרֶמִית שְׁמִתְרָגְמִין צָדָה "וְדִין" (לֵהֲלֹ מִיב כ"ה). אֶמְרָה, שֶׁהֵבֵן הִנֵּה עָשָׂאוֹ הַשֵּׁם לֵה צָדָה טוֹבָה וְחֶלֶק טוֹב כִּי בַעֲלָה יִהְיֶה עֶקֶר דִּירָתוֹ עִמָּה לְרַב בְּנִיָּה, תַּתְּפָּרֶס עִמּוֹ בְּטוֹב לוֹ.

הַקְדָּשׁ. וְיִתְכַּן שֶׁאָמַר שֶׁהִיא מִלָּה מְרֻכָּת "זָבָד", כְּמִלַת מְדוּעָה, וּמִלַת בְּגָד (לַעֲלִי פִסוּק י"א) בְּכַתִּיבָהּ. וְהַסְגוּל וְהַפְתָּח מוֹמָרִים בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים, וְכָל שָׁבֶן בְּמִלּוֹת הַמְרֻכָּבוֹת. וְכֵן מִלַת צִלְמוֹת וּמִלַת בְּלַעְדִי. וְיִצְחָק מִלְשׁוֹן בְּדִים, בְּדִי עֲצִי שְׁטִים (שְׁמוֹת כ"ה י"ג), וְתַעֲשׂ בְּדִים וְתִשְׁלַח פֹּארוֹת (תַּחֲסָל י"ז ו'), כִּי עֲנִפִי הָאֵילָן הַגָּסִים נִקְרָאִים כֵּן, וְהַשְׁאִילוּהָ לְבָנִים, יֹאכֵל בְּדִיו בְּכוֹר מִן (אִיִּב י"ח י"ג), לֹא כֵן בְּדִיו (שְׁעִי ט"ז ו'): וְלָכֵן אֶמְרָה לֵאמֹר כִּי עָשָׂה לֵה הָאֱלֹהִים זֶה הֵבֵן בְּדִי טוֹב לְהִיּוֹת בַּעֲלָה מִתְלוֹנָן בַּעֲלָה, כִּי וְיְבָלְנִי בַּעֲלִי. וְכֵן בְּנֵה בְנִיתִי בֵּית זָבָל לָךְ (מִיִּא ח' י"ג), לְהַתְלוֹנָן בַּעֲלֹ, וְלִכְבוֹד עֲלִיוֹן יֹאמַר

בְּאֵלּוֹ אֶת אֲשֶׁתוֹ וַאֲנִי הָאֵמָה, אֵף כִּי תַעֲשִׂי עִמָּךְ גְּבִרָת לְקַחַת הַדּוֹדָאִים אֲשֶׁר אֲנִי מִתְעַנֶּגֶת בְּרִיחִן. וְיִתְכַּן שֶׁרָצָתָה בְּהֵן לְכָבוֹד יַעֲקֹב לְבִשָּׁם בְּהֵם יִצְעָיו, כִּי דָרָךְ נָשִׁים לָהּ, כְּעִנְיָן שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי ד' י"ז) נִפְתִּי מִשְׁכָּבִי מִר אֶהֱלִים וְקִנְמוֹן, וְלָכֵן אֶמְרָה לֵאמֹר הַמַּעַשׂ קַחְתָּךְ אֶת אִישִׁי מִמֶּנִּי אֵף כִּי תִקְחִי דִוְדָאִי בְנִי לְפָתוֹתוֹ בְּהֵם:

וַיֵּשׁ אוֹמְרִים הַדּוֹדָאִים עֲשִׂיבִים, וְיִסִּיפוּ הַתְּאַוָּה לְנָשִׁים, נִגְוֹר מִלְשׁוֹן עַת דּוֹדִים (תַּחֲסָל ט"ז ח), וְלָכֵן אֶמְרָה לֵאמֹר הַמַּעַשׂ קַחְתָּךְ אֶת אִישִׁי, בְּאֲשֶׁר הִזְכַּרְתִּי: תוֹרָה טו

(כ) וְכִדְנִי אֱלֹהִים אֹתִי זָבָד טוֹב. לֹא מִצָּאוֹ לְמִלָּה הַזֹּאת מוֹצֵא בְּלָשׁוֹן

(כא) וְאַחֲרַיִלְדָּה בַת וְתִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה: כא וּבָתֶּר בֶּן יִלְדֵת בְּרִתָּא וְקָרַת יָת שְׁמָהּ דִּינָה:

כ"י- דִּינָה • פָּרְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ, שְׁדָנָה לָאָה דִּין בְּעֶצְמָה: 'אִם זֶה זָכָר, לֹא תִהְיֶה רַחֵל אַחֲוִית בָּאֶחָת הַשְּׁפָחוֹת', וְהַתְּפִלָּה עָלֶיּוּ וְנִהְפֶּךְ לְנִקְבָּה (ברכות ט).

(כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־רַחֲמָהּ: כב וְעַל דּוּכְרָנָא דְרַחֵל קָדָם יי וּקְבִיל צְלוּתָהּ יי וְיִהְיֶה לָּהּ עָדוּי:

כ"י- וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רַחֵל • (כ"י) זָכָר לָהּ שְׁמִסְרָה סִמְנִיָּה לְאַחֲוִתָּהּ וְשִׁהִיתָה מִצָּרָה שְׁלֹא תַעֲלֶה בְּגוּרָלוּ שֶׁל עֶשׂו, שְׁמָא יִגְרָשְׁנָה יַעֲקֹב, לְפִי שְׁאִין לָהּ בְּנִים. ואף עֶשׂו הִרְשָׁע כִּף עָלָה בְּלָבוּ כְּשִׁשְׁמַע שְׁאִין לָהּ בְּנִים, הוּא שִׁיֶּסֶד הַפִּיט: 'הָאֲדָמּוֹן כִּבְשָׁ שְׁלֹא חָלָה, צָבָה לְקַחְתָּהּ לוֹ וְנִתְּבַהֲלָה'.

(כג) וַתֵּהָרֵ וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסָּף אֱלֹהִים אֶת־חֲרָפָתִי: כג וְעַדִּיאַת וִילִידַת בֶּר וַאֲמַרְתָּ כְּנִשׁ יי יָת חֲסוּדִי:

כ"י- אֶסָּף • הַכְּנִיסָה בְּמָקוֹם שְׁלֹא תִרְאָה, וְכֵן: (ישעיה ד) "אֶסָּף חֲרָפְתְּנוּ", (שמות ט) "וְלֹא יֵאָסֵף הַבִּיָּתָה", (ויאל ד) "אֶסָּפוּ נְגָהֵם", (ישעיה ט) "וַיִּרְחֹף לֹא יֵאָסֵף", לֹא שְׁמָן. חֲרָפָתִי • שְׁהִייתִי לְחֲרָפָה שְׁאִנִּי עָקְרָה, וְהָיוּ אוֹמְרִים עָלַי שְׁאֲעֲלָה לְחַלְקוֹ שֶׁל עֶשׂו הִרְשָׁע. וְאֲנִי: כָּל זְמַן שְׁאִין לֹאֲשָׁה בֶן, אִין לָהּ בְּמִי לְתִלּוֹת סְרַחְוִנָּה, מִשְׁשׁ לָהּ בֶּן, תּוֹלָה בּוֹ: מִי שֶׁבֶר כְּלִי זֶה? בְּנָךְ. מִי אָכַל תְּאֲנִים אֵלָיו? בְּנָךְ.

(כד) וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף וַיֹּסֵף אֱמֹר יִסָּף יְהוָה לִי בֶן אַחֲרִי: כד וְקָרַת יָת שְׁמָהּ יוֹסֵף לְמִימָר יוֹסֵף יי לִי בֶר אַחֲרָן:

כ"י- יִסָּף ה' לִי בֶן אַחֲרִי • יוֹדַעַת הִיָּתָה בְּנִבּוּאָה שְׁאִין יַעֲקֹב עֲתִיד לְהַעֲמִיד אֶלָּא שְׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים. אֲמָרָה: 'יְהִי רָצוֹן שְׁאוֹתוֹ שֶׁהוּא עֲתִיד לְהַעֲמִיד, יְהִי מִמֶּנִּי'. לָכֵף לֹא הַתְּפִלָּה אֶלָּא עַל בֶּן אַחֲרִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויצא תשכ"ט)

וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יוֹסֵף (ל, כד) רַש"י פִּרְשׁ לְעִיל שְׁכָל מִי שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ "עַל כֵּן" מִרְבָּה בְּאוֹכְלוֹסִין, וְהֵנִיּוּ יְהוּדָה וְדָן, שֶׁהָיוּ יוֹתֵר מְשֻׁשִׁים אֵלָּף. הָרִי בְּנֵי יוֹסֵף הָיוּ יוֹתֵר מְשֻׁבָּעִים אֵלָּף. וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, דְּהֵנָּה שְׁנֵי טַעֲמִים לְקִרְיַת שֵׁם "יוֹסֵף". א. אֶסָּף אֱלֹקִים אֶת חֲרָפָתִי. ב. יוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֲרִי. אֶלָּא שֶׁהִטְעַם הָרִאשׁוֹן לֹא נִתְפָּרַשׁ בְּתוֹב, שְׁכֵן רַחֵל לֹא רָצָתָה

רמב"ן על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

וְהָיוּ וְהִבְיִיתָ יִשְׁתּוּ בְּלִשְׁוֹנָהּ בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים, כְּמוֹ תַּאֲוָה וְתַאֲבָה (תהלים קיט ב), גִּי נִתְּתִי לְמִכְּבִּים (ישעיה ג' ו'), עַל גְּבִי חָרְשׁוֹ חֲרָשִׁים (תהלים קכ"ט ג'), וְכֵן לְקַצְבֵי הָרִים יִרְדְּתִי (יזח"ב ד'), כְּמוֹ לְקַצְוִי, וְכֵן לְפָרְדֵּר לְמַעַרְב אֲרִבְעָה (דח"י א' כ"ז יח), יֵאֱמָרוּ מִמֶּנּוּ פְּרוּר, דְּכִתִּיב (מ"ב כ"ג יא) אֶל לִשְׁכַּת נָתַן מֶלֶךְ הַסִּרִּיס אֲשֶׁר בְּפָרְזִירִים. וּפְרוּשׁ שְׁנִיָּהּ מִה שֶׁהוּא מְקִיר הַחוּמָה לְחוּצָה. וּמִגֶּרֶשׁ לְעָרִים (במדבר ל"ה ב') תִּרְגּוּם יְרוּשְׁלָמִי וּפְרוּר, וְכֵן תִּרְגּוּם יוֹנָתָן מִגֶּרֶשׁוֹת (יחזקאל כ"ז כ"ח): וּבְמִשְׁנָה מֵלֹא תִרְדּוּ, תִּרְבְּדוּ (קו"ר מ"ט): אֶהְיֶה לָּהּ כְּמִיָּה. בְּטַבְלָה שְׁאִין לָהּ לְבָבִיו (פסחים מ"ח), בְּמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִין מִמֶּנּוּ "לְבָבִיו" (כלים פ"ב מ"ג, מְקַנְאוֹת פ"ד מ"ב), וּבְמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִין מִמֶּנּוּ "לְבָבִיו". אִיִּצְטָבֵא (פסחים י"א) "אִצְטָבֵא" (ערוכין ע"ז: וְיִמָּא מ"ט. לִפִּי גִרְסַת הָעִירוֹ). וְכֵן כְּפִיִּצָא בְּהֵן הִרְבָּה, וְנִהְיָ בִירוּשְׁלָמִי (כָּלֵאִים פ"ה ה"כ"ט וְכָמוֹת פ"ז ד"ח וְעוֹד) "אֲבִיר" בְּבִי"ת בְּמָקוֹם ו'ו', שְׁאִינָם מְקִפִּידִים בְּכָף: תוֹרָה כֹּא (כג) אֶסָּף אֱלֹהִים אֶת חֲרָפָתִי. הַכְּנִיסָה בְּמָקוֹם שְׁלֹא תִרְאָה, וְכֵן וְלֹא יֵאָסֵף הַבִּיָּתָה (שמות ט' יט), וְכֹכְבִּים אֶסָּפוּ נְגָהֵם (ויאל ב' י'), וַיִּרְחֹף לֹא יֵאָסֵף (ישעיה ט' כ'), לֹא יִשְׁמָן, לְשׁוֹן רַש"י. וְרַבִּי אֲבָרְהָם אֲמָר כְּטַעַם כְּרַת

וַיִּנְאֶסְפָה שְׁמָהּ וְגִיל: וְהִנְבּוֹן דַּעַת אֲנָקְלוֹס שְׁעִשְׂאָן בְּלֹן לְשׁוֹן קְבוּץ וְכְנוּס כְּפִשׁוּטָם, מְלִשׁוֹן וַיִּנְאֶסְפוּ אֶת הַשְּׁלֹ (במדבר י"א ל"ב), כִּי מֵאֲסָפִיו יֵאֲכַלְהוּ (ישעיה ס"ב ט'). וְנִקְרָאֵת הַמִּיָּתָה אֲסִיפָה בְּהִיּוֹת נִקְבֵץ אֶל אֲבוּתָיו הַמֵּתִים. וְלֹא יֵאָסֵף הַבִּיָּתָה, לְהַקְבֵץ לְאֲנָשֵׁי בֵיתוֹ. וַאֲסָפוּ נְגָהֵם, שְׁקִבְצוֹ הָאוֹר בְּתוֹכָם וְלֹא הוֹצִיאוּ אוֹרָם לְחוּץ, אוֹ שְׁנֵאֲסָפוּ אֶל הָאֵהָל אֲשֶׁר לָהֶם בְּרִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם. וַיִּאֲמָרוּ אֲסִיפָה בְּחִרְפָּה, שֶׁתִּתְקַבֵּץ וְלֹא תִתְפָּרֵץ בֵּין בְּנֵי אָדָם לְהִיּוֹת נְדַבְּרִים בָּהּ עוֹד בְּחֻצוֹת: תוֹרָה כד

בטעם הראשון ואף לא בטעם השני (שקרי אין זה הטעם היחיד).

לפרסם שקררה לבנה בשם כזה שמשמעותו שמעתי יהיה לה במי לתלות את סריונה, ולכן אף הכתוב פסה טעם זה. מובן, אפוא, שאי אפשר לכתב "על כן", לא

כה ויהיה כד ולידת רחל ית יוסף ואמר יעקב ללכן שלחני ואיהך לאתרי ולארעי:

(כה) ויהי כאשר ילדה רחל את-יוסף ואמר יעקב אל-לכן שלחני ואלכה אל-מקומי ולארעי:

אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקדוש-ברוך-הוא, ורצה לשוב.

כ"י פאשר ילדה רחל את-יוסף. משנולד שטנו של עשו, שנאמר: (עובדיה א יח) "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה, ובית עשו לקש", אש בלא להבה

כו הב ית נשי וית בני די פלחית יתך בהן ואזיל ארי את ידעת ית פלחני דפלחתך:

(כו) תנה את-נשי ואת-ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה כי אתה ידעת את-עבדתי אשר עבדתיך: כ"י תנה את-נשי וגו'. איני רוצה לצאת פיראם ברשות.

כו ואמר לה לכן אם בען אשכחית רחמיך קדמך נסיתי וברכני יי בדיך:

(כו) ואמר אליו לכן אם-נא מצאתי חן בעיניך נחשתי וברכני יהוה בגלליך:

הצאן". אפשר יש לו בנים, והוא שולח בתו אצל הרועים? ועכשו היו לו בנים, שנאמר: (לקמן לא) "וישמע את דברי בני לכן".

כ"י נחשתי. מנחש הייתי, נסיתי בנחוש שלי שעל-ידך באה לי ברכה, כשבאת לכן לא היו לי בנים, שנאמר: (לעיל כט) "והנה רחל בתו באה עם

♦ יום חמישי ז' כסלו ♦

כח ואמר פריש אגרף עלי ואמת:

(כח) ואמר נקבה שכרך עלי ואמתנה:

כ"י נקבה שכרך. כתרגומו: 'פריש אגרף'.

כט ואמר לה את ידעת ית דפלחתך וית דתה בעירך עמי:

(כט) ואמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתיך ואת אשר-היה מקנך אתי:

כ"י ואת אשר-היה מקנך אתי. את חשבון מעוט מקנך שבא לידי מתחלה כמה היו.

ל ארי זעיר די תה לך קדמי ותקיר למסגי וברך יי יתך בדילי וכען אימתי אעביד אף אנא לביתי:

(ל) כי מעט אשר-היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך יהוה אתך לרגלי ועתה מתי אעשה גם-אנכי לביתי:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

יותר ראוי שיאמר, ואת מקנך אשר היה אתי, ידעת כי מעט אשר היה לך טרם בואי ויפרץ לרב: או נפרש, אתה ידעת את אשר עבדתיך, כי בכל כחי עשיתי, וידעת את אשר היה מקנך אתי כי ימים

עננה, ואמר לרגלי, כי מעט שבא רגלי בבית היית מתברך: תורה כח (כט) ואת אשר היה מקנך אתי. את חשבון מעוט מקנך שבא לידי כמה היה, לשון רש"י. כלומר, אתה ידעת כמה היה מקנך כשבאו אתי.

(כז) נחשתי וברכני ה' בגלליך. בעבורך וברכותך כי איש צדיק אתה. ולשון נחשתי נסיתי, וכל נחש נסיון. ויש אומרים (ראבי"ט) שהיה מנחש בתרפים. ויעקב אמר ויברך ה' אותך לרגלי, לא רצה לומר "בגללי" דרך

לְבִיתִי • לְעֶרְךָ בֵּיתִי, עֲכָשׁוּ אֵין עוֹשִׁין לְצֶרְפִי אֶלָּא
בְּנִי, וְצֶרְפִי (אֵין) לְהִיּוֹת עוֹשֶׂה גַם אֲנִי עִמָּהֶם לְסִמְכֹן,
וְזֶהוּ 'צֶם'.

לא ואמר מה אתן לך ואמר יעקב לא תתן
לי מדעם אם תעבד לי פתגמא הדין אתוב
אָרְעִי עֲנֶה אָסֹר:

כִּי־אֶלֶּלְגִּי • (ב"ר) עִם רְגְלִי, בְּשָׁכִיל בִּיאַת רְגְלִי בָּאת
אֶצְלָךְ הַבְּרָכָה, כְּמוֹ: (שמות יא) "הָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ",
(שופטים ח) "לָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלִי", הַבָּאִים עִמִּי. גַּם־אֲנֹכִי

(לא) וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן־לָךְ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא־תִתֶּן־לִי
מֵאוֹמָה אִם־תַּעֲשֶׂה־לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעָה
צִאנְךָ אֲשֹׁמֶר:

לב אָעֶבֶר בְּכָל־צִאנְךָ הַיּוֹם הַסֵּר מִשָּׁם כָּל־שֶׁהָ
נָקָד וּמְלֹא וְכָל־שֶׁהָ־חוּם בְּפִשְׁכִּים וּמְלֹא וּנְקָד
בְּעֵזִים וְהָיָה שְׁכָרִי:
אָגְרִי:

וטלאים בעזים ושחומים בפשכים יהיו שלי, ואותן
שִׁשְׁנֹן עֲכָשׁוּ, הִפְרַשׁ מֵהֶם וְהַפְקִידֶם בְּיַד בְּנֶיךָ, שְׁלֹא
תֹאמַר לִי עַל הַנּוֹלָדִים מַעֲתָה: 'אֵלֹהֵי הָיָה שָׁם מִתְחַלָּה',
וְעוֹד שְׁלֹא תֹאמַר לִי: 'עַל־יְדֵי הַזְּכָרִים שֶׁהֵן נִקְדִים
וטלאים, תִּלְדְּנָה הַנְּקִבּוֹת דְּגִמְתָּן מִכָּאן וְאֵילָף'.

לג וְעִנְתָּה־בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבֹא עַל־שְׁכָרִי
לְפָנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר־אֵינְנִי נָקָד וּמְלֹא בְּעֵזִים וְחוּם
בְּפִשְׁכִּים גָּנוּב הוּא אֵתִי:

וטלאים. וְכָל שֶׁתִּמְצָא בָּהֶן שְׁאֵינֻ נָקָד, או טְלוֹא,
או חוּם, בְּיָדוּעַ שֶׁגָּנוּבְתוֹ לָךְ וּבִגְנֻבָה הוּא שְׁרוּי
אֶצְלִי.

(לב) אָעֶבֶר בְּכָל־צִאנְךָ הַיּוֹם הַסֵּר מִשָּׁם כָּל־שֶׁהָ
נָקָד וּמְלֹא וְכָל־שֶׁהָ־חוּם בְּפִשְׁכִּים וּמְלֹא וּנְקָד
בְּעֵזִים וְהָיָה שְׁכָרִי:

כִּי־אֶלֶּלְגִּי • מְנַמֵּר בְּחִבְרָבוֹרוֹת דְּקוֹת כְּמוֹ נִקְדוֹת,
פּוֹנְטֵר־א־בָלַע־זוֹ. טְלוֹא • לְשׁוֹן טְלָאִים, חִבְרָבוֹרוֹת
רְחִבּוֹת. חוּם • שְׁחוּם, דּוּמָה לְאֵדִם, רוֹשׁוֹ בָּלַע־זוֹ,
לְשׁוֹן מִשְׁנֵה שְׁחִמְתִּית וְנִמְצָאת לְכֵנָה, לְעִנְיַן הַתְּבֹאָה.
וְהָיָה שְׁכָרִי • אוֹתָן שִׁיּוּלְדוֹ מִכָּאן וְלִהְבֵּא נִקְדִים

(לג) וְעִנְתָּה־בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר כִּי־תָבֹא עַל־שְׁכָרִי
לְפָנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר־אֵינְנִי נָקָד וּמְלֹא בְּעֵזִים וְחוּם
בְּפִשְׁכִּים גָּנוּב הוּא אֵתִי:

כִּי־אֶלֶּלְגִּי • וְעִנְתָּה־בִּי וְגו' • אִם תִּתְּשֶׁדְנִי שְׁאֵנִי נוֹטֵל
מִשְׁלָךְ כְּלוּם, תַּעֲנֶה בִּי צִדְקָתִי, כִּי תִבֵּא צִדְקָתִי וְתַעֲדִי
עַל שְׁכָרִי לְפָנֶיךָ, שְׁלֹא תִמְצָא בְּעֶדְרִי כִּי־אִם נִקְדִים

רמב"ן על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

דעת רבי אברהם (בפסוק ל"ח). ופרוש כל
שה נקד וטלוא, תיש. וטלוא ונקד
בעזים, הנקבות, כמו שאמר (שם) ויסר
ביום ההוא את התנישים ואת כל
העזים. ופרוש כל אשר לכן בו,
בנזכרים, וכל חום בפשכים:
ולפי דעתי כי כל נקד וטלוא בפשכים
וכל חום בהם היה שכרו, שהרי
לא עשה במקלות מראה חום, והיה
מפסיד שכרו מן הפשכים שהם מיטב
הצאן. וכן בחלומי הראוהו העולים
על הצאן גקדים גקדים, אין בהם
חום. ופרוש הכתוב, הסר משם כל
שה נקד וטלוא וכל חום בפשכים,
והסר טלוא ונקד בעזים והיה שכרי,
שלשת המקראות בפשכים והשנים
בעזים. ואמר וענתה בי צדקתי ביום
מחר כי כל אשר איננו נקד וטלוא

רחל מלאה (לעיל כ"ט ל'), וגם אהב את
רחל מלאה. וכן גם אתכה הרגתי (במדבר
כ"ב ל"א), גם הרגתי אותך, ורבים
כן: תורה לא
(לב) וטעם נקד וטלוא. נקד או טלוא:
וכל שה חום. פרשו בו (הראב"ע והרד"ק)
שחר, כי השחרות מפני החם. ואיננו
נכון בעיני, כי רב הפשכים שחורים,
אף כי בארץ קדם שהיא חמה, ואם כן
יהיו כלם ליעקב.
והנכון דעת אנקלוס "שחום", והוא
קרוב לאדם וקורין אותו
רו"ש, וכן פרש רש"י. והיה חום מגזרת
ואור החמה (שעשה ל' כ"ז), שהוא דומה
לשמש אשר יתאדם קצת:
והיה שכרי. לשון רש"י, אותן שיולדו
מכאן ולהבא נקדים וטלואים
בעזים ושחומים בפשכים יהיו שלי. וכן

רבים הם, וידעת כי מעט אשר היה לך
לפני ויפער לרב שלא בדרך כל הארץ,
רק ברפת ה' היא אשר באה מעת בא
רגלי בביתך, והוא הנכון: תורה ל
(ל) אעשה גם אנכי לביתי. עכשיו
אין עושין לצרכי אלא בני וצריך
אני להיות עושה עמקן לסמכן, וזהו
גם, לשון רש"י. ולא מצאנו שיהיה
ליעקב צאן, ולא שירעו אותן בניו
הקטנים. והגדול שבהם בן שש שנים
או פחות, כי לכן יתכן שהיו לו בנים
קטנים מרחל בטרם בא יעקב, ועתה
הם ראויים לרעות הצאן. ואולי על
נשיו ועל עבדיו אמר שהיו עושים לו
במלאכה, ואין כל זה נכון:
אבל פרוש מתי אעשה גם אנכי לביתי,
מתי אעשה אנכי גם לביתי באשר
עשיתי גם לביתך, וכן ויאהב גם את

(לד) וַיֹּאמֶר לָכֵן הֵן לֹא יִהְיֶה כְּדִבְרְךָ:

לד ואמר לכן הן לא יהי כדברך:

כ"א הן • לשון קבלת דברים. לוי יהי כדברך • הלואי שתחפץ בכך.

(לה) וַיִּסַּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתִּישִׁים הָעֶקְדִּים וְהַטְּלָאִים וְאֵת פְּלִי־הָעֵזִים הַנִּקְדּוֹת וְהַטְּלָאִת כֹּל אֲשֶׁר־לָבֶן בּוֹ וּכְל־חֹם בְּפִשְׁכִּים וַיִּתֵּן בִּיד־בְּנָיו:

כ"א ויסר • לכן ביום ההוא וגו'. התישים • עזים זכרים. כל אשר-לבן בו • כל אשר היתה בו חבורות לבנות. ויתן • לכן ביד בניו.

(לו) וַיֵּשֶׁם דָּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינוֹ וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת־צֹאן לָבֶן הַנּוֹתֶרֶת:

לוי וישם מהלך תלת ימים בימיו ויבין יעקב ויעקב רעי ית ענא דלכן דאשתארן:

כ"א הנותרת • הרעועות שבהן, החולות והעקרות, שאינן אלא שירים, אותן מסר לו.

(לז) וַיִּקַּח־לּוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לִבְנָה לָח וְלוֹז וְעֶרְמוֹן וּפְצָל בָּהֶן פְּצָלוֹת לִבְנוֹת מַחֲשֵׁף הַלָּבֶן אֲשֶׁר עַל־הַמִּקְלוֹת:

לז וינסיב לה יעקב חוטרין דלכן רטיבין דדלוז ודדלוז וקליף בהון קלפין חורין קלוף חור די על חוטרין:

כ"א מקל לבנה • עץ הוא ושמו לבנה, כמה דתימא: (הושע ד) "תחת אלון ולבנה". ואומר אני, הוא שקורין טרימב"ל, שהוא לבן. לח • כשהוא רטב. ולוז • ועוד לקח מקל לוז, עץ שגדלין בו אגוזים דקים,

קולדר"י בלע"ז. וערמון • קשטני"ר בלע"ז. פצלות • קלופים קלופים, שהיה עושהו מנמר. מחשף הלכן • גלוי לכן של מקל, כשהיה קולפו היה נראה ונגלה לכן שלו במקום הקלוף.

(לח) וַיִּצַּג אֶת־הַמִּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֹהֲטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצֹּאן לִשְׁתוֹת לִנְכַח הַצֹּאן וַיַּחֲמֵהָ בִּבְאֵן לִשְׁתוֹת:

לח וידעיין ית חוטרין די קליף ברהטין אמר בית שקנא דמנא אמר דאמן (נ"י דאמן) ענא למשתי לקבלהון דענא ומתיחמן במיתיהון למשתי:

כ"א ויצג • תרגומו: 'ודעיץ', לשון תחיבה ונעיצה היא בלשון ארמית, והרבה יש בגמרא: 'דצה שמקצר את לשונו. ברהטים • במרוצות המים,

ושלפה', 'דץ ביה מיד', דצה כמו דעצה, אלא שמקצר את לשונו. ברהטים • במרוצות המים,

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

בעזים וגם חום בכשבים גנוב הוא אתי: תורה לג (לה) וטעם ויסר ביום ההוא את התישים. ספר הכתוב כי יעקב אמר סתם הסר משם טלוא ונקד בעזים, ולכן חשש לזרע האב, והפריש הזכרים והנקבות, והפריש אפילו העקדים אשר להן לכן מעט ברגליהם במקום העקדה, והפריש בכשבים כל אשר לכן בו וכל חום. ואם יהיה כל אשר לכן בו לומר שהפריש בתישים ובעזים כל אשר בו מראה לכן בין עקד בין ברה, והיה וכל חום מוסף על המראות הנזכרות. וטעם הוסיפו בשכר הכשבים חום, מפני שאין בתולדתם להיותם בעלי גנין פתישים והעזים, ואין בתולדת העזים להיות בהם חום: תורה לו (לז) ויקח לו יעקב מקל לבנה. כיון שהסכימו להיות שברו באלה היה רשאי לעשות כל מה שיוכל להולידם בן. ואולי התנה יעקב שיעשה בהן כל מה שירצה, כי לכן לא היה יודע בתולדה הזו, והרועים לא היו מרגישים בדבר בראותם המקלות ברהטים פעם אחת בשנה בימי ניסן,

כי בהעטיפה הצאן בימי תשרי לא ישים, שלא ישאר ללכן עד פסח. ויש אומרים (הרד"ק) כי השנה הראשונה נולדו ליעקב נקדים וטלואים רבים בברכת השם אשר הראה לו המלאך, ושם המקלות בפני אלו שהיו שלו שיולידו בדמותם, שלא יאמר לכן כאשר יולדו כי גנוב הוא אתו. וזה פרוש בכל יחם הצאן המקשרות, שהם הנולדים לו, ובהעטיפה הצאן של לכן לא ישים, והיה העטופים ללכן, אשר לא יולדו נקדים, והקשרים כלם ליעקב, כי יולדו נקדים: תורה לח

וְהִזְכֵּר רֹכְבָהּ, וְיִזְכֹּר כִּי־צֵא בּוֹ. רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא אוֹמֵר: הַמִּים נֶעֱשִׂין זֶרַע בְּמַעֲיָהֶן וְלֹא הָיוּ צְרִיכוֹת לְזָכֵר, וְזָהוּ: "וַיַּחֲמֶנָה וְגו'" (רצח לומר, בתכה זו התחברו לשון זכר ונקבה, כמו שכתב הרב אברהם בן עזרא).

בְּבִרְכוֹת הַעֲשׂוּיֹת בְּאֶרֶץ לְהַשְׁקוֹת שֶׁם הַצֵּאן. אֲשֶׁר תִּבְאֵן וְגו'. בְּרֵהִטִּים אֲשֶׁר תִּבְאֵנָה הַצֵּאן לְשִׁתּוֹת, שֶׁם הַצִּיג הַמַּקְלוֹת לְנִכַח הַצֵּאן. וַיַּחֲמֶנָה וְגו' (כ"ה) הַבְּהֵמָה רוֹאֶה אֶת הַמַּקְלוֹת וְהִיא נִרְמַעַת לְאַחֲרֶיהָ,

לט ואתחמא ענא בחוטריא וילידא ענא רגולין נמורין ורקועין:

(לט) וַיַּחֲמֹ הַצֵּאן אֶל־הַמַּקְלוֹת וַתִּלְדֵּן הַצֵּאן עֲקָדִים נֶקֱדִים וּמִלֵּאִים:

נ"י אֶל־הַמַּקְלוֹת • אֶל מְרֹאוֹת הַמַּקְלוֹת. עֲקָדִים • מְשֻׁנִּים בְּמָקוֹם עֲקִידָתָן, הֵם קָרְסְלֵי יְדֵיהֶן וְרַגְלֵיהֶן.

מ ואמריא אפרש יעקב ויהב בריש ענא כל דרגול וכל דשחום בענא דלכון ושוי לה עדריין בלחודיהי ולא ערבנון עם ענא דלכון:

(מ) וְהַכְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פָּנֵי הַצֵּאן אֶל־עֶקֶד וְכָל־חֹם בְּצֵאן לָבֹן וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל־צֵאן לָבֹן:

שנאמר: "ויתן פני הצאן אל־עקד", שהיו פני הצאן אל העקדים ואֵל כָּל חֹם שֶׁמָּצָא בְּצֵאן לָבֹן. וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי.

נ"י וְהַכְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב • הַנּוֹלָדִים עֲקָדִים נֶקֱדִים, הַבְּדִיל וְהִפְרִיד לַעֲצָמָן וַעֲשֶׂה אוֹתָן עֶדֶר עֶדֶר לְבָדוֹ, וְהוֹלִיךְ אוֹתוֹ הָעֶדֶר הָעֶקֶד לִפְנֵי הַצֵּאן, וּפְנֵי הַצֵּאן הַהוֹלְכוֹת אַחֲרֵיהֶם צוֹפוֹת אֲלֵיהֶם. וְזֶהוּ

מא ויהי בכל עדן דמתיחמן ענא מבכרתא ומשוי יעקב ית חוטריא לעיני ענא ברהטאי ליחמותהון בחוטריא:

(מא) וְהָיָה בְּכָל־יָחַם הַצֵּאן הַמִּקְשָׁרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת־הַמַּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֵּאן בְּרֵהִטִּים לִיַּחֲמָנָה בַּמַּקְלוֹת:

בְּקוֹשְׁרִים" (שם) "וְהָיָה הַקָּשָׁר אַמִּיץ", אוֹתָן הַמִּתְקַשְּׁרוֹת יַחַד לְמַהֵר עֲבוּרָן.

נ"י הַמִּקְשָׁרוֹת • כְּתִירוֹמוֹ: 'הַבְּכִירוֹת', וְאֵין לוֹ עֵד בַּמִּקְרָא. וּמִנַּחֵם חֲבָרוּ עִם (שמואל ב טו) "אֲחִיתֶּפֶל

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

והחום, והולכים לפני הכשבים, ולא שתם על צאן לָבֹן כִּי הָיוּ שָׂכָרוּ. וְטַעַם בְּצֵאן לָבֹן, שֶׁעָשָׂה בֵּן בְּכָל צֵאן לָבֹן, וְהִנֵּה הָעֶקֶד בְּכֻשְׁבִּים הָיוּ שְׁלוֹ: וְאֵל תִּשְׁאַל, לָמָּה אָמַר הַכְּשָׁבִים וְאָמַר פְּנֵי הַצֵּאן, כִּי דָרַךְ מִקְרָאוֹת לְדַבֵּר בֵּן, וּבִפְרָשָׁה הִזְאת בְּדוּמָה לוֹ, בְּהַר הַגִּלְעָד (לחל ל"א ב"א). וְטַעַם עֲשׂוֹתוֹ בֵּן בְּכֻשְׁבִּים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בַּמַּקְלוֹת חֹם, או שִׁיעָרַת בְּתוֹלְדָת הַכְּשָׁבִים שֶׁצְרִיכִים לְסִימָנִים רַבִּים בְּכִבְדוֹתָם יוֹתֵר מִן הַתִּישִׁים, לְקַלּוֹתָם: תורה מא (מא) הַצֵּאן הַמִּקְשָׁרוֹת. הַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי בְּלִשׁוֹן הַזֶּה שֶׁהֵם הַצֵּאן אֲשֶׁר הוֹכְרִים מֵהֶם הוֹלְכִים אַחֵר הַנִּקְבוֹת בְּכָל עֵת, לֹא יִתְפָּרְדוּ מֵהֶם לְרֹב תַּאֲוָתָם מִלִּשׁוֹן וּנְפִשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ (לחל מ"ד ל"א). וְלִשׁוֹן חֲכָמִים בֵּן הוּא (בכורות כ"ד). חֲזִיר פָּרוֹךְ אַחֵר רַחֵל, בְּפָרוּכִין אַחֲרֶיהָ

אֲשֶׁר הוֹלִיךְ לִפְנֵי הַצֵּאן. וְעוֹד, שֶׁלֹּא אָמַר שְׁנוֹלֵד שֶׁם חֹם. וְעוֹד, כִּי לִפִּי דַעַת הָרַב אֵין בְּכֻשְׁבִּים עֶקֶד וְטִלּוּא, שְׂאִינִם שָׂכָרוּ, וְלֹא עָשָׂה לָהֶם מַקְלוֹת: אֲבָל פְּרוּשׁ הַכְּתוּב שֶׁהִפְרִיד הַכְּשָׁבִים מִן הָעִזִּים וַעֲשֶׂה מִהֵן עֶדֶר מִיָּחֵד, וְהִנֵּה הָיוּ לוֹ עֶדֶר כְּשָׁבִים וְעֶדֶר עִזִּים, וְנִתֵּן פְּנֵי כָּל הַצֵּאן, עֶדֶר הַכְּשָׁבִים וְעֶדֶר הָעִזִּים, אֵל הָעֲקָדִים וְאֵל כָּל חֹם אֲשֶׁר בְּכָל צֵאן לָבֹן. שֶׁשֶּׁם הָעֲקָדִים לִפְנֵי הָעִזִּים, וְכָל חֹם לִפְנֵי הַכְּשָׁבִים, עַל דַּעַת הָרַאשׁוֹנִים, או הָעֲקָדִים וְכָל חֹם לִפְנֵי הַכְּשָׁבִים, עַל דַּעַתָּה. כִּי צִרְךָ הַהִפְרָדָה מִפְּנֵי הַחֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׂכָרוּ בְּכֻשְׁבִּים לְבָדוֹ: וְהַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי שִׂיאֵמַר כִּי הַכְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וְנִתֵּן פְּנֵי הַצֵּאן הַנִּזְכָּר, שֶׁהֵם הַכְּשָׁבִים, אֵל עֶקֶד וְאֵל כָּל חֹם, וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ מִן הָעֶקֶד

(מ) וְהַכְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב. פִּרְשׁ רַש"י הַנּוֹלָדִים עֲקָדִים נֶקֱדִים הַבְּדִילִם לַעֲצָמָם, וַעֲשֶׂה אוֹתָן עֶדֶר לְבָדוֹ, וְהוֹלִיךְ אוֹתוֹ הָעֶדֶר הָעֶקֶד לִפְנֵי הַצֵּאן, וּפְנֵי הַצֵּאן הַהוֹלְכוֹת אַחֲרֵיהֶן צוֹפוֹת בְּאֵלּוֹ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֵּאן אֶל עֶקֶד, שֶׁהָיוּ פְּנֵי הַצֵּאן אֵל עֶקֶד וְאֵל כָּל חֹם שֶׁנִּמְצָא בְּצֵאן לָבֹן. וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל צֵאן לָבֹן, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי. זֶה לִשׁוֹן הָרַב: וְאֵין דְּבָרָיו בְּכָאן כְּבוֹנִים, כִּי לָמָּה הִפְרִיד הַכְּשָׁבִים, וְלֹא נִשְׁאָר בְּעֶדֶר לָבֹן נֶקֶד אוֹ חֹם לֹא בְּכֻשְׁבִּים וְלֹא בְּעִזִּים. וְאֵם הָיוּ הַנִּקְרָדִים אוֹתָם אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ הַצֵּאן עֲקָדִים נֶקֱדִים וְטִלּוּאִים, שֶׁהָיוּ שְׁלוֹ, וּמֵהֶם עָשָׂה הָעֶדֶר הַזֶּה הָעֶקֶד. לָמָּה הִפְרִיד הַכְּשָׁבִים לְבָדָם וְלֹא לָקַח גַּם הַתִּישִׁים וְהָעִזִּים שְׁנוֹלְדוֹ לוֹ בֵּן, וַיַּעֲשֶׂה מִכֵּלָם הָעֶדֶר הָעֶקֶד הַזֶּה

(מב) וּבַהֲעֵטִיף הֵצֵאֵן לֹא יֵשׁוּם וְהָיָה הָעֵטֵפִים לְלֶבָן
וְהַקְשָׁרִים לְעֵקֶב:

כ"י - וּבַהֲעֵטִיף • לְשׁוֹן אַחֵר, פְּתַגְמוֹ: 'וּבַקְלִישׁוֹת'.
וּמִנַּחֲמָם חִבְרוּ עִם: (ישעיה ג) "הַמְחַלְצוֹת וְהַמַּעֲטָפוֹת",

(מג) וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי־לּוֹ צֶאֱן רַבּוֹת
וַשְּׁפָחוֹת וְעֶבְדִּים וְגַמְלִים וְחֻמְרִים:

כ"י - צֶאֱן רַבּוֹת • פְּרוֹת וְרַבּוֹת יוֹתֵר מִשְׁאָר צֶאֱן. וַשְּׁפָחוֹת וְעֶבְדִּים • מְכַר צֶאֱנוּ בְּדָמִים יָקָרִים, וְלוֹקַח לּוֹ
בָּל אֵלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ש"פ ויצא, יו"ד כסלו, ה'תש"ט)

מִאֲרֵץ־יִשְׂרָאֵל (אף שְׁהִיְתָה עֲדֵין קוֹדֶם הַבִּירוֹר).
מִה־שְׂאִין־כֵּן יַעֲקֹב - נֶאֱמַר בּוֹ "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ
חֲרָנָה":

בַּתְחִילָה הָיָה יַעֲקֹב בְּבֵאֵר שֶׁבַע - אֲצֵל יִצְחָק, אֲשֶׁר גַּם
בְּהִיּוֹת לְמִטָּה בְּגוֹף הָיָה בְּאוֹתוֹ מַעֲמֵד וּמוֹצֵב כְּמוֹ לְמַעֲלָה,
שֶׁלֹּכַן גַּם בְּחַיּוֹ נֶאֱמַר "אֵלָּקִי יִצְחָק", אֶף־עַל־פִּי שֶׁ"אֵין
הַקֶּבֶד" מִיַּחַד שָׁמֹו עַל הַצְדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם.

וְלֹא־חֲרִי־כֵן הָיָה י"ד שָׁנָה בְּבֵית מִדְרָשׁ שֶׁל שָׁם וְעָבַר, כִּפִּי
שֶׁדָרְשׁוּ חֻכְמֵינוּ ז"ל עַל הַפֶּסוּק "וַיִּשְׁכַּב בְּמִקוֹם הַהוּא",
"בְּאוֹתוֹ מִקוֹם שָׁכַב, אֲבָל י"ד שָׁנִים שֶׁשִּׁימַשׁ בְּבֵית עָבַר לֹא
שָׁכַב בְּלֵילָה, שֶׁהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה", וּמוֹכֵן גּוֹדֵל מַעֲלַת
מִדְרָגָתוֹ בְּאוֹתוֹ זְמַן.

וּלְמִרְוֹת זֹאת - הֵלֶךְ מִשָּׁם "חֲרָנָה", אֲשֶׁר נוֹסֵף עַל שְׁנֵי
הַפִּירוּשִׁים שֶׁבָּזָהַר, אִם קָאֵי עַל מַלְכוּת אוֹ עַל עוֹלָמוֹת
בְּרִיאָה יִצְיָרָה־עֲשִׂיָּה (כִּפִּי שֶׁנֶּזְקֵר בְּהַמְאָמָר), הִרִיזָה קָאֵי גַם
עַל "חֲרָנָה" כִּפְשׁוּטוֹ - "חֲרוֹן אַף שֶׁל מִקוֹם (בְּעוֹלָם)", שְׁזוּהִי
הַמִּדְרָגָה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָה.

וּבְהִיּוֹתוֹ בַּחֲרָן - עֵסֶק בְּבִירוֹר הַחֻמְרִיּוֹת כּו', שֶׁזָּהוּ מֵה
שֶׁכְּתוּב "וְהָיָה לִי שׁוֹר וְחֻמּוֹר וְגו'", וְדוֹקָא עַל־יִדְיָהּ נַעֲשֶׂה
הָעֲנָן ד' וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד, שְׁתֵּי פְעָמִים "מְאֹד".
וְעֲנִינּוּ בְּעִבּוּדָה:

הַחִלּוּק בֵּין תּוֹרָה לְמִצְוֹת הוּא - שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּרוּחַנִיּוֹת,
וְהַמִּצְוֹת הֵן בְּגִשְׁמִיּוֹת, כְּמוֹ צִיצִית בְּצִמּוֹר גִּשְׁמִי וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.
וְהִרִי תַּקְלִית הַתּוֹרָה הִיא בְּשִׁבִּיל הַמִּצְוֹת, כְּמֹאמֶר רַבּוֹתֵינוּ
ז"ל "גְּדוֹל תַּלְמוּד שֶׁמְבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה", וְלַעֲדִיד־לְבָא יְהִיָּה
מַעֲשֶׂה גְדוֹל - שֶׁהַמַּעֲלָה בָּזֶה הִיא מִצַּד בִּירוֹר הַדָּבָר
הַגִּשְׁמִי. וַיְתִירָה מִזֶּה - בְּבִירוֹר דְּבִרֵי הַרְשׁוֹת, שֶׁזָּהוּ עֲנָן

עַל הַפֶּסוּק "וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד" - מְבֹאֵר אֲדַמּוֹר
הָאֲמֻצָּעִי כֶּפֶל הַלְשׁוֹן "מְאֹד מְאֹד":

"מְאֹד" - הוּא עֲנָן הַרְבּוּי שֶׁבֶּא מִצַּד הַתַּחֲלָקוֹת הַגְּבוּרוֹת.
הֵינּוּ, גְּבוּרוֹת עֲלִיוֹנוֹת דִּי־יִצְחָק, כְּמוֹ גְּבוּרוֹת גִּשְׁמִים, שֶׁמִּצַּד
הַגְּבוּרוֹת יוֹרְדִים הַגִּשְׁמִים טִיפִין טִיפִין בְּרִיבּוּי, וְזוֹהוּ גַם
שֶׁבְּכַרְפֵּת יִצְחָק נֶאֱמַר "וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹקִים", בְּחִינַת הַגְּבוּרָה,
שֶׁבְּחִינָה זוֹ הִיא מְקוֹר הַבְּרָכוֹת לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְגַם בְּמִתָּן
תּוֹרָה נֶאֱמַר "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים גּוֹ", וּבַלְשׁוֹן חֻכְמֵינוּ ז"ל "מִפִּי
הַגְּבוּרָה שֶׁמַּעֲנוּם", כִּיּוֹן שֶׁהַגְּבוּרוֹת הֵן מְקוֹר הַהִשְׁפָּעָה.

אֲמֵנָם, הָעֲנָן ד' מְאֹד מְאֹד שְׁתֵּי פְעָמִים - נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי
עֲבֻדַּת הַבִּירוֹרִים שֶׁהִיְתָה אֲצֵל יַעֲקֹב, בְּחִינַת עוֹלָם הַתִּיקוֹן,
שֶׁעַל־יִדְיָהּ מַגִּיעִים לְדֶרֶגָא נַעֲלִית יוֹתֵר גַּם מִהַגְּבוּרוֹת
הָעֲלִיוֹנוֹת דִּי־יִצְחָק, גְּבוּרוֹת דָּתָהּ, וְלַמַּעֲלָה גַם מִבְּחִינַת לָבָן,
לִזְכֵּן הָעֲלִיוֹן, עַל שֶׁם "שִׁמְלִבִּין עוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל",
כְּדֹאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ "מְאֹד יוֹתֵר מִאֲבִיו (יִצְחָק), מְאֹד יוֹתֵר
מִלָּבָן". וְהֵינּוּ, לִפִּי שֶׁשָּׁרֵשׁ הַתִּיקוֹן הוּא לַמַּעֲלָה גַם מִתַּהוֹ.
וְזוֹהוּ גַם מֵה שֶׁכְּתוּב "טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד" - שֶׁזָּהוּ מִצַּד
עֲבֻדַּת הַבִּירוֹרִים בְּאָרֶץ שֶׁבָּעָה עֲמִמִּין לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה "אָרֶץ
יִשְׂרָאֵל".

וְהָעֲנָן בָּזֶה: אֲבָרְהָם - שֶׁ"כְּתוּב בּוֹ וַאֲבָרְהָם כְּבֵד מְאֹד, פֶּעַם
אַחַת" (דְּלֹא כִּיעֲקֹב שֶׁכְּתוּב בּוֹ שְׁתֵּי פְעָמִים מְאֹד) - לֹא
הִתְעַסֵּק בְּעֲבֻדַּת הַבִּירוֹרִים, לְבָרַר אֶת הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים
שֶׁבְּעוֹלָם. וְגַם מֵה שֶׁמִּצִּינוּ בְּאַבְרָהָם הָעֲנָן ד' הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר
עָשׂוּ בַּחֲרָן - הִרִי עֲנָן זֶה הָיָה רַק בְּדֶרֶךְ עֲרֵא וּלְפִי שְׁעָה,
וְזוֹהוּ הַטַּעַם שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מָה אִירַע לִיּוֹצֵאֵי חֻלְצֵיהֶם שֶׁל
הַגֵּרִים שֶׁנִּתְּגָרוּ עַל־יְדֵי אֲבָרְהָם.

וְכַמּוֹכֵן יִצְחָק - שֶׁהִרִי הָיָה "עוֹלָה תַּמִּימָה", וְלֹא יֵצֵא

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְאֵין לָהֶם תַּאֲוָה, מִלְשׁוֹן הָעֵטוּפִים
בְּרָעַב (אִיכָב ב"ט). וְהַתַּרְגוּם אִמֵּר בְּכִירָא
וּלְקִישִׁיא, כִּי כֵן הַדְּבָר: תּוֹרָה מִב

אִיבְרִיָּהּ קְשׁוּרִים זֶה בָּזֶה קָשָׁר אֲמִיץ,
כִּי זֶה סִבַּת הַבִּירְיוֹת, וְהָעֵטוּפִים הֵם
הַחִלּוּשִׁים אֲשֶׁר נִפְשָׁם בָּהֶם תַּתְּעַשֵּׂף

(קדושין ע"ט). וְיִקְרָאוּ הַנּוֹלָדִים בְּעֵת הַהִיא
"הַקְשׁוּרִים" עַל שֶׁם אֲבִיהֶם. וְרַבִּים
אָמְרוּ כִּי קְשׁוּרִים הֵם הַחֻזְקִים אֲשֶׁר

נעלה יותר גם ממעשה המצות.

וזוהי גם הוראה אלינו בענין השליחות:

ידוע שרבותינו נשיאנו היו שולחים שלוחים – כפי שהיה בימי אדמו"ר האמצעי, ששלח שלוחים לארץ הקודש, וכמסופר שבתחילה לא רצו לנסוע, עד שהבטיח לשלוח להם את מאמרי החסידות, והנה שולח להם המאמרים בכתב-יד קדשו. וזוהי הסיבה שבארץ ישראל נמצאו הרבה ביכלא מתורתו של אדמו"ר האמצעי.

והנה, הסיבה לכך שלא רצו לנסוע היא – בגלל שעל-ידיהם יחסר להם בהענין ד"מאד" פעם אחת. ואף-על-פי-כן שלחו אותם, לא רק לטובת המקום, אלא גם לטובת עצמם, כיון שעל-ידיהם מגיעים להעילוי ד"מאד מאד" שתי פעמים.

וכן הוא גם בכל הדורות, עד לדור האחרון – שבאשר נוסעים בשליחות כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא הדור, צריך

לדעת שאין זה רק לטובת המקום, אלא גם לטובת השלוחים, שעל-ידיהם נעשה אצלם הענין ד"ויפרוץ האיש מאד מאד", דהיינו פריצת כל הגדרים, שזהו על-ידי הפצת החסידות בשופי.

וכהסיפור אודות החסידים של אדמו"ר האמצעי, שבאחד הלילות כשהיה מזג האויר טוב ("א גוטע פאגאדע"), חזרו מאמר חסידות בחוץ, ובינתיים התחיל לרדת גשם, וכאשר הבחינו שיצא גוי מבנין אחד, נכנסו ה"חוזרים" לשם להמשיך בתורת המאמר, ואחר-כך נודע שהיה זה מקום שאסור להכנס אליו, ובפרט לדברי תורה. ונתבבלו החסידים מזה, ונכנסו לאדמו"ר האמצעי, ואדמו"ר האמצעי שחק ("האט זיך אויסגעלאכט") מכל המאורע.

וזהו אמיתית הענין ד"ופרצת" – שאפילו הגדרים שיש להם לכאורה אחיזה בשולחן ערוך, נפרצים גם הם!

א ושמע ית פתגמי בגי לבן דאמרין נסיב נעקב ית כל די לאבונא ומדי לאבונא קנא ית כל נכסאי הדין:

לא (א) וישמע את דברי בני-לבן לאמר לקח יעקב את כל-אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל-הכבוד הזה:

כ"י • עשה • כנס, כמו: (משואל א יד) "ויצע חיל, ויך את עמלק".

ב ויחזא יעקב ית סבר אפי לבן והא ליתוהי עמה כמאתמלי ומדקמוהי:

(ב) וירא יעקב את-פני לבן והנה איננו עמו בתמול שלשום:

ג ואמר יי ליעקב תוב לארעא דאבהתך וליגדתך ויהי מימרי בסעדה:

(ג) ויאמר יהוה אלי-יעקב שוב אל-ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך:

כ"י • שוב אל-ארץ אבותיך • ושם "אהיה עמך", אבל בעודך מחבר לטמא, אי אפשר להשרות שכניתי עליך (ב"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 201)

לשיטתו, שהמניעה להשראת השכינה היתה החבור לטמא, לא שהותו בחוץ לארץ.

בעודך מחבר לטמא אי אפשר להשרות שכניתי עליך (רש"י לא, א) לפי שיטת רש"י בפשוטו של מקרא, לא היתה לארץ ישראל בזמן האבות קדשה מיחדת. ואזיל כאן

ד וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה לחקלא לות ענה:

(ד) וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה אל-צאנו:

שהרי בעז ובית דינו משבט יהודה, אומרים: "כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם וגו'", הקדימו רחל ללאה.

כ"י • ויקרא לרחל וללאה • לרחל תחלה, ואחר-כך ללאה, שהיא היתה עקרת הבית, שבשכילה נדווג יעקב עם לבן, ואף בגייה של לאה מודים בדבר,

ה ואמר להן חזי אנא ית סבר אפי אבובן ארי ליתוהי עמי כמאתמלי ומדקמוהי ואלהה דאבא הנה בסעדי:

(ה) ויאמר להן ראה אנכי את-פני אביכן כיי-איננו אלי בתמל שלשם ואלהי אבי היה עמדי:

(ו) וַתִּהְיֶה יָדְעָתָן כִּי בְכָל-כַּחַי עֲבַדְתִּי אֶת-אַבְיָכָן: וַיֹּאמְרֵן יַדְעָתִין אַרְי בְּכָל חִילִי פְלִחִית יֵת אַבְיָכָן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך כה, עמוד 147 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מלאכתו של הקב"ה

תורה ותפלה, אף כשמתעסקים בענייני עולם הזה, אין זו מלאכתו של הקב"ה.

ועל זה באה ההוראה, שלמדים דיני מלאכת פועל דוקא מעבודת יעקב אצל לבן, שלא היתה באוירה קדושה כבית מדרשו של שם ועבר וכיצא בזה, אלא בחרן שהיה "חרון אף של מקום", ואפילו מקום כזה העלה יעקב, ועשהו מכון לשבתו יתברך.

וכמו כן בעבודת בני ישראל, ששמתעסקים בענייני עולם הזה, מקום ש"אין תחתון למטה ממנו" (לשון אדמו"ר הזקן בתניא פרק ל"ו), ומעלים אותו להיות מקום אשר בו יתגלה אור קדושתו יתברך, הנה עבודה כזו נקראת "מלאכתו" של הקב"ה, כי הרי זהו רצונו יתברך שתתגלה שכירתו גם במקום כזה, וכמאמר חכמינו ז"ל (תנחומא נשא טז, ובכמה מקומות. וראה תניא ריש פרק ל"ו) "נתאנה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

כי בכל-כחי עבדתי את-אביכן: (לא, ו)

כתב הרמב"ם בסוף הלכות שכירות: "כדרך שמזהר בעל-הבית שלא יגזל שכר עני, ולא יעפכנו, כך העני מזהר שלא יגזל מלאכת בעל-הבית, ויבטל מעט בקאן ומעט בקאן.. וכן חייב לעבד בכל כחו, שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן...".

ומצא, דזה ש"חייב לעבד בכל כחו" למדים מעבודת יעקב בבית לבן הארמי בחרן.

ויש לבאר זה בדרך החסידות:

אמרו חכמינו ז"ל (אבות פרק ב משנה טז) "נאמן הוא בעל מלאכתו שישלם לו שכר פעלתו", שבני ישראל הם ה"פועלים" שחייבים לעשות את "מלאכת בעל-הבית" - הקב"ה.

והנה, אפשר שיעלה על הדעת ש"מלאכת בעל-הבית" בעבודת ה' היא דוקא כשעוסקים בדברים נעלים, כגון

(ז) וַאֲבִיכָן הִתֵּל בִּי וַהֲחֵלֵף אֶת-מִשְׁכַּבְּתִּי עֲשֶׂרֶת מַנִּים וְלֹא-נָתַנִּי אֱלֹהִים לְהָרַע עַמִּדִּי:

כ"ז ~ עֲשֶׂרֶת מַנִּים • אין 'מונים' פחות מעשרה. מנים • לשון סכום כלל החשבון, והן עשיריות, למדנו שהחליף נתנו מאה פעמים.

(ח) אִם-כֹּה יֹאמְרוּ נִקְדִּים יִהְיֶה שְׁכַרְךָ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן נִקְדִּים וְאִם-כֹּה יֹאמְרוּ עֲקָדִים יִהְיֶה שְׁכַרְךָ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן עֲקָדִים:

(ט) וַיֵּצֵא אֱלֹהִים אֶת-מִקְנֵה אַבְיָכָם וַיִּתֵּן-לִי:

ט ואפרש יי ית גיטי דאבוכון ויהב לי:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כאשר אמר ולא נתנו אלהים להרע עמדי.

גם יתכן שהיה מחליף את משכבתו אחרי שהיו הצאן מעברות והיו יולדות כרצון יעקב כאשר ישר בעיני היוצר לעשות. ובכראשית רבה (ע"ד ג) צפה הקדוש ברוך הוא מה שלבן עתיד לעשות ליעקב אבינו והוא צר צורה כיוצא בה, אם כה אמר אין כתוב כאן, אלא אם כה יאמר: תורה ט

ובפרשה הזאת למעלה לא ספר שנתנה לאה את הדודאים לרחל: תורה ח

(ח) וטעם אם כה יאמרו נקדים יהיה שכרך. כי מתחלה נתן לו שני המראות נקדים וטלואים, גם החום בפשבים, וחרו בו לתת מראה אחד, והיה מחליף אותו בכל שנה, והיו הצאן יולדות כן, ולא היה זה במקלות, כי הוא מספר להם מעשה השם הגדול שעשה עמו להפליא מדי שנה בשנה,

(ו) כי בכל כחי עבדתי את אביכן. מתחלה ונתברך לרגלי. ויתכן שהיה ללבן צאן רבות כי נתברכו גם העטופים לרגל יעקב, כי לא צעקו בניו רק בקנאתם ליעקב שעשה כל הכבוד הנה: תורה ז

(ז) ואביכן התל בי והחלף את משכבתי. זה היה אמת, ואם לא ספרו הכתוב מתחלה, וכן אמר לו ותחלף את משכבתי עשרת מנים ולהן פסוק מ"א, וכוה במקומות רבים בתורה.

(י) וַיְהִי בַעַת יְהִם הַצֵּאן וְאִשָּׁא עֵינַי וְאָרָא בְּחִלּוֹם
וַהֲנִה הָעֵתִידִים הָעֵלִים עַל-הַצֵּאן עֲקָדִים נִקְדִּים
וּבְרָדִים:

ישי"א וְהָיָה הַעֲתִידִים • אֶף-עַל-פִּי שְׁהַבְדִּילָם לָבוֹן בָּלֶם, שְׁלֹא יִתְעַבְרוּ הַצֵּאן וְהַמֶּזֶמֶן, הֵיוּ הַמַּלְאָכִים מְבִיאִין אוֹתָם מֵעֵדֶר הַמְּסוּר בִּיד בְּגִי לָבוֹן לַעֲדָר שְׁבִיד יַעֲקֹב (ב"ר) • וּבְרָדִים • תַּרְגוּמוֹ 'וּפְצִיחִין', פִּיִּישִׁימוֹר

(יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי מֶלֶאךָ הָאֱלֹהִים בְּחַלּוֹם יַעֲקֹב וְאָמַר
הִנְנִי:

(ב) וַיֹּאמֶר שָׂאֵל נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה פֶלֶא הָעֵתִידִים הָעֵלִים
עַל־הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֵת
פֶּלֶא־אֲשֶׁר לְבֹן עִשָּׂה לָךְ:

(ג) אֲנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחַתָּ שָׁם מִצֵּבָה
אֲשֶׁר נִדְרָתָ לִּי שָׁם נִדֵּר עֲתָה קוּם צֵא מִן־הָאָרֶץ
הַזֹּאת וּשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ:

ישיב הָאֵל בֵּית-אֵל • כְּמוֹ אֶל בֵּית-אֵל, הִנֵּה! תַּחֲרֶה וְדָרְךָ הַמִּקְרָאוֹת לְדוֹר בֶּן, כְּמוֹ: (במדבר לד) "כִּי אֲתָם בָּאִים אֶל הָאָרֶץ גִּזְעוֹן". מִשְׁחַת שָׂם • לְשׁוֹן רַבּוּי וְגִדּוּלָה, כְּשֶׁנִּמְשַׁח לְמַלְכוּת, כִּף: "וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל"

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ –

וַיְהִי כֵּעֵת יָחֵם הַצֹּאן. זֶה הָיָה
אֲחֵר שֶׁהִחֲלִיף אֶת מִשְׁכַּבְתּוֹ, וּלְכָךְ
אָמַר כִּי רֵאִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לְבֶן עֹשֶׂהָ
לָף. וְשֹׁעַם וְהִנֵּה הַעֲתָדִים הָעֲלִיִּם עַל
הַצֹּאן, הִרְאָה לוֹ בַּחֲלוֹם כִּי יַעֲלֶה עַל
הַצֹּאן הַעֲתָדִים וְכֻלָּם עֲקָדִים, וְאַחֲרֵי כֵן
הָיוּ כֻּלָּם נִקְדָּדִים, וְשׁוֹב הָיוּ כֻּלָּם בְּרוּדִים,
וְהַגִּיד כִּי הוּא רֹאֵה הַקֹּמֶס שֶׁעֹשֶׂה לוֹ
לְבֶן לְהִחֲלִיף אֶת מִשְׁכַּבְתּוֹ, וַיַּעֲשֶׂה
הַנוֹלָדִים כַּמְרָאָה אֲשֶׁר יִצְטָרֵף אֵלָיו
יַעֲקֹב. וּמִכָּאן וְאֵילָף לֹא יַעֲשֶׂה יַעֲקֹב
מִקְלוֹת כִּי בּוֹשֵׁם בְּה' יִשָּׁבֵן (מַעֲלִי כ"ט ב"ה):
וְהִנֵּה הַעֲתָדִים הָעֲלִיִּם עַל הַצֹּאן.
הַתִּיּוֹשִׁים וְהָאֵילִים יִקְרָאוּ
עֲתָדִים, כִּי כָל גְּדוֹל בָּצָאן יִקְרָא כּוֹ, אֵף
בְּגְדוּלֵי הָאֲנָשִׁים, כָּל עֲתוּדֵי אֶרֶץ (יִשְׁעִיָּה
יד ט'): וְכַתֵּב רַש"י, אֵף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּילָם
לְבֶן כֻּלָּם שְׁלֹא יִתְעַבְּרוּ הַצֹּאן דִּגְמָתוֹ,

(יד) וַתַּעַן רַחֵל וּלְאָה וַתֹּאמְרָנָה לּוֹ הָעוֹד לָנוּ חֶלֶק
וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ:
יד וַתֹּאמְרָנָה רַחֵל וּלְאָה וַתֹּאמְרָנָה לָנוּ חֶלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ:
(קצו) לָנָּה חֶלֶק וְנַחֲסָנָה בְּבֵית אָבִינוּ:

כ"י - העוד לנו • למה נעבב על ידך מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים?.

(טו) הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לּוֹ כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכֵל
גַּם-אֹכֹל אֶת-פִּסְפָּנוּ:
טו הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לָנוּ כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכֵל
גַּם-אֹכֹל אֶת-פִּסְפָּנוּ:

כ"י - הלא נכריות נחשבנו לו • אפלו בשעה שדודך
בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נשואין, נהג
עמנו כנכריות. כי מכרנו • לך (שעבדת אותו בנו י"ד שנה
ולא נתנונו לך אלא) בשכר הפעלה. את-פספנו • שעבב
דמי שכר פעלתך.

(טז) כִּי כָל-הָעָשָׂר אֲשֶׁר הֵצִיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ
הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ
עֲשֵׂה:
טז אַרְי כָּל עוֹתָרָא דִּי אַפְרָשׁ יִי מֵאֲבִינוּ
דִּילָנָה הוּא וּלְבָנָנָה וְכַעַן כָּל דִּי אָמַר יִי לָךְ
עֲבַד:

כ"י - כי כל-העשר • כי זה משמש בלשון 'אלא',
כלומר: 'משל אבינו אין לנו כלום, אלא מה שהציל
הקדוש-ברוך-הוא מאבינו, שלנו הוא. הציל • לשון

• יום שישי ח' כסלו •

(יז) וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עַל-
הַגְּמָלִים:
יז וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עַל-
הַגְּמָלִים:

כ"י - את-בניו ואת-נשיו • הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר: (לקמן לה) "ויקח עשו
את-נשיו ואת-בניו וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' ח"ל עמ' 144 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מתי יש להקדים נקבות לזכרים?

על הפסוק "ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על
הגמלים" (לא, יז) פירש רש"י "הקדים זכרים לנקבות, ועשו
הקדים נקבות לזכרים".
יש לבאר שתי הנהגות אלו של יעקב ועשו למעלותא,
ובעבודת האדם לקונו:
הנה, זכר ונקבה - איש ואשה - מורים על עבודת המוח
ועבודת הלב. כי עיקר ענין המוחין ולימוד התורה הוא באיש,
ויחודה של האשה לגבי האיש הוא בענין הרגש והמדות.

והנה, הסדר הרצוי בכלל הוא ש"הוא ימשל בך" - זכרים
קודמים לנקבות. והיינו, שהמוח ישלוט על הלב (תניא פ"ב
ובכ"מ), דהמדות צריכות להיות מונהגות על-ידי השכל. כי
רק באשר המדות מונהגות על-ידי השכל, אזי חמדת הלב
והנהגת האדם היא פדבעי. ולכן, יעקב "הקדים זכרים
לנקבות", כי הסדר הרצוי הוא תחילה עבודת המוח
ועל-ידי-זה הוא בא לעבודת הלב.
אמנם באשר ישנם מניעות ועיכובים בעבודת ה' וצריך

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ויונתן בן עזיאל אמר (שם ר' ג) קדיש
בשמי מרומא עלאה בית שכינתיה,
והוא הפלאה הגואל (לחלן מ"ח ט"ז). וכן
בכל ביתי נאמן הוא (במדבר י"ב ז),
והמשכיל יבין:
ומעם אשר מושחת שם מצבה אשר
נדרת לי שם נדר. כי אתה
נדרת להיות עובד לשם המיחד בארץ

הנבחרת ולהיות לך האבן בית אלהים
ולאחזיא משם מעשרותיך, ואם תאחר
נדרת עוד יקצף האלהים על
קולך: תורה יד

לזכרים", כי אדם שצריך להתגבר על נטיותיו ונאותיו, בחינת "עשו", אי-אפשר לו להסתפק בעבודה שבמידה והגבלה על-פי הסדר ו'טעם ודעת', אלא צריכה להיות עבודה שלמעלה מסדר, ולמעלה ממידה והגבלה.

להתגבר עליהם, אזי לא די בעבודה "מסודרת" ועל-פי טעם ודעת, אלא זקוקים לעבודה נעלית יותר, שלמעלה מהגבלת השכל. ועבודה זו הוא על-ידי הלב דוקא (ראה 'המשך' תרס"ו עמ' ס ואילך). ולכן "עשו הקדים נקבות

יח וידבר ית כל גיתוהי וית כל קנגנה דקנא גיתי קנגנה די קנא כפדן ארם למיתי לות יצחק אבוהי לארעא כנען:

(יח) וינהג את-פל-מקנהו ואת-פל-רכשו אשר רכש מקנה קנינו אשר רכש כפדן ארם לבוא אלי-יצחק אביו ארצה כנען:

כ"י - מקנה קנינו • מה שקנה מצאנו, עבדים ושפחות וגמלים וחמורים.

יט ולכן אזל למגזו ית ענה וכסיאת רחל ית צלמנא די לאבוהא:

(יט) ולכן הלך לגזו את-צאנו ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה:

כ"י - לגזו את-צאנו • שנתן ביד בניו דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב. ותגנב רחל את-התרפים • להפריש את אביה מעבודת אלילים – נתפנה (כ"ה).

כ וכסי יעקב מן לבא דלכן ארמאה על דלא חזי לה ארי אזל הוא:

(כ) ויגנב יעקב את-לב לבן הארמי על-בלי הגיד לו כי ברח הוא:

כא ובאזל הוא וכל די לה וקם ועבר ית פרת ושוי ית אפוהי לטורא דגלעד:

(כא) ויברח הוא וכל-אשר-לו ויקם ויעבר את-הנהר וישם את-פניו הר הגלעד:

כב ואתתוה ללכן ביומא תליתאה ארי אזל יעקב:

(כב) ויגד ללכן ביום השלישי כי ברח יעקב:

כ"י - ביום השלישי • שהרי דרך שלשת ימים היה ביניהם.

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

והנה לבן היה קוסם ומנחש כאשר אמר (לעיל ל' כ"ז) נחשתי, וארצו ארץ קוסמים מעולם, כדכתיב (ישעיה ב' ו) כי מלאו מקדם וענגים כפולשתים, ובלעם בן בעור הקוסם היה מעירו, וזה טעם למה גנבת את אלהי: תורה כ **(כב) ביום השלישי**. שהרי דרך ג' ימים היה ביניהם. **דרך שבעת ימים**. כל אותן ג' ימים הלך המגיד להגיד את לבן שהלך יעקב לדרבו, נמצא רחוק מלבן ששה ימים, ובשבועי השיגו, ולמדנו שכל מה שהלך יעקב בששה ימים הלך לבן ביום אחד. לשון רש"י מבראשית רבה (ע"ד):

ובכן הוא שילך לבן כגבור לרוץ ארח, כי בן דרך הרודפים, אבל לבן דרך

לאלהים, לא ישאלו בשם הנכבד ולא יתפללו אליו, רק כל מעשיהם בקסמים אשר יגידו להם התרפים. וכתוב (שופטים י"ז ה) והאיש מידה לו בית אלהים ויעש אפוד ותרפים, ושם כתוב (י"ח ה) שאל נא באלהים ונדעה התצלח דרכנו, כי בתרפים היו שואלים. וכן היה הענין בישראל באפוד, כי אחרי אשר הרגלו באפוד הקדש, עשו כדמותו, והיו שואלים בו ומאמינים בדבריו ותועים אחריהם, גם בחלים לא ידרשו את ה' כי אם בהם.

וזה טעם ויעש אותו גרעון לאפוד ויצג אותו בעירו בעפרה ויזנו כל ישראל אחריה שם ויהי לגדעון ולביתו למוקש (שופטים ח' כ"ז), כי סרו מאחרי ה':

(יט) ותגנב רחל את התרפים. לא נתפנה אלא להפריש אביה מעבודה זרה, לשון רש"י. ואפשר כי היו ללבן לעבודה זרה כאשר אמר למה גנבת את אלהי, אבל לא היו כל התרפים נעבדים, כי איך תמצא עבודה זרה בבית אדוננו דוד (ע"ן שמואל א' י"ט י"א): והקרוב מה שאומרים שהם כלים לקבל השעות, ויקסמו בהם לדעת עתידות. והמלה נגזרת מלשון רפה ידים (שם ב' י"ז ב'), נרפים אתם נרפים (שמות ה' י"ז). יקראו אותם **תרפים** לרמוז בשמם כי דבורם כמו נבואה רפה, תבא ברב ותכזב לעתים רחוקות, כמו שאמרו (נחמיה י"ב) כי התרפים דברו און.

והנה יעשו אותם קטני אמנה להם

(כג) וַיִּקַּח אֶת־אָחִיו עִמּוֹ וַיְרִדְהוּ אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעָתַיִם וַיַּדְבֵּק אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד׃
 כג וידבר ית אחוהי עמה וירדה בתרוהי מהלך שבעת יומין ואדבק יתה בטורא דגלעד:

ובשביעי השיגו לכן, למדנו שכל מה שהלך יעקב בשבעה ימים, הלך לכן ביום אחד, (שנאמר: "וירדה אחרי דרך שבעת ימים", ולא נאמר: "וירדה אחרי שבעת ימים").

זהו את אחיו • קרוביו. דרך שבעת ימים • כל אותן שלשה ימים שהלך המגיד להגיד ללכן, הלך יעקב לדרך. נמצא יעקב רחוק מלכן ששה ימים,

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' ח"א עמ' 18 - מתוך 'לקראת שבת')

החיצוניות בשביל הפנימיות

כלומר: גם הנכרי בעצמו, מצד שרשו (ששרשו של כל דבר הוא בקדושה), הוא מרגיש שצריך להוסיף דבר בקדושה; אלא שלחיותו הצינור הממשיך זאת - זה מתבטא באופן שמבלבלו מתפלתו. אמנם בפנימיות - הרי זה רק להוסיף את הפונה.

ומכאן הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו:

גם כשישנם העלמות והסתרים על עבודת ה', הנה האמת היא שדבר זה בפנימיותו הוא טוב, ורק בחיצוניותו הוא נראה כדבר המועלים. וכאשר האדם יודע שבפנימיותו דבר זה טוב ובאופן כזה עובד את עבודתו, על-ידי זה נפעל שגם בגילוי יראה כך.

בספר 'אור המאיר' איתא בשם מורנו המגיד ממעזריטש נ"ע, דמה שרדה לכן אחר יעקב אבינו, הוא מפני שיעקב השאיר אחריו אותיות התורה שעדיין לא ביררם והוציאם מלכן, ולזאת הוצרך לכן לרדוף אחר יעקב - ליתן לו את האותיות שנשארו אצלו. וזאת על-ידי שנוספה פרשה בתורה - סיפור רדיפתו אחרי יעקב.

וחזינו מהא, שיש יכול להיות ענין שבחיצוניות ובפועל הוא לגמרי היפך הקדושה, אמנם בפנימיות הרי הפונה בזה היא לשם שמים - כדי להוסיף בקדושה.

על-דרך המבואר בספר תניא קדישא, שכאשר יהודי עומד ומתפלל, ועומד לנגדו גוי ומבלבלו - הרי זה בכדי לעוררו שיוסיף בכונת התפלה.

כד ואתא מימר מן קדם יי לות לכן ארמא
 בחילמא די ליליא ואמר לה אסתמר לך
 דילמא תמליל עם יעקב מטב עד ביש:

(כד) וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לֵבן הָאֲרָמִי בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשֹּׁמֵר לֶךְ פֶּן־תִּדְבֹּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע׃

זהו מטוב עד-רע • כל טובתן של רשעים, רעה היא אצל הצדיקים (יבמות קג).

כה ואדביק לכן ית יעקב ויעקב פרס ית
 משפנה בטורא ולכן אשרי ית אחוהי
 בטורא דגלעד:

(כה) וַיִּשָּׁג לֵבן אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תַּקַּע אֶת־אֹהֱלוֹ בְּהָר וּלֵבן תַּקַּע אֶת־אָחִיו בְּהַר הַגִּלְעָד׃

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(ישעיה ב' ו), בא אליו חלום הנבואה לכבוד הצדיק. וכן ויגב יעקב את לב לכן הארמי, אף על פי שהוא הארמי הקוסם בעל התרפים:

מטוב עד רע. כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים, לשון

רש"י. ופשוטו, השמר לך פן תדבר עמו לעשות לו טובה אם נשוב עמך מדרך, או פן תפחידנו לעשות לו רעה אם לא נבא עמך, פי אני צייתי לשוב אל ארצו: תורה כה

יעקב, ולכן לקח את אחיו עמו מגווי צאנו. ובפרקי רבי אליעזר (פרק ל"ז) נראה כי לכן שב לעירו ומשם לקח כל גבור וכל בן חיל וירדה אחריו משם: תורה כג (כג) וידבק אותו בחר הגלעד. כי ביום השביעי בערב הגיע לכן אל תחת ההר וראה את יעקב חונה עליו מרחוק, ולן בלילה ההוא למטה, ויבא אליו החלום: תורה כד

(כד) וטעם אל לכן הארמי. להגיד כי אף על פי שהוא ארמי, ואנשי מקומו אנשי תרפים ועננים בפלשתים

שלשה ימים שם בין צאנו ובין הצאנו אשר ביד יעקב לא בין העיר ובין צאנו, כאלו לכן רועה צאנו במזרח לעיר, יעקב למערבה, וביניהם דרך שלשת ימים. והנה יעקב מן העיר נסע כי שם ביתו נבנו ונתנו וכל אשר לו מלבד הצאן, והגד ללכן ביום השלישי כי לא הרגישו ביום הראשון, ושב לכן לעירו ולקח את אחיו משם, וירדה אחריו מעירו שבעה ימים, והשיגו ביום השביעי. אבל נאמר על דעת בראשית רבה, כי מן השדה אשר שם הצאן נסע

(כו) וַיֹּאמֶר לָבֵן לְיַעֲקֹב מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת-לִבִּי וַתִּנְהַג אֶת-בְּנֹתַי בְּשָׂבוֹת חָרִב׃

כ"י • בְּשָׂבוֹת חָרִב • כָּל חֵיל הָבֵא לְמִלְחָמָה קְרוֹי חָרִב.

(כז) לָמָּה נִחַבְתָּ לְבָרְךָ וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וַאֲשַׁלַּחְךָ בְּשִׁמְחָה וּבְשָׂרִים בְּתוֹךְ וּבְכֶנֶז׃

כ"י • וַתִּגְנֹב אֹתִי • גִּנְבַת אֶת דַּעְתִּי.

(כח) וְלֹא נִמְשַׁתְּנִי לְנִשְׁק לְבָנִי וּלְבִנְתִּי עִתָּה הִסְפַּלְתָּ עָשׂו׃

(כט) יֵשׁ-לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אָמַשׁ אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הַשְׁמַר לָךְ מִדִּבֶּר עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע׃

כ"י • יֵשׁ-לְאֵל יָדַי • יֵשׁ כַּח וְחֵיל בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע, וְכָל 'אֵל' שֶׁהוּא לְשׁוֹן קִדְשׁ, עַל שֵׁם עֶזְרוֹ וְרַב אוֹנִים הוּא.

(ל) וְעִתָּה הָלַךְ הַלְכָתָּ כִּי-נִכְסְפָה נִכְסְפָתָה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גִּנְבַת אֶת-אֱלֹהֵי׃

כ"י • נִכְסְפָתָה • חֲמִדָּתָּ, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּמִקְרָא: "תְּהִלִּים פֶּד" "נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי", (איוב י"ד) "לְמַעַשֵׁה יָדֶיךָ תִּכְסְּפֶה".

(לא) וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לָבֵן כִּי יֵרָאִיתִי כִּי אֲמָרְתִּי כִּי תִּגְנֹל אֶת-בְּנוֹתַי מִעַמִּי׃

כ"י • כִּי יֵרָאִיתִי וְגו' • הִשְׁבִּיחוּ עַל רָאשׁוֹן רָאשׁוֹן, שֶׁאָמַר לוֹ: "וַתִּנְהַג אֶת בְּנוֹתַי וְגו'".

(לב) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֱלֹהֶיךָ לֹא יִחְיֶה נֶגֶד אַחֵינוּ הַכֹּהֵן לָךְ מִה עָמְדִי וְכַח-לָךְ וְלֹא-יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גִּנְבָתָם׃

כ"י • לֹא יִחְיֶה • וּמֵאוֹתָה קָלָלָה מֵתָה רָחֵל בְּדֶרֶךְ (ב"ר) • מִה עָמְדִי • מִשְׁלָךְ.

(לג) וַיָּבֵא לָבֵן בְּאֶהֱל־יַעֲקֹב וּבְאֶהֱל לָאָה וּבְאֶהֱל שְׁתֵּי הָאִמָּהוֹת וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל לָאָה וַיָּבֵא בְּאֶהֱל רָחֵל׃

לג ועל לבן במשקנא דיעקב ובמשקנא דלאה ובמשקנא דרתין לחינתא ולא אשקח ונפק ממשקנא דלאה ועל במשקנא דרחל׃

רַחֵל • כְּשִׁיצָא מֵאֵהָל לָאָה, חֲזַר לוֹ לֵאֲהֵל רַחֵל קִדָּם
שְׁחַפֵּשׁ בְּאֵהָל הָאִמְהוּת (ספרים אחרים: הַשְּׁפָחוֹת). וְכָל־כֶּף
לָמָּה? לְפִי שְׁהִיָּה מִפִּיר בָּהּ שְׁהִיָּה מִשְׁמִשְׁנִית.

לִדְוֹרָחַל נְסִיבַת יֵת צִלְמִנָּא וְשׁוֹתְנִין
בְּעִבְיטָא דְגִמְלָא וְיִתִּיבַת עֲלֵיהוֹן וּמִשִּׁישׁ
לְבָן יֵת כָּל מִשְׁכָּנָא וְלֹא אִשְׁכַּח:

(ד) וְרַחֵל לָקַחְתָּ אֶת־הַתָּרְפִים וַתִּשְׁמֶם בְּכַר הַגִּמְלָה
וַתִּשָּׁב עֲלֵיהֶם וּמִשִּׁישׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֵהָל וְלֹא
מִצָּא:

וּבְ'עֲרוּבִין': (דף יז) 'הַקִּיפּוּיָה בְּעִבְיטִין', וְהֵן עֲבִיטִי
גִמְלִים, בִּסְטִ"ו בְּלַעֲ"ו.

לֵה וְאַמְרַת לְאַבְרָהָא לֹא יִתְקַף בְּעִינֵי רַבּוּנִי
אַרִי לֹא אִפּוּל לְמִיָּסָם מִן קִדְמָךְ אַרִי אֲרִי
נָשִׁין לִי וּבְלֹשׁ וְלֹא אִשְׁכַּח יֵת צִלְמִנָּא:

לִו וְתִקְיָה לְיַעֲקֹב וַיָּצֵא עִם לָבָן וְאַתִּיב יַעֲקֹב
וַאֲמַר לָלָבָן מַה חֹבִי מַה סוּדְרָנִי אַרִי
רַדְפָתָא בְּתָרִי:

(ה) וַתֹּאמֶר אֶל־אֲבִיהָ אֶל־יִחְזַר בְּעִינֵי אֲדָנִי כִי לֹא
אוֹכֵל לָקוֹם מִפְּנֵיךְ בִּי־דָרְךְ נָשִׁים לִי וַיַּחֲפֹשׁ וְלֹא
מִצָּא אֶת־הַתָּרְפִים:

(ו) וַיִּחְזַר לְיַעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלָבָן וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן
מַה־פָּשַׁעִי מַה חַטָּאתִי בִּי־דִלְקַתְּ אַחֲרָי:

כִּי־' דִּלְקַתְּ • רַדְפָתָהּ, כְּמוֹ: (איכה ד) "עַל הַקְּהָרִים דִּלְקוֹנוֹ", וְכֵמוֹ: (שמואל א יז) "מִדִּלְקַת אַחֲרֵי פִלְשְׁתִּים".

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְהָיוּ יוֹשְׁבוֹת בְּדָר בְּאֵהָל לֹא יִכְנֹס בּוֹ
אָדָם, וְכֵמוֹ שֶׁהַזִּכְּרִי רַבּוּתִינוּ בְּבִרְיָתָא
שֶׁל מִסְכַּת נְדָה, תִּלְמִיד אֲסוּר לְשָׁאֵל
בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל נְדָה, רַבִּי נִחְמִיָּה אָמַר
אִפְּלוּ הַדְּבוּר הַיּוֹצֵא מִפִּיָּה הוּא טָמֵא,
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֲסוּר לְאָדָם לְהִלָּךְ
אַחֵר הַנְּדָה וְלָדָרֵס אֶת עֲפָרָה שֶׁהוּא
טָמֵא כְּמַת כֶּף עֲפָרָה שֶׁל נְדָה טָמֵא,
וְאֲסוּר לְהִנּוֹת מִמֶּנּוּ עֲשֵׂה יְדִיָּה: וְלִכְךָ
אָמַרְתָּ רַחֵל רַאיוּהָ הֵייתִי לָקוֹם מִפְּנֵי
אֲדָנִי לְנִשְׁק יְדָיו, אָבֵל דְּרָךְ נָשִׁים לִי
וְלֹא אוֹכֵל לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו, וְגַם לֹא
לְלַכֵּת בְּאֵהָל כָּלֵל שְׁלֹא תִדְרֹךְ אֶתְּהָ
עֲפָר רַגְלִי, וְהוּא הַחֲרִישׁ מִמֶּנָּה וְלֹא
עָנָה אוֹתָהּ כִּי לֹא הָיוּ מִסְפָּרִים עִמָּהּ
כָּלֵל מִפְּנֵי שֶׁדְּבוּרָה טָמֵא: תורה לו

(לו) וַיִּחְזַר לְיַעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלָבָן. מִתְחִלָּה
נִתֵּן לוֹ רְשׁוֹת לְחַפֵּשׁ, כִּי אָמַר עִם
אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ, וְאָמַר נִגַּד
אֲחִינוּ הֵכֵר לָךְ מַה עָמְדִי, וְאִיךָ יִמְצָא
אִם לֹא יִחַפֵּשׁ וּיִמְשֹׁשׁ, אָבֵל מִתְחִלָּה
הָיָה חוֹשֵׁשׁ אוֹלֵי אַחַת הַנָּשִׁים אוֹ
הַעֲבָדִים גָּבְנוּ אֶת אֱלֹהֵיו, וְעַתָּה
בְּרִאוֹתוֹ כִּי אֵינֶם עִמָּהּ חֲרָה אָפוּ כִּי
אָמַר לֹא אֲבִד אֶת אֱלֹהֵיו רַק תּוֹאנָה

כְּמוֹ שֶׁהַזִּכְּרִי חֲכָמִים בְּמִסְכַּת נְדָה (י"ז).
וְלִיַּעֲקֹב אֵהָל מִיָּחָד וְשֶׁם תֹּאכִלְנָה עַל
שְׁלָחָנוֹ עִם בְּנָיו וְעִם בְּנֵי בִיתוֹ. וְטַעַם
"אִשְׁתַּי יַעֲקֹב" שֶׁהַזִּכְּרִי בְּרַחֵל עַל דַּעֲתִי
כְּפִשׁוּטוֹ, בְּעֵבֹר שֶׁהִיא מְזַכֶּרֶת בֵּין
הַפִּילֹגְשִׁים בְּפִרְשָׁה הַהִיא (לְהֵלֵךְ מִי י"ט).
וְלָבָן לֹא אָמַר כֵּן בְּסִדֵּר וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב
(לֵאחֲרָיו כִּיד), שִׁימְנָה רַחֵל וְלֹאָה וְאַחֲרֵי כֵן
הַשְּׁפָחוֹת: תורה לו

(לח) אֵל יִחְזַר בְּעִינֵי אֲדָנִי כִי לֹא
אוֹכֵל לָקוֹם מִפְּנֵיךְ. לֹא הִבִּינוּתִי
מַה הַתְּנַצְלוֹת זֶה, וְכִי הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם
הָאֲרָח לֹא יִקְוֶמוּ וְלֹא יַעֲמִדוּ, אוֹלֵי
אָמַרְתָּ כִּי רֹאשָׁה וְאִיבְרִיָּה כְּבִדִּים עֲלֶיהָ
וְהִיא חוֹלָה בָּבֶא הָאֲרָח כִּי כֵן דְּרָכָן,
וְכָל שָׁכֵן בְּמַעֲשֵׂוֹת הַלְדָּה בְּרַחֵל שֶׁדִּמְיָהּ
מְעֻטִּין וְהָאֲרָח יִכְבֵּד עֲלֵיהֶם מְאֹד:
וְהַנִּבְּוֹן בְּעִינֵי כִי הָיוּ הַנְּדוֹת בִּימֵי

הַקְּדָמוֹנִים מְרַחֲקוֹת מְאֹד, כִּי
כֵן שָׁמַן מְעוֹלָם "נְדוּת" לְרַחֲקוֹן, כִּי לֹא
יִתְקַרְבוּ אֵל אָדָם וְלֹא יִדְּבְרוּ בּוֹ כִּי יִדְּעוּ
הַקְּדָמוֹנִים בְּחֻכְמָתָם שֶׁהִבְלִין מוֹזִיק, גַּם
מִבְּטָן מוֹלִיד גָּנְאִי וְעוֹשֶׂה רֶשֶׁם רַע
כְּאֲשֶׁר בָּאָרוּ הַפִּילוֹסוֹפִים, עוֹד אֲנִי
עֹתִיד לְהַזְכִּיר נִסְיוֹנִם בְּנֵה (וַיִּקְרָא י"ח י"ט).

(לג) בְּאֵהָל יַעֲקֹב וּבְאֵהָל לָאָה. כְּתַב
רש"י בְּאֵהָל יַעֲקֹב. הוּא אֵהָל רַחֵל
שֶׁהָיָה תְּדִיר אֲצִלָּהּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּנֵי
רַחֵל אִשְׁתַּי יַעֲקֹב (לְהֵלֵךְ מִי י"ט), וּבִבְלָן לֹא
נֹאמַר אִשְׁתַּי יַעֲקֹב. וּבִבְלָן בְּאֵהָל רַחֵל.
כְּשִׁיצָא מֵאֵהָל לָאָה חֲזַר לוֹ לֵאֲהֵל רַחֵל
קִדָּם שְׁחַפֵּשׁ בְּאֵהָל הָאִמְהוּת. וְכָל כֶּף
לָמָּה, שְׁהִיָּה מִפִּיר בָּהּ שְׁהִיָּה
מִשְׁמִשְׁנִית. וְעַל דְּרָךְ הַפִּשְׁט אֵינְנוּ
נִכּוֹן שִׁיקְרָאנוּ בְּפִסּוּק אֶחָד בְּשֵׁנֵי שְׁמוֹת:
וְרַבִּי אַבְרָהָם אָמַר שֶׁבֶא בְּאֵהָל יַעֲקֹב
וּבְאֵהָל לָאָה וּבְאֵהָל שְׁתֵּי
הָאִמְהוּת כִּי אֵהָל אֶחָד לְשִׁתִּיקוֹן, וְאַחֵר
כֶּף שֶׁב שְׁנֵית אֵל אֵהָל לָאָה וְאַחֲרֵי כֵן
אֵל אֵהָל רַחֵל. וְגַם זֶה אֵינְנוּ נִכּוֹן. וְעוֹד
כְּתַב, וְהַקְּרֹב אֵלֵי שֶׁהַתְּנִיב אֶחָד דְּרָךְ
קִצְרָה וְאַחֵר לְהַזְכִּיר אֵהָל רַחֵל, לְהַזְכִּיר
בְּכָלֵן וְלֹא מִצָּא, כִּי לֹא הָיוּ שָׁם, וְחֹזֵר
וּפִרֵשׁ כִּי בַּעַת צֵאתוֹ מֵאֵהָל לָאָה כֹּא
בְּאֵהָל רַחֵל אֲשֶׁר שָׁם הַתָּרְפִים:

וְהוּא הַנִּבְּוֹן. אָבֵל כִּי אֵהָלִים הָיוּ לְכֻלָּם
כִּי הָיָה זֶה מִצְנִיעוֹת הַצִּדִּיק, כִּי
לְכָל אַחַת מֵאַרְבַּע הַנָּשִׁים הָיָה אֵהָל
מִיָּחָד, בְּעֵבֹר שְׁלֹא תִדַּע הָאֲחֵרֶת בְּבֹאוֹ
אֶל רַעוּתָהּ, גַּם אֲסוּר הוּא בְּדִין תּוֹרָה

(לז) כִּי־מִשְׁשֶׁתָּ אֶת־כָּל־כְּלִי מַה־מָּצֵאתָ מִכָּל כְּלִי בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נָגַד אֲחִי וְאֶחָיִךְ וְיֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ: כֹּה־יֹכִיחוּ • וַיִּכְּרוּ עִם מִי הָדִין, אֶפְרוֹבַיִר בְּלַעֲזֹ.

(לח) זֶה עֲשִׂים שָׁנָה אֲנֹכִי עִמָּךְ רַחֲלִיךָ וְעִנִּיךָ לֹא שִׁפְלוּ וְאִילִי צֹאנֶךָ לֹא אֲכָלְתִּי:

כֹּה־יֹכִיחוּ • לֹא שִׁפְלוּ • לֹא הִפִּילוּ עֲבוּרָם, כְּמוֹ: (הושע ט) "רַחֵם מִשְׁכִּיל", (איוב כא) "תִּפְלֹט פָּרְתּוֹ וְלֹא תִשְׁכַּל". וְאִילִי צֹאנֶךָ • (ב"ק סח) מִכָּאן אָמְרוּ: אֵיל בֶּן יוֹמוֹ קָרוֹי

(לט) טִרְפָּה לֹא־הִבָּאתִי אֵלֶיךָ אֲנֹכִי אַחֲסָנָה מִיָּדִי תִּבְקָשָׁנָה וְגִנְבֹתִי יוֹם וְגִנְבֹתִי לַיְלָה:

כֹּה־יֹכִיחוּ • טִרְפָּה • עַל־יְדֵי אָרִי וְזֹאב. אֲנֹכִי אַחֲסָנָה • לְשׁוֹן: (שופטים כ) "קָלַע בְּאֶבֶן אֶל־הַשְּׁעָרָה וְלֹא יִחְטָא", (מלכים א א) "אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים", חֲסָרִים. 'אֲנֹכִי אַחֲסָנָה' אִם חֲסָרָה, חֲסָרָה לִי, שְׁמִידִי תִּבְקָשָׁנָה. אֲנֹכִי אַחֲסָנָה • תִּרְגוּמוֹ 'דִּהְיָה שְׁגִיָּא מִמִּנְיָנָא',

(מ) הֵייתִי בַּיּוֹם אֲכָלְנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלִילָה וַתִּדָּר שְׁנָתִי מֵעֵינַי:

כֹּה־יֹכִיחוּ • אֲכָלְנִי חֶרֶב • לְשׁוֹן "אֵשׁ אוֹכְלָה". וְקָרַח • כְּמוֹ: (תהלים קמז) "מִשְׁלִיךְ קִרְחוֹ", תִּרְגוּמוֹ: 'גְּלִידָא'. שְׁנָתִי • לְשׁוֹן שָׁנָה.

(מא) זֶה־לִּי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשֵׁתִי בְּנֵתְךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנֶךָ וַתַּחֲלֶף אֶת־מִשְׁכְּרָתִי עֲשֶׂרֶת מָנִים:

כֹּה־יֹכִיחוּ • וַתַּחֲלֶף אֶת־מִשְׁכְּרָתִי • הֵייתִי מִשְׁנָה תְּנָאִי שְׁבִינֵינוּ מִנְקוּד לְטָלוּא, וּמַעֲקָדִים לְבָרְדִּים.

(מב) לֹא־יֵלֵךְ אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אֲבֹרָהּם וּפָחַד יִצְחָק הָיָה לִי כִי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת־עֲנִי וְאֶת־גִּיעַ כִּפִּי רָאָה אֱלֹהִים וַיִּוֹכַח אִמּוֹ:

מב אֵילוּלָא פֻּון אֱלֹהִה דְּאַבְרָם אֱלֹהִה דְּאַבְרָהָם וְדִדְחִיל לֵה יִצְחָק הָיָה כְּסָעָדִי אָרִי כַּעַן רִיקָן שְׁלַחְתָּנִי חַת עֲמִלִי וְחַת לֵיאֻת יָדִי גְּלִי קָדָם יי וְאוֹכַח בְּרַמְשָׁא: הקדוש ברוך הוא מִיְּחַד שְׁמוֹ עַל הַצְדִּיקִים בְּחַיֵּיהֶם, וְאַף עַל פִּי שֶׁאִמְרָ לֹא בְּצִאָתוֹ (לעיל כ"ה י"ג) אָנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹרָהּם אֲבִירָה וְאֱלֹהֵי יִצְחָק, בְּשִׁבִּיל שְׁכֻחָה עֵינָיו וְהָרִי הוּא כְּמוֹת, נִתְיָרָא מִשְׁכְּרָתִי עֲשֶׂרֶת מוֹנִים וְהֵייתִי תוֹבֵעַ מִמֶּנִּי הַטְּרָפוֹת, וְשִׁלְמָתִי לָךְ שְׁלֵא כְּדִין: תוֹרָה לֹא (מב) וּפָחַד יִצְחָק הָיָה לִי. לֹא רָצָה לֹאמַר אֱלֹהֵי יִצְחָק, לְפִי שֶׁאִין הוּא מְבַקֵּשׁ מִמֶּנִּי, אָמַר לֹא לְמֹה דְלָקַת אֲחֵרִי כְּאִשְׁרֵי יִרְדֵּף הָאָדָם אֲחֵרִי הַגָּבֹה, הִנֵּה לֹא מִצָּאָתָ עִמִּי מִכָּל כְּלִי בֵיתְךָ דְּבָר, וְהִנֵּה רִאֲוִי לִי לְקַחְתָּ מִמֶּךָ כָּל מַה שְּׂאוּכַל, כִּי אַתָּה הַחֲלַפְתָּ אֶת

שָׁכְחוּ עֵינָיו וַהֲרִי הוּא כָּמָת, יַעֲקֹב נִתְּנָה לֹמֵר
 "אֱלֹהִי", וְאָמַר: "וּפָחַד יַצְחָק". וַיּוֹכַח • לְשׁוֹן תּוֹכְחָה
 הוּא, וְלֹא לְשׁוֹן הוֹכְחָה הוּא.

כִּי וּפָחַד יַצְחָק • לֹא רָצָה לֹמֵר: "אֱלֹהִי יַצְחָק",
 שְׂאִין הַקְדוּשָׁה הוּא מִיָּחָד שְׁמוֹ עַל הַצְדִּיקִים
 בְּחַיֵּיהֶם, וְאִף־עַל־פִּי שְׁאֵמַר לוֹ בְּצֵאתוֹ מִבְּאֵר שְׁבַע:
 "אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יַצְחָק", בְּשִׁבְלִי

• שבת קודש ט' כסלו •

מִגַּ וְאֶתִּיב לָבֹן וְאָמַר לַיעֲקֹב בְּנֵתָא בְּנֵתִי
 וּבְנֵתִי בְּנִי וְעָנָה עָנִי וְכָל דִּי אֶת חֲזִי דִּילִי
 הוּא וּלְבֵנִי מָה אֶעֱבִיד לְאֵלִין יוֹמָא דִּין אוֹ
 לְבֵנִיָּהּ דִּילִידִין:

(מג) וַיַּעַן לָבֹן וַיֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הַבְּנוֹת בְּנֹתֵי וְהַבְּנִים
 בְּנֵי וְהַצֵּאן צֵאנִי וְכָל אֲשֶׁר־אַתָּה רָאָה לִי־הוּא
 וּלְבִנֹתַי מָה־אֲעֲשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם אוֹ לְבִנְיָהֶן אֲשֶׁר
 יֵלְדוּ:

כִּי מָה־אֲעֲשֶׂה לְאֵלֶּה • אִיךָ תַּעֲלֶה עַל לְבִי לְהִרְעֵ לָהֶן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת פרשת וישב התשי"א)

– **"צאני"**, עֲלִיךָ לְהַתְנַהֵּג בְּדַרְכֵּי שְׁלִי, דַּרְכֵּי שֶׁל לָבֹן
 הָאֲרָמִי, שֶׁלֹּא לְהַתְחַשֵּׁב בְּאִסּוּרֵי שֶׁל רְמָאוֹת, הַשְׂגַּת גְּבוּל
 וְכִיּוּצֵי בָהֶם. שָׁפֹן, בְּהִנָּהֵג שֶׁלךָ לַעֲסוֹךְ בְּעֵינֶיךָ מִסְּחָר
 עַל־פִּי תוֹרָה, קֶשֶׁה "לַעֲשׂוֹת חַיִּים" ("מֵאֲכֹן אֶלְעָבֹן").
 וְעַל־זֶה מִסֵּר יַעֲקֹב אֶת נַפְשׁוֹ כֹּל כ' שָׁנָה שֶׁהָיָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל
 לָבֹן – "וַתֵּדַד שְׁנֵתִי מֵעֵינִי", וְעַד שֶׁ"לֹּא שָׁכַב" – לֹא רַק
 בְּשִׁבְלִי עֵינֶיךָ רוֹחֲנִים, כְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה בְּבֵית עֲבָר, אֶלָּא גַם
 עַל עֵינֶיךָ שֶׁאֲדוֹתָם טוֹעֵן לָבֹן שֶׁשִּׁיכִים אֵלָיו, "הַבְּנוֹת
 בְּנֹתִי וְהַבְּנִים בְּנֵי וְהַצֵּאן צֵאנִי", עַל עֵינֶיךָ אֶלָּה מִסֵּר יַעֲקֹב
 אֶת נַפְשׁוֹ (כְּאֶמְרוֹ) **"עֲבַדְתִּיךָ"** אֲרַבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשִׁתִּי
בְּנֹתִיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים **בְּצֵאנִיךָ** ("שִׁיחִיו עַל־פִּי תוֹרָה, שְׁעַל־דִּי־
 זֶה יִתְבָּרֵךְ וְיִצְאוֹת הַקְדוּשָׁה שֶׁנִּמְצָאִים בְּרִשְׁתּוֹ שֶׁל לָבֹן,
 וַיּוֹמְשֶׁךְ אֱלֻקוֹת גַּם בְּדַרְכֵּי הַגִּשְׁמִים).

לָבֹן טָעַן לַיעֲקֹב אֲבִינוֹ (וְכָךְ טוֹעֲנִים יוֹרְשֵׁי לָבֹן שֶׁכָּל דּוֹר
 לִנְקֻדָּיו שֶׁל יַעֲקֹב) "הַבְּנוֹת בְּנוֹתֵי וְהַבְּנִים בְּנֵי וְהַצֵּאן צֵאנִי":
 בְּשִׁלְמָא אַתָּה (יַעֲקֹב) בְּעֵצְמוֹךְ – יְהוּדִי זָקֵן שֶׁשִּׁיךְ לְדוֹר
 הַיָּשָׁן – יָכוֹל לְהַתְנַהֵּג כְּרִצּוֹנָךְ, לְלַמּוֹד תּוֹרָה יוֹמָם וּלְלֵילָה,
 אֲבָל מָה רִצּוֹנָךְ מֵהִילָדִים?! הִלָּדִים הַצְעִירִים שֶׁנִּמְצָאִים
 בְּזִמָּן מוֹדְרָנִי – טוֹעֵן לָבֹן – שִׁיכִים לִי, "הַבְּנוֹת בְּנֹתִי
 וְהַבְּנִים בְּנֵי", וְלָמָּה הֵנָּךְ עוֹשֶׂה אוֹתָם בְּעַל־יָמוֹם
 ("קִאֲלִיקֶעֶס") שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ לְהִתְאַדָּם אֶת עֲצָמָם לְהִנָּהֵג
 הָעוֹלָם?! רִצּוֹנָךְ לְלַמְּדָם יְהוּדוּת – מֵהִיכִי תִתִּי, אֲבָל עֲלִיךָ
 לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּצוּרָה מוֹדְרָנִית, בְּאִמְצָעִים חֲדִישִׁים, וְלֹא
 לַעֲשׂוֹתָם "בְּטַלְנִים"!

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה – מִמְּשִׁיךְ לְטָעוֹן – "הַצֵּאן צֵאנִי" בְּנוֹגַע
 לְתוֹרָה וּתְפִלָּה – אֵינֶנִּי מִתְעַרֵּב, אֲבָל עֵינִי מִסְּחָר, "הַצֵּאן"

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וַיַּעֲקֹב לֹמֵר, לְשׁוֹן רִשְׁי. וְכֵן דַּעַת
 אֲנָקְלוֹס כִּי פָחַד יַצְחָק אֱלֹהִיו, דִּדְחִיל
 לִיָּה יַצְחָק:
וְרַבִּי אֲבִרְהָם אָמַר יִרְאֵת יַצְחָק אֶת
 הַשֵּׁם הוֹעִילָתִנִּי כִּי זְכוּת הָאֵב
 תוֹעִיל לָבֹן. וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו
 יַצְחָק (פֶּסֶק ב' א'), בְּמִי שִׁיַּחֲזֵק מִתְּפָחַד
 מִמֶּנּוּ. וְהִנֵּה אֵין פְּרוּשׁוֹ שָׁנָה. עוֹד כְּתַב
 (שם) וַיֵּשׁ אֲמִירִים כִּי זֶה הַפָּחַד רָמֹז לְיוֹם
 הַעֲקָרָה, וַאֲיָנֹה רְחוּק:
וְעַל דֶּרֶךְ הָאֲמָת נִבֵּא הַלְשׁוֹן כְּפִשּׁוּטוֹ
 וּמִשְׁמַעוֹ, וְהוּא מִדַּת הַדִּין שֶׁל
 מַעֲלָה וּמִמֶּנּוּ אָמַר הַכְּתוּב (חושע ג' ה')
 אַחֲרֵי יִשְׁבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת דִּי

אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דְּוִיד מֶלֶכָם וּפָחַדוֹ אֶל
 ה' וְאֶל טוֹבוֹ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, יֹאמַר כִּי
 יִבְקֶשׁוּ הַרְחֵמִים וּמִדַּת הַדִּין שֶׁלְמָטָה,
 וְיִבְיֹאוּ פָּחַד יַצְחָק אֶל הַשֵּׁם וְאֶל טוֹבוֹ
 הַנִּזְכָּרִים:
וַיּוֹכַח אֲמִשׁ. לְשׁוֹן תּוֹכְחָה וְלֹא לְשׁוֹן
 הוֹכְחָה, לְשׁוֹן רִשְׁי. וַיּוֹתֵר נָכוֹן
 לְשׁוֹן הוֹכְחָה, כִּי אָמַר לְמַעַלָּה וַיּוֹכִיחוּ
 בֵּין שְׁנֵינֵנוּ, וְאָמַר עֲתָה כִּי הֵאֱלֹהִים
 הַיּוֹדֵעַ הַנִּסְתָּרוֹת הוּא הוֹכִיחַ בֵּין
 שְׁנֵיהֶם, וּלְכָךְ לֹא אָמַר "וַיּוֹכַח אוֹתָךְ
 אֲמִשׁ": תוֹרָה מג

(מג) וּלְבִנֹתַי מָה־אֲעֲשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם.
 אָמַרְוּ (הַרְבֵּעַ, וְהַדָּס) שֶׁהוּא כְּמוֹ

יַעֲקֹב לֹמֵר, לְשׁוֹן רִשְׁי. וְכֵן דַּעַת
 אֲנָקְלוֹס כִּי פָחַד יַצְחָק אֱלֹהִיו, דִּדְחִיל
 לִיָּה יַצְחָק:
וְרַבִּי אֲבִרְהָם אָמַר יִרְאֵת יַצְחָק אֶת
 הַשֵּׁם הוֹעִילָתִנִּי כִּי זְכוּת הָאֵב
 תוֹעִיל לָבֹן. וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו
 יַצְחָק (פֶּסֶק ב' א'), בְּמִי שִׁיַּחֲזֵק מִתְּפָחַד
 מִמֶּנּוּ. וְהִנֵּה אֵין פְּרוּשׁוֹ שָׁנָה. עוֹד כְּתַב
 (שם) וַיֵּשׁ אֲמִירִים כִּי זֶה הַפָּחַד רָמֹז לְיוֹם
 הַעֲקָרָה, וַאֲיָנֹה רְחוּק:
וְעַל דֶּרֶךְ הָאֲמָת נִבֵּא הַלְשׁוֹן כְּפִשּׁוּטוֹ
 וּמִשְׁמַעוֹ, וְהוּא מִדַּת הַדִּין שֶׁל
 מַעֲלָה וּמִמֶּנּוּ אָמַר הַכְּתוּב (חושע ג' ה')
 אַחֲרֵי יִשְׁבּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת דִּי

(מד) וַיֵּתֶנָּה לָכֶּה נִכְרֹתָהּ בְּרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהָיָה לְעֵד
 בֵּינִי וּבֵינֶךָ:
 כש"י וְהָיָה לְעֵד • הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

(מה) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימֶה מִצִּבְחָה:
 (מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לָקְטוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים
 וַיַּעֲשׂוּ-גִל וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל-הַגִּל:
 כש"י לְאָחִיו • הֵם בָּנָיו שֶׁהָיוּ לוֹ אֲחִים, נִגְשִׁים אֵלָיו לְצָרָה וּלְמַלְחָמָה (כ"ח).

(מז) וַיִּקְרָא-לוֹ לָבֵן וְגַם שְׁהֲדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד:
 כש"י וְגַם שְׁהֲדוּתָא • תַּרְגוּמוֹ שֶׁל גִּלְעָד.
 (מח) וַיֹּאמֶר לָבֵן הֲגִל הַזֶּה עַד בֵּינִי וּבֵינֶךָ הַיּוֹם
 עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ גִּלְעָד:
 כש"י (עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ) גִּלְעָד • גִּל עַד.

(מט) וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר יִצְחָק וְהָיָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ כִּי
 נִפְתָּר אִישׁ מֵרֵעֵהוּ:
 מט וּסְכוּתָא דִּי אָמַר יִסְף מִימְרָא דִּי בֵּינִי
 וּבֵינֶךָ אַרְי נְתַפְסִי גְבַר מִחֲבֵרָה:

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

בשבועה ובבִּרְיָת וְכָח לָהֶם וְכָח וְעֵשָׂה
 לָהֶם בְּרָה גְדוּלָּה. וַיִּתְּכֶן כִּי טַעַם וַיֹּאכְלוּ
 שָׁם עַל הַגִּל, הַנּוֹבַח הַנּוֹכֵר לְמִטָּה, כִּי
 אָמַר לָהֶם לָקְטוּ אֲבָנִים וְנַעֲשֶׂה גִל
 לְאָכֹל עָלָיו, וְהָיָה עַד בְּבֹאֵנוּ בְּבִרְיָת,
 וְאַחֲרֵי כֵן אֲכָלוּ עָלָיו וְכָח. וְטַעַם וַיֹּאכְלוּ
 לָחֶם. שֶׁעֲשֶׂה לָהֶם סְעוּדָה גְדוּלָּה לָלוֹן
 עֲמוֹ לֹא מִשְׁתָּה בְּלִבָּד: תוֹרָה מו
 (מח) וַיֹּאמֶר לָבֵן הֲגִל הַזֶּה עַד. אַחֲרֵי
 שֶׁקָּרָא יַעֲקֹב גִּלְעָד, דִּבֶּר לָבֵן
 בְּלִשׁוֹן יַעֲקֹב הֲגִל הַזֶּה עַד, וְעַל כֵּן נִקְרָא
 שְׁמוֹ גִּלְעָד כִּי בִשְׁם הַזֶּה הִסְכִּימוּ
 שְׁנֵיהֶם. אוֹ שְׁדַבְּרֵי לָבֵן מִתְּרַגְּמִין לְלִשׁוֹן
 הַקָּדָשׁ: תוֹרָה מט
 (מט) וְטַעַם וְהַמִּצְפָּה. כְּתַב רִש"י
 וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר בִּהְרֵי גִלְעָד, כְּמוֹ
 שֶׁכְּתוּב (שׁוֹפְטִים י"א ב"ט) וַיַּעֲבֹר אֶת מִצְפָּה
 גִּלְעָד, לָמָּה נִקְרָאת מִצְפָּה, אֲשֶׁר אָמַר
 כָּל אֶחָד מֵהֶם לְחֲבֵרוֹ יִצְחָק ה'. וְאֵם כֵּן
 הוּא שֶׁם מְקוֹם גְּבוּזָה בְּרֹאשׁ הַהָר. וּלְפִי

וַיִּתְּכֶן כִּי מִה שֶׁאָמַר בְּלָבֵן וַיִּקַּח אֶת
 אָחִיו עֲמוֹ (לְעִיל פְּסוּק כ"א), הֵם
 קְרוּבִיּוֹ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ מִזְרַע נְחוּר אַחֲרֵי
 אֲבִיהֶם, וְעֵשָׂה כֵּן בַּעֲבוּר שְׁלֹא יִרְצָה
 לְהִבְאִי עַל יַעֲקֹב אֲנָשִׁים נְכָרִים שְׁלֹא
 יִרְיֻבוּ עִמּוֹ בְּכַח אוֹ יִחַדְמוּ וַיִּגְזְלוּ וַיִּגְנְבוּ
 מֵאִשְׁרֵי לוֹ. וְהִנֵּה אֵלֶּה קְרוּבִים לְיַעֲקֹב
 כְּמוֹ לָלָבֵן, עַל כֵּן יִקְרָאוּ אֲחִים לְשְׁנֵיהֶם:
 וַיֵּשׁ אֲוִמֵּרִים (פְּסִיקְטָא וְזוֹרְתָא לְעִיל כ"ט ד')
 שֶׁאָמַר לָהֶם אַחֲרֵי דִרְךָ מוֹסֵר כְּמוֹ
 שֶׁאָמַר לְרוּעִים (שָׁם) אַחֲרֵי מֵאִין אִתָּם.
 וּבִבְרָאשִׁית רַבָּה (ע"ד א') אָמְרוּ וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב לְאָחִיו, אֵלֶּה בְּנֵי שְׁהִיָּה קוֹרָא
 אוֹתָן בְּלִשׁוֹן בְּבוֹד אַחֲרֵי, אֲכָל בְּוִיקְרָא
 לְאָחִיו לְאָכֹל לָחֶם לֹא פִרַשׁ. וְהַנִּכּוֹן
 מִה שֶׁכְּתִבְתִּי תַחֲלִילָה:
 וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל הַגִּל. אֲכָלוּ שָׁם מַעַט
 לְזִכְרוֹן, אוֹ שְׁהוּא דִרְךָ הַבָּאִים
 בְּבִרְיָת לְאָכֹל שְׁנֵיהֶם מִלִּחְמָם אֶחָד
 לְאִהְבָה וּלְחֲבֵרָה, וְאַחֲרֵי בּוֹאֵם

(מד) וְהָיָה לְעֵד. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 לְשׁוֹן רִש"י. וַיֹּאכְלוּ כְּמִשְׁמַעוֹ.
 אֲכָל יֹאמַר וְהָיָה הַבְּרִית לְעֵד בֵּינוֹתֵינוּ,
 כִּי הָעוֹבֵר עָלָיו יִקְוֹלֵל בְּכָל אֲלוֹת
 הַבְּרִית, כְּטַעַם וְהָיוּ כָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפֶת
 (דְּבָרִים כ"ח מ"ו). אוֹ טַעַמֹּו נִכְרֹתָהּ בְּרִית
 בְּדִבְרֵי קִסִּים שֶׁהָיָה לְעֵד בֵּינוֹתֵינוּ. עַל
 כֵּן הָרִים יַעֲקֹב אֶבֶן, וְהוּא מִה שֶׁאָמַר
 עַד הַגִּל הַזֶּה וְעַד הַמִּצְפָּה, כְּטַעַם
 וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ הִנֵּה הָאֶבֶן הַזֶּה הוּא תְּהִיָּה
 בֵּינוֹ לְעֵדָה (יְהוֹשֻׁעַ כ"ד כ"ו): תוֹרָה מו
 (מו) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו. לְאָחִי לָבֵן
 הַנּוֹכֵר אֲשֶׁר בָּאוּ עִמּוֹ, כִּי לֹא
 רָצָה לֵאמֹר כֵּן לְחֻמִּי שֶׁהָיָה נוֹהֵג בּוֹ
 כְּבוֹד, וְכֵן וַיִּקְרָא לְאָחִיו לְאָכֹל לָחֶם,
 לְאָחִי לָבֵן, וְלֹא קָרָא לָבֵן דִּרְךָ בְּבוֹד
 כְּאֵלֶּה הַכָּל בְּרִשְׁוֹתָו וְהַכָּל שְׁלוֹ. וְדוּמָה
 לָהֶם וַיֹּאמֶר פִּרְעֹה לְאָחִיו מִה מַּעֲשִׂיכֶם
 (לֵחֵן מ"א). וְרִש"י פִּרַשׁ לְאָחִיו שֶׁל יַעֲקֹב,
 כִּי הַבָּאִים עִם לָבֵן אוֹהְבֵי וְרֵעֵי הֵם.

לב (א) וַיִּשְׁלַח לָבָן בְּפָקֶד וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו
וַיְבָרֶךְ אֹתָהֶם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָבָן לְמִקְמוֹ:

(ב) וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים:
בַּיָּעֶקֶב אֵזַל לְאַרְחָה וַעֲרֵעוּ בָּהּ מְלָאכֵי
דִּינִי:

ז"י וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים • מְלָאכִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, בָּאוּ לְקִרְאָתוֹ לְלוּלוֹת לְאָרֶץ.

(ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאִשְׁרֵי רָאִם מַחְנֶה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא
שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנִים:

ז"י מַחְנִים • שְׁתֵּי מַחְנוֹת, שֶׁל חוּצָה לְאָרֶץ שְׂבָאוּ עִמּוֹ עַד כָּאן, וְשֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׂבָאוּ לְקִרְאָתוֹ (כ"ד)

ותנחומא :

פפפ קמ"ח פסוקים. חלק"י, מחנ"ם סימן חסלת פרשת ויצא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסו - רסח

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

הוא את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו. וילמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו. ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר ארע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז בדרך של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה, לברח ולהציל, ובקר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת באשר אנכיר (להלן לב ט, ל"ג ט"ו):

אדם. ותחלת ביאתו בארץ בשכם היה שנאמר (להלן ל"ג י"ח) ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען. אבל היתה המראה הזאת ליעקב כאשר בא בגבול אויביו להודיעו כי רבים אשר אתו מאשר אתם. ונקרא שם המקום מחנים, כי בן הדרך בשמות. או מחנים, מחנהו ומחנה העליונים, לומר כי מחנהו בארץ במחנה המלאכים, כלם מחנות אלהים, מבקרים לו ומודים ביחודו יתברך שמו לעולמים: נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקדוש ברוך

(כ"ג) וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים.
לשון רש"י, מלאכי ארץ ישראל יצאו לקראתו. מחנים, שתי מחנות של חוצה לארץ באו עמו עד כאן ושל ארץ ישראל יצאו לקראתו. ואני תמה בזה, שהרי עדין לא הגיע יעקב לארץ ורחוק היה משם ושלח מלאכים אל עשו מרחוק, ושם (להלן לב כ"ג) נאמר ויעבר את מעבר יבק, שהוא "יבק הנחל גבול בני עמון" (דברים ג ט"ז), שהוא דרומית מזרחית לארץ ישראל, ועדין יש לו לעבור גבול בני עמון ומואב ואחרי כך ארץ

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום שלישי עמ' ב

10 התקין רבן יוחנן בן זבאי, ומבואר שחי גם לאחר חורבן הבית
11 לפחות במשך שנה או שנתיים, ואם כן במשך כל ארבעים שנותיו
12 האחרונות שבהן 'לימד' ותיקן תקנות, לא היה לשון של זהורית
13 מלבין, ואיך יתכן שאחרי תקנתו תאמר הברייתא שאם 'הלבין היו
14 שמחים'.
15 ואיך – רב נחמן בר יצחק סובר שאין זו קושיא, כיון שבאותם
16 ארבעים שנה ד'למד', תלמיד יושב לפני רבו תוה, כלומר, היה
17 מהתלמידים החשובים שישבו סמוך לרבו, ואמר מילתא – תקנה
18 זו, ואסתבר טעמיה – ונראו דבריו בעיני רבו,

1 אי סלקא דעתך שהתקנה בלשון של זהורית היתה של רבן יוחנן בן
2 זבאי, שלא יראו אם הלשון מלבין, קשה, בימי רבן יוחנן בן זבאי,
3 מי תוה לשון של זהורית (מלבין), והתנאי, כל שנותיו של רבן יוחנן
4 בן זבאי מאה ועשרים שנה, ארבעים שנה ראשונים עסק בפרקמטיא
5 – בסחורה, ארבעים שנה שאחריהם למד בעצמו כתלמיד מרביתו,
6 וארבעים שנה שאחריהם לימד לאחרים, ומסתבר שבאותו הזמן
7 תיקן את תקנותיו, ולא בהיותו תלמיד. ותנאי בברייתא אחרת,
8 ארבעים שנה קודם שנחרב הבית לא היה לשון של זהורית מלבין,
9 אלא מאדים – נשאר אדום, ותנן במשנה לעיל (כט) 'משחרב הבית

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ג' כסלו מפרק יח עד סוף פרק כב	יום רביעי - ו' כסלו מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שני - ד' כסלו מפרק כג עד סוף פרק כח	יום חמישי - ז' כסלו מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שלישי - ה' כסלו מפרק כט עד סוף פרק לד	יום שישי - ח' כסלו מפרק מד עד סוף פרק מח
שבת קודש - ט' כסלו פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בני ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ג' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה במ"א כתב... עד עמ' 310, דוקא.

קונטרס אחרון

- 1 וְהִנֵּה, בְּמָקוֹם אַחֵר¹¹ כְּתִיב¹² שְׁרַמְ"ח – 248 מִצּוֹת עֲשֵׂה הֵן
- 2 בְּה' חֲסִידִים – שֶׁל ז"א דאצילות, שכל מצות עשה, היא הרי
- 3 כלי לחסד ולהמשכת אלקות, וש"ס"ח – 365 מצוות לֹא תַעֲשֶׂה
- 4 בְּה' גְּבוּרֹת וְכוּ', – שֶׁל ז"א דאצילות, שגבורות הן הרי ענין
- 5 שֶׁל צִמְצוּם וְהַגְבָּלָה –
- 6 באות מהן מצוות הלא-
- 7 תעשה שהן הגבלה 1
- 8 לעצירת השפעת הקדושה 2
- 9 שלא תגיע ל"חיצונים", 3
- 10 וּבְמָקוֹם אַחֵר כְּתִיב¹³ – 4
- 11 שֶׁהֵן – תר"ג (613) 5
- 12 המצוות, הן תר"ג אֲרֵחֵין 6
- 13 נִמְשָׁכִין מִחֵד אֲרֵחָא כו', 7
- 14 – 613 דרכים (המשכות) 8
- 15 הנמשכות מ"דרך" אחת 9
- 16 (מקור והמשכה), שֶׁהוּא 10
- 17 לִבְנוּיָתָא וְכוּ'. – לובן 11
- 18 וחסד של "כתר עליון", 12
- 19 שם אין גבורה כלל, כפי 13
- 20 הלשון בוהר (שם): "לית" 14
- 21 שמאלא בהאי עתיקא" – 15
- 22 אין שמאל וגבורה 16
- 23 ב"עתיק" (בפנימיות) 17
- 24 ה"כתר", כִּי־אֵם חסידים
- 25 בלבד. הרי לכאורה יש בכך משום סתירה: כאן הוא אומר
- 26 שרמ"ח המצוות הן בכלים של עשר ספירות דז"א, ובווהר אומר
- 27 שרמ"ח מצוות עשה הן בה' חסידים, ושס"ה לא תעשה בה'
- 28 גבורות של ז"א, ובמקום אחר בווהר הוא אומר, שהמצוות הן
- 29 במדרגה שהיא "לבנונית" (הלובן של "כתר עליון") שאין בה
- 30 גבורות כלל: אֲךָ הָעֵנִין, שְׁכָל הַמִּצְוֹת לְתַקֵּן רַמְ"ח – 248
- 31 אֲבָרִי "זְעִיר אֲנִשִּׁין", עֲלִיָּדִי הַמִּשְׁכָּת אֹרֶךְ אֵין־סוֹף פְּרוּדִי
- 32 הוּא בְּמַחִין, הַכְּלוּלִין בְּה' חֲסִידִים וְה' גְּבוּרֹת, – עַל
- 33 דרך־משל באדם, הנטיה במוח לחסד ולגבורה; הרי, כיוון שענין
- 34 המצוות הוא לתקן רמ"ח האברים של ז"א – לכן אומרים,
- 35 שמצוות הן בכלים של הספירות דז"א. וכיוון שמתקנים רמ"ח
- 36 האברים דז"א על ידי המשכת "אור אין סוף" במוחין, שהם בה'
- 37 חסידים וה' גבורות – לכן הוא אומר לפעמים שהמצוות הן בה'
- 38 חסידים וה' גבורות. וּמִקּוֹר הַמַּחִין הוּא לִבְנוּיָתָא כו', – שֶׁל
- 39 "כתר", הוּא הָעֵנִין וְהַפִּיץ הָעֵלְיוֹן לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר לְמִשְׁכָּה
- 40 לְרַמְ"ח אֲבָרֵין דְּ"זְעִיר אֲנִשִּׁין", – ז"א" לגבי "כתר" נקראת
- 41 "מטה" לגבי "מעלה", וּמִתְחַלֶּקֶת הַמִּשְׁכָּה לְתַרְנִיג – 613
- 42 הַמִּשְׁכּוֹת פְּרָמִיּוֹת, לְפִי בְּחִינַת עֶרֶךְ הַמִּצְוֹת, כְּגוֹן בְּצִדְקָה
- 43 וְגִמְלּוֹת חֲסִידִים נִמְשָׁךְ אֹרֶךְ אֵין־סוֹף פְּרוּדִי־הוּא לְחִיצוֹנִיּוֹת

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ בראשית כרך ג' ע' תעא ובכ"מ" 12. ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קכט, א." 14. סוטה יד, א.

הזה עיקר הבירור הוא על ידי תפלה, אומר רבנו הזקן להלן
(קסב, ב) שבדורות הראשונים, שהיו אז "נשמות האלקית גדולי
הערך", נעשה הבירור באופן מהיר, בקריאת שמע והברכות
שלפני קריאת שמע, ופסוקי דזמרה בקיצור בלבד – אך בזמן
הזה, כשאין נשמות גבוהות כאלו, נדרש הבירור על ידי תפלה.

1 משה רבינו להיכנס לארץ ישראל ולקיים המצוות התלויות
2 בארץ. על-כּל־פנים, הוסבר כאן, מדוע עיקר הבירור הוא על
3 ידי תפלה, למרות שתורה היא למעלה מתפלה; שכן הבירור
4 של תפלה הוא העלאת ניצוצי התהו לשורשם הגבוה ביותר
5 בתהו, ועל ידי כך – למעלה יותר, עד ב"אין סוף". ומה שבזמן

יום שני ד' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה לקיום מצוה... עד עמ' קנ, אחורי כו'.

ולמשל אפר הוא הרי המהות והעצם של העץ שנשרף והפך
לאפר. העץ היה מורכב מארבעת היסודות אש, רוח, מים, עפר.
ועל-ידי שריפתו, נתנדפו שלושת היסודות אש, רוח, מים –
בעשן, ונשאר יסוד העפר בלבד, שהוא האפר, הרי למרות
שהוא אותו מהות ועצם

של העץ, אבל אין לאפר

שום ערך לגבי העץ שהיה

"עץ נחמד למראה וטוב

למאכל", וכעת הוא אפר

בלבד. כך, למשל, אין

שום ערך למדת החסד

והאהבה של אברהם

אבינו כפי שנשמתו היא

בגוף, לגבי מדת וספירת

החסד שבספירות

העליונות. על-כּל־פנים,

הרי שאינו דבק אפילו לא

במדות העליונות – רק

במציאות בלבד ולא

במהות. וְכַל־שֶׁכֶּן –

שאינו דבק בְּאֹרֶךְ אֵינֶי

סוֹף בְּרוֹךְ־הוּא, דְּלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בִּיה – שאין מחשבה

ה"תופסת" בו, בְּאֹרֶךְ וְהַתְּפִסוּת הַחַיִּית מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, – אי

אפשר להיות "תפיסא" באור זה, כִּי־אֵם בְּמִצִּיאוֹתָיו, שְׁהוּא –

אורו יתברך, שְׁמִיחָה אֶת כָּלֶם, וְלֹא בְּמַהוּתוֹ, – במהותו אי

אפשר להיות "תפיסא", אֶפְסָלוּ – לא לִי – נבראים ולמלאכים של

העולמות עֲלִיּוֹנִים, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁸: "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה'

צְבָאוֹת כּו', – ש"ה צבאות" קדוש ומובדל מהם, כך אומרים

הרי השרפים, שהם מלאכים עליונים של עולם ה"בריאה", והם

אומרים זאת על "ה צבאות", שאפילו מהות האור קדוש

ומובדל מהם, לְכָר 'עֲלֻלִים הַנֶּאֱצָלִים" – המדרגות של עולם

ה"אצילות" שהן "עלולים" מהמדרגות הנעלות יותר הנקראות

"עילות" לגבי ה"עלולים", וה"עלול" הרי משיג את ה"עילה"

שלו, הם מְשִׁיגִים כָּל אֶחָד בְּ"עֲלֻתוֹ" – כִּפִּי הַסֶּדֶר שֶׁ – נמנה

בְּ"עֵץ חַיִּים" – בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הַ"פְּרָצוּפִים", – כפי שמסביר

ב"עץ חיים" איך ה"פרצופים" של הספירות העליונות של

"אצילות" מתלבשים זה בזה, שהמלוכש הוא "עלול" של

11 וְהֵנָּה, לְקִיּוּם מִצְוַת שְׂאִי־אֶפְסָר לַעֲשׂוֹת עַל־יְדֵי אֲחֵרִים
12 מִבְּטָלִין תִּלְמוּד תוֹרָה¹⁵, וְאֶפְסָלוּ – הענינים הנעלים ביותר
13 בתורה, מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה, וְכַל־שֶׁכֶּן – שמבטלים תִּפְלָה שְׁהִיא
14 בְּחִינַת מוֹחִין וְדִחְלוֹ וְרַחֲמֵיו – יראה ואהבה שְׁכָלִיִּים, וְהַמַּעַם
15 כְּנוֹכַח לְעִיל. – בגלל ענין

16 בירור הניצוצות הנעשה

17 על-ידי מצוות מעשיות,

18 שזה דוקא הוא תכלית

19 ההשתלשלות. וְעוֹד זֹאת,

20 שְׂבָאֲמַת מֵאֵד גְּדֻלָּה

21 וְנִבְחָה מַעֲלֵת הַמִּצְוֹת

22 מַעֲשִׂיּוֹת, וְכֵן לְמוֹדֵם, –

23 של ההלכות, עַל מַעֲלֵת

24 – וגדלות, הַמִּחִין שֶׁהֵן

25 דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵיו – יראה

26 ואהבה שְׁכָלִיִּים. –

27 העליונות מתבטאת

28 (נוסף על ביצוע הכוונה

29 העליונה בענין

30 ה"בירורים") גם

31 בהתאחדות הנפש עם

32 אלקות, דבר הנעשה על ידי מצוות מעשיות או על-ידי לימוד

33 ההלכות של המצוות המעשיות – גם בכך ישנן עליונות וגדלות

34 לגבי המוחין והאהבה ויראה שכליים, כִּי הֵנָּם דְּכָתִיב¹⁶:

35 "וְלִדְבָקָה כּו'" – בהקדוש ברוך הוא, וזאת עַל־יְדֵי מְדוּתָיו, –

36 שעל-ידי מדת החסד והאהבה של האדם הוא נדבק במדת

37 החסד של הספירות העליונות שהן דבר אחד עם הקדוש-ברוך-

38 הוא, מִכָּל־מְקוֹם אֵינֶנּוּ דָּבֵק אֶפְסָלוּ בְּמִדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת אֱלֹא

39 בְּמִצִּיאוֹתָן, – ב"מציאות" המדות, וְלֹא בְּמַהוּתָן, – הוא נדבק

40 במציאות ובחיצוניות המדות בלבד, אך לא במהות ובפנימיות

41 המדות, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁷: "וְאֵנֹכִי עֹפֵר וְאֶפֶר". – שלפי

42 המוסבר ב"אגרת הקדוש" סימן ט"ו בשם המגיד ממורישט,

43 שזאת אמר אברהם אבינו על הארת נשמתו שהאירה בגוף

44 מהאור של חסד עליון, שמבלי הבט על האהבה הגדולה (שהיא

45 מדת החסד) שהיתה לאברהם אבינו להקדוש-ברוך-הוא, עד

46 שהיה "מרכבה" לו, אמר על מדת החסד שבנשמתו, שהיא "עפר

47 ואפר" בלבד בהשוואה למדת החסד של הספירות העליונות,

- 1 המתלבש - מבין ומשיג ה"עלול" ב"עילול" ו"פרצוף" שלו
- 2 המתלבש בו, אבל לא בנבראים אפלו - לא, בנשמות
- 3 דאצילות, - שלמרות שדן הרי אלקות, בכל זאת, כיוון שדן
- 4 כבר נפרדו מהכלים של
- 5 עשר ספירות, כפי שאומר
- 6 ב"אגרת הקודש" סימן 1 הפרצופים אבל לא בנבראים אפי' בנשמות דאצי' הזקן להלן - הוא ענין
- 7 כ"י - הן כבר נקראות 2 כמ"ש במשה רבינו ע"ה וראית את אחורי כו'. של מהות אלקות, ובשעה שיהודי אוהו
- 8 "נבראים" ואי אפשר
- 9 שתהיה להן "תפיסא" והשגה במהות האלקות, כמו שכתוב²⁰
- 10 במשה רבינו עליו השלום: "וראית את אחרי כו".²¹ -
- 11 את החיצוניות והמציאות של אלקות ולא את המהות; הרי,

יום שלישי ה' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנו, משא"כ מעשה המצות... עד עמ' 312, משיג המהות.

- 23 מה שאין בן מעשה המצות - "מעשה אלקים המה" הנה
- 24 - אין הם מעשים גשמיים שהאלקות נעלמת מהם לגמרי (כפי
- 25 שהדבר בכל המעשים הגשמיים של עולם הזה), אלא למרות
- 26 שמעשה המצות נעשים בדברים גשמיים - הם הרי בכל זאת
- 27 מעשים אלקיים. כיצד אכן
- 28 הדבר? - הרי זה בדרך
- 29 השתלשלות מכלים
- 30 דאצילות לבריאה
- 31 יצירה עשית, - שהכלים
- 32 ד"אצילות" הבאים
- 33 ב"בי"ע" הם האלקות של
- 34 עולמות ב"ע, ממהותן
- 35 ועצמותן דחיצוניותן,
- 36 כמו על דרך משל
- 37 אתרוג ומינו - שאר
- 38 שלשת המינים, שידד עם
- 39 האתרוג הם מהווים מצות
- 40 ד' מינים, הלכיש בזה
- 41 תקדוש ברוך הוא
- 42 ממהותן ועצמותן
- 43 דחסדים [פנימית] ד"זעיר אנפין", והיינו ממהות
- 44 דחיצוניותן, - שמחיצוניות החסדים הפנימיים של "זעיר אנפין"
- 45 מלוכש באתרוג ובמינו, בנודע בכל מצות מעשיות. מה
- 46 שאין בן האדם, - שבהבנתו ומדותיו הוא מגיע לאהבה
- 47 וליראה שכליים, אפלו - אם, יש לו נשמה דאצילות, מאחר
- 48 שמתלבשת בגוף - לא יוכל למצא בנפשו²² - ולא יוכל
- 49 ולהשיג - בשכלו, מהותן ועצמותן של פנימית החסדים
- 50 ד"זעיר אנפין" דאצילות (כי האצילות היא בחינת תורה
- 51 בכללות העולמות אצילות בריאה יצירה עשית, -
- 52 בפרטיות ישנן בכל עולם ארבע מדריגות, נפש, רוח, נשמה, חי',

- ובכללות ארבעת העולמות הם כנגד ארבע הבחינות של נפש,
- רוח, נשמה וחי', שעשיה היא נפש, יצירה - רוח, נשמה -
- בריאה, ואצילות - חי'. הרי ש"אצילות" היא בחינת חי', שהיא
- חי' היא בחינת מקיף מלמעלה ואינה מתלבשת בכלי
- (כלל) - כמו למשל באדם
- בחינת חי' של נשמתו היא
- ה"מקיף" של נשמתו, שלא
- כמו בחינת ה"נשמה"
- שהיא השגה, או "רוח"
- שהיא מדות וכו' שיש להן
- הכלי שלהן בגוף, אבל
- בחינת חי' היא בחינת
- הנשמה שהיא "מקיף", כך
- גם בעולמות, בחינת "חי'",
- שהיא "אצילות" - היא
- בבחינת "מקיף", שאינה
- מתלבשת כלל בשום כלי,
- לא יכול הרי האדם
- להשיג - בהיותו בגוף -
- את מהות בחינת ומדריגת
- "אצילות", בריאה מציאות, - בלבד, של החסדים הפנימיים
- ד"זעיר אנפין" - הוא יכול "לתפוס" ולהשיג, על ידי דחילו
- והחימו - יראה ואהבה שכליים. ומה שכתוב: "וראית את
- אחרי", - וראה היא הרי ענין ש"לוקח" מהות, הוא בדרך
- נבואה דוקא (שהוא - הנבואה התפשטות הנשמות²³, כמו
- שכתוב ב"רעיא מהימנא" פרשת משפטים²⁴). - הרי מה
- שמשה רבנו ראה בריאה ד"תופסת" את המהות, היה זה אכן
- בדרך של נבואה. שכיוון שנבואה היא התפשטות הגשמיות -
- יכול להיות ענין של ראייה גם כשהנשמה נמצאת בגוף, אך אם
- לא מצד נבואה - אין הנפש יכולה "לתפוס" ולהשיג מהות

19. קל, סע"א. 20. תשא לג, כב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועיין אגה"ק סי"ט". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "[כנפשו] כמו ב"ת דויקח בידו". 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משו"ע אדה"ז חאר"ח רסצ"ח. ה"ת פ"ד ס"ס". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה שם קטן, ב ואילך".

הוא: כאמור לעיל, שבדברים גשמיים אחרים, החיות האלקית
שבהם היא באופן של העלם והסתר, ואילו במצוה היא בגלוי
שהיא "מעשה אלקים". מה שאין כן בכונת מצות
אתרוג, אינו משיג ותופס, – מהות "מלכות דאצילות", שהיא
שורש האתרוג, כפי

שיסביר להלן, אף היודע
הסוד, – אף מי שידע
סוד כונת האתרוג על-פי
קבלה וחסידות – בכל
זאת אין הוא משיג ותופס
עלידי הכוונה אלא
מציאותה, ולא מהותה.
– את מציאות "מלכות
דאצילות", שורש האתרוג
– הוא יודע, תופס ומשיג
עלידי הכוונה, אך לא
את המהות של "מלכות
דאצילות", שלא כפי
שהדבר באחיות אתרוג
וקיום המצוה, שהוא אחדו
ותופס מהות האתרוג
ושרשו באלקות, אף
בלמוד הלכות אתרוג –
לא כשהוא מכון הכוונה
הרוחנית של אתרוג,
שעליה דובר לעיל – אלא
בלימוד הלכות אתרוג,

משיג ותופס האתרוג ממש – שהרי מדובר כאן אודות
האתרוג הגשמי בו מקיימים מצוה – לא אודות ענינו הרוחני
למעלה – ואת האתרוג הגשמי הוא הרי מבין מהותו, ומציאותו
בהלכה, בבחינת דבור ומחשבה, – כשהוא מבטא בדיבור
את הדינים וההלכות של אתרוג ומבין במחשבה את הדינים
והלכות, וכל-שכן הלימוד הסודי, – של מצות אתרוג, שהוא
יודע הענין הפנימי של מצות אתרוג על-פי קבלה וחסידות,
וכיון שהוא הרי מבין את מהותו של האתרוג עצמו, שהרי לא
מדובר כאן אודות ענינים רוחניים או אודות מדריגות שלמעלה
מזה – פרצופים של עולם ה"אצילות" – אלא מדובר אודות
אתרוג גשמי, וזה הוא יודע את הסוד והענין הפנימי. אבל
דוקא סודות המצוה, – לא סודות המדריגות הרוחניות של
סדר ההשתלשלות, כפי שיסביר להלן, אלא סוד המצוה, שאת
המצוה עצמה, החפץ הגשמי של המצוה, הוא יודע ומבין את
מהותה, ולא גרע מלימוד הלכותיה, – של המצוה, ואדרבה
כו', – הרי זה למעלה מלימוד ההלכה, אף שאינו משיג
המהות. – של הכוונה הרוחנית של סוד המצוה שמדובר
בענינים ופרצופים של "אצילות", אך, כיון שהמצוה עצמה –
האתרוג – הוא מבין את מהות האתרוג – הרי שבכללות הענין
יש ענין של ידיעה ו"תפיסה" במהות. כל האמור הוא באשר
לכוונת וסוד המצוה,

ומדריגת ה"אצילות", והיינו הפעם, – על כך, לפי שאר
אפשר לנבא להשיג כלום במהות האלקית, שהוא
הבורא, ובלי השגה – אין זו הלכשה ותפיסה ודבקות
אמתית. – אי אפשר הרי לאדם להיות דבוק באמת אפילו לא
במודותיו של הקדוש

ברוך הוא שהן מדות
ה"אצילות". על-כל-פנים,
הרי שאהבה ויראה
שכלים שיהודי מקנה לו
בתפלה, הן "תפיסה"
ודבקות במציאות
האלקות בלבד אך לא
במהות האלקית. מה
שאין כן האתרוג על-
הדף-משל, חיותו
נמשכה ונשתלשלה
ממהות חיצונית דברים
דנוקבא ד"זעיר אנופי"
דאצילות, שהוא בחינת
אלקות, כמו שכתוב
ב"עין חיים" שכל
הפרות הן באצילות, –
ב"אצילות" ישנו השורש
לכל ה"פירות", כי למד
כלים דאצילות ירדו
לבריאה היצירה עשיה –
להיות האלקות של

עולמות ב"ע, (והן יו"ד מאמרות שבהן נברא העולם),
עלידי התלכשות דנוקבא דעשיה, מהות ממהות, –
שמהות הכלים של "מלכות דאצילות" מתלבשת במהות
"מלכות דעשיה", ומ"מלכות דעשיה" הרי נבראים כל הנבראים
של עולם ה"עשיה", ביניהם גם הפירות, כמו למשל האתרוג.
אך, בדברים גשמיים אחרים, האלקות היא באופן של העלם
והסתר, ואילו במצוה – היא בגלוי, בלי שום העלם והסתר
(כמוסבר בפרק כ"ג בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), כי
הכלים דאצילות נעשו נשמה בעשיה שהיא – בחינת
הנשמה של עולם ה"עשיה" היא בחינת אלקות ממש, לפי
שבאצילות "איהו" – "אור אין סוף", ונרמזה – הכלים
הנקראים "גרמוהי", חר", – הם דבר אחד, המאציל – "אור אין
סוף", והנאצל, – הכלים דאצילות" שנאצלו מ"אור אין סוף"
– הם דבר אחד, ועלידי התלכשות מהות הנשמה –
שמהכלים דאצילות, במהות הכלים דנוקבא דעשיה –
נתהווה האתרוג. נמצא, בשתופס האתרוג ומנענעו
בהלכתו – הרי זה תופס ממש חיותו, המלכש בו דנוקבא
דאצילות, – מ"מלכות דאצילות", המיוחדת – "מלכות
דאצילות", באור אינסוף תמאציל ברוך הוא. – שהאציל
"מלכות דאצילות". אבל מתעוררת השאלה: הרי אותו דבר
הוא גם כשאוחזו פרי גשמי אחר שאינו מצוה: התיורץ על-יך

יום רביעי ו' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, משא"כ בסדר ההשתלשלות... עד עמ' 312, אשר שם.

קונטרס אחרון

משא"כ

בסדר ההשתלשלות אף אם משיג המציאות לא עדיף מצד עצמו כלימוד המצות שמשיג ותופס המהות ומעלה עליו כאילו קיים בפועל ממש כמ"ש זאת התורה כו' אלא שידעת המציאות מההשתלשלות היא ג"כ מצוה רבה ונשאה ואדרבה עולה על כולנה כמ"ש וידעת היום כו' דע את אלקי אביך כו' ומביאה ללב שלם כו' שהוא העיקר והשגת המציאות הוא להפשיט מגשמיים כו' רק שזו היא מצוה אחת מתרי"ג והאדם צריך לקיים כל תרי"ג לפי שהן השתלשלות

1 מה שאין כן בסדר ההשתלשלות, - בידעת ולימוד סדר
2 ההשתלשלות של העולמות והספירות שלמעלה, אף אם
3 משיג המציאות - של המדריגות הרוחניות של סדר
4 ההשתלשלות, לא עדיף מצד עצמו - מצד הדבר עצמו של
5 ידיעת ולימוד
6 ההשתלשלות, בלימוד
7 המצות - ההלכות של
8 המצוות, שמשיג ותופס
9 המהות, - מבחינת טעם
10 אחר אפשר שיהיה לו
11 עדיפות ועליונות, כפי
12 שישביר להלן, שזה מביא
13 ל"לב שלם", ליראה שהיא
14 תכלית כל המצוות, אך
15 מצד עצמו אין זה עדיף
16 מלימוד ההלכות של
17 המצוות שבהן הוא יודע
18 ומשיג את המהות, ומעלה עליו פאלו קים בפעל ממש, -
19 בלמוד ההלכות של המצוה, נחשב לו כאילו קיים את המצוה
20 בפועל ממש, כמו שכתוב²⁶: "זאת התורה כו'". - לעולה
21 ולמנחה, אומרת עליך הגמרא²⁷, מי שעוסק בתורה הרי הוא
22 כאילו הקריב עולה ומנחה וכו'. הרי, שכלימוד הנגלה של הלכות
23 המצוות יש בפרט מסויים מעלה מרובה יותר מאשר בלימוד
24 פנימיות התורה, הלימוד של סדר ההשתלשלות, שזה בענין של
25 "מהות", שכלימוד ענינים שהוא יודע את מהותם, כפי שהדבר
26 בהלכות של מצוות הנעשות בענינים גשמיים, ואת הענינים
27 הגשמיים הרי הוא יודע את מהותם, כן חכמתו יתברך שבהלכות,
28 הרי ירדה בענינים גשמיים שאודותם דנים בהלכות - הרי מבין
29 הוא "חכמתו יתברך" בהשגת המהות, ונעשה על-ידיה אופן
30 היחוד העליון ביותר של מקיף ומוקף, המבואר בפרק ד' ב"תניא",
31 ששכל האדם מתאחד בתכלית עם השכל והחכמה של תורה
32 שהיא חכמתו יתברך, ועל-ידיה נעשה גם היחוד של נפש
33 האדם (שלמעלה משכל) עם "אור-אין-סוף" ברוך-הוא המלוכב
34 בחכמתו יתברך. כל האמור הוא בשעה שההשגה שהוא מבין
35 בתורה היא השגת המהות, וכאמור לעיל, הרי זה דוקא בלימוד
36 המצוות של תורה שבהן ישנה השגת המהות, ואילו בלימוד
37 וידעת סדר ההשתלשלות, שדנים במדריגות רוחניות, כמו
38 אופנים, חיות ושרפים של עולמות בריאה-יצירה-עשיה, או אף
39 למעלה מזה - בפרצופים של עולם ה"אצילות" וכו' - שם אין

40 השגת המהות אלא ידיעת המציאות בלבד. אף-על-פי-כן -
41 יסביר רבנו הזקן להלן - ישנה מעלה ועליונות בידעת ולימוד
42 סדר ההשתלשלות, שלא זו בלבד שאינה נופלת מלימוד המצוות
43 של תורה - אלא היא אף למעלה מזה. אלא שידעת המציאות
44 מההשתלשלות, היא גם
45 בן מצוה רבה ונשאה²⁸,
46 ואדרבה עולה על כולנה,
47 - על כל שאר המצוות
48 ולימוד הלכות התורה,
49 כמו שכתוב²⁹: "וידעת
50 היום כו'", - כלומר,
51 שצריכה להיות דעת
52 והשגה באלקות, וכן
53 כתוב³⁰: "דע את אלקי
54 אביך כו'", - שגם
55 משמעותו היא שצריכה
56 להיות דעת והשגה
57 באלקות, ומביאה ל"לב שלם" כו', - כפי שמסיים בדברי
58 הימים: "ועבדו בלב שלם", ש"דע את אלקי אביך" מביא שיהיה
59 "ועבדו בלב שלם", ובהתאם לפירוש בביאור "ולא תשבית"
60 ב"לקוטי תורה"³¹, הכוונה היא, שזה מביא ליראה שהיא תכלית
61 כל המצוות, ככתוב³²: "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה
62 ליראה את ה' אלקינו" - הרי שתכלית כל המצוות היא להגיע
63 ל"ליראה את ה' אלקינו". ולימוד פנימיות התורה וידעת סדר
64 ההשתלשלות, שמקימים בהם מצות "וידעת היום" ו"דע את
65 אלקי אביך" מביאים ל"לב שלם" של "ליראה את ה' אלקינו".
66 ובלשון רבנו הזקן: ש"הוא העיקר, - "לב שלם" ויראת ה' הם עיקר
67 ותכלית כל המצוות, וכאמור לעיל, של"לב שלם" וליראה
68 מגיעים על-ידי ידיעת והשגת סדר ההשתלשלות, למרות שהיא
69 ידיעת והשגת המציאות בלבד, והשגת המציאות³³ הוא
70 להפשיט - הענינים של מדריגות סדר ההשתלשלות, מגשמיים
71 כו'. - כלומר, שיהיה ציור ברוחניות הענינים. בהתאם להערת
72 הרבי בכמה וכמה מקומות³⁴, לימוד פנימיות התורה באופן של
73 "יתפרנסן מיני", באופן של "פרנסה" והשגה, הוא דוקא כשזה
74 בא בביאורים המסבירים הענינים בהסברים של שכל והשגה -
75 תורת חסידות חב"ד - כדי שתהיה השגה והבנה יסודית בענינים
76 אלה, רק שזו - מצות "וידעת היום", שתהיה ידיעה והשגה
77 באלקות, היא מצוה אחת מתרי"ג, - מ-613 המצוות, והאדם
78 צריך לקיים כל תרי"ג, - המצוות, לפי שהן השתלשלות

26. צו ז, לו. 27. מנחות קי, א. 28. בתניא לפנינו: "מצות רבה ונשאה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "רמה", ככפנים. וכ"ה גם בלקו"ת ויקרא ד"ה ולא תשבית, שמעתיק (ומבאר שם) לשון זה שלפנינו, וכותב "רמה", ככפנים, ולא ככדפוסים שלפנינו. 29. ואתחנן ד, לט. 30. דברי הימים א' כח, ט. 31. שבהערה 28. 32. ואתחנן ו, כד. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנדר" - משא"כ בהשגת מציאות האתרוג שהיא הקדמה להשגת מהותה - לא לבד שאינה מביאה להשגה בגשמיים - שהרי המדובר (גם) בעולם העשי' הגשמי - (ובמילא גם במהות), כ"א להיפך ענינה התפשטות הגשמיים והאפשרות להשיג מהות [עפ"י - מובן שייכות "ההשגת... כו' כאן"]. 34. ראה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. ובכ"מ.

קונטרס אחרון

המהות דחיצונית דכלים דאצילות, – כפי שהסביר לעיל
המהות דחיצונית דכלים דאצילות, לכך צריך להרבות
בלימוד כל התרי"ג וקיומן בפועל ממש במחזור"מ
שכן ב"ע לברר בירורין אשר שם.

יום חמישי ז' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 312, ועוד זאת שבאמת... עד עמ' קנז, לא יראה.

קונטרס אחרון

ועוד זאת שבאמת

הבירורין שבבי"ע מרפ"ח ע"י תורה ומצות במחשבה
דבור ומעשה גבוהין בשרשן מנר"ן שבאדם כי הן מס"ג
שבפנימיות א"ק ונר"ן שכבר נתקנו ע"י מ"ה הוא יוצא
מהמצח הארה בעלמא. וז"ש לפני מלך מלך כו'
וה"ט שהאדם חי במזונות דצ"ח ומבררן במ"ה שבו
וחי בהם לפי שהם מס"ג. ועוד זאת כמ"ש לפני לא

התיקון הוא הארה בלבד מ"א ק", ואילו תהו (שמתהו בא ענין
הניצוצות והבירורים) הוא משם "ס"ג" שבפנימיות "א"ק". וְהִינוּ
מַעֲמָא – זה הטעם, שְׁהָאָדָם חַי בְּמִזְוֹנוֹת דְּיוֹמָם צוֹמַח־חַי,
וּמִכֶּרֶן בְּמִ"ה שְׁבוּ, – כיוון שהנשמה באה מעולם התיקון
יש בה שם "מ"ה", ובכוח זה היא מבררת את הבירורים של
הניצוצות שבדומם, צומח וחי, וְחַי בְּהֶם, – לאחר שהאדם
מברר הניצוצות שבדומם צומח־חַי וממשיך עליהם מעליונות
שרשם שבתהו – הוא "חי" בהם, הם מוסיפים לו תוספת חיות
ברוחניות, לְפִי שְׁהֶם – הבירורים והניצוצות שבדומם צומח חי
מִסְ"ג. – שהרי באופן כללי לא מובן, מדוע שהאדם, שהוא
"מדבר" ולמעלה מעלה מ"דומם" ו"צומח" ואפילו מ"חי" –
יצטרך להודק עבור חיותו למזונות שהוא מקבל מדומם –
צומח־חי? אלא הפירוש הוא: ש"לא על הלהם לבדו חי" האדם
כי על כל מוצא פי ה' חי" האדם"³⁶, שלא מעצמות הלהם
(שהוא צומח) חי האדם, אלא מצד "מוצא פי הוי" שבלחם. ברם,
עדיין הדבר טעון הסבר: הרי האדם עצמו יש בו גם כן ה"מוצא
פי הוי" מה"נעשה אדם"³⁷, מדוע, איפוא, עליו להודק ל"מוצא
פי הוי" שבלחם (ובדומם ובחי)? אלא, ה"מוצא פי הוי" שבלחם

1 המהות דחיצונית דכלים דאצילות, – כפי שהסביר לעיל
2 המעלה שבוה, לְכָךְ –
3 לכן, צָרִיךְ לְהַרְבּוֹת
4 בְּלִמּוּד כָּל הַתְּרִי"ג –
5 מצוות, ללמוד ההלכות
6 של כל המצוות, וְקִיּוּמָן
7 בַּפֻּעַל מִמֶּשׁ – שהלימוד
8 הרי מביא לידי מעשה,
9 לקיים בפועל כל המצוות,

19 וְעוֹד זֹאת, – נוסף על מה שהוסבר לעיל על המעלה של מצוות
20 מעשיות (ושל לימוד ההלכות של המצוות) לגבי האהבה ויראה
21 של הנפש (למרות שאהבה ויראה הן ענין רוחני, ואילו המצוות
22 המעשיות נעשות בדברים גשמיים), מעלה שהיא בגין ענין
23 ה"בירורים" הנעשים על-
24 ידי מצוות מעשיות, ואשר
25 הם תכלית ההשתלשלות;
26 הרי זו מעלה מצד הכוונה
27 העליונה והתכלית,
28 המבוצעת על-ידי מצוות
29 מעשיות, אך בעצם אהבה
30 ויראה של הנפש הן
31 למעלה מהמצוות
32 המעשיות. להלן יסביר
33 רבנו הזקן, שגם בעצם,
34 מצד השורש שלהם, הבירורים של המצוות המעשיות הם
35 למעלה מהשורש של הנפש. ובלשון רבנו הזקן: שְׁבָאֲמָת
36 הַבְּרִיָּאִה יִצְרָה־עֲשֵׂה מִרְפָּח, – מ"ד 288 הניצוצות
37 מעולם התהו, בירורים אלה מתבררים על-ידי תוֹרָה וּמִצְוֹת
38 בְּמַחֲשָׁבָה דְּבוֹר וּמַעֲשֵׂה, – על-ידי לימוד התורה במחשבה
39 ודיבור ועל-ידי מעשה המצוות, ובירורים אלה גְּבוּהִין בְּשָׂרְשָׁן
40 מִנְּפִשְׁרוֹתֵי־נִשְׁמָה שְׁבָאֲדָם, כִּי – הבירורים הן כִּי – שם "ס"ג"
41 שְׁבָפְנִימִית "אָדָם קְדָמוֹן", וְנִפְשֵׁרוֹתֵי־נִשְׁמָה שְׁכָכָר נִתְקְנוּ
42 עַל-יְדֵי – שם "מ"ה", הוּא – השם "מ"ה" יוֹצֵא מִתְּ"מִצָּח" –
43 של "א"ק", הָאָרֶה בְּעֶלְמָא. – הארה בלבד מבחינת "א"ק" (אדם
44 קדמון), לא פנימיות "א"ק", שם "ס"ג" ושם "מ"ה" הם שניהם
45 מארבעת השמות היוצאים מארבעת האופנים והגימטריאות
46 של שם הוי': כששם הוי' הוא במילוי ווא"ו וי"ן הוא בגימטריא
47 "ס"ג", והוא שם "ס"ג", וכששם הוי' הוא במילוי אל"פ"ן הוא
48 בגימטריא "מ"ה", והוא שם "מ"ה"; וכידוע בקבלה, שהשם "ס"ג"
49 שייך ל"תהו" שלמעלה מ"תיקון", ושם "מ"ה" – ל"תיקון". וזה
50 מה שרבנו הזקן אומר, שהבירורים של המצוות המעשיות –
51 שרשם בשם "ס"ג" שבפנימיות "א"ק" (אדם קדמון), שהיא

עילאה", וְהַטַּעַם, - טעמו של דבר, מִפְּנֵי שָׁפָה - בטיפה, 47
נִמְשָׁךְ מִהוּתָהּ וְעֲצֻמּוֹתֶיהָ דִּחְבָּקָה עֲלָאָה. - כל האמור הוא 48
בקשר לטיפה הבאה מהכלים של "חכמה", מִה־שְּׁאִינ־בֶּן 49
בְּדַבְּרוֹ וּמִחֻשָּׁבָה, - שבשכל שהוא מבטא בדיבור או מהררר 50

במחשבה - אין מעצמות 51

ה"חכמה", וְאֶפְלוֹ 52

בְּהַשְׁבֵּלֶת הַשְּׁכָל בְּאִיּוֹ 53

חֲבָקָה - למרות שזו 54

השכלה שלא "נשמעות" 55

בה עדיין אותיות, גם לא 56

אותיות המחשבה, שכן 57

היא עדיין למעלה 58

מאותיות, אף-על-פי-כן, 59

הֲרֵי חֲבָקָה זֹו - היא, 60

רק הָאֶרֶץ מִתְפַּשֶּׁטָה 61

מִמָּהוּת הַשְּׁכָל שֶׁנִּפְשָׁה 62

וְעֲצֻמּוֹתָהּ, וְהָאֶרֶץ זֹו 63

היא רק לבוש לְמָהוּתָהּ 64

וְעֲצֻמּוֹתָהּ שֶׁל הַשְּׁכָל, 65

וְהַשְּׁכָל - כשלעצמו, 66

הוא הָאֶרֶץ וּלְבוּשָׁה - 67

בלבד, לְמָהוּת הַנֶּפֶשׁ. - 68

הרי שאין בהשכלת שכל 69

זה ממהות הנפש, שלא 70

כפי שהדבר בטיפה, שלמרות שהיא גשמית, הרי יש בה 71

ממהות ועצמות הנפש, כפי שסיביר להלן: מִה־שְּׁאִינ־בֶּן 72

הַטַּעַם, נִמְשָׁךְ בָּהּ גַּם מִמָּהוּת הַנֶּפֶשׁ וְעֲצֻמּוֹתֶיהָ הַמִּלְפָּשֶׁת 73

בְּמַחֲוֵי, וְלִכֵּן מוֹלִידָה בְּדוּמָה לָהּ מִמֶּשׁ. - בדומה לנפש, 74

שכן, יש בטיפה מעצמות הנפש. וְהוּא הַתְּפָרֵשׁ בֵּין עֲבוֹדַת 75

הַמִּלְאָכִים הַיּוֹצְאִין מִ"נְשִׁיקִין" - ש"זיווג נשיקין" הוא זיווג 76

רוחני, ובמילא עבודתם היא עבודה רוחנית, לְהַנְשִׁימוֹת 77

הַיּוֹצְאִין מִהַכִּלִּים. - שבכלים יש ענין של "עצם", והנשמות 78

הבאות מהם, הן למשל כמו השפעת הטיפה שיש בה השפעה 79

מה"עצם". ברם, בהתאם לכך היה צריך להסתבר, שגם 80

באהבה ויראה של נשמות תהיה המשכה מה"עצם", כיוון 81

שנשמות הרי באות מהכלים שבהם יש ענין של "עצם", ורבנו 82

הזקן הסביר לעיל, שהאהבה ויראה של הנשמות הן כמו 83

השפעת השכל מרב לתלמיד, שהיא השפעה של הארה בלבד 84

ולא של "עצם"? יסביר על כך רבנו הזקן להלן, שכיוון 85

שהכלים ד"אצילות" נעשים נשמה לבריאה-יצירה-עשיה, יש 86

במילא מהנשמה שני סוגי השפעה: השפעה של "הארה" 87

שהיא אהבה ויראה שכליים, והשפעה של "עצם", המתבטאת 88

במצוות מעשיות. אִךְ הַכִּלִּים הַיּוֹצְאִין נִעְשׂוּ נִשְׁמָה 89

לְבְרִיאה-יצירה-עשיה, - ומהנשמה ישנם שני סוגי השפעה, 90

וְהַלָּכָה - ולכן, דחילו ורחימו - יראה ואהבה שכליים הן 91

בְּמִלְאָכִים דְּ"נְשִׁיקִין" - שהוא ענין רוחני והארה בלבד, 92

1 הוא בשרשו למעלה מה"מוצא פי הוי" שבאדם. שכן, האדם
2 הוא מ"תיקון" ושורש המאכל הוא ב"תהו" שלמעלה מ"תיקון",
3 ובשמות זה שם "ס"ג" שלמעלה משם מ"ה". וְעוֹד זֹאת, - מצד
4 עוד דבר ישנה עליונות במצוות המעשיות לגבי האהבה

5 והיראה של הנפש, כְּמוֹ

6 שְׁבָתוֹב³⁸: "וּפְנֵי -

7 הפנימיות שלי, לֹא

8 יִרְאֶנּוּ"³⁹ - שְׁפָנִימִית

9 הָעֲלִיּוֹן אֵינוֹ יֹכֵל לִירֹד

10 לְמִטָּה, - אי אפשר

11 שתהיה בהתגלות למטה,

12 רק חִיצוֹנִיּוּתוֹ - של

13 העליון, וּבְחִינַת אַחֲרִימִ,

14 - בלבד, כנאמר לעיל

15 "ופני לא יראו", שֶׁהוּא

16 נֹבֵלֶת חֲבָקָה עֲלָאָה. -

17 חכמה עליונה. הרי

18 שהאהבה והיראה של

19 הנפש על-ידן האדם דבוק

20 במדות העליונות, שהן

21 הפנימיות והעצמיות של

22 הספירות, אי אפשר

23 שיומשך בנפש מפנימיות

24 ועצמות המדות - כִּי-אִם

25 מהחיצוניות בלבד, ואילו מהמצוות המעשיות, הבאות מנצח

26 הוד-יסוד של הספירות, שהן החיצוניות והגילוי של הספירות -

27 יכול להימשך מפנימיותן ועצמיותן במצוות המעשיות. וְעוֹד

28 זֹאת, - קיימת מעלה במצוות המעשיות לגבי האהבה והיראה

29 של הנפש. שכן, האהבה והיראה שהן ענין רוחני, הן למשל כמו

30 דיבור והשפעה של שכל, שהרב משפיע לתלמידו, שנותן לו רק

31 הארה משכלו ולא עצם השכל, ואילו מהשפעת הטיפה, שהיא

32 גשמית - יש ממנה "הולדה" שכל ה"עצם" מתבטא בה, עד שגם

33 יכול להיות "יפה כח הבן מכח האב"⁴⁰, שהענינים שלא היו

34 בגילוי באב, יכולים להיות בגילוי בבן. על-דרך-זה יסביר רבנו

35 הזקן, הוא ההבדל בין אהבה ויראה רוחניים למצוות מעשיות

36 גשמיות, שהאהבה ויראה הן ענין של "אורות", כמו למשל

37 השפע של אור השכל, ומצוות מעשיות הן ענין של "כלים",

38 ובהארת הכלים מתבטא "עצמיות", כמו למשל בטיפה

39 הגשמית מתבטא ה"עצם". שְׁהֲרֵי תִדְבָּר מִדְּבָרֵי חֲבָקָה

40 עֲלָאָה - חכמה עליונה, אֵינוֹ מוֹלִיד, - אינו בורא "ש מאין",

41 כמו למשל מהשפעת השכל והחכמה לא נהיית שום הולדה

42 של מציאות חדשה, וְהַטַּעַם שֶׁנִּמְשָׁכָה מִחֲבָלֵי דִּחְבָּקָה

43 עֲלָאָה - כמו למשל באדם הטיפה שזיאה ממוח האב, וְשׁ בָּהּ

44 בֶּחַ הַמּוֹלִיד וּמִהוּתָהּ יֵשׁ מֵאִין. וְגַם הַמִּשְׁכָּת חֲבָקָה עֲלָאָה

45 - מהאור של "חכמה עילאה", כמו למשל כוח ההחכמה

46 שבאדם, כְּלוּלָה בָּהּ. - בטיפה הבאה מהכלי של "חכמה

- 1 מהארת חיצונית דחכמה בינה דעת - המאירה בכריאה - אור פנימי - אינו יכול להתגלות אלא עלידי הארת
2 יצירה עשית. - ואין זה
3 "עצם", למרות שזה בא
4 מכלים ד"אצילות",
5 והטעם, - טעמו של דבר
6 הוא, משום דפנימית
7 דחכמה בינה דעת
8 ומחותו ועצמותו של
9 הפנים דוקא, היורדים
10 למטה כמפת האדם
11 ממחין, וכמו שכתוב:
12 "פני - הפנימיות שלי,
13 לא יראו". - ולכן מן
14 ההכרח שתבוא בהעלם,
15 כמו הטיפה למשל.

יום שישי ח' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנו, ובר מן כל דין... עד עמ' 314, הלכותיהן.

- 17 להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מצד עצם העבודה, יש יתרון מעלה
18 במצוות מעשיות לגבי אהבה ויראה שכליים; שכן, אהבה ויראה
19 שכליים הן ענין של "העלאה" בלבד, וזה "פועל" כך למעלה ענין
20 של "העלאת האורות", שאין זו תכלית הכוונה, אלא תכלית
21 הכוונה היא ענין של
22 "המשכה", להמשיך
23 אלקות למטה בעולם -
24 דבר הנעשה עלידי
25 מצוות מעשיות. ובלשון
26 רבנו הזקן:
27 ובר מן כל דין, -
- מלבד כל האמור לעיל במעלות שישנן במצוות מעשיות לגבי
אהבה ויראה שכליים, אפילו בנשמה דאצילות, אף שהיא
מכלים דאצילות, וכן בנפש דרוח מכלים דיצירה עשית⁴²
- הנה רחמיו (אולי צ"ל: דחילו ורחימו) - אהבה (אולי
צריך לומר יראה ואהבה)
שכליים שלהם - שהן
ענין של "העלאה",
מקוררים גספן מכלים
דיצירה עשית בחינת
העלאה ממש למעלה
ב"אתערותא דלתתא",

קונטרס אחרון

ובר מן כל דין אפי' בנשמה דאצי'

אף שהיא מכלים דאצי' וכן בנפש רוח מכלים דצי'

עשי' הנה רחמיו [אולי צ"ל דו"ר] שכלי' שלהם מעוררים

ג"כ בכלים דצי' עשי' בחי' העלאה ממטה למעלה

41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן - עיין אוה"ת אחרי תקמ"ט ואילך". תמצית הביאור שם ב"אור התורה" פרשה אחרי
(עמוד תקמט ואילך) של הרבי ה"צמח צדק": ישנן שלש בחינות, שתי בחינות של העלאה, מלמטה למעלה, ובחינה אחת של המשכה,
מלמעלה למטה: ישנה עליה והסתלקות של האורות המסתלקים מהכלים, עליה זו היא ענין של "שממה" לגבי הכלים, כמאמר (תקנ"ז
בהקדמה) "וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא", שבשעה שהאור מסתלק מהכלי, נשאר הכלי כגוף
בלא נשמה. ענין שני של העלאה מלמטה למעלה - העליה של הכלים העולים לאורות העליונים, על דרך כפי שהדבר בעליית העולמות
בשבת ויום הכפורים, שאז היא עליית העולמות, שכן הכלים אז בעליה אל האורות העליונים. וישנו ענין שלישי - המשכה מלמעלה
למטה, להמשיך אורות עליונים למטה בעולם, כפי שהדבר נעשה על ידי מצוות מעשיות דוקא. והוא שואל שם ב"אור התורה": כיוון
שעליית האורות היא חסרון, ענין של שממה לגבי הכלים, והרי הוא אומר ב"קונטרס אחרון" שנפש רוח ונשמה של האדם לגבי גופו,
הן ענין של אור לגבי כלי, וכן גם אהבה ויראה, הרי שעל ידי אהבה ויראה של האדם שהן העלאת האורות מהכלים
הרי זה חסרון, חסיושלום; כיצד יכולים לומר כך - הרי אהבה היא "עמור" לכל התורה והמצוות? ומסביר שם ב"אור התורה": למרות
שבאופן זמני זה חסרון, שכן זו היא העלאה של האורות, אך על ידי העלאה נמשכים אחר כך אורות עליונים יותר. למשל: אדם בשעת
שינתו, הרי זה העלאה והסתלקות של המוחין והשכל שלו, אך על ידי זה נעשה שכלו מרוענן ומחודש, שהוא יכול להבין שכל יותר
טוב מאשר לפני שינתו. ועל-דרך-זה העלאה שבראש השנה, הענין של "דורמיטא דז"א", ענין של דורמיטא ושינה, שעל ידי זה נמשך
- על ידי תקיעת שופר והתפילות - אור עליון. אך זה דוקא על ידי הענין של תקיעת שופר שהיא מצוה מעשית, נמשך על ידה המשכה
עליונה וגדולה יותר בגלל ההעלאה שהיתה לפני זה. כך הדבר בענין האהבה, כאשר אחרי האהבה ישנם העבודה וקיום המצוות, נמשך
אז, על ידי עליית האורות של האהבה - אור עליון. אך, תכלית הכוונה האמיתית היא ענין של המשכה, להמשיך אלקות למטה, וזאת
על ידי מצוות מעשיות. בכך הוא מסביר שם ב"אור התורה" ההבדל בין "כלות הנפש" כפי שהיה בנדב ואביהוא "בקרבתם לפני ה'",
שהיתה כלות הנפש, ונחשבה לחטא, מפני שלא זו היתה הכוונה העליונה - ולעומת זה מסירת נפש היא למעלה מתורה ומצוות, כפי
שאנו רואים שה"מגיד" אמר ל"בית יוסף" שיזכה לענין של מסירת נפש בפועל, ולאחר מכן אמר לו, שבגלל ענין מסוים לא יזכה
לכך. וה"בית יוסף" הרי היה "לא פסיק פומי" מגירסא" (כך הוא הלשון ב"אור התורה" שם), והרבי אמר פעם שזה היה לפני שה"בית
יוסף" חיבר את השולחן ערוך וזיכה את כלל ישראל לכל הדורות הבאים - ובכל זאת מסירת נפש היא למעלה מכל זה. הרי ההבדל
בין "כלות הנפש" ל"מסירת נפש" הוא, ש"כלות הנפש", כיוון שזאת כלותה של הנשמה, ולאחר מכן אין שום עבודה של קיום התורה
ומצוות, "רצוא" בלי "שוב", הרי אין זה לפי הכוונה האמיתית, שכן הרצון העליון הוא הרי המשכה, להמשיך אלקות בעולם. ואילו
במסירת נפש שבה ישנה הרי גם מסירת הגוף, שהוא מוסר גופו ונפשו, ומסירת הגוף היא ענין של מעשה הממשיך המשכות למטה
- הרי זה לפי הכוונה האמיתית העליונה בזמנים ובענינים שנדרש בהם ענין של מסירת נפש. וכיוון שההעלאה שבכך היא העלאה
כללית, שהוא מוסר את כל ישותו להקדוש ברוך הוא - הרי זה למעלה מהמשכה פרטית שישנה בענינים שונים של תורה ומצוות.
42. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש לחפש בכת" דקו"א דלכאורה חסר כאן, וצ"ל: וכן בנפש רוח נשמה וכלים דביי"כ כו' בכלים

1 - בהתעוררות מלמטה, שהן עצמן ענין של "העלאה" - והן
2 מעוררות למעלה בכלים ענין של "העלאה". וְהוּא בְּחִינַת
3 הַסִּתְּלוֹת לְבַד חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה. - שמסתלק למעלה ענין ופעולה
4 מהכלים, כמו אהבה ויראה עצמן כשהן אינן באות בענין של
5 מצוות - הרי זה ענין של
6 העלאה והסתלקות בלבד.
7 ואילו כשזה בא בענין של
8 מצוות, הרי להיפך - זה
9 מוסיף ב"המשכה"
10 שמהמצוות. אֲבָל בְּחִינַת
11 הַמְּשָׁכָה מְלֻמָּעָה
12 לְמַטָּה, הוּא עֲלִיָּדִי
13 מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דְּקָא,
14 לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ כַּבְלִים,
15 וּבְחִינַת הַכְּלִים
16 דְּקָא, שְׁחִיצוֹנִיּוֹת
17 הָעֲלִיּוֹן יוֹרֵד לְמַטָּה,
18 וּפְנִימִיּוֹת הַתַּחְתּוֹן עוֹלָה
19 לְמַעְלָה. - שנמשכת
20 אלקות בעולם הזה פועל
21 תשוקה ועליה בנבראים
22 לאלקות. וְהוּא שְׁכִתוֹב
23 בְּזֵהר פְּרִשֶׁת פְּקוּדֵי
24 הַנּוֹכַח לְעִילָיו: "דְּאִית סְדוּרָא כו'". - שישנו סדר של העלאה
25 וסדר של המשכה, וְשִׁתִּיחָן צִרְף גְּבוּהָ, - לעבודת ה', הַעֲלָאָה
26 וְהַמְּשָׁכָה, עֲלִיָּדִי הַעֲלָאָה "מִן נֻקְבִּין" מ - שם 'ס'ג', -
27 הנעשה על-ידי בירורי הניצוצות, בְּבְּחִינַת עוֹבְדָא וּמְלֻכָא. -
28 ע"י מעשים ודיבור, וְהוּא תְּכִלִּית הַחֲשִׁתְּלוֹת, - של
29 העולמות, לְהַתְּנָלוֹת אֹרֶךְ עֲלִיּוֹן לְמַטָּה, וְלֹא לְעֲלוֹת הַתַּחְתּוֹן
30 לְמַעְלָה, שֶׁהוּא אֵינוֹ אֵלָּא לְפִי שְׁעָה. - כל עליה היא ענין ומני

קונטרס אחרון

באתערותא דלתתא וזהו בחי' הסתלקות לבד ח"ו. אבל בחי' המשכה מלמעלה למטה הוא ע"י מצות מעשיות דוקא להמשיך אור בכלים ובחינוניות הכלים דוקא שחינוניות העליון יורד למטה ופנימיות התחתון עולה למעלה וז"ש בזהר פ' פקודי הנ"ל דאית סדורא כו' ושתייהן צורך גבוה העלאה והמשכה ע"י העלאת מ"ן מס"ג בבחי' עובדא ומלולא וזהו תכלית ההשתלשלו' להתגלות אור עליון למטה ולא לעלות התחתון למעלה שזה אינו אלא לפי שעה ואף גם זאת דוקא עליות הכלים לאורות עליונים היא מעלת השבת ויוה"כ. אבל לא עליות והסתלקות האורות ח"ו כמ"ש בפע"ח ונר"ן של האדם לגבי גופו בעוה"ז חשיבי כאורות לגבי כלים וכן דו"ר שכליים לגבי מצות מעשיות דוקא ולכן התפלל משרע"ה תפלות כמנין ואתחנן על קיום מצות מעשיות דוקא וה"ה לדבור גשמי של הלכותיהן.

בלבד, שכן לאחר מכן מן ההכרח שתומשך חזרה למטה, וְאֵה
גַם זֹאת, - כשנדרשת עליה, אין זו עליה של האור, שהוא ענין
של הסתלקות, אלא דְּקָא עֲלִיּוֹת הַכְּלִים לְאֹדוֹת עֲלִיּוֹנִים
הִיא מַעְלַת הַשֶּׁבֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים, - שאז "עליית העולמות",
שהכלים הם בעליה אל
האורות, אֲבָל לֹא עֲלִיּוֹת
וְהַסִּתְּלוֹת הָאֹדוֹת
חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה, כְּמוֹ שְׁכִתוֹב
בְּפִרְי עֵץ חַיִּים⁴⁴,
וּנְפִשְׁרוֹתֵינָשְׁמָה שֶׁל
הָאָדָם לְגַבִּי גוֹפֹו בְּעוֹלָם
הַזֶּה, חֲשִׁיבִי - נחשבות,
כְּאֹדוֹת לְגַבִּי כְּלִים, וְכֵן
דְּחִילוֹ וּדְחִימוֹ - יראה
ואהבה, שְׁכָלִיִּים לְגַבִּי
מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דְּקָא. -
הן כאורות לגבי כלים.
וְלִכֵּן הַתְּפִלָּה מִשָּׁה רַבְּנֵי
עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלֹמֹה תְּפִלוֹת
כְּמִנֵּן "וְאַתְחַנֵּן"⁴⁵, -
תקט"ו (515) תפלות,
כמנין "ואתחנן", שיכנס
לארץ ישראל, עַל קִיּוֹם
מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דְּקָא. - כי שלימות קיום המצוות היא בארץ
ישראל, ולכן התפלל תפלות רבות אלו כדי לזכות לקיום מצוות
מעשיות בארץ ישראל. שכן, קיום המצוות המעשיות הוא
תכלית כל ההשתלשלות, כי על ידן ממשיכים אלקות למטה
בעולם, וְהוּא־הַדִּין לְדַבּוֹר גִּשְׁמִי שֶׁל הַלְּבוּשִׁיתָן. - שכן גם
על-ידי לימוד ההלכות של המצוות שלומדים בדיבור גשמי
ממשיכים אור למטה.

שבת קודש ט' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 314, אך להבין איד... עד עמ' קנח, וכה"ג.

61 אֵךְ לְהַבִּין, אֵיךְ הָאֶתְרוּג שְׁהוּא מִרְפָּח - 288 הניצוצות,
62 שֶׁלֹא נִבְרְרוּ עֲדוֹן, - שכן, האתרוג כפרי גשמי הרי חיותו
63 מ"נוגה", שבוה יש מרפ"ח
64 הניצוצות של תהו, וזה
65 באופן כמו "קודם"
66 הברירה, לפני שנתברר
67 להיות אלקות, וְכֵן קֶלֶף
68 הַתְּפִלָּין, - עליו נכתבות
69 פרשיות התפילין, שהוא
70 קלף גשמי והוא מרפ"ח
71 הניצוצות - יִמְשִׁיךְ אֹרֶךְ כַּבְלִים דְּעִיר־אֲנָפִין וְנוֹקְבָא
72 דְּאֶצִּילוֹת, שְׁכָבֶר - הכלים של הספירות, נִבְרְרוּ וְנִתְקַנּוּ

עֲלִיָּדִי שֵׁם "מ"ה" לְהִיּוֹת בְּחִינַת אֱלֹקוֹת - ששם "מ"ה"
מברר, הִנֵּה הַמְּשָׁל לֹזֶה הִיא - ענין תְּרִיעָה וְהַנְּמִיעָה,
שֶׁהַתְּרִיעָה - שזורעים או
נוטעים, מְעוֹרֵר בָּחַ
הַצּוֹמַח שְׁבֹאֲרֵן, שְׁהוּא
דְּבַר ה': "תִּדְשֵׂא הָאָרֶץ
כו' - דשא, עֵץ פְּרִי כו'",
- שהצמיחה היא הרי לא
מהגרעין, כִּי־אֵם מ"כח
הצומח" (כפי שהוסבר
ב"אגרת הקודש" סימן כ'), הגרעין משמש כ"העלאת מ"ן"
והתעוררות של הפרט המסויים של כוח הצומח שהתבטא

1 באותו גרעין, הרי כוח זה נכלל ב"כח הצומח" הכללי שבארץ
2 (אחרי שהגרעין נרקב ונפסד). שאז זה מעורר ומפעיל את כוח
3 הצומח שבארץ שאכן יצמיח אותו עץ פרי מסוגו של הגרעין
4 שזרע, והכוח הצומח העצמי, עצם כוח הצומח, הוא המאמר
5 "תדשא הארץ דשא" וכו'

6 שהוא מקור כל סוגי

7 הצמיחה. מה שהגרעין

8 מעורר את כוח הצומח

9 שהוא כוח רוחני וכוח

10 אלקי, הרי זה על־ידי

11 העלאת "מין נוקבין"

12 לַשָּׂרִשׁ, - שהגרעין

13 ששרשו הוא מכוח

14 הצומח, נעשה "העלאת

15 מין", התעוררות מדבר

16 נמוך יותר לענין עליון

17 יותר, התעוררות מהמקבל

18 אל המשפיע. הרי הגם שהגרעין הנזרע אין לו כל ערך לגבי כוח

19 הצומח, בכל זאת הוא מהווה "העלאת מין" לעורר את כוח

20 הצומח, כיוון שהוא השורש שלו. כָּכָה מְעוֹרְרִים הַקֶּלֶף - של

21 התפילין, וְהָאֲתָרוֹג - מד' המינים, עַד רוֹם הַמַּעֲלֹת, -

22 והמדריגות, שֶׁהוּא שֵׁם "ס"ג" שֶׁלִּפְנֵי - ולמעלה מִהַשְּׂבִירָה,

23 - של שבירת הכלים, שֶׁהוּא - שם "ס"ג" הוא מַהוּת וְעֲצֻמּוֹת

24 אוֹרוֹת שֶׁבְּ"אֲדָם קְדָמוֹן", - שהוא הפרצוף הראשון,

25 המחשבה הקדומה, המחשבה הראשונה, של "אין סוף", הכולל

26 כל סדר ההשתלשלות, ובפרצוף זה ישנן המהות וה'עצמות' של

27 הפרצוף ואין זה הארה בלבד; הרי ששם "ס"ג" הוא ממהות

28 ו'עצמות' האורות של "א"ק", וְלֹא הָאֲרָה בְּעֶלְמָא כְּמוֹ שֵׁם

29 "מ"ה" שֶׁ - בא מְמַצְחוֹ. - של "א"ק". כל האמור הוא בקיום

30 מצות תפילין או מצות אתרוג, כשמקיימים אותן במעשה, וְכֵן

31 בְּלִמּוּד וְעִיּוֹן הַלְבוּשֵׁיהֶן - ההלכות של מצות תפילין ושל

32 מצות אתרוג, מְעוֹרֵר בְּחִינַת חֲכָמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁבְּעֶשֶׂר

33 סְפִירוֹת דְּבָלִים ד'וְעִיר־אֲנִפִּין וְנוֹקְבָא, וְעַד רוֹם הַמַּעֲלֹת

34 נִסְכָּן בְּחִינַת חֲכָמָה־בִּינָה־דַּעַת שֶׁב־ שם "ס"ג" דְּפָנִימִית

35 "אֲדָם קְדָמוֹן", הַיּוֹצֵא דֶרֶךְ ה'עִינִים" כו'. - של "א"ק",

36 "עינים" כמו ענין הראיה, הן ענין של פנימיות, שלא כמו המצב

37 שהוא ענין של חיצוניות. על־כִּלְפָּיִם, הרי שענין מעשה

38 המצוות, מה שהוא עושה מצוה בדבר גשמי, מעורר גבוה מאד

קונטרס אחרון

עַץ פְּרִי כו' ע"י העלאת מין לשרשו ככה מעוררי'
הקלף והאתרוג עד רום המעלות שהוא שם ס"ג
שלפני השבירה שהוא מהות ועצמות אורות שבא"ק
ולא הארה בעלמא כמו שם מ"ה שממצחו וכן בלימוד
ועיון הלכותיהן מעורר בחי' חב"ד שבע"ס דכלים דזו"ן
ועד רום המעלות ג"כ בחי' חב"ד ששם"ג דפנימיות
א"ק היוצא דרך העינים כו' וכל הנ"ל הוא במ"ע
אבל לא בלימוד פרטי הלכות איסורי ל"ת לכאורה
ובפרט בדלא שכיחי כלל כמו פרטי הלכות פיגול
וכה"ג.

בשורש עד בשם "ס"ג" שלמעלה משבירת הכלים, וכן גם
בלימוד ההלכות של המצוות מעוררים בפנימיות של המדריגה
העליונה מאד, שכן בשלומדים אודות המצוה הרי "מעלה עליו
כאילו קיים בפועל ממש", אך, כיצד הדבר בשלומדים פרטי
ההלכות של איסור לא-

תעשה, שבכך הרי לא

שייך הענין של "כאילו

קיים", ובמיוחד בדברים

שאינם שכיחים כלל,

שבהם לא שייך אפילו

הענין כפי שהוא ב"לא

תעשה" שיכול להיות

שהדימנעות ממנה יש בה

ענין חיובי - שכן "ישב

ולא עבר עבירה" נותנים

לו שכר "כאילו עשה

מצוה" - גם ענין חיובי

זה לא שייך בדברים אלה שאינם שכיחים כלל, ובכל זאת אנו

אומרים, שיש להרבות בלימוד ההלכות יותר מאשר בלימוד

סדר ההשתלשלות המביא לאהבה וליראה? יסביר רבנו הזקן

להלן, שיש ענין בלימוד התורה המשתווה גם ב"מצוות עשה"

וגם במצוות לא־תעשה, שלימוד הענין בלבד, גם כשאינו יכול

להביא לידי מעשה של קיום מצוה־עשה או להישמר מלא־

תעשה - ובכל זאת לימוד ההלכה עצמו יש בו המעלה

העליונה ביותר, מה שעל־ידי הלימוד נעשה האדם מקושר

ל"חכמה עילאה" (עליונה), שכן, כל פרטי ההלכות הם

המשכות מ"חכמה עילאה" של המאציל ברוך־הוא. ובלשון

רבנו הזקן: וְכָל הַנּוֹכַח לְעֵיל - שמעשה המצוה או לימוד

ההלכה של המצוה, מעוררים למעלה מעלה עד בשם "ס"ג"

שלפני השבירה, הוּא בְּמַצּוֹת־עֲשֵׂה, אֲבָל לֹא בְּלִמּוּד פְּרָטִי

הַלְבוּשֵׁי אִסּוּרֵי לֹא־תַעֲשֶׂה לְכַאֲרָה, וּבְפָרֵט בְּדִלָּא שְׂכִיחֵי

כָּלֵל - בפרטי דיני לא־תעשה שאינם שכיחים כלל שיהיו

במעשה, הרי במילא גם לא שייך שם הענין של "ישב ולא עבר

עבירה נותנים לו שכר כאילו עשה מצוה", שהדימנעות עצמה

יהיה בה ענין חיובי, כְּמוֹ פְּרָטִי הַלְבוּשֵׁי פְּגוּל וְכַהֲנֵי נִזְנָא. -

ובדומה, שאינם שכיחים כלל, אם־כן מדוע יש להרבות גם

בלימוד הלכות אלו יותר מאשר בלימוד סדר ההשתלשלות

המביא לאהבה ויראה?

יום ראשון

יום שלישי

ג כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: יח"כב.

תניא: והנה לקיום . . . קנו אחורי כו'.

מההפך בין הנהגת הבעל-שם טוב להנהגת המגיד, כי הבעל-שם טוב היה עסוק בנסיעות שונות, והמגיד ישב בביתו. עוד זאת: בימי נשיאות המגיד, כבר היה מפרסם ענין התסידות גם בפרחים, על ידי נסיעות החבריא קדישא, ורבים מבצלי בתים בינונים נתקשרו לתורת התסידות והיו נוסעים למעזריטש.

יום שני

יום רביעי

ד כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: משא"כ . . . 312 הלומד הסוד.

למים אחרונים נוטלים קצה האצבעות, ואחר כך מצבירים אותם, בשםם לחים צדין, על השפתים.

יום שלישי

יום חמישי

ה כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: אבל דוקא . . . 312 שם.

"והנה סלם מצב ארצה" - תפלה היא סלם ההתקשרות של הנשמה באלקות. והגם שהוא "מצב ארצה", התחלת התפלה היא בהודאה לבד, אבל "וראשו מגיע השמימה", בבחינת בטול עצמי. אבל בא לזה על ידי הקדמת ההשגה וההכנה בפסוקי דזמרה, ברכות קריאת שמע וקריאת שמע.

יום רביעי

יום שישי

ו כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, ששי עם פירש"י.

תהלים: לה"לח.

תניא: ועוד זאת . . . קנו לא יראו.

אאמו"ר אמר: קריאת שמע שעל המטה איז, אין זעיר אנפין, ווי דער ווידוי וואס קודם צאת הנפש מהגוף. נאך יעמאלט גייט מען שוין אינגאנצען אוועק פון יריד, און עס ענדיגט זיך שוין דער מסחר פון היום לעשותם, און אין קשעהמ"ט פון יעדער נאכט האלט מען נאך אין מיטן יריד, און מען קען נאך אויפטאן.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: קריאת שמע שעל המטה היא ב'זעיר אנפין' [=באופן קטן] כהודוי שבטרם צאת הנפש מהגוף. אלא שאז עוזבים לגמרי את ה'יריד', וכבר מסתים המסחר של "היום לעשותם", ובקריאת שמע שעל המטה של כל לילה, עדין נמצאים בעיצומו של היריד, ואפשר עדין לפעל.

יום חמישי

שבת

ז כסלו

ה'תש"ד

הפטורה: ועמי - תלמי שדי. ויברח יעקב - ובאשה שמור. ובנביא העלה - ובנביא נשמר.
שיעורים. חומש: ויצא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: לט"ז.
תניא: ובר מן . . . 314 הלכותיהן.

ש'ש חכמות הן: חכמת בטול החמר, על ידי הוראת שקוץ ותעוב כל ענינים הגופניים והחמריים - חכמת המוסר.
חכמת הכרת מעלת הצורה והרוחני במדות ובמשכלות והוראת אפני הקרוב אליהם - חכמת ההקצרה.

חכמת הגברת הצורה על החמר, הוראה במעלת חמר מזכך ובמעלת הצורה כשנקבעה בהחמרי, והתכללותם יחד מבלי אשר ימצא ראש וסוף, להיות כי נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן, אל אחד בראש, ולכונה אחת לגלות אור קדשת חביון עזו יתברך נבראו ושניהם כאחד דוקא משלימים אותה השלמות, אשר עלה בראונו יתברך - חכמת תורת התסירות.

יום שישי

יום ראשון

ח כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: מד"ח.
תניא: אך להבין . . . קנח וכה"ג.

א מענש זאל זיך מתבונן זיין, ווי גרויס חסדי הבורא ב"ה זיינען, אז אזא קטן שבקטנים ווי דער מענש איז, קען ער מאכען א נחת רוח גדול צום גדול הגדולים וכמ"ש ולגדולתו אין חקר, דארף דער מענש זיין תמיד באגייסטערט און טאן די עבודה בלב ונפש חפצה.

יתבונן האדם עד כמה גדולים חסדי הבורא ברוך-הוא, שפזה קטן שבקטנים כפי שהוא האדם, יכול לגרם נחת רוח גדול לגדול הגדולים, וכמו שכתוב "ולגדלתו אין חקר". על האדם להיות תמיד נלהב ולבצע את העבודה בלב ונפש חפצה.

שבת קודש

יום שני

ט כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, שני עם פירש"י.
תהלים: מט"ד.
תניא: אך עוד . . . קנח מהנברא.

יום ה'לדת את אדמו"ר האמצעי - תקל"ד - ויום הסתלקותו - תקפ"ח. ומנוחתו כבוד בניעזשין.

ט' בכסלו תקנ"ד אמר רבנו הזקן מאמר - והוא חלק פרק נ"ג מספר של בינונים (תניא) המדבר על-דבר בית ראשון. למחרתו אמר חסידות עוד הפעם - סיום פרק הנ"ל עד גמירא [סופן]. כי המאמרים מראש השנה תק"ן עד י' כסלו תקנ"ד (אשר בהם נכללו לקוטי עצות משנים הקודמות) מהם נסדרו נ"ג פרקי ספר של בינונים.

'אונס ביום אחרון'

יום ראשון ג' כסלו ה'תשפ"ב

נחשב כאונס, הרי לדעת ה'אגודה' אונס בסוף הזמן אינו אונס כיון שצריך היה לחשוש שמא ישכח והיה עליו להתפלל קודם לכן, ומשום כך אינו יכול להתפלל תפילת תשלומין (כי רק מי שלא התפלל מחמת אונס יש לו תשלומין. ראה שו"ע אור"ח סי' קח ס"ז). אך להלכה נפסק (שם ס"ח) כי מי ששהה מלהתפלל ולבסוף נאנס ושכח להתפלל, יש לו תשלומין ונחשב אונס אף שהוא בסוף הזמן. ויש להבין, הרי מהלכה זו משמע שלולי תקנת הלל היה הבית נחלט ללוקח, והמוכר שבא לגאול ביום האחרון אינו נחשב אונס כיון שהיה יכול לגאול קודם לכן! ומבארים אחרונים (ראה מגן אברהם אור"ח שם סק"א ומחש"ש שם,

קצת החושן סי' נה סק"א):

גם אם 'אונס ביום אחרון' נחשב אונס לא היה המוכר גואל את הבית (לולי תקנת הלל הזקן) אם כסף הפדיון לא הגיע אל הלוקח כי אמנם 'אונס רחמנא פטריה' (ע"ז נד, א), ופעולה שנעשתה באונס הרי היא כלא נעשתה ואין לחייב את העושה, אבל כאשר צריכה להיעשות פעולה ולא נעשתה, אף שלא נעשתה בגלל אונס, אין אומרים כי כיון שהיה אונס הרי היא כנעשתה (כי אין אומרים 'אונסא כמאן דעבד'. ראה שו"ך חו"מ סי' כא סק"ג). והמוכר בית בעיר חומה קנה אותו הלוקח אלא שנתנה תורה למוכר את האפשרות לפדותו תוך שנים עשר חודש, ואם למעשה לא פדאו - אף מחמת אונס - הבית נחלט ללוקח.

הלכות שמיטה ויובל פרק יב, הלכה ז: הניע יום שנים עשר חדש, ולא נמצא הלוקח לפדות ממנו - הרי זה מניח מעותיו בבית דין, ושוכר הדלת ונכנס לביתו; ואמתי שביבא הלוקח, יבוא וימל את מעותיו.

המוכר את ביתו שבעיר חומה ובא לגאול אותו ביום האחרון של 'שנים עשר חודש', יש לחשוש שמא הלוקח יתחבא מפניו כדי שלא יוכל המוכר לגאול אותו והבית יהא חלוט ללוקח (שהרי אם "הגיע שנים עשר חודש ולא גאלו הרי זו נחלטה ביד הלוקח" - לעיל ה"ב). משום כך התקין הלל הזקן שאם הניח המוכר את כסף הפדיון בבית דין, ייחשב כנתנו ללוקח ויוכל להיכנס לביתו (ערכין לא, ב).

וכתב ה'אגודה' (גיטין פ"ז, הביאוי הבית יוסף חו"מ סי' ר"ז) כי מכך שהוצרך הלל לתקן שיוכל המוכר לגאול ביתו גם אם הכסף עדיין לא הגיע לידי הלוקח, משמע שמן הדין היה המוכר מאבד את זכותו לגאול, אף שרצה לגאול ביום האחרון אלא שהיה אונס (כי לא מצא את הלוקח), משום שאונס ביום אחרון אינו נחשב אונס "דהוה ליה לחוש פן יארע אסון ביום אחרון והוה ליה לפדות קודם" (בית יוסף שם).

ולפי זה, מי שלא התפלל כי עדיין לא עבר זמן תפילה וחשב להתפלל אחר כך, ולבסוף שכח להתפלל - לא יוכל להתפלל תפילת תשלומין בתפילה שאחריה, כי אף שהשוכח

האם בבית המקדש השני היה ארון?

יום שני ד' כסלו ה'תשפ"ב

"ונועדתי לך שם".

אך לפי זה קשה: מאחר ובבית שני לא היה הארון במקומו, נמצא שהיה חסר בו עיקר בית המקדש! וכדי ליישב זאת כותב הרמב"ם שהארון אכן לא היה חסר בבית שני, כי גם ה'מטמוניות' שנגזז בהם נחשבים כמקומו ולשם כך נבנו מלכתחילה.

ומה שכתב "ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב..." אין הכוונה שבנה את המטמוניות מדעת עצמו, אלא וודאי עשה זאת על פי ציווי ה', אלא שעם זאת היה צריך לדעת כי מטרת המטמוניות היא לגניזת הארון בעתיד, שהרי קדושת בית המקדש חלה על ידי הכוונה לכך בשעת הבנייה (שבעות טו, ב), ואם היה חופר מקום על פי ציווי מבלי לדעת שתכליתו לשמש כמקום הארון, לא היה מתכוון לקדשו לכן, ולכן מדגיש הרמב"ם שמלכתחילה נבנה המקום לשם כך וממילא התכוון לקדשו.

(לקוטי שיחות ירח, עמ' 156)

הלכות בית הבחירה פרק ד, הלכה א: ובעת שִׁבְנָה שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת, וַיַּדַּע שְׁסוּפוֹ לַחֲרֹב, בָּנָה מְקוֹם לְגִזּוֹ בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה, בְּמִטְמוֹנוֹת עֲמֻקּוֹת וְעֻקְלָלוֹת; וַיֹּאשִׁיחֵהוּ תַּמְלָךְ צֹוֶה, וַיִּגְזֹו אוֹתָן בְּמְקוֹם שִׁבְנָה שְׁלֹמֹה.

וצריך ביאור: ה'משנה תורה' הוא ספר הלכה ואין דרכו של הרמב"ם להביא בו עובדות היסטוריות, ומדוע האריך בסיפור גניזת הארון? ועוד: מהלשון "ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום..." משמע לכאורה שעשה זאת על דעת עצמו, ותמוה - הרי על הבית נאמר "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", ואיך בנה מקום בבית המקדש ללא ציווי מפורש? והביאור:

מכך שהביא הרמב"ם הלכה זו בפרק העוסק בצורת הבית עצמו ולא בפרקים הקודמים העוסקים בצורת הכלים, מובן שלדעתו מקומו של הארון בקודש הקדשים הוא פרט בידי הבית עצמו והוא העושה את בית המקדש לבית לה', כנאמר

בין קדושה ראשונה לקדושה שנייה

יום שלישי ה' כסלו ה'תשפ"ב

עֲזָרָא וְקִדְשָׁהּ, לֹא קִדְשָׁהּ בְּכַבּוּשׁ אֲלָא בְּחֻזָּקָה שֶׁחֲזִיקוּ בָּהּ; וְלִפְיָקָהּ כָּל מְקוֹם שֶׁחֲזִיקוּ בּוֹ עוֹלֵי בָּבֶל וְנִתְקַדְּשׁ בְּקִדְשֵׁי עֲזָרָא הַשְּׁנִיָּה - הָרִי הוּא מְקֻדָּשׁ הַיּוֹם, וְאֵף עַל פִּי שְׁנִלְקָחָהּ הָאֲרִיז מִמֶּנּוּ, וְחִבֵּי בְּשִׁיעִית וּבְמַעֲשָׂרוֹת.

הלכות בית הבחירה פרק ו, הלכה טז: חִיּוֹב הָאֲרִיז בְּשִׁבְעִית וּבְמַעֲשָׂרוֹת, אִינוֹ אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ רִבִּים; וְכִיּוֹן שְׁנִלְקָחָהּ הָאֲרִיז מִיְּדֵיהֶם - כְּמִלְ כְּבוֹשׁ, וְנִפְמָרָה מִן הַתּוֹרָה מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת וּמִן הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהָרִי אֵינָה אֲרִיז יִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שֶׁעֲלָה

ותמה ה'כסף משנה':

ומתבארים דברי הרמב"ם:

כיבוש משמעו לקיחה מאחר נגד רצונו והקדושה תלויה בהתגברות על האומות. ולפיכך כאשר (בכניסה הראשונה) נלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש, כי כשפסקה ההתגברות על האומות, בטלה הקדושה. ואילו בכניסה השנייה, הקדושה התהוותה על ידי חזקה ובחזקה החפץ הוא של המחזיק בלי לקיחת הבעלות מהאחר (כיבוש) ולכן, חלות הקדושה הקשורה עם השיבה לארץ (חזקה) אינה בטלה גם כ"שנלקחה הארץ מידיהם".

ומיושבת גם התמיהה השניה (שגם בכניסה הראשונה לא תהבטל קדושת הארץ שהרי היתה שם גם 'חזקה'): אכן, החזקה לא הועילה כי הקדושה התהוותה על פי ציווי ה' והציווי היה שהכניסה תהיה ע"י כיבוש, והחזקה אינה יכולה להחיל את הקדושה. יתירה מזו: מיד בכניסה נאמר "ונכבשה הארץ לפניכם", היינו שבכיבוש ירחו, טרם התהוות 'חזקה', כבר נשלמה חלות קדושת הארץ.

(לקוטי שיחות סו, עמ' 101)

א. "מה כח חזקה גדול מכח כיבוש, ולמה לא נאמר בחזקה ג"כ משנלקחה הארץ מידינו בטלה חזקה"? ב. "בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה. אטו מי עדיף חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש?" ומבאר הרבי:

בנתינת הארץ לישראל היו שני עניינים: א. קנין ממון - בעלות ישראל על הארץ. ב. קדושת הארץ. הבעלות על הארץ נעשתה בנתינת הקב"ה את הארץ לאברהם אבינו (כלימור הירושלמי (חלה פ"ב ה"א) מהפסוק "לדורעך נתתי" שכבר נתתה מאז, ושייכת לישראל אף לפני שכבשה). ואילו קדושת הארץ התחדשה בכניסת ישראל לארץ.

ובביאת ישראל לארץ, יש הבדל בין שתי הכניסות: בראשונה ציווה ה' שהכניסה תהיה בכיבוש ("ונכבשה הארץ לפניכם") ולכן הארץ התקדשה ע"י כיבוש. ואילו בכניסת עזרא הציווי היה "אפקוד אתכם... להשיב אתכם", להתיישב בה ולכן "לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה".

מי ראוי לשאת את ספר התורה?

יום רביעי ו' כסלו ה'תשפ"ב

הארון השני שאינו מכלי המקדש כלל. ומכאן שמצוה זו אינה שייכת לארון כאחד מכלי המקדש אלא מצד התורה המונחת בו (ראה חידושי הגר"ח על הש"ס חולין כד, ב).

וכן נראה מדברי הרמב"ם בהל' ספר תורה (פ"י ה"י): "מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדאי, דברים שבלוחות הברית הן שבכל ספר וספר", ובהמשך לכך: "היה מהלך ממקום למקום וספר תורה עמו... מניחו בחיקו כנגד לבו". כלומר, כשם שצריך להיות מקום קבוע לארון על כתפי הלויים בעת נסיעתו ממקום למקום מחמת לוחות הברית שבתוכו, כך גם לספר תורה (ש"דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר") יש לייחד מקום חשוב בשעת הנסיעה - "כנגד לבו" (לקוטי שיחות שם).

וה'חינוך' (שם) הוסיף כי אע"פ שמצד הדין מצות הנשיאה בכתף נוהגת רק בארון הברית, "אם מדרך כבוד התורה יבחרו גם היום שישאו (את ספר התורה) מבני לוי - עליהם ברכה", וביהודה 'יעלה' (יר"ד סי' רפג) כתב, שנהג בהכנסת ספר תורה לתל ללוי או כהן לשאת את הספר לבית הכנסת "כמו שעשה דוד המלך כן כשנשא הארון לבית המקדש".

הלכות כלי המקדש פרק ב, הלכה יב: **בְּעֵת שְׂמֹלִיכִין אֶת הָאֲרוֹן מִמְּקוֹם לְמָקוֹם, אֵין מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַבִּתְּחָה וְלֹא עַל הַעֲגָלוֹת; וְלִפִּי שֶׁשָּׂכַח דֹּד וְנִשְׁאָר עַל הַעֲגָלוֹת, נִפְרָן פָּרִין בְּעֹזָא. אֲלֵא מִצְוָה לְנַמְּלוֹ עַל הַבִּתְּחָה.**

למרות שדין משא בכתף נאמר לגבי כל כלי המקדש, הרמב"ם כותב זאת בייחוד לגבי הארון. והדבר מבואר ע"פ דברי חז"ל (במדבר רבה ו, א): "לפי שהיה קהת טוען הארון ששם התורה, הקדימו הכתוב לגרשון". כלומר, נשיאת הארון בכתף אינה רק משום היותו אחד מכלי המקדש, אלא מחמת הלוחות וספר התורה המונחים בו, ומכבוד התורה לייחד לו מקום מיוחד גם כאשר הוא נע ממקום למקום, כדברי ה'חינוך' (מצוה שעט): "לפי שכל עיקר כבודן של ישראל הוא התורה... על כן ראוי וכשר לשאת אותה בכתפי האנשים הנכבדים והמקודשים שבנו" (ראה לקוטי שיחות כח עמ' 55, ושם הערה 46).

וראיה לדבר: ב'ספרי' (במדבר פב) מבואר שהיו שני ארונות: אחד שבו היו הלוחות, ושני שבו היו מונחים שברי הלוחות הראשונות ועמו היו יוצאים למלחמה, והמעשה (המוזכר בדברי הרמב"ם) שדוד נענש על שלא נשא את הארון בכתף אירע עם

כהן קטן יכול לעלות לתורה?

יום חמישי ז' כסלו ה'תשפ"ב

והלכה זו שקטן פסול לעבודה, נוגעת לדין 'וקדשתו' הנוהג גם בזמן שאין בית המקדש קיים, שכן נפסקה הלכה: "מצות עשה מן התורה להקדים הכהן שנאמר וקדשתו, ודרשו חכמים לכל דבר שבקדושה, כלומר בכל דבר שיראה גדול הוא מקודש. כגון לפתוח ראשון בקריאת התורה" (שו"ע אה"י א"ח סי' ר"א ס"א). וכתב ה'מגן אברהם' (א"ח סי' רפב סק"י) שדין 'וקדשתו' לא נאמר בכהן קטן, כיון שבתורה נאמר דין זה בתוספת נימוק 'וקדשתו כי את לחם אלוֹקִיךָ הוא מקריב',

הלכות כלי המקדש פרק ה, הלכה טו: **בְּשִׁנְדִּיל הַבִּתְּחָה וְיִצְעָה אִישׁ - הָרִי הוּא בְּשֵׁר לְעִבְדָּהּ.**

מקור ההלכה הוא בגמרא (חולין כד, ב): "תנו רבנן, איש מזרעך לדורותם, מכאן אמר רבי אלעזר קטן פסול לעבודה". כלומר, בפסוק העוסק בדיני הכהן הראוי לעבוד בהקרבת הקרבנות נאמר "איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב", ומשמע ש'איש' שיש בו מום פסול לעבודה, אבל קטן אפילו אם הוא תם, אינו ראוי לעבוד.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קא

ו"קטן לאו בר עבודה".

רצפא מינה' בנוגע לעליית כהן קטן לתורה:

מצד הדין "הכל עולים להצטרף למנין שבעה קרואים בשבת, אפילו אשה וקטן", אלא ש"עכשיו אין נוהגין לקרות הקטן אלא למפטיר" (שו"ע אדה"ז סי' רפב ס"ה ז) אך אם אין בבית הכנסת כהן גדול, אלא כהן קטן, היה מקום להעלות לתורה כהן קטן, כפי שמובא בפוסקים, "אם אין שם כהן אלא קטן קוראין אותו" – "משום עשה דוקדשתו" (מג"א ולבוש' שרד שם).

אך לפי האמור אין דין 'וקדשתו' ככהן קטן ולכן כתב ה'מגן אברהם' שאין נוהגים להעלות קטן, וכן כתב אדמו"ר הזקן: "אם אין כהן בבית הכנסת אלא קטן כהן – נוהגים לקרות ישראל במקום כהן, ואין בזה איסור במה שאין חולקין כבוד לכהונה. ואף שמן הדין כהן הקטן יכול לעלות, מכל-מקום אין אנו מחוייבים כלל לכבד כהנים קטנים, שמצות-עשה של וקדשתם אינה אלא על הגדולים, שנאמר כי את לחם אלקיך הוא מקריב והקטן פסול להקריב".

יום שישי ח' כסלו ה'תשפ"ב

כמה חלונות היו בבית המקדש?

החלון שלה. מלבד משמרת בלגה שגזרו עליה חכמים שתהיה לעולם זו המשמרה... חלונה סתומה כמו המשמרה היוצאת". אמנם, מצינו סתירה בדברי הרמב"ם בקשר למספר החלונות שהיו עבור בגדי הכהנים: כאן כותב הרמב"ם שהיו "ששה ותשעים חלון.. ארבע חלונות לכל משמר", ואילו בפירוש המשנה (תמיד שם) כתב שמספר החלונות היה כמנין המשמרות: "עשרים וארבע חלונות".

וכתב על כך ב"יד דוד" (סוף מסכת סוכה): "ומה שכתב בפירוש המשניות עשרים חלונות – נראה לי טעות סופר, אלא צריך להיות כמו שכתב בפרק ח דכלי המקדש, תשעים ושש". ומעיר הרבי על דבריו, כי המספר של עשרים וארבע חלונות מוזכר בתוספתא (סוכה פ"ד, יב): "עשרים וארבע חלונות היו שם כנגד עשרים וארבע משמרות", אבל מאידך, בתוספתא "לא נתבאר למה הם משמשות", ויתכן כי אין אלו החלונות של בגדי הכהונה (לקוטי שיחות יט, עמ' 62, בשו"ג).

הלכות כלי המקדש פרק ח, הלכה ח: וְשֵׁשׁ וְתִשְׁעִים חֲלוֹן הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ לְהַנִּיחַ בָּהֶן הַבְּגָדִים, אַרְבָּעָה חֲלוֹנוֹת לְכָל מִשְׁמָר.

החלונות שהיו במקדש לצורך בגדי כהונה, מפורשים במשנה (תמיד פ"ד מ"ג): "חלונות היו שם, וכתוב עליהם תשישי הכלים". ופעם נוספת נזכר במשנה אודות חלונות המקדש בקשר לקנס שקנסו חכמים את משמרת 'בילגה' – ש"חלונה סתומה" (סוף מסכת סוכה).

אמנם, יש מפרשים (ירושלמי סוף מס' סוכה. ועוד) כי הכוונה במשנה זו לחלונות שהיו עבור סכיני השחיטה: "חלונות היו בבית החליפות בעובי כותלי התאים שבצפון של היכל ששם גונזים את סכיניהם... וסתמו חלונה של בילגה" (רש"י סוכה נו, סע"א). אולם הרמב"ם בפירושו על המשנה כתב שגם כאן הכוונה לחלונות של בגדי הכהונה: "היו שם עשרים וארבע חלונות ושם בגדי כהונה, חלון לכל משמרה ומשמרה, והיו כולם סגורות וכשנכנסת משמרה לעבודה היתה פותחת

שבת קודש ט' כסלו ה'תשפ"ב

באלו הלכות מותר לשיכור להורות?

המפורש בפוסקים שאין בו כל מקום לטעות ומסתבר שגם הרמב"ם יודה לזה, ואף שנקט "דבר המפורש בתורה" והביא דוגמאות מדין שרץ וצפרדע, הרי המקור לכך הוא בגמרא (כריתות יג, ב) ובזמן הגמרא לא היה שייך המושג של "דבר המפורש בפוסקים" שהרי אפילו בשאלות יסודיות נחלקו חכמי המשנה והגמרא, והדברים הברורים ללא ספק היו רק המפורשים בתורה, ובזמן הרמב"ם גם לא היתה מורגלת הלשון 'פוסקים' ולכן נקט כלשון הגמרא כדרכו, אך גם הוא יודה כי בימינו שיש דינים והלכות פסוקות ובורורות, מלבד אלו שבתורה שבכתב, אין מניעה לשתוי להורות בהם.

אמנם להבנת הש"ך בדברי הרמב"ם מותר לשתוי להורות רק בדבר המפורש בתורה, ויש לבאר טעמו: א. יתכן שבדבר שאינו מפורש בתורה, אע"פ שהכריעו בו הפוסקים, מאחר וההכרעה באה לאחר לפול ושקלא-וטריא, עדיין יש בו חשש טעות. ב. אפשר שלדעתו האיסור לשיכור להורות אינו רק מחשש שמא יטעה אלא הוא פסול בעצם, בדוגמת איסור עבודה לכהן שתוי במקדש, ורק בדבר המפורש בתורה מותר משום שאין זו בגדר הוראה, אך כל דבר אחר אסור אף שאין חשש שיטעה בו (אז יסיר מג, ב).

הלכות ביאת המקדש פרק א, הלכה ג: וְכִשְׁם שְׁאִסּוּר לְבָתָן לְהִנָּס לַמִּקְדָּשׁ מִפְּנֵי הַשְּׂכֵרוֹת, כִּד אִסּוּר לְכָל אָדָם בֵּין בָּתָן בֵּין יִשְׂרָאֵל לְהוֹרֹת כִּשְׁהוּא שְׁתוּי... וְאִם הוֹרָה בְּדָבָר שֶׁהוּא מִפְּנֵי בַתּוֹרָה עַד שִׁדְעוּתוֹ הַצְּדֻקִּים - מֵתָר; כְּגוֹן שֶׁהוֹרָה שֶׁשְׂרָצָן טָמֵא, וְהַצְּפָרְדֵּי טָהוֹר, וְהָדָם אִסּוּר, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.

כתב הרמ"א (יו"ד סי' רמבס"א): "ויזהר כל אדם שלא יורה כשהוא שתוי יין... אפילו בדבר פשוט, אם לא שהוא דבר ברור בפוסקים", אותו מותר להורות אף כשהוא שתוי.

וכתב הש"ך (שם, סקכ"א) כי מקורו של הרמ"א הוא מדברי המהרי"ק, אולם מדברי הרמב"ם לא נראה כן שהרי כתב שהיה תורה כשהוא שתוי הוא רק "בדבר שהוא מפורש בתורה" (ואף הצדוקים שאינם מודים בתורה שבעל-פה מודים בו), ומשמע שדבר המפורש בגמרא או בפוסקים אסור להורות בו, וכן מבואר מדברי 'תרומת הדשן'.

והוסיף הש"ך כי לא מסתבר שהרמ"א מיקל כהמהרי"ק נגד הרמב"ם ו'תרומת הדשן', ולכן יתכן שיש להגיה בלשונו "דבר ברור ו'תרומת הדשן'" (ולא בפוסקים) שרק בו מותר להורות, כשיטת הרמב"ם.

וה'ערוך השולחן' (יו"ד שם סל"ג) כתב שאין צורך להגיה בדברי הרמ"א כי מצד הסברה אין סיבה להחמיר בדבר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ג'ט' כסלו ה'תשפ"ב

יום ראשון ג' כסלו ה'תשפ"ב הלכות שמיטה ויובל

פרק שנים עשר

זכות שתבוא לידו¹⁷. הגיע שנים עשר חדש ולא
גאלה - הרי זו נחלטת ביד הלוקח. וכן אם נתן
הפית מתנה¹⁸ ולא גאלו כל שנים עשר חדש - הרי
זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה.

(14) הראשונה משעת המכר. (15) י"ב חודש. (16) משעת
המכר. ושם: "שנאמר: עד מלאת לו שנה (משמע, למי
שהייתה אחוזה שלו מוגן - רש"י)". (17) ואילו הייתה
הקרקע בידו הייתה נחלטת לו, ולכן כשמכרה, נחלטת
לקונה אותו לדורותיו, לא יצא ביובל. (18) והלכה זו, היא
כחכמים בבכורות נב: הסוברים שמתנה כמכר.

ה. היתה שנה מעפרת - אינו נחלט עד סופה;
שנאמר: עד מלאת לו שנה תמימה - להביא חדש
העבור.

ו. מכר שני בתים, אחד בחצי אדר ראשון ואחד
בראש אדר שני: זה שמכר בראש אדר שני - כיון
שהגיע אחד באדר של שנה הבאה¹⁹ עלתה לו
שנה²⁰; וזה שמכר בחצי אדר ראשון - לא עלתה
לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה, מפני שירד
הלוקח בחדש העבור²¹.

(19) שהייתה פשוטה. (20) שהרי זה כאילו ירד בראש אדר
של שנה שאינה מעוברת. (21) היינו, באדר ראשון שהוא
מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלטת
עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה.

ז. הגיע²² יום שנים עשר חדש ולא נמצא²³ הלוקח
לפדות ממנו - הרי זה מגיח מעותיו בבית דין
ושובר את הדלת ונכנס לביתו²⁴, ואימתי שיקבא
הלוקח - יבוא ויטל מעותיו.

(22) משנה שם: כתקנת הלל. (23) כלומר, שנטמן באותו
יום, כדי שיהיה הבית חלוט לו. (24) שהנתינה בעל כרחו
של המקבל היא נתינה טובה, בכל מקום, אלא שהלל נזקק
לתקן, שתהא הנתינה טובה אפילו אם היא שלא בפני
המקבל כמו כאן.

ח. המקדיש בית עיר חומה, וגאלו אחר מיד
ההקדש - כיון שעלתה לו²⁵ שנה משעה שנגאל מיד
ההקדש ולא גאלו בעליו, נחלט ביד הגואל²⁶. שאין
ההקדש חולט, אלא הלוקח; שנאמר: לקנה אותו
לדורתי.

(25) לבית. (26) שם: דאמר קרא "לקונה אותו", ואפילו מיד
ההקדש. ולחלטיה הקדש? אמר קרא "לדורותיו", יצא
הקדש שאין לו דורות.

ט. מכר בית עיר חומה והגיע יובל בתוך שנת

(1) יבאר המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה. ואם הקרובין
פודין אותה, אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון
וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר
ראשון ואחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא
הלוקח. ודין המקדיש בית בעיר חומה. ואם מכר בית בעיר
חומה והגיע יובל תוך שנת המכר. המוכר בית בבתי
החצרים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על
ארבע אמות, ואם הבית נחלט בירושלים. העיר שראויה
להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל
הערים.

א. המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה² - הרי זה
גאלה כל שנים עשר חדש³ מיום שמכרה⁴ בכל עת
שירצה⁵, ואפילו ביום שמכר. וכשרוצה לפדות -
נותן⁶ כל הדמים שלקה, ואינו גורע ללוקח כלום⁷.

(2) בשעת כיבוש הארץ. (3) שנאמר "והייתה גאולתו עד
תום שנת ממכרו". (4) כלומר, שנים עשר חודש מיום
ליום. ואין אומרים: משהגיע תשרי, תיחשב לו כשנה.
(5) ואינו מחכה שתי שנים כמו במוכר שדה אחוזה.
(6) שם: הרי זה כמין ריבית (שהלוקח מקבל כל כספו,
ונמצא שהשתמש בשדה המוכר תמורת החזקת המעות
בידו), ואינו ריבית (שאין ריבית אלא בהלוואה, ולא במכר).
(7) ולא כדן שדה אחוזה.

ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו
אם השיגה ידו⁸. ויש לו⁹ למכר מנכסיו ולפדותו;
אבל לא ילוה ויגאל, ולא יגאל לחצאיין¹⁰.

(8) שלא הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה לעניין זה.
(9) שלא נאמר כאן "ומצא כדי גאולתו" כשם שנאמר בשדה
אחוזה. (10) שלעניין זה הוקש בית עיר חומה לשדה
אחוזה.

ג. מת הלוקח - יפדה¹¹ מיד בנו¹². וכן אם מת
המוכר - יש לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש¹³.

(11) המוכר. (12) בגמרא שם: "מהו דתימא לקונה אותו
אמר רחמנא, והא (בן הלוקח) לא קנה, קא משמע לן
והייתה גאולתו מכל מקום". (13) שם: "מהו דתימא ואיש
כי ימכר אמר רחמנא, והאי (בן המוכר) לא מכר, קא משמע
לן והייתה גאולתו מכל מקום".

ד. מכר לראשון, וראשון לשני בתוך השנה¹⁴ -
מוגין¹⁵ לראשון¹⁶. כיון ששלמה שנה ראשונה
החלט הפית ביד השני; שהמוכר מכר לשני כל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ג' כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42) כר' יהודה במשנה שם, ששדות שבתוך העיר דינן כשדות שמחוץ לעיר. (43) עד היובל.

18 יב. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות -
19 אינו נחלט⁴⁴ כבתי ערי חומה. וירושלים - אין הבית
20 נחלט בה⁴⁵. ובית הפנוי בחומה - אינו⁴⁶ כבתי ערי
21 חומה.

44) שם: "מאי טעמא, דבית כתיב בהו" (שנאמר: "ובית מושב עיר חומה", ופחות משיעור זה אינו קרוי בית). ומכיוון שאין זה בית, דינו כשדה שאינה ראוייה לזריעה. (45) בבבא קמא שם: דכתיב, וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות, לקונה אותו לדורותיו, וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים. כלומר, ולכן אין איש יכול להקנותו קרקע שם, ודינו כבתי ערי חצרים. (46) ובגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו: "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה, ובחומה היא יושבת". ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא (שהרי היא כיושבת בעיר החומה), ור' יהודה סבר, בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה.

22 יג. עיר שגגותיה חומתה⁴⁷ או שהים חומתה - אינה
23 במקפת חומה⁴⁸.

47) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתים, ותכופות הבתים זו לזו, כחומה. (48) ובתיה כבתי ערי חצרים. ובברייתא שם: תנו רבנן, חומה, ולא שור איגר (שגגותיה חומתה - רש"י. כלומר, שור היינו חומה כמפורש (בראשית מט, כב) ואיגר הוא כמו איגרא, דהיינו גג. שהיו גגותיה חומתה). סביב, פרט לטבריה שימה חומתה.

24 יד. אין המקום נקרא עיר חומה עד שיהיה בו שלש
25 חצרות או יתר, וככל חצר מהן שני בתים או יתר,
26 ויקיפה חומה תחלה ואחר כך יבנו החצרות
27 בתוכו⁴⁹. אבל מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא
28 היו בו שלש חצרות של שני בתים - אינו עיר
29 חומה, אלא בתים שבו כבתי החצרים.

49) שנאמר: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" - "שהוקף ולבסוף ישב (היינו, שהבית נבנה ונעשה מושב בעיר שכבר היה לה חומה), ולא שישב ולבסוף הוקף".

30 טו. אין סומכין⁵⁰ אלא על חומה המקפת בשעת⁵¹
31 פבוש הארץ. כיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה
32 בשעה שקבש יהושע את הארץ, אף על פי שמקפת
33 עתה⁵² - הרי היא כבתי החצרים; ועיר שהיתה
34 מקפת חומה בימי יהושע, אף על פי שאינה מקפת
35 עתה⁵³ - הרי היא כמקפת⁵⁴. וכיון שגלו בחרבן
36 ראשון - בטלה קדשת ערי חומה⁵⁵ שהיו בימי
37 יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השנייה - נתקדשו
38 כל הערים המקפות חומה באותו העת⁵⁶. מפני
39 שביאתן בימי עזרא, שהיא ביאה שנייה - כביאתן
40 בימי יהושע: מה ביאתן בימי יהושע - מנו שמטין
41 ויובלות⁵⁷, וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר;

1 המכר - אינו חוזר²⁷ ביובל; אלא יהיה ביד הלוקח
2 עד שירצה המוכר לגאל כל שנת המכר, או תמלא
3 שנה ויחלט.

(27) שנאמר: לא יצא ביובל.

4 י. המוכר בית כבתי חצרים או בעיר שאינה מקפת
5 חומה פראוי²⁸ - הרי זה נגאל בכח יפה²⁹ שפדין
6 השדה ושפדין הבתים המקפין חומה³⁰. כיצד? אם
7 רצה לגאל מיד³¹ - גואל, פדין הבתים³². הגיע שנים
8 עשר חדש ולא גאל - הרי זה גואל³³ עד שנת
9 היובל, פדין השדות³⁴. ובעת שגואל³⁵ - מחשב עם
10 המוכר וגורע לו מה שאכל³⁶. הגיע יובל³⁷ ולא גאל
11 - חוזר הבית בלא דמים, פדין השדות³⁸.

(28) היינו, בשעת כיבוש הארץ. ושתוקף החומה לפני שיבנו החצרות בתוכה. (29) היינו, שמיים את כח המוכר. (30) כראוי. (31) ביום שמכר. (32) אבל בשדה אחוזה אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים. (33) אפילו בשנה השנייה. וטעמו של דבר, משום שבגמרא שם אמרו: "וביובל יצא, למה לי? אמר רב פפא, לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי החצרים, ופגע בו יובל בשנה שנייה. למאי מדמית ליה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח (אחרי שנה), אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי (כנ"ל בפרק י"א הלכה י"ב), להכי אצטריך וביובל יצא". ומכיוון שפסוק זה מדבר בשנה שנייה של המכר, אם כן אף הפסוק "גאולה תהיה לו" הסמוך לו, מדבר אף הוא בשנה שנייה, ונמצא שגואל אף בשנה שנייה. (34) אבל בית עיר חומה נחלט ללוקח. (35) אפילו בשנה ראשונה. והרדב"ז והרש"ש שם כתבו, שבשנה ראשונה שאינו גואל אלא מטעם בית עיר חומה - אינו גורע לו מה שאכל כדין בית עיר חומה. (36) כדין השדות. אבל בבתים נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. (37) אפילו בשנה שנייה. (38) שהרי בבתים אין דין יובל כלל, אלא נחלט ללוקח אחר י"ב חודש.

12 יא. כל שהוא לפנים מן החומה, כגון הגנות³⁹
13 והמרחצאות והשוככות⁴⁰ - הרי הוא כבתים⁴¹;
14 שנאמר: אשר בעיר. אבל השדות⁴² שבתוך העיר -
15 נגאלין⁴³ פדין השדות שחוץ לעיר; שנאמר: וקם
16 הבית אשר בעיר - בית וכל הדומה לבית, לא
17 השדות.

(39) שבהם אילנות. ודווקא גנות של אילנות שכן דרך ליטע אילנות בחצר, אבל שדות של תבואה, שבהם נחלקו ר' מאיר וחכמים במשנה בערכין שם, אין הלכה כר' מאיר, לפי שאין דרך לזרוע תבואה בחצר. ועיין בעירובין כג: שגם שם חילקו בין זריעה לנטיעה שנטיעות הרי הם כחצר, וזריעות לא. (40) בברייתא ובסיפרא שם נזכרו גם "בתי בדים". ורבינו השמיטו לפי שדרכם היה לבנותם בתוך החומה, והרי אפילו בית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה. (41) ונחלטים ללוקח אחר יב חודש, כדין בתי ערי חומה.

(4) במדבר שם, ו. (5) שנאמר (דברים יט, ח"ט): "ואם ירחיב ה' אלי את גבולך וגו'", ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". ועיין רש"י שם. וראה בפ"ח מהלכות רוצח הלכה ד. (6) במכות יב: "תנו רבנן, ושמתי לך מקום וכו'. ושמתי לך, בחייד. מקום (כלומר, לך מקום - ר"ח), ממקומך (שתהא מחנה לזיה קולטת, ואף ערי מקלט יהיו ערי לזיה - רש"י). וכשאמר הקב"ה: ושמתי לך מקום, בוודאי היתה הכוונה אף לשלש הערים שלעתיד-לבוא, ועל הכל דרשו: מקום, ממקומך, שערי המקלט שייכות ללויים. וראה באור-שמש. ומכאן שגם לעתיד-לבוא לא יהיה ללויים חלק ונחלה. ומה שאמרו בבבא בתרא שם, שעתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, החלק השלשה עשר לא יהיה לשבט לוי אלא למלך המשיח, כמפורש בסוף הסוגיא שם, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות מלכים הלכה ח. ולא כדעת הסמ"ג לאוין רעו.

- ב. מגרשי הערים⁷ קבר נתפרשו פתורה⁸ שיהם¹⁶
שלשת אלפים אמה⁹ לכל רוח מקיר העיר וחוצה.¹⁷
שנאמר: מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב, ולהלן¹⁸
הוא אומר: ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה¹⁹
אלפים באמה וגומר; אלף הראשונים - מגרש²⁰,
ואלפים שמודדין חוץ למגרש - לשדות וכרמים.²¹

(7) אף-על-פי שעיקרו של השם "מגרש" נקבע לאלף אמה שבצד העיר - הוא כולל גם את האלפים האחרות ששמן "שדה". וראה בהלכה הסמוכה. (8) במדבר לה. (9) משנה בסוטה כז: כר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא, הדורש אלף למגרש ואלפיים לתחום שבת. ואף-על-פי שכלל בדינו, שהלכה כרבי עקיבא מחבירו, כאן שדעת רבי עקיבא בנויה על היסוד שתחומין דאורייתא, אין הלכה כרבי עקיבא, כי מבואר בכמה מקומות שתחומין דרבנן, וכן פסק רבינו בפכ"ז מהלכות שבת הלכה א. ופסק רבינו כמשנתנו, ולא כברייתא בעירובין נו: בשם רבי אליעזר בן יוסי הסוברת שלא היו ללויים אלא אלפים אמה סביב הערים (ורש"י מפרש אף את משנתנו כברייתא שם). וראה בתוספתא ערכין סוף פ"ה, ובתוספתא סוטה סוף פ"ה, וצ"ע. (10) רחבה פנויה מזריעה ומביתים ומאילנות, לנוי העיר להיות לה לאויר (רש"י שם). וראה ברש"י שם.

- ג. ונתנינ¹¹ לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה¹²,
שאין קוברין מתייהם בתחום¹³ עריהם; שנאמר:
ומגרשיהם¹⁴ יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם -
לחיים נתנו ולא לקבורה¹⁵.

(11) מכות יב. בשם רבי אבהו. (12) של שלשת אלפים אמה, וראה להלן. (13) צ"ל: "בתחום" (מעשה רוקח). (14) היינו שלשת אלפים אמה, שגם אלפים אמה של שדות וכרמים נקראו בתורה מגרשים, ונכללו בפסוק הנ"ל של'חיתם ניתנו' ולא לקבורה, שהרי זו לשון הפסוקים שם: "ערים לשבת ומגרש לערים וגו' ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם. ומגרשי הערים אשר נתנו וגו' אלף אמה סביב. ומדותם וגו' את פאת קדמה אלפים באמה וגו' זה יהיה להם מגרשי הערים". (15) פרט לרוצח שמת בעיר

- 1 אף באתם בימי עזרא - מנו שמטין ויובלות⁵⁸,
2 וקדשו בתי ערי חומה, ונתחייבו במעשר⁵⁹.

(50) כל', להחשיב ערים כמקופות חומה. (51) מימות יהושע בן נון. (52) היינו, בזמן בית ראשון. (53) בזמן בית ראשון. אבל לאחר החורבן אין לה דין בית עיר חומה, שהרי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואף על פי שאמרו שהברייתא הנ"ל של ר' אלעזר בר יוסי סוברת קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא - בפרט זה אין הלכה כמותו. (54) שנאמר: "אשר לוא חומה (= קרי "לו לא חומה") - אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן". (55) כר' אלעזר בן שמוע. שקדושה ראשונה, לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. (56) בקדושה שנייה. (57) לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק. (58) לקדש שמיטין. (59) והנה, מצד הקדושה היו ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל מכיוון שלא באו כולם, אינם מתחייבים אלא מדרבנן.

- 3 טז. וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית, בעת שיפנסו
4 לארץ יתחילו למנות שמטין ויובלות, ויקדשו בתי
5 ערי חומה, ויתחייב כל מקום שיכבשוהו⁶⁰
6 במעשרות⁶¹. שנאמר: והביאך יי אליהך אל הארץ
7 אשר ירשו אבותיך וירשתה - מקיש ירשתך לירשת
8 אבותיך: מה ירשת אבותיך - אתה נוהג [בה]
9 בחדוש כל הדברים האלו, אף ירשתך אתה נוהג בה
10 בחדוש כל הדברים האלו.

(60) היינו המקומות שלא החזיקו בהם בימי עזרא. אבל המקומות שהחזיקו בהם בימי עזרא, הרי הם בקדושתם, שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה, וחזקה לא בטלה. (61) כשיבואו כולם, יתחייבו בכל אלה מן התורה.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת. ונתנין לכל עיר בית קברות. ואם עושין עיר מגרש או להיפך. לויים שמכרו שדה אם גואלין כישראל. ישראל שירש את אבי אמו לוי. ששבט לוי מזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. שלא יטול הלוי או הכהן חלק בבזוה, ואם נטלו חייבים מלקות.

- 11 א. שבט לוי, אף על פי שאין להם חלק בארץ²,
12 קבר נצטוו³ ישראל לתן להם ערים לשבת
13 ומגרשיהם. והערים הם שש ערי מקלט⁴, ועליהן
14 שמים וארבעים עיר. וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות
15 בימי המשיח⁵ - הכל ללויים⁶.

(2) שנאמר (דברים יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". וכן נאמר שם יד, כט, וביהושע יג, לג. ועיין ברייתא בבבא בתרא קכב. ולהלן בהלכה י. (3) שנאמר (במדבר לה, ב): "צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם נתנו ללויים". וראה ביהושע בא, ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ג' כסלו - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(28) משנה שם. (29) היינו כסדר הנזכר בפ"א לענין שדה אחוזה, ובפ"ב לענין בתי ערי חומה. (30) ברייתא שם. (31) כן מפרש רבינו בפירוש המשנה שם, מה שאמרו במשנה שם: "מוכרין לעולם", שהרי אין לומר, שהמכירה מועילה אפילו ביובל, שאם מכורה כבר - יוצאה, זו שלא נמכרה עדיין - אינו דין שלא תמכר (ראה למעלה בפ"א הלכה יא, ובהערות שם). ועיין ברש"י שם. ורוצה לומר, שאף-על-פי שישאל שמכר בפחות משתי שנים לפני היובל, משלים הלוקח אותו זמן החסר ואוכלה לאחר היובל (שם הלכה יב), ככהנים ולוים אין הדין כן, אלא אף-על-פי שמכר סמוך ליובל, חוזרת היא ביובל ואין צורך להשלים ללוקח כלום. (32) אפילו ביום שמכר, ואינו מחכה שנתיים כבשדה אחוזה. (33) שם. (34) ואין השדה יוצאה לכהנים בשנת היובל, כמו בשאר שדות (פ"ד מהלכות ערכין הלכות יט, כא). (35) שם. (36) ואין הבית נחלט אחר שנים עשר חדש כדין בתי ערי חומה של ישראל (למעלה פ"ב הלכה ד).

ח. וישאל³⁷ שירש את אבי אמו לוי - הרי זה גואל פלוני³⁸ אף על פי שאינו לוי. הואיל והערים או השדות של לויים - גואל לעולם. שדין זה תלוי במקומות אלו³⁹ ולא בפעלים.

(37) משנה וברייתא שם, כחכמים ולא כרבי. (38) כמבואר בהלכה הקודמת. (39) שנאמר: כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם בתוך בני ישראל, להגיד מה גרם (סיפרא בהר פרק ו הלכה ח).

ט. ולוי⁴⁰ שירש את אבי אמו וישאל⁴¹ - גואל כישראל ולא פלוני; שלא נאמר 'גואל עולם תהיה ללויים' אלא בערי הלויים⁴².

(40) משנה שם לדעת כולם. (41) כלומר, ונמצא שאין הקרקע שבידו מערי הלויים. (42) כנ"ל.

י. כל שבט⁴³ לוי מזהרין שלא ונחלו⁴⁴ בארץ פנען⁴⁵. וכן הן מזהרין שלא וטלו⁴⁶ חלק בבזה⁴⁷ בשעה שכוכשין את הערים. שנאמר: לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל; חלק - בבזה, ונחלה - בארץ. וכן⁴⁸ הוא אומר: בארצם לא תנחל, וחלק לא יהיה לך בתוכם - בבזה⁴⁹. וכן לוי או כהן שנטל חלק בבזה - לוקה⁵⁰. ואם נטל נחלה בארץ - מעבירין אותה ממנו⁵¹.

(43) תפס רבינו את לשון הכתוב דלהן. (44) ראה בספר המצוות ל"ת קסט. (45) אבל בשאר ארצות שכבשן מלך ממלכי ישראל, נוחלים וחולקים בכל ישראל (להלן הלכה יב). וראה למעלה הלכה א שגם לעתיד-לבוא לא יהיה להם נחלה. (46) שם ל"ת קע. (47) ספרי ל' שופטים שם. (48) רבינו הוסיף להביא פסוק זה, מפני שמכח הפסוק הראשון אין למנות את איסור הנחלה ואיסור הביזה כשני לאוין, שהרי לאו שבכללות הוא, ואין למנותו אלא כלאו

מקלטו, שקוברים אותו שם (גמרא שם, ופ"ז מהלכות רוצח הלכות ג, ח). ולמדו זאת (מכות שם) מפסוק מיוחד.

ד. אין¹⁶ עושין בערי הלויים¹⁷ עיר מגרש ולא מגרש עיר, ולא מגרש שדה ולא שדה מגרש¹⁸. שנאמר: וישדה מגרש עריהם לא ימכר.

(16) משנה בערכין לג: (17) אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש, ומגרש שדה (ראה להלן) ומגרש עיר, כרבי אלעזר במשנה שם (רדב"ז), שסתם משנה בבבא בתרא כד: כוותיה, בין ללשון הראשון שם ובין ללשון השני (לפי נוסחת ר"י מיגאש רבו של רבינו, שהובא בשיטה-מקובצת שם: "ולהך לישנא (וכן) הוא בערכין שם, לפי מה שהביא בילקוט שמעוני פרשת בהר סימן תרסה) דאמר רבי אלעזר עושים שדה מגרש, אבל לא מגרש שדה. הני מילי זרעים, אבל אילנות עבדינן".) ופסק רבינו כלשון הראשון, שלעולם מותר, והביא המשנה שם כדין מרחיקין את האילנות מן העיר משום נוי העיר, ראה בפ"ז מהלכות שכנים הלכה א. (18) ולא עיר ולא שדה עיר (חינוך מצוה שמב), וכדלהלן: ואין לוקין על לאוין אלו, לפי שאפשר להחזיר הדבר כמו שהיה (מנחת-חינוך מצוה שח). וראה להלן הלכה י.

ה. ומפיי¹⁹ השמועה למדו, שזה שנאמר לא ימכר - לא ישנה, אלא השדה²⁰ והמגרש והעיר - כל אחד²¹ משלשתן פמות שהוא לעולם. וכן²² בשאר ערי ישראל.

(19) בגמרא שם: "אילימא לא ימכר כלל, והא מדכתיב: גאולת עולם תהיה ללויים, מכלל דמזבני. אלא מאי לא ימכר, לא ישנה". (20) כלומר, שאמרה תורה: ושדה, מגרש, עריהם. (21) כנ"ל. (22) נראה שמכאן מתחילה הלכה ו. ולפי-זה הכוונה, שבשאר ערי ישראל ישנו רק דין אחד שאין עושין עיר למגרש או לשדה, וזה מה שכתב רבינו בהלכה ו. וגירסת רבינו במשנה היא: "אמר רבי אלעזר וכו'. אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש, מגרש שדה (כלשון הראשון בבבא בתרא שם), מגרש עיר, ולא עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל". וכן היא הגירסה בתוספתא שם סוף פ"ה.

ו. לא יסתר²³ אדם את ביתו²⁴ לעשותו גנה ולא יטע²⁵ חרבתו גנה²⁶, שלא יחריבו²⁷ ארץ ישראל.

(23) תוספתא שם. (24) שבעיר. (25) שם, כחכמים ולא כרבן שמעון בן גמליאל. (26) אלא יבנה בית חדש. וראה במנחת בכורים שם. (27) זהו מה שאמר רבי אלעזר במשנת ערכין שם: "ולא עיר מגרש, שלא יחריבו את ערי ישראל", כנ"ל.

ז. כהנים²⁸ ולויים שמכרו שדה משדה עריהם או בית מבתי ערי חומה שלחן - אין גואלין פסדו²⁹ ההנה. אלא מוכרין³⁰ השדות ואפלו סמוך ליובל³¹, וגואלין מיד³². ואם³³ הקדישו שדה - גואלים מיד³⁴ ההקדש לאחר היובל³⁴. וגואלים³⁵ בתי ערי חומה כל זמן שירצו, אפלו אחר כמה שנים³⁶. שנאמר: גאלת עולם תהיה ללויים.

16 יג. וְלֹא שֶׁבֶט לְוִי בַלְבָּד, אֲלָא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל
17 בְּאֵי הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נָדְבָה רִיחוֹ אוֹתוֹ וְהִבִּינוּ מִדְּעוֹ
18 לְהַבְדִּיל לְעַמֵּד לִפְנֵי יְיָ לְשִׁרְתוֹ וְלַעֲבֹדוֹ, לְדַעַת אֶת יְיָ,
19 וְהִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל⁵⁷ כְּמֹו שֶׁעָשָׂהוּ הָאֱלֹהִים, וּפָרָק⁵⁸ מֵעַל
20 צִוְּאוֹ עַל הַחֲשֹׁבוֹנוֹת הָרַבִּים אֲשֶׁר פָּקְשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם
21 - הָרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים, וְיִהְיֶה יְיָ חֶלְקוֹ
22 וְנִחְלָתוֹ לְעוֹלָם וְלַעֲלָמִי עוֹלָמִים, וְיִזְכֶּה לִּי⁵⁹ בְּעוֹלָם
23 הַזֶּה דָּבָר הַמְּסַפֵּיק לִי⁶⁰, כְּמֹו שֶׁזָּכָה לִפְהִיגִים לְלוֹיִם.
24 הָרִי דָּוָד עָלָיו הַשְּׁלוֹם אוֹמֵר: יְיָ מִנֵּת חֶלְקִי וְכוֹסִי,
25 אֲתָה תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש... הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהי ה' חלקו ונחלתו לעד ולעולמי עולמים כו'". עבודתו של שבט לוי היא כטעם שמו "ילוה אישי אלי", והוא המחבר את עם ישראל עם הקב"ה (אישי), ויכולתו לחיבור זה הוא משום היותו דבוק בתכלית עם הקב"ה. ודווקא משום היותו דבוק הקב"ה וביחד עם זאת הוא נחלתו, היינו שיש לו חלק בעולם "אני חלקך ונחלתך", לכן יש ביכולתו לחבר יהודים עם הקב"ה.

ומביא את הפסוק "ה' מנת חלקי אתה תומיך גורלי", לומר שאפילו מצד בחינת גורל העליון שיש ספק לגביו: "איני יודע באיזה מהם חפץ", הרי ש"אתה תומיך גורלי" שיחפון בישראל דווקא.

כך גם שבט לוי, בחינת גורל שבנשמה, היא דבר אחד עם הקב"ה "יחידה ליחדך", ומצד דרגה זו אמר ריב"ז "איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי" כי בחינת גורל שבנשמה היא למעלה לגמרי מגן-עדן, והיה מקום לחשוב שדרגה זו נשארת תמיד בבחינת "איני יודע", ועל זה אומר דוד המלך "אתה תומיך גורלי" שהקב"ה תומך גם את בחינת גורל שבנשמה שתהיה בגילוי בגוף הגשמי של שבט לוי, לאורך ימים ושנים טובות, נשמות בגופים.

וגם לכל יהודי ישנו הכח לגלות איך שבתוך הגוף הגשמי שלו ובפעולותיו הפשוטות, מאיר "חלק אלוהה ממעל ממש".

(על-פי י"ן מלכות ספר זרעים סימן לא)

(57) ראה בקהלת ז', כט. (58) ראה בראשית כו, מ. (59) כמו ללויים, כנ"ל. (60) כלומר, יצליחהו במעשה ידי, כמו שאמרו (עבודה זרה יט:): העוסק בתורה נכסיו מצליחין. ומלאכתו מתברכת (ברכות לב:). אבל לא שישליך עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה, ראה בפ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה י, ובפירוש המשנה לאבות פ"ד משנה ה. ועיין רב"ז כאן. אבל הכסף-משנה בהלכות תלמוד תורה שם נחלק על רבינו, וסברתו היא, שאם לא יתמכו בעוסקי התורה, עתידה תורה חס-ושלום להשתכח מישראל. וכן נפסק ביו"ד סימן רמו. ויגריל תורה ויאדיר.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

אחד. וראה בספר המצוות שם. (49) ספרי לפרשת קרח שם. (50) כל זה כשכבר אכל את הביזה. אבל אם עודנה בעין, נוטלין אותה ממנו, כמו בנחלה, ואינו לוקה. ואין זה דומה לגזול ממון חבירו, שאף-על-פי שאכלו אינו לוקה, לפי ששם אם משיב ממון אחר, מקיים הוא מצות "והשיב את הגזילה, אבל כאן אינו מתקן את האיסור אלא אם מחזיר הביזה עצמה. וראה ברדב"ז. אולם צריך עיון, מדוע לא הזכיר רבינו לאו זה בפ"ט מהלכות סנהדרין בכלל כל הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה בספר המצוות שם. (51) ואינו לוקה על לאו זה, כנ"ל.

1 יא. יִרְאֶה לִי, שְׂאִין הַדְּבָרִים אֲמֹרִים אֲלָא בְּאֶרֶץ
2 שְׁנִכְרָתָה עָלֶיהָ בְּרִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב
3 וְיִרְשׁוּהָ בְּנֵיהֶם וְנִתְחַלְקָה לָהֶם; אֲבָל שְׂאֵר כָּל
4 הָאֲרָצוֹת שְׂכֹבֶשׁ מִלֶּךְ מַמְלַכִּי יִשְׂרָאֵל⁵² - הָרִי
5 הַפְּהִיגִים וְהַלּוֹיִם בְּאוֹתָן הָאֲרָצוֹת וּבְבִזָּתָן כָּל
6 יִשְׂרָאֵל⁵³.

(52) ראה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (53) וראה לזה ממה שנטלו הלויים חלק בבית מדין (במדבר לא, ל-מב) שלא נכרת עליה ברית (סוף משנה).

7 יב. וְלִמָּה לֹא זָכָה לְוִי בְּנִחְלַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְבִזָּתָהּ
8 עִם אֲחָיו? מִפְּנֵי שֶׁהַבְּדִל לְעַבֵּד אֶת יְיָ, לְשִׁרְתוֹ
9 וּלְהוֹרוֹת דְּרָכָיו הַיְשָׁרִים וּמִשְׁפָּטָיו הַצְּדִיקִים לְרַבִּים;
10 שְׁנֵאמַר: יִירוֹ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל.
11 לְפִיכָךְ הַבְּדִלוֹ מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם: לֹא עוֹרְכִין⁵⁴ מִלְחָמָה
12 כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל⁵⁵, וְלֹא נוֹחֲלִין, וְלֹא זוֹכִין לְעַצְמָן בְּכַח
13 גּוֹפֵן. אֲלָא הֵם חִיל הַשָּׁם⁵⁶, שְׁנֵאמַר: בְּרַךְ יְיָ חִילוֹ;
14 וְהוּא בְּרוּךְ הוּא זֹכֶה לָהֶם, שְׁנֵאמַר: אֲנִי חֶלְקְךָ
15 וְנִחְלָתְךָ.

(54) בספרי מטות ס" קנז, לפי גירסת הגר"א: להוציא שבטו של לוי (קרית מלך). (55) כלומר, אבל מספקין מים ומזון לאחיהם ומתקנין את הדרכים (פ"ז מהלכות מלכים הלכה ט). [אבל יותר מסתבר שאינם יוצאים כלל (עיין שם הלכה י), וכוונת רבינו לומר שכשאר ישראל אינם עורכין מלחמה, אבל עורכין הן מלחמה שלא כשאר ישראל, שכל ישראל יוצאים למלחמת כיבוש ארץ ישראל, ואילו הלויים שאין להם חלק ונחלה בה (שם), אינם יוצאים. אבל למלחמה שיש להם חלק בה, אף הלויים יוצאים. וראה לזה מספרי פ' מטות (לבמדבר לא, ד) "לכל מטות ישראל תשלחו, להביא את שבטו של לוי" (וראה בהגהות הגר"א שם). הרי שבמלחמת מדין שהיה ללויים חלק בבזיה (ראה למעלה הלכה יא), יצאו למלחמה. וזהו מה שאמרו בקידושין כא: "כהן מהו ביפת תואר" (וראה במדבר ג' ט"ז סוף פרק מי שאחזו), וכן מה שאמרו בסוטה מג. "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", שכל זה מדובר במלחמה שיש להם חלק בה. (56) במדבר רבה פ"א סימן יב: "שאין שבחו של מלך שימנה לגיונו עם הלגיונות" (קרית מלך).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שאלו שלום ירושלים ישליו אהבך

~ נקודות משיחות קודש ~

"שאלו שלום ירושלים".

יש לומר שהרמב"ם בחר פסוק זה ככותרת להלכות אלו, כדי להדגיש החיוב ללומדם, כי החיוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" הוא מצות-עשה לדורות, ומוטל על כל יהודי החיוב לבנות בית המקדש בימיו, אלא שמפני שאינו יכול לעשות זאת לפועל ובמעשה, יש עליו חיוב לעסוק "בקרייתת" ועל-ידיה "כאילו אתם בונים אותו (כמענה הקב"ה ליחזקאל על-פי המדרש). זאת רמז הרמב"ם בפסוק "שאלו שלום ירושלים" שיש לשאול ולדרוש בדיבור, שזהו לימוד הלכות בית-הבחירה וספר 'עבודה'.

(על-פי 'לקו"ש זי"ח עמוד 415)

ספר שמיני והוא ספר עבודה

הלכותיו תשע. וזהו סדורן:

- 1 א. הלכות בית הבחירה. ב. הלכות פלי המקדש
- 2 והעובדים בו. ג. הלכות ביאת מקדש. ד. הלכות
- 3 אסורי מזבח. ה. הלכות מעשה הקרבנות. ו.
- 4 הלכות תמידין ומוספין. ז. הלכות פסולי
- 5 המקדשין. ח. הלכות עבודת יום הכפורים. ט.
- 6 הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

- 7 יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה ושלש
- 8 מצות לא תעשה, וזה הוא פ'טן: (א) לבנות בית
- 9 המקדש. (ב) שלא לבנות המזבח גזית. (ג) שלא
- 10 לעלות עליו במעלות. (ד) לר'א'ה מן המקדש. (ה)
- 11 לשמרו סביב. (ו) שלא להשפית שמירתו.
- 12 ובאור מצות אלו בפ'קרים אלו:

פ'ק ראשון

1) יבואר בו כי מצות-עשה היא לבנות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות וכיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה'.

- 17 א. מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות
- 18 מקריבים בו הקרבנות³, וחוגגין אליו שלש פעמים
- 19 בשנה⁴, שנאמר: "ועשו לי מקדש"⁵. וכבר נתפרש
- 20 בתורה⁶ משכן שעשה משה רבנו, והיה לפי שעה,
- 21 שנאמר: "כי לא באתם עד עתה וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~

הציווי על בניית המקדש נאמר בתורה "ועשו לי מקדש גו", וצריך להבין מדוע בחר הרמב"ם בשם 'בית הבחירה' ולא

'בית המקדש', ובפרט שכתב הלכות "כלי המקדש" ו"ביאת המקדש", ומדוע קבע את שם הלכות אלו "בית הבחירה". והביאור: על הפסוק "הן האדם היה כאחד ממנו", מבואר ב'לקוטי תורה' (אמור לח, ב). שבחירה אמיתית אינה אלא בעצמותו ומהותו ית', כי "אחד ממנו" מורה על עצמותו ומהותו שאין שייך בו הגבלה. ומכיון שכן, מובן שבענין זה לא שייך שום שינוי וגירעון.

בקביעת שם זה רצה הרמב"ם להדגיש שמצד ענין הבחירה לא שייך שום שינוי בבית-המקדש, גם אם "מפני חטאינו גלינו כו" ו"אין אנו יכולים לעלות כו" וקדושת המקדש וירושלים היא מפני השכינה - ושכינה אינה בטילה.

(על-פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן א)

~ נקודות משיחות קודש ~

ידועות שיטות הרמב"ם והרמב"ן מהו עיקר ותכלית המקדש. לדעת הרמב"ם הוא הקרבנות - "מצות-עשה לעשות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות". משא"כ לדעת הרמב"ן העיקר הוא הארון - "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".

ויש לומר בביאור מחלוקתם: שה'יד החזקה' לרמב"ם שהוא ספר הלכות, מדבר בציווי לאדם איך לנהוג בעולם, ולכן לדעת הרמב"ם העיקר במקדש היא עבודת האדם בהקרבנות הקרבנות. אבל הרמב"ן בפירושו על התורה שאינו ספר הלכה, מפרש שהעיקר במקדש הוא השראת השכינה, כיון שהרמב"ן היה מקובל, ומפרש בתורה עניינים על-פי פנימיות התורה, ולכן פירש שהעיקר במשכן הוא מקום מנוחת השכינה.

(על-פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן ב)

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה לעשות בית לה'... שנאמר ועשו לי מקדש".

פסוק זה נאמר על המשכן, ומכאן מוכח שכללות הציווי על בנין בית-המקדש נאמר בנוגע למשכן, והמשכן הוא השורש והמקור לכל בתי המקדש, כולל בית המקדש השלישי.

ענין זה מתבטא גם בזה שהציווי הראשון אחרי "ועשו לי מקדש" הוא על הארון שנעשה רק פעם אחת, ולאחר שגזו יאשיהו את הארון שוב לא היה ארון, ולכלי-עלמא "בית שני היה חסר ארון", וגם בבית השלישי לא מצינו שיעשו ארון אלא ישימו את הארון שנבנה במדבר.

על-פי"זה יובן מדוע לא הביא הרמב"ם להלכה את עשיית הארון ולא ביאר את פרטי הדינים בעשייתו, אף שהביא דינים הנוגעים לתקופת ימות המשיח, וביאר בארוכה פרטי הדינים של עשיית המנורה והשולחן וכיו"ב.

(על-פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן ג)

בית-המקדש שבירושלים שנתקיימה קדושתו לעולם.
(18) זבחים, שם.

ג. כִּי־נִבְנָה הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם נֶאֱסָרוּ כָּל
הַמִּקְוֹמוֹת כֻּלָּן לְבָנוֹת בָּהֶן בֵּית לֵה וְלַהֲקָרִיב בָּהֶן
קָרְבָּן¹⁹. וְאֵין שָׁם בֵּית לְדוֹרֵי הַדּוֹרוֹת אֲלָא בִּירוּשָׁלַיִם
בְּלִבָּד וּבְהַר הַמּוֹרִיָּה²⁰ שָׁבָה נֶאֱמָר: "וַיֹּאמֶר דָּוִיד זֶה
הוּא בֵּית ה' הָאֱלֹהִים²¹ וְזֶה-מִּזְבֵּחַ לַעֲלֹה לְיִשְׂרָאֵל",
וְאֹמֵר: "זֹאת מִנְיַחְתִּי עָדִי עַד".

(19) בזבחים קיב, ב - במשנה "באו לירושלים, נאסרו
הבמות ולא היה להן היתר". והיה אפשר לפרש שהקרבת
הקרבת אסורה שם. אבל מדברי רבינו נראה שגם בנין
הבית למטרה להקריב בו קרבן אסור, וכן כתב גם להלן
(פ"ט מהל' ביאת המקדש ה"ד). (ונראה שלמד כן מן
הפסוקים שהובאו שם קיט, א "כי בחר ה' בציון, איהו
למושב לו", "זאת מנוחתי עדי עד, פה אשב" (מובא להלן)
— הרי שגם עשיית מושב אחר — אסור). (20) הר
שבית-המקדש בנוי עליו. ונקרא מוריה, שממנו יצאה
הוראה (על-ידי בית-דין הגדול שמקומו היה שם) לעולם
(תענית טז). (21) (כלומר, זה הוא ולא אחר. וכן הביא
רבינו להלן פ"ב ה"א לגבי מזבח. ולא ידוע אם מצא כן
רבינו בספרות חז"ל).

ד. בָּנִין שָׁבָה שְׁלֵמָה כָּבֵד מִפְּרֶשׁ בְּמִלְכִּים²². וְכֵן
בָּנִין הֶעֱתִיד לְהַבְנוֹת²³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא כְּתוּב
בִּיחֲזָקָא²⁴, אֵינוֹ מִפְּרֶשׁ וּמִבְּאֵר. וְאֲנֹשִׁי בֵּית שְׁנִי,
כְּשֶׁבָנוּ בִּימֵי עֶזְרָא, בְּנוּהוּ כְּבָנִין שְׁלֵמָה וּמַעֲיִן דְּבָרִים
הַמִּפְּרָשִׁים בִּיחֲזָקָא²⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בנין שבנה שלמה מפורש במלכים... וכן בנין העתיד.. אינו
מפורש, ואנשי בית שני בנוהו כבנין שלמה כו".

בהלכה זאת מודגשת השייכות שבין הבית השני והבית
שלעתידי, שבשניהם לא נתפרשה צורת הבית בפירוש.

וטעם הדבר הוא, כיון שהבית השני הוא כנגד יצחק
שעניינו עבודת המטה — "ויצא יצחק לשוח בשדה",
שמרמז על בירור השדה שעניינו הוא למטה מעיר מושב.
וי"ל שהשייכות בין הבית השני לבית שלעתידי-לבוא
מודגשת גם בעניין הברזל שלא היה בבית ראשון כלל —
"ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו",
ומובא במדרש הטעם כיון שברזל רומז על אדם שהחריבו
את בית-המקדש".

ומה שמצינו בבית שני ש"מנורה שעשו מלכי בית
חשמונאי, של ברזל היתה" כיון שהברזל היה "תמורת"
הזהב, והרי הוא ברזל כפי ששייך לדרגת הזהב, ובנוסף אין
הברזל היה נראה מבחוץ, והמנורה היתה בצורת "שפודים
של ברזל היו וחיפוסם בבעץ" (מין בדיל).

ואולי יש לומר, שבענין זה יהיה חידוש בבית-המקדש
השלישי, מקדש נצחי שלא שייך בו חורבן, ולא שייך בו

(2) לשם ה'. 'ספרי' פ' ראה (הובא בסנהדרין כ:): "שלוש
מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ... ולבנות להם בית
הבחירה". התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה
(ספר המצוות עשה כ). (3) כולם, של יחיד ושל ציבור.
ואף-על-פי "שמקריבין אע"פ שאין בית" (להלן פ"ב ה"ד,
ופ"ו ה"ט) — מצוה היא לעשות בית. (4) בחג המצות,
בחג השבועות ובחג הסוכות, שעל כל ישראל לבוא לעזרה
לראות פני ה'. (5) בית לה'. ונקרא מקדש, כי בו משכן
השם הקדוש" (רבי אברהם בן עזרא, שם). ואף-על-פי
שפסוק זה נאמר על עשיית המשכן במדבר — כולל הוא גם
את משכן שילה נוב וגבעון, וגם בית המקדש שבירושלים,
שהרי נאמר ועשו לי מקדש, ולא נאמר משכן (כסף-משנה).
וכן מפורש בתנחומא (פרשת כי-תשא סי' יא) לבנות להם
בית הבחירה, כמו שכתוב ועשו לי מקדש. וכן מבואר
בסדר עולם סוף פ"ו שכשהוקם המשכן ברכם משה שיזכו
גם לבנין בית הבחירה, שנאמר ועשו לי מקדש (ועי' עירובין
ב: ושבועות טו: שמשכן נקרא מקדש). ובפ"א מהל' מלכים
ה"א הביא רבינו פסוק אחר למצוות בנין בית הבחירה
"לשכנו תדרשו ובאת שמה", ועיי"ש ב'לחם משנה'.
(6) בספר שמות פרשיות ויקהל-פקודי. (7) "אל המנוחה
ואל הנחלה", ודרשו חכמים (זבחים קיט). "אל המנוחה זו
שילה, ואל הנחלה זו ירושלים", כי קדושת המקדש
שבירושלים תעמוד לעולם כנחלה זו שאין לה הפסק, אף
שנחרב הבית (ראה להלן פ"ו ה"ט).

ב. כִּי־נִבְנָה שְׁלֵמָה לְאֶרֶץ⁸ הָעֵמִידוֹ הַמִּשְׁכָּן⁹ בְּגִלְגָּל
אֶרְבַּע-עָשָׂרָה שָׁנָה¹⁰ שֶׁכָּבְשׁוּ וְשִׁחְלְקוּ¹¹. וּמִשָּׁם בָּאוּ
לְיִשְׁלָה, וּבְנוּ שָׁם בֵּית שָׁל אֲבָנִים, וּפְרָשׁוּ יְרֵיעוֹת
הַמִּשְׁכָּן עָלָיו¹², וְלֹא הָיְתָה שָׁם תְּקֵרָה¹³. וְשֵׁם-ט
שָׁנָה¹⁴ עָמַד מִשְׁכָּן שִׁלָּה, וּכְשֶׁמָּת עָלָיו¹⁵ חֶרֶב. וּבָאוּ
לִנְבִי וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ, וּכְשֶׁמָּת שְׁמוּאֵל חֶרֶב. וּבָאוּ
לְגִבְעוֹן וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ¹⁶, וּמִגִּבְעוֹן בָּאוּ לְבֵית
הָעוֹלָמִים¹⁷. וַיְמִי נִבֵּן וּגִבְעוֹן שָׁבַע וְחִמְשִׁים שָׁנָה¹⁸.

(8) לארץ ישראל. וזה היה בשנת ב' אלפים ושבעים ואחת
לבריאת העולם. (9) שעשה משה במדבר. (10) שם קיח,
ב. (11) שבע שנים כבשו את הארץ ושבע חילקו (זבחים
שם). (12) להיות לו אהל. (13) כתוב אחד אומר
(שמואל-א, כד) "ותביאהו בית ה' שילה" (הרי נקרא
"בית"), וכתוב אחד אומר (תהלים עח, ס) "ויטוש משכן
שילה" (הרי נקרא "משכן"). הא כיצד (יתקיימו שני
הפסוקים האלו) לא היתה שם תקרה אלא אבנים מלמעט
ויריעות מלמעלן (שם קיח). (14) שם קיח, ב. (15) כל
מה שכתב להלן הוא במס' זבחים, שם. (16) ממה שכתב
כאן "ובנו שם מקדש", ואילו בגלגל כתב "העמידו המשכן"
— משמע שבנוב וגבעון היה בנין של אבנים. וכן כתב רש"י
בפסחים לח, ב. אולם בפירוש המשניות (זבחים פ"ד) כתב
רבינו שהמשכן שהיה במדבר הקימוהו בנוב וגבעון, וכן
מפורש ב'סדר עולם' פ"ד. וכן משמע מסוטה ט, א -
"משנבנה מקדש ראשון, נגנו אהל מועד קרסיו וקרשיו
ובריחיו ועמודיו ואדניו". וכן בתוספתא שם פ"ג. (17) זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ג' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מהל' ביאת המקדש ה"א. (36) זבחים נט, א. (37) שהרי נכנס ממזרח. (38) כלומר, בהיכל. כמפורש בתורה (שמות כו, לה: ל, ו).

ז. המנוחה³⁹ בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מימין שעליו לחם הפנים. ושניהם בצד קדש-הקדשים מבחוץ, ומזבח הקטרת משוף מבין שניהם לחוץ. ועושין בתוך העזרה גבולין⁴⁰: עד פאן לישראל⁴¹, עד פאן לפנהנים⁴². ובונים בה פתים לשאר צרכי המקדש. כל בית מהם נקרא "לשפה"⁴³.

(39) יומא לג, ב. ומקרא מפורש הוא (שם כו, לה). (40) מדות פ"ב מ"ו. (41) כלומר, עד כאן "עזרת ישראל" (להלן פ"ז הי"ח), ומכאן ואילך "עזרת הכהנים", שאין ישראל נכנסים לשם אלא לסמיכה וכו' (שם הי"ט). וגבול זה שבין עזרת ישראל לעזרת הכהנים היה בזה שעזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל אמה (מדות פ"ב מ"ו, כרבי אליעזר בן יעקב, ולהלן פ"ו ה"ג). (42) כלומר, עד כאן "עזרת הכהנים". (43) ראה להלן פ"ה הי"ז.

ח. כשבונין ההיכל והעזרה, בונין באבנים גדולות⁴⁴. ואם לא מצאו אבנים, בונין בלבנים⁴⁵. ואין מפצלין⁴⁶ את אבני הבנין בהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ, ואחר-כך מכניסין אותן לבנין⁴⁷, שנאמר: "אבנים גדולות אבנים יקרות"⁴⁸ לנסד הבית, אבני גזית⁴⁹; ואומר: "ומקבות⁵⁰ והגזן כל פלי ברזל לא נשמע בבית בהננתו"⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ ואח"כ מכניסין אותן לבנין".

וי"ל הרמז בדבר, שפעולת סיתות האבנים בעבודה הוא עניין ביטול לב האבן על-ידי מרידות (היפך השמחה) שצריך להיות "מבחוץ" דווקא, כיון שאינו אלא הכנה לעבודה, ואילו העבודה עצמה (הבנין בהר הבית) היא מתוך שמחה דווקא.

(44) כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו "שנאמר אבנים גדולות". (45) מכילתא (סוף פרשת יתרו): "ואם מזבח אבנים וגו', רצה של אבנים יעשה, של לבנים עושה". ומכאן למדים גם לבנין הבית (כסף-משנה). (46) מגררים במגרה. (47) כרבי נחמיה בסוטה מח, ב. וכן מפורש בתמיד כו, ב. (48) כבדות. (49) אבנים מסותות. (50) פטישים. (51) ויש כאן סתירה בין הפסוקים, אלא על-כרחנו שצריך לחלק כנ"ל, שרק בבית אסור, אבל בחוץ מותר (שם).

ט. ואין בונין בו עץ⁵² בולט⁵³ כלל, אלא או באבנים או בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות⁵⁴ של עץ בכל העזרה⁵⁵, אלא של אבנים או לבנים.

החשש מענין של ברזל, כיון שלעתיד-לבוא תתבטל המציאות של ברזל דלעו"ז.

ויש לומר, שמרומז הדבר בדברי דוד המובאים ב'דברי הימים': "הכינותי לבית אלקי, הזהב לזהב והכסף לכסף והנחושת לנחושת הברזל לברזל גו'" כי מלך המשיח מתייחס לדוד המלך "דוד מלכא משיחא", והגם שלא השתמשו בבית ראשון ישתמשו בו בבית שלעתיד.

(על-פי יין מלכות ספר עבודה סימן ו)

(22) א', פרק ו. (23) על-ידי מלך המשיח (פי"א מהל' מלכים ה"א). (24) פרק מ. (25) על הבנין שלעתיד (מדות פ"ב מ"ה).

ה. ואלי הן הדברים שהן עקר בבנין הבית²⁶: עושין בו קדש²⁷, וקדש-הקדשים²⁸, ויהיה לפני המקדש מקום אחד, והוא הנקרא אולם, ושלשמן נקראין היכל²⁹. ועושין מחצה אחרת סביב להיכל, רחוקה ממנו, פצין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המקף במחצה זו, שהוא פצין חצר אהל מועד, הוא הנקרא עזרה³⁰. והכל נקרא מקדש.

(26) כלומר, הדברים המעכבים בו. (27) הוא ההיכל. (28) הוא לפני מן הפרוכת. (29) שהרי קדושת היכל וקדושת אולם - אחת היא, כמפורש בזבחים יד, א. וכן נראה להלן פ"ז ה"א. וראה ב'תוספות יום-טוב' כלים פ"א מ"ט, ד"ה ההיכל (הר המוריה). ויש שכתבו שמקורו ממה שנאמר (ירמיה ז, ד) "אל תבטחו לכם אלו דברי השקר לאמר היכל ה' היכל ה'", וכתב הרד"ק שם לכן אומר שלש פעמים "היכל ה'", לפי שהיו שלושה: אולם, היכל ודביר ('שביל הקודש'). (וכן מפורש במדות פ"ד מ"ו "וההיכל מאה על מאה". וכן הוא להלן פ"ד ה"ג, והכוונה לשלשה אלה). (30) נקראת כן על שם הפסוק "עזרה בצרות" (תהלים מו, ב) כלומר, שם מתפללים לאלקים ושומע ועוזר ('ערוך' ערך עזרה).

ו. ועושין במקדש כלים: מזבח לעולה ולשאר הקרבנות³¹; וקבש³² שעולים בו למזבח, ומקומו לפני האולם משוף לדרום; וכיור³³ וכנו³⁴ לקדש ממנו הפנהנים ידיהם ורגליהם לעבודה³⁵, ומקומו³⁶ בין האולם ולמזבח משוף לדרום, שהוא שמאל הנכנס למקדש³⁷; ומזבח לקטרת; ומנוחה; ושלחן; ושלשמן בתוך הקדש³⁸ לפני קדש-הקדשים.

(31) שאף-על-פי שקראתו התורה כמה פעמים "מזבח העולה" (שמות ל, כח: לה, טז: מ, י) - אין זה אלא מפני שעולת התמיד קרבה עליו פעמיים בכל יום. (32) "כמו תל בדרומו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ" (להלן הי"ו). (33) כמין דוד גדול, ולו דדים המריקים מים. (34) בסיסו. (35) לפני העבודה צריכים הכהנים לרחוץ ידיהם ורגליהם, וזהו "קידוש ידים ורגלים", ראה להלן פ"ה

"ואין בונין בו עץ בולט כלל.. ואין עושין אבסדריות של עץ בכל העזרה".

וצריך להבין, איך אכלו הכהנים את שיירי המנחות בחג הסוכות, אם אסור לבנות סוכה שלכל-הפחות הסכך שלה מעץ.

ויש לומר: כיון שאיסור בניית עץ במקדש הוא משום "לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך" - הרי זה בשני תנאים, האחד שיהיה בנין של עץ וגם של קבע (רמב"ם הלכות עכו"ם ספ"ו), ולדעת הכס"מ צריך להיות תנאי שלישי שיהיה קבוע בבנין.

(על-פי לקו"ש חלק כ"ט עמוד 497)

(52) משום שנאמר (דברים טז, כא) "לא תטע לך... כל עץ אצל מזבח ה'" (תמיד כח:), ו"אף-על-פי שהוא בבנין ואינו עץ נטוע - הרחקה יתירה היא, שנאמר כל עץ" (פ"ו מהל' עבודה זרה ה"י). (53) שאם אינו בולט - מותר. שהרי בנין שלמה היה מחופה בעצים מבפנים (מלכים א, ו, י). (54) תמיד, שם. והוא אולם סגור משלש רוחותיו והרוח הרביעית פתוחה כולה. (55) היינו משער נקנור ולפנים, אבל בעזרת נשים מותר. וכדעת הראב"ד (כסף-משנה).

1 י. ומרצפין⁵⁶ את כל העזרה באבנים יקרות. ואם
2 נעקרה אבן⁵⁷, אף-על-פי שהיא עומדת במקומה,
3 הואיל ונתקלקלה פסולה⁵⁸, ואסור לכהן העובד
4 לעמוד עליה בשעת העבודה עד שתקבע בארץ⁵⁹.

(56) כן מבואר בכמה מקומות בתלמוד (יומא נד. זבחים כד. ועוד) שהיתה רצפת אבנים בעזרה. וכן נראה ממה שאמרה תורה (ויקרא כו, א) "ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה", ואמרו (מגילה כב, ב) "עליה אי אתה משתחוה בארצכם, אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש". ונראה שכן פירש רבינו מה שנאמר (דברי-הימים ב, ג, ו) "ויצף את הבית אבן יקרה לתפארת" - שהמדובר ברצפה (הר המוריה). (אבל אין זה מעכב, שהרי אמרו בזבחים כד, א - שדוד קידש עד התהום, ואפילו בלא רצפה כשר. וראה להלן). (57) זבחים שם, אבן אחת מאבני הרצפה נעקרה ממקומה והיא מתנענעת לכאן ולכאן. (58) כן הוא בזבחים שם: "בעי רבי אמי, נדלדלה האבן ועמד עליה, מהו? היכא דאין דעתו לחברה (אם אין בדעתו לחבר אותה לארץ) לא תיבעי לך דודאי חייצא (= חוצצת), כי תיבעי לך דדעתו לחברה וכו'". הרי שברור היה להם כי אבן זו אינה כשרה עוד בתור רצפה, וכל השאלה היתה רק אם היא חוצצת בין הכהן לבין האדמה שתחתיה (שאחרי שהאבן נעקרה נעשית היא במקום הרצפה, כמבואר למעלה שדוד קידשה). (59) "ואם עבד - עבודתו כשרה, הואיל ובמקומה עומדת" (להלן פ"ה מהל' ביאת המקדש ה"ט). (ואף-על-פי שבזבחים שם לא נפשטה הבעיה (ראה למעלה) - סובר רבינו שבעיה זו אין לה מקום אלא לדעת רבה בסוכה לו, ב - ש"מין במינו חוצץ", אבל לדעת רבא (שם) ש"מין במינו אינו חוצץ) (וכן פסק רבינו בפ"ז מהל' לולב

(ה"ב) - אין מקום לבעיה זו, שהרי האבנים והקרקע הם מין אחד, שבקרקע ישנם אבנים ובאבן יש קרקע (וראה ב'חסדי דוד' על התוספתא פ"א דמנחות) ורק בעומד על גבי חבירו או על גבי אבנים שאין הדרך לעמוד כך - בזה לא התירו משום "מין במינו אינו חוצץ" (ראה 'תוספות' שם לו. ד"ה כי היכי), אבל כאן באבן שנעקרה ועומדת במקומה, בודאי שזה בכלל מין במינו, שאינו חוצץ ולכתחילה לא יעמוד עליה בשעת העבודה משום שאינה רצפה, וראה למעלה שלכתחילה צריך שתהא רצפה. ושם בגמרא הביאו לשון שני בבעיית רבי אמי "נעקרה האבן ועמד במקומה (כלומר, עמד בגומא - רש"י) מהו כו'", ורבינו השמיט אותה משום שפסק כלשון הראשון בבעיית רבי אמי (כסף-משנה, ועי' ראב"ד).

5 יא. ומצוה מן המבחר לחזק את הבנין ולהגביהו⁶⁰
6 כפי כח הצבור, שנאמר: "(ו)לרומם את בית
7 אלהינו". ומפאין אותו ומיפין כפי כחן. אם
8 יכולין לטות אותו בזהב⁶¹ ולהגדיל במעשיו⁶² - הרי
9 זו מצוה.

(60) שבת יא, א. (61) מדות פ"ד מ"א, שכל הבית טוח בזהב. וכן הוא בפסחים נז, א - שחיפו את ההיכל כולו בטבלאות של זהב שהן אמה על אמה בעובי דינר זהב. (62) שבועות טו, ב.

10 יב. אין בונין את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום
11 הקים את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה.
12 ועוסקין בבנין⁶³ מעלות השחר⁶⁴ עד צאת הכוכבים.
13 והפל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, אנשים
14 ונשים⁶⁵, במקדש המדבר⁶⁶. ואין מבטלין⁶⁷ תינוקות
15 של בית רבן לבנין. ואין בנין בית-המקדש דוחה
16 יום-טוב⁶⁸.

"והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמם ובממונם אנשים ונשים". מלשונו משמע, שכל אחד ואחד (היה מחוייב לסייע בבנין בית המקדש, ולכאורה זה חידוש גדול, ולעת-עתה לא נמצא מפורש בשום מקום, ובפרט אשר בנין ביהמ"ק היא מה"מצוות שהן חובה על הציבור, לא על כל איש ואיש" (סהמ"צ לרמב"ם סוף מ"ע).

(על-פי לקו"ש חלק ו"א עמוד 109 הערה 7)

(63) (כלומר, לא רק הבנייה גופה אינה בלילה, אלא אפילו העסק מסביב לבנייה אינה בלילה, וראה להלן שזה אינו מן התורה, שהרי לא נאמר אלא "וביום הקים", שההקמה היא ביום). (64) ואף ששאר פועלים יוצאים למלאכתם מהנץ החמה - זה נלמד מהפסוק בנחמיה ד, טו "ואנחנו עושים במלאכה וגו' מעלות השחר עד צאת הכוכבים" (כסף-משנה). (וראה להלן שלפי הגמרא בברכות ג: (לפי נוסחת כת"י מינכן שם) כוונת הפסוק הנ"ל לבנין בית המקדש. ומדובר בהכנה לבנייה ולא לבנייה גופה, שכבר נלמדה מהפסוק "וביום הקים את המשכן". ולפיכך אמרו שם (לפי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ג' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן ברזל". ולכן הביאו רבינו כאן בדין של "שלמות", ולא בהלכה הבאה בדין של "הנפת ברזל", להורות שחששו גם שמה נפגמו, ודלא כמשנה למלך). (81) שבחול הים נמצאות אבנים חלוקות שנבראו כך מששת ימי בראשית (זבחים נד.), "ומביא חלוקי אבנים". וכן פירשו ב'תוספות' (סוכה מט. ד"ה שכל). (82) בלי פגם, כמו שנאמר (מלכים א' ו, ז) "אבן שלמה מסע נבנה". אבל מבחוץ היו מסתתין ומשוין אותם בכלי ברזל ומכניסין אותם, כמו שכתב רבינו למעלה ה"ח (כסף-משנה).

טו. אבני היכל⁸³ ועזרות שנגממו או שנגממו⁸⁴ - פסולין, ואין להם פדיון, אלא נגזזים⁸⁵. כל אבן⁸⁶ שנגע בה הברזל, אף-על-פי שלא נפגמה⁸⁷, פסולה לבנין המזבח ובנין הכבש⁸⁸, שנאמר: "פי חרבך הנפת עליה ותחללה". והבונה אבן שנגע בה ברזל במזבח או בכבש - לוקה, שנאמר: "לא תבנה אתהן גזית". והבונה אבן פגום, עובר בעשה⁸⁹.

(83) תוספתא, מגילה פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 224 25). (84) שניטלה ממנה חתיכה ואין שם פגם (מהרי"ק). וכשנפגם או נגמם בהר הבית, ראה למעלה. (85) שכיון שנשתמש בהם קודש, אסור להשתמש בהם חול (משנה למלך). (86) מדות פ"ג מ"ד. (87) כגון שהברזל גממה ועשה אותם גזית מבלי שיפגמה, אבל בנגיעה בלחור בלי פגיעה כלל באבן, אין הברזל פוסל. שהרי כתב רבינו להלן "והבונה אבן שנגע בה ברזל וכו' לוקה, שנאמר לא תבנה אתהן גזית", ואמרו במכילתא (סוף פרשת יתרו) "לא תבנה אתהן גזית, אין גזית אלא גזויות שהונף עליהן ברזל". וכ"ה ב'חינוך' מצוה מ. וראה ב'תורה שלמה' יתרו עמוד קסט אות תקנ). (88) אבל להיכל ולעזרה כשרות אם סתתן מבחוץ (למעלה ה"ח). (89) שנאמר (דברים כז, ו) "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך".

טז. אבן שנגממה⁹⁰ או שנגע בה ברזל⁹¹ אחר שנבנית⁹² במזבח או בכבש - אותה האבן פסולה, והשאר כשרות. ומלבנין⁹³ את המזבח פצמים בשנה: בפסח ובחג⁹⁴. וכשמלבנין אותן⁹⁵ - מלבנין במפה⁹⁶, אבל לא בכפס של ברזל⁹⁷, שמא יגע באבן⁹⁸ ויפסל⁹⁹.

(90) מדות, שם. (91) מכילתא, סוף פרשת יתרו. (92) כלומר, אף-על-פי שנבנית ונעשית מחובר, לא נפסל כל המזבח בגללה, אלא אותה האבן בלבד פסולה, ואפילו אם נעשה כן לפני שנבנית ('הר המוריה', ועי' יעב"ץ בחידושי על הרמב"ם) כמבואר במדות פ"ג מ"ד. (93) בסיד. מדות, שם. (94) לפני הפסח ולפני חג הסוכות. (95) האבנים. (96) טבולות בסיד. (97) הכלי שרגילים לסוד בו. (98) כלומר יחתוך אותה, כמבואר למעלה. (99) שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם, והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, אינו בדין שיונף המקצר על המאריך (משנה, שם).

יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא

כת"י מינכן): "ואע"פ שאין ראייה לדבר, זכר לדבר שנאמר ואנחנו עושים במלאכה וגו' צאת הכוכבים. ואומר (שם שם, טז) והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. מאי ואומר? וכי תימא מעלות השחר לאו יממא הוא, ומכי איערב שמשא לילה הוא, ומשום בנין בית המקדש מקדמי ומחשכי". הרי שלולא הפסוק השני, היינו מפרשים שעסקו בלילה, ועל-כרחו שמדובר בהכנה לבנייה ולא בבנייה עצמה, שעליה נאמר "וביום הקים". ולפי שמן התורה נהגת ההכנה לבנייה גם בלילה, אינה מצות-עשה שהזמן גרמא, ואף הנשים חייבות בה (ראה להלן). ומאותו הטעם לא גזרו עליה לעשותה רק מזמן הנץ החמה, ולא מקודם, כמו שגזרו על כל המצוות הנהוגות ביום, ראה מגילה כ.). (65) הכוונה רק לסעד ולא לבנות ממש, שזוהי מצות-עשה שהזמן גרמא ('הר המוריה'). (66) כמו שנאמר (שמות לה, כב) "ויבואו האנשים על הנשים", ונאמר (שם, כה) "וכל אשה חכמת לב בידיה טוו". (67) שבת קט, ב. וכן הביא רבינו בפ"ב מהל' תלמוד תורה ה"ב. (68) שבועות טו, ב. ונלמד מהכתוב "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו, אני ה'" - כולכם חייבים בכבודי, אתם והמקדש חייבים בכבודי שהזהרתי על השבת (יבמות ו.) ויו"ט נקרא שבת (רש"י שבועות, שם).

יג. המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים גזית⁶⁹. וזה שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחבר באדמה⁷⁰, שלא יבנוהו לא על-גבי כפין⁷¹ ולא על-גבי מחלות⁷². וזה שנאמר "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה למדו⁷³, שאינו רשות אלא חובה⁷⁴.

(69) בכת"י אברבנאל ובדפוס רומי, ליתא תיבה זו. וכן נראה ב'כסף משנה' וב'קריית ספר'. וכן נכון, שהרי נאמר (שם כ, כה) "ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהן גזית", וראה למעלה ה"ח. ועי' ב'הר המוריה'. (70) זבחים נח, א. (71) שיבנה כיפה, ועליה יבנה המזבח. (72) מערות. (73) מכילתא, סוף פרשת יתרו. (74) אף-על-פי שנאמר בלשון "ואם", שמשמעו רשות.

יד. כל אבן⁷⁵ שנגממה⁷⁶ כדי שתחגר בה הצפרין⁷⁷, כספין של שחיטה, הרי זו פסולה לכבש ולמזבח⁷⁸, שנאמר: "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'". ומיהיך⁷⁹ היו מביאין אבני מזבח? מן בתולת הקרקע. חופרין עד שמגיעין למקום הנגר שאינו מקום עבודה ובנין⁸⁰, ומוציאין ממנו האבנים, או מן הים הגדול⁸¹, ובנין מהן. וכן אבני ההיכל והעזרות שלמות היו⁸².

(75) חולין יז, ב. (76) בכל דבר, אפילו שלא על-ידי ברזל (מדות פ"ג מ"ד). וראה להלן ה"טו. (77) "תחגור" מלשון חגר שאמרו חז"ל בכל מקום (הרא"ה). ויש שפירשו שהוא לשון חגורה (רש"י), כי הצפורן חוגרת עצמה בפגימה כשנכנסת בה (ריטב"א). (78) מדות, שם. (79) מדות, שם. (80) (במשנה, שם: וחופרים למטה מהבתולה,

יום שני ד' כסלו ה'תשפ"ב

פרק שני

(1) יבאר בו כי המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנים אותו במקומו, ושמסורת היא שבמקום שבנו בו דוד ושלמה את המזבח, היה המזבח שעליו נעקד יצחק אבינו.

- א. המזבח מקומו מכוון ביותר², ואין משנים אותו²⁴ ממקומו לעולם, שנאמר: "וזה-המזבח לעלה לישׂראל"³. ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך-לך אל ארץ המדינה"; ונאמר בדברי-הימים: "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים, בהר המוריה אשר נראה לדוד אביו, אשר הכין במקום דוד בגרן ארגן היבוסים".²⁵

~ נקודות משיחות קודש ~

"המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנים אותו ממקומו לעולם.. הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח בו".

וצריך להבין, מדוע כתב הלשון "מכוון ביותר" רק על המזבח ולא על בית המקדש, הרי מקום המזבח נקבע לפי הבית כולו "לפני האולם משוך לדרום", נמצא שמקום המקדש הוא בהתאם למקום המזבח, ואיך יתכן שמקומו של המזבח יהיה מכוון ביותר, ואילו על מקום המקדש לא כתב שיהיה מכוון ביותר אלא רק "ובנה בית המקדש במקומו".

וי"ל שכשם שמצינו כמה שינויים בבית שני לגבי בית ראשון, כמפורש ברמב"ם פ"א, שהבנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים, ואילו אנשי בית שני בנוהו כבנין שלמה, ומעין הדברים המפורשים ביחזקאל. ולכאורה איך יתכן שיהיה שינוי כלשהו מהבנין שבנה שלמה, אלא בהכרח לומר שלא כל הפרטים שבמגילה שמסר שמואל לדוד נאמרו בתור ציווי לדורות, ולכן היו שינויים ממקדש למקדש בכמה פרטים.

על-פי־זה יש לבאר גם את החילוק שבין המזבח לביהמ"ק, שמקומו של המזבח מכוון ביותר משא"כ מקומו של בית המקדש מחוייב שיהיה בהר המוריה אבל מקומו המדויק אינו הכרח ויכול להשתנות מבית לבית. ובהו יובן גם מה שפתח הרמב"ם את הלכות 'ספר עבודה' בפסוק "שאלו שלום ירושלים", כי מקומו של המקדש אינו מכוון ביותר אבל קשור ומוכרח להיות בירושלים.

(על-פי יין מלכות ספר עבודה סימן ט)

(2) שהרי הוצרכו לנביאים להעיד על מקומו. (3) כלומר, זה ולא אחר.

- ב. ומסרת ביד הפל, שהמקום שבה בו דוד ושלמה⁴ המזבח בגרן ארונה, הוא המקום שבה בו אברהם המזבח⁵ ונעקד עליו יצחק. והוא המקום שבה בו נח פשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון

- 1 תעלה במעלת על מזבחי"; אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח, מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ, והוא הנקרא קבש. והעולה במעלות¹⁰⁰ על המזבח - לוקה. וכן¹⁰¹ הנותין¹⁰² אכן אחת מן המזבחות או מפל ההיכל או מבין האולם ולמזבח¹⁰³ דרך השחתה¹⁰⁴ - לוקה, שנאמר: "ונתצתם את מזבחתם וגו', לא תעשון כן לה' אלהיכם".

(100) ב'ספר המצוות' (לא תעשה' פ) כתב רבינו "שהוהרנו מלעלות למזבח במעלות כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו וכו' וכל הפוסע פסיעה גסה עד שתגלה ערותו עליו - לוקה". ועי' 'משנה למלך'. (101) כלומר, כשם שאסור לעלות במעלות שזהו בזיון למזבח, כמו כן אסור לנתץ אבן, שגם זה בזיון ('הר המוריה'). [וראה בכסף-משנה, ובפ"ט מהל' עבדים ה"ן]. (102) 'ספרי' פ' ראה. (103) כן הוא בתוספתא מכות פ"ד (הוצאת צוק"מ עמ' 444 18), ואף אם נותץ מכל העזרה חייב, שכן כתב רבינו בפ"ו מהל' יסודי התורה ה"ז: "או משאר העזרה". וסמך כאן על מה שכתב שם (כסף-משנה). (104) שמתכוין לאבד. אבל אם כוונתו לתקן - מותר (כסף-משנה).

- 8 יח. המנורה וכליה¹⁰⁵, והשלחן וכליו, ומזבח הקטרת וכל כלי שרת, אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם עשאוהו של עץ או עצם או אבן או של זכוכית - פסולין.

(105) מנחות כח, א. והיינו מלקחיה ומחתותיה.

- 12 יט. היו הקהל עניים - עושין אותן אפלו של בדייל¹⁰⁶, ואם העשירו - עושין אותן של זהב¹⁰⁷. אפלו המזרקות והשפודין והמגרפות¹⁰⁸ של מזבח העולה, והמדות - אם יש כח בצבור, עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה מחפין אותן זהב, אם מצאה ידם¹⁰⁹.

(106) שם כח, ב. (107) עבודה זרה מג, א. (108) יעים להסיר הדשן. (109) מדות פ"ב מ"ג: "כל השערים שהיו שם, נשתנו להיות של זהב". כשעלו בני הגולה היו עניים, וכו' לפי עניותם, וכשנתעשרו - ציפו כל השערים זהב.

- 18 כ. אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקדש. ואם נעשו מתחלתן להדיוט¹¹⁰, אין עושין אותן לגבוה. וכלי גבוה¹¹¹, עד שלא נשתמש בהם גבוה - רשאי להשתמש בהן הדיוט, ומשנשתמש בהן גבוה - אסורין להדיוט. אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית-הכנסת¹¹², אין בונין אותן להר הבית.

(110) אף-על-פי שעוד לא נשתמש בהם. תוספתא מכות פ"ב (צוק"מ עמוד 244 24). (111) תוספתא, שם. (112) תוספתא, שם: "אבנים וקורות שנפסלו מתחילה לבית הכנסת (כן הוא בכת"י ורין לפי 'אור הגנוז') אין בונין אותן בהר הבית", וראה ב'כסף משנה'.

(10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן.

- 17 ו. עֲשֹׂר אֲמוֹת שֶׁל גִּבֵּה הַמִּזְבֵּחַ, מִהֶן בָּאֵמָה בַּת
- 18 חֲמִשָּׁה טַפָּחִים¹¹, וּמִהֶן בָּאֵמָה בַּת שִׁשָּׁה טַפָּחִים¹².
- 19 וְיִשְׁאָר כָּל אֲמוֹת הַבִּנְיָן בָּאֵמָה בַּת שִׁשָּׁה טַפָּחִים.
- 20 וּגְבֵהָ כָּל הַמִּזְבֵּחַ¹³ נ"ח טַפָּחִים¹⁴.

(11) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסוכב וגובה הקרנות. (12) שאר אמות המזבח. (13) עם הקרנות. (14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה.

- 21 ז. וְכָךְ הָיְתָה מִדָּתוֹ וְצוּרָתוֹ: עֲלֶה חֲמִשָּׁה טַפָּחִים¹⁵
- 22 וְכֻנֵּס חֲמִשָּׁה טַפָּחִים, זֶהוּ יִסּוֹד. נִמְצָא רַחֲב שְׁלֹשִׁים
- 23 אָמָה וְשִׁנֵּי טַפָּחִים עַל רַחֲב שְׁלֹשִׁים אָמָה וְשִׁנֵּי
- 24 טַפָּחִים¹⁶. עֲלֶה שְׁלֹשִׁים טַפָּחִים וְכֻנֵּס חֲמִשָּׁה טַפָּחִים,
- 25 זֶהוּ סוּבָב¹⁷. [עֲלֶה שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפָּחִים, זֶהוּ מְקוֹם
- 26 הַמַּעֲרֵכָה]. נִמְצָא רַחֲבֵהוּ שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אָמָה
- 27 וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים עַל שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אָמָה וְאַרְבָּעָה
- 28 טַפָּחִים. [עֲלֶה שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפָּחִים, וְכֻנֵּס לְהִנָּח זָוִית
- 29 שֶׁל הַשְּׁמוֹנֶה-עָשָׂר בִּנְיָן חֲלוּל מִרְבַּע לְכָל אַרְבַּע
- 30 קְרָנוֹת]. וּמְקוֹם הַקְרָנוֹת אָמָה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה סָבִיב.
- 31 וְכֵן מְקוֹם רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים אָמָה סָבִיב. נִמְצָא מְקוֹם
- 32 הַמַּעֲרֵכָה רַחֲבֵהוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים
- 33 עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת וְאַרְבָּעָה טַפָּחִים¹⁸.

(15) משנה במדות שם "עלה אמה וכנס אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה טפחים. (16) שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני טפחים לאורך ולרוחב. (17) נקרא כן מפני שהוא סובב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. (18) שהרי הסוכב לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד.

- 34 ח. גִּבֵּה כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן חֲמִשָּׁה טַפָּחִים, וְרִבּוּעַ כָּל קֶרֶן
- 35 אָמָה עַל אָמָה. וְאַרְבַּע הַקְרָנוֹת חֲלוּלוֹת הֵיוּ¹⁹ מִתּוֹכָן.
- 36 וּגְבֵה מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר טַפָּחִים. נִמְצָא
- 37 חֲצִי גִבֵּה הַמִּזְבֵּחַ כ"ט טַפָּחִים מִסּוּף הַסּוּבָב וּלְמִטָּה.

(19) זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק כזוויות מזבח" (זכריה ט, טו) הרי שבית קיבול יש להן כמזרקות. ורבינו סובר שכל ארבע הקרנות היו חלולות וכדעת רש"י בזבחים שם.

- 38 ט. וְחוּט שֶׁל סִקְרָא²⁰ הָיָה חוּגֵר בְּאַמְצַע הַמִּזְבֵּחַ
- 39 [בְּשִׁשָּׁה טַפָּחִים מִסּוּף הַסּוּבָב וּלְמִטָּה] לְהַבְדִּיל בֵּין
- 40 דְּמִים הַעֲלִיּוֹנִים²¹ לְדְּמִים הַתַּחְתּוֹנִים²². וְנִמְצָא גְבֵהוּ
- 41 מִן הָאֶרֶץ עַד מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה תִּשַׁע אֲמוֹת פָּחוֹת
- 42 טַפָּח²³.

(20) צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה)

- 1 קֶרֶן כְּשֶׁנִּבְרָא. וּמִשָּׁם נִבְרָא. אָמְרוּ חֲכָמִים: אֲדָם
- 2 מִמְּקוֹם כְּפָרְתוֹ נִבְרָא.

(4) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים. (5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. [ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קיט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז). הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה - ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה].

- 3 ג. מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ מִכְּנוֹת הַרְבֵּה, וְצוּרָתוֹ יְדוּעָה אִישׁ
- 4 מְאִישׁ. וּמִזְבֵּחַ שָׁבִנוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה⁶ כְּעֵין מִזְבֵּחַ שְׁעֵתִיד
- 5 לְהַבְנוֹת עֲשׂוּהוּ, וְאֵין לְהוֹסִיף עַל מִדָּתוֹ וְלֹא לְגַרֵעַ
- 6 מִמֶּנָּה⁷.

(6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני. (7) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא.

- 7 ד. וּשְׁלֹשָׁה נְבִיאִים⁸ עָלוּ עִמָּהֶם מִן הַגּוֹלָה: אֶחָד
- 8 הַעִיד לָהֶן עַל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד הַעִיד לָהֶן עַל
- 9 מִדּוֹתָיו, וְאֶחָד הַעִיד לָהֶן שֶׁמִּקְרִיבִין עַל הַמִּזְבֵּחַ
- 10 הָיָה⁹ כָּל הַקְרָבָנוֹת אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין שָׁם בֵּית.

(8) והם חגי זכריה ומלאכי. (9) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב. ומה שכתב רבינו "הזה" בא להוציא מזבח שהיה בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה שנתקדשה בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן.

- 11 ה. מִזְבֵּחַ שְׁעֵשָׂה מִשֶּׁה וְשְׁעֵשָׂה שְׁלֹמֹה וְשְׁעֵשָׂה בְּנֵי
- 12 הַגּוֹלָה וְשְׁעֵתִיד לְהַעֲשׂוֹת - בְּלֶן עֲשֹׂר אֲמוֹת גִּבֵּה כָּל
- 13 אֶחָד מִהֶן. וְזֶה הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה "וְשִׁלַּשׁ אֲמוֹת קִמְתּוּ"
- 14 - מְקוֹם הַמַּעֲרֵכָה בְּלָבָד. וּמִזְבֵּחַ שְׁעֵשָׂה בְּנֵי הַגּוֹלָה
- 15 וְכֵן הָעֵתִיד לְהַבְנוֹת, מִדָּת אֶרְפוּ וְרַחֲבוּ ל"ב אֲמוֹת
- 16 עַל ל"ב אֲמוֹת¹⁰.

נאמר בויקרא א, ה "וזרקו את הדם על המזבח" אף בשר בזריקה. (36) היינו, פחות טפח.

יד. וְשָׁנִי כִכְשִׁים קִטְנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, שְׂבָהָם פּוֹנִים לִיסוֹד³⁷ וְלִסְבָּב³⁸, וּמִבְדִּילִין מִן הַמִּזְבֵּחַ כְּמֵלֵא נִימָא³⁹. וְחֵלּוֹן הֵיחָהּ בְּמַעְרְבּוֹ שֶׁל כִּכְשִׁי⁴⁰ אָמָה עַל אָמָה, וְרִבּוּבָהּ הֵיחָהּ נִקְרָאת⁴¹, שְׂבָה נֹתֶנִין פְּסוּלִי חֲטָאת הָעוֹף⁴² עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתָּהּ⁴³ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה⁴⁴.

(37) היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. (38) היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. (39) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר. (40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגגו של כבש אלא בקיר שלו. (41) רבובה כמו "נבובה" מלשון נבוב לוחות והיינו חלון. (42) כשאירע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הרבה חטאות העוף, של ילדות, חששו שמא תתערב זאת הפסולה עמהן, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (43) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שילינה לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה שריפה. (44) בתוך העזרה.

טו. וְשָׁנִי שְׁלֵחֲנוֹת הָיוּ בְּמַעְרֵב הַכִּכֵּשׁ: אֶחָד שֶׁל שֵׁשׁ, שְׁנֹתַיִן עָלָיו אֶת הָאֵיבָרִים⁴⁵; וְאֶחָד שֶׁל כֶּסֶף, שְׁנֹתַיִן עָלָיו כְּלֵי הַשָּׂרֵת.

(45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתיח ויתחממו האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש.

טז. כְּשִׁבוּנֵין הַמִּזְבֵּחַ, בּוֹנִין אוֹתוֹ כְּלֹ אָטוֹם⁴⁶ כְּמִין עֲמוּד, וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ חֵלֶל כְּלָל, אֲלָא מְבִיא אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת, גְּדוֹלוֹת וְקִטְנוֹת, וּמְבִיא סִיד וְזָפֶת וְקוּנִיָּא⁴⁷, וּמְמַחָה וְשׁוֹפָה לְתוֹךְ מִלְּבָן⁴⁸ גְּדוֹל⁴⁹ כְּמִדָּתוֹ⁵⁰, וּבּוֹנָה וְעוֹלָה. וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ הַבִּנְיָן גּוֹף שֶׁל עֵץ אוֹ אֶבֶן בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית כְּמִדַּת הַיִּסוֹד. וְכֵן נוֹתֵן בְּתוֹךְ כָּל קֶרֶן וְקֶרֶן, עַד שִׁשְׁלִים הַבִּנְיָן. וְסִיר הַגּוֹפִים שֶׁבְּתוֹךְ הַבִּנְיָן, כְּדֵי שֶׁתִּשָּׂאֵר קֶרֶן דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית כְּלֵא יִסוֹד, וְיִשָּׂאֲרוּ הַקֶּרְנוֹת חֵלּוֹלִין.

(46) סתום. (47) ניתוח אבר (=מין מתכת) כמו שעושים לציפוי כלי חרס. (48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. (49) על האבנים ונדבקים יחד. (50) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב אמה

"והיתה הרשת עד חצי המזבח" - "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים גג.). (21) עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. (22) חטאת העוף שמוזם דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. (23) שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסובב שלושים טפחים. הריהן תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח.

י. יִסוֹד הַמִּזְבֵּחַ לֹא הָיָה מְקִיף מְאֲרִבֵּעַ רִוּחוֹתָיו כְּמוֹ הַסּוֹבֵב, אֲלָא הָיָה הַיִּסוֹד מְשׁוּף כְּנֶגֶד כָּל רוּחַ צָפוֹן וּמַעְרָבִי, וְאוֹכֵל²⁴ בְּדֹרוֹם אָמָה אֶחָת וּבְמִזְרָח אָמָה אֶחָת, וְקֶרֶן דְּרוֹמִית-מְזֻרְחִית לֹא הָיָה לָהּ יִסוֹד²⁵.

(24) מחזיק, = תופס מקום. (25) זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" ועליו נתנבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא" ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתה תיתבני מדבכא", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו.

יא. וּבְקֶרֶן מַעְרִבִית-דְּרוֹמִית²⁶ הָיוּ שְׁנֵי נִקְבִּים כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דִּקִּין, וְהֵן הַנִּקְרָאִין שִׁיתִין²⁷, שֶׁהַדָּמִים יוֹרְדִין בֵּהֶן וּמִתַּעַרְבִין בְּאוֹתָהּ הַקֶּרֶן בְּאָמָה²⁸, וְיוֹצְאִין לְנֶחֱל קֶדְרוֹן.

(26) ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. (27) ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. (28) אמת המים שעוברת בעזרה.

יב. וּלְמִטָּה פְּרָצְפָה בְּאוֹתוֹ הַקֶּרֶן הָיָה מְקוֹם אָמָה עַל אָמָה, וְטִבְלָא שֶׁל שֵׁשׁ וְטַבַּעַת קְבוּצָה בָּהָּ²⁹, שָׁבוּ יוֹרְדִין לְשִׁיתִין³⁰ וּמִנְקִין אוֹתוֹ.

(29) שעל ידה מגביהים את הטבלא. (30) והוא חלל קטן שתחת היסוד.

יג. וְכִכְשִׁי³¹ הָיָה בְּנוֹי לְדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, אֲרֻכּוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתֵּים אָמָה³² עַל רֹחַב שֵׁשׁ-עֶשְׂרֵה אָמָה. וְהָיָה אוֹכֵל פְּאָרֶץ שְׁלֹשִׁים אָמָה מִצַּד הַמִּזְבֵּחַ, וּפּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ אָמָה עַל הַיִּסוֹד וְאָמָה עַל הַסּוֹבֵב. וְאֹוִיר מַעֲטָ³³ הָיָה מְפָסִיק בֵּין הַכִּכֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ³⁴, כְּדֵי לִתֵּן הָאֵיבָרִים לְמִזְבֵּחַ בְּזִרְקָה³⁵. וְגִבָּה הַכִּכֵּשׁ חֲשֵׁעַ אֲמוֹת פָּחוֹת שְׁתּוֹת³⁶ עַד כְּנֶגֶד הַמַּעְרָכָה.

(31) והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ. (32) למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר. (33) ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. (34) כלומר, בין הכבש למקום המערכה. (35) בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי

התורה (שמות כה, לא) וכן כתבו בעלי-התוספות על התורה שם. אבל בגמרא (מנחות שם) אמרו רק שהיו לה רגלים, אבל לא הזכירו כמה. ובתורת העולה לרמ"א ז"ל (ת"א פט"ו) הביא: "אמרו רבותינו ז"ל שלשה רגלים היה למנוחה" (משנת ראשונים). ובגלופת המנוחה שבקשת טיטוס ברומא – בסיסה של המנוחה מרובע, ללא רגליים (ראה ב"סיני" כך לו עמוד כ חח, וב"שערים" ג' טבת תש"כ עמוד ג). (9) כן מפורש בתורה (שמות כה, לה). (10) מקרא מפורש הוא (שם שם, לג). (11) ביומא נב. אמרו: חמש מקראות (פסוקים) בתורה אין להן הכרע (לדעת היכן הם נוטים), ואחד מהם "משוקדים", כלומר, הפסוק "ובמנוחה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שם שם, לד), שספק לנו אם צריך לקרוא "ארבעה גביעים משוקדים" (שהמילה משוקדים קשורה עם "ארבעה גביעים"), או "משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שהיא קשורה ל"כפתוריה ופרחיה"). לפיכך פסק רבינו, שמספק צריכים לעשות כולם משוקדים, גם הגביעים וגם הכפתורים והפרחים. שהרי גם אם אינם צריכים להיות משוקדים אין בכך הפסד, אם יעשו משוקדים. ואילו אם הם צריכים להיות משוקדים ולא נעשין כן, תהיה בזה קפידא (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (12) בפירוש המשניות (מנחות שם) כתב רבינו: "משוקדים מעשה שקדים, והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת (=החתכה) עד שיהיה כולו שקדים שקדים".

- ג. נמצאת¹³ כל הגביעים שנים ועשרים¹⁴. והפרחים תשעה¹⁵. והכפתורים אחד-עשר¹⁶. וכל משקבין זה את זה¹⁷, ואפלו חסר אחד מן השנים וארבעים¹⁸ מעבב את פלן.²⁴

(13) מנחות כח: כט. כלומר: "נמצאת אומר". (14) שהרי בכל קנה וקנה שלשה גביעים, שהם ביחד שמונה עשר. וארבעה בגוף המנוחה, הרי שנים ועשרים בסך-הכל (מנחות שם). (15) כי פרח לכל קנה הרי ששה, ושניים בגוף המנוחה כמו שנאמר "ופרחיה" (סתם פרחים הם שנים), הרי שמונה, וממה שנאמר עוד "עד פרחיה" למדו עוד אחד, הרי כאן תשעה (מנחות שם). (16) כפתור לכל קנה הרי ששה, שניים בגוף המנוחה שנאמר "כפתוריה" (סתם כפתורים שנים), הרי שמונה, ושלשה במקום יציאת הקנים, הרי ביחד אחד עשר. (17) מנחות שם ותוספתא מנחות פ"ו. (18) הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים.

- ד. כמה דברים אמורים?¹⁹ פשעשאוה זהב²⁰, אבל שאר מיני מתכות²¹ אין עושין בה גביעים²², כפתורים ופרחים. וכן מנוחה הבאה זהב, תהיה פלה כפר עם גרתייה²³, ותהיה פלה מקשה²⁴ מן העשתות²⁵; ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה, ואם היתה חלולה²⁶ - פשרה²⁷.

(19) שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. (20) מנחות כח. (21) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (22) להלן גבי ככר, כתב רבינו "ושל שאר מיני מתכות, אין מקפידין על משקלה". נראה שבגביעים כפתורים ופרחים, יש הקפדה

ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות, וזהו סובב. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה.

- יז. ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורובעו מעפכין. וכל מזבח שאין לו קרן, יסוד וכבש ורובע - הרי הוא פסול, שארבעתן מעפכין⁵¹. אבל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעפכין, והוא שלא יפחת מאמה על אמה ברום שלש אמות, פשעור מקום המערכה של מזבח מדר. 6

(51) שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם. ובריבוע נאמר (שמות כז, א) "רובע יהיה המזבח". וכל מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח" משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא.

- יח. מזבח שגפגפ מביניו: אם נפגם מביניו⁵² טפח - פסול, פחות מטפח - פשר, והוא שלא יהיה בנשא אבן פגומה⁵³. 9

(52) כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. (53) שבאבן פוסלת גם פגימה כל שהיא.

פרק שלישי

(1) תתבאר בו צורת המנוחה, גביעה, כפתוריה ופרחיה.

- א. המנוחה מפרשת צורתה בתורה². וארבעה גביעים³ ושני כפתורים⁴ ושני פרחים⁵ היו בקנה המנוחה⁶, שנאמר: "ובמנוחה ארבעה גביעים משקדים כפתוריה ופרחיה". ועוד פרח שלישי היה סמוך לירכה של מנוחה, שנאמר: "עד ירכה עד פרחיה". 15

(2) שמות כה, לא-מ. (3) הם דומים לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר (להלן הלכה ט). (4) הם כמין תפוחים כרותים (שם מקום) שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין (להלן שם). (5) "כמו פרחי העמודים (ציורים שמציינן בעמודים), שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ (להלן שם). והוא כמו שושן (רבינו בפירוש המשניות למנחות פ"ג משנה ז). (6) מקומם של כל אלה במנוחה, ראה להלן הלכה י. (7) "כמו שקדים בעשייתן" (להלן הלכה ב).

- ב. ושלש רגלים היו לה⁸. ושלשה כפתורים⁹ אחרים היו בקנה המנוחה, שמהן יוצאים ששת הקנים: שלשה מצד זה, ושלשה מצד זה. ובכל קנה וקנה מהן שלשה גביעים¹⁰ וכפתור ופרח, והכל משקדים¹¹ כמו שקדים בעשייתן¹². 20

(8) כן כתב גם בפירוש המשניות שם, וכן הוא ברש"י על

- שלא לעשות בשאר מיני מתכת (משנה-למלך).
 (23) בשמות כה, לט: "ככר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה". (24) חתיכה אחת. (25) במנחות כח. "מנורה היתה באה מן העשת", פירש רש"י "חתיכה של ימיה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה". (26) שאינה מקשה (כסף-משנה). (27) בדיעבד. ולכתחילה צריך לעשותה מקשה, ועיין בהלכה ה.
- 1 ה. ואין עושיין²⁸ אותה לעולם²⁹ מן הגרוטאות³⁰, בין
 2 שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות.
 (28) לכתחילה. שאם נאמר שאפילו בדיעבד אין עושיין, קשה, הרי פסול של גרוטאות נלמד מזה שכתוב מקשה, ותניא (מנחות שם) "מקשה זהב, באה זהב, באה מקשה. אינה באה זהב, אינה באה מקשה". א"כ פסול של גרוטאות מנא לן? אלא ודאי זה שאין עושיין הוא רק לכתחילה (משנה-למלך). (29) בכסף-משנה חסירה מילה זו. (30) שברים.
- 3 ו. המלקחים³¹ והמתחות³² וכלי השמן אינן מפלל
 4 הפפר³³, שהרי נאמר במנורה "זהב טהור", וחדר
 5 ואמר "ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור". ולא נאמר
 6 "גרותיה זהב טהור", מפני שהגרות קבועין במנורה
 7 והם מפלל הפפר³⁴.
- (31) הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, ליישכן ולמשכן בפי הנרות. ועל שם שלוקחים בהם, קרויים מלקחים" (רש"י בשמות כה, לח). (32) הם כמין בויכין (=כפות) קטנים שחותה בהם את האפר שכבר (רש"י שם). (33) מנחות פח: כתנא-קמא ולא כרבי נחמיה בברייתא ראשונה. (34) ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט.
- 8 ז. שבעת³⁵ קני המנורה מעפבין זה את זה, ושבעת
 9 גרותיה מעפבין זה את זה, בין שהיתה של זהב בין
 10 שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הגרות קבועים
 11 בקנים³⁶.
- (35) מנחות כח. (36) בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד כעין בוך (=כף) ושם נותנים השמן והפתילות (פירש"י במנחות שם).
- 12 ח. ששת הגרות הקבועים בששת הקנים היוצאים
 13 מן המנורה, פלן פניהם לנר האמצעי שעל קני
 14 המנורה³⁷. וזה הנר האמצעי פניו כנגד קדש-
 15 הקדשים³⁸, והוא הנקרא³⁹ נר מערב.
- (37) כלומר, פיות הפתילות שלהם נוטות לנר האמצעי. וכן הוא בברייתא (שם צח): "תניא, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלמד שהיו מצדיק פניהם כלפי נר האמצעי". (38) כלומר, פי הפתילה נוטה למערב. כן הוא במגילה בא: "נר מערבי כלפי שכניה". (39) בתלמוד (שבת כב: מגילה שם, ועוד).
- 16 ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריא⁴⁰, שפיהן
 17 רחב ושוליהן קצר. והפפתורים כמין תפוחים
- פחותיים⁴¹, שהן ארפין מעט, כפיצה ששני ראשיה
 19 פדין⁴². והפפתורים כמו פרחי העמודים⁴³, שהן כמין
 20 קצרה ושפתה כפולה לחוץ.
 (40) מנחות כח: (41) שם מקום. והוא במנחות שם. ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "והכפתורים הוא דמות כדור שאינה עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף". (42) עגולים ככד. (43) מנחות שם. ציורין שמציירין בעמודים (רש"י שם). ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "פרח צורת שושן".
- 21 י. גבה המנורה⁴⁴ היה שמונה-עשר טפח. הרגלים
 22 והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח
 23 שבו גביע פפתור ופרח⁴⁵. וטפחים חלק. וטפח
 24 פפתור, ושני קנים יוצאין ממנו, אחד הילף ואחד
 25 הילף, ונמשכים ועולין כנגד גבה המנורה. וטפח
 26 חלק. וטפח פפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד
 27 הילף ואחד הילף, ונמשכים ועולין כנגד גבה
 28 המנורה. וטפח חלק. וטפח פפתור, ושני קנים
 29 יוצאים ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכים
 30 ועולין כנגד גבה המנורה. וטפחים חלק. נשתירו
 31 שלשה טפחים, שבהן שלשה גביעים, פפתור ופרח.
 (44) מנחות כח: (45) מנחות שם. ובתוספות שם ד"ה וטפח, נשארו בתימה מה נשתנו שלשה אלו, שלשלתם לא ניתנו אלא טפח.
- 32 יא. ואבן היתה לפני המנורה⁴⁶, ובה שלש מעלות,
 33 שעליה כהן עומד ומטיב את הגרות, ומניח עליה
 34 כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה⁴⁷.
- (46) תמיד ל: וספרי בהעלותך סי' ה' "בהעלותך את הנרות, עשה לה מעלות וכו' וכו' מיכן אמרו אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות. וכתב הרע"ב (תמיד פ"ג משנה ט) שהן כנגד שלש העלאות שכתובים במנורה: (א) בהעלותך את הנרות (במדבר ח, ב). (ב) העלה את נרותיה (שם שם, ג). (ג) להעלות נר תמיד (שמות כז, כ). (47) להלן בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יז, כתב רבינו: "וכיצד סדר ההטבה, נכנס וכלי בידו וכוזו שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו וכו' ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא וכו' ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא" (וכן הוא בתמיד שם ובספרי שם). ואולי כוז היה כלי גדול, ובו היו מונחים כל הכלים הקטנים, היינו כל כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה (הר המוריה).
- 35 יב. השלחן היה ארפו שנים-עשר טפח, ורחבו
 36 ששה טפחים⁴⁸. והיה מנח⁴⁹ ארפו לארף הפית,
 37 ורחבו לרחב הפית. וכן שאר כל הכלים⁵⁰
 38 שבמקדש, ארפן לארפו של פית⁵¹ ורחבן לרחב
 39 הפית, חוץ מן הארון⁵², שהיה ארפו לרחב הפית.
 40 וכן גרות המנורה כנגד רחב הפית, בין הצפון ובין
 41 הדרום⁵³.

(71 שם. 72) והיא אינה צריכה קנים חלולים תחתיה שלא תתעפש, כיון שהיא מונחת על גבי השולחן עצמו שהוא קריר (רש"י ושיטה מקובצת שם). (73) והיו להן שלשה פיצולים בכל סניף וסניף שבהם היו תחובין. ועשו כן "כדי שתהיה הרוח מנשבת בו" (הלכות תמידין ומוספין שם הלכה ב.). (74) כלומר, אין עליה משאוי שיכביד על שלמטה הימנה.

טז. וּשְׁנֵי שִׁלְחָנוֹת הָיוּ בְּאוֹלָם מְבֻפְּנִים עַל פֶּתַח הַבַּיִת: אֶחָד שֶׁל שֵׁשׁ⁷⁵, נוֹתְנִין עָלָיו לָחֶם הַפָּנִים בְּכִנְסֵיתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, נוֹתְנִין עָלָיו לָחֶם בִּיצֵאָתוֹ. שְׁמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ⁷⁶, וְלֹא מוֹרִידִין⁷⁷.

(75) מנחות צט: במשנה. ובירושלמי שקלים פ"ו הלכה ג "לית כאן של כסף (לא היה של כסף) מפני שהוא מרתוח" (=מחמת הלחם, ויש לחוש שיתעפש). ועיין תמיד לא: (76) לפיכך עשו הראשון של שיש, שממנו מניחו על של זהב. וראה למעלה בדברי הירושלמי. (77) ולפיכך עשו השני של זהב. ולמדו במנחות צט. "שמעלין בקודש", ממה שנאמר (במדבר יז, ג) "את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח" – "בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח". ו"לא מורידין" נלמד ממה שנאמר (שמות מ, יח) "ויקח משה את המשכן וגו' ויקם את עמודיו", שהוא בעצמו הקימו ולא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים לפי שאין מורידין.

יז. מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת⁷⁸ הָיָה מְרֻבֵּעַ אֲמָה עַל אֲמָה⁷⁹. וְהוּא נֹתֵן⁸⁰ בְּהִיכָל מִבְּנֵי בֵּין הַצִּפּוֹן לְדָרוֹם, מִשּׁוֹף בֵּין הַשִּׁלְחָן וְהַמְנוֹרָה לַחוּץ. וְשִׁלְשֶׁתָּן הָיוּ מְנַחֲיִין⁸¹ מִשְׁלִישׁ הַהִיכָל וּלְפָנָיו, כְּנֶגֶד הַפֶּרֶקֶת הַמְּבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים.

(78) שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד. ונקרא גם "מזבח הזהב", כי עשוי היה עצי שטים מצופה זהב כולו. וכן נקרא "מזבח הפנימי", לפי שעמד בפנים. (79) שמות ל, ב. (80) יומא לג: (81) תוספתא יומא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמוד 185 28) ומנחות צח:

יח. הַפִּיּוֹר⁸² הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם-עֶשֶׂר דָּדִים⁸³, כְּדֵי שְׂיִהְיוּ כָּל הַפְּהִינִים הַעוֹסְקִים⁸⁴ בַּתְּמִיד⁸⁵ מְקַדְּשִׁים⁸⁶ מִמֶּנּוּ בְּאֶחָד. וּמוֹכְנֵי עֲשׂוּ לוֹ⁸⁷, שְׂיִהְיוּ בֵּה הַמִּים תְּמִיד, וְהָיָה חֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמִּים שָׁבָה נִפְסָלִין בְּלִינָה, שֶׁהַפִּיּוֹר מְפָלִי הַקֹּדֶשׁ וּמְקַדֵּשׁ, וְכָל דָּבָר שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ בְּכָל־יְקֹדֶשׁ אִם לֹן - נִפְסָל⁸⁸.

(82) יומא לו. במשנה. (83) כמו ברז המריק מים. (84) ששנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקרבת התמיד (יומא כה: , ופ"ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו), חוץ מהשוחט שאינו טעון קידוש ידים ורגלים, שהרי השחיטה כשרה גם בזה (רש"י שם). (85) בקרבן תמיד ש"מזכות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם הנקראים תמידין, אחד בבוקר ואחד בין הערבים, שנאמר שנים ליום עולה תמיד" (פ"א שם הלכה א.). (86) ידיהם ורגליהם

(48) כמו שנאמר (שמות כה, כג) "אמתיים ארכו ואמה רחבו". וכרבי מאיר שאמת הכלים בת ששה טפחים (כלים פ"ז משנה י, ומנחות צז.). (49) שם צו. במשנה. (50) היינו יתר השולחנות, ראה להלן פ"ה הלכה יד (רש"י שם). (51) הוא בין המזרח ובין המערב (רש"י שם). (52) שם צח. (53) כרבי אלעזר ב"ר שמעון, ולא כרבי (שם צח:). שהפסוק "יערוך אותו לפני ה'" (ויקרא כד, ג) מסייעו, שהרי הוא שצריך לערוך אותו לפני ה'. כלומר, צריך לצדד את פי הפתילה לעבר מערב, שהוא לפני ה'. ואילו לרבי האומר שמזרח ומערב היו עומדים, הרי היה הראשון לפני ה', ולמה צריך לצדדו לשם (כסף-משנה).

יג. אֲרָבְעָה⁵⁴ סְנִיפִין⁵⁵ שֶׁל זָהָב הָיוּ לַשִּׁלְחָן, מְפַצְלִין⁵⁶ בְּרֹאשֵׁיהֶן⁵⁷, שֶׁהֵיוּ סוֹמְכִין בֵּהֶן שְׁתֵּי הַמְּעַרְכוֹת שֶׁל לָחֶם הַפָּנִים: שְׁנַיִם מִסָּדֵר זֶה, וְשְׁנַיִם מִסָּדֵר זֶה⁵⁸. וְהֵם הַנֶּאֱמָרִים בַּתּוֹרָה⁵⁹ "וְקִשּׁוֹתֵינוּ"⁶⁰.

(54) שם במשנה. (55) "כמין יתירות זהב עומדים בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה, כנגד גובה מערכת הלחם" (רש"י בשמות כה, כט). (56) מנוקבים. (57) כלומר, באותו חלק שבהן שעולה למעלה מן השולחן (תוספות יום-טוב שם פ"א משנה ו). (58) והיו בכל אחד מהם ארבעה עשר פיצולים, כמנין הקנים שהיו מכניסים (רש"י שם). (59) שמות שם. (60) מנחות צז. מימרא של רב קטינא. ונקראו כן על שם שמקשים את הלחם ומחזקים אותו שלא ישבר (רש"י שם).

יד. וּשְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים קָנִים⁶¹ שֶׁל זָהָב, כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּחָצִי קָנָה חֲלוּלָה⁶², הָיוּ לוֹ: אֲרָבְעָה-עֶשְׂרִי לְסָדֵר זֶה, וְאֲרָבְעָה-עֶשְׂרִי לְסָדֵר זֶה. וְהֵם הַנֶּקְרָאִים⁶³ "מְנַקְיֹתֵינוּ"⁶⁴. וְשְׁנֵי הַבְּזִיכִין שֶׁמְנַחֲיִין בֵּהֶן הַלְבוּנָה עַל הַשִּׁלְחָן בְּצֵד הַמְּעַרְכוֹת⁶⁵, הֵן הַנֶּקְרָאִין⁶⁶ "בַּפּוֹתֵינוּ"⁶⁷. וְהַדְּפוּסִין⁶⁸ שֶׁעוֹשִׂין בֵּהֶם לָחֶם הַפָּנִים, הֵם הַנֶּקְרָאִים⁶⁹ "הַקְּעוֹרֹתֵינוּ"⁷⁰.

(61) משנה שם צו. (62) כמו חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן (רש"י בשמות שם). (63) שמות שם. (64) שם צז. ונקראים כן על שם שמנקים את הלחם מעיפוש (רש"י שם). (65) והיו מקטירין אותם בשבת לזכרון ללחם, שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהיא אזכרה למנחה (רש"י ויקרא כד, ז). (66) שמות שם. (67) שם צז. (68) "ושלשה דפוסין של זהב היה להם, אחד שנותנים בו החלה והיא בצק, והשני שאופין אותה בו, השלישי שנותנים אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל" (פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה ח). (69) שמות שם. (70) שם צז.

טו. אֵלּוּ⁷¹ הָאֲרָבְעָה-עֶשְׂרִי קָנִים: נוֹתֵן הַחֲלָה הָרִאשׁוֹנָה עַל עֲצָמוֹ שֶׁל שִׁלְחָן⁷², וְנוֹתֵן בֵּין רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה שְׁלֹשָׁה קָנִים⁷³, וְכֵן בֵּין כָּל חֲלָה וְחֲלָה שְׁלֹשָׁה קָנִים, וּבֵין שְׁשִׁית וְחֲמִישִׁית שְׁנֵי קָנִים בְּלִבָּד, לְפִי שְׁאִין עַל הַשְּׁשִׁית אַחֲרֶת⁷⁴. נִמְצְאוּ אֲרָבְעָה-עֶשְׂרִי בְּכָל מְעַרְכָּהּ וּמְעַרְכָּהּ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בעשיית שאר הכלים, מדוע לא הביא את הפרטים של עשיית הארון.

ולכאורה יש לומר שעניין זה תלוי במחלוקת הרמב"ן והרמב"ם, כפי שהתבאר במקום אחר, שלדעת הרמב"ן עשיית הכלים היא מצוה בפני עצמה, ולכן מנה עשיית הארון כמצוה בפני עצמה, אבל לדעת הרמב"ם עשיית הכלים אינה מצוה בפני עצמה אלא חלק ממצות בנין ביהמ"ק, והואיל והארון אחרי שנגזז ובכל תקופת בית שני לא היה בבית המקדש, נמצא שאין זה פרט בציווי עשיית המקדש, שהרי המקדש עומד בשלימותו ללא הארון.

אבל קשה לומר כן, שהרי ידוע הכלל שדרכו של הרמב"ם להביא פסוק שאינו נזכר בגמרא כלל, מאחר שהוא מבואר יותר, כשאין נפק"מ לפועל. וממילא גם כאן מכיון שבפועל צריכים לעשות ארון במקדש, וישנם כמה פסוקים המדברים אודות עשיית הארון, היה לו להביאם, שהרי סוף-סוף צריכים לעשות ארון במקדש.

ויש לתרץ על-פי מה שכתב הגאון הרוגוצ'ובי "שהארון לא היה כלי שרת". כלומר, הגם שפעל תוספת קדושה במקדש, מכל-מקום עשיית הארון אינה בשביל המקדש, שהרי לא היה כלי שרת, ולכן לא הזכיר הרמב"ם על דבר עשייתו שאינה קשורה למקדש.

ובפנימיות העניינים יש לומר, שהרי עניינו של הארון הוא תורה ("אין בארון אלא שני לוחות אבנים"), ומצד גודל מעלת התורה ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד" הרי לא יתכן לומר שהתורה היא בשביל עניין מסוים, גם לא בית המקדש.

ויש לומר שזהו עומק דעת הרמב"ן שעיקר החפץ במקדש הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, היינו שהמקדש נבנה בשביל הארון, וזוהי הכוונה ותכלית עשייתו.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן י"א)

(2) יומא נג, ב. ותוספתא שם פ"ב. ושתיה היתה נקראת (שם). ופירוש שתיה: יסוד, על שם עבודת הקרבנות, שהיא יסוד העולם, כמו שאמרו באבות פ"א מ"ב (פירוש המשניות שם פ"ה מ"ב). (3) בית שהוא קודש שבקדשים, ש"עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו' וכו' לפנים מן החומה (= חומת ירושלים) מקודש מהם וכו' קודש הקדשים מקודש מהם וכו' (ביאורי הגר"א מדות פ"ה מ"ד). (4) של קודש הקדשים. וראה להלן. (5) כן הוא בתוספתא יומא פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 186 10). (ואף-על-פי שב"ירושלמי" (בבא-בתרא פ"ו ה"ב) מפורש שהארון עמד באמצע, וחלק הבית עשר אמות לכל רוח (וראה בבבא-בתרא זט.), וכן בתנחומא (פרשת קדושים אות י'): "והארון באמצע ההיכל", ואם כן גם האבן היתה באמצע? – סובר רבינו שהאבן היתה יותר לצד מערב. וכנראה שמקורו מהתנחומא (שם), ופירש מה שאמרו שם:

לעבודה. ש"מצות-עשה לקדש כהן העובד, ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה א) ו"כיצד מצות קידוש? – מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוהה ומקדש (שם הלכה טז). (87) כי הכיור מכלל כלי שרת, וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה. וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד, והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך, ראשון ראשון, ואותו הכלי היה נקרא מוכני (רבינו בפירוש המשנה ליומא פ"ג). והראב"ד בהשגותיו כתב: "שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל, ומשקעים אותו הוא ומימיו בבור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה. ומפורש כל זה ביומא ובזבחים". ומה שכתב הראב"ד שזה מפורש בזבחים, הוא בדף כ. שאמרו: "כיור שלא שקעו מבערב (בבור – רש"י) וכו' ולמחר אינו מקדש". [וכנראה שלדעת רבינו יש כאן שני דברים: א. תקנת המוכני שלא יהיו הרבה מים בכיור אלא מן המוכני ישפכו לתוכו כדי הצורך ולא יותר. ועשו כן כדי שלא יפסלו המים בלינה בתוך הכיור שהוא כלי שרת, וזהו מה שאמרו ביומא לו. במשנה. ב. אם שכחו ונכנסו הרבה מים מן המוכני אלא הכיור ויש חשש שיפסלו בלינה, תיקנו שישקיעו המוכני בבור כדי שלא יפסלו מימיו בלינה, וזהו מה שאמרו בזבחים כ. וכן הביא רבינו בפ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, וראה בכסף-משנה כאן]. (88) סוכה נ.

פָּרָק רְבִיעִי

(1) יבאר בו רבינו מקום הנחת הארון, וששלמה בנה מקום לגניזת הארון, ומי גנזו, ומה נגנז עמו.

- 1 א. אָבֵן² הִיְתָה בְּקֹדֶשׁ-הַקְּדוּשִׁים³ בְּמַעְרְבֵי⁴, שְׁעָלֶיהָ
- 2 הָיָה הָאָרוֹן מְנַח⁵. וּלְפָנָיו צִנְצֻנַת הַמֶּן⁶ וּמִטָּה אֲהֶרֶן⁷.
- 3 וּבִעֵת שִׁפְנָה שְׁלֹמֹה⁸ אֶת הַבַּיִת, וַיֵּדַע שְׁסוּפּוֹ לַחֲרֹב,
- 4 בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לְגִנּוּ בּוֹ הָאָרוֹן לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנִיּוֹת
- 5 עֲמֻקּוֹת וְעַלְקָלוֹת. וַיֹּאשְׁיֵהוּ הַמֶּלֶךְ צִנָּה וַיִּגְזֹז
- 6 בְּמָקוֹם שִׁבְנָה שְׁלֹמֹה⁹, שְׁנָאֲמַר: "וַיֹּאמֶר לְלוֹאִים
- 7 הַמְּבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים לֵה': תָּנוּ אֶת אֲרוֹן
- 8 הַקְּדוֹשׁ¹⁰ בְּבֵית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִיד מֶלֶךְ
- 9 יִשְׂרָאֵל, אֵין לָכֶם מִשָּׂא בִכְתָף, עֲתָה עֲבֹדוּ אֶת ה'
- 10 אֱלֹהֵיכֶם וְגו'". וַנִּגְנֹז עִמּוֹ¹¹ מִטָּה אֲהֶרֶן וְהַצִּנְצֻנָּה
- 11 וְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה¹². וְכָל אֵלוֹ לֹא חֲזָרוּ בְּבֵית שָׁנִי. וְאִף
- 12 אוֹרִים וְתַמִּים¹³ שֶׁהָיוּ בְּבֵית שָׁנִי לֹא הָיוּ מְשִׁיבִין¹⁴
- 13 בְּרוּחַ-הַקְּדוֹשׁ, וְלֹא הָיוּ גִשְׁאָלִין בָּהֶן¹⁵, שְׁנָאֲמַר: "עַד
- 14 עֲמַד בָּהֶן לְאוֹרִים וְ[ל]תַמִּים". וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן
- 15 אֶלָּא לְהַשְׁלִים שְׁמֹנָה בְּגָדִים לְכֹהֵן גָּדוֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא
- 16 יִהְיֶה מִחֹסֶר בְּגָדִים¹⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבן היתה בקודש הקדשים במערבו, שעליה היה הארון מונח".

וצריך להבין, מאחר שהביא הרמב"ם כאן את פרטי הדינים

אָמָה תְּמִימֹת, וְהִנִּיחוּ אִמָּה יִתְרָה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין
קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים. וְלֹא בָנוּ כְּתֹל בְּבֵית שְׁנֵי¹⁸, אֲלֵא עָשׂוּ
שְׁתֵּי פְרוּכּוֹת¹⁹: אַחַת מִצַּד קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, וְאַחַת
מִצַּד הַקֹּדֶשׁ, וַיַּנִּיחֶן אִמָּה, כְּנֶגֶד עֲבֵי הַכְּתֹל שֶׁהָיָה
בְּרֹאשׁוֹן. אֲבָל בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן²⁰ לֹא הָיְתָה שָׁם אֲלֵא
פְּרֻכָּת אַחַת בְּלִבָּד, שְׁנֶאֱמָר: "וְהִבְדִּילָה הַפְּרֻכָּת לָכֶם
וְגו'".

(17) יומא נא, ב. (18) מפני שהיה גבוה הרבה יותר מהבית ראשון, ולא היה הכותל יכול לעמוד בעובי אמה (בבא בתרא ג:). ולהרחיב את הכותל אי-אפשר, משום שנאמר (דברי הימים-א כח, יט) "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" שאין לשנות את המדות. ולבנות כותל עד הגובה שאפשר לו לעמוד, ואת השאר לחצות בפרוכת, גם כן אי אפשר, שמסורת בדינו שמחיצה זו צריכה להיות או כולה בפרוכת כמו במשכן, או כולה בבנין כמו במקדש ראשון, כמפורש בבבא-בבא-בבא-בבא (רש"י יומא, שם). (19) ולא עשו פרוכת אחת שעביה אמה, לפי שנאמר (שמות לו, כג) "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", ומשמעו שמתחילת עובי הפרוכת ולפנים יהיה קודש הקדשים, ואם קדושת האמה כלחוק, נמצא שמתחילת עוביה ולפנים אינו קודש הקדשים ('תוספות' שם). (20) היינו משכן (שנקרא גם "מקדש", כמפורש בשמות כה, ח "ועשו לי מקדש", וכמו שאמרו בעירובין ב:). שאלו בבית ראשון לא היה פרוכת אלא כותל (כסף-משנה). וראה ביומא נא, ב.

ג. הַיִּחַל שָׁבְנוּ בְּנֵי-גֹלָה²¹ הָיָה מֵאָה אִמָּה עַל מֵאָה
אִמָּה עַל רוּם מֵאָה. וְכֵן הָיְתָה מִדַּת רִימוֹ: בָּנוּ גִבֵּה
שֶׁשׁ אַמּוֹת אֲטוּם סָתוּם כְּמוֹ יֶסֶד לוֹ. וְרוּם כְּתָלִי
הַבֵּית אַרְבָּעִים אִמָּה. וְרוּם הַפִּיּוּר²² שִׁבְתִּיקְרָה אִמָּה.
וְעַל גִּבּוֹי גִּבֵּה שְׁתֵּי אַמּוֹת פָּנוּי, שִׁיכָנָס בּוֹ הַדֶּלֶף²³,
וְהוּא הַנִּקְרָא "בֵּית-דִּלְפָּא". וְעַבֵּי הַתִּקְרָה שְׁעַל-גִּבּוֹי
בֵּית-דִּלְפָּא אִמָּה. וּמַעֲזִיבָה²⁴ גִּבֵּה אִמָּה. וְעַלִּיהָ בְּנוּיָה
עַל-גִּבּוֹי, גִּבֵּה כְּתָלִיהָ אַרְבָּעִים אִמָּה. וּבְגִבֵּה גִבֵּה
אִמָּה פִּיּוּר. וְאַמְתִּים גִּבֵּה בֵּית-דִּלְפָּא. וְאַמָּה תִּקְרָה.
וְאַמָּה מַעֲזִיבָה. וְגִבֵּה הַמַּעֲקָה שְׁלֹשׁ אַמּוֹת. וְטֶס שֶׁל
בְּרִזָּל כְּמוֹ סִיף גָּבְהוּ אִמָּה, עַל-גִּבּוֹי הַמַּעֲקָה סָבִיב,
כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנּוּחוּ עָלֶיהָ הָעוֹפּוֹת, וְהוּא הַנִּקְרָא "פְּלָה
עוֹרֵב"²⁵. הָרִי הַכֹּל מֵאָה אִמָּה.

(21) אלו שעלו מגלות בבל ובנו את הבית השני (מדות פ"ד מ"ו). (22) הוא פיתוח וציור (פירוש המשנה לרבינו, שם). והרע"ב שם כתב: "הקורה התחתונה של תקרה היתה עוביה אמה, ולפי שהיתה טוחה בזהב ומצויירת ציורים נאים - נקראת כיור". (23) הגשם. כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "היה נהוג אצלם בבנינים לעשות לבית שני קירויים, קירוי למעלה מהקירוי, ונותנים בין שניהם מעט הרחקה, וקוראים אותו החלל "בית הדילפא" על שם הדלף, כדי שאם יטיף הקירוי העליון, יעמדו המים באותו החלל". (24) הטיט והסיד שעל התקרה. (25) שמכלה את העורב, שלא ינוח שם ולא יטנף את הגג.

"ואבן שתיה לפני הארון", היינו לפני הארון, כלומר לצד מערב. וכן פירש 'מראה הפנים' ב'ירושלמי' שם. ועי' 'תוספות' בבא-בבא-בבא-בבא כה. ד"ה וצבא, וב'תוספות' יום-טוב' שם פ"ב מ"ט. (6) כמו שנאמר (שמות טז, לג) "קח צנצנת אחת, ותן שמה מלא העמר מן, והנח אותו לפני ה'". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' (כסף-משנה). (7) כמו שנאמר (במדבר יז, כה) "השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת". וכן הוא בברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. (8) ברייתא ד'מלאכת המשכן' שם. (9) יומא נב, ב. ושם נג, ב - ישנה מחלוקת בזה: יש אומרים שהארון גלה לבבל, ויש אומרים שנגנז. ורבינו פוסק שנגנז, והביא רבינו דבר זה שהוא נוגע להלכה. כי הנה פסק רבינו (להלן פ"ו הט"ו) ש"קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד-לבוא", וההולך בזמן הזה במקום המקדש חייב כרת. ומסתבר כי זה אינו אלא כשיש שם ארון וכפורת, אבל אם אין שם ארון וכפורת אינו חייב (וכעין זה אמרו במנחות כז: לענין הזאות), משום כך הביא רבינו דין זה שארון נגנז במקומו (הגהות הגר"י יעב"ץ). (10) והלא שם היה גם קודם לכן? - אלא שאמר לתתו שם לגניזה (רש"י יומא, שם). (11) יומא נב, ב. (12) שהיו מושחין ממנו כהנים ומלכים (פ"א מהל' כלי המקדש ה"ז). (13) (לדעת רבינו האי גאון ('אוצר הגאונים' ברכות, חלק התשובות ס' ו', וראה בפירוש ר"א בן עזרא שמות כה, ו - מה שהביא בשם רב האי) ורב נסים גאון (אוצר"ג שם ס' ד) הם אבני האפור (= כלומר, אבני החושן), וכן כתב ב'כסף משנה' (להלן כאן) בדעת רבינו. ולדעת רש"י והרמב"ם (שמות שם, ל) הם כתב שם המפורש שנתנו בתוך כפלי החושן, וראה (להלן). (14) ביומא כא, ב - נמנו אורים ותומים בין הדברים שחסרו בבית שני. ולדעת רבינו, היינו שלא השיבו לנשאלים בהם. וכן כתב רבינו בפ"א מהל' כלי המקדש ה"י. וכן פירשו ה'תוספות' ביומא שם ד"ה ואורים ותומים (וכעין זה אמרו שם על אש המערכה שהיתה, ולא היתה מסייע להם). (15) "ומפני מה לא היו שואלין בהן? - מפני שלא היתה שם רוח הקודש, וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו - אין נשאלין בו" (הל' כלי המקדש, שם). (וראה ברמב"ם על התורה שם, שרק על-ידי רוח הקודש היה הכהן יודע את הסדר הנכון בקריאת האותיות המאירות). (16) כתב הראב"ד בהשגותיו "וחיסור בגדים שאמר אינו כלום, שאינו מחשבון הבגדים". כי לדעת הראב"ד "אורים ותומים" הם שם המפורש שהיו נותנים בין כפלי החושן, כדעת רש"י והרמב"ם הנ"ל. ומה שנאמר (שמות שם) "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים", אינו מעכב בדעבד, עי' רש"י יומא ה, ב. וראה בגבורת ארי' שם ה. ד"ה מאי בנייהו. ובאבן האזל' ר'חזון איש' כאן. ולדעת רבינו הם אבני החושן (כסף-משנה), וראה למעלה הערה יב.

ב. בְּבֵית רִאשׁוֹן הָיָה כְּתֹל מְבִדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין
קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, עֲבִיּוֹ אִמָּה. וְכִיּוֹן שָׁבְנוּ הַבֵּית שְׁנֵי¹⁷
נִסְתַּמְּק לָהֶם אִם עֲבֵי הַכְּתֹל הָיָה מְמַדַּת הַקֹּדֶשׁ או
מְמַדַּת קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, לְפִיכָן עָשׂוּ קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים
עֲבִיּוֹ עֲשָׂרִים אִמָּה תְּמִימֹת, וְעָשׂוּ הַקֹּדֶשׁ אַרְבָּעִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עֲשָׂרִים, וְלֹא הָיָה לוֹ שְׁעָרִים.³² וְחֲמִשָּׁ³³ מִלְּתֵרִיּוֹת³⁴ 37
שֶׁל מִילָא³⁵ הָיוּ עַל-גִּבֵּי פֶתַח מִלְמַעְלָה, הַתַּחְתּוֹנָה 38
עוֹדֶפֶת עַל הַפֶּתַח אֲמָה מִזָּה וְאֲמָה מִזָּה, וְכָל אַחַת 39
מִחֲמִשְׁתָּן עוֹדֶפֶת עַל שְׁלֹמֶטָה מִמֶּנָּה אֲמָה מִזָּה וְאֲמָה 40
מִזָּה. נִמְצְאָת הָעֲלִיּוֹנָה שְׁלֹשִׁים אֲמָה³⁶. וְנִדְבָּף³⁷ שֶׁל 41
אַבְנִים הָיָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת. 42

(31) מדות פ"ג מ"ז. (32) שם פ"ב מ"ג. וה'תוספות' (בעבודה זרה מג. ד"ה אכסדרא) כתבו שהיה פרוץ במלואו, ומכל-מקום קוראים לו פתח האולם בהרבה מקומות בתלמוד, כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במלואו לרוח מזרחית, ונקרא "פתח" בתורה. (33) שם פ"ג מ"ז. (34) "מלתרא היא הקורה המפותחת, שבה חופרין צורות ודימיונות, והקיבוץ בלשון המשנה מלתריות" (פירוש המשנה שם). (35) "הוא שם למין הקורות שבהן היה הפיתוח – או שם לבנין ההוא" (פירוש המשנה, שם). (36) כי הקורה התחתונה מושכבת על משקוף הפתח לרחבו של פתח שהוא רחב כ' אמה, והקורה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה, נמצא ארכה עשרים ושתיים אמה, וקורה שנייה שלמעלה ממנה עודפת על הראשונה אמה מזה ואמה מזה, נמצא ארכה עשרים וארבע, והשלישית כ"ו, והרביעית עשרים ושמונה, והחמישית שלשים אמה. (37) שורה.

ט. הַהִיכָל³⁸ הָיָה בָּנֵנוּ רָחֵב מִלְפָּנָיו³⁹ וְצָר מֵאַחֲרָיו 43
כְּמוֹ אֵרִי⁴⁰. וַיִּצְעִים⁴¹ הָיוּ מִקִּיפִין לַבַּיִת כְּלוֹ מִסָּבִיב 44
חוּץ לְכֶתֶל הַמִּסְבָּה. וַיִּצְעִי הַתַּחְתּוֹנָה חֲמִשׁ. וְרִכְדָּ⁴² 45
עַל גִּבָּה שֶׁשִּׁי⁴³. וַיִּצְעִי אֲמָצִיעִית שֶׁשִּׁי. וְרִכְדָּ עַל גִּבָּה 46
שָׁבַע. וְהָעֲלִיּוֹנָה שָׁבַע. שְׁנָאֵמֶר: "הִצְעִי הַתַּחְתּוֹנָה 47
וְגו'". וְכֵן הָיוּ הַשָּׁלֹשׁ יִצְעִים מִקִּיפִים לַבַּיִת 48
מִשְׁלֹשָׁה רוּחוֹתָיו. וְכֵן סָבִיב לְכֶתֶלִי הָאוֹלָם מִלְמַטָּה 49
עַד לְמַעְלָה כָּף הָיָה: אֲמָה אַחַת חֶלֶק, וְרִכְדָּ שֶׁלֹשׁ 50
אֲמָוֹת. וְאֲמָה חֶלֶק, וְרִכְדָּ שֶׁלֹשׁ אֲמָוֹת עַד לְמַעְלָה. 51
וְנִמְצְאוּ הָרִבְדִּין⁴⁴ מִקִּיפִין לְכֶתֶלִים. רָחֵב כָּל רִכְדָּ 52
שֶׁלֹשׁ אֲמָוֹת עַד לְמַעְלָה, וְכֵן כָּל רִכְדָּ וְרִכְדָּ אֲמָה. 53
וְרִכְדָּ הָעֲלִיּוֹן הָיָה רָחֵבוֹ אֲרָבַע אֲמָוֹת. 54

(38) מדות פ"ד סוף מ"ז. והכוונה לכל הנקרא "היכל", וגם אולם בכלל (ראה למעלה פ"א ה"ה). והאולם היה רחב יותר במזרח: חמש עשרה אמה מן הדרום, וחמש עשרים אמה מן הצפון (מדות, שם). (39) מן המזרח, כנ"ל. (40) "שהיו מטין הבנין מעט לצד מערב, וכשימשך לצד המזרח מתרחב כדמות הארי שהוא רחב מלפניו וצר מאחוריו" (פירוש המשנה, שם). (41) גזוטריות. (42) אצטבא. (43) התקרה שעל התחתונה שהוא הרצפה של התיכונה שש באמה רחבה. (44) אצטבאות.

י. כָּל אֵלּוֹ הַמְקוֹמוֹת הַפְּנוּיִים שָׁבִין הַכֶּתֶלִים הֵם 55
הַנִּקְרָאִים תָּאִים⁴⁵. נִמְצְאוּ תָּאִים הַמִּקִּיפִין לְמִקְדָּשׁ: 56
חֲמִשָּׁה מִן הַצָּפוֹן, וְחֲמִשָּׁה מִן הַדְּרוֹם, וְשֹׁלֶשָׁה מִן 57
הַמַּעְרָב. וְשֹׁלֶשׁ דְּיוֹטוֹת הֵיוּ, דְּיוֹטָא עַל-גִּבֵּי דְיוֹטָא. 58
נִמְצְאוּ חֲמִשָּׁה-עָשָׂר תָּאִים בְּדָרוֹם: חֲמִשָּׁה עַל-גִּבֵּי 59

ד. מִן הַמַּעְרָב לְמִזְרַח מֵאָה אֲמָה. וְזֶהוּ חֲשׁוֹבֵנוּ: 1
אֲרָבַעַה כֶּתֶלִים זֶה לַפְּנִים מִזָּה, וּבִינֵיהֶן שֹׁלֶשָׁה 2
מְקוֹמוֹת פְּנוּיִין. בֵּין הַכֶּתֶל הַמַּעְרָבִי וּבֵין הַכֶּתֶל 3
שֶׁלַּפְּנִים מִמֶּנּוּ - חֲמִשׁ אֲמָוֹת; וּבֵין כֶּתֶל שְׁנִי וְשֹׁלִישִׁי 4
- שֶׁשׁ אֲמָוֹת; וּבֵין כֶּתֶל שְׁלִישִׁי וְרִבְעִי - שֶׁשׁ אֲמָוֹת. 5
וְאֵלּוֹ הַמְדוֹת הֵן שֶׁל עֲבֵי הַכֶּתֶל עִם הַמְקוֹם הַפְּנוּי 6
שָׁבִין שְׁנֵי כֶּתֶלִים. וְאֵרֶךְ קֶדֶשׁ-הַקְּדָשִׁים - עָשָׂרִים 7
אֲמָה. וּבֵין שְׁתֵּי הַפְּרוּכוֹת הַמְבַדִּילוֹת בֵּינוֹ וּבֵין 8
הַקֶּדֶשׁ - אֲמָה. וְאֵרֶךְ הַקֶּדֶשׁ - אֲרָבַעִים אֲמָה. וְעֲבֵי 9
הַכֶּתֶל הַמִּזְרָחִי, שָׁבוּ הַשְּׁעָר - שֶׁשׁ אֲמָוֹת. וְהָאוֹלָם - 10
אַחַת-עָשָׂרָה אֲמָה. וְעֲבֵי כֶּתֶל הָאוֹלָם - חֲמִשׁ 11
אֲמָוֹת²⁶. נִמְצָא הַכָּל מֵאָה אֲמָה. 12

(26) כן היא הנוסחא הנכונה, וכל זה במדות שם מ"ז (כסף-משנה).

ה. מִן הַצָּפוֹן לְדָרוֹם²⁷ מֵאָה אֲמָה: עֲבֵי כֶּתֶל²⁸ 13
הָאוֹלָם - חֲמִשׁ אֲמָוֹת. וּמִכֶּתֶל אוֹלָם עַד כֶּתֶל הַקֶּדֶשׁ 14
- עָשָׂר אֲמָוֹת. וְכֶתֶלִי הַקֶּדֶשׁ שֹׁשָׁה כֶּתֶלִים זֶה לַפְּנִים 15
מִזָּה, וּבִינֵיהֶן חֲמִשָּׁה מְקוֹמוֹת פְּנוּיִין. בֵּין כֶּתֶל חִיצוֹן 16
וּבֵין הַשְּׁנִי - חֲמִשׁ אֲמָוֹת; וּבֵין שְׁנֵי וְשֹׁלִישִׁי - שֶׁלֹשׁ 17
אֲמָוֹת; וְחֲמִשׁ בֵּין שְׁלִישִׁי וְרִבְעִי; וּבֵין רִבְעִי 18
וְחֲמִישִׁי - שֶׁשׁ; וּבֵין חֲמִישִׁי וְכֶתֶל הַפְּנִימִי - שֶׁשׁ. 19
נִמְצָא הַכָּל אֲרָבַעִים אֲמָה מִצֵּד זֶה וְאֲרָבַעִים אֲמָה 20
מִצֵּד שֶׁנִּגְדָּדוּ. וְרָחֵב הַבַּיִת מִבְּפָנִים - עָשָׂרִים. הָרִי 21
מֵאָה אֲמָה. 22

(27) מדות, שם. (28) ע"י ראב"ד.

ו. הַפֶּשֶׁפֶשׁ וְהוּא שַׁעַר הַקֶּטָן, וְשְׁנֵי פֶשֶׁפֶשִׁין הָיוּ 23
לְהִיכָל מִצֵּדֵי הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל שֶׁבְּאַמְצַע²⁹: אֶחָד בְּצָפוֹן 24
וְאֶחָד בְּדָרוֹם. שֶׁבְּדָרוֹם לֹא נִכְנס בּוֹ אָדָם מְעוֹלָם, 25
וְעָלָיו הוּא מִפְּרֵשׁ עַל-יְדֵי יְחִזְקָאֵל: "הַשַּׁעַר הַזֶּה 26
סָגוּר יִהְיֶה, לֹא יִפְתָּח"³⁰; וְשֶׁבְּצָפוֹן בּוֹ נִכְנסִין. 27
וּמֵהֵלָךְ בֵּין שְׁנֵי הַכֶּתֶלִים עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְמָקוֹם פְּתוּחַ 28
לְקֶדֶשׁ מִשְׁמָאלוֹ, וְנִכְנס לְתוֹךְ הַהִיכָל, וּמֵהֵלָךְ עַד 29
שַׁעַר הַגָּדוֹל וּפּוֹתַחוֹ. 30

(29) מדות פ"ד מ"ב. ונקרא כן מחמת גודל קדושת ההיכל, וכן קראו לנהר פרת "הנהר הגדול" (דברים א, ז) על חשיבותו, ראה שבועות מז: 'תוספות יום-טוב' שם בשם ראב"י"ה. (30) וגו': "ואיש לא יבא בו, כי ה' אלקי ישראל בא בו, והיה סגור".

ז. הַשַּׁעַר הַגָּדוֹל הָיָה רָחֵבוֹ עָשָׂר אֲמָוֹת וְגָבְהוֹ 31
עָשָׂרִים אֲמָה. וְאַרְבַּע דִּלְתוֹת הָיוּ לוֹ: שְׁתֵּים בְּפָנִים 32
וּשְׁתֵּים בַּחוּץ. הַחִיצוֹנוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַפֶּתַח 33
לְכִסּוֹת עֲבֵי שֶׁל כֶּתֶל, וְהַפְּנִימִיּוֹת נִפְתָּחוֹת לְתוֹךְ 34
הַבַּיִת לְכִסּוֹת אַחֲרֵי הַדִּלְתוֹת. 35

ח. פֶּתַחוֹ שֶׁל אוֹלָם³¹ הָיָה גְבוּהָ אֲרָבַעִים אֲמָה וְרָחֵב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 חֲמִשָּׁה, וְחֲמִשָּׁה עַל גְּבִיהֶן. וְכֵן בְּצִפּוֹן חֲמִשָּׁה-עֶשֶׂר.
- 2 וְשִׁמּוֹנָה תָּאִים הָיוּ בַּמַּעֲרָב: שְׁלֹשָׁה עַל-גְּבִי שְׁלֹשָׁה,
- 3 וְשִׁנּוּי עַל גְּבִיהֶן בְּדִיּוּטָא אֶחָת. הַכֹּל ל"ח תָּאִים.⁴⁶

(45) לשכות. (46) שם פ"ד מ"ג.

יום שלישי ה' כסלו ה'תשפ"ב

פרק חמישי

(1) יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים, וכמה לשכות היו.

- א. ה'ר הבית, והוא ה'ר המזרחי², ה'ה חמש-מאות²⁷
- אמה על חמש-מאות אמה³, וה'ה מקף חומה.²⁸
- וכפין על-גבי כפין היו בננויות מתחתיו, מפני אהל²⁹
- הטמאה⁴. וכלו ה'ה מקרה⁵ סטו לפנים מסטו⁶.

~ (נקודות משיחות קודש) ~

ההוראה מתחילת פרק ה', "ה'ר הבית והוא ה'ר המזרחי" שדוגמתו צריכה להיות בנוגע לבית המקדש הפרטי של כל אחד מישראל, שענייני הקדושה תופסים אצלו את המקום הגבוה והחשוב בחייו. בנוסף, גם ההליכה בדרכי התורה צריכה להיות בצורת ה'ר, שלא רק שאינו מתבייש ח"י ביהדותו אלא שהנהגתו היא מתוך "און יעקב" באופן של הגבהה ורוממות.

ההוראה מתחילת פרק ו', ש"המקדש כולו לא היה אלא במעלה ההר", כך גם עבודתו של יהודי בביהמ"ק הפרטי צריכה להיות באופן שאינו עומד במקומו אלא עולה במעלות מדרגה לדרגה בעילוי אחר עילוי.

וההוראה מפרק ז', "מצות-עשה לירא מן המקדש כו", ובעבודתו של יהודי הכוונה לא להפחית בערכה של אף פעולה ומצוה, ולמלא את תפקידו ושליחותו תוך הקפדה מוחלטת על כל הפרטים ופרטי הפרטים.

(על-פי י"ן מילנות ספר עבודה סימן יב)

(2) כמפורש בדברי הימים ב ג, א. (3) מדות פרק ב משנה א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומיתור המלה "בחמישים" למדו שצריך לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. (4) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "ה'ר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששנינו (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין. (5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לאו דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. (6) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר".

- ב. וְחֲמִשָּׁה שְׁעָרִים הָיוּ לוֹ: אֶחָד מִן הַמַּעֲרָב, וְאֶחָד

- 4 יא. שְׁלֹשָׁה פִּתְחִים⁴⁷ הָיוּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן
- 5 הַתָּאִים: אֶחָד לְתֹא מִן הַיָּמִין, וְאֶחָד לְתֹא מִן
- 6 הַשְּׂמָאל, וְאֶחָד לְתֹא שְׁעַל גְּבִיּוֹ. וּבִקְרֵן מִזְרְחִית-
7 צְפוֹנִית בְּתֹא שְׁבִדִּיּוּטָא הָאֲמֻצְעִית הָיוּ חֲמִשָּׁה
- 8 פִּתְחִים: אֶחָד לְתֹא מִזְמִין, וְאֶחָד לְתֹא שְׁעַל גְּבִיּוֹ,
- 9 וְאֶחָד לְמִסְבָּה, וְאֶחָד לְתֹא שֵׁישׁ בּוֹ הַפֶּשֶׁשׁ⁴⁸, וְאֶחָד
- 10 לְהִיכָל.

(47) מדות, שם. (48) ראה למעלה ה"ו.

- 11 יב. וּמִסְבָּה⁴⁹ הָיְתָה עוֹלָה מִקְרֵן מִזְרְחִית-צְפוֹנִית
- 12 לְקֵרֶן צְפוֹנִית-מַעֲרִבִית, שָׁבָה הָיוּ עוֹלִין לַגָּגוֹת
- 13 הַתָּאִים. הָיְתָה עוֹלָה בַּמִּסְבָּה וּפָנִיו לַמַּעֲרָב. הֵלֵךְ אֶת
- 14 כָּל פְּנֵי הַצִּפּוֹן עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לַמַּעֲרָב. הֵגִיעַ
- 15 לַמַּעֲרָב, הִפֹּף פָּנָיו לְדָרוֹם. הֵלֵךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַמַּעֲרָב
- 16 עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לְדָרוֹם. הֵגִיעַ לְדָרוֹם, הִפֹּף פָּנָיו
- 17 לַמְּזָרָח, וְהָיָה מֵהֵלֵךְ לְדָרוֹם עַד שֶׁהוּא מֵגִיעַ לַפִּתְחָה
- 18 שֶׁל עֲלִיָּה, שִׁפְתָּתָה שֶׁל עֲלִיָּה הָיְתָה פְּתוּחַ לְדָרוֹם.

(49) בנין עשוי כמין עמוד חלול, עשוי כמו מעלות סביב, והעולה בו עולה דרך היקף, מדות שם מ"ה.

- 19 יג. וּבִפְתָּחָה⁵⁰ שֶׁל עֲלִיָּה הָיוּ שְׁתֵּי פְּלוֹנְסוֹת שֶׁל
- 20 אֶרֶז⁵¹, שִׁבְּהֶן עוֹלִין לַגָּגָה שֶׁל עֲלִיָּה. וְרֹאשֵׁי
- 21 פֶּסֶסְסִין⁵² הָיוּ מְבַדִּילִין בְּעֲלִיָּה⁵³ בֵּין גֵּג הַקֹּדֶשׁ לַגֵּג
- 22 קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים⁵⁴. וְלוֹלִין⁵⁵ הָיוּ פְּתוּחִין בְּעֲלִיָּה לְבֵית
- 23 קֹדֶשׁ-הַקֹּדְשִׁים, שִׁבְּהֶן מִשְׁלִשְׁלִין אֶת הָאֲמֻנִין⁵⁶
- 24 בְּתִבּוֹת⁵⁷, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְוּנוּ עֲיִנֵיהֶם⁵⁸ מִבֵּית קֹדֶשׁ-
- 25 הַקֹּדְשִׁים. וּפְעַם אֶחָת בַּשָּׁנָה⁵⁹ מִפֶּסַח לְפֶסַח מְלַבְּנִין⁶⁰
- 26 אֶת הַהִיכָל.

(50) שם, שם. (51) שהיו בהן מדריגות. (52) קורות, שהיו כרוחב פסת ה'ר, ומשום כך נקראו פספסין (תויו"ט מדות פ"ב מ"ו). וראה להלן פ"ה ה"י. (53) עליית ההיכל. (54) אף-על-פי שהיו שתי פרוכות בין ההיכל לבין קודש הקדשים (פ"ז מהל' כלי המקדש הט"ז) – עשו גם הפספסין, מפני חומר קדושת עליית קודש הקדשים יותר מקודש הקדשים עצמו, שבקודש הקדשים כהן-גדול נכנס לו פעם אחת בשנה, ובעליית קודש הקדשים אין נכנסים שם אלא פעם אחת לשבע שנים, כמבואר להלן פ"ז הכ"ג (תפארת ישראל שם). (55) "לול הוא פתח קטן" (פירוש המשנה, שם). (56) כשהיו צריכים לתקן כותלי קודש הקדשים. (57) כתב הראב"ה (הובא בתו"ט שם) שהתיבות היו פרוצות לרוח אחד, במקום שהיה להם לתקן אצל החומה, ובשלב צדדין היו סתומות. ואצל החומה אין דרך להסתכל ימין ושמאל. (58) יזונו, לשון הנאה,

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ה' כסלו - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כן על שם גוי ששמו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וכרתו את ראשו וזרועו ותלו אותם על שער משערי בית המקדש.

ו. העזרה לא היתה מכוננת באמצע הר הבית, אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות¹⁸, וקרובה למערב יתר מכל הרוחות. ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב, ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון.

19 כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלשים וחמש אמה, נמצא שהנותר מר הר הבית משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלש עשרה אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, וקרובה למערב יתר מכל הרוחות, כי המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלש עשרה אמה.

ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת הנשים. והיא היתה ארך²⁰ מאה אמה ול"ה על רחב²¹ קל"ה. וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה²² של ארבעים אמה²³, ולא היו מקורות²⁴, וכן עתידין להיות²⁵.

20 ממזרח למערב. 21 מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת. 22 בארבע פינותיה מבפנים. 23 כלומר, ארבעים על ארבעים. 24 בתקרה. 25 בבניין השלישי שייבנה במהרה בימנו.

ח. ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת הנזירים, ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שערם; מזרחית-צפונית - לשפת דיר - העצים, ששם פהנים בעלי-מומין²⁶ מתלעים בעצים²⁷, שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול²⁸; צפונית-מערבית - לשפת המקצעים²⁹; מערבית-דרומית - פה היו נותנין יין ושמן, והיא היתה נקראת "לשפת בית שמניא"³⁰.

26 שאינם ראויים לעבודה. 27 "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסקלין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". 28 למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו לכם" "וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתלע כשהוא לח פסול למזבח, התלע יבש גורר את המקום שהתלע". 29 שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים,

1 מן המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב 2 כל שער עשר אמות, וגבהו עשרים. ויש להם 3 דלתות.

ג. לפנים ממנו⁷ סורג⁸ מקיף סביב, גבהו עשרה טפחים⁹. ולפנים מן הסורג החיל¹⁰, וגבהו עשר אמות¹¹. ועליו הוא אומר בקינות: "ויאכל חל 7 וחומה" - זו חומת העזרה.

7 מהר הבית. 8 מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה מסורגת בחבלים. 9 כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להתירו בטלטול (עירובין כד). וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג. ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות - לא על כל השבותים אמרו כן. 10 "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". 11 במשנה שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה. אבל רבינו כתב בפירוש המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה יפה היא הנוסחא כאן "גובהו".

ד. לפנים מן החיל העזרה¹². וכל העזרה¹³ היתה ארך קפ"ז על רחב קל"ה. ושבעה שערים היו לה: 9 10 11 12 שלשה מן הצפון הסמוכין למערב. ושלשה מן הדרום סמוכין למערב. ואחד במזרח, מכון פגוד בית קדש הקדשים באמצע¹⁴.

12 היא עזרת ישראל. נדילג על עזרת נשים, שהייתה לפני עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב. 13 "הוא מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט". 14 ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים".

ה. כל שער מהן היה רחבו עשר אמות וגבהו עשרים אמה. והיו לו דלתות מחפות¹⁵ זהב, חוץ משער מזרחי, שהיה מצפה נחשת דומה לזהב¹⁶. וישער זה הוא הנקרא שער העליון¹⁷, והוא שער ניקנור¹⁸.

15 מצופות. 16 לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב. 17 סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". 18 מדות פרק א משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמו ניקנור, ונעשו לו נסים בדלתותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ה' כסלו - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין שם עד שיכניס בהונותיו. (30) מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן.

ט. עֲזֶרֶת הַנָּשִׁים הָיְתָה מְקַפֶּת גִּזְזוּטָרָא, כְּדִי שֶׁיְהִיוּ הַנָּשִׁים רֹאאוֹת מִלְמַעְלָן³¹ וְהָאָנָשִׁים מִלְמַטָּן, כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיוּ מְעַרְבֵּינִי³². וְכֵן גְּדוֹל הָיָה בְּצֵד הָעֶזְרָה בְּצִפּוֹנָהּ מִבְּחוּץ, בֵּין הָעֶזְרָה וְהַחֵיל, וְהָיָה בְּנוֹי כְּפָה³³ וּמִקָּף רְבִידִין³⁴ שֶׁל אֶבֶן, וְהוּא הָיָה נִקְרָא "בֵּית הַמוֹקֵד"³⁵. וְשָׁנִי פְתָחִים הָיוּ לוֹ: אֶחָד פְּתוּחַ לְעֶזְרָה, וְאֶחָד פְּתוּחַ לַחֵיל.

(31) כשישבוט על הגזזוטרא. (32) בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. (33) גג עגול. (34) איצטבאות. (35) [בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים].

י. וְאַרְבַּע לִשְׁכוֹת הָיוּ בּוֹ³⁶: שְׁתֵּים קֹדֶשׁ וְשְׁתֵּים חֵלִי³⁷. וְרֹאשֵׁי פֶסְפָּסִין³⁸ מְבַדִּילִין בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהַחֵל. וְמָה הָיוּ מְשֻׁמָּשׁוֹת? מְעַרְבֵּית-דְּרוֹמִית - לִשְׁפַת הַטְּלָאִים³⁹; וְדְרוֹמִית-מְזֻרְחִית - לִשְׁפַת עוֹשֵׂי לֶחֶם הַפָּנִים⁴⁰; מְזֻרְחִית-צִפּוֹנִית - בָּהּ גָּנְזוּ בֵּית חֲשֻׁמוֹנִי אֲבֵנֵי מִזְבֵּחַ שֶׁשָּׁקְצוּם מִלְכֵי יוֹן⁴¹; צִפּוֹנִית-מְעַרְבִית - בָּהּ יוֹרְדִין לְבֵית הַטְּבִילָה⁴².

(36) בבית המוקד. (37) שבית-המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש. (38) חתיכות עצים מבדילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. (39) שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה בקודש. (40) בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". (41) כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גנזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. (42) כהן שראה קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול.

יא. הַיּוֹרֵד לְבֵית הַטְּבִילָה מִלְשָׁפָה זֶה הָיָה הוֹלֵךְ בְּמִסְבָּה⁴³ הַהוֹלֶכֶת פֶּתַח הַמִּקְדָּשׁ כְּלוּ, וְהַנִּזְרוֹת דוֹלְקוֹת מִפָּאֵן וּמִפָּאֵן עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְבֵית הַטְּבִילָה. וּמִדּוֹרָה הָיְתָה שָׁם⁴⁴, וְכֵן הִפְסֵא שֶׁל כְּבוֹד⁴⁵. וְזֶהוּ כְּבוֹד⁴⁶: מִצָּאוֹ נֶעוֹל בְּיָדוֹ שֵׁשׁ שָׁם אָדָם.

(43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". (44) בלשכה שהייתה בצפונות מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם.

יב. אֲרֹךְ הָעֶזְרָה מִן הַמְּזֻרָה לְמַעַרְב מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וְשֶׁבַע⁴⁷, וְזֶהוּ חֲשֻׁבוֹן: מִכְתָּל מְעַרְבֵי שֶׁל עֶזְרָה⁴⁸ עַד כְּתָל הַהֵיכָל - אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה. וְאֲרֹךְ הַהֵיכָל כְּלוּ⁴⁹ - מֵאָה אַמָּה⁵⁰. בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ - שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים. הַמְּזֻרָה - שְׁתֵּים וּשְׁלֹשִׁים. מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים, וְהוּא הַנִּקְרָא עֶזְרַת כְּהֲנִים - אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה. מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַנִּקְרָא עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל - אַחַת-עֶשְׂרֵה אַמָּה.

(47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. (48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (50) עם עובי הכתלים שבאמצע.

יג. וְרֹחַב הָעֶזְרָה מִן הַצִּפּוֹן לְדְרוֹם מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים וְחֲמִשׁ, וְזֶהוּ חֲשֻׁבוֹן: מִכְתָּל צִפּוֹנִי⁵¹ עַד בֵּית הַמְּטַבְּחִים - שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת. בֵּית הַמְּטַבְּחִים⁵² - שְׁתֵּים-עֶשְׂרֵה אַמּוֹת וּמִחְצָה, וְשָׁם תּוֹלִין וּמִפְּשִׁיטִין אֶת הַקֹּדֶשִׁים בְּצִדוֹ⁵³.

(51) שם משנה ב: "מן הנסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות". (52) הם הנסין הנ"ל. (53) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בצידו מקום השלחנות וכו'"].

יד. מְקוֹם⁵⁴ הַשְּׁלַחְנוֹת - שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת, וְכוּ שְׁלַחְנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ⁵⁵, שֶׁמִּנְחִין עֲלֵיהֶן הַנִּתְחִים⁵⁶ וּמִדִּיחִין⁵⁷ אֶת הַבָּשָׂר⁵⁸ לְבִשְׁלוֹ⁵⁹. וְשְׁמוֹנֶה שְׁלַחְנוֹת הָיוּ. וּבְצֵד מְקוֹם הַשְּׁלַחְנוֹת מְקוֹם הַטְּבָעוֹת⁶⁰ - אֲרֵבַע וְעֶשְׂרִים אַמָּה, וְשָׁם שׁוֹחֲטִין אֶת הַקֹּדֶשִׁים⁶¹.

(54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לנסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השולחנות לנסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (55) ולא עשאוים של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (57) מקור הדחה זו בחולין קיג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לעניין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. (58) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו.

25 לְשָׁכוֹת אֲחֵרוֹת הָיוּ שֵׁם בַּעֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל: אַחַת מִיָּמִין
26 שַׁעַר מִזְרָחִי, וְהָיָה לְשַׁכַּת פִּינְחָס⁷⁵ הַמְּלִבִּישׁ⁷⁶; וְאַחַת
27 מִשְּׂמָאלוֹ, וְהָיָה לְשַׁכַּת עֹזִיָּה חֲבִיתִין⁷⁷.

במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק א משנה ד נמנו שתיים נוספות: לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. (66) "פרוה שם איש אמגושי (מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". (67) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"ב לשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרוה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. (68) היינו הכרס. (69) כמין כבש בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. (70) נקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. (71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". (72) שבחצי של קודש אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. (73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. (74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. (75) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פינחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון-ראשון ועל אחרון-אחרון. (76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". (77) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרייה חביתין.

פרק ששי

(1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה קרקע ההיכל יותר ממקומות אחרים שם.

28 א. הַמִּקְדָּשׁ כָּלוּ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר, אֲלָא בְּמַעְלָה
29 הָהָר. כְּשֶׁאֵדָם נָכַס מִשַּׁעַר מִזְרָחִי שֶׁל הַר הַבֵּית,
30 מִהֶלֶךְ עַד סוֹף הַחֵיל בְּשׁוּהוֹ, וְעוֹלָה מִן הַחֵיל
31 לְעִזְרוֹת-הַנְּשִׁים בְּשָׁתִים-עָשָׂרָה מַעְלוֹת. רוֹם² כָּל
32 מַעְלָה חָצִי אֲמָה, וְשִׁלְחָה³ חָצִי אֲמָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המקדש כולו לא היה במישור אלא במעלה ההר בו". וממשיך לפרט את העליות מהחיל לעזרת הנשים, וממנה לעזרת ישראל, ומשם אל האולם והמזבח. ולכאורה, לשם מה הקדים שהמקדש היה במעלה ההר, והלא זה מובן מהפירוט הנ"ל שהבא למקדש עולה מעזרת נשים לעזרת ישראל וכו'.

ואין לומר שכוונת הרמב"ם ב"מעלה ההר" לומר שהוא

ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבולו רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שווראי מודח בעזרה]. (59) שדווקא לבשלו צריך הוא הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. (60) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". (61) כלומר, קדשי קדשים ששחיתם בצפון, אבל קדשים קלים ששחיתם בכל מקום בעזרה.

1 טו. וּבֵין מְקוֹם הַטְּבָעוֹת וְהַמִּזְבֵּחַ - שְׁמֹנֶה אַמּוֹת.
2 וְהַמִּזְבֵּחַ - שְׁתֵּים וְשָׁלֹשִׁים. וְהַכֶּבֶשׂ - שְׁלֹשִׁים⁶². וּבֵין
3 הַכֶּבֶשׂ וְלִכְתֹּל דְּרוֹמִי - שְׁתֵּים-עָשָׂרָה אֲמָה וּמִחְצָה.
4 מִכְתֹּל צְפוֹנִי שֶׁל עֲזָרָה עַד כְּתֹל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא רַחֵב
5 - שְׁשִׁים וּמִחְצָה⁶³. וּכְנֻגְדוֹ מִכְתֹּל הָאוֹלָם עַד כְּתֹל
6 מִזְרָחִי שֶׁל עֲזָרָה שֶׁהוּא אֶרֶץ - שֵׁשׁ וְשָׁבְעִים⁶⁴.

(62) הכבש היה ארכו שלושים ושתיים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלושים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סובב. (63) שהרי כל הרוחב מאה ושלושים וחמש, צא מהן שישים ושתיים אמה של מזבח וכבש, ושתיים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (64) הא כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלושים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש.

7 טז. כָּל הַמִּרְבֵּעַ הַזֶּה הוּא הַנִּקְרָא צְפוֹן, הוּא הַמְּקוֹם
8 שְׁשׁוֹחֲטִין בוֹ קְדָשֵׁי-קְדָשִׁים.

9 יז. שְׁמוֹנֶה⁶⁵ לְשָׁכוֹת הָיוּ בַּעֲזֵרַת יִשְׂרָאֵל: שֵׁשׁ
10 בַּצְּפוֹן, וְשֵׁשׁ בַּדְּרוֹם. שְׁבָדָרוֹם: לְשַׁכַּת הַמֶּלַח,
11 לְשַׁכַּת הַפְּרוֹה, לְשַׁכַּת הַמְּדִיחִין. לְשַׁכַּת הַמֶּלַח - שֵׁם
12 נוֹתָנִין מֶלַח לְקָרְפָן; לְשַׁכַּת הַפְּרוֹה⁶⁶ - שֵׁם מוֹלְחִין
13 עוֹרוֹת הַקְּדָשִׁים⁶⁷, וְעַל גִּגֵּה הָיְתָה בֵּית טְבִילָה לְכַהֵן
14 גָּדוֹל בְּיוֹם-הַכִּפּוּרִים; לְשַׁכַּת הַמְּדִיחִין - שֵׁם הָיָה
15 מְדִיחִין קָרְבֵי הַקְּדָשִׁים⁶⁸, וּמִשָּׁם מִסְבָּה⁶⁹ עוֹלָה לְגַג
16 בֵּית-הַפְּרוֹה. וְהַשֵּׁלֶשׁ שְׁבָצָפוֹן: לְשַׁכַּת הַגְּזִית⁷⁰,
17 לְשַׁכַּת הַגִּלָּה, לְשַׁכַּת הָעֵץ. לְשַׁכַּת הַגְּזִית - שְׁבָה
18 סִנְהֶדְרִי גָדוֹלָה יוֹשְׁבֶתָהּ⁷¹. וְחִצְיָה הָיָה קֹדֶשׁ, וְחִצְיָה
19 הָיָה חָל. וְלֹא שְׁנֵי פְתָחִים: אֶחָד לְקֹדֶשׁ וְאֶחָד לְחָל.
20 וּבְחִצֵּי שֶׁל חָל הָיוּ הַסִּנְהֶדְרִין יוֹשְׁבִין⁷². לְשַׁכַּת הַגִּלָּה
21 - שֵׁם הָיְתָה בּוֹר שְׁמִמְלָאִין מִמֶּנּוּ בְּגִלָּה⁷³, וּמִשָּׁם
22 מִסְפָּקִין מִים לְכָל הָעֲזָרָה. וְלְשַׁכַּת הָעֵץ⁷⁴ הָיְתָה
23 אַחֲרֵי שְׁתֵּיהֶן, וְהָיָה הָיְתָה לְשַׁכַּת כְּהֵן גָּדוֹל, וְהָיָה
24 הַנִּקְרָא לְשַׁכַּת פְּרִהֲדִין. וְגַם שְׁלֹשֶׁת שָׁוָה. וְשְׁתֵּי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

11 וְלִמְצַחַת בְּשֹׁה. וְעוֹלָה מִשֶּׁם לְאוֹלָם בְּשָׁתִים-עֶשְׂרֵה
12 מַעֲלֹת. רוֹם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אִמָּה, וְשְׁלֹחָה חֲצִי
13 אִמָּה⁸. וְהָאוֹלָם וְהַהִיכָל כֻּלּוֹ בְּשֹׁה.

(7) מדות פ"ג משנה ו. (8) במשנה שם: "ושלחה אמה", אבל בספרים אחרים כלשון רבינו (עיי' שינויי נוסחאות שם. וכן הוא ביומא טז. ועיי' כסף-משנה).

14 ה. נִמְצָא גִבָּה קָרַע הַהִיכָל עַל קָרַע שְׁעַר הַמִּזְרָח
15 שֶׁל הַר הַבֵּית שְׁתִּים וְעֶשְׂרִים אַמּוֹת⁹. וְגִבָּה שְׁעַר הַר
16 הַבֵּית עֶשְׂרִים אַמּוֹת¹⁰. לְפִיכָף הָעוֹמֵד כְּגֵד שְׁעַר
17 הַמִּזְרָח אֵינוֹ רוֹאֶה פֶּתַח הַהִיכָל¹¹. וּמִפְּנֵי זֶה¹² עָשׂוּ
18 כְּתָל שְׁעַל-גִּבֵּי שְׁעַר זֶה נְמוּדָה, כְּדֵי שִׁיחָא כְּהֵן הָעוֹמֵד
19 בְּהַר הַמִּשְׁחָה¹³ רוֹאֶה¹⁴ פֶּתַח הַהִיכָל¹⁵ בְּשָׁעָה שְׁמֹנֶה
20 מִדָּם הַפָּרָה¹⁶ נִכַּח הַהִיכָל¹⁷.

(9) הא כיצד? עזרת נשים גבוהה מהר הבית בשש אמות (למעלה הלכה א), עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים בשבע אמות וחצי (למעלה הלכה ב), עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל בשתי אמות וחצי (למעלה הלכה ג) והאולם גבוה מעזרת הכהנים בשש אמות (למעלה הלכה ד) הרי ביחד עשרים ושתיים אמות. (10) מדות פ"ב משנה ג. (11) שהרצפה שלו גבוהה בשתי אמות יותר. (12) שם משנה ד. (13) הר הזיתים שבמזרח בית-המקדש, ופני הכהן למערב. (14) ממעל לכותל הר-הבית. (15) כמו שכתוב (במדבר יט, ד) והזה אל נכח פני אהל מועד וגו'. (16) פרה אדומה. (17) בפרה פ"ג משנה ט שנינו: "כנגד בית קרשי הקדשים", וגם רבינו כתב כן בפ"ג מהלכות פרה הלכה ב. ובתוספות חדשים בפרה שם כתב ששניהם אמת, וצריך שיראה את קרש-הקדשים מבעד להיכל.

21 ו. וְלִשְׁכוֹת¹⁸ הָיוּ שָׁם תַּחַת עֲזֹרַת יִשְׂרָאֵל פְּתוּחוֹת
22 לְעֲזֹרַת-הַנָּשִׁים, שָׁשֶׁם הַלְוִיִּים נוֹתְנִין הַפְּנֹרוֹת
23 וְהַנְּבָלִים וְהַמְצַלְתִּים וְכָל כְּלֵי הַשִּׁיר. וְעַל הַדּוֹכָן¹⁹
24 הָעוֹלָה מִעֲזֹרַת יִשְׂרָאֵל לְעֲזֹרַת-הַכֹּהֲנִים הָיוּ הַלְוִיִּים
25 עוֹמְדִים בְּשָׁעָה שְׁאוּמְרִים שִׁירָה עַל הַקָּרְבָּן²⁰.

(18) שם משנה ו. (19) ערכין יג: והנה, יש מקומות בתלמוד שהדוכן נקרא מקום שהכהנים עומדים לברך את העם (חגיגה טז. ר"ה לא: ועוד), ופעמים שנקרא כן המקום שהלויים עומדים בשיר על הקרבן (יומא כ: ושם נג. וערכין יג: ועוד). והנראה, כי הדוכן הוא איצטבא שעומדים עליה, ועיקרה הונח על מקום שהלויים עומדים עליו בכלי שיר, והושאל גם למקום שהכהנים עומדים עליו לברך את העם. ושוב הושאל שם זה לקרוא לנשיאות כפים בשם דוכן (הר המוריה). (20) "ומתי אומר שירה? על כל עולות הציבור החובה, ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין" (פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב).

26 ז. הַלִּשְׁכוֹת²¹ הַבְּנוּיֹת בַּקֹּדֶשׁ וּפְתוּחוֹת לַחַל: אִם הָיוּ
27 גְּבוּלָתֵיהֶן שְׁוִין עִם קָרַע הָעֲזָרָה - תּוֹכֵן חַל וְגִבּוּלָתֵיהֶן
28 קָדֵשׁ; וְאִם אֵינָן שְׁוִין - אַף גְּבוּלָתֵיהֶן חַל, שֶׁהַגִּבּוּל
29 וְהָעֲלִיּוֹת לֹא נִתְקַדְּשׁוּ²². לְפִיכָף²³ גִּבִּים אֱלוֹ אֵין

בדווקא, ובית המקדש במעלה ההר היא לעיכובא, כי צריך ביאור מהיכן המקור לכך, ובפרט שהרי "הדברים שהם עיקר בבית... קודש וקודש הקדשים...אולם ועזרה הם בדוגמת המשכן, והמשכן היה במישור דווקא ולא במעלה ההר.

לכן צריך לומר, שאין בכוונתו לפסוק הלכה, שהמקדש צריך להיות במעלה ההר, אלא שכך היא המציאות בפועל. ומה שפתח בהקדמה זו, יש לומר בפשטות, שמדבר בתחילה בכללות הענין ואח"כ הפרטים שבו כדי להקל על הלומד, כמו שברבי מקומות מקדים את המספר הכללי - לתועלת הזכרון.

ובפנימיות העניינים, ישנה הוראה בקשר למקדש הפרטי, שהכניסה צריכה להיות באופן שמעלה ומרומם את עצמו ואת חלקו בעולם, עד שהעולם כולו נהיה דירה לו יתברך. ואף שאינו דין לעיכובא, מכל-מקום כך היא המציאות שהמקדש היה במעלה ההר, והנכנס בו מהלך כו' ועולה כו'. וההסברה בזה: מלשון הרמב"ם משמע שסדר ביאת המקדש היא באופן של עליה אחר עליה, וכך הוא גם בסדר העבודה הרוחנית שיהיה באופן של מהלך ועולה, מהלך ועולה. וגם לאחר ההגעה למקום הכי גבוה, הרי זה רק בנוגע למצב בהווה, ובוודאי שלגבי העילוי שיבוא בעתיד נחשבת דרגתו עכשיו לחסרון, ולכן זקוק תחילה לשלימות בבניית ותיקון המקדש וכליו (בדרגה נעלית יותר) ואח"כ תהיה ביאת המקדש בשלימות הדרושה בעילוי אחר עילוי עד אין סוף.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן טו)

(2) גובה. מדות פ"ב משנה ג. (3) משך רוחב המעלה, דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה, וארכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום (רש"י יומא טז.), ולשון שלחה כדנתיא (בבא קמא ב:;) ושלח (את בעירה – שמות כב, ד) זה הרגל, וכן הוא אומר (ישעיה לב, כ) משלחי הרגל (תיו"ט מדות שם).

1 ב. וּמִהֶלֶךְ⁴ כָּל עֲזֹרַת-הַנָּשִׁים בְּשֹׁה, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה
2 לְעֲזֹרַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא תַּחֲלַת הָעֲזָרָה בְּחִמֵּשׁ-עֶשְׂרֵה
3 מַעֲלֹת. רוֹם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אִמָּה, וְשְׁלֹחָה חֲצִי
4 אִמָּה.

(4) מדות שם משנה ה.

5 ג. וּמִהֶלֶךְ⁵ כָּל עֲזֹרַת יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁה, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה
6 לְעֲזֹרַת הַכֹּהֲנִים בְּמַעֲלָה גְּבוּלָה אִמָּה. וְעַלֶּיהָ דּוֹכָן⁶,
7 יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מַעֲלֹת. רוֹם כָּל מַעֲלָה חֲצִי אִמָּה,
8 וְשְׁלֹחָה חֲצִי אִמָּה. נִמְצָא עֲזֹרַת-הַכֹּהֲנִים גְּבוּלָה עַל
9 שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחְצָה.

(5) שם משנה ו. (6) איצטבא. ועליו היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה (להלן הלכה ו).

10 ד. וּמִהֶלֶךְ⁷ כָּל עֲזֹרַת-הַכֹּהֲנִים וְהַמִּזְבֵּחַ וּבֵין הָאוֹלָם

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ה' כסלו - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) שבועות יד. במשנה. (41) ירושלים. (42) ללמדך שאף לדורות אין להוסיף אלא על-ידי אלו (שם יט: טו.). (43) נוסף לזה שהיה נביא, זבחים קא.

19 **יב. וְכִיצַד** ⁴⁴ **מוֹסִיפִין עַל הָעֵיר?** ⁴⁵ **עוֹשִׂין בֵּית-דִּין שְׁתֵּי תוֹדוֹת,** ⁴⁶ **וְלוֹקְחִין לָחֶם חֻמֵּץ שְׁבָעִים,** ⁴⁷ **וְהוֹלְכִים בֵּית-דִּין אַחֵר שְׁתֵּי תוֹדוֹת,** ⁴⁸ **וְשְׁתֵּי תוֹדוֹת זֶה אַחֵר זֶה,** ⁴⁹ **וְעוֹמְדִין בְּכַנּוּרוֹת וּבְנִבְלִים** ⁵⁰ **עַל כָּל פָּנֶה וּפָנֶה וְעַל כָּל אֶבֶן (וְאֶבֶן) ⁵¹ [גְּדוֹלָה] שֶׁבִירוּשָׁלַם,** **וְאוֹמְרִי:** **"אֲרוּמְמָךְ ה' כִּי דִלִּיתָנִי וְגו'."** ⁵² **עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְסוֹף הַמָּקוֹם שֶׁמִּקְדָּשִׁין אוֹתוֹ,** **וְעוֹמְדִין שָׁם. וְאוֹכְלִים שָׁם לֶחֶם תּוֹדָה אַחַת מִשְׁתֵּי תוֹדוֹת,** **וְהַשְׁנִיָּה נִשְׂרָפָה.** ⁵³ **וְעַל-פִּי הַנְּבִיא שׁוֹרְפִין אֶת זֶה וְאוֹכְלִין אֶת זֶה.**

44) שבועות יד. במשנה. (45) ירושלים. (46) במשנה שם. (47) כלומר, מה שאמרנו "שתי תודות", אין הכוונה אלא ללחם החמץ שבהן (שם טו. בגמרא), היינו שני לחמי החמץ המורמים לכהן משתי קרבנות תודה. ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא (תפארת ישראל שם). (48) שם טו: בגמרא בפירוש דברי המשנה. (49) גמרא שם. כלומר, שני כהנים היו נושאים אותן זה אחר זה (ראה רש"י שם). ובמשנה שם לפי הספרים שלפנינו: "וכל ישראל אחריהם", אבל בכמה נוסחאות נשמטו הדברים הנ"ל. (50) כלי שיר. ברייתא שם. (51) בברייתא שם: "כל אבן גדולה". (52) הוא מזמור שיר חנוכת הבית. והנה בברייתא שם אמרו: "ת"ר שיר של תודה בכינורות ובנבלים וכו' אומר ארוממך וכו', ופירש"י שיר של תודה היו אומרים שם בכינורות, ומהו שיר של תודה מזמור לתודה. ורבינו השמיט מזמור לתודה, מפני שמפרש שמה שאמרו בסוף "ואומר ארוממך", זהו פירוש למה שאמרו בתחילה "שיר של תודה" (משנה-למלך). ובברייתא שם אמרו שאומרים גם שיר של פגעים, היינו יושב בסתר עליון וגו', אבל כל זה אינו אלא בבית שני, שהיו מצירים להם בשעת הבנין, וכן הוא בתוספות שם ד"ה עד (משנה-למלך). (53) במשנה שם: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת", אבל לפי מסקנת הגמרא (שם טו: טז.) שאין טעם בדבר אלא על-פי נביא נאכלת ועל-פי נביא נשרפת, פנימית וחיצונה לא דוקא, אלא כמו שיאמר נביא (כסף-משנה).

29 **יג. וְכֵן אִם הוֹסִיפוּ עַל הָעֵזְרָה,** ⁵⁴ **מִקְדָּשִׁין אוֹתָהּ בְּשִׁירֵי הַמִּנְחָה. מֵה יְרוּשָׁלַם תּוֹדָה שְׁנָאֲכִלָּת בָּהּ מִקְדָּשָׁתָה,** **אִף הָעֵזְרָה שִׁירֵי הַמִּנְחוֹת שְׁאִין נֶאֱכָלִין אֶלָּא בָּהּ הֵן שֶׁמִּקְדָּשִׁין אוֹתָהּ בָּהֶן. וְאוֹכְלִין אוֹתָן בְּסוֹף הַמָּקוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ.** ⁵⁵

54) מימרא של רמי בר חמא שם טו. (55) נראה מדברי רבינו שאין המקום מתקדש אלא על-ידי האכילה. וכן נראה ממה שכתב בהלכה הקודמת "עד שמגיעין לסוף המקום שמקדישין אותו ועומדין שם ואוכלים שם לחם תודה". וכדעת רבו הר"י מיגש (מובאת ברשב"א שם).

34 **יד. כָּל מָקוֹם שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בְּכָל אֱלוֹ וְכַסְדֵּר הָיָה -**

1 **אוֹכְלִין שָׁם קְדָשֵׁי-קְדָשִׁים,** ²⁴ **וְלֹא שוֹחֲטִין קְדָשִׁים קָלִים.** ²⁵

(21) פסחים פה: פו. (22) בקדושת העזרה. וראה בהר המוריה. (23) פסחים שם. (24) שנאכל רק בעזרה. (25) כל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת, נקראים "קדשי קדשים". ו"שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח, נקראים קדשים קלים" (פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז).

3 **ח. הֵיךְ בְּנוֹיֹת לַחֹל וּפְתוּחוֹת לְקֹדֶשׁ?** ²⁷ **תוֹכֵן קֹדֶשׁ לְאֲכִילַת קְדָשֵׁי-קְדָשִׁים,** ²⁸ **אֲבָל אֵין שוֹחֲטִין שָׁם קְדָשִׁים קָלִים, וְהַנֶּכֶס לְשָׁם בְּטֻמְאַה - פְּטוּר.** ²⁹

26) זבחים נו. (27) לעזרה. (28) שריבתה התורה חצרות הרבה לאכילת קדשי קדשים, אף-על-פי שאין דינם כעזרה ממש (זבחים שם). (29) אבל אסור (זבחים שם). (30) שאפילו לכתחילה מותר הטמא להיות שם.

7 **ט. הַמִּתְחַלֵּט ³¹ הַפְּתוּחוֹת לְעֵזְרָה - קֹדֶשׁ,** ³² **וְהַפְּתוּחוֹת לְהַר הַבַּיִת - חָלָל.** ³³ **הַחֲלוּנוֹת ³⁴ וְעַבֵּי הַחוֹמָה - כָּלפָּנִים,** ³⁵ **בֵּין לְאֲכִילַת קְדָשֵׁי-קְדָשִׁים בֵּין לְטֻמְאַה.**

(31) המערות - פסחים פו. (32) בקדושת העזרה. (33) אין עליו קדושת עזרה. (34) שם פה: (35) כתב הראב"ד בהשגות: "בשששים לקרקע העזרה, ומשכחת להו בכר שורא". וכן הוא בגמרא פסחים שם. ורבינו השמיט כאן דברים אלו, כנראה, משום שסמך על מה שכתב למעלה הלכה ז בלשכות (כסף-משנה). אולם, הגר"א בביאורו לאו"ח סימן נה ס"ק כו, כתב שרבינו לא גרס כל סוגיא זו בפסחים שם.

10 **י. בֵּית-דִּין ³⁶ שִׁירָצוּ ³⁷ לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַם אוֹ לְהוֹסִיף עַל הָעֵזְרָה - מוֹסִיפִין. וְיֵשׁ לָהֶם לְמִשְׁךְ הָעֵזְרָה עַד הַמָּקוֹם שִׁירָצוּ מֵהַר הַבַּיִת,** ³⁸ **וְלְמִשְׁךְ חוֹמַת יְרוּשָׁלַם עַד מָקוֹם שִׁירָצוּ.** ³⁹

(36) של שבעים ואחד (להלן הלכה יא). (37) כתבו בתוספות (זבחים לג. ד"ה וליעבד) שאין מוסיפין על העזרות אלא-אם-כן מצאו פסוק שצריכים להוסיף, שהרי נאמר (דברי הימים-א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" ומכאן למדו בכמה מקומות בתלמוד (זבחים שם, וסוכה נא:) שאין להוסיף כלום על העזרה. יש להעיר כי רבינו לא הזכיר כלל את האיסור הזה של הוספה על ההיכל והעזרות (יריעות שלמה). (38) כאן הגביל רבינו על עד הר הבית, ורמז לזה ממה שנאמר (בראשית כב, יד): "בהר ה' יראה", שעל ההר אין רשות להוסיף (אור שמח). (39) בלי שום הגבלה. וראה למעלה בהוספה על העזרה.

14 **יא. אֵין מוֹסִיפִין ⁴⁰ עַל הָעֵיר ⁴¹ אוֹ עַל הָעֵזְרוֹת אֶלָּא עַל-פִּי הַמֶּלֶךְ, וְעַל-פִּי נְבִיא, וּבְאוֹרֵים וְתַמִּים, וְעַל-פִּי סִנְהֶדְרִין שֶׁל שְׁבָעִים וְאַחַד זָקֵנִים. שְׁנָאֲמַר: "כָּל אִשָּׁר אֲנִי מֵרָאָה אוֹתָהּ, וְכֵן תַּעֲשׂוּ."** ⁴² **לְדוֹרוֹת. וּמִשָּׁה רַבְּנָה מִלֵּךְ הָיָה.** ⁴³

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קכז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בחזקה שהחזיקו בה, ולפיכך כל מקום שהחזיקו בו עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השניה הוא מקודש היום כו".
ויש להקשות, כיון שקדושה שקידש עזרא היתה לשעתה ולעתיד-לבוא, כלומר שהיה בכוחו לקדש את ארץ ישראל בקדושה לעולם, מדוע קידש רק חלקים מסויימים ולא קידש את כולה.

והביאור בזה: עליית עזרא היתה על-ידי רשותו של כורש להחזיק בארץ, ולכן לא יכול היה עזרא לעשות פעולות נוספות בחזקת וקידוש הארץ יותר מכפי המוכרח ללא רשותו של כורש, מה גם שידע שלעתיד-לבוא יקדשו הכל.

גם צריך להבין, מהי המעלה בקדושת עזרא בכיבוש וחזקה על קדושת יהושע על-ידי "כיבוש רבים", הרי גם בזמן יהושע היתה חזקה לאחר הכיבוש, וכקושיית ה'כסף משנה' כאן "מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש".

ויש לומר: קנין תלוי בכוונה לקנות, וגדולה מזה מצינו שאם החזיק בנכסי הגר ואח"כ עשה קנין אחר, בטלה החזקה. ולכן, כיון שכבר קנו בכיבוש, הרי מה שהחזיקו אח"כ לא היה לשם קנין, וממילא איננו קנין של חזקה.

וההוראה מגודל מעלתה של חזקה, שממנה לומדים לכל פעולה ופעולה של יהודי בענייני קדושה, שאם יש בה תוקף של "חזקה" יש בה ענין נצחי לעד ולעולמי עולמים, ואין אף אחד בעולם שיכול לבטלה.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן טז)

(64) פ"א מהלכות תרומות הלכה ה. (65) וכן מפורש בדברי הימים ב' ז, טז "והקדשתי את הבית הזה וכו' עד עולם".
ושם ל, ח "למקדשו אשר הקדיש לעולם" (אור שמח).
ובשבועות טז: "מקדש שקדושתו קדושת עולם" (מהרי" קורקוס בשם בעה"ת, ועיין שם בתוספות ד"ה קדושתו).
וראה להלן פ"ז הלכה ז. (66) מגילה כח. במשנה. (67) בדפוס רומי: "ששוממין", וכן הוא במשנה שם. (68) ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה, ובהוספה שם. (69) ש"ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שביבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים" (הלכות תרומות שם הלכה ב).
(70) כלומר, צירפו את כל החזקות של כל אחד ואחד לחזקה כללית, עבור כלל ישראל, ובה קדושה. (71) [לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר – פ"א מהלכות תרומות הלכה י. ועיין שם בהלכה ה ובהערה נוספת שם].
(72) (פרק א הלכה כו, שתרומות ומעשרות בזמן הזה אינן אלא מדרבנן, כיון שלא באו כולם לארץ ישראל. ומכיון שלא הוסיף רבינו גם "ובהלכות שמיטה ויובל", נראה שדעתו ששביעית הארץ מן התורה אף בזמן הזה, וכדעת הכסף-משנה בשיטת רבינו בפ"י מהלכות שמיטה הלכה ט. וכן נראה מדבריו בספר המצוות, עשה קלה (ראה "ספר המצוות לעם" שם הערה נוספת תקצו) ובפירוש רבינו

1 אין קדוש גמור⁵⁶. וזה שעשה עזרא⁵⁷ שתי תודות -
2 זכרון הוא שעשה⁵⁸, לא במעשיו נתקדש המקום,
3 שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותמים⁵⁹. ובמה
4 נתקדשה? בקדשה ראשונה שקדשה שלמה, שהיא
5 קדש העזרה וירושלים לשעתה, וקדשן לעתיד
6 לבוא⁶⁰.

(56) משמע שקצת קדושה יש, ובמהרי"ט (ח"ג סימן לג) כתב שאם נתקדש שלא במלך ואורים-ותומים אף-על-פי-כן יש בה קדושה מדרבנן. [וכן נראה מלשון המשנה (שם יד): "וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה" – משמע שחייב אין שם, אבל איסור יש]. (57) נחמיה יב, לא. (58) שם טז. בגמרא לדעת רב הונא. (59) ש"אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש" (למעלה פ"ד הלכה א). (60) שם.

7 טו. לפיכך⁶¹ מקריבין הקרפנות בלן אף-על-פי
8 שאין שם בית בנוי⁶²; ואוכלין קדשי-קדשים בכל
9 העזרה אף-על-פי שהיא חרבה ואינה מקפת
10 במחצה; ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל
11 ירושלים אף-על-פי שאין שם חומות; שהקדשה
12 [ה]ראשונה⁶³ קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.

(61) מגילה י. בברייתא. (62) (אבל מזבח – צריך. ראה למעלה פ"ב הלכה ד, ובפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה א). (63) שנתקדשה בימי שלמה.

13 טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה
14 ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ-
15 ישראל, לענין שביעית ומעשרות וכיצא בהן, לא
16 קדשה לעתיד לבוא?⁶⁴ לפי שקדשת המקדש
17 וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה⁶⁵;
18 והרי הוא אומר: "והשמותי את מקדשיכם", ואמר
19 חכמים⁶⁶: אף-על-פי ששמומין⁶⁷, בקדשתן הן
20 עומדים; אבל חייב הארץ בשביעית ומעשרות
21 אינו אלא מפני שהיא כפוש רבים⁶⁸, וכיון שגלגלה
22 הארץ מידיהם בטל הכפוש ונפטרה מן התורה
23 ממעשרות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ-
24 ישראל⁶⁹. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה
25 בכפוש, אלא בחזקה שהחזיקו בה⁷⁰, ולפיכך כל
26 מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא
27 השניה - הוא מקדש היום, ואף-על-פי שגלגלה
28 הארץ ממנו⁷¹, וחייב בשביעית ומעשרות על הדרך
29 שבארנו בהלכות תרומה⁷².

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד-לבוא ... לענין שביעית ומעשרות.. לא קדשה לעתיד-לבוא.."

וממשיך "וכיון שעלה עזרא, לא קידשה בכיבוש אלא

שאר השערים" (פירוש המשנה' מדות, שם). (ומתוך שרבינו העתיק הלכה זו כאן, נראה שהוא סובר שאף זה ממדת היראה והכבוד שיכנס דרך ימין). (14) שהוא אבל או מנודה, כדלהלן. (15) שאם נכנס מן המזרח, פונה אל הדרום. (16) מכאן שגם איטר מקיף בימין של כל העולם, שאם לא כן, מה שאלה היא זו? שמה איטר הוא ('מגן אברהם' סי' תרנא ס"ק כא). (17) אם היה עונה שהוא אבל. (18) כן אומרים לו השומעים. (19) אם היה עונה שהוא מנודה. (20) כן עונים לו. (21) כדעת רבי יוסי במשנה, שם.

ד. פל שהשלים²² עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו להיכל, אלא מהלך אחורנית מעט מעט, ומהלך פנחת על צדו²³, עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי מעמד²⁴ ולוים מזדקקין כף הם יוצאין מן המקדש, כמי שפוסע אחר תפלה לאחוריו²⁵. פל זה ליראה מן המקדש.

(22) יומא נג א. (23) כן הוא ביומא, שם: "מצדד פניו והולך". (24) "אי-אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, וקרבות הציבור הם קרבן של כל ישראל, ואי-אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת הקרבן, לפיכך תיקנו נביאים הראשונים שיבחרו מישראל כשרים ויראי חטא, ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבות, והם הנקראים אנשי מעמד" (פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א). (25) כמפורש ביומא נג, ב. ובפ"ה מהל' תפלה ה"י. ונראה שגם בתפלה מותר לו ללכת על צדו כמו במקדש ('הר המוריה').

ה. לא יקל אדם את ראשו²⁷ פנגד שער מזרחי של עזרה, שהוא שער נקנור²⁸, מפני שהוא מכון פנגד בית קדש-הקדשים. וכל הנכנס לעזרה, יהלך פנחת²⁹ במקום שמתר לו להכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני ה', כמו שפאמר: "והיו עיני ולבי שם כל הימים". ומהלך באימה וביראה ורעדה, שפאמר: "בבית אלהים נהלך ברגש".

(26) ברכות נד, א - במשנה. (27) היינו שלא ינהג קלות ראש, ענינו שלא ירבה בשחוק ודברי שעשועים (פירוש המשניות לרבינו, שם). (28) רש"י שם פירש, דהיינו שער המזרחי של הר הבית. (29) כתב הראב"ד בהשגותיו: פירוש שלא ילך דרך הדיוטות. וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ח ('הר המוריה'). (ויתכן כי למד כן מפשטות דברי הכתוב קהלת ד, יז "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים", וראה בברכות כג).

ו. ואסור לכל אדם³⁰ לישוב בכל העזרה. ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית-דוד בלבד³¹, שפאמר: "ויבא המלך דוד וישב לפני ה'". והסנהדרין³² שהיו יושבין בלשכת הגזית, לא היו יושבין אלא בחציה של חל.

(30) יומא כה, א. ושם נסמן. ולא נתבאר אם איסור זה מן

לתלמוד מסכת שבת סח. - הוא הקטע "מפירוש קדמון למס' שבת" שבספר "מספרות הגאונים" הוצאת הר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמ' 192, וראה ב"חידושי הרמב"ם לתלמוד" (ההולך ונדפס) עמ' מז הערה 7).

פרק שביעי

1) יבואר בו כי מצות-עשה לירא מן המקדש, ומה היא היראה הזאת, ושאסור לישב בו, והחיוב לירא ממנו גם לאחר חורבנו.

א. מצות עשה ליראה מן המקדש², שפאמר: "וימקדשי תיראו". ולא מן המקדש אהה ירא³, אלא ממי שצוה על יראתו.

2) יבמות ו, א. ו'ספרא' קדושים פ"ז ה"ז. (3) שם ו, ב. ופירושו שם ה'תוספות' ד"ה יכול, שהכוונה שלא ישתחוה לו לשם אלהות.

ב. ואי זו היא יראתו? לא יפנס אדם להר הבית במקלו⁵ או במנעל שפרגליו או באפנדתו⁶ או באבק שעל רגליו או במעוות הצוררין לו בסדינו⁷. ואין צריך לומר שאסור לרק בכל הר הבית⁸, אלא אם נזדמן לו רק - מבליעו בכסותו⁹. ולא יעשה הר הבית דרך שיקנס מפתח זו יוצא מפתח שפנגדה פדי למצר הדרך¹⁰, אלא יקיפו מבחוץ. ולא יפנס לו אלא לדבר מצוה¹¹.

(4) 'ספרא' שם ה"ט, יבמות שם, וברכות נד, א. (5) המטה אשר בידו (פירוש המשנה, ברכות פ"ט ד"ה לא יקל). (6) "בגד שילבש האדם על בשרו להזיע בו ולא יטנף בגדיו החמודות בזיעה, ואין מנהג אדם לצאת בו לבדו עד שילבש עליו בגד אחר" (פירוש המשנה, שם). (7) ברכות סב, ב. וכתבו ה'תוספות' (ב"מ כו. ד"ה בהר) שלא אסרו אלא אם המעות בפרהסיא, אבל אם הן בצנעא - מותר. (8) בברכות שם: "ורקיקה מקל-וחומר ממנעל, ומה מנעל שאין בו דרך בזיון, אמרה תורה של נעלך מעל רגליך, רקיקה שהיא דרך בזיון - לא כל-שכן". (9) למד כן ממה שאמרו בברכות כד, ב - לענין עומד בתפלה וצריך לרוק ('הר המוריה'). (10) שם נד, א - במשנה. (11) כן הוא במגילה כה, ב - לענין בית הכנסת, שאין נכנסים בו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, וכל-שכן בבית המקדש (כסף-משנה).

ג. וכל הנכנסין¹² להר הבית - נכנסין דרך ימין, ומקיפין, ויוצאין דרך שפאל¹³; חוץ ממי שארעו דבר¹⁴, שהוא מקיף על השפאל¹⁵. לפיכך היו שואלין לו: "מה לך מקיף על השפאל?"¹⁶ "שפאני אבלי¹⁷". "השוכן בבית הזה ינחמך"¹⁸. "שפאני מנדה"¹⁹. "השוכן בבית הזה יתן בלבבך²⁰ ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך"²¹.

(12) מדות פ"ב מ"ב. (13) כגון מי שנכנס אל שער שושן הבירה (שבמזרח) אינו הולך לצד שער חולדה (שבדרום) אלא לצד שער טדי (שבצפון), וכן תקיש לכל הנכנס אל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

42) אפילו בחוץ לארץ. ואף-על-פי שקלות ראש לא נאסרה חוץ למקדש אלא בזמן שהמקדש קיים (למעלה ה"ח) – לעשות צרכיו שהוא גנאי יותר גדול, אסרו בכל מקום ואפילו בשעה שאין לנו מקדש ('הר המוריה'). 43) 'ירושלמי' ברכות פ"ט ה"ה.

י. ואסור לאדם⁴⁴ שיעשה בית תבנית היכל⁴⁵; 20
אכסדרה תבנית אולם⁴⁶; חצר פנגד העזרה⁴⁷; שלחן 21
בצורת שלחן; ומנורה בצורת מנורה⁴⁸. אבל עושה 22
הוא מנורה של חמשה קנים או של שמונה קנים⁴⁹, 23
או מנורה שאינה של מתכת⁵⁰ אף-על-פי שיש לה 24
שבעה קנים. 25

44) עבודה זרה מג, א. ואפשר שאינו אסור אלא מדרבנן, כל שלא התכוון לקדש ('קריית ספר'). 45) כשיעור גבהו ארכו ורחבו (שו"ע י"ד סי' קמא ס"ח). 46) אף-על-פי שאכסדרא אינה אלא שלשה דפנות, ואילו באולם היו ארבע דפנות – כיון שפתח האולם היה רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות, היה דומה לאכסדרה ('תוספות' מנחות כח: ד"ה אכסדרא). 47) כלומר, כתבנית העזרה, וכן בגמרא שם. 48) אף-על-פי שהיא בלא גביעים וכפתורים ופרחים, כיון שאינם מעכבים בה כשבאה משאר מתכות, כמפורש למעלה פ"ג ה"ד (שו"ע י"ד שם). 49) שמנורה של מקדש היתה בת שבעה קנים. 50) מפני שמנורת המקדש אין עושין אותה אלא של מתכת (למעלה פ"א ה"ח).

יא. שלש מחנות⁵¹ היו במקדש: מחנה ישראל, והוא 26
ארבע מחנות⁵²; ומחנה לוי, שנאמר בה: "וסביב 27
למשכן יחנו"; ומחנה שכינה, והוא מפתח חצר 28
אהל-מועד ולפנים. וכנגדן לדורות: מפתח ירושלים 29
עד הר הבית - במחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד 30
פתח העזרה, שהוא שער ניקנור - במחנה לוי, 31
ומפתח העזרה ולפנים - מחנה שכינה. והחיל 32
ועזרת הנשים מעלה יתרה בבית עולמים. 33

51) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"א (הוצאת צוק"מ עמוד 570 10), וזבחים קטז, ב. 52) מחנה יהודה, מחנה ראובן, מחנה אפרים ומחנה דן (במדבר כ).

יב. כל⁵³ ארץ-ישראל מקדשת מכל הארצות⁵⁴. ומה 34
היא קדשתה? שמביאין ממנה העומר ושתי הלחם 35
והבכורים⁵⁵, מה שאין מביאין בן משאך ארצות⁵⁶. 36

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות וכו'"

וממשיך בהלכה הבאה "עשר קדושות הן בארץ ישראל, וזו למעלה מזו". וצריך להבין, מדוע לא כללם ביחד וכתב אחד-עשר מעלות לארץ ישראל.

והביאור בזה: מלבד היות עשר מספר שלם, המורה על שלימות, הרי שיש להוסיף את הפירוש הפנימי בלשון הרמב"ם "ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות", היינו שקדושתה המיוחדת של ארץ ישראל נלקחת מכל

התורה או מדרבנן (משנה-למלך). (וב'ספר המצוות' עשה כא, נראה שהוא מן התורה. וראה ב'ספר המצוות' לעם שם עמוד סה הערה פד, וראה להלן ה"ז). 31) שחלק להם המקום כבוד, להראות שמלכותם שלמה (רש"י בסוטה מ:). 32) יומא, שם.

ז. אף-על-פי שהמקדש היום חרב בעונותינו, חייב 1
אדם במורא³³ כמו שהיה נוהג בו בבנינו: לא יפנס 2
אלא למקום שממחר להפנס לשם³⁴, ולא יושב 3
בעזרה³⁵, ולא יקל ראשו פנגד שער המזרח. 4
שנאמר: "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו" - מה 5
שמירת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם, 6
שאף-על-פי שחרב בקדשתו עומד. 7

33) ב'ספרא' קדושים פ"ז ה"ח, וביבמות ו, ב - בברייתא: "בזמן שאין בית המקדש קיים, מנא לן? - תלמוד-לומר את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, מה שמירה האמורה בשבת - לעולם, אף מורא האמורה במקדש, לעולם". וכן בברכות סב, ב - הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבבת עינו, שנאמר (מלכים-א ג, ט) "והיו עיני ולבי שם כל הימים". וראה למעלה פ"ו ה"ט. 34) אם הוא טהור. אולם כהיום כולנו טמאי מתים ואין לנו אפר פרה להטהר, והנכנס שם חייב כרת. 35) שאיסור ישיבה בעזרה הוא מטעם מורא ('ספר המצוות' שם) ומורא מקדש הוא לעולם, כדלהלן.

ח. בזמן³⁶ שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את 8
ראשו מן הצופים³⁷, שהוא חוץ לירושלים, ולפנים. 9
והוא שיהיה רואה את המקדש³⁸, ולא יהיה גדר 10
מפסיק בינו ובין המקדש. 11

36) ברכות סא, ב. 37) "מקום שיכולים לראות משם הר הבית, ומשם והלאה אין יכולים לראותו" (רש"י שם). 38) ומה שאמרנו למעלה (ה"ז) שאף-על-פי שחרב המקדש אסור להקל ראש, אין זה אלא כנגד שער המזרח בלבד, אבל להקל ראש מן הצופים ולפנים לא אסרו אלא בזמן שהמקדש בנוי ('הר המוריה', וראה ב'מאירי' ברכות, שם).

ט. אסור לאדם לעולם³⁹ שיענה⁴⁰ או שיששן בין 12
מזרח למערב⁴¹. ואין צריך לומר שאין קובעין 13
בית-הפסא בין מזרח למערב בכל מקום⁴², מפני 14
שההיכל במערב. לפיכך לא יפנה למערב ולא 15
למזרח, מפני שהוא פנגד המערב, אלא בין צפון 16
לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים⁴³ מן הצופים 17
ולפנים, לא יושב ופניו כלפי הקדש, אלא לצפון או 18
לדרום, או יסלק הקדש לצדדין. 19

39) אפילו בזמן שהמקדש חרב. וכדעת תנא-קמא ורבי עקיבא בברכות שם. וראה להלן. ואף-על-פי שקלות ראש לא נאסר. 40) לצרכיו הגדולים. 41) ברכות ה, ב. וסובר רבינו שאפילו האדם לבדו אסור לישן בין מזרח למערב. ואילו ה'תוספות' (שם ד"ה כל) כתבו שדוקא כשיישן עם אשתו שהדבר גנאי לשכב אצל אשתו מפני התשמיש.

מטמא" (פ"ג מהל' ביאת מקדש ה"ב). ועיירות המוקפות חומה, למדו בגזירה-שוה "מושבו" שנאמר במצורע (ויקרא יג, מו) "מחוץ למחנה מושבו", מ"מושבו" שנאמר בבתי ערי חומה (שם כה, כט) "בית מושב עיר חומה" ('תוספות' ערכין, שם). (61) שם במשנה: "ומסבבין לתוכן מת עד שירצו", ונראה שנוסחות רבינו שם: "ומשכבין לתוכן וכו'", היינו שמניחין אותו במשכבו ואין קוברין אותו בעיר עד שירצו בני המדינה (כסף-משנה). (62) שבעה חשובים שעל פיהם מתנהגת העיר. (63) כן כתב גם בפירוש המשניות, שם. (64) תוספתא בבא-בטרא פ"א, ירושלמי נזיר פ"ט ה"ד, ומסכת שמחות פ"ד. (65) מדברי רבינו נראה שאין המדובר אלא בעיירות המוקפות חומה, אבל במקורות הנ"ל נראה, שאף בערים אחרות הדברים אמורים ('הר המוריה').

יד. ירושלים מקדשת⁶⁶ משאר העירות המקפות⁶⁷ חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפני⁶⁸ מחומתה⁶⁹. ואלו דברים⁷⁰ שנאמרו בירושלים⁷¹: אין מלינין בה את המת⁷²; ואין מעבירין⁷³ בתוכה עצמות אדם⁷⁴; ואין משפירין בתוכה בתיים⁷⁵; ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב⁷⁶; ואין מקימין בה קברות, חוץ מקברי בית-דוד וקבר חלדה, שהיו בה⁷⁷ מימות נביאים הראשונים⁷⁸; ואין נוטעים בה גנות ופרדסים; ואינה נזרעת ואינה נחרשת⁷⁹, שמא תסרח⁸⁰; ואין מקימין בה אילנות, חוץ מגנות ורדים⁸¹ שהיתה שם מימות נביאים הראשונים; ואין מקימין בה אשפה, מפני השרצים⁸²; ואין מוציאים הימנה זיזין⁸³ וגזוזטראות לרשות-הרבים, מפני אהל הטמאה⁸⁴; ואין עושין בה כבשונות⁸⁵, מפני העשן⁸⁶; ואין מגדלין בה תרנגולות, מפני הקדשים⁸⁷; וכן לא יגדלו הפהנים תרנגולים בכל ארץ-ישראל, מפני הטהרה⁸⁸; ואין הבית נחלט בה⁸⁹; ואינו מטמא בגגעים; ואינה נעשית עיר הנדחת; ואינה מביאה עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה לשבטים⁹⁰.

הארצות, היינו מעבודת הבירורים בחוץ לארץ, ולכן עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות".

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן יח)

(53) (מה שכתב רבינו "כל ארץ ישראל", נראה שכיוון למה שאמרו במנחות פג, ב - במשנה "כל הארצות היו כשירות", וכפירוש" שם "כל הארצות שבארץ ישראל" (וראה בפירוש המשניות, שם). אלא שלדעת רש"י זה כולל יהודה ועבר הירדן והגליל, ואילו לדעת רבינו אין מביאים ביכורים מעבר הירדן אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ב מהל' ביכורים ה"א. ובדבר הבאת העומר מעבר הירדן, ראה בר"ן לנדרים כב. וברש"י לסנהדרין יב:). (54) כלים פ"א מ"ו. (55) (במשנה, כלים שם "והביכורים ושתי הלחם", משום שבדיעבד אם הביא ביכורים קודם שתי הלחם הם כשרים ('תוספות אנשי שם', שם) ורבינו שינה מלשון המשנה משום שלכתחילה אין להביא ביכורים קודם שתי הלחם, כמפורש במשנה מנחות סח:). (56) שהרי "אמר ה' בעומר (ויקרא כג, י) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, ואמר בשתי הלחם (שם שם, יז) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, ואמר בביכורים (דברים כו, ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך" (פירוש המשניות, כלים שם).

יג. עשר קדשות⁵⁷ הן בארץ-ישראל⁵⁸, וזו למעלה מזו: עירות המקפות חומה⁵⁹ מקדשות משאר הארץ: שמשלחין מתוכן את המצרעים⁶⁰; ואין קוברין בתוכן⁶¹ מת עד שירצו שבעה טובי העיר⁶² או כל אנשי העיר⁶³; ואם יצא המת חוץ לעיר, אין מחזירין אותו לתוכה אף-על-פי שרצו כלן להחזירו. רצו בני העיר⁶⁴ להוציא הקבר מן המדינה⁶⁵ - מפנין אותו. וכל הקברות מפנין, חוץ מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר, בין מארבע רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו: אם היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים לכאן - אין מפנין אותו עד שירצו כלן, פחות מכאן - מפנין אותו.

(57) כלים, שם. (58) כן כתבו 'מלאכת שלמה' (שם) והרע"ב (שם בסוף הפרק) בשם הגאונים, שמה שאמרו במשנה שם: עשר קדושות, היינו עשר קדושות בארץ ישראל, ואילו ארץ ישראל עצמה אינה בכלל. (59) לדעת הר"ש והרע"ב שם, היינו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כמו בבתי ערי חומה (ערכין לב). (וראה ב'תוספות' ערכין לב, ב - ד"ה קדשן. (60) "שנאמר (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים, שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, ת"ל במצורע: בדד ישב מחוץ למחנה מושבו, זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה - חמור שילוחו משילוח חבירו. לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה, מה שאין הזב

(66) כלים, שם מ"ח. (67) ראה למעלה פ"ו הט"ו. (68) בבא-קמא פב, ב. ותוספתא נגעים פ"ו (הוצאת צוק"מ עמוד 625 8), ו'אבות דרבי נתן' פרק לה. (69) יש אומרים שבזמן הזה שכולנו טמאי מת ועיר הקודש בידי גוים, לא נאמרו הדברים דלהלן בירושלים (רדב"ז סי' תרלג). (70) בבא-קמא שם. שאף-על-פי שבמקום אחר מותר להלין המת לכבודו (פ"ד מהל' אבל ה"ח) - בירושלים אסור (ראה ב'שיטה מקובצת' שם). ויש אומרים שהחומה בירושלים היא בזה שבמקום אחר איסור הלנה הוא כל הלילה (פ"ת ביו"ד סי' שנו ס"ק א בשם רדב"ז), ואילו בירושלים אסור להלין אחר השקיעה (ראה ב'זמנים' להגרמ"ל זק"ש עמוד מז). (71) תוספתא נגעים, ו'אבות דרבי נתן' שם. (72) אף-על-פי שקוברו מחוץ לעיר. (73) יומא יב, א. מפני שאינה שלהם, שירושלים לא נתחלקה לשבטים (שם). (74) תוספתא ו'אבות דרבי נתן' שם. "אי זהו גר תושב, זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טז. החיל⁹³ מקדש ממנו, שאין עפ"ם וטמא-מת⁵
ובועל נדה⁹⁴ נכנסים לשם⁹⁵.⁶

(93 כלים, שם. ומהו החיל? ראה למעלה פ"ה ה"ג.
(94 מפורש בפסחים סח, א - שבועל נדה כטמא מת לענין
שילוח מחנות. (95 זהו איסור מדרבנן (ראב"ד).

יז. עזרת הנשים⁹⁶ מקדשת מן החיל, שאין טבול-
יום⁹⁷ נכנס לשם⁹⁸. ואסור זה מדבריהם, אבל מן
התורה מתיר לטבול-יום להכנס למחנה לוי⁹⁹.
וטמא-מת שנכנס לעזרת הנשים, אינו חייב חטאת¹⁰⁰.¹⁰

(96 כלים, שם. (97 טמא שטבל, ועדיין לא העריב שמשו.
(98 "הרחקנו מעזרת נשים טבול יום ולא נרחיק מחוסר
כיפורים, לפי שטבול יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים
מותר בתרומה, וזה כולו על השורש הנזכר, כל שטומאתו
חמורה מטומאת חבירו, חמור שילוחו משילוח חבירו"
(פירוש המשנה, כלים שם). (99 שאינו אסור מן התורה
אלא במחנה שכינה, ואילו עזרת נשים היא מחנה לוי (למעלה ה"א).

יח. עזרת ישראל¹⁰⁰ מקדשת מעזרת נשים, שאין
מחוסר-כפורים¹⁰¹ נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם,
חייב פרת¹⁰².¹¹
12
13

(100 כלים, שם. והוא מקום דריסת רגלי ישראל, אחת-
עשרה אמה (למעלה פ"ה ה"ב). (101 שעדיין לא הביא
קרבנותיו. (102 ואף מחוסר כיפורים בכלל זה, שכן
מפורש במשנה שם שמחוסר כיפורים שנכנס לעזרה חייב
חטאת. ובמנחות כז, ב - מפורש שבמזיד חייב כרת.

יט. עזרת הכהנים¹⁰³ מקדשת ממנה, שאין ישראל
נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם: לסמיכה¹⁰⁴
ולכפרה¹⁰⁵ ולשחיטה¹⁰⁶ ולתנופה¹⁰⁷.¹⁴
15
16

(103 כלים, שם. וראה למעלה פ"ה שם, שהוא מקום דריסת
רגלי הכהנים, אחת-עשרה אמה. (104 שהיו בבעלים.
(105 במשנה שם לא נזכרו אלא סמיכה ושחיטה, ורבינו
הוסיף כפרה, דהיינו וידוי שהוא בעת הסמיכה (פ"ג מהל'
מעשה הקרבנות ה"ד) ומצאנו וידוי הנקרא כפרה ביומא מ,
ב: "וכלה מכפר את הקודש - בכפרת דברים הכתוב מדבר",
וראה ב"ה המוריה"). (106 שכשרה בור (פ"ה מהל' מעשה
הקרבנות ה"א). (107 שהיא בבעלים (פ"ט שם ה"ו).

כ. בין האולם ולמזבח¹⁰⁸ מקדש ממנה, שאין
בפלי-מומין ופרועי-ראש וקרועי-בגדים¹⁰⁹ נכנסין
לשם.¹⁷
18
19

(108 כלים, שם מ"ט. (109 במשנה שם, לא נזכרו קרועי
בגדים. וטעמו של רבינו משום שכתוב "ראשיכם אל תפרעו
ובגדיכם לא תפרומו", הוקשו קרועי בגדים לפרועי ראש,
וכן כתב רבינו להלן פ"א מהל' ביאת מקדש ה"ד, וראה
ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס. והוא-הדין לשתוי יין,
כמפורש בתחלת הל' ביאת מקדש (הגרע"א), ועי' להלן שם

עכו"ם שקיבל עליו שלא יעבוד עכו"ם עם שאר המצות
שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל, הרי זה מקבלין אותו והוא
מחסידי אומות העולם. ולמה נקרא שמו תושב, לפי שמותר
לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל (פי"ד מהל' איסורי ביאה
ה"ז), וביספרי' פ' כ"ה תצא (דברים כג, טז) למדו כן מן
הפסוק "אשר ינצל אליך מעם אדוניו" - "לרבות גר תושב".
"באחד שעריך" - "בשעריך, ולא בירושלים".
(75 כלומר: לכתחילה אין לקבור בירושלים אף מלך ונביא,
אלא שקברי בית דוד וקבר חולדה לא היו בתחילה בתוך
העיר אלא שהקיפו העיר אחר שנקברו, ומפני כבודם לא
פגע ולא נגע אדם בהם מעולם (מהרי"ט בתשובה סי' לו).
(76 "הם נביאי בית ראשון" (פירוש המשניות, סוטה ט, יב).
(77 היינו להפוך הזרעים, והוא בכלל זורע כדאיתא בשבת
ע"ג (יריעות שלמה). (78 בבא-קמא שם. שדרך גינות
לזבלן ויש סרחון (רש"י שם). (79 כך שמה, והיא היתה
צריכה לקטורת, והיינו כיפת הירדן (רש"י שם). (80 בבא-
קמא שם. שדרכם ליגדל באשפה, ומתים שם ומטמאים
הקדשים שבירושלים. (81 קורות יוצאין מן הכותל.
(82 שמא יהא כזית מן המת מוטל בארץ, והגזוזטראות
מאהילות עליו ועל האנשים העוברים תחתיהם ונמצאת
מרבה את הטומאה. (83 משרפות סיד לקדירות.
(84 שם. שמשחיר את החומה וגנאי הוא (רש"י).
(85 שהתרנגולים מנקרים באשפה, ומביאין בשר שרצים
בפיהם ומטמאין את הקדשים. (86 בבא-קמא עט, ב -
במשנה. (87 כדין בית ערי חומה, אלא גאולה תהא לו אם
ירצה לגאול, ואם יגיע יובל יוצא יובל כבתי ערי חצרים.
(88 זה מוסב על ארבעת הדברים האחרונים, שבכל אחד
מהם נאמר בתורה מיעוט למעט ירושלים: בבתי ערי חומה,
נאמר (ויקרא כה, ל) "וקם הבית וגו' לקונה", ובירושלים
זה לא שייך, לפי שלא נתחלקה לשבטים. בנגעים נאמר (שם
יד, לד) "בבית ארץ אחוזתכם", ואין ירושלים בכלל זה
מהטעם הנ"ל. בעיר הנדחת נאמר (דברים יג, יג) "באחת
עריך", וירושלים אינה "עריך" כנ"ל, ובעגלה ערופה נאמר
(שם כא, א) "באדמה אשר וגו' נתן לך לרשתה", וירושלים
אינה בכלל כנ"ל.

1 טו. הר הפית מקדש⁸⁹ ממנה, שאין זבין⁹⁰ וזבות
2 נדות ויולדות נכנסין לשם⁹¹. ומתיר להכניס המת
3 עצמו⁹² להר הפית, ואין צריך לומר טמא-מת שהוא
4 נכנס לשם.

(89 כלים, שם מ"ח. (90 "הזוב האמור בתורה, הוא שכבת
זרע הבא מחוללי החללים שהיא מתקבצת בהן, וכשיוצא
הזוב אינו יוצא בקושי שכבת זרע, ואין ביציאתו תאוה ולא
הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן
ביצה מזורת: אבל שכבת זרע לבנה קשורה כלובן ביצה
שאינה מזורת" (פ"ב מהל' מחוסרי כפרה ה"א).
(91 משלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשני מחנות
שהוא חוץ להר הבית (פ"ג מהל' ביאת המקדש ה"ג), וזהו
איסור מן התורה. (92 פסחים סז, א. ולמדו זאת ממה
שנאמר (שמות יג, יט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו"
- "עמו במחיצתו", במחנה לוי.

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ו' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

רבינו, ולפי"ז פסק רבינו כדעת רבי אלעזר בעירובין שם, שבעל מום יכנס משום שהוא מותר באכילת קדשים, ולא כרב שאומר טמא יכנס מפני שהוא מותר בציבור, שהרי טומאה דחוייה ולא הותרה. (117) במדות פ"ד מ"ה, מדובר רק על קדשי הקדשים ולא על ההיכל. אבל כדברי רבינו נראה כדלהלן: הרי בתוספתא כלים (בבא-קמא פ"א) אמרו: "הכל נכנסים לתקן וכו' מצוה שיכנסו בתיבות וכו'" ואותה ברייתא נשנתה בעירובין שם (אמנם רק בראשיתה), ושם: "הכל נכנסין בהיכל לבנות לתקן וכו'" (יהר המוריה).

יום רביעי ו' כסלו ה'תשפ"ב

פרק שמיני

(1) יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצוה עשה היא, וכיצד היו שומרים אותו, ומי היו שומרים, ואם אירע קרי לאחד מהשומרים, ושמצמידים ממנה על כל השומרים.

א. שמירת המקדש מצוה עשה², ואף-על-פי שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו. אינו דומה פלטרין³ שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים.

(2) "והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". (3) ארמון. בספר המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי זוטא, "גדולה למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו שומרים, לפלטרין שאין עליו שומרים".

ב. ושמירה זו מצוה פל הלילה⁴. והשומרים הם הפהנים והלויים, שנאמר: "ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת" - כלומר, אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר: "ושמרו את משמרת אהל מועד", ונאמר: "וההנים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרי משמרת הקדש".

(4) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כז. שמרו גם בלילה. (5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. (6) העתקת הפסוק אינה מדויקת.

ג. ואם בטלו שמירה, עברו בלא-תעשה⁷, שנאמר: "ושמרתם את משמרת הקדש", ולשון שמירה אזהרה היא. הא למדת, ששמירתו מצוה עשה, ובטול שמירתו מצוה לא-תעשה.

(7) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו כלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". ונאולי למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלאו לאו.

ד. מצוה שמירתו, שיהיו הפהנים שומרים מבפנים והלויים מבחוץ. וארבעה ועשרים עדה שומרים אותו בכל לילה תמיד ארבעה ועשרים מקום: הפהנים בשלשה מקומות⁸, והלויים באחד ועשרים מקום.

(הלכה יד) שדעת רבינו שזהו איסור מן התורה, ושהראב"ד חלק עליו בזה.

1 כא. ההיכל מקדש מבין האולם ולמזבח, שאין נכנס לשם אלא רחוצ ידים ורגלים¹¹⁰.

(110) כלים, שם. מפשטות דברי רבינו נראה שצריך קידוש ידים ורגלים כמו לעבודה, ראה להלן פ"ה מהל' ביאת מקדש.

3 כב. בית קדש-הקדשים מקדש ממנו¹¹¹, שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביום-הקפורים בשעת העבודה¹¹².

(111) כלים, שם. (112) "אמר (ויקרא טז, ב) ואל יבא בכל עת אל הקודש וכו' בזאת יבא אהרן וגו', והוא יכנס בזה המקום ביום צום כיפור ד' פעמים. הראשונה בקטורת, ויקטיר שם בקודש הקדשים כמו שאמרו במס' יומא, והפעם השנית בדם הפר, והפעם השלישית בדם השעיר, והפעם הרביעית יכנס להוציא את הכף ואת המתחה מקודש הקדשים" (פירוש המשניות, שם).

6 כג. מקום שהיה בעליה¹¹³ מכון על קדש-הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע¹¹⁴ לידע מה הוא צריך לחזק בידו. בשעה שנכנסין הפנאים לבנות ולתקן בהיכל¹¹⁵ או להוציא משם את הטמאה, מצוה שיהיו הנכנסין פהנים תמימים. לא מצאו תמימים - יפנסו בעלי-מומין. ואם אין שם פהנים - יפנסו לויים. לא מצאו לויים - יפנסו ישראל. מצוה בטהורים. לא מצאו טהורים - יפנסו טמאים. טמא ובעל-מום - יפנסו בעל-מום, ואל יפנס טמא, שהטמאה דחוייה בצבור¹¹⁶. וכל הנכנסין להיכל¹¹⁷ לתקן, יפנסו בתיבות. אם אין שם תיבות או אי אפשר להם שיעשו בתיבות, יפנסו דרך פתחים.

(113) פסחים פו, א. (114) פעם אחת בשבע שנים. כדעיה הראשונה בברייתא שם, שנאמרה בסתם. ולא כדעת הי"ש אומרים שם החולקים על זה. וראה ב'תוספות יום-טוב' מדות פ"ד מ"ה. (115) עירובין קה, א. וראה למעלה פ"ד הי"ג לענין קדשי הקדשים. (116) בכת"י קדמון, הנוסח בדברי רבינו "טמא ובעל מום, יכנס טמא ואל יכנס בעל מום, שהטומאה דחוייה בציבור" (מעשה רוקח). וכן העתיק ב'קריית ספר'. וכן הביא ה'כסף משנה' בשם יש מי שהגיה, ולזה הסכים ה'משנה למלך'. ולפי"ז פסק רבינו כדברי רב חייא בר אשי אמר רב, בעירובין שם. ומה שאמר שם "דקא אישתרי בעבודת ציבור", איך הכוונה שהותרה הטומאה בציבור, שהרי הלכה היא כמאן-דאמר טומאה דחוייה היא בציבור ולא הותרה (פ"ד מהל' ביאת המקדש הט"ו), אלא הכוונה שכיון שיש היתר, אף-על-פי שהוא מטעם דחוי, הוא קל יותר מבעל מום שאין לו היתר כניסה. ובכת"י אוקספורד בגמרא שם, הנוסחא "דהא חזי לעבודת ציבור" (דקדוקי סופרים שם), ולפי"ז מתפרשים הדברים היטב כדברי רבינו, שמדובר למי שסובר טומאה דחוייה היא בציבור. וה'כסף משנה' קיים את הנוסחא שלפנינו בדברי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ו' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם.

ז. ארע קרי²² לאחד מהן, הולך במסכה²³ שתחת הקרקע²⁴, שהמחלות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל²⁵, וחוזר ויושב אצל אחיו הפהנים²⁶ עד שנפתחין השערים בפקר יוצא והולך לו²⁷.

(22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיוורד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לוי, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לוי - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחשדוהו שעומד לעבוד עבודה. (27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".

ח. והיכן היו הלויים שומרים? על חמשה שערי הר הבית, ועל ארבע פנותיו מכוון, ועל ארבע פנות העזרה מבחוץ, שאסור לישב בעזרה, ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה, שהרי הפהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ²⁸, הרי שמונה עשר מקום.

(28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".

ט. ועוד שומרים בלשפת הקרבן²⁹, ובלשפת הפרכת³⁰, ואחורי בית הכפרת³¹.

(29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. (30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). (31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפרות.

י. ומצמידין ממה אחד על כל משמרות השומרים, ואיש הר הבית³² היה נקרא. והיה מתחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו "איש הר הבית³³, שלום עליך!" נכר שהוא ישן, חובטו במקלו³⁴, ורשות היה לו לשרף את פסותו³⁵. עד שהיו אומרים פירושלים: מה קול בעזרה? קול בן לוי לוקה³⁶ ובגדיו נשרפין, שישן על משמרתו.

(32) היינו שר הר הבית. (33) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית. (34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. (35) ואין בזה משום בל תשחית, שהפקר בית-דין הפקר (הרא"ש). (36) משמע שרק בן לוי לוקה.

(8) תמיד כו. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד שם).

ה. והיכן היו שומרים? פהנים היו שומרים בבית אבטינס⁹ ובבית הניצוץ¹⁰ ובבית המוקד¹¹. בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות בנויות בצד שערי העזרה, והרובין¹² היו שומרים שם. בית המוקד פפה¹³ ובית גדול היה מקף רבדין¹⁴ של אבן, וזקני בית-אב¹⁵ של אותו היום היו יושבים שם¹⁶, ומפתחות העזרה¹⁷ בידם¹⁸.

(9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצים בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (11) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה ו). [ואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. (12) בחורי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (13) גגו עגול. (14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (16) ובמקום חול היו יושבים, שהרי אין ישיבה בעזרה. (17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששנינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה".

ו. לא היו הפהנים השומרים יושבים בבגדי-כהנה²⁰, אלא מקפלין אותן ומניחין אותן פגד ראשיהן, ולובשין בגדי עצמן²¹. וישנים על הארץ, בדרך כל שומרי חצרות המקללים שלא יישנו על המטות.

(19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ו' כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שכל פרק ח' בהלכות אלו עוסק בכבוד המקדש, כמו שמתחיל בהלכה א' מפרק זה "שאין שמירתו אלא כבוד לו", הרי שגם עניין בדיקת המקדש לאור הנרות שבכל בוקר, היא עניין של כבוד המקדש, ולכן לא התירו בו שבות במקום שאפשר בעניין אחר.

(על-פי לקוטי שיחות חכ"א עמוד 238)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת כו".

וצריך להבין, מדוע סידר הרמב"ם דין זה בהלכה בפני עצמה, ולא סידרה עם הלכה י"א, שהרי לכאורה הלכה י"ב היא פרט בהלכה י"א שלפני זה.

ויש לומר, לאור האמור לעיל שבהלכה זו יש חידוש נוסף וגדר חדש בשמירת המקדש, כי בלילי שבת קיימו את הפעולות הקשורות בכבוד המקדש בעילוי גדול יותר, ומבלי לעבור על איסור "שבות".

(על-פי לקוטי שיחות חכ"א עמוד 243)

44) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". 45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

סליקו להו הלכות בית-הבחינה

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה, ושש מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לעשות שמן המשחה. (ב) שלא לעשות פמחה. (ג) שלא לסוף מננו. (ד) שלא לעשות פמחה הקטרת. (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת. (ו) לשאת הארון על הפתף. (ז) שלא יסורו הפדים ממנו. (ח) שיעבד הלוי במקדש. (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חברו במקדש. (י) לקדש הפהן לעבודה. (יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים. (יב) ללפש בגדי פהנה לעבודה. (יג) שלא יקרע המעיל. (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שמצות-עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

- 15 א. מצות עשה לעשות שמן המשחה² שיהיה מוכן
16 לדברים שצריכין משיחה בו³, שנאמר: ועשית אתו
17 שמן משחת קדש.

1 יא. בשחר, קדם שיעלה עמוד השחר סמוך לו³⁷,
2 יבוא הממנה של מקדש³⁸ וידפק על הפהנים שבבית
3 המקדש, והן פותחין לו. נטל את המפתח ופתח את
4 השער הקטן³⁹ שבין בית המקדש ובין העזרה ונכנס
5 מבית המקדש לעזרה. ונכנסו אחריו הפהנים, ושתי
6 אבוקות של אור בידם. ונחלקו לשתי כתות: כת
7 הולכת למזרח, וכת הולכת למערב. והיו בודקין
8 והולכין את כל העזרה⁴⁰, עד שגיעו שתי הכתות
9 למקום בית עושי חבתין⁴¹. הגיעו⁴² אלו ואלו,
10 אומרים: שלום! הפל שלום? והעמידו עושי חבתין
11 לעשות חבתין⁴³.

37) בתמיד כו. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממנה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחריו". וכתב רבינו בפירושו המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לענין תרומת הדשן. 38) "הממנה שעל הפייסות". 39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המקדש לעזרה. 40) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. 41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. 42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. 43) כלומר, להחם חמין לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורבכת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד.

12 יב. כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה⁴⁴, חוץ
13 מלילי שבת שאין בידם אור⁴⁵, אלא בודקין בנרות
14 הדולקין שם מערב-שבת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת, שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדולקין שם מערב שבת".

והקשה ב'כסף משנה', והלא "אין שבות במקדש", ומדוע שלא יטלטלו את הנרות הדלוקים שם מבעוד יום. ותרץ, שאני הכא דאפשר בעניין אחר. והקשה ב'לחם משנה' משני מקומות ברמב"ם שסובר ש"אין שבות במקדש" גם במקום ש"אפשר בעניין אחר".

האחד: מכה"ג שהיה זקן או חולה, מלבנין עשישיות של ברזל באש מבערב, ולמחר מטילין אותם במים כדי שתפוג צינתן, ויורד וטובל או מערבין מים חמין במי המקוה עד שתפוג צינתן (עבודת יוה"כ פ"ב). ומכאן ראייה שגם כשאפשר להטיל מים חמים למקוה מבלי לעבור על איסור שבות, בכל זאת הרשות בידו לעבור על איסור שבות ולטלטל עשישיות מלובנות שהם מוקצה.

והשני: מכהן שהיה מתנמנם, שמותר להעירו באצבע צרידה על ידי השמעת קול, הגם שבוודאי אפשר להעירו באופן אחר, כגון טלטולו וכד'.

ויש לומר: מה שהתירו "שבות" במקדש, הוא רק בעבודות המקדש אבל לא בעניין שכל כולו כבוד המקדש, ומכיון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ו' כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קציעתא (הר המוריה, עיין שם). (15) במיני רפואה, ראה ירמיה ח, כב.

ד. העושה שמן המשחה במעשה הזה ובמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע: ¹⁶ במזיד - חיב פרת, בשוגג - מביא חטאת ¹⁷ קבועה; שנאמר: אשר ירקח פמלו ונכרת מעמיו ¹⁸. והוא שעשה ¹⁹ אותו להמשח בו; אבל אם עשהו להתלמד או לתנו לאחרים - פטור.

(16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו" לפטור העושה לחצאין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. (17) כריתות ב. (18) נוסף ע"פ דפוסים חדשים. (19) שם.

ה. הסף משמן המשחה פוית ²⁰: במזיד - חיב פרת, ובשוגג - מביא חטאת קבועה; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו. ואין חיבין ²¹ אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה; שנאמר: ממנו - מזה שנאמר בו: שמן משחת קדש יהיה זה לי. ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה.

(20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם ה.

ו. אחד הסף את עצמו ואחד הסף את אחרים; שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר. הסף פלים ²² ובהמה ועובדי פוכבים שהם כמותה ²³ או שסוף מתים ²⁴ בו - פטור; שנאמר: על פשר אדם לא ייסף.

(22) שם ו: (23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח). "עם הדומה לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם).

ז. אין מושחין ממנו לדורות ²⁵ אלא פהנים גדולים ²⁶ ומשוח מלחמה ²⁷ ומלכי בית דוד בלבד ²⁸. אפלו פהן בן פהן ²⁹ מושחין אותו, שנאמר: והפהן ³⁰ המשיח תחתיו מפניו וגומר.

(25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. (26) שם ה: (27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) – גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

ח. בבית שני, שלא היה שם שמן המשחה ³¹, היה

(2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנו, ומה שצויין שם. (3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

ב. וככה עשהו משה רבנו במדבר: לקח מן המור ¹ והקנמו וחקדה, מפל אחד משלשתן חמש מאות שקל בשקל הקדש, ומקנה הפשם חמשים ומאתים. וזהו שנאמר בתורה: וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים - ששוקלים אותו בשתי פעמים ⁶, חמשים ומאתים בכל פעם. ושחק כל אחד ואחד לבדו ⁷, וערב הפל ⁸, ושרה אותו במים ⁹ ופין ומתוקין ¹⁰ עד שייצא כל כחן במים, ונתן על הפים שמן זית ¹¹, והוא שנים עשר לג, כל לג ארבע רביעיות ¹¹, ובשל הפל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן, והנחיתו בכלי לדורות.

(4) כמפורש בשמות שם, כג-כה. (5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמן וקידה, וקנה בושם. (6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). (7) נראה שלמדו כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בבד", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) [ואף-על-פי שזה נאמר בקטורת - הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו - במתכונתה" (שם), והוא-הדין לענין זה]. (8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותיירגם אונקלוס "מערב". (9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. (10) לא נודע מקור דברים אלו. (11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה יג).

ג. המור הוא הדם הצרור בפה ¹² שבהדו ¹² הידוע לכל, שמתפשטין בה פני אדם בכל מקום. והקנמו ¹³ הוא העץ שפא מאי הדו, שריחו טוב ומתקמרים ¹³ בו פני אדם. והקדה היא הקשט ¹⁴. וקנה בשם הם הקנים הדקים פתכן האדמים הפאים מאי הדו ¹⁷ וריחן טוב, והם ממיני הפשמים שנותנין אותם הרופאים בצרי ¹⁵.

(12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבברכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מיאוס". (13) ומתבשמים. (14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחוד וקושט לחוד (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה

22 מִפְּנֵי עֲתִלְיָה⁴⁶, וְיִהְיֶה מִפְּנֵי יְהוֹיָקִים אֲחִיר⁴⁷. וְזֶה
23 שְׁמִשְׁחָה אֱלִישֶׁע לִיהוּא⁴⁸ - לֹא בִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה
24 מִשְׁחוּ, אֲלָא בִשְׁמֵן אֲפֶרְסִמוֹן⁴⁹. וְדָבָר זֶה מְסֻרָת בֵּינִי
25 הַחֲכָמִים.

(43) שם ה: כברייא: כדי שתימשך מלכותו. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם". (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" – "בזמן שלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. (45) מלכים שם, לט. (46) מלכים-ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גנזו, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). (47) שם כג, ל. (48) שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח וכו' וכן הוא בגמרא שם. (49) ואף-על-פי שגם אצל יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) – שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-פי-כן לא משחוהו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד.

26 יב. כָּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ⁵⁰ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר לֹא
27 נִתְקַדְּשׁוּ אֲלָא בְּמִשְׁחַתָּן בִּשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
28 וַיִּמְשְׁחֵם וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם. וְדָבָר זֶה אֵינוֹ נוֹהֵג לְדִוְרוֹת⁵¹,
29 אֲלָא הַכִּלִּים בְּלֹן כִּיֹּן שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ
30 בְּמַלְאכָתָן נִתְקַדְּשׁוּ; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ כֶּם בַּקֹּדֶשׁ
31 - בְּשֵׁרוֹת הֵם מִתְקַדְּשִׁין.

(50) שבועות טו. כברייא. (51) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" – אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם).

32 יג. הַכַּפֹּת וְהַקְּעֻרוֹת שֶׁמְקַבְּלִין בָּהֶם הַמַּנְחֹת, וְכֵן
33 הַמִּזְרָקוֹת שֶׁמְקַבְּלִין בָּהֶן הַדָּם, וְשָׂאֵר כְּלֵי הַשֵּׁרֶת -
34 כִּלְיָן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הֵיוּ; וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹתָן מִשְׁאֵר
35 מִיָּגִי מִתְּכֹת, כִּמוֹ שֶׁבֶּאֱרַנְנוּ⁵². וְכִלְיָן מִתְקַדְּשִׁין
36 בְּמַלְאכָתָן⁵³. וְאֵם נִשְׁבְּרוּ - מִתֵּיף אוֹתָם⁵⁴ וְעוֹשֶׂה
37 אוֹתָן כְּלֵי אַחֵר, וְאֵין קֹדֶשְׁתָּן מִסְתַּלֶּקֶת מֵהֶן לְעוֹלָם⁵⁵.

(52) למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח-יט. (53) אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם – חזר רבינו וכתבו כאן, להשמיענו שגם המזורקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ – מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). (54) ראה להלן הלכה יד. (55) כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פותחו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחזר ומרדדו עד שישתם הפחת ויחזור כתבנית הכלים" (והוא מזבחים צד: צה). הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור שמח).

1 כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְרַבֵּה בְּלִבִּישַׁת בָּגְדִים³² בְּלִבְדוֹ, שֶׁהִיָּה
2 לּוֹבֵשׁ בָּגְדֵי כֹהֵן גָּדוֹל³³.

(31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. (32) מגילה ט: (33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב), "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג).

3 ט. כִּיצַד מוֹשְׁחִין אֶת הַכֹּהֵן? צָק אֶת הַשְּׁמֵן עַל
4 רֹאשׁוֹ וְסֵף מִמֶּנּוּ עַל גְּבִי עֵינָיו³⁵ כְּמִין פִּי יוֹנִית, כִּיֹּה
5 כ; שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּצַק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אֶהֱרֹן
6 וַיִּמְשַׁח אוֹתוֹ³⁶ לְקֹדֶשׁוֹ. וּמַלְכֵי בֵּית דָּוִד מוֹשְׁחִין אוֹתָן
7 כְּמִין גָּזֵר עַל רֹאשׁוֹ³⁷. וְלֹא יִמְשַׁח בְּמִקְוֹמוֹת אַחֵרוֹת,
8 וְלֹא יִרְבֶּה בִּשְׁמֵן³⁸.

(34) כברייא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. (35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש אלא לשמן שבפך. (36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). (37) כריתות שם. (38) שכל שסך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-משנה).

9 י. הַנּוֹתֵן³⁹ מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל גְּבִי מִלֵּךְ אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל
10 שֶׁכָּבֵר נִמְשָׁחוּ - פְּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל
11 זֶר, וְאֵין אֵלָיו זָרִים אֲצִלוֹ. אֲבָל הַסֵּף⁴⁰ מִמֶּנּוּ אֲפִלוּ
12 לְמִלֵּךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל - חָיִב; שֶׁנֶּאֱמַר: עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא
13 יִיָּסֵף - כָּל אָדָם בְּמִשְׁמָעוֹ. וְכֵהֵן גָּדוֹל⁴¹ שֶׁנִּשְׁטַל שְׁמֵן
14 הַמִּשְׁחָה מֵרֹאשׁוֹ וְסֵף בְּמַעֲיו - חָיִב כִּרְתוֹ. וְהוּא
15 שֶׁיִּסְוֶה מִמֶּנּוּ בְּכִזִּית⁴².

(39) שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. (40) נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו – חייב כרת, ראה בכסף-משנה. (41) כריתות שם. (42) אף-על-פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית – סובר רבינו שכיון שבכריתות שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב – רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על-כרחו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין ראב"ד וכסף-משנה.

16 יא. אֵין מוֹשְׁחִין אֶת הַמִּלֵּךְ אֲלָא עַל גְּבִי הַמַּעֲיוֹן⁴³.
17 וְאֵין מוֹשְׁחִין מִלֵּךְ בֶּן מִלֵּךְ, שֶׁהַמַּלְכוּת יִרְשֶׁה לְמִלֵּךְ
18 לְעוֹלָם; שֶׁנֶּאֱמַר: הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל. וְאֵם
19 הִיתָה שֶׁם מִחֲלָקֶת - מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, כְּדִי לְסַלֵּק
20 הַמִּחֲלָקֶת וְלִהְיוֹדֵיעַ לְכָל שְׂדֵהוּ מִלֵּךְ⁴⁴ לְבָדוֹ. כִּמוֹ
21 שֶׁמִּשְׁחוּ שְׁלֹמֹה מִפְּנֵי מִחֲלָקֶת אֲדוֹנֵיהוּ⁴⁵, וַיּוֹאֶשׁ

שיעורי רמב"ג' פרקים ליום – יום רביעי ו' כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

70) כיון שאין לנו דבר למדור בו. 71) למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פת. 72) משנה שם פת. 73) שם.

יט. כל המדות⁷⁴ האלו קדש ומקלי השרת, אלא²⁴ שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, וכלי הקיבש²⁵ לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך, ברוצי⁷⁵ מדות הלח²⁶ - קדש⁷⁶, וברוצי מדות הקיבש - חל⁷⁷.

74) שם צ. במשנה. 75) מה שנפול מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). 76) "וברוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף-על-פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). 77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

פרק שני

1) יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

א. הקטורת נעשית בכל שנה ושנה², ונעשיתה³ מצות עשה⁴, שנאמר: ואתה⁵ קח לך סמים וגומר. ונתפרשו בתורה ארבעה מסממניה, והן: נטף⁶, ושחלת⁷, וחלפנה⁸, ולבונה. ושאר סממניה הלכה למשה מסיני⁹.

2) מפני שצריך להביאה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה, ופ"ד מהל' שקלים ה"ב). 3) צ"ל: ועשייתה. 4) ב'ספר המצוות' (עשה כח) כתב: "שנצטוו הכהנים ליתן את הקטורת בכל יום, פעמים על מזבח הזהב". וכן כתב שם כלל י' (עיי"ש עמוד מ' הערה ב) ש"אין מונים אמרו קח לך סמים, אלא מונים הקטרת הקטורת בכל יום". וכן כתב גם בפ"ג מהל' תמידין ש"מצות-עשה להקטיר הקטורת". 5) העתקת הפסוק אינה מדויקת. 6) "הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי" (להלן ה"ד). 7) "היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במוגמרות" (שם). 8) הוא "כמו דבש שחור וריחו קשה" (שם). 9) כריתות ו, ב.

ב. אחד עשר סממנים¹⁰ נאמרו לו למשה מסיני, והם שעושים אותן במשקל מכן¹¹. ומוסיפין עמהן בלא משקל מלח¹² סדמית¹³ וכפת הירד¹⁴ ועשב אחד שמעלה עשן¹⁵. ולא היו יודעים אותו אלא אנשים ידועים¹⁶, והוא היה הלכה בידם איש מפי איש.

10) שם. 11) ראה להלן ה"ג. 12) אף-על-פי שיש אומרים שקטורת אינה צריכה מלח (מנחות כ. ועי' לחם-משנה בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א) – זה אינו אלא בשעת ההקטרה, אבל בשעת העשיה הכל מודים שצריכה מלח (ראה משנה-למלך). ויש ללמוד כן ממה שנאמר (שמות ל, לה) "ממולח טהור קודש" – שיהא ממולח (רמב"ן שם, וראה להלן ה"ה שלמדו ממילה זו גם שצריך לערב). ולדעת ה'תוספות' (כריתות ו. ד"ה מלח) הוא בא

יד. פלי הקדש שנקבו או שנסדקו - אין סותמין אותן, אלא מתיכין אותן ועושים אותן חדשים⁵⁶.

56) [זבחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש].

טו. ספין שנשטט מן הנצב⁵⁷ או שנפגם - אין מחזירין אותו ואין משחזין אותו; אלא גוזזין אותו בצד ההיכל⁵⁸ בין הקדש והאולם לדרום, ועושים אחרים. שאין עניות במקום עשירות⁵⁹.

57) זבחים שם. 58) כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גוזזים את הסכינים" (אור שמח). 59) זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות ד"ה.

טז. שתי מדות של יבש⁶⁰ היו במקדש: עשורן וחצי עשורן. העשורן - למנחות⁶¹, וחצי העשורן - לחלק בו מנחת כהן גדול שפכל יום⁶².

60) מנחות פז. במשנה. 61) ש"כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשורן" (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). 62) היא הנקראת מנחת חביתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביתין כהן גדול, מביא עשורן שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשורן שבמקדש" (שם פ"ג הלכה ב).

יז. ושבע מדות⁶³ של לח היו שם: היז⁶⁴, וחצי ההין, ושלישית ההין, ורביעית⁶⁵ ההין; ולג, וחצי לג, ורביעית. ולמה היו חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין? למדידת הנסכים של זבחים⁶⁶. ולג - למדידת שמן המנחות⁶⁷. וחצי לג - למדידת שמן לבל נר מגרות המנורה⁶⁸. ורביעית - לחלק בה השמן לחבתין⁶⁹.

63) שם: במשנה. 64) "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). 65) "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב). 66) כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש י"ז". 67) שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). 68) שם פח: 69) שם. שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשתיים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פ"ג שם הלכה ג).

יח. ואין לנו דבר למדד בו הין, ולמה היה שם⁷⁰? הואיל והיה במקדש מימי משה, שמדד בו שמן⁷¹ לשמן המשחה. ובחצי לג⁷² שהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן לתורה. וברביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר וימים לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נחקדשו⁷³, אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

עולה עשרים וארבעה). (18) שמות ל, א-ח. (19) "ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה, לפי שהיה חסר בשנה מעוברת" (הרא"ש שם). (20) דקה ביותר. (21) כלומר, בהל' שקלים פ"ד הי"ב. וראה בפירושי הרא"ש והרע"ב לשקלים פ"ד מ"ה, שכתבו שגם אחד-עשר המנים שנשארו בשנה פשוטה, שאינה אלא שנ"ד ימים, נכנסו למותר הקטורת.

ד. נָטַף הָאֶמֶר בְּתוֹרָה הוּא עֲצֵי הַקֶּטֶף שְׂיוֹצֵא מֵהֶן הָצִירִי. וְהַשְׁחֵלֶת הִיא הַצֶּפֶרֶן²³ שְׁנוֹתָיִן אוֹתָהּ בְּנֵי הָאָדָם בְּמַגְמְרוֹת²⁴. וְהַחֲלָפָה - כְּמוֹ דָּבָשׁ שְׁחֹר, וְרִיחוֹ קָשָׁה²⁵, וְהוּא שָׂרָף אֵילָנוֹת בְּעָרֵי יוֹן. וְזֶהוּ שְׁמוֹת הַסְּמָנִים בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי: עוֹד בִּלְסָאן, וְאַצְפָּאר טִיב, וּמִיָּעָה, וְלִכָּאן, וּמוֹסְקִי, וְקִצְיָעָה, וְסִנְבֵּל אֶלְנִטְרִינִי, וְזַעֲפָרִן, וְקִשְׁט, וְעוֹד²⁶, וְקִשְׁר סִלְיָה²⁷. וְעִנְבָּר²⁸.

(22) בכריתות, שם: "תנו רבנן, פיתום הקטורת הצרי וכו' רבי שמעון אומר, הצרי אינו אלא שרף (הנוטף) מעצי הקטף. ופירש הרמב"ן (שמות ל, לד) לדעת רבינו כי "רבי שמעון בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטורת כי הוא אינו אלא שרף, ובקטורת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו". (למד כן מלשון נטף שהוא מבנין קל, ומוסב על האילן, וכן תרגם אונקלוס: "נטף – נטופא", כמו ששנינו בפאה פ"ז מ"א "כזית הנוטפה" (=זית הנוטף שמן) ואילו הצרי היה נקרא נטף, מבנין נפעל, ועי' כסף-משנה). ופסק רבינו כרבי שמעון, ולפיכך כתב שהוא העץ. (23) כן תרגם אונקלוס "שחלת – טופרא", היינו צפורן. (24) בבשמים. (25) כריתות ו, ב. במימרא של רבי חנא בר בונא בשם רבי שמעון חסידא. (26) (בפירוש המשניות, כתב רבינו: "עוד הירדי", וצ"ל: "עוד הינדי" = עץ הודו, והוא קינמון. וכן הוא למעלה פ"א ה"ג). (27) היא קלופה (פירוש המשניות, שם). (28) היא כיפת הירדן (שם).

ה. בִּיצֵד מִפְּטָמִין²⁹ אֵת הַקֶּטֶרֶת? מֵבִיא תִשְׁעָה קִבֵּין בּוֹרִית בְּרִשְׁיָהּ³⁰ וְיִשָּׁף בָּהּ אֵת הַצֶּפֶרֶן³¹, וְאַחֵר כֶּף שׁוֹרָה אֵת הַצֶּפֶרֶן בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים קֶבֶץ³² שֶׁל יֵין קֶפְרִיסִין³³ אוּ יֵין לָבָן יִשָּׁן חֶזֶק בִּיּוֹתֵר³⁴, וְאַחֵר כֶּף שׁוֹחֶק³⁵ כָּל אֶחָד מִן הַסְּמָנִים בְּפָנָיו עֲצָמוֹ³⁶ הָדֵק, וּבִשְׁהוּא שׁוֹחֶק אוֹמֵר: הָדֵק הֵיטֵב³⁷, הָדֵק הֵיטֵב, כָּל זֶמֶן שְׁשׁוֹחֶק, וּמֵעֶרֶב הַכֹּל³⁸.

(29) כריתות שם. כלומר, כיצד כותשין ומתקנין (רש"י שם). (30) סבון הבא מאותו מקום (רש"י שם). (31) מפני ששחורה היא שפין אותה (= משפשפין אותה) כדי שתהא נאה (גמרא רש"י שם). (32) כריתות, שם. (33) יין שבא מאי קפריסין. ויש מפרשים, יין הבא מקליפת אילן ששמו צלף הנקראת קפריסין, ראה ברכות לו, א (רש"י שם). (34) בגמרא שם אמרו שצריך להביא יין קפריסין. ורק אם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חוורין עתיק (= יין ישן), וצ"ע (ה' המוריה'). (35) שנאמר (שמות ל, לו) "ושחקת ממנה הדק". (36) שנאמר (שם, לד) "בד בבד יהיה", וראה

כדי לשרות בו את הצפורן. אבל לא נראה כן מדברי רבינו, ראה משנה-למלך. (13) מן הפסוק "ממולח טהור קודש" שלמעלה, אין ללמוד שצריך דוקא מלח סדומית, ובוודאי זהו מהלכה למשה מסיני, וראה להלן. ובדין מליחת הקרבנות הצריכו מלח סדומית לכתחילה, ולמדו כן (מנחות כא.) מן הפסוק "ולא תשבית מלח" – "הבא מלח שאינה שובתת", ועי' 'משנה למלך' בפ"ה מהל' איסורי מזבח, שם. ומה שאמרו (כריתות ו. ולהלן ה"ג) "מלח סדומית רובע הקב", אין זה אלא במדה, אבל במשקל לא היה מכוון (כסף-משנה). (14) ב'שיטה מקובצת' (כריתות שם) פירש שהוא עשב הגדל על שפת הירדן, וכפת הוא מלשון "כיף" (= חוץ, שפה), ולא ידענו מהיכן הוציאו חכמים כי צריך כפת הירדן לקטורת. ולדעת ה'תוספות' (כריתות שם) אף כפת הירדן באה כדי לשרות בה את הצפורן. אבל מדברי רבינו אין נראה כן, ראה משנה-למלך. ואולי למדו כן מהלכה למשה מסיני. (15) לענין קטורת של יום הכיפורים, למדו חכמים (יומא נג.) שהיא צריכה מעלה עשן, משום שנאמר שם "כי בענן אראה על הכפורת". ומן הפסוק השני הנאמר שם "וכסה ענן הקטורת", למדו שם גם לשאר ימות השנה, ועי' משנה-למלך. (16) יומא לח, א.

ג. וְזֶהוּ מִשְׁקַל אֶחָד עֶשֶׂר סְמָנִיָּה: נָטַף וְשְׁחֵלֶת וְחֲלָפָה וְיִלְבֹּנָה - מִכָּל אֶחָד מִשְׁקָל שִׁבְעִים מָנָה. וְהַמָּנָה מֵאָה דִּינָרִין. וּמֵר וּקִצְיָעָה וְשְׁבֵלֶת גֶּרֶד וְכִכְרוֹם - מִכָּל אֶחָד שִׁשָּׁה עֶשֶׂר מָנָה. קִשְׁט - שְׁנַיִם עֶשֶׂר מָנָה. קִנְמוֹן - תִּשְׁעָה מָנִים. קְלוּפָה - שְׁלֹשָׁה מָנִים. מִשְׁקַל הַכֹּל: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשְׁמוֹנֶה מָנָה¹⁷. שְׁשׁוֹקִינִי הַכֹּל הָדֵק. מוֹסִיפִין לָהּ רִבְעֵי הַקֶּב מִלֶּח סְדוּמִית, וְכַפֶּת הַיֶּרְדֵּן וּמַעֲלָה עֶשֶׂן כָּל שְׁהוּא. וּמִקְטִיר מִמָּנָה בְּכָל יוֹם עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב¹⁸ מָנָה. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה מָנָה - כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחֹמֶה¹⁹; וְהַשְׁלֵשָׁה מָנִים הַנִּשְׁאָרִים שׁוֹחֶק אוֹתָם עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים דְּקָה מִן הַדֶּקָה²⁰, עַד שְׁמוֹצֵי מִמָּנָה מֵלֹא חֲפָנָיו לְהַקְטִיר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְהַשְׁאָר הוּא מוֹתֵר הַקֶּטֶרֶת שְׁאֻמְרָנוּ בְּשִׁקְלִים²¹.

(17) "מנין משקלם לא מצינו במקרא, אלא שהיא הלכה למשה מסיני. ושמעתי דאסמכוה אקרא (שיר השירים ד, יג) "שלחך פרדס רמונים", שלחך בגימטריא הכי הוי (= שס"ח), ומדרש לא ראיתי" (יראים סי' רעט). בתוספות הרא"ש לכריתות ו, א (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) כתב, וזה לשונו: הכי גמירי לה, ודורשי רשומות אסמכוה אקרא דשלחך פרדס רמונים, דנדרש במדרש על קטורת הסמים, וכמנין שלחך היו מפטמין (שס"ח) מנה וארבע סממנין משקל שבעים שבעים הם ר"פ, וד' משקלם ט"ז, וט"ז הם ד"ס מנין (הרי: "פרדס"). (ואמנם בפסוק שלאחריו מונה כמה מסממני הקטורת: "נדר וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות". אלא שהחשבון הנ"ל עודנו לקוי בחסר, שהרי לא ניתן שום רמז על משקלם של קושט, קנמון וקלופה. ויתכן כי משקלם (העולה ביחד עשרים וארבעה מנים) רמוז במלה "רמונים" שמנינה, במספר קטן,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ו' כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בש"ט "בית זבול" לחותני הגרי"מ חרל"פ ח"א סי' כה. וב' בית יוסף' שם כתב: "מיחייב מיתה משום מקטיר קטורת זרה, כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י, א-ב) שנתחייבו מיתה מפני שהקטירו קטורת באש זרה". (49) כריתות ה, א, ו, ב. (50) לפי חשבון משקלה הכללי, עשה מעט ממנה. (51) חצי מנה (שם).

ט. העושה קטרת מאחד עשר סממנין⁵² אלו לפי משקלות אלו⁵³ כדי להריח בה, אף על פי שלא הריח - חיב כרת⁵⁴ על עשייתה, אם עשה מזיד; ובשוגג מביא חטאת קבועה⁵⁵, אף על פי שלא עשה המשקל בלו אלא חצי⁵⁶ או שלישי⁵⁷, הואיל ועשה לפי משקלות אלו - חיב כרת. שנאמר: במתכנתה לא תעשו לכם, איש אשר יעשה כמותה להריח בה ונכרת מעמיו.

(52) אבל אם חיסר אחד מסממניה, אינו חייב על עשייתה, כן מפורש בתוספתא מכות פ"ג ('אור שמח'). (53) אף-על-פי שלא עשה אלא שיעור הקטרה אחת דהיינו חצי מנה, שכשרה, כמבואר למעלה ה"ח ('הר המוריה'). (54) כריתות ב, א, ו, א. וכן מפורש בתורה (שמות ל, לח) "איש אשר יעשה כמותה להריח בה ונכרת מעמיו" הרי שכיון שעשה להריח בה אע"פ שלא הריח בה - חייב (כספ-משנה). (55) "שאינו משתנה בשינוי עניני האדם, אלא מקריב כשבה או שיערה בין שיהיה עשיר או עני, וזו היא הנקראת חטאת קבועה" (פירוש המשניות כריתות פ"א מ"א, וראה בפ"א מהל' שגגות ה"ד). (56) חצי משלוש מאות וששים ושמונה מנים, דהיינו מאה ושמונים וארבע, כריתות ו, ב: "קטורת שפיטמה לחצאין חייב, דכתיב והקטורת אשר תעשה, כל שתעשה, והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים". ומכיון שאמרו שאפשר פרס בשחרית וכו', על-כרחנו שחציו לאו דווקא, אלא כל שראוי להקטיר (משנה-למלך). (57) דלא כרש"י שם ד"ה לשליש.

י. עשאה להתלמד בה⁵⁸ או למסרה לצבור - פטור⁵⁹. הריח בה ולא עשאה - אינו חיב כרת, אלא דינו כדין כל הנהנה מן ההקדש⁶⁰. לא חיבה תורה כרת אלא לעושה במתכנתה להריח בה.

(58) שם ה, א, ו, א. (59) שנאמר "לא תעשו לכם" - "לכם (=להנאתכם) הוא דאסור, אבל למוסרו לציבור (או ללמוד בו) פטור" (שם ה.). (60) שחייב קרבן מעילה, והיינו בשעה שעולה תמרתה, אבל לאחר שתעלה תמרתה, אין מועלין בה (פ"ה מהל' מעילה הט"ז).

יא. מזבח הזהב שבהיכל⁶¹ - עליו מקטירין הקטרת בכל יום, ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת אחרת שאינה כזו⁶², או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים⁶³, או הקריב עליו קרבן, או הסיף נסף - לוקה; שנאמר: לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה וגומר.

למעלה פ"א ה"ב. (37) שהקול יפה לבשמים (כריתות שם), וב' כלבו' (סי' לח) הטעים בזה שהאותיות הללו יוצאות מן הגרון ומוציאות הבל. (38) שנאמר (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". וראה למעלה ה"ב שיש ללמוד מזה גם שישים עליה מלח.

1 ו. וכל מעשיה בקדש³⁹ בתוך העזרה ומשל הקדש⁴⁰. והמפטם את הקטרת מן החלין או בקלי של חלין - פסולה⁴¹.

(39) שנאמר (שם, לב): "קודש היא, קודש תהיה לכם (צ"ל: "קודש הוא, קודש יהיה לכם)" מכאן שכל מעשיה לא יהיו אלא בקודש" (כריתות ו, ו). היינו משום שנאמר פעמיים קודש, והרי שנה עליו הכתוב לעכב (כספ-משנה). ואף-על-פי שפסוק זה לא נאמר בקטורת אלא בשמן המשחה - למדו קטורת משמן המשחה, ראה למעלה פ"א ה"ב, ועי' משנה-למלך. (40) כלומר, בכלי שרת. וכמסקנת הגמרא בשבועות יא, א. וכן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ד ה"ג. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה מכל מקום, וב'שיטה מקובצת' ערכין י, ב - אות יב. (41) כדעת רבי יוסי בר חנינא ב'ירושלמי' שקלים, שם.

2 ז. פעמים בשנה היו מחזירין אותה⁴² למכתשת⁴³. בימות החמה היו מפזרים אותה, כדי שלא תתעפש; ובימות הגשמים צוברין אותה, כדי שלא יפוג ריחה⁴⁴.

(42) צ"ל: "אותה". (43) כריתות ו, ב. ושוחקין אותה שם שנית (כספ-משנה). (44) אין זה קשור למה שלמעלה, אלא דבר בפני עצמו הוא, שחוזק ממה שהיו שוחקים אותה, היו מפזרים אותה בימות החמה, ובימות הגשמים צוברים אותה (כספ-משנה).

3 ח. נתן לתוכה דבש כל שהוא - פסולה⁴⁵. חסר אחד מסממניה⁴⁶ - חיב מיתה⁴⁷, שהרי נעשית קטרת זרה⁴⁸. פטמה⁴⁹ מעט מעט במתכנתה⁵⁰ - פשרה. אפלו פטם⁵¹ פרס בשחרית ופרס בין הערבים.

(45) כריתות שם, ו'ירושלמי' יומא פ"ד ה"ה. והיינו משום שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (רש"י שם, וברייטא דבר קפרא המובאת בסידורי התפלה, וראה בכספ-משנה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א). (46) כלומר, אחד מאחד-עשר הסממנים המנויים למעלה. אבל אלה שבאו לתקן את הקטורת אינם בכלל זה ('בית יוסף' או"ח סי' קלג, וראה במשנה-למלך כאן ה"ג). (47) כריתות, שם. (48) גם להלן פ"ה מהל' עבודת יום הכיפורים, כתב רבינו: "הקטיר קטורת של קודש הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה". ונראה שלמדו כן מקטורת חסירה ביום הכיפורים, כמו שלמדו ביומא נג, א - לענין מעלה עשן ('חזון איש' להלן בהלכות יום הכיפורים). (אבל יש להבין: למה לא הביא רבינו כאן גם אם חיסר בה מעלה עשן, כמו שכתב בהל' יום הכיפורים שם הכ"ה, ועוד למה כתב להלן בסמוך ה"א שהמקטיר קטורת זרה במזבח הזהב שבהיכל - לוקה, ולא כתב שחייב מיתה, וראה

2) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם 19 שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר 20 "חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה, שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבר הלוי הוא בעל כורחו". (3) לשורר, לשמור ולהיות שוער.

ב. עבודה שלחן היא שיהיו שומרים את המקדש. 21 ויהיו מהן שוערים לפתח שערי המקדש ולהגיה 22 דלתותיו, ויהיו מהן משוררים לשורר על הקרבן 23 בכל יום. שנאמר: ושרת בשם יי אלהיו בכל אחי 24 הלוים. אי זהו שרות שהוא בשם יי? הוי אומר: 25 זו שירה. ומתי אומר שירה? על כל עולות הצבור 26 החובה? ועל שלמי עצרת? בעת נסוף היין? אבל 27 עולות נדבה שמקריבין הצבור 100 לקיץ למזבח 11, וכן 28 הנסכים הפאין בפני עצמן 12 - אין אומרים עליהן 29 שירה 13.

4) לסגור. (5) ומה שאמרו (סוכה נו:): "מגיפי דלתות 31 שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים", הרי שכהנים 32 מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם 33 הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים 34 שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות 35 אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6) שמזכירין בו 36 שם שמים. (7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות 37 על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו 38 עולות ציבור חובה. (8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי 39 שלמיכם" - מה עולה קדשי־קדשים אף שלמים קדשי־ 40 קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9) "שאין 41 אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר 42 להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם 43 אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים 44 שירה אלא על היין". (10) "ממותר תרומות הלשכה". 45 כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין 46 למזבח. (12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור 47 ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם 48 ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים 49 שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת 50 צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה 51 קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל 52 נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא 53 על אכילה ושתייה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו 54 לקולא.

ג. לוי האונן 14 - מתר לעבד ולשורר 15. ואין פוחתין 56 משנים עשר לזוים 16 עומדים על הדוכן בכל יום 57 לומר שירה על הקרבן, ומסיפין עד לעולם 17. ואין 58 אומרים שירה אלא בפה בלא כלי; ששקור השירה, 59 שהיא עבודתה, בפה. ואחרים היו עומדים שם 60 מנגנין בכלי שיר. מהן לזוים, ומהן ישראלים 61 מיחסין המשיאין לפהנה 18. שאין עולה על הדוכן 62 אלא מיחס. ואין אלו המשוררים על פי הפלים 63 עולין למגן השנים עשר. 64

61) מפורש בתורה כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו. 62) כגון חסיר אחד מסממניה (למעלה ה"ה). 63) מנחות נ, א. נ, ב. והיינו כשלא מסרה לצבור (כסף-משנה ר'תוספות' שם ד"ה יכול). ויתכן גם כי מאחר שהביארה נדבה ולא חובה, היא קטורת זרה ('אבן האזל').

יב. בעת שמוליכין 64 את הארון 65 במקום למקום - 1 אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות, 2 אלא מצוה לנטלו על הכתף. ולפי ששכח דוד 3 ונשא על העגלה, נפרץ פרץ בעזא. אלא מצוה 4 לנשא על הכתף, שנאמר: פי עבדת הקדש עליהם 5 בכתף ישא. 6

64) הכהנים ('ספר המצוות' עשה לד). 65) אף-על-פי שמן הפסוק שהביא בסוף הלכה זו, יש ללמוד גם לשולחן ולמנורה ולמזבח הזהב, שהרי כולם משא בני קהת (במדבר ד), ועליהם הוא אומר (שם ז, ט) "ולבני קהת לא נתן (= עגלות) כי עבודת הקודש עליהם, בכתף יסאו", וכן פירש רש"י בסוטה לה, א - ד"ה לא נתן, כי "עבודת הקודש" הנ"ל כוללת כל הכלים האלה - דעת רבינו כי אין להוכיח כי מצוה זו של נשיאה בכתף היא גם לדורות אלא בארון, שמפורש בו בדברי הימים (א טו, טו) "ויסאו בני הלויים את ארון האלקים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות עליהם". אבל בכל יתר הכלים הנ"ל, שאין לנו הוכחה מפורשת לדורות, אין מצותם אלא לשעה. וראה ב'ספר המצוות לעם', עמוד צא והערה נוספת קנג, ועי' ב'מנחת חינוך' מצוה שעט). 66) סוטה, שם.

יג. כשנושאים אותו על הכתף - נושאים פנים כנגד 7 פנים 67, ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים. ונהריהם 8 שלא ישמטו הבדים מן הטבעות. שהמסיר אחד מן 9 הבדים 69 מן הטבעות - לוקה; שנאמר: בטבעת 10 הארץ יהיו הבדים, לא יסרו ממנו. 11

67) כדי שלא ליתן אחור לארון (במדבר רבה פ"ה). וכן נראה בעבודה זרה כד, ב ('מאירי'). 68) יומא עב, א. 69) בגמרא שם: "והמסיר בדי ארון". ודעת רבינו כי אין הכוונה לשני הבדים דווקא אלא אפילו לאחד מהם. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה צו.

יום חמישי ז' כסלו ה'תשפ"ב

פרק שלישי

1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין 1 בן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד.

א. זרע לוי פלו מבדל לעבודת המקדש, שנאמר: 12 בעת ההיא הבדיל יי את שבט הלוי. ומצות עשה 13 להיות הלזים פנויין ומוכנין לעבודת המקדש, בין 14 רצו בין שלא רצו 2; שנאמר: ועבד הלוי הוא את 15 עבדת אהל מועד. וכן לוי שקבל עליו כל מצות 16 לוייה 3 חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו, עד 17 שיקבל את פלן. 18

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 וְכִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן
26 שֶׁל עֲצֵרֶת³², וּבְשִׁמְנֵה יְמֵי הַחֵג³⁴. וְחִלְלִי זֶה³⁵ דּוֹחָה
27 שֶׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חִלְלִי שֶׁל קָרְבֵּן, וְחִלְלִי שֶׁל קָרְבֵּן
28 עֲבוּדָה הִיא וְדוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת.

30 שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים
את הקול. 31 בארבעה עשר לחודש ניסן. 32 ש"מ
שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או
שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא
הקריב בראשון, ורי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני".
33 חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט
ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. 34 חג
הסוכות. 35 כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא,
והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל
זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו
דוחה.

29 ז. אֵין בֶּן לֹוי נִכְנס לַעֲבוּדָתוֹ עַד שִׁילְמֹדוּהוּ
30 חֲמֵשׁ שָׁנִים תַּחֲלָה. שְׁנֵאמַר: זֹאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבֶּן
31 חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
32 שָׁנָה. הֲאֵי פִיעֵד³⁶? חֲמֵשׁ לְלַמֵּד, וְאֵינוֹ נִכְנס לַעֲבוּדָה
33 עַד שִׁיגְדִיל וְיִהְיֶה אִישׁ³⁷; שְׁנֵאמַר: אִישׁ אִישׁ עַל
34 עֲבֻדָתוֹ.

36 אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר
לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם).
37 ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעבודה
עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו
נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד
משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד
חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים
כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן
לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית
עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני
בן.

35 ח. זֶה שְׁנֵאמַר בַּתּוֹרָה בְּלוֹיִם: וּמִבֶּן חֲמֵשִׁים שָׁנָה
36 יָשׁוּב מִצֵּבָא הַעֲבָדָה - אֵינוֹ אֱלָא בְּזִמָּן שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין
37 הַמִּקְדָּשׁ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְאֵינוֹ מִצֵּה נִזְהָגָת לְדוֹרוֹת.
38 אֲבָל לְדוֹרוֹת - אֵין הֵלֹוי נִפְסָל בְּשָׁנִים³⁸ וְלֹא
39 בְּמוֹמִי³⁹ אֱלָא בְּקוּל; שִׁתְּקַלְקַל קוּלוֹ⁴⁰ מֵרֵב
40 הַזִּקְנָה⁴¹ - יִפְסָל לַעֲבוּדָתוֹ בְּמִקְדָּשׁ. וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁאֵינוֹ
41 נִפְסָל אֱלָא לֹמַר שִׁירָה, אֲבָל יִהְיֶה מִן הַשּׁוֹעֲרִים⁴².

38 שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד
בן חמישים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת
משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן
חמישים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית
עולמים)". 39 [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם.
אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל
מועד שבמדבר]. 40 חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב
ה, יג) "ויהי כאשר אחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול
אחד". הרי צריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול

14 "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל
עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה
הוא אונן מדברי סופרים". 15 כן הוא בספרא פרשת
שמיני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה
מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת. 16 במשנה,
כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי
הימים א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על
פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, -
העמידו מספר הלויים המשווררים בפה כנגד מספר המנגנים
בכלים. 17] כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי
על כינורות מוסיפין עד לעולם]. 18 שכחנים היו נושאים
בנותיהן.

1 ד. וּבִמָּה הֵם מִנְגִּינִין? בְּנָבְלִים וְחִלְלִים וְכִנּוֹרוֹת
2 וְחֲצוּצֹרוֹת¹⁹ וְהַצִּלְצָל²⁰. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי נָבְלִים,
3 וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי חִלְלִים,
4 וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנֵים עָשָׂר²¹. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁתִּי
5 חֲצוּצֹרוֹת, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל עֶשְׂרִים וּמֵאָה²². וְאֵין
6 פּוֹחֲתִין מִתְּשַׁעַה כִּנּוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם.
7 וְהַצִּלְצָל אֶחָד בְּלָד.

8 19 מיני כלי שיר. 20 הם שתי חתיכות רחבות של
9 מתכות ומכים זו על זו. 21 וזהו כנגד שנים עשר יום
10 שהחליל מכה לפני המזבח. 22 שם יג: שנאמר (דברי
11 הימים ב ה, יב) "ועממהם כהנים למאה ועשרים מחצרים
12 בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול.
13 ה. בְּיָמֵי הַמוֹעֲדוֹת כָּלֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים הָיוּ
14 הַכֹּהֲנִים תּוֹקְעִים²³ בַּחֲצוּצֹרוֹת בְּשַׁעַת הַקָּרְבֵּן וְהַלֵּוִים
15 אוֹמְרִין שִׁירָה; שְׁנֵאמַר: וּבְיוֹם שִׁמְחַתְכֶם
16 וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצֹרוֹת.
17 הַחֲצוּצֹרָה הִתְּהָ נַעֲשִׂית מִן עֹשֶׁת שֶׁל כֶּסֶף²⁴. עֹשֶׁה
18 אוֹתָהּ מִן הַגְּרוֹטָאוֹת שֶׁל כֶּסֶף²⁵ - כֶּשֶׁרָה²⁶; מִשְׁאָר
19 מִיָּנִי מִתְּכוֹת - פְּסוּלָה. וְהַחֲלִילִין שֶׁהָיוּ מִנְגִּינִין בִּהֵן
20 הָיָה אֲבוֹב²⁷ שֶׁלָּהוּ²⁸ שֶׁל קֶנָה, מִפְּנֵי שֶׁקוּלוֹ עָרֵב.
21 וְלֹא הָיָה מְחַלֵּק אֱלָא בְּאֲבוֹב יְחִידִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
22 מְחַלֵּק יָפָה²⁹.

23 כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים
יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם",
24 מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף
מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת
הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל
בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא
מדרבנן. 25 שברי כסף. 26 שנאמר במנורה "מקשה
היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". 27 ואבוב הוא
הקנה של החליל. 28 כלומר, של החלילים.
29 כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין
מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם
בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול.

23 ו. בְּשָׁנִים עֹשֶׂר יוֹם בְּשָׁנָה הַחֲלִיל מִפְּנֵי
24 הַמִּזְבֵּחַ: בְּשִׁחִיטַת פֶּסַח רִאשׁוֹן³¹, וּבְשִׁחִיטַת פֶּסַח

"מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו: "והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאווין עב). וזו לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים על הלויים אף בלא תעשה, ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים אלא בלא תעשה".

פרק רביעי

(1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

- א. הפהנים הבדלו מפלל הלויים לעבודת הקרבנות, שגאמר: ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים.
- ומצות עשה היא להבדיל הפהנים ולקדשם ולהכניסם לקרבן, שגאמר: וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב.

(2) ניתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד: "לשכת הגזית – סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו', ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן, וברוך-הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי-הקדשים". וזוהי המצוה על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכניסם לקרבן", כלומר, לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין ביריעות שלמה).

- ב. וצריך פל אדם מישאל לנהג בהן כבוד הרבה, ולהקדים אותם לכל דבר שפקדושה: לפתח פתוה ראשון, ולכרף ראשון, ולטל מנה יפה ראשון.

(3) גיטין נט: (4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב). אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם. (5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם). (6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "וזה כולו כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-חכם, וכהן גדול עם-הארץ – ממזר תלמיד-חכם קודם" (פירוש המשניות שם פרק ה).

- ג. משה רבנו חלק הפהנים לשמונה משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא. ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר, ועל פל משמר ומשמר ראש אחד ממנה. ועולין לירושלים לעבודה¹⁰ משמר לכל שבת, ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין, משמר יוצא והאחר שהוא אתריו נכנס, עד שיגמרו. וחוזרין חלילה.

(7) תענית כז. (8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה

אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחסים, ראה למעלה הלכה ג.

- ט. שמואל הרואה⁴³ ודוד המלך חלקו⁴⁴ הלויים לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות, וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים⁴⁵. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלחן איש איש על עבודתו⁴⁶. וכל הלויים מזהרין על עבודת המזבח, שגאמר: אף אל פלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו. לא יקרבו - לעבודה, אבל לגע - מתירין⁴⁷.

(43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה". (44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם". (45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומי". (46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם. (47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים להם היזהרו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין לגע.

- י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהנים, כך הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים; שגאמר: גם הם גם אתם. וכן הלויים עצמם מזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חברו, שלא יסיע המשורר לשוער ולא השוער למשורר; שגאמר: איש איש על עבדתו ואל משאו.

- יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים או שסיע לוי במלאכה שאינה מלאכתו - חייבין מיתה⁴⁸ בידי שמים; שגאמר: ולא ימתו. אבל בהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא תעשה⁴⁹.

(48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש שמסייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ז' כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם).
(9) הוריות יג. (10) תענית כו. במשנה.

בַּכֹּהֲנִים? שְׁנָאֹמֶר: חֶלֶק בְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ, וְאֵין שָׁם
מִתְנֹת בַּמִּקְדָּשׁ לְהֵאָכֵל אֲלָא לַכֹּהֲנִים בְּלִבְדָּה.²⁴

ד. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַמִּשְׁמֵרוֹת שְׁוִים
בְּרִגְלִים¹¹. וְכָל שִׁיבּוֹא מִן הַכֹּהֲנִים בְּרִגְלָא וְרָצָה לְעֵבֶד
- עוֹבֵד וְחֹלֵק עִמָּהֶם, וְאֵין אוֹמְרִין לוֹ: לֵךְ עַד
שְׂגִיעַ מִשְׁמֶרֶךְ. שְׁנָאֹמֶר: וְכִי יָבֹא הַלְוִי¹² מֵאֶחָד
שְׁעָרֵי¹³ וְגוֹמֵר.

(11) סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב
רבינו: "שנצטוונו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו
בכל שבוע תעבוד משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא
ברגלים בלבד". הרי שעיקר המצוה היא לעבוד בכל השנה
במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיקר המצוה היא לעבוד
ברגלים ביחד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה
קסג. (12) כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו.
(13) וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר
"מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה
להלן הלכה ו.

ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ¹⁴ בַּקֶּרְבָּנוֹת הִרְגְּלִים¹⁵,
וּבְחִלּוֹק לֶחֶם הַפָּנִים¹⁶, וּבְחִלּוֹק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל
עֲצֵרֶת; אֲבָל נִדְרִים וְנִדְבוֹת וְתִמְדִּין - אֵין מְקַרְבִּין
אוֹתָן אֲלָא מִשְׁמֶר שְׁזִמְנוּ קְבוּעוֹ¹⁷ וְאֶפְלוּ בְּרִגְלָא.
שְׁנָאֹמֶר: חֶלֶק בְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ, לְבַד מִמֶּפְרִיו עַל
הָאֲבוֹת. פְּלוֹמֶר: חֶלֶק בְּחֶלֶק יֵאָכְלוּ בַּקֶּרְבָּנוֹת
הַצֵּבֹר¹⁸, וְאֵין חֶלֶק בְּחֶלֶק בְּשָׂר דְּבָרִים, שֶׁפֶּכֶר
חֲלָקוּ אוֹתָם הָאֲבוֹת וְקִבְעוּם כָּל מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר
בְּשִׁבְתּוֹ.¹⁴

ז. וְכֵן פֶּהֲנִי²⁵ שְׁהִיָּה לוֹ קֶרֶפֶן - הֲרִי זֶה בָּא לְמִקְדָּשׁ
וּמְקַרְבּוֹ כָּל יוֹם שְׂרִיצָה; שְׁנָאֹמֶר: וְכָא בְּכָל אֹת
נִפְשׁוֹ וְשִׁרְתָּ. וְאֶפְלוּ חֲטָאתוֹ וְאִשְׁמוֹ הוּא מְקַרֵּיב²⁶
וּמִכֹּפֶר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, וְהַעוֹר שֶׁל קֶרֶפֶנוֹ וְאִכִּילָתוֹ
שֶׁלוֹ. וְאִם רָצָה לִתֵּן אֶת קֶרֶפֶנוֹ לְכָל פֶּהֲנִי שְׂרִיצָה²⁷
לְהַקְרִיבוֹ - נוֹתֵן, וְהוֹרֵק קֶרֶפֶנוֹ וְעִבְדוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַפֶּהֲנִי
בְּלִבְדָּה שְׁזִמְנוּ לוֹ.

ח. הִיָּה הַפֶּהֲנִי בַּעַל הַקֶּרֶפֶן²⁸ בַּעַל מוֹם - נוֹתֵן קֶרֶפֶנוֹ
לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶר, וְהַעוֹר שֶׁלָּהֶם²⁹. הִיָּה זָקֵן אוֹ חוֹלָה
שִׁיכּוֹל לְעֵבֶד עַל יְדֵי הַדָּחֵק³⁰ - נוֹתֵן קֶרֶפֶנוֹ לְכָל פֶּהֲנִי
שְׂרִיצָה, וְהַעוֹר וְהַעֲבֹדָה לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶר. וְאִם אֵינוֹ
יָכוֹל לְעֵבֶד כָּלָּל - הֲרִי הַקֶּרֶפֶן כָּלּוֹ לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶר.
(28) בבא קמא שם. (29) בברייתא שלפנינו שם: "ועבודתה
ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה
ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי
יבמות פ"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה
הקרבנות הלכה ז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל,
וקל-וחומר כאן כשהקרבתו שלו, שבוודאי חולק ואוכל.
והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר,
יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). (30) שם קי. על מה
שאמרו בברייתא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן
שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" - שאלו: "האי זקן
או חולה היכי דמי, אי דמצי עביד עבודה, עבודתה ועורה
נמי תהוי ידידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי
יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משוי?
אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי
עביד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן
שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה
היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה
ועורה לאנשי משמר".

ט. הִיָּה טָמֵא בַּקֶּרְבָּנוֹת הַצֵּבֹר וְכָל הַכֹּהֲנִים טָמְאִים³¹
- נוֹתְנוֹ לְבַעְלֵי מוֹמִין טְהוֹרִים שְׂפָאוֹתוֹ מִשְׁמֶר,
וְהוֹרֵק וְעִבְדוֹתוֹ לְאִנְשֵׁי מִשְׁמֶר הַטָּמְאִים³².

(31) כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן
בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שטומאה דחוייה
היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר,
מחזירים אחריהם. (32) בבבא קמא שם אמרו: "אם היה

ו. וְכֵן עֲבֹדָת לֶחֶם הַפָּנִים¹⁹ - בַּמִּשְׁמֶר שְׁזִמְנוּ
קְבוּעוֹ²⁰; אֲבָל עֲבֹדָת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם²¹ - בְּכָל
הַמִּשְׁמֵרוֹת²². וּמִנֵּין שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלָא בְּרִגְלִים²³?
שְׁנָאֹמֶר: מֵאֶחָד שְׁעָרֵי מִפְּלִי יִשְׂרָאֵל - בְּשִׁעָה שֶׁפֶּל
יִשְׂרָאֵל בָּאִין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִנֵּין שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֲלָא

פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה מושחן". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן מקדשתן, והיו צריכים למשוש גם את הבגדים, ולא משחו אותם בפני-עצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן כתב הראב"ד בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיורד על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשיחת הבגדים היתה ביחד עם משיחת אהרן (יריעות שלמה). (40) "הארבעה של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל ואפוד, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). (41) ראה גם למעלה פ"א הלכה ח.

- יג. ⁴²פיצד מרבין אותו בפגדים? לובש שמונה פגדים ופושטן וחזור ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום; שנאמר: שבעת ימים ילבושם הכהן תחתיו מבניו. וכשם שרובי פגדים שבעה, כך משיחה בשמן שבעה, יום אחר יום. ואם עבד ⁴³קדם שיתרפה בפגדים כל שבעה או קדם שימשח כל שבעה - עבודתו פשרה; הואיל ונתרפה או נמשח פעם אחת - נעשה כהן גדול לכל דבר ⁴⁴.

(42) יומא ה. (43) (לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים (להלן פ"י הלכה ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה, ועיין ראב"ד). (44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ' אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מגיין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת".

- יד. אין ⁴⁵בין כהן משוח בשמן המשחה למרבה בפגדים אלא פר שמביא כהן המשח את שגג באחד מן המצות שחייב עליהן חטאת, שנאמר: אם הכהן המשח יחטא וגומר; אבל לשאר הדברים שוים הם.

(45) מגילה ט: במשנה.

- טו. אין מעמידין כהן גדול אלא בית דין של אחד ושבעים ⁴⁶. ואין מושחין אותו אלא פיו ⁴⁷, שנאמר: פיו המשח אתו. וכן אם נתרפה בפגדים בלבד - אין מרבין אותו אלא פיו ⁴⁸. ואין ממניין שני כהנים גדולים כאחד ⁴⁹. ואין מושחין ולא דיברו על ריבוי בגדים.

(46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 418 17). (47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). (48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף-משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריית ספר). (49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשח אותו" - "אותו" - אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים.

כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי משמר, הא טמאים ניהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא: לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר. ורבינו היפך הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל אור-שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו, שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחה אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי הפייס, ראה בתוספות ר"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמח שם.

- י. הנה הקרבן של כהן גדול ³³ והנה אוגן - נותנו לכל כהן שירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר. כיון שכהן גדול האוגן ראוי לעבודה ³⁴, כמו שיתבאר ³⁵, הרי זה עושה שליח לקרבנו.

(33) בבא קמא שם. (34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. (35) להלן פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו.

- יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות ³⁶, עד שיהיה כל בית אב ואנשי עובד כיום אחד מימות השבת, והאחר כיום של אחריו, והאחר כיום של אחריו. ולכל בית אב ואב ראש אחד ממנה עליו ³⁷.

(36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16) וירושלמי שם פ"ד הלכה ב. (37) יומא לט. במשנה והוריות יג.

- יב. וממנין כהן גדול ³⁸, הוא ראש לכל הכהנים. ומושחין אותו בשמן המשחה, ומלבישין ³⁹ אותו בגדי כהנה גדולה ⁴⁰; שנאמר: והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגומר. ואם אין שם שמן המשחה - מרבין אותו בכגדי כהנה גדולה בלבד ⁴¹; שנאמר: אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים - כשם שמתרפה בשמן המשחה, כך מתרפה בפגדים.

(38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה, ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. (39) כסדר הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה, שכן נאמר (ויקרא ח, ח"ב) "וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן", וכן כתב הרמב"ן (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי ז' כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

46) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראויין להוצאה" (תוספת ראשונים בשקלים שם).

14 יט. כהן הגדול המשוח קודם⁶⁵ למרבה בגדים⁶⁶.
15 ומרבה בגדים העומד לשרת קודם למשוח שעבר
16 מחמת קרי⁶⁷. והעובר מחמת קרי קודם לעובר
17 מחמת מום⁶⁸. והעובר מחמת מום קודם לכהן
18 משוח מלחמה⁶⁹. ומשוח מלחמה קודם לסגן⁷⁰.
19 וסגן קודם לקתיקול⁷¹. וקתיקול קודם לאמרפל.
20 ואמרפל קודם לגזבר. וגזבר קודם לראש משמר.
21 וראש המשמר קודם לראש בית אב. וראש בית אב
22 קודם לכהן הדיוט משאר הפהנים. נמצאו הפהנים
23 תמיד שמנה מעלות⁷² זו למעלה מזו.

65) הוריות יג. בברייתא, והיינו להקדים את המשוח ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנוקקים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם):
66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן המשחה, לא היו מריבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובגזיר מ. ד"ה וכן משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד, וגם אין מריבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) – אין איסור למשוח האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א, וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כששניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד משוח ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח קודם למרובה בבגדים – כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נודקן, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבבור בגבבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכוותיה (=בדומה לו), בדטור מיניה (=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדטור יש איבה, ושלפיכך כהן משוח שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג.) – יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "מרובה בגדים העומד לשרת"). ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין ריטב"א למכות יא.). 67) שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר מז:). 68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטהר, והעובר מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל (נזיר שם). וגם העובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). 69) שדינו ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). 70) לפי שמשוח מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיכך מצוה להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). 71) כן כתב רבינו בפירושו המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה

ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדין זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שביירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט].

1 טז. ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה
2 למלך⁵⁰. והוא הנקרא סגן⁵¹, והוא הנקרא ממונה⁵².
3 ויהיה עומד לימין כהן גדול תמיד⁵³, וזה פבד הוא
4 לו. וכל הפהנים מתחת יד הסגן.

50) כן הוא במלכים-ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). 51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. 52) כן הוא בסנדרין יט. "היינו סגן, היינו ממונה". 53) משנה יומא ט. סנהדרין שם ומנחות צד.

5 יז. ועוד ממנין⁵⁴ קתיקולין⁵⁵ להיות לסגן כמו הסגן
6 לכהן גדול. ואין פותחין משנים⁵⁶. וממנים
7 אומרפלין⁵⁷, אין פחות משבעה⁵⁸, ומפתחות⁵⁹ העזרה
8 בידם⁶⁰. רצה האחד לפתח - אינו יכול עד שיתפנסו
9 כל האמרפלין ויפתחו⁶¹.

54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. 55) בלשון יוון שר כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). 56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממון הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). 57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כלא" (=שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו – רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב) ואמרכלא דממנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). 58) שקלים שם. 59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. 60) ומה ששינו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה – יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלך). ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על נעילת שערים (להלן פ"ה הלכה ג). וראה בהר המוריה. 61) תוספתא שקלים שם.

10 יח. וממנין גזברין מתחת ידי האמרפלין, ואין
11 פותחין משלשה⁶² גזברין. והגזברין הם שגובין כל
12 ההקדשות, ופודין את הנפדה מהן⁶³, ומוציאין אותן
13 בדברים הראויין להן להוציאן⁶⁴.

62) משנה שקלים שם. 63) תוספתא שקלים שם.

15 שְׂהִיָּא לְמִטָּה מְמַנָּה; שְׂמַעְלִין בְּקֶדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין.
16 וְאֵין מוֹרִידִין לְעוֹלָם מִשְׁרָרָה שְׂבָקָרְבַּי יִשְׂרָאֵל אֱלֹא
17 אִם סָרְחָה.⁸²

(79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא מינוי של קדושה - אינו עובר בירושה (שו"ת חתם סופר חלק או"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח. ועוד. (82) שם כז: כמעשה של רבן גמליאל שהורידוהו מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א, שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו, וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

18 כב. וְכֹהֵן גָּדוֹל שְׂעֵבֶר עֲבָרָה שְׂחִיב עָלֶיהָ מְלָקוֹת -
19 מְלָקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה⁸³, כְּשֶׁאֵר מְחִיבֵי
20 מְלָקוֹת, וְחוֹזֵר לְגִדְּלוֹתוֹ.⁸⁴

(83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה נמצאת עלייתו ירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו ולכבדו ולדונו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה מורידהו ומבזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" - "כביכול, מה אני בקדושתו (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

פרק חמישי

(1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל, ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

21 א. כֹּהֵן גָּדוֹל צָרִיף שְׂהִיָּה גָּדוֹל מִכָּל אֲחָיו הַכֹּהֲנִים
22 בְּנוֹי, בְּכֹחַ, בְּעֶשֶׂר, בְּחֻמָּה וּבְמִרְאָה³. אֵין לוֹ מָמוֹן
23 - כָּל הַכֹּהֲנִים נוֹתְנִין לוֹ מִשְׁלָחַן כָּל אֶחָד לְפִי עֲשׂוֹ,
24 עַד שְׂעֵשִׂיר יוֹתֵר מִעֲשִׂיר שְׂבָכָלָן.

(2) יומא יח, א. (3) "ירושלמי" יומא פ"א ה"ג, "ספרא" פ' אמור (פ"ב ה"א), תוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 180 28) ובבלי שם (בבלי ליתא "במראה"). נוי הוא יופי הפנים, ואילו מראה הוא הוד הקומה, וגם חן הצורה (מהריק"ן). (4) שם ושם.

25 ב. וְאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ מְעַכְבֵּי, אֱלֹא כָּל זֶה לְמַעֲוָה;
26 אֲכָל אִם נִתְרַבָּה מִכָּל מְקוֹם - נִתְרַבָּה.

(5) כן נראה מזה שבבית שני לא היו חכמים (יומא, שם) אף שהיא המעלה הגדולה שבכולן ('הר המוריה').

27 ג. וְחִיב כֹּהֵן גָּדוֹל לְהֵגֵב כְּבוֹד בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יִקַּל
28 בְּעַצְמוֹ עִם שְׂאֵר הָעָם. וְלֹא יֵרָאוּ אוֹתוֹ עָרֵם לֹא
29 בְּבֵית הַמִּדְבָּר וְלֹא בְּבֵית הַכְּסָא וְלֹא בְּשִׁמְסִתָּפֶר.
30 שְׂנֵאמֶר: הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחָיו - מְלָמֵד שְׁנוֹהֲגִין בּוֹ
31 גְּדֻלָּה יִתְרָה. רָצָה הוּא שְׂיִרְחֲצוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ -
32 הָרְשׁוֹת בְּיָדוֹ.⁸⁴

(6) תוספתא סנהדרין פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 420 14).

ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין כסף-משנה. (72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתליקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול שאף הוא תמיד. אבל משוח מלחמה אינו אלא בעת מלחמה, עבר מחמת קרי ובעבר מחמת מום אינם אלא במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכסף-משנה, באור-שמח ובהר-המוריה].

1 כ. כְּשִׁימּוֹת הַמִּלֵּךְ אוּ כֹהֵן גָּדוֹל אוּ אֶחָד מִשְׂאֵר
2 הַמְּמֻנִים - מְעַמִּידִין תַּחְתּוֹ בְּנוֹ⁷³ אוּ הָרָאוּ לִירֵשׁוֹ.
3 וְכָל הַקּוֹדֵם לְנִחְלָה⁷⁴ - קוֹדֵם לְשִׁרְרוֹת הַמֶּת. וְהוּא
4 שְׂהִיָּה מִמֶּלֶךְ מְקוֹמוֹ⁷⁵ בְּחֻמָּה⁷⁶, אוּ בִּירְאָה⁷⁷ אִף
5 עַל פִּי שְׂאֵינוֹ כְּמוֹתוֹ בְּחֻמָּה⁷⁸. שְׂנֵאמֶר בְּמִלֵּךְ: הוּא
6 וּבְנוֹי בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל - מְלָמֵד שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשָׁה. וְהוּא
7 הַדִּין לְכָל שְׂרָרָה שְׂבָקָרְבַּי יִשְׂרָאֵל, שְׂהוֹזָכָה לָהּ -
8 זֹכָה לְעַצְמוֹ וּלְזָרָעוֹ.

(73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מגיין לכל פרנסי ישראל שבניהן עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74) בספרא פ' שמיני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשררה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד-לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה וביראה, ש"כל מי שאין בו יראת שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא (שקלים שם): "ובלבד שיהיה כמנהג אבותיו". (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

9 כא. מְשׁוֹחַ מְלָחָמָה - אֵין בְּנוֹ מִתְּמַנָּה תַּחְתּוֹ⁷⁹
10 לְעוֹלָם, אֱלֹא הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים⁸⁰: אִם נִמְשַׁח
11 לְמִלְחָמָה - נִמְשַׁח, וְאִם לֹא נִמְשַׁח - לֹא נִמְשַׁח.
12 וְכִשְׂכָּחֵן מְשׁוֹחַ מְלָחָמָה מְשַׁמֵּשׁ בְּמִקְדָּשׁ - מְשַׁמֵּשׁ
13 בְּאַרְבָּעָה בָּלִים, כְּשֶׁאֵר כְּהֻנִּים. מְעַלִּין מִשְׁרָרָה
14 לְשְׂרָרָה גְּדוֹלָה מְמַנָּה, וְאֵין מוֹרִידִין⁸¹ אוֹתוֹ לְשְׂרָרָה

ו. וּבְשִׁמְכֵינָם אוֹתוֹ¹⁷ - כָּל הָעַם מְסַבִּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מְסַב עַל הַסִּפְסָל¹⁸. וְאֵינוֹ קוֹרֵעַ עַל מִתּוֹ¹⁹ כְּשֶׁאֵר הַפְּהִינִים²⁰, שֶׁנֶּאֱמָר: וּבִגְדָיו לֹא יָפֹרֵם. וְאֵם קָרַע - לֹוְקָה. אָכֵל קוֹרֵעַ²¹ הוּא מְלַמֵּטָה פִּנְגֵּר רִגְלָיו²². וְאֵינוֹ מְרַבֵּה פָּרֵעַ²³ לְעוֹלָם²⁴, שֶׁנֶּאֱמָר: אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע, וְאֶפְלוּ בַּעַת שְׁלֹא יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ²⁵; אֲלֵא מְסַפֵּר מְעַרְב שִׁבְת לְעַרְב שִׁבְתָּ²⁶. וְאֵינוֹ מְסַפֵּר בַּתַּעֲרָר²⁷, אֲלֵא בְּזוּגוֹ²⁸, רֹאשׁ שְׁעָרָה זוֹ²⁹ בַּעֲקָר זוֹ, עַד שִׁירָאָה כְּאֵלּוֹ הוּא צִמָּח כְּאֶתְחָת³⁰. שֶׁנֶּאֱמָר: רֹאשָׁם לֹא יִגְלָחוּ, וּפָרַע לֹא יִשְׁלָחוּ, כְּסוּם יִכְסְמוּ אֵת רֹאשֵׁיהֶם³¹.

(17) שם יח, א - במשנה. וראה בפ"ד מהל' אבל ה"ט שהאבל ביום ראשון אסור לאכול משלו ומבירים אותו אחרים. (18) כלומר, ספסל זקוף, לפי שספסל אינו חייב בכפיית המיטה (ראה פ"ה מהל' אבל ה"ח), אבל על מיטה זקופה אסור לשבת ('ירושלמי' סנהדרין פ"ב ה"ב), שכהן גדול חייב בכל דיני אבלות ('ירושלמי' שם, ופ"ז מהל' אבל ה"ו). (וראה ב'קונטרס דיני שמחות בכהן גדול' במבוא ל'שיטה על מועד-קטן לרבנו ידידיה, תלמידו של רבינו יחיאל מפריש' עמוד 34). (19) להלן בדין פריעה, לא כתב "על מתו", עיי"ש. (20) שקורעין בבגד העליון מלמעלה, כשאר העם. (21) ה"ינינו בבגדים השייכים לו ולא בגדי כהונה (ראה בשיטה על מועד קטן כ: עמ' זה, וריטב"א שם). (22) הוריות יב, ב - במשנה, וכדעת רב. (23) בכהן הדיוט, כתב רבינו (להלן פ"א מהל' ביאת המקדש ה"א) שפרע הוא שלשים יום. (24) כאן לא כתב "על מתו", כמו שכתב למעלה בדין קריעה, וכן מפורש ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג), שאפילו שלא בדרך אבלות אסור לכהן גדול לפרוע, ועי' 'מנחת חינוך' מצוה קנ, אות ב. (25) שאילו כהן הדיוט אינו אסור לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש (פ"א מהל' ביאת המקדש ה"ו). (26) הואיל ומשמרות של כהונה מתחדשות בשבת צריך להסתפר מפני המשמרת החדשה, שתראה אותו ביפיו (סנהדרין כב: בגמרא וברש"י). (27) שערות ראשו. (28) במספריים. (29) סנהדרין, שם. (30) ולא שער התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זה היה מגלח שער שלישי שלמעלה מהשני, ומשייר השער הרביעי כדרך ששייר השני, ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והשלישי - ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש (כסף-משנה). (31) כעין כוסמת וכו' ראשו של זה בצד עיקרו של זה ('תוספות' סנהדרין שם ד"ה כסום). והפסוק הזה נאמר בכהן גדול, שהרי בפסוק השני שם נאמר "ויין לא ישתו כל כהן", מכלל שהפסוק הזה אינו מדבר בכל כהן, אלא בכהן גדול בלבד (כסף-משנה בשם הרא"ש).

ז. וְבֵית יִהְיֶה לוֹ מוֹכֵן בְּמִקְדָּשׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא לְשִׁבְת פֶּהֶן גְּדוֹל³². וְתַפְאֲרָתוֹ וּכְבוֹדוֹ שִׁיְהִיָּה יוֹשֵׁב בְּמִקְדָּשׁ כָּל הַיּוֹם³³, וְלֹא יֵצֵא אֲלֵא לְבִיתוֹ בְּלֵילָה³⁴ אוֹ

(7) בתוספתא שם: "ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ", וכן הוא בסנהדרין כב, א - לענין מלך, וכן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מלכים ה"ג. ולפי"ז אסור לראותו בבית המרחץ, אפילו אם אינו ערום לגמרי, ואם כן צ"ל בדברי רבינו "ולא יראו אותו ערום (ו) לא בבית המרחץ". (8) כן הוא בתוספתא שם, בדברי תנא-קמא, ודלא כרבי יהודה שם. ומדובר כשהכהן הגדול צריך לאחרים לשמשו, וכמו שאמרו בפסחים נא, א - לענין רב ותלמיד, וכן דעת רבינו שם. ראה ב'כסף משנה' פ"ה מהל' תלמוד תורה ה"ו. אבל בלי צורך זה אסור, וכמו שכתב מקודם שלא יראו אותו בבית המרחץ.

ד. לֹא יִכְנַס לְבֵית הַמִּשְׁתָּה וְלֹא לְסַעֲדָה שֶׁל רַבִּים, אֶפְלוּ הֵם שֶׁל מִצְוָה⁹. אָכֵל הוֹלֵךְ הוּא, אִם רָצָה, לְבֵית הָאֲבֵלִים¹⁰. וּכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ - אֵינוֹ הוֹלֵךְ בְּעֶרְבוּבֵיָא עִם שְׂאֵר הַפְּהִינִים, אֲלֵא מְסַבִּין אוֹתוֹ הַפְּהִינִים וְחוֹלְקִין לוֹ כְּבוֹד. וְהִסְגָּן מְמַעֵז פִּינוֹ לִבִּין הָעַם¹¹, וְהִסְגָּן וּמִשְׁוֹחַ שְׁעֵבֶר¹² מִיָּמִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אֵב וְהָאֲבֵלִים וְכָל הָעַם מְשֻׁמָּלוֹ. וְאוֹמֵר לְאֲבֵלִים: תִּנְחַמְנוּ! וְהֵן מְכַבְּדִין אוֹתוֹ כְּפִי כֹחַן.

(9) (בתוספתא שם): "והולך להברות את אחרים, ואחרים באין להברותו". ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא "ואינו הולך להברות את אחרים, אבל אחרים באין להברותו", כמו במלך להלן שם. וכן נראה במשנה סנהדרין יח, א - שלא אמרו אלא "וכשמכבדין אותו וכו'", ולא נאמר דבר על הבראתו לאחרים. וראה להלן, ועי' באור שמח". (10) (במשנה, שם: "וכשהוא מנחם אחרים", נראה מזה שאינו חייב לנחם, אלא אם רצה - מנחם). (11) כמו שמפרש להלן, שהוא עומד מימינו, וכשהאבלים והעם משמאלו - נמצא כהן גדול באמצע. (12) שעמד תחת כהן גדול שאירע בו פסול, וכשחזר הכהן הגדול לעבודתו - עבר זה ואינו עובד עוד ככהן גדול (פ"א מהל' יום הכיפורים ה"ג).

ה. מֵת לוֹ מֵת - אֵינוֹ יוֹצֵא אַחֲרָיו¹³, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ¹⁴ אוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ. וְכָל הָעַם בָּאִים לְנַחְמוֹ לְבִיתוֹ. וְהוּא עוֹמֵד בְּשׁוּרָה¹⁵, וְסִגָּן מִיָּמִינוֹ¹⁶ וְרֹאשׁ בֵּית אֵב וְכָל הָעַם מְשֻׁמָּלוֹ. וְאוֹמְרִים לוֹ: אָנוּ כְּפָרְתֶךָ! וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם!

(13) כרבי יהודה בסנהדרין יח, א - במשנה. (14) אף-על-פי שאמרה התורה (ויקרא כא, יב) "ומן המקדש לא יצא", שנראה שרק מן המקדש לא יצא - הרי אמרו (שם יט.) ש"מן המקדש לא יצא" היינו "מקדושתו לא יצא". כלומר, לא יגרורם לצאת מקדושתו ולהיטמא. אם-כן אין הבדל בין אם יוצא מן המקדש לבין אם יוצא מפתח ביתו (כסף-משנה). (15) "שלאחר שקוברין את המת, מתקבצין האבלים ועומדים בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה" (פ"ג מהל' אבל ה"א). (16) ומשוח שעבר אינו בא לנחמו (וראה למעלה ה"ד), שכיון שעבר מעבודתו ככהן גדול, יש חשש שהכהן הגדול יחשוד בו שהוא שמח לאידו ולאבלו (גמרא, שם).

1 שְׁעָה או שְׁתֵּים בַּיּוֹם. וַיְהִי בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם וְאִינוֹ 2
זו מִשְׁמֵם.³⁵

12 נִשְׂאָ שְׁתֵּים - אִינוֹ יָכוֹל לַעֲבֹד בַּיּוֹם הַצֹּם⁴⁷ עַד 13
שְׁיִגְרָשׁ לְאַחַת. וְחֹלֶץ⁴⁸, וְחֹלְצִים לְאַשְׁתּוֹ⁴⁹, 14
וּמִיִּבְמִין אֶת אֲשֶׁתּוֹ. וְאִם גֵּרֶשׁ אִשָּׁה - מִתֵּרֶת לְהַנָּשָׂא 15
לְשָׂאָר הָעָם.⁵⁰

(44) פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"א. (45) שם הי"ג. (46) שם, ועי' בראב"ד שם. (47) יומא יג, ב: "וכפר בעדו ובעד ביתו - ולא בעד שני בתיים". (48) משנה שם יח, א. והיינו אם מת אחיו בלי בנים והוא אינו יכול לייבם, מפני שהוא אסור באלמנה, ומצווה על הבתולה, ואין 'עשה' של יבום דוחה 'עשה' (של בתולה) ולא-תעשה (של אלמנה), ואף מן האירוסין אסורה משום גזירה (שם יט. והל' איסורי ביאה שם, הי"ב). (49) אם הוא מת בלא בנים. "שהמלך אינו חולץ, שנאמר: וירקה בפניו, וזה בזיון, ואפילו רצה אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, והאייל ואינו חולץ אינו מייבם, וכן אם מת הוא, כיוון שאי-אפשר לייבם את אשתו, כך אין חולצין לה, אלא תשב לעולם בזיקתה" (פ"ב מהל' מלכים ה"ג). אבל כהן-גדול שמייבמין את אשתו - חולצים לה. (50) שמכיון שמייבמין את אשתו, על-כרחו אין דינו כמלך שאלמנתו אסורה להנשא.

16 יא. בְּזִמְן שִׁפְהֵן גְּדוּלָּה⁵¹ נִכְנָס לְהִיכָל⁵² לְהַשְׁתַּחוּת⁵³ 17
- שְׁלֹשָׁה אוֹחֲזִין בּוֹ: אֶחָד בִּימִינוֹ, וְאֶחָד בְּשִׂמְלֹו, 18
וְאֶחָד בְּאַבְנֵים טוֹבוֹת שֶׁבְּאֶפֶד מֵאֲחוֹרָיו. וְיִכְנָס 19
לְהִיכָל וַיִּשְׁתַּחוּהוּ. וְכִיּוֹן שִׁישְׁמַע הַסֵּגֶן⁵⁴ קוֹל רִגְלֵיו⁵⁵ 20
שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא⁵⁶, מִגְּבִיָּה לוֹ אֶת 21
הַפְּרָכֶת⁵⁷. וְאַחֵר שִׁישְׂא יִכְנָסוּ אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים⁵⁸ 22
וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּצְאוּ.

(51) תמיד פ"ז מ"א. (52) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה, שם. שאי-אפשר לפרש שמדובר ביום הכיפורים, וכשהוא נכנס לפני ולפנים, שהרי נכנס שם בארבעה בגדי לבן בלבד ('תפארת ישראל' שם). (53) ואין זו ביאה ריקנית (= בלי עבודה) להיכל שחייבים עליה מלקות (מנחות כז:), שהשתחויה אף היא כעבודה, וכן כתב רבינו בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ד, וכן הוא ב'תוספות' מנחות שם ד"ה להיכל. (54) במס' תמיד, שם: "הממונה", אבל הוא הממונה הוא הסגן (למעלה פ"ד ה"טז). (55) היינו קולם של פעמוני הזהב שבשולי המעיל ('תוספות יום-טוב' תמיד, שם). (56) כשנכנס לא היה צריך להגביה, כי היתה נפתחת מאליה כשהולך ודוחק אותה לפנים, אבל כשיוצא לא היה יכול לדחוק כך, מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך כניסתו (ביאורי הגר"א במשנה, שם). (57) היינו הפרוכת שבפתחו של היכל, ראה יומא נד, א. ולהלן פ"ז הי"ז. (58) שכל זמן שהכהן הגדול משתחוה שם, זהו כבודו שלא יהיה אחר עמו ('יריעות שלמה').

23 יב. בְּכָל יוֹם שִׁירְצָה לְהַקְטִיר הַקְטֶּרֶת - מִקְטִיר⁵⁹. 24
וְנוֹטֵל חֶלֶק בְּרֹאשׁ⁶⁰ בְּקִדְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ בְּלֵן. בִּיצֵד? 25
בְּשִׁירְצָה אוֹמֵר: זֶה הַחֲטָאֹת שְׁלִי⁶¹ וְזֶה הָאֵשֶׁם שְׁלִי. 26
וְאִינוֹ עוֹבֵד בְּפִיס, אֲלָא כָּל עַת שִׁירְצָה לְהַקְרִיב -

(32) מדות פ"ה מ"ד. (33) כמו שכתוב "ומן המקדש לא יצא" ('קריית ספר'). (34) ומה שנאמר "ומן המקדש לא יצא", היינו "מקדושתו לא יצא" (סנהדרין יט.). (35) כן נראה במשנה סנהדרין יח, א: "ויצא עמהן עד פתח שער העיר" ('הדר המקדש'). ויתכן כי למדו כן מן הפסוק "ומן המקדש לא יצא", שלדעת רבינו גם ירושלים בכלל המקדש, ראה בפ"ב מהל' שופר ה"ח. ולפי זה, ישנם שלשה מובנים לפסוק זה: א' שאין כהן-גדול מפסיק עבודתו אף-על-פי ששמע שמת לו מת (פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ו). ב' שאינו יוצא אחר מתו (למעלה ה"ה). ג' שאינו יוצא מירושלים. ועי' בכסף-משנה למעלה ה"ה שכתב שהדרשה שאינו יוצא אחר מתו, אינה אלא אסמכתא, ואם כן קל-יחומר שדרשה זו שלא לצאת מירושלים אינה אלא אסמכתא, ועיקר הפסוק ללמד שאינו מפסיק עבודתו.

3 ח. כֹּהֵן גְּדוֹל דֵּן וְדִנִּין אוֹתוֹ³⁶, וּמַעֲיִדִין עָלָיו. וְאִין 4
דִּנִּין אוֹתוֹ דִּינֵי נִפְשוֹת³⁷ אֲלָא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל³⁸ 5
בְּלִבָּד; שְׁנֹאֵמֵר: כָּל הַדָּבָר הַגְּדוֹל³⁹ יִבְיֹאוּ אֵלָיו⁴⁰.

(36) סנהדרין יח, א - במשנה. (37) דיני נפשות דווקא. שם יח, ב. וראה למעלה פ"ד הכ"ג שמלקין אותו בבית-דין של שלשה. (38) ראה להלן הערה מא. (39) כלומר, דבר גדול, היינו דיני נפשות, של אדם גדול, כגון כהן-גדול (סנהדרין טז. ויח:). (40) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד שבעים ואחד (שם טז: ורש"י שם).

6 ט. הִיָּה יוֹדֵעַ עֲדוֹת - אִינוֹ חֵיב לְהַעֲיִד⁴¹, וְאִפְלוּ 7
בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁴²; שִׁזָּה אִינוֹ כְּבוֹד לוֹ שְׁלֵלָה וַיַּעֲיִד. 8
וְאִם הִיָּתָה עֲדוֹת לְמִלְךָ יִשְׂרָאֵל⁴³ - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ 9
בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל וּמַעֲיִד לוֹ.

(41) לדעת ה'תוספות' (שם יח: ד"ה מעיד) מדובר בדיני ממונות, אבל אם זה נוגע לאיסור חייב הוא להעיר, שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל מדברי רבינו נראה שאין חילוק (ראה להלן שמדובר בדיני נפשות), וכן כתב הכסף משנה בפ"א מהל' עדות ה"ג. (42) של שבעים ואחד. שהרי אמרו בסנהדרין יח, ב - שמה שאמרו שכהן גדול מעיד, היינו למלך. וראה להלן, והרי ברור שכשם שאין דנין כהן-גדול בדיני נפשות (ראה למעלה) אלא בבית-דין של שבעים ואחד (כמבואר למעלה ה"ה), כן בוודאי אין דנין את המלך אלא בשבעים ואחד, הרי שאפילו בב"ד הגדול אינו מעיד אלא למלך (לחם-משנה פ"א מהל' עדות ה"ג). (43) כוונתו למלכי בית דוד, שדנין אותם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ה). ובגמרא (סנהדרין, שם) שהקשו איך מעיד למלך, והלא מלכי ישראל אין דנים אותם, ולא תירץ שמדובר במלכי בית דוד - יתכן כי עוד לא פורש להם חילוק זה, עד הסוגיא דלהלן שם יט. (לחם-משנה הל' עדות, שם).

10 י. וְכִבְר פֶּאֶרְנוּ בְּסִפְרָה⁴⁴, שֶׁהוּא אֶסוּר פֶּאֶלְמָנָה 11
וּמִצִּנָּה עַל הַבְּתוּלָה⁴⁵. וְאִינוֹ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים⁴⁶. וְאִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מְקָרִיב כָּל מָה שִׁירָצָה. וְהָרִי הוּא בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּלִים⁶²
2 כְּשֶׁאֵר הַכֹּהֲנִים⁶³.

20 עוֹבֵד תַּחֲלָה, עַד שִׁיבִיא עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה מִשְׁלוֹ
21 וְעוֹבֵד בִּידּוֹ⁷⁵; שְׁנָאֵמָר: זֶה קֶרֶן אֶהְרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר
22 יִקְרִיבוּ לִי בַיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ. וְאִם עֹבֵד קִדְם שִׁיבִיא
23 עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁעֹבֵד בְּכֹהֵנָה גְּדוּלָּה
24 קִדְם שִׁיבִיא עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה⁷⁶.

(59) ביומא יד, א - במשנה: "אם רצה להקריב, מקריב".
ורבינו נטק להקטיר, שאפילו קטורת שמעשרת ומעולם לא
שנה בה אדם (שם כו.) - אף-על-פי-כן מקטיר כהן-גדול
בכל יום שירצה (וכן הוא במס' תמיד פ"ו מ"ג).
(60) יומא, שם. ואף-על-פי שלא הקריב. שאם הקריב, מה
צריך להשמיענו שיטול בראש (כסף-משנה בשם רש"י). הרי
כל כהן המקריב - העור של קרבנו ואכילתו שלו (למעלה
פ"ד ה"ז). (61) נראה שזה אינו אלא כשישנן עוד חטאות.
אבל אם אין שם אלא חטאת אחת, אינו יכול ליטול כולה,
אלא רק מחציתה, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' תמידין
ומוספין הי"ד. ועי' ב'ירושלמי' יומא פ"א ה"ב, וב'שיירי
קרבן' שם ('יריעות שלמה'). (62) שנוהגים בכל ישראל,
ולאו דווקא בבית המקדש, כמו: תרומות ומעשרות וחלה
וכו'. (63) תוספתא יומא פ"א.

25 יז. כֹּהֵן⁷⁷ שֶׁלֹא עֹבֵד עֲדִין מִיָּמָיו שֶׁמִּנְהוּ כֹּהֵן גָּדוֹל
26 - הָרִי זֶה מְבִיא עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה וְעוֹבֵדָה בִּידּוֹ
27 בַּתַּחֲלָה, כְּשֶׁאֵר חֲנוּף כָּל כֹּהֵן הַדִּיּוּט; וְאַחֵר כֶּף
28 מִקְרִיב עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא חֲנוּף כֹּהֵן
29 גָּדוֹל; וְאַחֵר כֶּף מִקְרִיב עֲשִׂירֵית הָאֵיפָה שְׁלִישִׁית⁷⁸,
30 שֶׁהִיא חֲבַתִּי כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁמִּקְרִיב בְּכָל יוֹם, כְּמוֹ
31 שִׁיתַּבְּאָר⁷⁹. וּמַעֲשֵׂה שֶׁלִּשְׁתֵּן שְׁוֶה הוּא⁸⁰.

3 יג. בְּזִמְנֵי שְׂרוּצָה כֹּהֵן גָּדוֹל⁶⁴ לְהַקְרִיב, הִיָּה עוֹלָה
4 בְּכֶשֶׁב וְהִסָּגֵן מִיָּמִינוֹ. הִגִּיעַ לְמַחְצִית הַכֶּשֶׁב⁶⁵ - אֲחֻזָּה
5 הַסָּגֵן בִּימִינוֹ וְהִעֲלָהוּ. וְהוֹשִׁיט לוֹ הַכֹּהֵן שֶׁהוּא
6 מוֹלִיךְ אֶת רֹאשׁ הָעוֹלָה הָאֲבָרִים שֶׁבִּידּוֹ, וְסוּמָךְ
7 עָלֶיהָ⁶⁶ וְזוֹרֵק לְאִשׁ⁶⁷.

(64) תמיד פ"ז מ"ג. ששם היו מונחים האיברים,
ומשם מצות הולכתם למזבח (הגר"א שם). (66) על
האיברים, וראה להלן הי"ד. (67) של המערכה שבמזבח.
שאף הנתחים צריכים זריקה, ונלמד ממה שנאמר (דברים
יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם". הוקש בשר לדם:
"מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה" (ובחים סב: ופ"ו מהל'
מעשה הקרבנות הי"ד).

יום שישי ח' כסלו ה'תשפ"ב

פֶּרֶק שְׁעִי

1 יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל
כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי
מעמד.

32 א. אִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִי קֶרֶבָנוּ שֶׁל אָדָם קָרֵב וְהוּא אִינוֹ
33 עוֹמֵד עַל גִּבּוֹי³; וְקֶרֶבָנוֹת הַצִּבּוּר הֵן קֶרֶבָן שֶׁל כָּל
34 יִשְׂרָאֵל, וְאִי אֶפְשָׁר שִׁיְהִי יִשְׂרָאֵל כֻּלּוֹ עוֹמְדִין
35 בַּעֲזָרָה בִּשְׁעַת קֶרֶבָן. לְפִיכָךְ תִּקְנוּ נְבִיאִים
36 הָרִאשׁוֹנִים³, שִׁיִּבְרְרוּ מִיִּשְׂרָאֵל כְּשָׂרִים וִירָאִי חֲטָא
37 וְיִהְיוּ שְׁלֹחֵי כָל יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עַל הַקֶּרֶבָנוֹת. וְהֵם
38 הַנִּקְרָאִים אֲנָשֵׁי מַעֲמָד. וְחִלְקוּ אוֹתָם אַרְבָּעָה
39 וְעֶשְׂרִים מַעֲמָדוֹת, כְּמִנְיַן מִשְׁמְרוֹת כֹּהֵנָה וְלוֹיָהּ. וְעַל
40 כָּל מַעֲמָד וּמַעֲמָד אֶחָד מִזֶּה מִמֶּנָּה עַל כָּלָם, וְהוּא
41 נִקְרָא רֹאשׁ הַמַּעֲמָד.

(2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב)
"תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים
וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש
ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד
על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו
והשתחוה וגו' ויצא". (3) שמואל ודוד.

42 ב. בְּכָל שַׁבָּת וּשְׁבֻתָּה מִתְקַבְּצִין אֲנָשֵׁי מַעֲמָד שֶׁל
43 אוֹתָהּ שַׁבָּת. מִי שֶׁהָיָה מִקֵּהן בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ קְרוֹב לָהּ
44 - נִכְנָסִין לְמִקְדָּשׁ עִם מִשְׁמֵר כֹּהֵנָה וְלוֹיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ

8 יד. וְכֶף הָיָה מוֹשִׁיטִין⁶⁸ לוֹ שֶׁאֵר הָאֲבָרִים: כָּל אֶחָד
9 וְאֶחָד נוֹתֵן הָאֲבָרִים שֶׁבִּידּוֹ לְרֹאשׁוֹ, וְהִרְאִשׁוּן נוֹתֵן
10 לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְהוּא סוּמָךְ וְזוֹרֵק לְאִשׁ. וְאִם רָצָה לְסַמָּךְ
11 בְּלִבָּד וְיִהְיֶה [כֹּהֵן] אַחֵר זוֹרֵק לְאִשׁ - עוֹשֶׂה. וְאִין
12 שֶׁם סְמִיכָה עַל הָאֲבָרִים אֵלָּא לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּלִבָּד,
13 מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ⁶⁹; אֲבָל כָּל הַסְּמִיכוֹת עַל בְּעָלֵי חַיִּים הֵם.

(68) תמיד, שם. (69) מנחות צד, א.

14 טו. כְּשִׁיגְדֵל הַכֹּהֵן וְיַעֲשֶׂה אִישׁ⁷⁰ הָרִי הוּא כְּשֶׁר
15 לְעֲבוֹדָה; אֲבָל אֲחִיו⁷¹ הַכֹּהֲנִים לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ
16 לַעֲבֹד בְּמִקְדָּשׁ עַד שִׁיְהִי בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה. וְאִינוֹ
17 נִכְנָס לַעֲזָרָה לְעֲבוֹדָה תַּחֲלָה אֵלָּא כְּשֶׁעָשָׂה שְׁהִלּוּם
18 אוֹמְרִים שִׁירָה⁷².

(70) חולין כד, ב: "מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי
שערות". (71) חולין, שם. (72) ערכין יג, ב: "אין קטן
נכנס לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר". ומפרשה
רבינו בכהן, שכן משמע הלשון "לעבודה". וקטן לאו דוקא,
אלא כשלא הגיע לעשרים שנה (כסף-משנה), ועי' ראב"ד.

19 טז. אִין הַכֹּהֵן עוֹבֵד תַּחֲלָה⁷³, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל⁷⁴ אִינוֹ

13 כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז:): שהיו מתעניין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדברות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

- ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית¹⁴. ביום הראשון קוראין בראשית¹⁵ ויהי רקיע¹⁶. בשני - יהי רקיע¹⁷ ויקונו¹⁸. בשלישי - יהי ים ויהי מאורות¹⁹. ברביעי - יהי מאורות²⁰ וישקצו²¹. בחמישי - ישקצו²² ותוצא הארץ²³. בששי - ותוצא הארץ²⁴ ויכלאו²⁵.

14 "לפי ששלמות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

- ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים²², וקטנה קורא אותה אחד. ושתי פרשיות שקוראין שחרית - הם שחזורין וקורין אותן בתפלה השניה בספר, וחזורין וקוראין אותן במנחה על פה.

22 ובגמרא שם מקשה: בראשית בשנים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

- ח. שמנח ימי חנכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית²³. וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה²⁴, אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.

23 במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

- ט. ומהו קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות משפחות²⁵ לצאת ליערים להביא עצים למערכה. ויום שניגיע לבני משפחה זו להביא העצים, היו

- 1 שבת; והרחוקים שבאותו מעמד - בין שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן².

(4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספת תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

- ג. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין, מפני כבוד שבת³; ובאחד בשבת אינם מתעניין, כדי שלא יצאו מענג שבת לצום⁴.

(6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי ווסת תחילת חולי".

- ד. ובכל יום יום משבת שהיה מעמדן מתפללין ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה⁸, ועוד מוסיפין תפלה אחת בין שחרית ומנחה, והיא יתרה להן⁹. ונושאין בפיהן הפהנים במעמד שלש פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה, ובנעילה¹⁰. וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השניה שמוסיפין¹¹; אבל במנחה לא היו קורין בספר תורה, אלא על פה, פקוראין את שמע¹². ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן טרודין לשבת.

(8) ונקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתעניין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כז: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף"? נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ה. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (10) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [במוסף]". (12) ומה שאמרו (תמורה יד:): "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

- ה. וקבוצין לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן שם לתפלה ולתחנה ולבקשה¹³ ולקרות בתורה נקרא מעמד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ח' כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קנא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמֹשֶׁה עָשָׂר דְּבָרִים אֱלוֹ מִמֶּנָּה
אֶחָד. וְאֵלּוּ הֵן: (א) עַל הַזְּמָנִים.³ (ב) עַל נַעֲלִילָת
שְׁעָרִים.⁴ (ג) עַל הַשּׁוּמְרִים.⁵ (ד) עַל הַמְשׁוּרָרִים.⁶ (ה)
עַל הַצִּלְצָל עִם שָׁאָר כָּלֵי שִׁיר.⁷ (ו) עַל הַפִּסְטוֹת.⁸ (ז)
עַל הַקִּנִּים.⁹ (ח) עַל הַחוֹתְמוֹת.¹⁰ (ט) עַל הַנִּסְכִּים.¹¹
(י) עַל הַחֹלִינִין.¹² (יא) עַל הַמִּים.¹³ (יב) עַל מַעֲשֵׂה
לָחֶם הַפָּנִים.¹⁴ (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת.¹⁵ (יד) עַל
מַעֲשֵׂה הַפָּרֶכֶת.¹⁶ (טו) עַל מַעֲשֵׂה בִגְדֵי כְהָנָה.¹⁷

~ נקודות משיחות קודש ~

"חמשה עשר ממונין היו במקדש, וכן ממנים לעולם על כל דבר מחמשה עשר דברים אלו, ממנה אחר. ואלו הן, על הזמנים, על נעילת השערים כו".

המספר חמשה עשר - י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על שתי אותיות הראשונות של שם הוי', שהן 'הנסתרות לה' אלוקינו', למעלה מאותיות ו"ה שהן 'הנגלות לנו', שבזמן הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה לנגלות לנו, ולכן אין אנו רואים את הי"ה בתוך 'הנגלות' (ו"ה), וזהו שכתוב "כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק כו", ולעתיד לבוא כשיוכרת זרע עמלק ויבנה בית המקדש, אז יהיה גילוי שם הוי' בשלמותו.

(עלפי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן כא)

(2) שקלים פרק ה משנה א. (3) הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. (4) שם: "בן גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. (5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. (6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. (7) שם: "בן ארזה על הצלצל". וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. (8) שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. (9) שם: "פתחיה על הקינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. (10) שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. (11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. (12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. (13) שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. (14) שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. (15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. (16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר להלן בהלכה טז. (17) שם: "ופנחס המלביש". תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.

ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמִּמֶּנִּים אֱלוֹ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים
הַרְבֵּה, כְּדִי לְהַכִּין הַמִּלֻּאכָה שֶׁהוּא מִמֶּנָּה עָלֶיהָ.¹⁸ זֶה
שֶׁעַל הַזְּמָנִים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזְּמָנִים.
כִּינֵן שִׁינִיעַ עַת הַקֶּרֶן מִכְרִיז הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו
בְּרִשּׁוֹתָיו וְאוֹמֵר: עֲמָדוּ כְּהָנִים לְעֹבֹדָה,¹⁹ וְלוֹיִם

מִקְרִיבִין עֹלוֹת נִדְבָה, וְזֶהוּ קֶרֶן הָעֲצִים. וְהָיָה לָהֶם
כְּמוֹ יוֹם טוֹב,²⁶ וְאֲסוּרִין בּוֹ בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית²⁷
וּבַעֲשִׂית מִלֻּאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהָג.²⁸

(25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום-טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט): שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר ש' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים נ. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המוכח שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

י. אֶפְלוּ יָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב²⁹ עֲצִים אוֹ גִזְרִים בְּמַעֲרָכָה
- אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם³⁰ בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית וּבַעֲשִׂית
מִלֻּאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהָג.

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

יא. אֲנָשִׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס כָּל שִׁבְת
שְׁלֵהֶן. וּבְחִמְשֵׁי מִתְרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשִּׁבְת.³¹ וּמִפְּנֵי
מָה אָסוּר עָלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְגְּסוּ
לְמַעַמְדָּם כְּשֶׁהֵם מְגוֹלִין, אֲלֹא יִסְפְּרוּ וּיִכְבְּסוּ מְקֻדָּם.

(31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בששי.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממנים היו במקדש, ועל מה היו ממנים.

א. חֲמֹשֶׁה עָשָׂר מִמִּנֵּין הֵיוּ בְּמִקְדָּשִׁי,² וְכֵן מִמֶּנִּים

1 לדוכן²⁰, וישאל למעמד. וכיון שישמע קולו יבוא
2 כל אחד למלאכתו.

18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים.
19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ:
20) אף-על-פי שזמן הלויים לעמוד על הדוכן לומר שירה,
הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין
ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים
בשורה עם הכהנים (יריעות שלמה).

3 ג. זה שעל נעילת שערים - על פיו נועלין ועל פיו
4 פותחין²¹, ואין התוקעין תוקעין בכל יום לפתיחת
5 השערים²² אלא ברשותו. ובכל יום תוקעין במקדש
6 שלש תקיעות לפתיחת השערים: תקיעה תרועה
7 ותקיעה.

21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף
שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש
והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפתחם בבוקר". [ואף-
על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה – הקדים רבינו הנעילה
לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה
הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו
הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. 22) סוכה ג:
במשנה.

8 ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית²³
9 שמסבב על הלולים²⁴ בכל לילה, וכל מי שישן על
10 משמרו - מלקה אותו במקלו ושוורף את פסותו²⁵.

23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח
מהלכות בית הבחירה הלכה י. 24) משמע שעל הכהנים
לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה
מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם
(ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם).
25) כלומר, רשאי גם לשוורף את כסותו.

11 ה. זה שעל המשוררים - הוא בורר בכל יום
12 המשוררים שעומדים על הדוכן לומר שירה בפ"ה,
13 ועל פיו תוקעין על הקרבנות²⁶. אין פותחין²⁷
14 במקדש מאחת ועשרים תקיעה²⁸ בכל יום: שלש²⁹
15 לפתיחת שערים³⁰, ותשע לתמיד של שחר³¹, ותשע
16 לתמיד של בין הערפים. ויום שיש בו קרבן מוסף
17 - מוסיפין תשע על קרבן מוסף. ואם חל ראש חדש
18 או יום טוב להיות בשבת, או שחל ראש השנה
19 להיות בשבת שיש שם שלשה מוספין³² - אין
20 תוקעין לכל מוסף ומוסף בפני עצמו, אלא תוקעין
21 תשע בלבד לכל המוספין³³.

26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על
כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעו"ש).
27) סוכה שם במשנה. 28) כלומר, תשע פעמים תר"ת
(=תקיעה, תרועה, תקיעה). 29) תקיעה, תרועה ותקיעה,
כמבואר למעלה הלכה ג. 30) שערי העזרה.

31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלויים אומרים
בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין
הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות
תמידין ומוספין הלכה ז. 32) כלומר, שלשה קרבנות
מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. 33) בסוכה
נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני
עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין
על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם
ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל
החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר,
כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש
שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-
השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים
תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא
תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה
ב].

1. בערב שבת מוסיפין שש³⁴: שלש להבטיל את
2 העם מן המלאכה³⁵, ושלש להבדיל בין קדש
3 לחלל³⁶. ובקבל מוסיפין שלש לפתיחת שער
4 הפתוח³⁷, והוא שער עזרת נשים, ושלש לפתיחת
5 שער העליון³⁸, הוא שער נקנור. ולמה נקרא שער
6 עליון? לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין
7 שלש למלוי המים³⁹ שמנסכין בקנה. ואין תוקעים
8 למלוי המים בשבת⁴⁰. ותוקעין שלש על גבי המזבח
9 בשעה שמנסכין המים⁴¹. וכל התוקעים שתוקעים
10 על הקרבנות - מתחת יד זה שעל המשוררים
11 ובבשרותו. וכל אלו התקיעות בחצוצרות הן⁴².

34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-
פי שתוקעים גם בגבולין – עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא
במקדש]. 35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים
זריזים הם (בקיאם הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב
בהם יורו משפטיך ליעקב – רש"י) והתקיעות היו בשביל
העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה
לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין
וננעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין
המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי
רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. 36) שם במשנה. היינו
אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת
בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם).
37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו
מה ששנינו במשנה (שם נא): "הגיעו לעזרה (=לעזרת
נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את
השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. 38) שם במשנה:
"שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו
במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא
הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער,
וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"].
39) שם במשנה. וזהו מה ששנינו שם מח. "היה ממלא מן
השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י
שם). 40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר נתמלאו

22. **פְּתוּב עָלָיו עֵגֶל⁵¹. וְהִשְׁנִי פְּתוּב עָלָיו זָכָר⁵².**
23. **וְהִשְׁלִישִׁי פְּתוּב עָלָיו גְּדִי⁵³. וְהִרְבִּיעִי פְּתוּב עָלָיו**
24. **חֹטָא⁵⁴.**

51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). 52) הוא סימן לנסכי איל, שתרגום אייל - דיכרא. והם שני עשרונים סולת, שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. 53) הוא סימן לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן ורביעית ההין יין. 54) סימן לנסכי שלש בהמות של מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן חנוך ובחונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו'). "ונקרא המצורע חוטא, לפי שבעונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

25. **יב. כָּל מִי⁵⁵ שִׁיבִיא קִרְבָּנָתוֹ לְמִקְדָּשׁ נֹתֵן דָּמִי**
26. **הַנִּסְכִּים לְזֶה הַמִּמָּנָה עַל הַחֹתָמֹת, וְנֹתֵן לוֹ**
27. **חֹתָמֹת כְּמִנְיֵן הַקִּרְבָּנוֹת שָׁלוֹ. וְאִם הָיָה מִצָּרַע**
28. **עָשִׂיר⁵⁶ - נֹתֵן לוֹ חֹתָם אֶחָד שֶׁפְּתוּב עָלָיו חֹטָא.**
29. **וְהָיָה הוֹלֵךְ בַּחֹתָמֹת שֶׁפָּדָו לְזֶה הַמִּמָּנָה עַל**
30. **הַנִּסְכִּים, וְנֹתֵן לוֹ נִסְכִּים כְּמִנְיֵן הַחֹתָמֹת וּכְמוֹ**
31. **שֶׁפְּתוּב בָּהֶן. וְלָעֶרֶב בָּאִים זֶה אֶצֶל זֶה, מוֹצִיא אֶת**
32. **הַחֹתָמֹת וּמְקַבֵּל כְּנָגְדָן מַעוֹת. אִם הוֹתִירוּ הַמַּעוֹת**
33. **- הוֹתִירוּ לְהִקְדֵּשׁ⁵⁷, וְאִם פָּתְחוּ הַמַּעוֹת - יִשְׁלַם זֶה**
34. **שֶׁעַל הַחֹתָמֹת מִבֵּיתוֹ. מִי שֶׁאֲבָד⁵⁸ חֹתָמוֹ -**
35. **מִמֵּתִינֵן לוֹ עַד הָעֶרֶב. אִם מָצָאוּ בַּמַּעוֹת יָתֵר גְּדִי**
36. **חֹתָם שְׁטוּעִין⁵⁹ - נֹתֵנֵן לוֹ, וְאִם לֹא - אֵין נֹתֵנֵן**
37. **לוֹ. וְשֵׁם כָּל הַיּוֹם⁶⁰ פְּתוּב עַל הַחֹתָם, מִפְּנֵי**
38. **הַרְבָּאִים, שֶׁלֹּא יִשָּׂא הַחֹתָם אֶצְלוֹ עַד שִׁיּוּקָרוֹ**
39. **הַנִּסְכִּים⁶¹.**

55) משנה בשקלים שם. 56) אבל מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש, וחותרו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה). 57) והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן שנתערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה שם). 58) שם משנה ה. 59) כלומר, אם נמצאו מעות יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה שנאבד לו. 60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירושו הרא"ש שם: "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו). 61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.

40. **יג. מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם⁶² פּוֹסְקִין שְׁעָר הַיֵּין**
41. **וְהַסֵּלֶת⁶³ עִם הַמִּמָּנָה עַל הַנִּסְכִּים. אִם הוֹקְרוּ נִסְכִּים**

מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-שבת [חבית של זהב] (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה ורקח). 41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י כשוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מה. וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו וריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה ה"ג כתב, שזקיפת הערבה היתה בשעה שמנסכין המים על גבי המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). 42) שם נא:

1. **ז. זֶה שֶׁעַל הַצֵּלָצֶל - הוּא הַמַּעֲמִיד כָּל הַמְשֻׁוֹרְרִים**
2. **עַל פִּי כָּלִי שִׁיר שְׁפוֹעֲדִין⁴³ עִם הַלְוִים, כְּמוֹ**
3. **שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁴.**

(43) שעורים. (44) למעלה פ"ג הלכה ג.

4. **ח. זֶה שֶׁעַל הַפִּסְטוֹת - הוּא מַפִּיס בֵּין הַפְּתָנִים כָּכָל**
5. **יוֹם, עַד שִׁיְהִיָּה כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ שְׁזָכָה**
6. **בָּהּ בַּפִּיס. וְאַרְבַּע פְּעָמִים הָיוּ מַפִּיסִין כָּכָל יוֹם.**
7. **וּבַהֲלָכוֹת תְּמִידִין⁴⁵ אֲבָאָר כִּיצַד הָיוּ מַפִּיסִין.**

(45) פרק ד הלכה ג.

8. **ט. הַמִּמָּנָה שֶׁעַל הַקָּנִים - הוּא שְׁפוֹסְקִין עִמּוֹ שִׁימְכֹר**
9. **הַקָּנִים לְקִרְבָּנוֹת כֶּךָ וְכָךְ בְּסָלַע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חֵיב**
10. **תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה⁴⁶ - יִבִּיא דְּמִיהֶם לְמִקְדָּשׁ,**
11. **וְזֶה הַמִּמָּנָה נֹתֵן הַקָּנִים לְבַעֲלֵי הַקִּרְבָּנוֹת, וְעוֹשֶׂה**
12. **חֶשְׁבּוֹן עִם הַגִּזְבָּרִין וְנֹתֵנֵן לוֹ. מְשַׁלְשִׁים יוֹם**
13. **לְשַׁלְשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשָּׁעַר. וְאִם הוֹזְלוּ הַקָּנִים**
14. **- מִסְפִּיק בְּשָׁעַר הַזֹּל, וְאִם הוֹקְרוּ - מִסְפִּיק כְּמוֹ**
15. **שֶׁפְּסָקוֹ עִמּוֹ; שִׁיד הַקֵּדֶשׁ עַל הָעֲלִיּוֹנָה⁴⁷. וְכֵן קֵן**
16. **שְׁנֵימָצָא פְּסוּל אוֹ שֶׁנִּפְסַל קֵדֶם שִׁיְקָרֵב - נֹתֵן אַחֵר**
17. **תַּחֲתָיו⁴⁸.**

46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) - סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים (כסף-משנה). 48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל הקנין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר המספק את הקנין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מז: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה).

18. **י. זֶה שֶׁעַל הַחֹתָמֹת⁴⁹ - הוּא שֶׁמְקַבֵּל דָּמֵי הַנִּסְכִּים**
19. **מִמִּחֲיָבֵי נִסְכִּים וְנֹתֵן לָהֶם חֹתָמֹת. וְזֶה שֶׁעַל**
20. **הַנִּסְכִּים - הוּא שֶׁמּוֹכֵר הַנִּסְכִּים⁵⁰.**

49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם". 50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

21. **יא. כִּיצַד? אַרְבָּעָה חֹתָמֹת הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: הָאֶחָד**

13 וּמִתֵּקֵן הַבּוֹרוֹת שֶׁל רַבִּים, כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ הַמִּים מְצוּיִין
14 בִּירוּשָׁלַם לְכָל אֶחָד מִיּוֹשְׁבֵיהָ וּלְכָל עוֹלֵי הָרְגָלִים.⁷²
15 וְאֶחָד מִמֶּנָּה עַל כָּל אֲמָנֵי לֶחֶם הַפָּנִים,⁷³ וְהוּא מִתֵּקֵן
16 כָּל מְלֻאכְתּוֹ. וְאֶחָד מִמֶּנָּה עַל כָּל אֲמָנֵי הַקְּטָרֶת,⁷⁴
17 וְהוּא מִתֵּקֵן מְלֻאכְתָּהּ.

(71) בירושלמי שם: "והוא ידע (=והיה יודע) האי דין כיף מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיף אית ביה שרברוביה (=חמימות), ועד היכן שרברובתיה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". (72) רש"י (בבבא קמא ג. ויבמות קכא:) פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. (73) שקלים שם. (74) שם.

18 טז. זֶה שֶׁעַל הַפְּרֶכֶת מִמֶּנָּה עַל כָּל אוֹרְגֵי הַפְּרוּכּוֹת⁷⁵
19 וְהַרוֹקְמִין בָּהֶן שֶׁיִּהְיוּ מוֹכְנוֹת לְהִיכָל וּלְשַׁעְרֵים.
20 וְשְׁתֵּי פְרוּכּוֹת הֵיוּ עוֹשִׂין בְּכָל שָׁנָה⁷⁶ לְהַבְדִּיל בֵּין
21 הַקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים.⁷⁷ וְחוּטֵי הַפְּרֶכֶת כְּפוּלִין
22 שֶׁשָּׁה שֶׁשָּׁה. וְאַרְבָּעָה מִיָּנִין הֵיוּ בָּהֶן: שֵׁשׁ וְתַכְלֶת
23 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי. וְכָל אֶחָד מֵהֶן כְּפוּל שֶׁשָּׁה.
24 הָרִי אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חוּטִין.⁷⁸ וְטֶפֶח הִיא עֲבִיָּה.⁷⁹
25 וְעַל שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים נִירִין⁸⁰ הִיָּתָה נֶאֱרָגָת. אֶרְכָּה
26 אַרְבָּעִים אַמָּה, וְרֶחְבָּה עֶשְׂרִים אַמָּה.⁸¹

(75) משנה וירושלמי שקלים שם. (76) שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כט:). (77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78) שקלים שם ויומא עא: (79) שקלים שם. (80) היינו: שבעים ושתיים נימים (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. (81) שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם).

27 יז. וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְרוּכּוֹת הֵיוּ בַּמִּקְדָּשׁ שְׁנֵי⁸²: שִׁבְעַת
28 עַל שִׁבְעָה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְאַחַת עַל פֶּתַח הָאוֹלָם,
29 וְאַחַת עַל פֶּתַח הַהִיכָל, וְשְׁתֵּים לְדַבָּרִי בֵּינוּ וּבֵין
30 הַקֹּדֶשׁ, וְשְׁתֵּים כְּנָנָדָן בְּעֻלְיָה.⁸³

(82) מימרא של רב ביומא נד. (83) להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

31 יח. פְּרֶכֶת⁸⁴ שְׁנֵיטְמָאָת בּוֹלֵד הַטְּמָאָה⁸⁵ - מִטְבִּילִין
32 אוֹתָהּ בַּפָּנִים⁸⁶ וּמְכַנְּסִין אוֹתָהּ מִיָּד, לְפִי שְׁאִינָה
33 צְרִיכָה הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ⁸⁷. וְשְׁנֵיטְמָאָת בָּאָב הַטְּמָאָה⁸⁸ -
34 מִטְבִּילִין אוֹתָהּ מִבְּחוּץ⁸⁹ וְשׁוֹטְחִין⁹⁰ אוֹתָהּ בְּחִילּוֹ,⁹¹
35 מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ. וְאִם הִיָּתָה חֲדָשָׁה
36 - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גֹּב הָאֶצְטָבָא⁹², כְּדִי שֶׁיִּרְאָה
37 הָעָם⁹³ אֶת מְלֻאכְתָּהּ שֶׁהִיא נְאֻהָ.

(84) כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט שקלים שם משנה ד). (85) היינו משקין טמאים שגזרו

1 - מִסְפֵּק לָהֶן כְּמוֹ שֶׁפִּסְקוּ עִמּוֹ, וְאִם הוּזְלוּ - מִסְפֵּק
2 לָהֶן בְּשַׁעַר הַזֹּהֵל. וְהַשֹּׁכֵר שֶׁמִּשְׁתַּכֵּר הַהֶקְדָּשׁ
3 בְּשַׁעְרֵים אֵלּוּ - הוּא הַנִּקְרָא מוֹתֵר נִסְכִּים, וְלוֹקְחִין
4 בּו עוֹלוֹת לְקִיץ הַמְּזוּבָּח⁶⁴. וְאִין מְקִיעִין אֶת הַמְּזוּבָּח
5 בְּעוֹלוֹת עוֹף⁶⁵, שְׁאִין בְּקֶרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר עוֹף⁶⁶.

(62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. (63) לא כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר: כלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א). (64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה ג) תנאי בית-דין על המתורות שיקריבו עולות". ולכן פסק בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת - אין זה דין במותר הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן, אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים" כמו שדקדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו: "מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים". אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על המתורות שיקריבו עולות", על-כרחו שמה שאמרו שכלי שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם הרבה נדרים ונדרות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) - יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב, ד"ה רבי חייה בר יוסף). (65) שבועות יב: ועיין בתוספות שם ד"ה ואין. (66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו).

6 יד. הַפְּתָנִים⁶⁷, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹמְדִין עַל הָרִצְפָּה
7 תְּמִיד⁶⁸, וְאוֹכְלִין בְּשַׁר הָרִבָּה⁶⁹, וְאִין עֲלִיהֶן בְּגָדִים
8 בְּשַׁעַת הָעֶבֶדָּה אֲלָא חִלּוּק אֶחָד⁷⁰ - הֵם חוֹלִין
9 בְּמַעֲיָהֶן. לְפִיכָּה מַעֲמִידִין מִמֶּנָּה אֶחָד, שֶׁיִּהְיֶה מְבַקֵּר
10 אוֹתָן וְיִמְרָא כָּל תַּחְלוּאֵיהֶן, וְעוֹסֵק בָּהֶן תְּמִיד הוּא
11 וְאֲנָשֵׁי שֶׁתַּחַת יָדוֹ.

(67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. (68) ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (69) כן הוא בירושלמי שם. (70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתנות ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

12 טו. וְכֵן מִמִּנִּין אֶחָד לְהִיּוֹת חוֹפֵר בּוֹרוֹת וְשִׁיחִין⁷¹

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ח' כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מכנסי בד". (5 צ"ל: מגבעת. (6) (כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"ג-ד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינן צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים כבירייתו, אף צמר כבירייתו – אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). (7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטף כפול ששה, וראה להלן הי"ד. (8) כלומר, הוא שעטנז. וכדעת רבי ביומא יב, ב. ואף-על-פי שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משזר, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) – למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רקום בצמר" נראה כדעת רלב"ג בפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועי"ש).

עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א-ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) – אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן). (86) בים-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). (87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. (88) בשרץ או בנבילה וכיוצא בהם. (89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (90) כדי לנגבה. (91) חוץ לעזרה. (92) במשנה שם: "על גג האיציטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיציטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). (93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

1 יט. וְכָל הַפְּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ לָהֶם שְׁנֵי
2 וְשְׁלִישִׁים⁹⁴, שָׁאֵם וְטָמְאוּ הָרָאשׁוֹנִים - יִבְיֵאוּ
3 הַשְּׁנֵי תַּחְתֵּיהֶם.

(94) משנה בחגיגה כו:

4 כ. זֶה הַמִּמְנָה עַל מַעֲשֵׂה בִּגְדֵי כֹהֵן עוֹסֵק בְּהִקְנֵת
5 בִּגְדֵי כֹהֲנִים הַדְּיוֹטִים וּבִגְדֵי כֹהֵן גָּדוֹל וּבְאַרְיֶגְתָּן⁹⁵,
6 וּמִתַּחַת יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַפֶּל. וְלִשְׁפָה הָיְתָה לוֹ בַּמִּקְדָּשׁ⁹⁶.

(95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" – היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירוש המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96) מדות פ"א משנה ד.

פָּרָק שְׁמִינִי

(1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משוחקים.

7 א. בִּגְדֵי כֹהֵן שֶׁלֹּשָׁה מִיָּנִים: בִּגְדֵי כֹהֵן הַדְּיוֹט,
8 וּבִגְדֵי זָהָב², וּבִגְדֵי לָבָן³. בִּגְדֵי כֹהֵן הַדְּיוֹט הֵם
9 אֲרֻבָּה פְּלִים⁴: כְּתָנִת, וּמְכַנְסִים, וּמַגְבֵּעַת⁵, וְאַבְנֵט.
10 וְאַרְבַּעַתָּן שֶׁל פִּשְׁתָּן לְבָנִים⁶, וְחוּטָן כְּפֹל שֶׁשָּׁה⁷.
11 וְהָאֲבֵנֵט לְבָדוֹ רְקוּם בְּצֻמָּר⁸.

(2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. (3) שהכהן הגדול משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. (4) מפורש בתורה (שמות כח, מ-מב) "ולבני אהרן תעשה כתנות, ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם

12 ב. בִּגְדֵי זָהָב הֵן בִּגְדֵי כֹהֵן גָּדוֹל⁹, וְהֵם שְׁמֵנָה
13 פְּלִים¹⁰: הָאֲרֻבָּעָה שֶׁל כָּל כֹּהֵן, וּמַעֲיֵל, וְאַפֹּד,
14 וְחֹשֶׁן, וְצִיץ¹¹. וְאַבְנֵטוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל מַעֲשֵׂה רְקוּם
15 הוּא¹², וְהוּא דוֹמָה בְּמַעֲשָׂיו לְאַבְנֵט כֹּהֵן הַדְּיוֹט¹³.
16 וּמַעֲנֶנֶת הָאֲמוּרָה בְּאֶהֱרֹן הִיא הַמַּגְבֵּעַת הָאֲמוּרָה
17 בְּבָנָיו, אֲלֵא שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ כְּמִי שְׁלֹפֶף עַל
18 הַשֶּׁבֶר¹⁴, וּבָנָיו צוֹנְפִין בָּהּ כְּכֹבֵעַ, וּלְפִיכָן נִקְרָאת
19 מַגְבֵּעַת¹⁵.

(9) גם במשנה מסכת יומא (לא: וע). נקראו בגדי כהן גדול – "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. (10) זה מוסב למה שאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). (11) מפורש בתורה (שם כח, ד-לו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל וגו', ועשית ציץ זהב טהור". (12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". (13) עי' ב'מגדל עוז' וב'קריית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'יריעות שלמה'. (14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתייהם כעין סודר ארוך, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלבשה. אבל הראב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה, מצנפת ארוך הרבה, וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין". ורש"י בפירושו של התורה כתב ששניהם הם כמין כובע. (15) שאותיות גיכ"ק מתחלפות,

תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א הט"ו – אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול יש בו, מכיון שמותר לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על-כרחו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קרועי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שלילה), אלא שהאדם "קרוע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך יט עמ' קפג). (32) זבחים, שם - כרב. (33) כרב ושמואל, שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדו בד" – "שיהא כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. (34) היינו, שהיו כמדתו וסלקו באבנט, ועל-ידי-זה נעשו פחות ממדתו. ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים ממדתו – "אבנט מיגז גיז", כלומר, הקיפול שעל-ידי האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן. (35) ישנים. שאע"פ שמצוותם שיהיו חדשים – אין זה מעכב בדיעבד (זבחים, שם). (36) כרב, שם - ש"אבנט מיגז גיז", ראה למעלה הערה לג.

- ה. כל בגד מבגדי פהנה שנעשו צואין - אין מלבנין אותן³⁷ ואין מכבסין אותן, אלא מניחין לפתילות³⁸ ולובש תדשים. ובגדי פהן גדול שפלו - גונזין אותן³⁹. ובגדי לבן שעובד בהם ביום הצום - אינו עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא נגנזין במקום שניפשו אותם שם⁴⁰; שנאמר: והניחם שם. והם אסורין בהנאה.

(37) זבחים פח, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בעריין י, ב - שהביא ה"שיטה מקובצת" שם אות יב בשמו, ועי' ב'קריית ספר'). (38) סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. (39) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמוד מבגדי לבן דלהלן ('קריית ספר'). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה-למלך). (40) יומא יב, ב - כתנא-קמא.

- ו. מכנסי פהנים הדיוטים שפלו ואבנטיהם - היו עושין מהן פתילות⁴¹ ומדליקין בהן במקדש²⁴ בשמחת בית השואבה⁴². וכתנות פהנים הדיוטים שפלו - היו עושין מהן פתילות למנוחת תמיד⁴³.

(41) סוכה שם, במשנה. (42) אבל למנוחה אינן כשרות, לפי שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות נר תמיד" – "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כא). (ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של כהן-גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי להדלקה, שדינו ככרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין שפסול (שם כא). ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). (43) שבת, שם. והוא-הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם

והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

- ג. בגדי לבן הם ארבעה פלים שמשמש בהן פהן גדול ביום הכפורים: פתנת, ומכנסיים, ואבנט, ומצנפת¹⁶. וארבעתן לבנים, וחוטן כפול ששה¹⁷, ומן הפשתן לבדו הם¹⁸. ושתי פתנות¹⁹ אחרות²⁰ היו לו לכהן גדול ביום הכפורים: אחת לובשה בשחר²¹, ואחת בין הערבים²². ושתייהם בשלשים מנה משל הקדש²³. ואם רצה להוסיף - מוסיף משלו²⁴. ומקדיש התוספת ואחר כך עושה בה הפתנת²⁵.

(16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). (17) שם עא, ב. (18) ואינם שעטנז, "שעבודת היום בבגדי בוך" (שם לה). (19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפרש רבינו שהמדובר בכתנות בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב - לא דיברו אלא על הכתנות ('מעשה רוקח'). (20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר (שו"ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' 'מעשה רוקח'). (21) לעבודת פנים של שחרית. (22) להוצאת כף ומחתה. (23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א – אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע (משנה-למלך). (24) שם לד, ב - במשנה. (25) שם לה, ב - בגמרא.

- ד. בגדי פהנה מצותן שיהיו חדשים²⁶, נאים²⁷ ומשולשים²⁸, פדרן בגדי הגדולים²⁹; שנאמר: לכבוד ולתפארת. היו מטשטשין³⁰ או מקרעין³¹ או ארפין יתר על מדתו³² או קצרים פחות ממדתו³³ או שסלקן באבנט³⁴ ועבד - עבודתו פסולה. היו משחקין³⁵ או שהיו ארפים וסלקן באבנט עד שנעשו כמדתו ועבד - עבודתו כשרה³⁶.

(26) בזבחים יח, ב - למדו כן מה שנאמר "בד" – שיהיו חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן – רש"י). (27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. (28) צ"ל: "ומשולשים", וכן הוא בדפוס וויניצא. (29) עי' בשבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". (30) בטיט (זבחים יח:). (31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ש"הבגדים הקרועים כמו שאינם", כמו שכתב הרמב"ן ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קריית ספר'. (ומה שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה – שם אין הפסול מחמת מחוסר בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה שם הט"ו), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ח' כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואחריו המצנפת (להלן פ"ה ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, מס' תמיד שם. ועי' 'יריעות שלמה'.

י. פהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו⁵² בליזה¹⁹ או בעת שיצא מן המקדש.²⁰

(52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם בלשכתו ('הר המוריה').

יא. בגדי כהנה מותר להננות בהן⁵³. לפיכך לובשם ביום עבודתו ואפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט, מפני שהוא שעטנז⁵⁴,⁵⁵ אסור לכהן הדיוט ללבושו אלא בשעת עבודה.²⁴

(53) יומא סט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". (54) שם, וערכין ג, ב. וראה בפ"י מהל' כלאים הל"ב, ובראב"ד כאן ושם. (55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

יב. איין⁵⁶ הפהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד⁵⁷.

(56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה. (57) כלאים פ"ט מ"א.

יג. וכל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'בד' - הוא הפשתים והוא הבוץ⁵⁸. ותכלת האמורה בכל מקום - היא הצמר הצבוע כעצם שמים, שהוא פתוח⁵⁹ מן הפתול⁶⁰. הארגמן הוא הצמר הצבוע אדם⁶¹, ותולעת השני הוא הצמר הצבוע בתולעת⁶².

(58) יומא עא, ב. וזבחים יח, ב. (59) מעורב (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד). (60) כלומר, הוא מעורב קצת עם צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' ציצית ה"א: "כפתוך שבכחול. ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלזון, ועי' משנה-למלך. (61) לרעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה-למלך. (62) "והתולעת הוא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובין, והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג מהל' פרה אדומה ה"ב).

יד. כל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'שש משזר' - צריך שיהיה החוט כפול ששה⁶³. ומקום שנאמר 'בד', אם היה חוט אחד לבדו - פשר; ומצוה מן המבחר שיהיה כפול ששה⁶⁴. ומקום שנאמר בו 'משזר' בלבד⁶⁵ - צריך שיהיה חוטן כפול ששמה⁶⁶.

(63) יומא, וזבחים שם. (64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של בוך - חדשים: שזורים - שיהו חוטן כפול ששה". "בד, חד חד לחודיה משמע!?" - "אלא - יש מהם למצוה, ויש מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה

צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד למנורה ('תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). ועי' 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

ז. כל בגדי הפהנים אינן באים אלא משל צבור⁴⁴. ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור ומתיר⁴⁵. וכן כל כלי השרת⁴⁶ ועצי המערכה⁴⁷ שמסרן יחיד לצבור - הרי הן פשרין. אף כל קרבנות הצבור⁴⁸ שהתנדב אותן יחיד משלו - פשרים, ובלבד שיקסרם לצבור.

(44) יומא לה, ב. (45) שם. (46) 'ירושלמי' שם ה"ב. (47) תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. (48) תוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרם לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

ח. בגדי פהנים הדיוטים היו עושין מהן מחלצות רבות⁴⁹. ויששה ותשעים חלון היו במקדש⁵⁰ להניח בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר, ושם כל משמר פתוח על חלונותיו, וכלן סתומות. וכשיפנסו אנשי משמר לעבודה בשפת שלהן - פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הכלים; וכשיצאו - מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן.

(49) מלשון הכתוב (זכירה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות". כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת ומכנסים, מגבעת ואבנט - למעלה ה"א). ומקור דבריו בחגיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים, וסובר רבינו שהוא-הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתונת, רבנן אמרי שתי כתונת, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות' חגיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). (50) במס' תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשיש הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך-הכל היו תשעים וששה חלונות. (ואף-על-פי שבתוספתא סוכה פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש ש"עשרים וארבע חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, בסוף מסכת סוכה - צריך לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה חלונות קטנים).

ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי שלא יהיו הכלים מערבין⁵¹. אלא כל המכנסים בחלון אחד, וכתוב עליו מכנסים. וכן האבנטים בחלון אחד, וכתוב עליו אבנט. וכן המצנפות פלן בחלון אחד, והכתנות פלן בחלון אחד.

(51) שאם יהיו מעורבין, יבוא לשנות את סדר הלבישה, שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט,

שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם. ועי' כסף-משנה. (65) כלומר, "משור" בלא "שש", והיינו ירמוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). (66) יומא עא, ב.

1 טו. פל מקום שנאמר בתורה 'מעשה רקם' 67 - הוא
2 שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד
3 בפני האריג 68. ו'מעשה חשב' הוא שתהיה הצורה
4 נראית משני צדדין פנים ואחור.

(67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד. חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף אחד". וכ"ה בברייתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב'ילקוט שמעוני' פ' תרומה), ראה ב'הר המוריה'. (68) כן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סירילאו, ועי' משנה-למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וחלק מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן וארי מכאן, וחרינא אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וארי מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה – שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-למלך).

(80) כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל. (81) שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א. ולהלן פ"י ה"ח ('יריעות שלמה'). (82) 'ירושלמי' יומא פ"ז ה"ג. (83) יומא עב, ב.

יום ש"ק ט' כסלו ה'תשפ"ב

פרק תשיעי

(1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

5 טז. וכיצד מעשה הבגדים? הפתנת, בין של פה
6 גדול בין של פה הדיוט - משפצת היתה 69, שהיא
7 בתים בתים באריגתה, כמו בית הפוסות 70, פדרף
8 שעושים האורגין בבגדים הקשים. ובית יד 71 שלה
9 נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתנת
10 בתפירה 72.

(69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה כתונת" – הכוונה היא תעשה כתונת כמו הנזכרת (רמב"ן שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם שאין בין כהן-גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי שהכתונת שוות (משנה-למלך). (70) ראה בפירוש המשנה, חולין פ"ג מ"א. (71) שרוול. (72) יומא עב, ב.

11 יז. ארף הפתנת - עד למעלה מן העקב 73. וארף בית
12 יד שלה - עד פס יד 74. ורחבו - פרחב היד 75.

(73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד עקבו. ומקורו מבבא-בבא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא יותר ('יריעות שלמה'). (74) יומא, שם. (75) למד זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדד בד" – "בדו, כמדתו, שלא יחסר ולא יתיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').

13 יח. המכנסים 76, בין של פה גדול בין של פה
14 הדיוט, הם ממתנים עד ירכים; שהוא למעלה מן

(עלפי י"ן מלכות' ספר עבודה סימן כב)

(2) סוכה ה. ושבט סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא

מדרכן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיין שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם): "ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות שם (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (4) שתי התיבות. (5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות בפניו.⁶ [ביצד?] חופר את האותיות מאחוריו⁷ והוא מדבק על השערה⁸ עד שבוטל. והוא נקוב בשתי קצותיו⁹, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערף.

(6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט". ואינו עושה בדפוס שוקע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. (8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. (9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.

ג. המעיל כלו תכלת¹¹, וחוטיו כפולין שנים עשר¹², ופיו ארוג בתחילת אריגתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק לשתי קנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, כדרך כל המעילים, ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל¹⁶ - לוקה; שנאמר: לא יקרא. והוא הדין לכל בגדי כהונה, שהקורען דרך השחתה - לוקה¹⁷.

(11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפוד - כליל תכלת". (12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפוד - כליל תכלת", ולמדים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. (13) שנאמר (שם, לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרגומו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. (14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיזו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:) שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. (15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה

שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. (16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (17) ביומא עב. אמרו "המקרה בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרא". ומזה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרא", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

ד. ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני, כל מין משלשתן שזור שמונה, לפי שנאמר בשוליו 'משזור'¹⁸. נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים¹⁹. ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן²⁰, ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים, ובהם שנים ושבעים ענבולים²¹, הפל זהב²², ותולה בו ששה ושלשים בשולי כנף זה וששה ושלשים בשולי כנף זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם פאחד²³ נקרא פעמון. עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון ורמון פעמון ורמון²⁴.

(18) "ומקום שנאמר בו משור לבד, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה". (20) זבחים פח: ש"דרך רימונים השוהין באילן אחר גמר בישראל מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (21) מה שתלוי בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". (23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונים.

ה. הזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה, ככה הוא מעשהו: לוקח חוט אחד זהב טהור²⁵ ונותנו עם ששה חוטין של תכלת וכופל השבעה חוטין באחת. וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן, וחוט אחד עם ששה של תולעת שני, וחוט אחד עם ששה של פשתים. נמצאו ארבעה חוטי זהב, ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים. שנאמר: וירקעו את פחי הזהב וגומר לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש - מלמד, שחוט הזהב כפול בתוכן.

27 וּמִפֶּתַח עַל שְׁתֵּי הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, שִׁשָּׁה
28 עַל אֶבֶן זֹו וְשִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זֹו, כְּתוּלָדוֹתָם.
29 וְכֹתֵבִין שֵׁם יוֹסֵף 'יְהוֹסֵף', וְנִמְצְאוּ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ
30 אוֹת בָּאֶבֶן זֹו, וְעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹת בָּאֶבֶן זֹו. וְכָף
31 הָיוּ כְּתוּבִין³⁸:

רְאוּבֵן	שְׁמֵעוֹן
לֵוִי	יְהוּדָה
יִשְׁשָׁכָר	זְבוּלֹן
נַפְתָּלִי	דָּן
גָּד	אָשֵׁר
יְהוֹסֵף	בִּנְיָמִן

(35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קריט ספר). (38) וגבי חישן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה.

32 וְהָאֶבֶן שְׁפָתִים בָּהּ רְאוּבֵן - עַל כְּתָפוֹ הַיְמָנִית, וְהָאֶבֶן
33 שְׁפָתִים בָּהּ שְׁמֵעוֹן - עַל כְּתָפוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֶׂה
34 בְּכָל כְּתָף שְׁתֵּי טַבְּעוֹת: אַחַת מְלַמְּעָה בְּרֹאשׁ הַכְּתָף,
35 וְאַחַת מְלַמְּטָה לְכַתָּף לְמַעַלָּה מִן הַחֹשֶׁב. וְנוֹתֵן שְׁתֵּי
36 עֲבוֹתוֹת זֶהָ בְּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת שְׁלֹמְעָלָה, וְהֵם הַנִּקְרָאִים
37 שְׂרָשְׁרוֹת.

38 י. וְאַחֲרֵי כֵן מְכַנִּים קְצוֹת הָעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן
39 בְּטַבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה בְּכַתְּפוֹת הָאֶפֹּד, וּמְכַנִּים שְׁנֵי
40 פְתִילֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֹשֶׁן בְּשְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל
41 מַעַלָּה מֵחֹשֶׁב הָאֶפֹּד, וּמוֹדִידִין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת
42 שֶׁבְּטַבְּעוֹת כְּתָפוֹת הָאֶפֹּד עַד טַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן
43 הָעֲלִיּוֹנוֹת, כְּדִי שִׁדְּבָקוּ זֶה בְּזֶה וְלֹא יִצָּח³⁹ הַחֹשֶׁן
44 מֵעַל הָאֶפֹּד. וְכָל הַמִּזְיֹת חֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֹּד וּמִפְּרָק
45 חֲבוּרָן דֶּרֶךְ קִלְקוּל - לֹאֶקָה⁴⁰.

(39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח).
(40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

46 יא. נִמְצָא בְּשִׁלּוּבֵשׁ הָאֶפֹּד עִם הַחֹשֶׁן - יְהִיָּה הַחֹשֶׁן

1 ו. בִּצְדָה מַעֲשֶׂה הַחֹשֶׁן? אוֹרֵג בְּגָד מַעֲשֶׂה חוֹשֵׁב מִן
2 הַזֶּהָב וְהַתְּכֵלֶת וְהָאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשֵּׁשׁ עַל
3 שְׁמֹנֶה וְעֶשְ�רִים חוּטִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, אֲרָכּוֹ אִמָּה
4 וְרֹחְבוֹ זֵרֶת, וְכּוֹפְלוֹ לְשָׁנִים. נִמְצָא זֵרֶת עַל זֵרֶת
5 מִרְבַּע. וְקוֹבַע בּוֹ אֲרָבַעַת טוּרִים שֶׁל אֶבֶן הַמִּפְרָשִׁים
6 בְּתוֹרָה, כָּל אֶבֶן מִהֵן מִרְבַּע²⁶ וּמִשְׁקַע בְּכִית שֶׁל זֶהָ,
7 שְׁמִקְיָפוֹ מְלַמְּטָה וּמֵאֲרַבַּע רוּחוֹתָיו²⁷.

(26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים".

8 ז. וּמִפֶּתַח עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים כְּתוּלָדוֹתָם.
9 וְנִמְצָא כּוֹתֵב עַל הָאֲדָם 'רְאוּבֵן'²⁸, וְעַל יִשְׁפָּה -
10 'בִּנְיָמִין'. וְכּוֹתֵב²⁹ בְּתַחֲלָה לְמַעַלָּה מֵרְאוּבֵן 'אֲבִרְהָם'
11 'יִצְחָק וְיַעֲקֹב', וְכּוֹתֵב לְמַטָּה מִבִּנְיָמִין 'שְׁבָטִי יִה³⁰',
12 כְּדִי שִׁיְהִי כָּל הָאוֹתִיּוֹת³¹ מְצִיּוֹת שָׁם³².

(28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כותב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישורון". (31) של האלפא ביטא. (32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת.

13 ח. וְעוֹשֶׂה עַל אֲרַבַּע זְוִיּוֹת שֶׁל חֹשֶׁן אֲרַבַּע טַבְּעוֹת
14 זֶהָ. וְנוֹתֵן בְּשְׁתֵּי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה, שֶׁהַחֹשֶׁן נִתְּלָה
15 בָּהֶן, שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזֶּהָב, וְהֵם הַנִּקְרָאִים³³ שְׂרָשְׁרוֹת;
16 וְנוֹתֵן בְּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת שֶׁל מַטָּה, שֶׁהֵן כְּנָגֵד הַדָּדִים³⁴,
17 שְׁנֵי פְתִילֵי תְּכֵלֶת.

(33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספר על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

18 ט. הָאֶפֹּד - רְחִיב כְּרֹחַב גְּבוֹ שֶׁל אָדָם מִכְתָּף
19 לְכַתָּף, וְאֲרָכּוֹ מִכְּנָגֵד אֲצִילֵי הַיָּדִים מֵאֲחוּרָיו עַד
20 הַרְגָּלִים. וַיֵּשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ
21 בְּאַרְיֵג³⁵ לְכָאן וּלְכָאן, שְׂחוּגְרִין אוֹתוֹ בָּהֶם, וְהֵם
22 הַנִּקְרָאִין חֹשֶׁב הָאֶפֹּד. וְהַפֵּל אֲרוּג זֶהָ תְּכֵלֶת
23 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ עַל שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים
24 חוּטִין, כְּמַעֲשֶׂה הַחֹשֶׁן. וְתוֹפֵר עָלָיו³⁶ שְׁתֵּי כְּתָפוֹת,
25 כְּדִי שִׁיְהִי עַל כְּתָפוֹת הַכְּתָף. וְקוֹבַע עַל כָּל כְּתָף
26 וְכַתָּף אֶבֶן שֶׁהֵם מִרְבַּע³⁷ מִשְׁקַע בְּכִית שֶׁל זֶהָ,

אומרים שהחגירה באבנט בכהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "והגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובבניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדיעה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, זיג) שנאמר בה: "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתנתו, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. (9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". (10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ויתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לד): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. (11) זבחים יט.

ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו¹² ולהיות הכהן עובד פה; שנאמר: ועשית בגדי קדש, ואת פניו תקריב והלבשתם פתנת. וכהן גדול ששמש בפחות משמנה בגדים¹³ אלו, או פה הדיוט ששמש בפחות מארבעה בגדים¹⁴ אלו - הוא הנקרא מחסר בגדים, ועבודתו פסולה¹⁵, וחיב מיתה בידי שמים¹⁶, פזר ששמש. שנאמר: וחגרת אתם אבנט והיתה להם פתנה; בזמן שבגדיהם עליהן - פתנת עליהן, אין בגדיהן עליהן - אין פתנתם עליהן, אלא הרי הם פזרים, ונאמר: והזר הקרב יומת¹⁷.

(12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבישה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ). (13) שם יח. (14) סנהדרין פג: (15) זבחים טו: (16) סנהדרין פג. פג: (17) שם:

ה. פשם שהמחסר בגדים חיב מיתה ופוסל העבודה, פך היתר בגדים¹⁸. כגון שלבש שתי פתנות¹⁹ או שני אבנטים, או פה הדיוט שלבש בגדי פה גדול ועבד - הרי זה מחלל העבודה, וחיב מיתה²⁰ בידי שמים.

(18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנחתים" - "הכהנים כביהונן" (=היינו בבגדים הראויים להם, שהכהונה נתלית בהם - רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה. ועוד שם יח: "בר, שלא ילבש של חול עמהן". שבר משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7)

על לבו פשוה, והאפוד מאחוריו. וחשב האפוד קשור על לבו תחת החשן. ושתי כתפות האפוד על שתי כתפיו. ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתפיו מכאן ומכאן מכתפות האפוד עד טבעות החשן. ושני חוטי תכלת מרפסין מתחת אצילי ידיו משתי טבעות החשן התחתונות עד שתי טבעות כתפות האפוד התחתונות, שהם למעלה מן החשב.

פרק עשירי

(1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות-עשה לעשות אותם.

א. פיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים תחלה², וחוגר את המכנסים למעלה מטבורו מעל מתניו. ואחר כך לובש הפתנת. ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו³, ומקיפו כרך על כרך עד שגומר וקושר.

(2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-לומר (שם ו, ג בכהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו" - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר בכהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתינהו ולא למעלה מאציליהו אלא כנגד אצילי ידיהו" (על צלעותיהו כנגד המפרק - רש"י).

ב. ועל האבנט מפרש בקבלה: ולא יחגרו פיזע - במקום שמזיעין⁴. וכך קבל יונתן בן עזיאל מפי הנביאים ותרגם⁵: על לביהו יסרון⁶. ואחר כך צונף במצנפת כמין כובע⁷.

(4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). (5) ביחזקאל שם. (6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. (7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

ג. פה גדול אחר שחוגר באבנט⁸ לובש המעיל⁹. ועל המעיל - האפוד והחשן, וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החשן. ולפיכך נקרא מעיל האפוד, שחוגרו באפוד. ואחר כך צונף במצנפת, וקושר הציץ למעלה מן המצנפת¹⁰. ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת¹¹, ושם היה מניח תפלין בין ציץ למצנפת.

(8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש

מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שערו").
ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא
מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו
כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. (31) תלושה
קצת, ומחוברת קצת לבגד.

ח. כָּרַף עַל בִּשְׂרוֹ בִּגְדָא ³² שְׁלֹא בִּמְקוֹם בִּגְדִים, כְּגוֹן
שֶׁכָּרְכוּ עַל אֶצְבָּעוֹ אוֹ עַל עֶקְבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שְׁלֹשׁ
אֶצְבָּעוֹת עַל שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת - הָרִי זֶה חוּצֵץ וּפּוֹסֵל;
פָּחוֹת מִכֵּן - אֵינוֹ חוּצֵץ. וְאִם הָיָה צִלְצוֹל קֶטָן ³³,
הוֹאִיל וְהוּא חָשׁוּב בִּגְדָא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל
וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ.

(32) זבחים שם. (33) חגורה קטנה.

ט. כִּהֵן שְׁלֵקָה בְּאֶצְבָּעוֹ ³⁴ - מִתֵּר לְכַרְף עֲלֶיהָ גָּמִי
בְּשִׁבְתָּ ³⁵, אוֹ בִּגְדָא שְׂאִין בּוֹ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ, וְעוֹבֵד.
וְאִם נִתְכַּנֵּן לְהוֹצִיא דָם ³⁶ - אֶסּוּר ³⁷. וְהוּא שְׁלֹא יַחוּץ
הַגָּמִי אוֹ הַבִּגְדָא בֵּין בִּשְׂרוֹ לְפָלִי בִּשְׁעַת עֲבוּדָה.

(34) זבחים שם, ועירובין קג: (35) ואף-על-פי שגזרו על
כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים –
במקדש לא גזרו (רש"י שם). (36) כגון שמהדקה בגמי.
(37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

י. עָשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אוּרִים וְתַמִּים ³⁸, כְּדִי לְהַשְׁלִים
שְׁמִנָה בִּגְדִים ³⁹, וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא הָיוּ נִשְׁאָלִין בָּהֶן.
וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׁוֹאֲלִין בָּהֶן? מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיְתָה
שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל כִּהֵן שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
אֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עֲלָיו - אֵין נִשְׁאָלִין בּוֹ ⁴⁰.

(38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים
לאפור בימי הבית השני (כסף-משנה). (39) שהחושן
והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב.
וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א.

(40) יומא עג:

יא. וְכִיצַד שׁוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפָנָיו לְפָנֵי
הָאוּרִין ⁴¹, וְהַשּׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פָּנָיו לְאַחֲרֵי הַכֹּהֵן ⁴²,
וְאָמַר הַשּׁוֹאֵל: אֲעֵלָה אוֹ לֹא אֲעֵלָה? ⁴³ וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל
בְּקוֹל רֹם ⁴⁴ וְלֹא מִהֲרִיָּה בְּלִפְנֵי ⁴⁵, אֲלָא בְּקוֹל נְמוּךְ
כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ ⁴⁶. וּמִידָּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ
לּוֹבֵשׁ אֶת הַכֹּהֵן, וּמִבֵּיט בַּחֲשׁוֹן וְרוֹאֶה בּוֹ בְּמִרְאֵה
הַנְּבִיאוֹת 'עֲלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה' ⁴⁷ בְּאוֹתִיּוֹת
שְׁבוּלָטוֹת ⁴⁸ מִן הַחֲשׁוֹן כְּנֶגֶד פָּנָיו. וְהַכֹּהֵן מְשִׁיבּוֹ
וְאָמַר לוֹ: 'עֲלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד שואלין, עומד הכהן ופניו לפני הארון, והשואל
מאחוריו, פניו לאחרי הכהן וכו' ומיד רוח הקודש לובשת את
הכהן כו'".

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש הקדשים שלא
ביו"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביו"כ. וביותר

ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים
יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם, הרי הוא
בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח:
(הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א:
"יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי
חול, תלמוד-לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו". (20) שכיין
שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה
למעלה).

1. וְאָמַר בְּבִגְדֵי כְּהֹנָה: עַל בִּשְׂרוֹ וּלְבָשָׁם ²¹ - מְלֻמָּד,
שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצֵץ בֵּין בִּשְׂרוֹ לְבִגְדִים ²². אֲפֹלוּ
2. נִימָא ²³ אַחַת אוֹ עֶפְרָא ²⁴ אוֹ כֹּהֵן מִתָּה ²⁵, אִם הָיְתָה בֵּין
3. בִּשְׂרָא לְבִגְדָא - הָרִי זֶה חוּצֵץ וְעֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָף
4. אֵין הַכֹּהֵן יָכוֹל לַעֲבֹד בַּתְּפִלִּין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי
5. חוּצֵצָתָה ²⁶. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוּצֵצָתָה, וְאִם רָצָה
6. לְהַנִּיחָם בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה - מִנִּיחָם ²⁷.

(21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה
בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי
צ"ל "על בשרו (וגו') ולבשם", שם טז, ד – הרב אנשיל
כ"ץ]. (22) זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ,
אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו
להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה זו.
והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו",
הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית
הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין
פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחוץ בינו לבין בגד, ולא בין
בגד לבגד"]. (23) חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת,
ראה להלן הלכה זו. (24) שיש בו ממש. וראה להלן שם
בדין אבק דק. (25) זבחים שם. ובכינוה חיה, ראה להלן
שם. (26) בין בשר לבגד. (27) שאין כאן חציצה. וגם
משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה
בשם רש"י שם).

8. וְצָרִיף לְהוֹרָה ²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלֹבֶשׁ, שְׁלֹא יִהְיֶה אִבָּק ²⁹
9. בֵּין בִּגְדוֹ לְבִשְׂרוֹ, וְלֹא כֹּהֵן אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה פָּחִיִּים.
10. וְשְׁלֹא תִפְגַּס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה בֵּין בִּשְׂרוֹ לְבִגְדוֹ,
11. עַד שִׁתְּרַחַק הַבִּגְד מֵעֲלָיו. וְלֹא יִכְנִס יָדוֹ תַּחַת
12. חִלּוּקוֹ לַחֲזִיק. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבִּגְד ³⁰. וְלֹא יִהְיֶה
13. בְּבִגְדָא נִימָא מְדֻלְּדֵל ³¹. וְאִם הָיָה שָׁם אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ
14. - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(28) בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים
או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה
יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול
העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש
שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה,
מאחר שבחטאות ואשמות וקרבנות ציבור אי-אפשר
להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). (29) דק
ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדין עפר.
(30) [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו
כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ט' כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54 שם עא: במשנה: "ולמי שהציבור צריך בו". (55 שם.

יג. זֶה שְׁאֵתָה מוֹצֵא⁵⁶ בְּדִבְרֵי נְבִיאִים שֶׁהִפְתָּנִים הָיוּ
חֹגְרִין אֶפֶסֶד בַּד - לֹא הָיוּ פְּהִינִים גְּדוֹלִים, שְׁאִין
הָאֶפֶסֶד שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל אֶפֶסֶד בַּד. וְאִף הַלּוֹים הָיוּ
חֹגְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהָרִי שְׁמוֹאֵל הִנְבִּיא לִי הִיָּה, וְנֹאמַר
בּוֹ: נֶעַר חֲגוּר אֶפֶסֶד בַּד. אֲלֵא אֶפֶסֶד זֶה הָיוּ חֹגְרִים
אוֹתוֹ בְּגֵי הִנְבִּיאִים וּמִי שֶׁהוּא רָאוּי שֶׁתִּשְׁרָה עָלָיו
רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ פִּי הַגִּיעַ זֶה לְמַעַלַת כֹּהֵן גְּדוֹל
שְׁמִדְבָּר עַל פִּי הָאֶפֶסֶד וְהַחֲשֵׁן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל-א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפור בד" – "לא כן תני ר' חיה, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים".

סלקו להו הלכות כלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטֵן: (א)
שְׁלֹא יִכְנֹס כֹּהֵן שְׂפֹר לְמִקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא יִכְנֹס בּוֹ כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ. (ג) שְׁלֹא יִכְנֹס בּוֹ כֹּהֵן קָרוֹעַ בְּגָדִים.
(ד) שְׁלֹא יִכְנֹס כֹּהֵן בְּכָל עֵת לְהִיכָל. (ה) שְׁלֹא יֵצֵא כֹהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. (ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ז) שְׁלֹא יִכְנֹס טְמֵא לְמִקְדָּשׁ. (ח) שְׁלֹא יִכְנֹס טְמֵא לְהֵר הַבֵּית. (ט) שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְמֵא. (י) שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְבוֹל יוֹם. (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו. (יב) שְׁלֹא יִכְנֹס בְּעַל מוֹם לְהִיכָל וְלִמְזֻבָּח. (יג) שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּעַל מוֹם. (יד) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם עוֹבֵר. (טו) שְׁלֹא יַעֲבֹד זָר.

ובאור מִצְוֹת אֵלֶּה בְּפָרָקִים אֵלֶּה:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

א. כָּל כֹּהֵן הַכֹּשֶׁר לְעֲבוּדָה², אִם שְׁתָּה יַיִן - אִסּוּר לֹא לְהִכָּנֵס מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וּלְפָנִים⁴. וְאִם נִכְנָס וְעָבַד⁵ - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה⁶, וְחֵיב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם⁷; שְׁנֹאמַר: וְלֹא תִמָּת. וְהוּא שְׁשֵׁתָה רְבִיעִית⁸ יַיִן חִי' פְּבַת¹⁰ אַחַת מִיַּיִן שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יוֹם¹¹; אֲכָל אִם שְׁתָּה פָחוֹת מִרְבִּיעִית יַיִן, אוֹ שְׁתָּה רְבִיעִית וְהִפְסִיק בָּהּ, אוֹ מְזֻגָה בְּמַיִם, אוֹ שְׁשֵׁתָה יַיִן מִגִּתּוֹ בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים אֶפְלוֹ יֵתֵר מִרְבִּיעִית - פְּסוּר¹², וְאִינוּ מְחַלְל עֲבוּדָה¹³. שְׁתָּה יֵתֵר מִרְבִּיעִית מִן הַיַּיִן, אִף עַל פִּי שְׁתָּה מְזוּג וְאִף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק וְשְׁתָּה¹⁴ מְעַט מְעַט - חֵיב מִיתָה¹⁵, וּפּוֹסֵל הָעֲבוּדָה¹⁶.

תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים? ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשאלה ב'אורים ותומים' יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל בנוגע לחלוקת הארץ בגורל, ומובא בגמרא "לא נחלקה אלא בגורל... ולא נחלקה אלא ב'אורים ותומים'. הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו כו", והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב'אורים ותומים' אפילו מחוץ לבית המקדש ומחוץ לירושלים "בברוך אביתר בן אחימלך אל דוד קילעה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גו'" (שמואל א' ל, א - ח). וכן מצינו ששאל בציקלג, ואעפ"כ כתב הרמב"ם "עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחריו כו" וצ"ע.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן כג)

(41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכניה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. (42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכניה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים - פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחוריו הכהן. (43) שם. (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). (45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, כבפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). (46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל-א א, יג): "והנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). (47) שם בברייתא: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר - אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). (48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

יב. וְאִין שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנֵי דְבָרִים פְּאָחֵד⁴⁹. וְאִם שְׁאֵל - מְשִׁיבִין עַל הָרָאשׁוֹן בְּלִבְד⁵⁰. וְאִין שׁוֹאֲלִין בִּהְיָ לְהִידוּס⁵¹, אֲלֵא אוֹ לְמַלְךְ אוֹ לְבֵית דִּין אוֹ לְמִי שֶׁצָּרָה הַצָּבוּר בּוֹ. שְׁנֹאמַר: וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֵד וְגוֹמַר; הוּא - זֶה הַמֶּלֶךְ⁵², וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - זֶה הוּא מְשׁוּחַ מִלְחָמָה⁵³ אוֹ מִי שֶׁצָּרָה הַצָּבוּר בְּשִׂאֲלָתוֹ⁵⁴, וְכָל הָעֵדָה - אֵלֶּה בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁵⁵.

(49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו

יין, משום שלמדים מנזיר, ורבי יהודה סובר שבכל המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו בין אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה, כדברי תנא-קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם) כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי יהודה – עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם), וצריך-עיון, ועי' ב'כסף משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה' שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל-מום (בכורות שם, במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה – לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

- ג. וְכֵשֶׁם שֶׁאָסוּר לִכְהֵן לְהַכֵּס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי
הַשְּׁכָרוֹת, כִּן אָסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין פֶּהֶן בֵּין יִשְׂרָאֵל,
לְהוֹרֹת¹⁸ כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי. אֲפִלּוּ אֶכָּל תְּמָרִים¹⁹ אוֹ
שֶׁתֵּה חֶלֶב וְנִשְׁתַּבֵּשֶׁה דַּעְתּוֹ מֵעֵט - אֵל יוֹרֵה.
שֶׁנֶּאֱמָר: וְלִהְיוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹרֵה²⁰ בְּדָבָר
שֶׁהוּא מִפְּרִשׁ בַּתוֹרָה עַד שֶׁיִּדְעוּהוּ הַצְּדוּקִים²¹ -
מֵתָר. כְּגוֹן שֶׁהוֹרֵה שְׁתֵּשֶׁרֶץ טָמֵא, וְהִצְפִּידֵעַ טְהוֹר,
וְהִדָּם אָסוּר, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

(18) בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד-חכם אסור ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם מותר ללמד". (19) בכתובות ז', ב: "אמר רב, אכל תמרים - אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו שם ה'תוספות' ד"ה אמו, שאף-על-פי שרב פסק כרבי אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות, וכן משמע בבכורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא-הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה. (אבל צריך-עיון, הרי בבכורות שם פסלוהו מטעם בעל-מום, ולענין הוראה אין לפסול בעל-מום). (20) כריתות, שם. (21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה בדבר שהצדוקים מודים בו - אינו הוראה. ועי' ש"ך ליו"ד סי' רמב"ם ס"ק כא.

- ד. וּמֵתָר לְשִׁכּוֹר לְלַמֵּד תּוֹרָה²², וְאֲפִלּוּ הִלְכוֹת
וּמִדְּוָשׁוֹת, וְהוּא שֶׁלֹּא יוֹרֵה²³. וְאִם הָיָה חָכֵם²⁴ קְבוּעַ
לְהוֹרָאָה - לֹא יִלְמַד, שֶׁלְמִדּוֹ הוֹרָאָה הִיא.

(22) כרבי יוסי ברבי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם. (23) הלכה למעשה. כנ"ל. (24) כריתות יג, ב.

- ה. שֶׁתֵּה כְּדִי רִבִּיעִית בְּלֶבֶד וְהָיָה בָּהּ מִיָּם²⁵ כָּל
שֶׁהוּא, אוֹ יִשֵּׁן מֵעֵט, אוֹ הִלָּךְ²⁶ כְּדִי מִיל - כֶּכָּר עֹבֵר
הַיֵּין וּמֵתָר לְעֵבֶד²⁷. אֲבָל אִם שֶׁתֵּה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית,

(2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשה כשהוא שתוי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה, שעבד כשהוא שתוי יין - אינו מחלל עבודתו (וראה להלן פ"ו ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד), וכמו כן בעל-מום שעבד כשהוא שתוי יין - אינו חייב מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל-מום, אין בו אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה ('ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו חללים ובעלי מומים". (3) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה עג) כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה-למלך להלן פ"ו ה"א. (4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל אהל מועד" - אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות המזבח כאהל מועד, תלמוד-לומר וכו', נאמר כאן בואכם, ונאמר להלן (שמות ל, כ בענין קידוש ידים ורגלים) בבואם, מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י ויקרא שם. (5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא מלקות (כסף-משנה, וראה להלן ה"ט, וב'ספר המצוות' שם). (6) בזבחים יז, ב: "מניין לשתוי יין שאם עבד חלל, תלמוד-לומר (ויקרא שם, ט"י) יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה - פסולה היא. (7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבאר להלן פ"ט ה"ב (זבחים, שם). (8) כן הוא בברייתא כריתות יג, ב - בדברי תנא-קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם): "יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר, רביעית יין". (9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי אליעזר. (10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל). (11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). (12) תוספתא כריתות פ"א. (13) אבל איסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת תנא-קמא בברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין עליו מגיתו". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתו, ששניהם לא משכרים (כסף-משנה). (14) בדפוס רומי: ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). (15) ראה בראב"ד. (16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.

- ב. הִיָּה שְׁפוֹר מִשְׁאֵר מִשְׁקֵין הַמְשְׁפְּרִין¹⁷ - אָסוּר
לְהַכֵּס לְמִקְדָּשׁ. וְאִם נָכַס וְעָבַד וְהוּא שְׁפוֹר מִשְׁאֵר
מִשְׁקֵין הַמְשְׁפְּרִין, אֲפִלּוּ מִן הַחֶלֶב אוֹ מִן הַדְּבָלָה -
הָרִי זֶה לּוֹקֵה, וְעִבּוּדוֹ כְּשֶׁרֶה. שְׁאִין תִּיבִין מִיתָה
אֵלָּא עַל הַיֵּין בְּשִׁעַת עֲבוּדָה, וְאִין מְחַלֵּל עֲבוּדָה
אֵלָּא שְׁפוֹר מִן הַיֵּין.

(17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין. שאר משכרים מניין, תלמוד-לומר ושכר, אם-כן מה תלמוד-לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק ט' כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשתות יין – רש"י, כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית-אב שלו, ויודע שבת אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותו היום". (39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. (40) שם. (41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שנתבלבלו המשמרות – זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' מגילה ה"ח).

ח. כהן שגדל שעריו⁴² - אסור לו להפגס⁴³ מן המזבח ולפגים. ואם נכנס ועבד - חייב מיתה⁴⁴ בידי שמים, כשפור שערבד⁴⁵. שנאמר: ויין לא ישתו כל כהן, וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו - מה שתויי יין במיתה, אף מגדלי פרע במיתה.

(42) ראה להלן הי"א. (43) ראה למעלה ה"א, ולהלן הט"ו. (44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). (45) סנהדרין פג, ב. ואף-על-פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", ובספרא' פ' שמיני (מכילתא דמלואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו, ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד. ובחידושי הריטב"א שם) – יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר למדנו מהפסוק בדברי קבלה "ויין לא ישתו וגו'" שדין פרועי ראש כדן שתויי יין, נתגלה לנו על-ידי-זה כי הפסוק בפ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי בגדים, ראה להלן הי"ד, ועי' בחידושים המיוחסים להר"ן בסנהדרין (כב:). ובספר המצוות (לא-תעשה קסג) הביא רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה, עיי"ש.

ט. ואין פרועי הראש מחללין עבודה⁴⁶. אף על פי שהוא במיתה - עבודתו כשרה.

(46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשתויי יין אלא לענין מיתה, ולא לענין חילול (שם).

י. כשם שאין הפהגים מזהרין על היין אלא בשעת ביאה למקדש⁴⁷, כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש⁴⁸. במה דברים אמורים? בכהן הדיוט; אבל כהן גדול אסור⁴⁹ לגדל פרע⁵⁰ ולקריע בגדיו⁵¹ לעולם⁵², שהרי תמיד הוא במקדש⁵³. ולכך נאמר בו: את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם.

(47) שם יז, א: "שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר (ויקרא י, ח) "ויין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד וגו'"). ובפירוש המיוחס לרש"י שם הביא מיחזקאל (מד, כא) "ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית". לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן ביאה" שבוזה אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבית המקדש קיים (ראה בפירוש המיוחס לרש"י שם) אלא "בשעת ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן הי"א: "כהן הדיוט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום", אבל כהן

1 אפלו מזוג - שנת מעט או הדרף מוסיפין
2 בשכרותו²⁸. אלא ישאף לפי השכרות עד שלא
3 ישאר משכרותו שום דבר שפעולם.

(25) בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן שמותר גם לעבוד עבודה (כסף-משנה). ולמעלה ה"א כתב: שתה רביעית וכו' מזגה במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל אסור – שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך כשמזגו במים – פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיין היה פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר גם לכתחילה (כסף-משנה). (26) דוקא הלך, אבל רכיבה כדי מיל, אינה מפיגה, כמבואר בעירובין, שם. (27) לענין עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין סד, ב. (28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפיג בשלושה מילין, כמו שמבואר בעירובין, שם.

4 ו. אנשי משמר²⁹ מתרין לשמות³⁰ יין בלילות, אבל
5 לא בימי שבת³¹. ואפלו שאר פתי אבות³² של
6 משמר שאין עבודתן היום; שמה תכבד³³ העבודה
7 על אנשי בית אב³⁴ של יום, ויצטרכו לאהרם
8 מאנשי משמרתן לסייען. ואנשי בית אב של אותו
9 היום אסורים לשמות בין ביום בין בלילה³⁵; שמה
10 ישתה בלילה³⁶ וישכים לעבודתו ועדין לא סר יינו
11 מעליו³⁷.

(29) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובד בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (30) תענית טו, ב - במשנה. (31) בשבוע שלהם. (32) שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד ביומו (למעלה שם הי"א). (33) שם יז, א. (34) שם טו, ב - במשנה. (35) כלומר, בלילה שלפני היום, וראה להלן. (36) בגמרא (שם יז) אמרו: אנשי בית-אב לא ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה. ופירש רש"י (שם טו:): "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. ומכאן השיגו הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף-משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי' בגליון הגרע"א. (37) ראה למעלה ה"ה.

12 ז. כל כהן שידע³⁸ מאי זה משמר הוא ומאי זה
13 בית אב הוא, ויודע שבפתי אבותיו קבועים בעבודה
14 [היום] - אסור לו לשמות יין כל אותו היום. ה"ה
15 יודע מאי זה משמר הוא, ואינו מכיר בית אב שלו
16 - אסור לו לשמות כל אותה שבת³⁹ שמשמרתו
17 עובדין בה. לא ה"ה מכיר⁴⁰ משמרתו ולא בית
18 אבותיו - הדין נותן שאסור לשמות יין לעולם; אבל
19 תקנתו קלקלתו⁴¹, והרי הוא מתר לשמות תמיד,
20 שאינו יכול לעבד עד שיקבע בבית אב שלו
21 ובמשמרתו.

(38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר

61) בשבוע שלהם. (62) ראה להלן הי"ז. ואף-על-פי שעוד לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכיוס הכוונה, שלא יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה). 63) שערות ראשם. (64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן ('מאירי' תענית יז.).

8 יג. מי ששולמה⁶⁵ משמרתו בתוך הרגל⁶⁶ - מתר
9 לגלח פרגל⁶⁷. אבל אם שולמה בערב הרגל⁶⁸ - אינו
10 מגלח אלא בערב הרגל⁶⁹.

65) מועד קטן יז, ב - כדעת תנא-קמא. (66) (כשחל הרגל בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, וב'הר המורה' כאן). (67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל, כנ"ל. (68) כגון שהיה הרגל בשני בשבת (הריטב"א והר"ר ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. (69) ולא ברגל.

11 יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא.
12 שגאמר: ראשיכם לא תפרעו⁷⁰ ובגדיכם לא תפרמו
13 ולא תתנו; ה'אם עבד⁷¹ והוא קרוע בגדים - חייב
14 מיתה בידי שמים, אף על פי שעבודתו פשוטה ולא
15 חללה⁷².

70) צ"ל: אל תפרעו. (71) 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. (72) כמו פרוע ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע בגדים, אף-על-פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו כקרוע, שהרי מותר לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל' אבל ה"א) – עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה בהלכה הסמוכה).

16 טו. יראה לי, שכל פהן הפשר לעבודה, אם נכנס
17 מן המזבח ולפנים⁷³ והוא שתי יין או שפור משאך
18 המשפירין, או פרוע ראש, או קרוע בגדים פדרף
19 שקורעין על המתים⁷⁴, אף על פי שלא עבד עבודה
20 - הרי זה לוקה⁷⁵; הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס
21 בפשעת העבודה⁷⁶ מנול פכה, והרי הוא מזוהר שלא
22 יכנס.

73) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. (74) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרמו" למדו (מועד קטן כד.) דין קריעה על המת, ראה ב'יריעות שלמה', ולמעלה הי"ד. (75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם

שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה בראב"ד ובכסף-משנה. (48) שלמדים פרועי ראש משתויי יין (תענית, שם). (49) הוריות יא, ב. (50) אפילו שלא כדרך אבלות ('ספר המצוות' ל"ח קסג). וראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. (51) על מת (הל' כלי המקדש, שם). (52) אפילו שלא בשעת עבודה ('ספר המצוות' לא-תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). (53) זהו טעם למה שאסרה התורה לפרום ולפרוע, אבל כיון שאסור – אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל' כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חייב להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ב'יריעות שלמה'.

1 יא. פמה הוא גדול פרע? שלשים יום. פנזיר⁵⁴,
2 שנאמר בו: גדל פרע שער ראשו, ואין נזירות פחותה
3 משלשים יום⁵⁵. לפיכך, פהן הדיוט העובד⁵⁶ - מגלח
4 משלשים יום לשלשים יום.

(54) סנהדרין כב, ב. (55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה" (פ"ג מהל' נזירות ה"ב). (56) דווקא עובד, ראה למעלה ה"י.

5 יב. ואנשי⁵⁷ משמר⁵⁸ אסורין לספר⁵⁹ ולכבס⁶⁰
6 בשפתן⁶¹, כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנולין⁶²,
7 אלא מגלחין⁶³ ורחצין⁶⁴ ומכבסין קדם שיעלו.

(57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א. (58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג. (59) במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף-משנה, משנה-למלך ואור-שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי מותרין וכו'" אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב ה'מאירי' (תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר משלשים לשלשים (ראה למעלה ה"א), ומה ניוול יש כאן. ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין, וכי דוחין איסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שומתרים לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר לכבוד שבת – שלא יאה כבוד שבת חמור מכבוד המקדש, והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('יראים' סי' צח). אבל באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום, שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר לכבוד השבת, וראה להלן הי"ג בדברי 'הר המורה'. (60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('יריעות שלמה').

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ג' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קרוע בגדים, אף על פי שאינו באזהרה; שאין זה
כבוד ומורא לבית הגדול והקדוש⁷⁹ שיקנס בו מגול.
אבל ישראל שגדל שערו עד שנעשה מחלפת⁸⁰ ולא
היה דרך נוול - הרי זה מתר להקנס לעזרת ישראל.

(78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז). שלא יכנסו
למשמרתן כשהן מגולין. ראה למעלה הי"ב. (79) ראה
למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א-ב. (80) שהרי שמואל
הנביא היה נזיר (נזיר סו.), שנאמר (שמואל-א א, יב)
"ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג
מהל' נזירות ה"ט), והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם,
כב), ובי"לקוט שמעוני' יואל א בשם מדרש: "יואל בן
פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל
שהיה מסלסל בשערו ככתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה
מגול ('אור שמח'). (וממה שאמרו (נזיר מח:): "מי שהיה
כהן-גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום
אינו נקרא פרוע ראש).

ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש
נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן-דאמר ביומא מד, ב -
שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. (76) כן הוא ב'ספרא' פ'
שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה,
תלמוד-לומר אתה ובניך", ומפרש רבינו, בשעת עבודה
בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף-
משנה).

1 טז. ודין הנקנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא
2 משם אחד הוא⁷⁷. פיצד? כגון ששטה רביעית יין
3 בין האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא -
4 לזקה. וכן אם עבד ביציאתו - חיב מיתה.

(77) 'ספרא' שם.

5 יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להקנס
6 למקדש פלו, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא
7 שתוי יין או שכור או פרוע ראש דרך נוול⁷⁸ או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ג' ט' כסלו ה'תשפ"ב

ג. שלש מנחות לצבור: עמר התנופה. והוא קרב
למזבח⁸, כמו שיתבאר⁹. ושתי הלחם שמביאין ביום
עצרת¹⁰. ואלו¹¹ נקראו מנחה¹², ואינן קרבין לגבי
המזבח¹³, והן חמץ¹⁴. ועליהם נאמר: קרבן ראשית
תקריבו אתם לה', ואל המזבח לא יעלו¹⁵. והמנחה
השלישית הוא לחם הפנים שעושין בכל שבת¹⁶.
ואינו קרב לגבי המזבח¹⁷, אלא פלו נאכל לכהנים¹⁸,
כמו שיתבאר¹⁹.

(8) כלומר, מקטירים ממנה את הקומץ, על המזבח, ראה
להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין הי"ב. (9) בהל' תמידין
ומוספין, שם. (10) ראה ויקרא כג, טז-יז. וראה בפ"ח
מהל' תמידין ומוספין ה"א. (11) שתי הלחם. (12) מנחות
מו, ב. שכן נאמר (שם, טז) "והקרבתם מנחה חדשה לה'",
ועוד נאמר (במדבר כח, כו) "וביום הביכורים בהקריבכם
מנחה חדשה לה'". (13) כלומר, אין מהם לאישי המזבח
(ס'ספרא) ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ג ה"ח). וראה להלן פ"ח
מהל' תמידין ומוספין הי"א. (14) משנה, מנחות נב, ב:
"כל המנחות באות מצה, חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם,
שהן באות חמץ", שכן נאמר (שם כג, יז) "ממושבתיכם
תביאו לחם תנופה שתיים שני עשורונים סולת תהיינה חמץ
תאפינה". (15) ואמרו במנחות נח, א - כי פסוק זה מדבר
בשתי הלחם. (16) ויקרא כד, ה"ח. וראה בפ"ה מהל'
תמידין ומוספין והם נקראים מנחות, כמו שנראה במשנה
מנחות נט, א וסא, א. ובגמרא שם נז, א. ראה להלן הי"ט.
וראה עוד ברש"י על התורה (שם, ט) ובי"תוספות יום-טוב'
מנחות פ"ה מ"ג. (17) כלומר, אינו טעון הגשה למזבח

יום ראשון ג' כסלו ה'תשפ"ב הלכות מעשה הקרבנות

פרק שנים עשר

(1) יבאר בו המנחות הבאות עם הקרבן, והבאות בפני עצמן,
וכמה הן.
12 א. המנחות הם מן הקרבנות². והמנחות הבאות
13 בפני עצמן ואינן באות משום נסכים - מהם מנחת
14 צבור, ומהם מנחת יחיד³.
(2) שהרי נאמר בהן (ויקרא ו, ז) לשון הקרבה ('קרית ספר').
ויש לפרש עוד כי הם קרבנות עצמן ואינן טפילות לקרבן
אחר כמו מנחת הנסכים הבאה עם הקרבנות, ראה למעלה
פ"ב ה"א שנשרפת כולה, עיי"ש. וראה להלן בסמוך.
(3) מבואר להלן ה"ג-ד בדברי רבינו.
15 ב. וכל המנחות סלת⁴ חטין⁵; חוץ ממנחת סוטה⁶
16 ועמר התנופה⁷, שהם מן השעורים.

(4) סוטה טז, א. והוא קמח מנופה ונקי מפסולת. (5) משנה,
שם יד, א: "כל המנחות באות מן החטים, וזו (= מנחת
סוטה) באה מן השעורים". (6) שבאה שעורים וקמח בלתי
מנופה (משנה, שם). וראה פ"ג מהל' סוטה הי"ב.
(7) הקרב ביום שני של פסח שהוא יום טז בניסן, והוא נזכר
בספר ויקרא (ב, יד וכג, י. וראה להלן פ"ז מהל' תמידין
ומוספין ה"ג). והוא בא מן השעורים (משנה, שם), ואף-על-
פי-כן הוא בא "גרש", כלומר, מנופה ונקי מכל פסולת
(שם), וראה להלן פ"ז מהל' תמידין ומוספין שם הי"ב.

18 קָנָאוֹת וּמִנְחַת חֲנוּךְ וְהִבְחֵתִין - כָּל אֶחָת מֵהֶן עֶשְׂרוֹן
19 אֶחָד, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.³⁸

34 אבל המנחות שאינן קריבות לגבי המזבח, כגון שתי
הלחם ולחם הפנים, יש להם שיעור אחר, וכמו שבבואר
במקומם, בפ"ה ופ"ח מהל' תמידין ומוספין. 35 סולת,
והוא עשירית האיפה. ויתכן כי למדו כן ממה שנאמר
(במדבר כח, יג) "ועשרון עשרון סולת מנחה" להורות כי
כל מנחה צריכה עשרון סולת ('קריית ספר'). וראה להלן.
36 משנה, מנחות כז, א: "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו",
"שאם היתה שום מנחה בפחות מעשרון היא פסולה"
(פירוש המשנה, שם). ולמדו זאת (גמרא שם, ו'סיפרא'
ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ט ה"ח) ממה שנאמר (שם, ב)
"מסלתה", שאם חיסר סלתה כל שהוא פסולה, וראה גם
במנחות ט, ב. 37 כך נשמע מדברי המשנה שם פח, א.
ומה שנאמר (במדבר כח, יג) "עשרון סולת מנחה" (ראה
למעלה) אינו אלא שלא יפחות מן העשרון, אבל אם רוצה
להביא יותר – יביא ('קריית ספר'). וראה להלן ה"ז שנותן
לוג שמן לכל עשרון ועשרון. 38 במנחות עו, ב: "תנו
רבנן, כל המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיעט במדת
עשרונן פסולות". ופירשו ה'תוספות' שם ד"ה כל, כי
המדובר במנחת נסכים, וגזירת הכתוב היא, שהרי נאמר
בהם "שלשה עשרונים לפי ושני עשרונים לאיל", ואין
לשנות. ולפי זה, הוא-הדין לכל המנחות שאינן באות בנדר
ונדבה, שאין להוסיף על העשרון (ראה כסף-משנה ו'הר
המוריה'). שהרי במנחת סוטה נאמר (ויקרא ה, יא) "עשירית
האיפה", וכן נאמר (במדבר ה, טו) במנחת קנאות, וכן נאמר
(ויקרא ו, יג-טו) במנחת חינוך ובמנחת חבתין, וכן למדו
בעומר מה שנאמר (שמות טז, לו) "והעומר עשירית האיפה
הוא" ('ע' רש"י מנחות ג:). וראה ב'קריית ספר'.

20 ו. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבוֹת לַגִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוֹנוֹת
21 הַגִּשָּׁה³⁹ בְּמַעֲרֵב⁴⁰ כִּנְגֵד חֲדָה שֶׁל קָרֶן דְּרוֹמִית
22 מְעֵרְבִית⁴¹, וְאֵינָן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה⁴²; חוץ מִמִּנְחַת
23 סוּטָה⁴³ וְעֹמֶר הַתְּנוּפָה⁴⁴, שֶׁשְּׁנֵיהֶן טְעוֹנוֹת תְּנוּפָה
24 וְהַגִּשָּׁה⁴⁵.

39 למזבח. ראה משנה, מנחות ס, א. ונלמד זאת בגמרא
שם מן הפסוקים. 40 של המזבח, שם סא, א - במשנה:
"והגשה במערב". 41 משנה זבחים סג, א: "ושלשה
דברים היתה אותה קרן (= דרומית מערבית) משמשת וכו'
חטאת העוף וההגשות וכו'", רוצה-לומר (הגשת) המנחה,
לפי שנאמר בה הקרב אותה בני אהרן לפני ה' אל פני
המזבח, ואין נכון להיות פני המזבח בפני ה' אלא בקרן
מערבית דרומית" (פירוש המשנה, שם) וכן הוא בסוטה יד,
ב: "לפני ה', יכול במערב? תלמוד-לומר אל פני המזבח.
אי אל פני המזבח, יכול בדרום? תלמוד-לומר לפני ה', הא
כיצד מגישה בקרן דרומית מערבית, כנגד חודה של קרן,
ודיו", וראה למעלה פ"ה ה"י, ופ"ט ה"ו. 42 מנחות ס, א
- במשנה. 43 ראה למעלה פ"ט ה"ט. 44 ראה להלן
פ"ז מהל' תמידין ומוספין ה"ב. 45 שם סא, א -
במשנה. תנופה מפורשת בשניהם בתורה, והגשה במנחת
סוטה גם כן מפורשת בתורה (במדבר ה, כה) "והקריב אותה

(מנחות סא. במשנה), ואין ממנו לאישי המזבח ('סיפרא'
שם). 18 שנאמר (שם, ט) "והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו
במקום קדוש". 19 להלן בפ"ד מהל' תמידין ומוספין
ה"יב, ובפ"ה שם ה"ה.

1 ד. וְהִשָּׁע מִנְחֹת הַיָּחִיד, וְכֵלֶן קָרְבִּין לַמִּזְבֵּחַ, וְאֵלּוּ²⁰
2 הֵן: מִנְחַת חוּטָא. וְהִיא הַמִּנְחָה שֶׁמִּקְרִיב הָעֹנֵי
3 כְּשִׁיתְחַיֵּב חֲטָאת וְלֹא תִגִּיעַ יָדוֹ.²¹ מִנְחַת סוּטָה. וְהִיא
4 מִנְחַת הַקָּנָאוֹת²², שֶׁכָּכֵר נִתְפָּרְשׁוּ מֵעֲשִׂיהָ.²³ הַמִּנְחָה
5 שֶׁמִּקְרִיב כָּל כֹּהֵן תַּחֲלֶה כְּשֶׁיִּכְנֹס לְעֹבְדָהּ²⁴, שֶׁמִּקְרִיב
6 אוֹתָהּ בְּיָדוֹ, וְהִיא הַנִּקְרָאת²⁵ מִנְחַת חֲנוּךְ. הַמִּנְחָה
7 שֶׁמִּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל בְּכָל יוֹם²⁶, וְהִיא הַנִּקְרָאת²⁷
8 חֲבֵתִין²⁸. מִנְחַת הַסֵּלֶת²⁹. וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה.
9 מִנְחַת הַמִּחְבֶּת³⁰. וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת
10 הַמִּרְחֶשֶׁת³¹. וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת מֶאֱפָה
11 תְּנוּרָה³². וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה. מִנְחַת רִקִּיקִין³³.
12 וְהִיא פָּאָה בְּנֶדֶר וּנְדָבָה.

20 כלומר, טעונות הגשה והקטרת הקומץ, וראה להלן.
21 ויקרא ה, יא. וראה פ"י מהל' שגגות ה"ד.
22 המוזכרת בבמדבר (ה, טו) "כי מנחת קנאות הוא",
וראה גם במנחות ב, א. ונט, א. 23 בפ"ג מהל' סוטה
ה"ב-טו. וראה במדבר שם, ט"כ. 24 ראה למעלה פ"ה
מהל' כלי המקדש ה"ז, ו'סיפרא' צו פ"ג ה"ג. 25 ראה
להלן פ"יג ה"ד. 26 ראה להלן פ"יג ה"ב-ד. ופ"ג מהל'
תמידין ומוספין ה"ח. 27 משנה, מנחות נ, ב. 28 "על
שם מחבת קרו להו חבתין, דכתיב (ויקרא ו, יד) על מחבת
בשמן תעשה" (רש"י מנחות, שם). וכל אלו ארבע המנחות
אינן באות נדבה כ"אם חובה, אבל יתר חמשת המנחות,
אינן באות חובה כ"אם בנדר ונדבה, ראה להלן.
29 ויקרא ב, א: "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת
יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ונקראת
מנחת סולת משום שנקמצת כשהיא סולת ('רבינו גרשום')
מנחות נט. וראה גם רש"י שם) וראה להלן פ"יג ה"ה "כיצד
היתה נעשית". 30 ויקרא שם, ה: "ואם מנחה על המחבת
קרבנך סולת כלולה בשמן מצה תהיה וגו'". וראה להלן
פ"יג ה"ו כיצד היתה נעשית. 31 שם, ז: "ואם מנחת
מרחשת קרבנך סולת בשמן תעשה וגו'". וראה להלן שם
ה"י-ז כיצד היתה נעשית, ומה בין מחבת למרחשת.
32 שם, ד: "וכי תקריב מנחה מאפה תנור, סולת חלות
מצות כלולות בשמן", וראה להלן שם ה"ח. 33 אף הוא
מאפה תנור, אלא שהנודב מנחת מאפה תנור, יכול להביא
או חלות או ריקיקין, כמו שנאמר (שם) "וכי תקריב קרבן
מנחה מאפה תנור, סולת חלות מצות כלולות בשמן וריקיקי
מצות משוחים בשמן", וראה להלן פ"יג שם.

13 ה. כָּל הַמִּנְחֹת הַקְּרִיבוֹת לַגִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ³⁴ - אֵין כָּל
14 אֶחָת מֵהֶן פָּחוֹתָהּ מֵעֶשְׂרוֹן³⁵. וּמַעֲטוֹ מַעֲכָב אֶת
15 כָּל³⁶. וְחֶמֶשׁ מִנְחֹת הַכָּאוֹת בְּנֶדֶר וּנְדָבָה - יֵשׁ לוֹ
16 לְהַתְּנֵב וּלְגַדֵּר מֵהֶן כָּל מָה שְׁיִרְצֶה, אֲפִלּוּ אֶלֶף
17 עֶשְׂרוֹן³⁷. אֲבָל מִנְחַת הָעֹמֶר וּמִנְחַת חוּטָא וּמִנְחַת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ג' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיתן כלי שיש בו שמן (או לבונה) על הכלי שיש בו המנחה. וכתב רבנו בפירוש המשנה: "לא פסלה, ואין אנו אומרים כבר עבר על מה שאמר לא יתן עליה שמן, לפי שהכוונה לשם שלא יבלול הסולת או הקמח בשמן". ואף-על-פי שבמשנה שם אמרו "לא פסלה" – למד רבינו ש"אינו עובר" ממה שאמרו בגמרא שם ס, א: "עליה בגופה של מנחה הכתוב מדבר", והרי גם בלבונה כתוב "עליה", ושם לא שייך פסול (ראה למעלה). ועל-כרחו שהמכוון לפטור גם מלאו, והוא-הדין בשמן (וראה ב'תוספות הגרע"א' שם). (60) כלומר, אף כי אין במנחות אלו יותר מעשרון אחד (ראה למעלה ה"ה), ולעשרון אחד אינו מביא אלא לוג אחד של שמן (למעלה ה"ז) – באלו שתי המנחות מוסיף עליהן אחר-כך עוד שמן, כמו שכתוב (ויקרא ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה מורבכת". (61) להלן פ"ג ה"ב, עיי"ש.

ט. **כָּל הַמִּנְחָהּ לַגִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ** ⁶² **נִקְמָצוֹת**, ⁶³ **וּמִקְטִיר הַקֶּמֶץ כֹּלֹּו עַל גִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ**, ⁶⁴ **וְהִשָּׂאָר נֶאֱכָל לַפְּהִינִים**; ⁶⁵ **חוץ מִמִּנְחַת זִכְרִי פְּהִינָה**, ⁶⁶ **שְׂאִינָה נִקְמָצָה, אֲלָא מִקְטִירִין אוֹתָהּ כֻּלָּהּ**, ⁶⁷ **שְׂנֶאֱמַר: וְכָל מִנְחַת כֶּהֱן וְגוֹמֵר**. ⁶⁸ **הָא לְמַדָּה, שְׂמִנְחַת חֲנוּךְ וְהַחֲבִיתִין וְכֶהֱן שֶׁהֵבִיאוּ מִנְחַת חוּטָא** ⁶⁹ **אוּ מִנְחַת נִדְבָה**. ⁷⁰ **פֶּלֶן נִשְׂרָפוֹת עַל גִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ, וְאִינָן נִקְמָצוֹת.**

(62) משנה, מנחות עב, ב. (63) בא למעט שתי הלחם ולחם הפנים, ראה למעלה ה"ג. (64) שכן מפורש בתורה אצל המנחות הנ"ל, וראה להלן פ"ג ה"ג "כיצד קומצין". (65) גם זה מפורש בתורה בכל המנחות הנ"ל. (66) משנה, שם. ודבר זה מפורש בתורה אצל חמש מנחות, והמנחות אשר אצלם לא פורש זה בתורה, כגון מנחת חוטא וכו', נלמדו (בגמרא שם) ממה שנאמר (ויקרא ו, זט) "וזאת תורת המנחה וכו', והרים ממנו בקומצו וכו' והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו", שתורה אחת לכל המנחות (רש"י שם). (67) אבל מנחת נקבות מן הכהנים – נאכלת, ראה להלן ה"י. (68) משנה, שם עד, ב. (69) "כליל תהיה לא תאכל". (70) כתנא-קמא במשנה שם עב, ב. ולא כרבי שמעון האומר כי מנחת חוטא של כהנים נקמצת. (71) שם עג, ב.

י. **הַפְּהִינָה** ⁷² **- מִנְחָתָהּ נִקְמָצָה מִמִּנְחַת יִשְׂרָאֵל, וְשִׂירָהּ נֶאֱכָלִין**. ⁷³

(72) סוטה כג, א - במשנה. והיינו בת כהן בין פנויה ובין נשואה לישראל. אבל בת כהן נשואה לכהן או לבת ישראל הנשואה לכהן, אין שיירי מנחותיהן נאכלים, ראה להלן ה"ב. (73) שם כג, ב. בגמרא למדו כן ממה שנאמר "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" – "כהן ולא כהנת".

יא. **וְלִדּוֹת** ⁷⁴ **שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְהָרִי כָּל אֶחָד מֵהֶן סָפֵק - מִנְחָתָם נִקְמָצָה מִמִּנְחַת יִשְׂרָאֵל, וְאִינָה נֶאֱכָלֶת מִמִּנְחַת פְּהִינִים**. ⁷⁵ **כִּיצַד עוֹשִׂים?** ⁷⁶ **הַקֶּמֶץ קָרֵב בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְהַשִּׁירִים מִתְּפָרִין** ⁷⁷ **עַל בֵּית הַדָּשָׁן**. ⁷⁸

(74) של כהן ושל ישראל. (75) ביכמות צט, ב - במשנה:

אל המזבח" וזו היא הגשה, ובמנחת העומר שלא נזכרה הגשה בתורה, למדוה (שם ס): "במה הצד" ממנחת חוטא וממנחת סוטה.

ז. **כָּל הַמִּנְחָהּ הַקְּרִיבֹת לַגִּבִּי הַמִּזְבֵּחַ טְעוֹנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנוֹנָה**. ⁴⁶ **לֹא שֶׁמֶן לְכָל עֶשְׂרוֹן**, ⁴⁷ **וְקֶמֶץ לִבְנוֹנָה לְכָל מִנְחָה, בֵּין שֶׁהֵיָתָה עֶשְׂרוֹן אֶחָד בֵּין שֶׁהֵיָתָה שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹנִים**; ⁴⁸ **שְׂאִין מִבִּיאִין בְּכָלִי אֶחָד יֵתֵר עַל שְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן**, ⁴⁹ **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר**. ⁵⁰ **חוץ מִמִּנְחַת קִנְאוֹת וּמִנְחַת חוּטָא**, ⁵¹ **שְׂנֶאֱמַר: לֹא יוֹשִׁים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לִבְנוֹנָה**. ⁵³

(46) ראה משנה, מנחות נט, א. ושמן נאמר בכל המנחות (חוץ מסוטה וחוטא), ולבונה נאמר רק במנחת הסולת, וממנה למדו (שם) לשאר המנחות, שטעונות לבונה. (47) משנה, מנחות פח, א. וכדברי תנא-קמא, ובבביתא (שם פט.) נלמד זאת ממה שכתוב במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וכו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן", לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן), וראה למעלה פ"ב ה"ח. (48) כלומר, אף-על-פי שהשמן הוא לוג לכל עשרון, ואם הביא ששים עשרונים מביא ששים לוגין – בלבונה אין הדבר כן, אלא מביא קומץ אחד לכל כמות של סולת, בין לעשרון אחד ובין לששים עשרונים, ראה תוספתא מנחות פ"ז, ו"סיפרא' ויקרא (דיבורא דנדבה פ"ט ה"ג). (49) לפיכך אינו מביא קומץ אחד אלא לששים עשרון, אבל אילו היה אפשר להביא יותר מששים עשרון בכלי אחד, היה מביא קומץ אחד של לבונה גם ליותר מששים עשרון. (50) להלן פ"ז ה"ו. (51) שם נט, א - במשנה. (52) במנחת חוטא. (53) ובמנחת קנאות נאמר (במדבר ה, טו) "לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה".

ח. **נִתְּן** ⁵⁴ **וְהַקְרִיב** ⁵⁵ **- לִזְקָה עַל הַשֶּׁמֶן בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְעַל הַלִּבְנוֹנָה בְּפָנָי עֲצָמָה**. ⁵⁶ **נִתְּן** ⁵⁷ **כָּלִי שִׁישׁ בּוֹ שֶׁמֶן אוּ לִבְנוֹנָה** ⁵⁸ **עַל גִּבִּיָּה - אִינוֹ עוֹבֵר, וְלֹא פֶּסֶל**. ⁵⁹ **מִנְחַת חֲנוּךְ וְהַחֲבִיתִין - מוֹסִיף לְכָל אֶחָת מֵהֶן שֶׁמֶן**, ⁶⁰ **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר**. ⁶¹

(54) שמן ולבונה על מנחת קנאות או על מנחת חוטא. (55) דעת רבינו, כי אינו לוקח אלא על ההקרבה, אבל נתן ולא הקריב אינו לוקח. וכן הוא ב'ספר המצוות' לא-תעשה קד, לענין שמן במנחת סוטה. וראה שם עוד בלא-תעשה קב-קג, וקה. (56) משנה, מנחות נט, ב. וכתבו ה'תוספות' (שם ס. ד"ה יכול) בשם רבינו-תם כי אם נתן שמן במנחה, שנפסלה (משנה שם, ולהלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין ה"י) – שוב אינו חייב על הלבונה שנתן עליה, שכן מצינו גם לענין מחמץ שהחמץ מנחה פסולה אינו לוקח (להלן ה"ח). ועי' משנה-למלך. (57) משנה, שם. (58) בפירוש המשנה שם, הזכיר רבינו רק שמן (וכן ברש"י שם). (ונראה שפירשו כן מפני שבמשנה אמרו: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה", ואילו בלבונה לא שייך פסול (ראה בהל' פסולי המוקדשין, שם). אבל כאן שכתב גם "אינו עובר" הזכיר גם לבונה, וראה ב'תוספות הגרע"א' במשנה, שם. (59) שם במשנה: "נתן כלי על גבי כלי לא פסלה". רוצה-לומר,

קרקע וכו' אמר רבא, פשיטא לי קומץ מכלי שע"ג קרקע, שכן מצינו בסילוק בויכין" (מעל השולחן שהיה על גבי קרקע, ובויכין מתירין את הלחם כקומץ שמתיר את המנחה, דקומץ מיקרי אזכרה, ובויכין נמי מיקרו אזכרה, דכתיב (ויקרא כד, ז) והיתה לחם לאזכרה, דקומץ מתיר שיריים לאכול, דכתיב (שם ב, ג) והנותרת מן המנחה וכו' מאשי ה' – רש"י, שם). (90) ראה להלן פ"ג הי"ב, כי "נותן הקומץ בכלי שרת ומקדשו בכלי שרת". ואין מקדישין אותו בכלי שעל גב קרקע, ראה מנחות ז, ב: "בעא רבא, קידוש קומץ מאי, ממנחה ילפינן לה או מדם ילפינן לה. הדר פשטה, מדם ילפינן לה", כלומר, מקבלת הדם, שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", ואמרינן ב'תורת כהנים' (סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדרבה פ"ד ה"ד) זו קבלת הדם וכו' וקידוש קומץ נגד קבלת הדם (רש"י, שם). מה קבלת הדם בכלי על-ידי כהן ולא על גבי קרקע, אף קידוש הקומץ בכלי על-ידי כהן, ולא בכלי שעל גבי קרקע. (91) כרבי יוחנן, מנחות כו, ב. ורב יהודא מסביר שם טעמו של רבי יוחנן, שנאמר (בראשית יט, כח) "והנה עלה קיטור הארץ כקיטור הכבשן", ואין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו, ובקומץ גם כן נאמר "והקטיר", הילכך צריך קיטור. וראה ב'ירושלמי' יומא פ"ב ה"א, כי רובו של קומץ, היינו רובה של כל פרידה ופרידה.

"ונותנים עליו (= על זה שנתערב, והוא ספק כהן, ספק ישראל) חומרי כהנים וחומרי ישראלים". (ובגמרא (שם ק.) "למאי הלכתא, אמר רב פפא למנחתם, נקמצת כמנחת ישראל, ואינה נאכלת כמנחת כהנים". (76) שם ק, א - וכרבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון. (77) ואינם קרבים על גבי המזבח, שמא הוא ישראל, ואסור להקטירו על גבי המזבח, ש"כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו" (סוטה, שם). (78) לדעת רש"י (שם ד"ה ר' אלעזר ב"ר שמעון) בית הדשן הזה הוא למטה מקום שנותנין שם תרומת הדשן והנוצה, והיינו במזרחו של כבש (ראה למעלה פ"ו הכ"א, ולהלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין הי"ב). אבל לדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והשירים) בית הדשן הזה הוא מקום שריפת פסולי קדשים שבעזרה (ראה למעלה פ"ו ה"ג).

1 יב. פל הנשואות לכהנים⁷⁹, בין פהנת בין ישראלית
2 - אין שירי מנחותיהן נאכלים, מפני חלק הפעלים⁸⁰
3 שאינו אוכל⁸¹, ואינה פלה לאשים⁸², מפני חלק
4 האשה⁸³; אלא הקמץ קרב לעצמו, והשירים
5 מתפזרין על בית הדשן⁸⁴. הקמצה בכל מקום
6 בעזרה⁸⁵. ואם קמץ בהיכל - פשרה⁸⁶.

11 יד. פל המנחות⁹² הקרבות לגבי המזבח - מצדה⁹³.
12 וכן שירי המנחות שאוכלין הפהנים, אף על פי שהן
13 מתירין לאכלן בכל מאכל⁹⁴ ובדבש⁹⁵ - אין אוכלין
14 אותן חמץ; שנאמר: לא תאפה חמץ חלקם - אפלו
15 חלקם לא יחמיצו⁹⁶. ואם החמיץ שיריה - לוקה⁹⁷.
16 והחמיץ אחר החמיץ⁹⁸ - חיב⁹⁹. ולוקין על פל
17 עשיה ועשיה שפה¹⁰⁰.

(79) משנה וברייתא, סוטה כג, א. (80) שהוא מקריבה משלו (רש"י שם). ומנחת כהן אינה נאכלת. (81) בכת"י אברבנאל, חסרות המלים "שאינו אוכל", וכן נראה ב'קריית ספר'. (82) למזבח. (83) שהרי לכפרתה היא באה, ואין מנחת זר (= לא כהן) ובת כהן קריבין כליל בלא קמיצה (רש"י, שם). (84) כרבנן הסוברים כרבי אלעזר ברבי שמעון (שם כג.). וראה למעלה הי"א מחלוקת רש"י ו'תוספות' בקביעת מקום בית דשן זה. (ראה ברש"י סוטה כ. שזוהי שריפה, וראה פ"ד מהל' סוטה הי"ד-טו). (85) ואינה טעונה צפון (משנה, זבחים סג.). (86) מימרא של רבי אלעזר, בזבחים שם, ומנחות ח, א.

7 יג. מקדישין מנחה בכלי⁸⁷ שעל גבי קרקע⁸⁸,
8 וקומצין מפלי שעל גבי קרקע⁸⁹; ואין מקדישין
9 הקמץ בכלי שעל גבי קרקע⁹⁰. ומאימתי יתרו
10 השירים באכילה? משניצית האור ב'רב הקמץ'⁹¹.

(92) מנחות נב, ב - במשנה. (93) כלומר, המנחות הקריבות על גבי המזבח, באות כולן מצה ולא חמץ, אבל המנחות שאינן קריבות על גבי המזבח, יש מהן הבאות מצה, כמו לחם הפנים (ראה להלן פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ו). ויש מהן הבאות חמץ, כמו שתי הלחם והחמץ שבתודה, ראה במשנה שם. (94) משנה, זבחים סג, א. וראה למעלה פ"י ה"י. (95) סוטה יד, ב. ומנחות נח, א. ולא אסרה דבש אלא בהקטרה (ראה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א), אבל בשיריים הנאכלים לא אסרה תורה. והרי אמרה תורה (במדבר יח, ח) "לך נתתם למשחה", והיינו לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים (סוטה טו.). (96) מימרא של ריש לקיש, סוטה שם, ומנחות נח, א. ועוד. (97) מנחות שם, במשנה: "ואם החמיצו שיריה עובר בלא-תעשה, שנאמר (ויקרא ב, יא) כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ", ופסוק זה נאמר על הקומץ, ואמר ריש לקיש שם, כי על השיריים למדו ממה שנאמר (שם י, י) "לא תאפה חמץ חלקם" - "אפילו חלקם לא תאפה חמץ". ונראה שם במשנה כי חייבים על כך מלקות, וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה קכד. (98) כגון אם לש האחד בחימוץ ובא אחר ואפאה. (99) מנחות נו, ב - ועוד. וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ג. וראה להלן הי"ח. (100) מנחות נה, א

(87) ראה להלן פ"ג הי"ב, כי מקדישין את המנחה בכלי שרת. ואף כי המנחה קדושה ועומדת, שהרי הקדישוה בפה - קדושת פה אינה אלא קדושת דמים, ואינה קדושת הגוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובלילה, ואם נטמאת - נפדית, קדשה בכלי - קידשה קדושת הגוף ונפסלת בטבול יום ובלילה ואין לה פדיון, ראה רש"י סוטה יד, ב. (88) כלומר, אפילו ע"ג קרקע, ואין צורך שהכלי יהיה בידו של כהן, ראה מנחות ז, ב: "אמר רבא, פשיטא לי וכו' מקדישין מנחה בכלי שע"ג קרקע, שכן מצינו בסידור בויכין", "שמסדר הלחם שהוא שיריים, ובויכין שהן קומץ, על השולחן שעל גבי הקרקע, דהיינו דומיא דמנחה כשמביאה מביתו דמעורבין יחד הקומץ והשיריים" (רש"י, שם). (89) שם ז, א. ז, ב: "בעו מיניה מרב ששת, מהו לקמץ בכלי שעל גבי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ג' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

– במשנה, ו'סיפרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ב ה"ג, ופ' צו פ"ג ה"א, וראה להלן ה"ט.

1 טו. פיצד? לְשֵׁה חֲמִין¹⁰², או עֲרֹכָה חֲמִין¹⁰³, או
2 קִטְפָה חֲמִין¹⁰⁴, או אֶפְאָה חֲמִין - לֹקָה. שְׁנֹאֲמַר: לֹא
3 תַעֲשֶׂה חֲמִין, וְנֹאֲמַר: לֹא תֵאָכֵל חֲמִין - לְחֵיב עַל כָּל
4 מַעֲשֶׂה יְחִידִי שֶׁבָּה¹⁰⁵. עֲשֶׂה חֲמִין מִתְחֵלָה וְעַד סוֹף
5 - לֹקָה עַל כָּל מַעֲשֶׂה מִיָּה¹⁰⁶.

(101) כלומר, על איזו עשיה ועשייה חייב. (102) שם במשנה: "וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה". (103) "עריכה הוא שעורכין אותה ועוסקין בו בידים" (רבינו, שם). (104) שם נה, ב - בברייתא. "וקיטוף הוא ציור החלות" (פירוש המשנה). ורש"י שם מפרש "שמחליק פניה במים", וראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ, שמדברי רבינו שם נראה כפירוש רש"י. (105) בברייתא שם: "לא תאפה חמץ וכו' לפי שנאמר לא תעשה חמץ, יכול לא יהא חייב אלא אחת על כולם, תלמוד-לומר לא תאפה, אפיה בכלל היתה, למה יצאת להקיש אליה, מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי (= מעשה חשוב בפני עצמו - רש"י), וחייבין עליה בפני עצמה, אף אני אביא לישתה ועריכתה, וכל מעשה יחידי שבה, לאתויי קיטוף, שהוא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה". (106) תוספתא מנחות פ"ז: "ואם החמץ את שיריה עובר משום ד' דברים, משום בל תלוש ובל תירק (תערך, כצ"ל - מנחת ביכורים) ובל תקטוף ובל תאפה וכו'". וראה ב'הר המוריה' כאן.

6 טז. הניח שאור על גבי העֶסֶה וְהֵלֵךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ
7 וְנִתְחַמֵּץ מֵאֵלֶיהָ - לֹקָה¹⁰⁷; שֶׁנִּתְחַמֵּץ הַשָּׂאֹר הוּא
8 הַמַּעֲשֶׂה¹⁰⁸.

(107) מנחות נו, ב: "אמר רבי אמי, הניח שאור ע"ג עיסה והלך וישב לו ונתחמץ מאליה חייב עליה וכו' כמעשה צלי של שבת", כלומר, הכא חייב בהנחה בעלמא, כי היכי דמחייב בשבת אם היה בו מעשה צלי גמור שהיפך בו (רש"י, שם). (108) כלומר, כדי לחמץ את העיסה אין צורך בשום דבר אחר אלא להניח עליו את השאור, אבל במניח בשר על גבי גחלים בשבת, אינו חייב משום מבשל בשבת, אלא אם היפך בו, שעל-ידי ההנחה בלבד, אינו מתבשל, ראה שם גמרא ורש"י.

9 יז. תבל השִׁירִים¹⁰⁹ בִּקְצָח¹¹⁰ או בְּשִׁמְשִׁמִּין או בְּכָל
10 מִיְּנֵי תַבְלִין וְשִׁמְנִים - פְּשֵׁרָה. מִצָּה¹¹¹ הִיא, אֵלָא
11 שְׁנִקְרָאת מִצָּה מִתְבַּלָּת¹¹².

(109) מנחות כג, ב - בברייתא: "תיבלה בקצח או בשומשומין ובכל מיני תבלין כשרה, מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת", וכן בתוספתא (זבחים פ"י): "וכולן רשאין הכהנים וכו' ולתת לתוכן תבלי חולין וכו'". ומלשון הברייתא "תיבלה" (מלשון נקיבה) נראה לו לרבינו כי מדובר על המנחה. כלומר, השיריים ולא על הקומץ שאם מתבלו בתבלין הרי הוא יתר ופסול כמפורש במנחות ו, א - במשנה (ראה כסף-משנה). (ואף-על-פי ששם מדובר בשעת הקמיצה - סובר רבינו שיתר פוסל גם אחר-כך).

(110) "הוא כמין כמון, ודק ממנו, והוא שחור" (אבן עזרא, ישעיה כח, כה). (111) כן כתב רבינו פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"כ: "מותר ליתן התבלין והשומשומין והקצף וכיוצא בהן לתוך הבצק", כלומר, ואין כאן חשש של חימוץ. ודלא כהראב"ד שכתב כאן כי אין להתיר את התיבול אלא לאחר האפיה, אבל בעודה לישא אסור משום חימוץ, וראה גם בדבריו פ"ו מהל' חמץ ומצה, שם. (112) כן הוא בברייתא, שם. והכוונה שאין יוצאים במצה בכזית ראשון בליל ראשון של פסח (וראה ב'תוספות' מנחות שם ד"ה תיבלה), כמו שכתב ה'מגיד משנה' פ"ו מהל' חמץ ומצה ה"ה, לפי שהיא מצה עשירה ואינה לחם עוני. ודלא כהתוספתא בפסחים פ"ב שיוציאין במצה מתובלת.

12 יח. הַחֲמִין¹¹³ מִנְחָה פְּסוּלָה¹¹⁴ - פְּטוּר; שְׁנֹאֲמַר: 12
13 אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לִי לֹא תַעֲשֶׂה חֲמִין - הַפְּשֵׁרָה
14 לְהֵשֶׁם¹¹⁵, לֹא הַפְּסוּלָה¹¹⁶. חֲמִינָה פְּשֵׁיָא פְּשֵׁרָה
15 וַיֵּצֵאת לַחֲוִין¹¹⁷, וְחִזּוּר וְחִמְצָה אַחֵר שְׁנֹפֶסֶלָה
16 בִּיְצִיאָתָהּ - אֵינוֹ לֹקָה¹¹⁸. חֲמִינָה בְּרָאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ
17 - אֵינוֹ לֹקָה; שְׁנֹאֲמַר: אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ, וּכְבֹּד קִרְבָּהּ זֶה
18 וְהִיא פְּשֵׁרָה¹¹⁹.

(113) ברייתא, מנחות נז, א. (114) ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין, כל מיני פסולים במנחות. (115) הראייה להקרבנה. (116) שאינה ראויה להקרבנה. ואף-על-פי שגם מנחה חומצת פסולה, ובכל זאת חייב המחמץ אחר המחמץ (למעלה ה"ד) - גזירת הכתוב היא במחמץ (ראה למעלה ה"ט), ועי' רש"י מנחות שם ד"ה או דילמא). (117) לעזרה. (118) על החימוץ השני. במנחות שם: "בעי רב פפא, חימצה ויצאת וחזר וחימצה מהו, כיון דיצאת איפסלה לה ביוצא, וכי הדר מחמץ לה לא מיחייב עליה משום מחמץ אחר מחמץ. או דילמא כיון דחימצה, פסול יוצא לא מהני ביה, וכי הדר מחמץ לה, מיחייב עליה משום מחמץ אחר מחמץ, תיקו". ומספק אין מלקין אותו. (119) במנחות, שם: "בעי רב מרי, חימצה בראשו של מזבח מהו, אשר תקריבו אמר רחמנא והא אקרבא, או דילמא מחוסר הקטרה כמחוסר מעשה דמי, תיקו". ואף כאן פסק רבינו שאין מלקין אותו, מאחר שנשאר הדבר בספק (כסף-משנה).

19 יט. הַחֲמִין לֶחֶם הַפָּנִים - לֹקָה¹²⁰; שְׁנֹאֲמַר: כָּל
20 הַמִּנְחָה¹²¹. אֲבָל מִנְחַת נִסְכִּים - אֵין בָּהּ מִלְּקוּת; 20
21 שֶׁאִם גִּבְלָה בְּמִים - הֲרִי נִפְסָלָה קֹדֶם שֶׁתִּתְחַמֵּץ¹²²,
22 וְאִם גִּבְלָה בִּיָּין¹²³ שֶׁל נִסְכִּים - מִי פְּרוּת הֵן וְאֵין
23 מִחֲמִיצִין¹²⁴.

(120) כדעת רבי עקיבא, בברייתא מנחות נז, א. (121) ולחם הפנים בכלל מנחה, ראה למעלה ה"ג. והעיר ה'כסף משנה' כי בגמרא שם למד כן רבי עקיבא ממה שנאמר (שם, שם) "אשר תקריבו", עיי"ש בדבריו, וראה גם ב'הר המוריה' כאן. (122) שהרי מנחת נסכים אינה באה אלא שמן, ואם כן הרי הוא כמחמץ מנחה פסולה, שפטור (למעלה ה"ח). וכדעת רבי עקיבא שם, ולא כרבי יוסי הגלילי הסובר "מנחת נסכים שגבלה במים - כשירה". (123) בדפוס רומי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ט, א. יח, ב. ופסחים לו, א. (135) "דכין דבעינן אפיה בפנים, אם כן מחבת ומרחשת הנזכרים בתורה היו כלי שרת, ומקדשים כדילפינן למעלה (פ"א מהל' כלי המקדש הי"ט) דכלי שרת מקדשין ('קריית ספר'). וראה מנחות ג, א. נא, א. וסג, א. (136) זבחים זה, ב: "תנור של מקדש, מתכת היה". ושם צו, א - אמרו: "נעביד דחרס וכו' דכין דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפייתן בתנור וקדושתן בתנור, הוה ליה כלי שרת, וכלי שרת דחרס לא עבדינן". ופירש רש"י: "וקדושתן בתנור שאין נעשין בכלי שרת, לפי שאין טעונין שמן, כדאמרין בפרק שתי הלחם (מנחות זה:); לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים, דתנור מקדש להו".

יום שני ד' כסלו ה'תשפ"ב

פרק שלשה עשר

(1) מבאר בו מצות עשיית המנחות, וכיצד הן נעשות, ומעשה הקמיצה.

18 א. מצות עשה לעשות קל מנחה במצותה האמורה
19 בתורה.²

(2) שנאמר (ויקרא ב, א-ז) "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו' ואם מנחה על המחבת קרבן וגו' ואם מנחת מרחשת", ואמר להשלמת המעשה (שם ו, ז) "וזאת תורת המנחה".

20 ב. וכיצד עשית חבתי כהן גדול? מביא עשרון
21 שלם³ ומקדישו⁴, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש;
22 שאף על פי שהיא קרבה חציין - אינה מתקדשת
23 לחציין⁵. ומביא עמה שלשת לגין שמן. שנאמר:
24 בשמן תעשה - להוסיף לה שמן כנספי הכבש.
25 ובולל הסלת בשמן, וחולטה⁶ ברותחין⁷, ולש מפל
26 חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתיים עשרה חלות⁸.

(3) של סולת. (4) על ידי נתינת הסולת לתוך מדת העשרון שבמקדש. (5) משנה שם נ: ובגמרא שם: "אילו נאמר מנחה מחצית הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחרית ומקריב, חצי עשרון מביתו ערבית ומקריב, תלמוד לומר (שם, יג) מחציתה בבקר ומחציתה בערב, מחצה משלם (=מעשרון שלם שנאמר שם עשירית האיפה סלת מנחה) הוא מקריב, הא כיצד מביא עשרון שלם וחוצהו, ומקריב מחצה בבקר, ומחצה בין הערביים". (6) "כשנותנין וכו' הרותחים על הקמח קורין אותו חליטה". (7) "תעשה מרבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה". ובפירוש המשנה למנחות פרק ט משנה ג כתב רבינו על דברי הספרא הנ"ל: "והעניין הזה הוא שיהא כל שמן שעושין עימה רותח. אבל מדברי רבינו כאן ולמעלה פרק ט הלכה יט נראה כי חליטה היא במים רותחים וכן פירש הראב"ד בספרא שם. (8) משנה מנחות עו. "כל המנחות באות עשר עשר, חוץ מלחם הפנים וחביתי כהן גדול שהם באות שתיים עשרה". ובגמרא שם נלמדו חביתי כהן גדול בגזירה שווה "חוקה - חוקה" מלחם הפנים: נאמר בחביתין (ויקרא ו, טו) "חק עולם לה" ונאמר בלחם הפנים (שם כד, ט) "מאשי ה' חק עולם" מה בלחם הפנים שתיים עשרה חלות, שנאמר

ווינציאה: "בשמן". וכן הביא 'מעשה רוקח'. ועי' בשאלות ותשובות נודע ביהודה' מהדורא קמא, חלק א"ח סי' כב. (124) ראה פ"ה מהל' חמץ ומצה ה"ד.

1 כ. החטים של מנחות¹²⁵ אין לותתין אותן¹²⁶, שמא
2 יחמיצו; שהרי בחוץ לותתין אותן, ואין הפל זריזין
3 לשמן¹²⁷. אבל מנחת העמר, הואיל והיא של צבור
4 - לותתין אותה; שהרי הצבור זריזין הן ומשמן
5 אותה¹²⁸.

(125) דברי רבי זירא, אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל, בפסחים לו, א. מ, א. (126) "לתיתה היא לשון במים מעט, ולכותשן במכתשת להסיר מורסנן כדי שתהא סולתן נקיה" (רש"י, שם). (127) אבל הכהנים, שזריזין הן, לותתין את המנחות, ראה תוספתא זבחים פ"י: "וכולן רשאיין כהנים לשנות באכילתן מנחות ללותתן וכו'". (128) שם בגמרא: "ומאי שנא ממנחת העומר, דתניא מנחת העומר לותתין אותה וצוברין אותה, ציבור שאני". ומפרש רש"י בלשון ראשון: "מנחת העומר קרבן ציבור הוא, וכל עסקין שלה נעשין על-פי בית-דין וכו' ולתיתה הכל בבית-דין וצורזין הוא".

6 כא. כל המנחות הנאפות נלושות בפושירין¹²⁹,
7 ומשמןן שלא יחמיצו; הואיל ולישתן ואפתן
8 בפנים בעזרה¹³⁰, אנשי פנים זריזין הן.

(129) משנה, מנחות נה, א. "וכן יפה לפת" (תפארת ישראל' שם פ"ה מ"ב). (130) ראה להלן הכ"ג, ורוצה לומר: אף כי הפושירין מחמיצין העיסה (ראה בהל' חמץ ומצה שם הי"א), הואיל ולישתן ואפייתן בפנים בעזרה, אנשי פנים זריזין הן, ושומרים שלא יחמיץ.

9 כב. ובמקום שמבשלין קדשי קדשים, שם אופין
10 את המנחות; שנאמר: זה המקום אשר יבשלו שם
11 הפהנים את האשם ואת החטאת, אשר יאפו את
12 המנחה וגומר¹³¹.

(131) משנה וגמרא במנחות צו, א. וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה שאלו, וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה' כאן.

13 כג. כל המנחות¹³² - טחינתן והרקדתן בחוץ,
14 ולישתן ועריכתן ואפייתן בפנים¹³³. וכל מעשיהן
15 כשרים בזר, עד שיבואו לבית הקמיצה¹³⁴. ומחבת
16 ומחשת היו בעזרה, ושתייהם מפלי השרת
17 ומקדשין¹³⁵. ותנור של מקדש של מתכת היה¹³⁶.

(132) בדפוס רומי ווינציאה ודפוס מג"ע (ב'מעשה רוקח') "כל המנחות", וכן הוא גם בכמה דפוסים חדשים. אבל הנוסחא שלפנינו היא הנכונה, שהרי שתי הלחם ולחם הפנים קרויים מנחה (למעלה ה"ג) ולישתן ועריכתן בחוץ (פ"ה מהל' תמידין ומוספין ה"ז, ופ"ח שם ה"ז), ואם-כן אין כאן "כל המנחות" (כסף-משנה). (133) בעזרה, תוספתא מנחות פ"א. והרקדה היא פועלת המניף בנפה (= העברת הקמח בנפה). (134) תוספתא שם. וכן הוא מנחות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני ד' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שם, ה) "ואפית אותה שמים עשרה חלות", אף חביתי כהן גדול שמים עשרה חלות.

ג. ואחת אחת היו נעשות. וכיצד עושה? מחלק השלשה לגין רביעית שבמקדש, רביעית לכל חלה, ואופה החלה מעט ואחר כך קולה⁹ אותה על המזבח¹⁰ בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה¹¹, שנאמר: תפיני - בין בשל ונא.

(9) מטגן בשמן. (10) שהרי נאמר בהם (שם ו, יד) "על מחבת בשמן תעשה", הרי שצריכים טיגון בשמן, וגם נאמר (שם) "תופיני", הרי שצריך גם אפייה בתנור. (11) כלומר, אינו אופה אותה הרבה, "כיוון שצריך לטגנה אחר כך במחבת".

ד. ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באמדה¹², כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב. ולוקח החציים וכוּפֵּל כל אחד מהן לשנים ופותת, עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים¹³. ומקריב החצין עם חצי קמץ לבונה בבקר¹⁴, והחצי הנשאר עם חצי קמץ לבונה - בערב. ואם היתה מנחת חנוכה¹⁵ - אינו חוצה, אלא מקריבה פלה פאחת עם קמץ לבונה¹⁶. ושתייהן כליל לאשים.

(12) כלומר, ביד ולא בכלי. וכן הוא במנחות פז: "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתי כהן גדול במה מחלקן לחלות, ביד או בכלי, פשיטא דביד, דאי בכלי, וכי טורטני (=משקולת) יכניס (=בעזרה), ויכניס, כיוון דבקללה כתבי (והשיבו לחמכם במשקל) - שם כו, כו), לאו אורח ארעא". (13) במנחות עה: במשנה: "מנחת כהן משיח לא היה מקפלה" ובגמרא שם: "אמר רבה אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לשניים". (14) כדעת חכמים במנחות נב. שמפריש לה קומץ אחד, חצי קומץ שחרית וחצי קומץ בין הערביים. (15) ראה למעלה פרק י"ב הלכה ד כי כל כהן, כשיכנס לעבודה בתחילה, מקריב מנחת חינוך. (16) כן הוא בספרא (פרשת צו פרק ד הלכה ו): "מה אהרן מביא חצאים אף בניו יהיו מביאים חצאים, תלמוד לומר זה" (משנה למלך).

ה. מנחת הסלת כיצד היתה נעשית? מביא עשרון סלת¹⁷, או פמה עשרונות¹⁸, או פפי נדריו¹⁹, ושמן הראוי לה²⁰. ומודד בעשרון של מקדש²¹. ונותן שמן בכלי, ואחר כך נותן עליו את הסלת²², ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת וכולל הסלת בו²³, ואחר כך נוֹתְנָה בכלי שרת וצק לתוכה שמן²⁴. ושמן שנתן תחלה עם השמן הכליל עם שמן שניצק - הכל לג לעשרון. ונותן עליה לבונה²⁵.

(17) "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחד מהן פחותה מעשרון". (18) כגון במנחת נסכים, שמביא על הכבש שלושה עשרונים ועליהם שלושה לוגים שמן.

(19) כי "חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה (ומנחת סולת אחת מהן), יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון". (20) דהיינו לוג שמן לכל עשרון. (21) מנחות פז. במשנה: "שתי מדות של יבש היו במקדש, עשרון וחצי עשרון וכו', עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לכל המנחות". (22) משנה במנחות עד: "כל המנחות הנעשות בכלי (=כגון מחבת ומרחשת - רש"י ורבינו בפירוש המשנה שם) טעונות שלשה) מתנות שמן, יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן". (23) שם עה. בברייתא: "כיצד עושה (המדובר בכל המנחות - רש"י) נותן שמן בכלי קודם לעשייתן ונותנה (לסולת) ונותן שמן עליה וכוללה וכו'". (24) שם בברייתא: "נותן שמן כו' ונותן שמן עליה וכוללה וכו' ונותן עליה שמן וכו'". וממה שאמרו בסוטה יד: "ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונה", נראה שקודם היציקה נותן אותה בכלי שרת. (25) שנאמר (ויקרא ב, א) "ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה". והיינו קומץ לבונה.

ו. מנחת המזבח והמרחשת כיצד? נותן השמן בכלי ונותן עליו הסלת, ונותן על הסלת שמן אחר וכולל הסלת, ואחר כך לשה בפושרין²⁶ ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו שפירש²⁷, ופותת אותה פתים²⁸ ונותנה בכלי שרת²⁹, ויוצק עליה שאר השמן³⁰, ונותן לבונה³¹.

(26) משנה שם נה. "כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרין שלא יחמיצו". (27) אם מרחשת - מרחשת, ואם מחבת - מחבת. (28) משנה שם עה. "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה". שנאמר במחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן מנחה היא", ואמרו שם בברייתא "לרבות כל המנחות לפתיתה", אפילו מאפה תנור. (29) לכאורה נראה שעד כאן לא היה בכלי שרת, אבל צריך עיון, הרי מחבת ומרחשת הן כלי שרת. (30) שכן נאמר (שם) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן". וראה מנחות עה. שלדעת כולם, יוצק אחר פתיתה. (31) משנה מנחות נט. "ואלו טעונות שמן ולבונה, מנחת הסולת והמחבת והמרחשת", משום שנאמר (שם ב, א) במנחת סולת, "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה", ודרשו בגמרא שם "נפש" לרבות כל מנחת יחיד שטעונה לבונה, וכשם שבמנחת סולת נותן הלבונה אחר יציקת השמן, כן במחבת ומרחשת.

ז. מה בין מחבת למרחשת? מרחשת יש לה שפה³², והבצק שאופין אותו עליה רך, שהרי יש לה שפה ואינו יוצא. ומחבת אין לה שפה, והבצק שאופין אותו בה קשה, כדי שלא יצא מקפאן ומכאן.

(32) סביב. וכדברי ר' חנינא (במשנה במנחות סג.) "מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין ורכין, מחבת צפה ומעשיה קשין". כלומר, "מרחשת כלי עמוק שיש לו שפה והעיסה שמבשלים בה רך וניגד מאד, הוא עניין מה שאמר ומעשיה רכין, ומחבת כלי שאין לו שפה ולפיכך תהיה העיסה קשה כדי שלא תגר, וזה העניין שאמר מעשיה קשין".

פתות אותה פתים, ואמרו [בגמרא] אותה פתים ולא פתיה פתיתין, רוצה לומר שאינו מפליג בפתיתה, רק לא יהו פחות מכזית". (49) משנה במנחות יח. "לא יצק וכו' ולא פתת וכו' או שפתתן פתים מרובות וכו' כשרה", ובגמרא (שם יח:) "מאי פתין מרובות, שריבה בפתיתין (=באופן שכל פתיתה ופתיתה פחותה משיעור כזית), ואיבעית אימא לעולם פתים מרובות ממש (=שמיצט בפתיתין, באופן שכל פתיתה ופתיתה הייתה גדולה יותר משיעור כזית)".

יא. לא בלל⁵⁰, לא פתת⁵¹, לא הגיש⁵², לא משח את הרקיקין - בשרה⁵³; לא נאמרו כל הדברים האלו אלא למצוה, שפך היא מצוה.

(50) את הסולת עם השמן. (51) מדברי רבינו נראה שאפילו לא פתת כלל כשר. ומה שכתב רש"י שם "לא פתת אלא כדי קמיצה" היינו שבקמיצתו פתת שיעור קומץ. (52) את המנחה לקרן דרומית מערבית. (53) במשנה שם: "לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' ולא משחן כשרה" ורבינו השמיט "לא יצק" משום שאמרו שם בגמרא, שאין הכוונה שלא יצק כלל, שאם כן - פסול, אלא "לא יצק כהן אלא זר".

יב. סדר הבאת המנחה ביצד? מביא אדם סלת מתוך ביתו בקלות של כסף או של זהב או של שער מיני מתכות, כלי שהוא ראוי לכלי שרת⁵⁴. ואם היתה מנחת הסלת⁵⁵ - נותנה לכלי שרת⁵⁶ ומקדשה בכלי שרת⁵⁷. ואם היתה מן המנחות הנאפות - אופה אותה שם במקדש, ופותת כמו שבארנו, ונותן הפתיתין לכלי שרת. ונותן עליה שמנה ולבונה ומוליכה אצל כהן⁵⁸. והפיה מוליכה אצל המזבח⁵⁹ ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חדה של קרן ודין. ומסלק את כל לבונה לצד אחר⁶⁰, וקומץ מקום שנתרפה שמנה; שנאמר: מסלתה ומשמנה. ונותן הקמץ לכלי שרת ומקדשו בכלי שרת⁶¹. וקמץ שחלקו בשני בלים - אינו קדוש⁶², וחוזר ומקדשו⁶³. ומלקט את כל לבונה ונותנה על הקמץ שבכלי ומעלהו על המזבח ומוליחו⁶⁴, ונותנו על גבי האשים מקלי שרת⁶⁵. ואם מנחת כהנים היא - אינו קומץ⁶⁶, אלא נותן מלח על פלה⁶⁷ ומשליך הכל על גבי האשים.

(54) בגמרא סוטה שם אמרו: "בקלות של כסף ובקלות של זהב וכו', בכלים הראויין לכלי שרת וכו' דתניא כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל" וכן פסק רבינו למעלה (פרק א מהלכות בית הבחירה הלכה יח): "וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת לבד ואם עשאן של עצים או של עצם או אבן או של זכוכית פסולין". (55) למעט מאפה תנור. (56) והיינו לאחר הבליה, לפני היציקה. (57) היינו, שמכווין לקדשה, לפי שאין כלי שרת מקדשין, אלא מדעת. (58) "דכתיב (ויקרא ב, ב) 'והביאה אל בני אהרן וגו'". (59) דכתיב (שם, ח) והגישה אל המזבח". (60) ובגמרא שם: "כי היכי דלא תקמוץ בהדי מנחה, כדתנן

ח. מנחת מאפה תנור ביצד? אם חלות היא³³ - בולל³⁴ הסלת בשמן, ולש בפושרין ואופה, ופותת³⁵ ונותן בכלי שרת, ונותן עליה לבונה. ואין בה יציקת שמן³⁶, שנאמר: חלות מצת בלולת בשמן³⁷. ואם רקיקין היא - לש את הסלת בפושרין³⁸ ומושח את הרקיקין בשמן, שנאמר: ורקיקי מצות מושחים בשמן. ויראה לי, שאחר אפיה מושח אותם³⁹.

(33) שכן נאמר (שם, ד) "וכי תקריב וגו' מאפה תנור וגו' חלות מצות וגו' ורקיקי מצות וגו'". (34) ראה מנחות עד: במשנה: "החלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה". ושם עה. "חלות בלולות ואין רקיקין בלולין, רקיקין משוחין ואין חלות משוחות". (35) שם עה. במשנה: "כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיה", שנאמר במנחת מחבת (שם ב, ו) "פתות אותה פתים ויצקת עליה שמן, מנחה היא", ואמרו בברייתא שם "לרבות כל המנחות לפתיה", אפילו מאפה תנור. (36) שנתמעטה מנחת מאפה מיציקת שמן. (37) לפיכך צריכה בלילה. (38) כלומר, בזה מתחיל עשיית המנחה, כי אין בה בלילה. (39) כן נראה ממה שאמר רבי (שם עה). חלות בוללן אחר האפייה, ואם כן הוא הדין לרקיקין, שלדברי הכל "רקיקים מושחין" - שמושחן אחר האפייה.

ט. וביצד מושחין? מביא לג שמן לכל עשרון ומושחין וחוזר ומושחין עד שיכלה כל השמן שבלג.

י. כל ארבע מנחות אלו האפויים⁴⁰, כשאופין אותן - אופין כל עשרון עשר חלות⁴¹. ואם רבה בחלות או חסר - בשרה⁴². וביצד פותתין אותן⁴³? כופל החלה לשנים, והשנים לארבעה, ומבדיל⁴⁴. ואם היתה המנחה של זכרי כהנה⁴⁵ - אינו מבדיל ופותת⁴⁶. וכלן⁴⁷ פתיתין בזיתים⁴⁸. ואם הגדיל הפתיתין או הקטין אותן - בשרים⁴⁹.

(40) מחבת, מרחשת, מאפה תנור חלות, ומאפה תנור רקיקין. אבל מנחת סולת לא הייתה נאפית לפני שמחלקים אותה לכהנים, ואין לה צורך בעשר חלות. (41) ובגמרא שם למדו כן מלחמי תודה "מה לחמי תודה עשר (=לכל מין עשר), אף כאן עשר". (42) וכן הדין נותן שהרי תודה עצמה שממנה למדו לכל המנחות - לא נאמר בה ארבעים חלות אלא למצוה. (43) לארבע מנחות הללו, אבל מנחת סולת אין בה פתיתה, שאין פתיתה אלא לפני קמיצה, וזו נקמצה בעודה סולת. (44) כלומר, מקפל את החלה לארבע, ומבדיל (=מנתק) את כל ארבעת החלקים אחד מן השני. (45) שאינה נקמצת, אלא כולה כליל על המזבח. אבל מנחת נקבות מן הכהנים, שנאכלת ונקמצת, דינן כדין מנחת ישראל. ולעניין מנחת חביתי כהן גדול. (46) כלומר, פותת (=כופל לארבע), אבל אינו מבדיל את הפתיתים אחד מן השני, וכן הוא במשנה שם: "מנחת כהנים קופל אחד לשנים ושניים לארבעה ואינו מבדיל", משום דלא בעי קמיצה. (47) אף אלו שפותתן ומבדיל. (48) משנה שם: "וכולן פותתן כזיתים" ופירש רבינו שם: "אמר רחמנא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מַעֲכָב אֶת כָּלוֹ74. וְהִקְמִין וְהִלְבֹּנָה מַעֲכָבִין זֶה אֶת7
זֶה. הַסֵּלֶת וְהַשְּׁמֵן מַעֲכָבִין זֶה אֶת זֶה, וּמִקְצַת הַשְּׁמֵן8
מַעֲכָב אֶת כָּלוֹ75. אֵין פְּחוֹת מִלֵּג לַעֲשָׂרוֹן, כָּמוֹ9
שֶׁבְּאַרְנוֹ.10

(74) משנה שם כז. "הקומץ מיעוטו מעכב את רובו", "שם חיסר כל שהוא פסול" (רש"י) ובגמרא שם: "מאי טעמא, אמר קרא (שם ב, ב) מלא קומצו". (75) שם במשנה: "השמן מיעוטו מעכב את רובו". ובגמרא שם: "אמר קרא (שם ב, ב) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה".

יום שלישי ה' כסלו ה'תשפ"ב

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבאר בו שמתנדב אדם ומביא עולה או שלמים או אחת מחמשה מיני מנחות הבאות בנדבה.

א. מִתְנַדֵּב אָדָם וְנוֹדֵר עוֹלָה וּשְׁלָמִים2 וְכָל מִין11
שִׁירָצָה מִחֻמְשָׁה מִיְּמֵי מִנְחוֹת הַבָּאִין בְּיָדָהּ וּנְדָבָה.3
וּמִתְנַדֵּב אוֹ נוֹדֵר מִנְחָה מִמִּנְחַת נִסְכִּים4 לְבִדָּה5 מֵאִי
זֶה מִין מִשְׁלָשָׁה מִיְּמֵי מִנְחוֹת נִסְכִּים6, כָּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ7.
וּמִתְנַדֵּב אוֹ נוֹדֵר יֵין בְּפָנָי עֲצָמוֹ8, אוֹ לְבֹנָה בְּפָנָי15
עֲצָמָה9, אוֹ שֶׁמֶן בְּפָנָי עֲצָמוֹ10, אוֹ עֲצִים לְמַעֲרָכָה11,
מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּקִרְבָּן12, שֶׁנֶּאֱמָר: וּלְקִרְבָּן הָעֲצִים13.

(2) שנאמר (ויקרא א, ב"ג) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' אם עולה קרבנו וגו'", והמדובר בקרבן נדבה (ספרא שם פרשה ב הלכה ד, ורש"י שם). (3) כגון מנחת הסולת, מנחת המזבח, מנחת המחרשת, מנחת מאפה תנור, חלות ומנחת מאפה תנור וקיקין, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (4) ראה למעלה פ"ב הלכה א, כי היין והסולת שמביאים עם הקרבן, הם הנקראים "נסכים", והסולת לבדה נקראת "מנחת נסכים". (5) כלומר, אפשר לנדר או לנדב מנחת נסכים אפילו בלי קרבן, וראה בזבחים פד. ומנחות קד: קו. דברי רבא. (6) נסכי כבש, נסכי איל ונסכי פר. (7) למעלה שם הלכה ד. (8) משנה מנחות קד: תוספתא מנחות פ"ב, וספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ח הלכה ה. וראה זבחים צא: כיצד היה מקריב את היין בפני עצמו, וראה גם להלן פט"ז הלכה יד, ופ"ז ה"ב. (9) מנחות קו: וספרא שם הלכה ד. וראה להלן פט"ז שם. (10) כרבי טרפון במשנה שם קד: ובספרא שם הלכה ז. ולא כרבי עקיבא, משום שסתם משנה (שם קז.) כר' טרפון: "הרי עלי שמן, לא יפחות מלוג. רבי אומר, שלשה לוגין". ומחלוקת ואחר-כך סתם, הלכה כסתם (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). ועוד, כי גם רבי הנ"ל סובר כמותו (כסף-משנה). וראה להלן פט"ז שם. (11) שם כ: קו: וספרא שם. וראה למעלה פ"ו מהלכות כלי המקדש הלכות ט"י, ובפ"ח שם הלכה ז. (12) מנחות וספרא שם. (13) במנחות שם, מובא הפסוק "והגורלות הפלנו על קרבן העצים" (נחמיה י, לה).

ב. שְׁנֵים14 מִתְנַדְּבִין אוֹ נוֹדְרִין קִרְבָּן אֶחָד עוֹלָה אוֹ18
שְׁלָמִים, אֶפְלוּ פְּרִידָה15 אַחַת שָׁל תוֹרִים אוֹ בְּנֵי יוֹנָה19

קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלא או קורט לבונה פסול". (61) בגמרא שם: "למה לי, הא קדשה חדא זימנא - דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא". (62) במנחות ז: "איתמר קומץ שחלקו בשני כלים רב נחמן אמר אינו קדוש ורבא אמר קדוש, הדר ביה רבא מההיא (=רבא חזר בו מדעתו, והסכים לדעת רב נחמן, שאינו קדוש)". (63) כלומר, על ידי עירובן ונתינתן בכלי אחד (משנה למלך). [ואין זה דומה ל"נשפך הדם מצוואר הבהמה ואספו", שפסול - שכיוון שנתנו לכלי שרת, אף על פי שנתנו לחצאין, אינו נפסל, והוא הדין לדם שנתקבל בשני כלים בזה פחות משיעור הזאה וזוה פחות משיעור הזאה, שגם כן חזר ומערב כולו בכלי אחד, וכשר. ומקור דברי רבינו ממה שאמרו קומץ שחלקו בשני כלים - אינו קדוש (וכן הלשון גבי דם) ולא אמרו: הרי זה פסול]. (64) שנאמר (שם ב, יג) "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (סוטה שם). וראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג: "בשלושה מקומות היו נותנין המלח, בלשכת המלח וכו' ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'". (65) בגמרא (שם טו.) "ומקטירו בכלי שרת, בכלי שרת מקטיר ליה? אלא אימא מעלהו בכלי שרת להקטירו". (66) "חוץ ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כולה, שנאמר וכל מנחת כהן כליל תהיה". (67) ראה למעלה בפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יג ש"בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות (=מנחת כהנים. ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים - מנחות כא:)"

1 יג. בַּיָּצֵד קוֹמְצִין מִנְחוֹת הַנִּקְמָצוֹת? בְּדֶרֶךְ שְׁקוּמָץ
2 כָּל הָאָדָם68: פּוֹשֵׁט אֶצְבָּעוֹתָיו עַל פֶּס יָדוֹ וְקוֹמֵץ69.
3 קָמֵץ בְּרָאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו70 אוֹ מִן הַצִּדִּיין71 - לֹא
4 יִקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הִרְצָה72. וְאִם הוֹסִיף בְּקָמֵץ,
5 כְּגוֹן שֶׁהִרְחִיק אֶצְבָּעוֹתָיו וְקָמֵץ - הִרִי זֶה פֶּסוּל73.

(68) מנחות יא. "אמר רב פפא פשיטא לי מלוא קומצו, כדקמצי אינשי". (69) שם במשנה. ופס ידו פירושו כף ידו. ו"כך היא עבודת הקמיצה: קודם שיתחב אצבעותיו בקמח, כופף ופושט אצבעותיו על פס ידו, ומניח ריווח בין האצבעות לפס היד, ומכניס צד פסת ידו בקמח, ועל ידי זה הקמח נדחק ונכנס לתוך הרווח שבין האצבעות הכפופים לפס היד, ומוציא ידו מהקמח". (70) "שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי הקמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו". (71) "שנתן גב ידו על הקמח והוליד ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו (=דרך אצבעותיו). לשון אחר: מן הצדדין מצידי הכלי שלא קמץ באמצע הכלי". (72) במנחות וביומא שם הן בעיות של רב פפא, ונשארו כולן ב"תיקון". ולפיכך פסק רבינו שלכתחילה לא יקטיר, ובדיעבד הורצה. (73) משנה במנחות ו. "הקומץ היתר והחסר, פסול, ואיזהו היתר שקמצו מבורץ", ומבורץ הוא גדוש. ולמדו כן ממה שנאמר "מלא קומצו" (ויקרא ב, כ) יכול מבורץ, תלמוד לומר (שם ו, ח) בקומצו, "שאינ לך כשר אלא מה שבתוך הקומץ".

6 יד. אֵין קָמֵץ פְּחוֹת מִפְּשָׁנֵי זֵיתִים. וּמִקְצַת הַקְּמֵץ

קָרְבָּן, וּמֵת הַשּׁוֹר וְנִפְל הַבֵּית - חַיִּב לְשֹׁלֵם.²⁸ אָמַר: 16
הָרִי עָלֵי עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁלֹא אֶתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיּוֹתָהּ - 17
אֵינוֹ חַיִּב בְּאַחֲרֵיּוֹתָהּ.²⁹ 18

28 בערכין כ: במשנה: "שור זה עלי עולה, ובית זה עלי קרבן, מת השור ונפל הבית - חייב לשלם", ובגמרא שם, "אמר ר' חייא בר אבא, לא שנו אלא דאמר דמי שור זה עלי. אבל אמר שור זה עולה, כיון דאמר זה ומת - אינו חייב באחריות, עלי להביאו קאמר". כלומר, אם אמר "דמי שור זה עלי", אנו אומרים כי הכוונה במה שאמר "עלי" לקבלת אחריות אם נאבד או מת, אבל אם לא אמר "דמי" אלא "שור זה עלי", כוונתו במה שאמר "עלי", להתחייב להביא שור "זה", אבל לא להתחייב באחריות אם נאבד או מת. 29 מנחות קט. ואף שאמר "עלי" אינו חייב באחריות, כיון שפירש שכוונתו שלא יתחייב באחריות.

ז. כָּבֵר בְּאַרְנוֹתָיו³⁰, שֶׁהָעוֹשֶׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהַקְרִיב 19
בּוֹ קָרְבָּנוֹת.³¹ - אֵינוֹ כְּבִית עֲבוּדָה זָרָה. וְהָאוֹמֵר: הָרִי 20
עָלֵי עוֹלָה³² שֶׁאֶקְרִיבָנָה בְּמִקְדָּשִׁי³³, וְהַקְרִיבָה בְּבֵית 21
זֶה - לֹא יֵצֵא.³⁴ שֶׁאֶקְרִיבָנָה בְּבֵית זֶה³⁵, וְהַקְרִיבָה 22
בְּמִקְדָּשׁ - יֵצֵא.³⁶ וְאִם הַקְרִיבָה בְּאוֹתוֹ הַבֵּית - יֵצֵא. 23
הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנֶּדֶר עוֹלָה עַל מִנְתָּ שְׁלֹא יִתְחַיֵּב 24
בְּאַחֲרֵיּוֹתָהּ³⁷. וְעוֹשֶׂה כֶּתֶר עַל הָעֲלִיתָהּ בַּחוּץ³⁸. וְכֵן 25
אִם אָמַר: הָרִינִי זָזִיר עַל מִנְתָּ שֶׁאֶגְלַח בְּבֵית זֶה³⁹, 26
אִם גִּלַּח שָׁם - יֵצֵא.⁴⁰ הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנֶּדֶר לְצַעַר 27
עַצְמוֹ, וְהָרִי צַעַר עַצְמוֹ, וְאֵינָהּ נְזִירוֹת⁴¹. 28

~ נקודות משיחות קודש ~

"כבר ביארנו שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות כו".

לכאורה אפשר לומר שדעת הרמב"ם היא כדעת ה'מרדכי', שמדבריו הוכיחו האחרונים שבנין בית-כנסת הוא בכלל "ועשו לי מקדש", וכלשונו במניין המצוות (מצוה כ') "ציוונו לבנות בית הבחירה לעבודה", שיכול להשתמע גם על עבודת התפילה, ואף שכתב בהלכות בית-הבחירה "כיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבנות", היינו שרק בית לקרבנות נאסר לבנות, אבל בית-כנסת לא.

אבל קשה לומר כן בדעת הרמב"ם, שהרי לא הזכיר כלל במצוות-עשה כ' הנ"ל על-דבר חיוב בניית בית-הכנסת. ולהעיר שיש שלמדו מצות בניית בית-כנסת מהפסוק בנביא "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו כו".

(על-פי 'לקוטי שיחות' ח"א עמוד 127 הערה 46)

30 למעלה פרק ט מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. 31 כגון מקדש בית חוניי, אשר באלכסנדריא של מצרים. 32 שם במשנה. 33 במשנה שם: "הרי עלי עולה, יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניי, לא יצא". הרי שהמדובר באומר סתם "הרי עלי עולה", אע"פ שלא פירש שיקריבה במקדש. ודברי רבינו צריכים עיון (הר המוריה).

מְבִיאִין אוֹתָהּ בְּשִׁתְּפוּת¹⁶. אָבָל הַמִּנְחָה אֵינָה בָּאָה 1
בְּשִׁתְּפוּת¹⁷. וְדִבְרִים אֵלּוּ הֵן דִּבְרֵי קִבְלָה¹⁸. 2

14 מנחות שם. 15 יחידה. 16 ראה למעלה פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 17 מנחות קד: וספרא שם פרק י הלכות ג' ו. שנאמר במנחה (שם ב, א) "סולת יהיה קרבנו", היחיד מביא מנחת נדבה, ואין השותפים מביאין מנחת נדבה. ולא הזכיר רבינו אם שנים מביאים יין או לבונה או עצים, ועיין ספרא שם הלכה ו, ובפירושו המיוחס לר"ש שם. 18 כלומר, הלכה למשה מסיני. אבל צריך עיון, כי הרי למדו כן מן הפסוק "קרבנו", ראה למעלה.

ג. הַיֵּיחָ מִנְחָה לְשָׁנִי בְּנִיּוֹ וּמֵת¹⁹ - הָרִי אֵלּוּ מְבִיאִין 3
אוֹתָהּ.²⁰ 4

19 כלומר, הפריש מנחה ולא הספיק להקריבה עד שמת. 20 מימרא של ר' יוחנן בובחים ה: "הניח מנחה לשני בניו ומת, קריבה ואין בו שותפות". ומה שכתב רבינו בפ"א מהלכות תמורה הלכה ה "הניח בהמה לשני בניו ומת, הרי זו קרבה ואין ממירין בה, שהרי הם בה שותפין, והשותפין אין עושין תמורה", - הכוונה שהם שותפין במקצת, ואינם שותפים לגמרי, לפי שמתכפרים בה רק מקופיא (ראה שם ו.), ולענין הקרבה, קרבה משום דנפש מקרי (=נפש כי תקריב, ראה שם ה:) כיון שאינם שותפין לגמרי (לחם-משנה כאן).

ד. אִי זֶה הוּא נֶדֶר וְאִי זֶה הִיא נִדְבָה? הָאוֹמֵר: הָרִי 5
עָלֵי עוֹלָה²², אוֹ הָרִי עָלֵי שְׁלָמִים, אוֹ הָרִי עָלֵי 6
מִנְחָה, אוֹ הָרִי דְּמִי בְּהֵמָה זֹאת²³ עָלֵי עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים 7
- זֶהוּ הַנֶּדֶר. אָבָל הָאוֹמֵר: הָרִי בְּהֵמָה זֹאת אוֹ דְּמִי 8
בְּהֵמָה זֹאת עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים, אוֹ הָרִי הָעֶשְׂרֹן הַזֶּה 9
מִנְחָה - הָרִי זֶה נִדְבָה. 10

21 ראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה ב. 22 קנין פרק א משנה א. וראה גם ראש השנה ו. מגילה ח. וחולין קלט. והיינו קבלת התחייבות להביא קרבן, ולא ייחד לכך בשעת ההתחייבות בהמה זו או אחרת. 23 ראה להלן הלכה ו.

ה. מֶה בֵּין נִדְרִים לְנִדְבוֹת? שֶׁהַנֶּדֶר, אִם הִפְרִישׁ 11
קָרְבָּנוֹ וְאָבֵד²⁵ אוֹ נִגְנַב - חַיִּב בְּאַחֲרֵיּוֹתָיו²⁶ עַד 12
שִׁיקְרִיב כְּמוֹ שֶׁנֶּדֶר²⁷; וְהַמִּתְנַדֵּב וְאוֹמֵר 'זו', אִם מֵת 13
אוֹ נִגְנַב - אֵינוֹ חַיִּב בְּאַחֲרֵיּוֹתָיו. 14

24 ראה גם בהלכות נדרים שם. 25 הוא-הדין אם מת, וכן הוא במקורות הנ"ל. וכן כתב רבינו להלן בדין הרי זו. 26 ראה קנין וראש השנה ומגילה וחולין שם. ורוצה לומר: חייב להביא אחר. 27 כלומר, עד שיקריבו על המזבח. וכל זמן שלא הקריב על המזבח, חייב באחריות, שהרי אפילו אם הקריב, אלא שהקריב שלא לשמו (בכל הקרבנות חוץ מחטאת ופסח), כשר ולא עלה לבעלים, וצריך להביא אחר, כמפורש בובחים ב. ולהלן פט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א (משנה-למלך). וראה בספרי פ' ראה (לדברים יב, כו).

ו. הָאוֹמֵר: דְּמִי שוֹר זֶה עָלֵי עוֹלָה וְדְּמִי בֵּית זֶה עָלֵי 15

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי ה' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בַּשָּׁעַת הַקֶּרֶבָה, אֵלָא חֲזַר בּוֹ: בְּעוֹלָה וּבִשְׁלָמִים - 14
מִקְרִיבִין וּמִתְכַּפֵּר לוֹ בָּהֶן, אָף עַל פִּי שְׂאִינוּ רוּצָה 15
עֵתָה, שֶׁהָרִי רָצָה בַּשָּׁעַת הַפְּרָשָׁה⁴⁹; אֲבָל בַּחֲטָאֹת 16
וְאִשָּׁם לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ עַד שִׁירְצָה מִתְחַלָּה וְעַד סוּף⁵⁰. 17

47) כלומר התחייב להביא עבור הפלוני, הקרבנות שהפלוני מחוייב בהם. 48) ערכין כא: 49) ערכין שם כדעת שמואל, שאינו צריך לדעתו, כיון שאינם באים על חטא (תוספות שם ד"ה מאי). 50) שהם באים על חטא וצריכין להתוודות, ולכן צריכים דעת גם בשעת כפרה (תוספות שם).

יא. הָאוֹמֵר⁵¹: הָרִי עָלִי בְּנִדְרֵי רִשְׁעִים⁵² שֶׁמִּנְדְּרִיָּהֶן 18
נָזִיר וְקֶרֶן וּשְׁבוּעָה⁵³ - חֵיב בְּכֻלָּן⁵⁴. בְּנִדְרֵי פְשָׁרִין 19
- לֹא נִתְחַבֵּב פְּלוֹם⁵⁵. הָרִי עָלִי בְּנִדְבוֹת פְּשָׁרִין⁵⁶ - הָרִי 20
זֶה נִדֵּר בְּנִזִּיר וּבְקֶרֶן⁵⁷. וְכָל פְּנוּי⁵⁸ קֶרֶן - 21
בְּקֶרֶן⁵⁹. 22

51) נדרים ט. במשנה. 52) הנודרים בעת כעסם בנזיר ובקרבתן ושבועה, ונקראו כך משום שכתוב (דברים כג, כג) "וכי תחדל לגדור לא יהיה בך חטא", ואמר שמואל (נדרים כב.) הנודר – אף-על-פי שמקיימו נקרא רשע. 53) כלומר, שהרשעים נודרים בנזיר וקרבתן ושבועה. וכל זה הוא מדברי הנודר. 54) משנה שם: "כנדרים רשעים נדר בנזיר ובקרבתן ובשבועה". 55) שם במשנה: "כנדרים כשרים לא אמר כלום", "שאינן הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס" (רבינו בפ"א מהלכות נדרים הלכה כב) "שהחסידים אינם מחייבין עצמן בנדר, מפני שלא יכינו עצמם לעבירה, והוא מה שאמר הכתוב (שם, כב) לא תאחר לשלמו" (רבינו בפירושו המשנה שם). 56) ראה למעלה הלכה ד, אי זהו נדר ואי זוהי נדבה. 57) במשנה נדרים שם: "כנדרותם (של הכשרים) – נדר בנזיר ובקרבתן". כלומר, כנדבת החסידים, "והחסידים גם כן אינם מתנדבים בקרבן, ואפילו נדבה, מפני שלא יתאחרו ויעברו על מה שנאמר (שם) לא תאחר לשלמו, ואמנם היו מביאין הקרבן והוא חולין עד העזרה, ושם יתנדב בו כל מה שירצה" (פירושו המשנה שם). וכל זה בנזיר וקרבתן, אבל לא בשבועה, כי אין החסידים נשבעין. וראה ברש"י ורא"ש ור"ן שם, ובפ"א מהלכות נדרים הלכה כה. 58) כלומר, שמות לואי לקרבן, כגון "קונם, קונח, קונז" (פ"א מהלכות נדרים הלכה טז). 59) ראה משנה בנדרים שם.

יב. אֵין הַנּוֹדֵר וְלֹא הַמִּתְנַדֵּב חֵיב עַד שִׁיָּהָא פִּיּוּ וְלָבוּ 23
שְׁוִי⁶⁰. פִּיּוּצָא? הַמִּתְנַדֵּב לֹאמַר 'הָרִי עָלִי עוֹלָה' וְאָמַר 24
'שְׁלָמִים', או שֶׁנִּתְכַּפֵּר לֹאמַר 'הָרִי זֶה עוֹלָה' וְאָמַר 25
'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר פְּלוֹם. נִתְכַּפֵּר לְנִדֵּר בְּעוֹלָה וְאָמַר 26
'קֶרֶן', לְנִדֵּר בַּחֲרָם⁶¹ וְאָמַר 'הִקְדַּשׁ' - דִּבְרִי 27
קְנָמִים⁶²; שֶׁהָעוֹלָה קֶרֶן, וְהַחֲרָם הִקְדַּשׁ. וְכֵן כָּל 28
פִּיּוּצָא בְּזֶה. בְּנִדְרִים וּנְדָבוֹת אֵינוּ צְרִיךְ לְהוֹצִיא 29
בְּשִׁפְתָּיו פְּלוֹם, אֵלָא אִם גָּמַר בְּלָבוּ וְלֹא הוֹצִיא 30
בְּשִׁפְתָּיו פְּלוֹם - חֵיב. פִּיּוּצָא? גָּמַר בְּלָבוּ שְׁוִי עוֹלָה 31
או שֶׁיִּכְבֵּא עוֹלָה - הָרִי זֶה חֵיב לְהִבְיָא; שְׁנָאמַר: כָּל 32

34) משנה שם. שהרי זה כמת או נגנב, שאם אמר הרי עלי, חייב באחריותו. 35) כלומר, אמר הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו. 36) שם במשנה כדברי תנא-קמא. ואף כי הקרבן הזה אינו נחשב לקרבן כלל, שהרי הוא שחוט חוץ – אינו חייב באחריות. 37) ראה למעלה הלכה ו. והם דברי רב המנונא בגמרא שם. 38) כלומר, על שחוט חוץ למקדש. והם דברי רב המנונא ור' יוחנן, וכן הוא בברייתא שם. 39) כלומר, ע"מ שאביא קרבנות התגלחת בבית זה. 40) שם במשנה. כלומר, אף כי קרבנות אלו אינם נחשבים כלל, אינו מחוייב להביא קרבנות תגלחת אחרות במקדש. וחייב כרת על העלאת בחוץ, כמבואר למעלה. 41) שם בגמרא. כלומר, לא התחייב בנזירות, אלא רק לצער עצמו. ואם כן, אינו חייב בקרבנות נזיר, והקרבנות שהביא – אינם קרבנות תגלחת, אלא התכוון לדורון בעלמא, שאמר: אם אפשר להביא בבית חוניו, יטרח להביא, יותר מזה לא יטרח.

ח. חֲטָאֹת וְאִשָּׁם אֵינָן בָּאִין אֵלָא עַל חֲטָא, וְאֵינָן 1
בָּאִין בְּנִדֵּר וּנְדָבָה⁴². הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי חֲטָאֹת או 2
אִשָּׁם, או שְׁאָמַר: הָרִי זֶה חֲטָאֹת או אִשָּׁם - לֹא אָמַר 3
פְּלוֹם⁴³. הֵיחָ מְחִיב חֲטָאֹת או אִשָּׁם וְאָמַר: הָרִי זֶה 4
לְחֲטָאִי או לְאִשְׁמִי, או הָרִי הַמְּעוֹת הָאֵלּוּ לְחֲטָאִי 5
או לְאִשְׁמִי - דִּבְרִי קְנָמִים⁴⁴. 6

42) משנה חולין מא: (וראה גם זבחים ב.) שהרי נאמר בהם (ויקרא ה, א – יז) "נפש כי תחטא". וראה בפ"א מהלכות נדרים הלכה י. 43) תוספתא תמורה פ"ג: "הרי זו חטאת והרי זו אשם, אף-על-פי שחייב (= כלומר, עבר עבירה שחייב בה חטאת או אשם) לא אמר כלום". כיון שלא אמר מפורש "לחטאתי", "לאשמי". וראה בחולין שם. 44) שם בתוספתא: "הרי אלו לחטאתי והרי אלו לאשמי, אם היה חייב דבריו קיימין, ואם לאו לא אמר כלום".

ט. הָאוֹמֵר: קֶרֶן מִצָּרַע זֶה או יוֹלֶדֶת זֶה עָלִי, אִם 7
הֵיחָ אוֹתוֹ מִצָּרַע או הַיּוֹלֶדֶת עֲנִיִּים - מְבִיא הַנּוֹדֵר 8
קֶרֶן עֲנִי⁴⁵; וְאִם הָיוּ עֲשִׂירִים - מְבִיא הַנּוֹדֵר קֶרֶן 9
עֲשִׂיר, אָף עַל פִּי שֶׁהַנּוֹדֵר עֲנִי⁴⁶. 10

45) משנה בערכין יז. וראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג, כי קרבנה של היולדת הוא: כבש לעולה וכן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת, מביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת. והמצורע קרבנו שלשה: שני כבשים, אחד לעולה ואחד לאשם, וכבשה לחטאת. ואם אין ידו משגת, מביא קן: אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש לאשם. וכל זה אם הנודר הוא עני, אבל אם הנודר הוא עשיר, אף שהמצורע או היולדת עניים, מביא קרבן עשיר, ראה להלן בפ"ה מהלכות מחוסרי כפרה הלכה יא. 46) משנה שם, וכן הוא בהלכות מחוסרי כפרה שם.

י. הָאוֹמֵר: חֲטָאֹת וְעוֹלָתוֹ וְאִשְׁמוֹ וּשְׁלָמָיו שֶׁל פְּלוֹנִי 11
עָלִי⁴⁷, אִם רָצָה אוֹתוֹ פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה מְנִיחוֹ לְהִקְרִיבֵן 12
עַל יְדוֹ וּמִתְכַּפֵּר לוֹ⁴⁸. רָצָה בַּשָּׁעַת הַפְּרָשָׁה וְלֹא רָצָה 13

זה חייב בבל תאחר (הר המוריה). (68) דהיינו אחד משלושת הרגלים: פסח, שבועות וסוכות. וראה בספר המצוות, עשה פג. (69) ראה ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "ובאת שמה והבאתם שמה. לקבעם חובה, שלא יהא אלא ברגל ראשון שקבע ושפגע בו וכו'". ובראש השנה ו. ת"ר מוצא שפתיך (דברים כג, כד) זו מצות-עשה. תשמור, זו מצות לא-תעשה. ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוך. כאשר נדרת, זה נדר. לה' אלקיך, אלו חטאות ואשמות, עולות ושלמים. נדבה, כמשמעו. אשר דברת, אלו קדשי בדק הבית. בפיד, זו צדקה. אמר מר: מוצא שפתיך זו מצות-עשה, למה לי, מובאת שמה והבאתם שמה, נפקא. תשמור זו מצות לא-תעשה, למה לי, מלא תאחר לשלמו נפקא. ועשית אזהרה לבית-דין שיעשוך, למה לי, מיקריב אותו נפקא וכו'. חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב, הרי כי מ"ובאת שמה והבאתם שמה" למדו כל מה שלמדו ממוצא שפתיך תשמור, הרי שגם בדק הבית ומתנות עניים בכלל עשה זו (מעשה רוקח). (70) כן הוא בראש השנה שם, ובתמורה ית. "אמר רבא, כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה". (71) מדבריו כאן נראה, שכל שעברו עליו שלשה רגלים אפילו שלא כסדרן (פסח, שבועות וסוכות) – עובר בבל תאחר. וכן נראה מדבריו בספר המצוות לאוין קנה (כפי הנדפס בסה"מ לעם, וכן הוא בהוצאת הגר"ח ה"ר) שכתב "ובא בקבלה שאינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו שלשה רגלים" (אבל בספר המצוות בדפוסים ישנים: "עד שיעברו עליו שלשה רגלים כסדרן"). והוא כדעת תנא-קמא בראש השנה ד: ולא כר' שמעון שם שאינו מחייב בבל תאחר אלא-אם-כן היו שלשת הרגלים כסדרן וחג המצות תחילה, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בתחילת ראש השנה: "ור' שמעון אומר וחג המצות תחילה כדי שיהיו על הסדר, והוא ענין אמרו בכאן לרגלים, ואינה הלכה". (72) כן דעת הר"ן בנדרים ט: כי על הנדבה עובר בבל תאחר, אבל בפירוש המיוחס לרש"י שם כתב, כי בנדבה אינו עובר על בל תאחר. (73) בראש השנה ד. "תנו רבנן, חייבי הדמין והערכין והחרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בבל תאחר". ומפרש רש"י "והחרמין חרמי גבוה", אבל התוספות שם כתבו: החרמין, בין חרמי גבוה ובין חרמי כהנים. (74) ספרי פ' ראה (לדברים יב, ה'): "יכול אם עבר רגל אחד ולא הביא, יכול יהיה עובר עליו משום בל תאחר, ת"ל אלה תעשו לה' במועדיכם. הא אין עובר עליו משום בל תאחר עד שיעברו עליו רגלי שנה כולה". (75) תוספתא מכות פ"ד: "המאחר במוקדשין וכו' עובר בלא-תעשה, אבל אינו לוקה את הארבעים לפי שאין בהן מעשה".

1 נָדִיב לֵב וְיִבְיָאָהּ - בְּנִדְיבוֹת לֵב יִתְחַיֵּב לְהִבְיָאָהּ.⁶³ וְכֵן
2 כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מְנַדְרֵי קְדָשִׁים וְנִדְבוֹתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום, חייב להביא בו".

כמו שהתורה מצווה גם על דברים שבלב: לייחדו, לאהבו, ליראה אותו וכו' כך קבעה שבהמה מתקדשת על ידי מחשבתו של אדם.

(על-פי לקו"ש חז"ט עמוד 532)

(60) תרומות פ"ג משנה ח. שנאמר (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור", ונאמר (ויקרא ה, ד) "לבטא בשפתים", ונאמר (שמות לה, ה) "כל נדיב לבו" – הרי שצריך גם גמר בלב ומבטא בשפתיים (ראה פסחים סג. ושבועות כו:). וכל זה אינו אלא כששפתיו מכחישות את לבו, אבל אם אין שפתיו מכחישות את לבו, כגון שלא הוציא בשפתיו כלום, אלא רק גמר בלבו שזו עולה או שלמים – הרי הוא חייב להביא, ראה להלן בהמשך ההלכה. (61) לבדק הבית. ואף חרמי כהנים, כל זמן שהם ביד הבעלים, הם הקדש, כמו שאמרו בבכורות לב. וראה בתוספות ראש השנה ה: ד"ה ערכין (הר המוריה). (62) כן מפורש בתוספתא נדרים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 281 2) – אור-שמח במילואים. וראה שבועות שם, שגמר בלבו שלא יאכל פת חטים והוציא מפיו פת סתם, אסור בפת חטים. שפת חטים, פת שמה (ראה בהלכות שבועות פ"ב הלכה יד), והוא-הדין כאן, כיון שאין שפתיו מכחישין את לבו (ראה הר המוריה ואור שמח כאן). (63) בשבועות שם: "אין לי אלא שהוציא בשפתיו. גמר בלבו מנין, תלמוד-לומר (שמות לה, ה) כל נדיב לבו".

3 יֵג. אֶחָד נִדְרִים וְנִדְבוֹת עִם שְׁאָר הַדְּבָרִים שְׁאֵדָם
4 חֵיב בְּהֵן מְעַרְכִּין⁶⁴ וְדָמִים⁶⁵ וּמַעֲשָׂוֹת⁶⁶ וּמִתְנֹת
5 עֲנִיִּים⁶⁷, מִצְוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה שְׁיִבְיָא הַפֶּל בְּרָגֶל
6 שְׁפָגַע בּוֹ תַּחֲלִיָּה⁶⁸. שְׁנָאֵמַר: וּבִאתָ שָׁמָּה וְהִבְאֵתָם
7 שָׁמָּה וְגוֹמְרִי⁶⁹. כְּלוֹמַר, בָּעֵת שֶׁתְּבוֹא לַחֹג - תְּבִיא כָּל
8 מַה שְׁאֵתָה חֵיב בּוֹ, וְתִתֵּן כָּל חֹב שְׁעָלֶיךָ לְשֵׁם.
9 הַגֵּיעַ הָרָגֶל וְלֹא הִבִּיא - הָרִי זֶה בְּטֹל מִצְוֹת עֲשֵׂה⁷⁰.
10 עָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים⁷¹ וְלֹא הִבִּיא קְרִבְנוֹתָיו
11 שְׁנֵדָר אוֹ הַתְּנַדֵּב⁷² אוֹ שְׁלֹא נָתַן הָעֲרֻכִּים וְהַחֲרָמִים⁷³
12 וְהַדָּמִים - הָרִי זֶה עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שְׁנָאֵמַר: לֹא
13 תֵּאָחֵר לְשִׁלְמוֹ. אֵינוֹ עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה עַד שְׁיַעֲבֵרוּ
14 עָלָיו רְגָלֵי הַשָּׁנָה כְּלָהּ⁷⁴. וְאֵין לֹקֵין עַל לֹא זֶה, לְפִי
15 שְׁאֵין בּוֹ מַעֲשֵׂה⁷⁵.

(64) שאמר ערכי עלי או ערך זה עלי או ערך פלוני עלי (ראה פ"א מהלכות ערכין הלכה ב). (65) שאמר דמי עלי או דמי זה עלי או דמי פלוני עלי, אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו וכו' (שם הלכה ט). (66) מעשר דגן ומעשר בהמה. (67) כגון לקט שכחה ופאה. אבל צדקה, ראה למעלה פ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה א, שאם מצויין עניים, חייב ליתן להם מיד, ולא ימתין עד לרגל הראשון, ואם עבר הרי

16 יֵד. הַקָּדִישׁ בְּהִמָּה לְמִזְבֵּחַ וְעָבְרוּ עָלָיו שְׁנֵי רְגָלִים
17 וְנָפַל בָּהּ מוֹם וּפְדָאָה עַל גֵּב בְּהִמָּה אַחֲרֵת - אֵינוֹ
18 עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה עַד שְׁיַעֲבֵרוּ עַל הָאַחֲרֵת שְׁלֹשָׁה
19 רְגָלִים⁷⁶. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה עֹבֵר בְּכָל
20 תֵּאָחֵר⁷⁷. אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ אֵינוֹ עֹבֵר בְּכָל תֵּאָחֵר⁷⁸.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי ו' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(82) "יקריב אותו לרצונו לפני ה'". (83) ראש השנה שם, יבמות קו. קדושין מט: ב"ב מח. ערכין כא. "יקריב אותו (שם), מלמד שכופין אותו. יכול בעל כרחו, תלמוד-לומר (שם) לרצונו. הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני". וראה בפ"ב מהלכות גירושין הלכה כ. (84) ראש השנה שם: "ועשית, אזהרה לבית-דין שיעשוך. למה לי, מיקריב אותו נפקא, דתניא, יקריב אותו, מלמד שכופין אותו וכו', חד דאמר ולא אפריש, וחד אפריש ולא אקריב", כלומר, פסוק אחד בא לומר שכופין אותו אם נדר ועדיין לא הפריש, ופסוק אחד בא לומר כי כופין אותו אם כבר הפריש, ועדיין לא הקריב.

יז. פל חייבי עולות⁸⁵ ושלמים - ממשפנין אותם⁸⁷.
 אף על פי שאין מתכפר לו עד שינצו⁸⁸, שנאמר
 'לרצונו' - כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. אבל
 חייבי חטאות ואשמות - אין ממשפנין אותן⁸⁹;
 הואיל והם מעפפי פפרה, אין חוששין להם שמה
 יפגעו וינשאו קרבנותיהן. חוץ מחטאת נזיר, הואיל
 ואינה מעפבתו⁹⁰ מלשנות זין - שמה יאחר אותה,
 לפיכך ממשפנין אותו עליה⁹¹.

(85) ערכין כא. במשנה. (86) נראה מזה, כי בכלל זה גם עולת מצורע. ואף-על-פי שאמרו שם "אמר רב פפא, פעמים וכו' חייבי עולות אין ממשכנין אותן וכו' בעולת מצורע, דתניא ר' ישמעאל וכו' אומר כשם שחטאתו ואשמו מעכבתו, כך עולתו מעכבתו", וכך כתב פירוש המשנה בערכין שם – הרי פסק רבינו להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה ה"ה, שעולה אינה מעכבת (ועיין כסף-משנה והר המוריה). (87) משנה שם. וראה בפ"ג מהלכות ערכין הלכה יד "ממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו, ואין חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה, ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין, מכסות וכלי תשימש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל". והואיל ואין בהן (בעולות ושלמים) כפרה, לפעמים מתעצלין בהן, ולפיכך ממשכנין אותן" (פירוש המשנה שם). (88) שם בערכין. (89) שם במשנה. (90) ראה להלן פ"ח הלכה ט. (91) שם בגמרא: "אמר רב פפא, פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן וכו' בחטאת נזיר, דכיון דאמר מר, אם גילח על אחד משלשת יצא, ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשנות יין וליטמא למתים, פשע בה ולא מייתי".

יום רביעי ו' כסלו ה'תשפ"ב

פרק חמשה עשר

(1) יבאר בו דין האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים, ודין חזרה בהקדש תוך כדי דיבור.

א. האומר²: ולדה של זו עולה והיא שלמים³ -
 דבריו קנינים⁴. היא שלמים וולדה עולה: אם לקח
 נתפנן - דבריו קנינים⁵; ואם אחר שגמר פלפול⁶
 והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר⁷

(76) בראש השנה ה: "תנו רבנן וכו' לא תאחר לשלמו, הוא ולא חילופיו וכו'. אמר רב ששת, לעולם למעוטי חילופי עולה ושלמים, והכא במאי עסקינן כגון שעברו עליו שני רגלים והומם וחיללו על אחד ועבר עליו רגל אחד, סלקא-דעתך-אמינא הואיל ומכח קמא קאתי, כמאן דעברו עליו שלשה רגלים דמי, קא משמע לן". וראה ירושלמי שם פ"א הלכה א. (77) שם ו: "בעי ר' זירא, אשה מה היא בכל תאחר, מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה, או דילמא היא איתא בשמחה. אמר ליה אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה. ומי אמר אביי הכי, והאמר אביי אשה בעלה משמחה, לדבריו דר' זירא קאמר", ולפי שפסק רבינו (פ"א מהלכות חגיגה ה"א), כר' זירא שהנשים חייבות במצוה זו (= של שמחה), פסק כאן שגם באשה שיין הלאו של כל תאחר, כדברי הגמרא שם. (78) על נדרו של אביו, כיון שהוא (=היורש) לא נדר. וגם זה שם: "בעי ר' זירא, יורש מהו בכל תאחר. כי תדור נדר אמר רחמנא (דברים כג, כב) והא (=היורש) לא נדר, או דילמא ובאת שמה והבאתם שמה (שם יב, ה"ו) והא מיחייב (=לכבוד לרגל ולהביא אף של אביו). תא שמע, דתני ר' חייא, מעמך (=כ"י תדור נדר לה' אלוך לא תאחר לשלמו כי דרוש ידרשנו ה' אלקיך מעמך" שם כג, כב) פרט ליורש".

טו. פל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים - לא
 נפסלו, אלא מקריבין וקשרים⁷⁹. ובכל יום יום אחר
 השלשה רגלים הוא עובר בלא תאחר⁸⁰. ובית דין
 מצוין לעשותו מיד⁸¹ עד שיקריב קרבנותיו ברגל
 שפגע בו תחלה.

(79) ברייתא שם ו. "דתניא, בן עזאי אומר, אותו (= וואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו" – ויקרא ז, יח) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (דברים כג, כב) לא תאחר לשלמו, שומע אני אף מאחר נדרו בכל ירצה, תלמוד-לומר אותו. אותו בלא ירצה, ואין מאחר נדרו בלא ירצה", וראה גם זבחים כט. ותמורה כא: (80) ראש השנה ו: "אמר רבא, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים, בכל יום ויום עובר בכל תאחר". (81) כלומר, בית-דין הוזהרו להכריח אותו שיביא ברגל הראשון, שכתב (שם, כד) "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת". ואמרו בברייתא שם ו. "ועשית – זו אזהרה לב"ד שיעשוך". וראה בתוספות שם ד"ה יקריב, "דחזינן שהוא מתעצל להביא ומוציא הוצאות חנים שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות, ולהכי ממשכנין, ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין", ומסתבר שכופין אותו מיד שנדר (עוד לפני שעבר על העשה) שיקיים את המצוה בהגיע רגל הראשון, ראה כתובות פו. פו: כי במצות-עשה, כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו, ומפרש רש"י: מכין אותו קודם שעבר על העשה, ויש בידו לקיים.

טז. אף על פי שנאמר 'לרצונו'⁸², כופין אותו עד
 שיאמר רוצה אני⁸³. בין שגדר ולא הפריש בין
 שהפריש ולא הקריב - כופין אותו עד שיקריב⁸⁴.

בו, אבל בדבר שהנשמה תלויה בו - מודי ליה". ושם נחלקו בזה: רב חסדא אמר, דבר שהוא עושה אותה טריפה. רבא אמר, דבר שהוא עושה אותה נבילה. ורב ששת אמר, בדבר שהיא מתה. ורבינו פסק כרב ששת, וראה ב'לחם משנה'.

(11) שם: "בעי רבא, מעוף מהו, בהמה אמר רחמנא (בפסוק הנ"ל) "כל אשר יתן ממנו לה", נאמר "ואם בהמה אשר יקריבו", והא לאו בהמה היא, או דילמא קרבן אמר רחמנא (שם בפסוק הנ"ל נאמר "אשר יקריבו ממנה קרבן לה"), והאי נמי קרבן, תיקון". וסובר רבינו, כי בעינינו זה היא לדעת רבי יהודה (וראה ברש"י, שם). ולפי דעת ה'כסף משנה' כוונת רבינו במקדש אבר שהנשמה תלויה בו, והספק הוא אם קדש כולו, כמו בבהמה, או לא. אבל ה'לחם משנה' (פ"ה מהל' ערכין וחורמין ה"ד), כתב כי מדובר במקדש אבר שאין הנשמה תלויה בו, והספק הוא שמא אפילו אם הקדש אבר שאין הנשמה תלויה בו, פשטה קדושה בכל העוף, וכן פירש הר' המוריה' כאן.

- ג. האומר: בַּהֲמָה זו חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה שְׁלָמִים - 11
- קִדְּשָׁה, וְאֵינָה קִרְבָּה¹², אֵלָּא תִרְעָה עַד שִׁפְלָה בָּהּ 12
- מִיּוֹם וְתַמְכֵּר, וְיִבְיֵא פִחְצֵי דְמִיָּה עוֹלָה וּפִחְצֵי דְמִיָּה 13
- שְׁלָמִים¹³. הִנֵּה מְחִיב חֲטָאת וְאָמַר: חֲצִיָּה חֲטָאת 14
- וְחֲצִיָּה עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים, אוֹ שְׁאָמַר: חֲצִיָּה עוֹלָה אוֹ 15
- שְׁלָמִים וְחֲצִיָּה חֲטָאת - הֲרִי הִיא תַּמּוּת¹⁴, כְּמוֹ 16
- שִׁיתַּבְּאָר בַּחֲטָאוֹת הַתַּמּוּת¹⁵. 17

(12) תמורה כו, א: "תניא אידך, אמר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים, קדשה ואינה קרבה", ומשום שמעורבים בה שתי קדושות. (13) שם בגמרא אמרו על הברייתא הנ"ל "מני, רבי יוסי היא", כלומר, רבי יוסי שאמר "אי לכך נתכין מתחילה, הואיל ואי אפשר להוציא שני שמות כאחת דבריו קיימין", ראה למעלה ה"א. (14) בתמורה, שם: "בהמה חציה עולה וחציה חטאת, כולה תקרב עולה דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, תמות. ושון באומר חציה חטאת וחציה עולה שתמות", ופירש רש"י "כיון שאינו מחויב חטאת - הילכך תמות". וב'תוספות' שם מקשים ממה שאמרו בנדרים ו, א - שמי שאינו מחויב חטאת ואמר הרי זו לחטאתי - לא אמר כלום, עיי"ש מה שתייצו. ורבינו פוסק כרבי יוסי. ומפרש לזה כגון שהיה מחויב חטאת (כסף-משנה). ומה שאמר חציה חטאת, הכוונה שאמר חציה לחטאתי. ראה למעלה פ"ד ה"ח ('מרכבת המשנה'). (15) בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, והכוונה היא למה שאמר שם חטאת שנתכפרו בעליה תמות, וגם כאן כיון שהיא אינה קריבה וצריך להביא חטאת אחרת, תישאר היא כחטאת שנתכפרו בעליה (ראה 'מרכבת המשנה').

- ד. בַּהֲמָת הַשְּׁתַּפְּיִן שֶׁהִקְדִּישׁ אֶחָד מֵהֶן חֲצִיָּה שְׁלֹו, 18
- וְחִזֹּר וְלָקַח חֲצִיָּה אַחֶר וְהִקְדִּישׁוּ - הֲרִי זוֹ קִדְּשָׁה 19
- וְקִרְבָּה¹⁶. אָף עַל פִּי שִׁמְתַּחֲלָתָה דְחוּיָה הִיתָה¹⁷ 20
- בְּשֶׁהִקְדִּישׁ חֲצִיָּה - אֵין הִדְחוּי מַעְקָרוֹ דְחוּי¹⁸. וְאָף 21
- עַל פִּי שֶׁהָיָה קִדְּשֵׁת דְּמִים¹⁹, הוֹאִיל וְהִיא בְּעַלִּי חַיִּים 22
- אֵין בְּעַלִּי חַיִּים נִדְחִים²⁰. וְהֲרִי נִרְאִית פְּלָה 23
- לְהַקְרִיבָהּ, לְפִיכָף תִּקְרַב, וְעוֹשָׂה תַּמּוּרָה²¹. 24

- 1 'וּלְדָה עוֹלָה', אָף עַל פִּי שֶׁחִזֹּר בּוֹ בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר
- 2 - הֲרִי וְלָדָה שְׁלָמִים; שְׁאֵין חִזְרָה בְּהִקְדָּשׁ וְאִפְלוּ
- 3 בְּתוֹף כְּדִי דְבוּר⁷.

(2) משנה, תמורה כה, א. (3) כלומר, היתה לו בהמת חולין מעוברת, ואמר כי הוולד יהיה לעולה, והבהמה עצמה תהיה לשלמים. (4) כיון שמקודם הקדיש את הוולד, ואחר-כך הקדיש את האם, ראה להלן בסמוך. (5) כלומר, אם בשעה שאמר "היא שלמים", היתה כוונתו רק עליה, ואילו על הוולד היתה כוונתו לומר אחרי-כן שיהיה עולה - דבריו קיימים, הואיל ואין הפה יכול לדבר שני דברים כאחד, וכדברי רבי יוסי החולק על רבי מאיר במשנה, שם. (6) ראה למעלה פ"ד ה"ב, כי אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין. (7) שם כה, ב - דברי רב פפא, וכן הוא להלן פ"ב מהל' תמורה ה"ד. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בתמורה שם: "שהעיקר בידינו תוך כדי דיבור כדיבור דמי, וזולתי במקדש ומימר ומגדף ועובד עבודה-זרה ומקדש ומגשר, ואלו (הששה) (הארבעה) דברים הוציא אותן בגוף הגמרא (נדרים פז.), אבל מקדש ומימר הרי הוא כמו שנתבאר במקום הזה (תמורה כה:)" וראה בש"ך חו"מ סי' רנה ס"ק ה, שהקשה על דברי רבינו שבהקדש אין חזרה אפילו בתוך כדי דיבור, מגמרא מפורשת בבבא-קמא עג, ב. אבל ה'משנה למלך' יישב דברי רבינו, וכתב שסוגיות חלוקות בזה. וכתב ב'קריית ספר' שהחמירו בהקדש משום שיש בו חומרא אחרת, שהוא נתפס גם על ידי מחשבה (למעלה פ"ד ה"ב).

- ב. האומר: יָדָה שָׁל זו עוֹלָה אוֹ רְגֵלָה שָׁל זו עוֹלָה 4
- תַּמְכֵּר לְחִיבֵי עוֹלוֹת, וְדְמִיָּה חֲלִין חוּץ מִדְּמִי אוֹתוֹ 5
- אֲבָר⁸. וְהוּא שְׁיִיָּה זֶה הַמְּחִיב עוֹלָה שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ 6
- נָדַר עוֹלָה בְּדָמִים קְצוּכִים⁹. האומר: לָפָה אוֹ רֹאשָׁה 7
- שָׁל זו עוֹלָה, הוֹאִיל וְדָבָר שֶׁהִנְשָׂמָה תְּלוּיָה בּוֹ הוּא 8
- פְּלָה עוֹלָה¹⁰. הִקְדִּישׁ אֲבָר אֶחָד מִן הָעוֹף - הֲרִי 9
- זֶה סֶפֶק אִם נִתְקַדֵּשׁ פְּלוֹ אוֹ לֹא נִתְקַדֵּשׁ¹¹. 10

(8) שהוא של הקדש, ולפיכך דמיו הקדש. כרבי מאיר ורבי יהודה בברייתא בתמורה יא, ב - האומרים "יכול האומר רגלה של זו עולה, תהא כולה עולה, תלמוד-לומר (ויקרא כז, ט) "כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש" - ממנו לה' ולא כולו לה'. יכול תצא לחולין, תלמוד-לומר יהיה קודש, הא כיצד: תמכר לצרכי עולות, ודמיה חולין חוץ מדמי אבר שבה". (9) והרי יש בעולה זו כפי הדמים שקצב, ויצא ידי חובתו. שם בגמרא: "אמר מר, תמכר לצרכי עולות, והא מייתי בהמה דמקדיש גופה כי ליתא לכולה לדידיה (כן הוא ב'שיטה מקובצת', וברש"י בשם ל"א 'ירושלמי', ופירש רש"י: האי לוקח הא מייתי בהמה שאין כל הגוף שלו). אמר רבא, כגון דאמר בזווא מן הדא בהמה לעולה (שיטה מקובצת' ורש"י שם, פירוש: שוה זו מבהמה זו לעולה, והרי קנה בזו, הילכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה). וראה ב'כסף משנה'. (10) שם בגמרא: "אמר רבי, נראין דברי רבי יוסי לרבי יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו, שאף רבי יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי ו' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בדמיה אשם וכו' (וראה גם תמורה כז: כי המפריש נקבה לעולה, בעיין מומא). רבי שמעון אומר, תימכר שלא במוס', ולא הזכיר רבינו כאן שתרעה עד שתסתאב (ראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הט"ז), לפי ש"אינה ראויה" שכתב רבינו כולל גם אם היא בעלת מוס' (ראה למעלה). ועי' ב'כסף משנה'. וראה למעלה בפ"א מהל' איסורי מזבח ה"י, ש"המקדיש בעל מוס' למזבח וכו' הרי זו נתקדשה, ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן".

- ו. אָמַר עַל בְּהֶמָּה טְמֵאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מֵאִסּוּרֵי קֶרֶבֶן שְׁאִין קִדְּשָׁה חֻלָּה עָלֶיהָ²⁶: הָרִי אֱלוֹ עוֹלָה - לֹא אָמַר פְּלוֹם²⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ²⁸.
- אָמַר: הָרִי אֱלוֹ עוֹלָה²⁹ - יִמְכְּרוּ וַיָּבִיאוּ בְּדַמְיָהּ עוֹלָה³⁰.

(26) כגון טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן. (27) משנה, תמורה כז, ב. (28) נראה שפסקא זו שייכת להלן בסוף ההלכה, והכוונה לפ"ג שם ה"י שכתב שם: "המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וכו' למזבח הרי זה כמקדיש עצים ואבנים, לפי שאין קדושה חלה על גופן, והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביאו בדמיהן כל קרבן שירצה", והיינו באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד שם). (29) משנה, תמורה שם. (30) שם במשנה: "הרי אלו לעולה, ימכרו ויביא בדמיהם עולה", ומפרש רש"י: "הרי אלו לעולה, משמע לדמי עולה, דאי אינהו גופייהו הוא בעי לאקרובי, הוה אמר הרי אלו עולה" (בלא למד).

- ז. הָאֹמֵר³¹: דְּמִיָּה³² פָּרָה³³ זוֹ עוֹלָה כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וּלְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם לְשָׁלְמִים, אוֹ שְׁאָמַר: דְּמִיָּה לְשָׁלְמִים כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם וּלְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם עוֹלָה - דְּבָרֵינוּ קִיָּמִים³⁴. וְאִם הִקְרִיב דְּמִיָּה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - מִבֵּיא בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁנֶּדְר, וְאִם הִקְרִיבוּ לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - מִבֵּיא כְּמוֹ שֶׁנֶּדְר.

(31) ברייתא, נדרים כט, א. (32) שם כח, ב. כט, א. נחלקו רב פפא ועולא, במקדיש דבר לדמי עד לזמן קבוע, אם קדושת דמים פקעה מעצמה בבוא הזמן הקבוע, או שצריכה פדיון. ופסק רבינו (פ"ד מהל' מעילה ה"א) כעולא, שפקעה מעצמה. ושם אמרו שבקדושת הגוף מודה גם עולא שצריכה פדיון, ולפיכך פירשו שם הברייתא שהאומר שור זה עולה כל שלשים יום, לאחר שלשים יום שלמים – דבריו קיימין, בהקדש דמים. ולכן כתב רבינו "דמיי". (33) בברייתא שם: "שור זה". ונראה שלפני רבינו היתה גירסא שם "פרה". וראה להלן. (34) והקדושה הראשונה נפקעת מעצמה, בין באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", ובין באומר "דמיה לשלמים וכו'". והנה, באומר "דמי פרה זו לעולה וכו'", לא חלה עליה קדושת הגוף של עולה (שהרי נקיבה אינה ראויה לעולה), אלא קדושת דמים, וקדושת דמים פקעה מעצמה (ראה למעלה), אבל באומר "דמיה לשלמים וכו'", שראויה היא לשלמים, אם כן חלה עליה קדושת הגוף (ראה למעלה ה"ה), והיאך היא נפקעת

(16) ראה זבחים יב, א. ושם נסמן: "אמר רבי יוחנן, בהמה של שני שותפין, הקדיש חציה וחזר ולקח חציה והקדישה, קדושה ואינה קריבה (הואיל ובתחילת הקדשה לא נראה להקריב דחצייה היתה חולין, ודחיו מעיקרו הוא, הלכך אינה קריבה עוד ותרעה ולוקחין בדמיה אחרת – רש"י) ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה". ואמרו שם בגמרא: "שמע-מינה תלת, שמע-מינה בעלי חיים נדחין, ושמע-מינה דחיו מעיקרא הוי דחיו, ושמע-מינה יש דחיו בדמים", אבל רבינו פוסק כרב החולק על רבי יוחנן, וסובר: "בעלי חיים אינם נדחים" (זבחים נט). וראה להלן. (17) אין כוונת רבינו להדגיש את ה"מתחילתה", שהרי אדרבא דיחיו זה, שהוא מעיקרו, יש אומרים כי אינו דיחיו, אלא בא להדגיש את עצם הדיחיו, שהרי סוף סוף יש כאן דיחיו. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו, שדיחיו מעיקרו הרי הוא דיחיו (שבדבר זה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), ואילו בפ"י מהל' שגגות ה"ג, כתב ש"דחיו מעיקרו אינו דחיו". ואולי סמך שם על מה שכתב כאן משום שהיא בעלי חיים, ואין בעלי חיים נידחים (ראה 'לחם משנה' כאן). אבל צריך עיון, שהרי בפ"ג מהל' שגגות ה"ח פסק רבינו, שאף בנראה ונדחה אין בעלי חיים נידחין. ולמה הוצרך לומר (שם פ"י) ש"דיחיו מעיקרו אינו דיחיו". (18) בנידון שלפנינו, שהיא בעלי חיים, כדלהלן. וראה למעלה. (19) גם כאן אין ההדגשה על "קדושת דמים", שהרי אדרבא יש אומרים שקדושת דמים אינה מדחה, אלא הכוונה, כמו שכתבנו למעלה, שהרי סוף סוף יש כאן דיחיו. ועל כל פנים, נראה מכאן דעת רבינו כי יש דיחיו בדמים (שגם בזה לא מצאנו חולקים על רבי יוחנן), וכן פסק בפ"י מהל' שגגות, שם. (20) כרב, בזבחים נט, א. וראה למעלה. (21) בזבחים שם אמרו שאפילו לרבי יוחנן, שאמר "אינה קריבה" – עושה תמורה, ואם כן, כל-שכן לפי פסק רבינו שקריבה, שוודאי עושה תמורה.

- ה. הָאֹמֵר: דְּמִיָּה בְּהֶמָּה זוֹ עוֹלָה, אוֹ הָרִי זוֹ עוֹלָה, אִם הָיְתָה רְאוּיָה לְקֶרֶב עוֹלָה²² - נִתְקַדְּשָׁה קִדְּשַׁת הַגּוֹף, וְהִיא עֲצֻמָּה תִּקְרַב עוֹלָה²³; וְאִם אֵינָה רְאוּיָה²⁴ - תִּמְכָּר וַיָּבִיאוּ בְּדַמְיָהּ עוֹלָה²⁵.

(22) כגון שהוא זכר ותמים. (23) כלומר, לא רק אם אמר הרי זו לעולה, נתקדשה קדושת הגוף, אלא אפילו אם אמר "דמי בהמה זו עולה", גם כן נתקדשה הגוף, ומקור הדברים הוא מן הסוגיא דתמורה יט, ב - שאמרו שם "איתמר, הקדיש זכר לדמיו, רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף, רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף, והדר ביה (= חזר בו) רבא לדרב כהנא, מדרב יהודה אמר רב (שאמר שם "מיגו שנחתא לה קדושת דמים, נחתא נמי קדושת הגוף", אמר רבא, זאת אומרת: הקדיש זכר לדמי קדוש קדושת הגוף, ומפרש רש"י שהקדיש זכר לדמי עולה). וראה למעלה פ"ה מהל' ערכין וחרמין ה"ד. וב'תוספות' ערכין כ, ב - ד"ה אמר, כתבו שמדובר כאן כשאמר "יקדש שור זה לדמיו", אבל אם אומר דמי בהמה זו לעולה – גוף השור חולין, ואין בו קדושה, אבל דעת רבינו אינה כן. (24) כגון שהוא בעל מוס' או שהיא נקבה. (25) ראה תמורה שם במשנה, "המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא

הפסולים למזבח. (42) כרבי יוחנן בתמורה יא, א. ולא כבר פדא.

יום חמישי ז' כסלו ה'תשפ"ב

פרק נשיה עשירי

(1) דין הנודר ושינה ממה שנדר.

- א. הנודר גדול והביא קטן - לא יצא²; קטן והביא גדול¹² - יצא³. פיצד? אמר 'הרי עלי עולה או שלמים⁴ פבש⁵ והביא איל⁶, או שנדר עגל⁷ והביא שור⁸, גדי⁹ והביא שעיר¹⁰ - יצא¹¹.

(2) משנה במנחות קו: לדברי הכל. משום שלא הביא כמו שנדר. (3) משום שיש בכלל מרובה מועט. [=יש בכלל מאתיים - מנה]. (4) ראה למעלה פרק י"ד הלכות א"ח, כי רק עולה ושלמים באים בנדר ונדבה, ולא חטאת ואשם. (5) שהוא בן שנה. (6) שהוא בן שנתיים. (7) שהוא בן שנה. (8) שהוא בן שתיים. (9) הוא שעיר עזים, שהוא בן שנה. (10) שהוא בן שתיים. (11) ולהיפך, שאם הביא קטן במקום גדול, לא יצא.

- ב. נדר עולה¹² מן הכבשים או מן האילים¹³ והביא פלגס¹⁴ - הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא¹⁵. וכן הנודר עולת עוף¹⁶ מן התורים או מן בני היונה¹⁷ והביא תחלת הצהוב¹⁸ שפזה ושפזה¹⁹ - הרי זה ספק²⁰. נדר שחור והביא לבן, לבן והביא שחור, זכר והביא נקבה, נקבה והביא זכר²¹ - לא יצא.

(12) הוא הדין אם נדר שלמים. (13) כלומר, בין אם נדר רק כבש או רק איל ובין אם נדר ואמר הרי עלי עולה מאיזה שארצה אם מן הכבשים אם מן האילים. (14) כי "כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה, וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתיים ומאימתי נקרא איל משייכנס בשנה שנייה ל"א יום, אבל ביום למ"ד, אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס". (15) בחולין שם: "בעי ר' זירא האומר עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו, אליבא דר' יוחנן לא תיבעי לך דאמר ברייה הוי וכו'. כי תיבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני (מביא נסכים בתנאי) מי אמרינן איל וכבש מתנה (ספק הוא אם הוא כבש או איל), בברייה לא מתנה (שוודאי אינו ברייה בפני עצמו), או דלמא בברייה נמי מתנה, דאמר אי בריה הוה ליהוי כולה (כל הנסכים) נדבה, תיקו". כלומר, בעיית ר' זירא היא במה שאמר בר פדא כי הפלגס הוא ספק, אם כוונתו לספק כבש ספק איל, ולפי זה אם אמר "הרי עלי עולה מאיזה שארצה, אם מן הכבשים ואם מן האילים", יכול להביא פלגס, ממה נפשך, או אולי יש גם ספק שלישי אם הוא ברייה בפני עצמו, או לא, ולפי זה אינו יכול להביא פלגס, שמא אינו לא כבש ולא איל, אלא ברייה בפני עצמו, ומכיוון שנשאר הדבר בתיקו, פסק רבינו כי הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא. (16) ואילו שלמים אינם באים מן העוף. (17) כלומר, מאיזה שירצה: מן התורים או מן בני היונה.

מעצמה? (ראה למעלה). וצריך לומר שכיון שלא הקדישה במפורש קדושת הגוף, אינה דומה קדושת הגוף הזאת לכל קדושת הגוף והיא נפקעת מעצמה, ראה ב'כסף משנה'.

- ח. היתה לו בהמה מעוברת³⁵ ואמר: אם תלד זכר - הרי הוא עולה, ואם היא נקבה - זבחי שלמים, ילדה זכר - יקרב עולה, ילדה נקבה - תקרב זבחי שלמים³⁶. ילדה זכר ונקבה - הזכר יקרב עולה, והנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים - אחד יקרב עולה, והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חלין³⁷. וכן אם ילדה שתי נקבות - אחת תקרב שלמים, ושניה תמכר לצרכי שלמים ודמיה חלין³⁸. ילדה טמטום ואנדרוגינוס - אינן קדשים והרי הן חלין³⁹, כמו שפארנו⁴⁰. והמקדיש עפר במקצי פעלת מום וביוצא⁴¹ בה⁴² - הרי זה קדוש⁴².

(35) משנה, תמורה כד, ב: "מבכרת שהיתה מעוברת, ואמר מה שבמעייה של זו אם זכר עולה, ילדה זכר יקרב עולה, ואם נקבה זבחי שלמים, ילדה נקבה תקרב שלמים". ובגמרא שם הקשו על "אם נקבה זבחי שלמים" - "נקבה, מי קא קדשה בבכורה", ותיצו: "סיפא אתיא לבהמה דהקדש", "שאם חטאת היא ונתעברה, ורוצה להערים שלא ילך למיתה, שולד חטאת למיתה אזיל, ישנהו לקדושה אחת, וקמשמע לן וולדות קדשים בהווייתן (= בלידתן) הן קדושים ולא במעי אמנ" (רש"י), ורבינו שפוסק (להלן פ"ד מהל' תמורה ה"ג), כי וולדות בהמת הקדש במעי אמנ הם קדושים, ואם-כן אי-אפשר לפרש הסיפא "ואם נקבה זבחי שלמים" אלא בבהמת חולין. אבל הרישא "אם תלד זכר", אפשר לפרש גם במבכרת, שהרי הבכור אינו קדוש אלא ביציאת רובו. וראה בהל' תמורה שם ה"ב. ועי' ב'הר המוריה' כאן. (36) שם במשנה. (37) שם במשנה. ומפרש רש"י: על שניהם חלה קדושת עולה, דהא קאמר אם זכר יהא עולה, ומיהו לא נדר אלא אחד, הלכך יקריב האחד לנדרו, והשני ימכר לצרכי עולה, ודמיו חולין. (38) שם במשנה. (39) ראה שם במשנה: "ילדה טמטום ואנדרוגינוס, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אין קדושה חלה עליהן". וראה בפירוש המשנה, שם: "ומה שאמר טמטום ואנדרוגינוס, על בהמת קדשים חוזרת המחלוקת, שרבן שמעון בן גמליאל אומר ולד קדשים משעה שיוולד תקדש, ולפיכך אם היה טמטום ואנדרוגינוס שאין ראוי להקרב, אין קדושה חלה עליו. וחכמים אומרים, ולד קדשים בקדושתה דאמיה קאי, ולפיכך יהיה ולדה קדוש, ולענין זה הלכה כחכמים". וכל זה בבהמת הקדש, אבל בבהמת חולין שאין כאן קדושת אמנ, אלא קדושת הפה, שאומר שיהיה העובר קדוש - אין קדושת פה חלה על טמטום ואנדרוגינוס ('הר המוריה', וראה לחם-משנה). (40) פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. ומה שאומר שם רבינו "שימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה" (ראה לחם-משנה) אין זה באופן שאמר "הרי אלו למזבח", שהכוונה שבדמיהם יביא קרבן (ראה השגת הראב"ד) אבל בנידון שלפנינו שפירש בהקדושו: זכר או נקבה, אין טמטום ואנדרוגינוס בכלל, ואפילו דמיהם הם חולין, ראה לחם-משנה. (41) מהדברים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ז' כסלו - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קז: "הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה, עגל יביא הוא ונסכיו בחמש, איל יביא הוא ונסכיו בשתיים, כבש יביא הוא ונסכיו בסלע." ו"משמע לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שבכל מין" (27) דבר זה יצא לו לרבינו מהפסוק במלאכי האומר "וארור נוכל ויש בעדרו זכר וגודר וזובח משחת לה", הרי שגם המביא משחת לה' הוא נקרא "גודר וזובח" למדנו מכאן שיצא ידי נדרו גם בכחוש.

ה. האומר: הרי עלי שור שְׁוֹה מְנָה - יְבִיא שֹׁר שְׁוֹה מְנָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם חוּץ מִנִּסְכָּיו. הִבִּיא שְׁנִים בְּמְנָה - לֹא יֵצֵא.

ו. האומר: שור זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו שְׁנִים²⁸; ונפלו הביא בדמיו איל אחד - יצא²⁹. אמר: שני שורים אלו עולה, ונפל בהם מום - אם רצה, יביא בדמיהם אחד. איל זה עולה, ונפל בו מום - אם רצה, יביא בדמיו כֶּבֶשׂ. וכן אם נדר כֶּבֶשׂ ונפסל³⁰ - אם רצה, יביא בדמיו איל.

(28) שם קח. במשנה: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים", ואף כי באומר הרי עלי שור שווה מנה והביא שניים במנה לא יצא, היינו משום שאמר "הרי עלי" שחייב באחריותו עד שיביאנו, מה שאין כן באומר "שור זה עולה" שאינו חייב באחריותו. (29) בגמרא שם: "איבעיא להו ממינא למינא מאי? (כגון שור שנסתאב אם אפשר לו להביא איל), תא שמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל, אבל מביא בדמיו שתי אילים וכו' שמע מינה. אי הכי מאי איריא תרי אפילו חד נמי וכו' תרי תנאי ואליבא דרבנן", ופסק רבינו כדעת התנא המתיר אפילו אחד. ואם כי בנדבה אינו חייב באחריות, - אין זה אלא אם נגב או נאבד, שאינו ברשותו, אבל אם נפל בו מום - מוכרו ומביא בדמיו אחר. (30) שנפל בו מום.

ז. אמר: הרי עלי עולה³¹, והפריש שור ונגב - פוטר עצמו בִּשְׁוֹה³². אמר: שור זה ודמיו עלי עולה - הקבע³³, ואם נפסל³⁴ - לא יביא בדמיו אלא שור³⁵.

(31) שחייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמדובר כשדרך בני אדם לקרוא עולה סתם, גם ככבש, שאם רצה מביא כבש. (32) כלומר הנודר פוטר עצמו. (33) במנחות קח: על דברי המשנה שם עמוד א: "שור זה עולה ונסתאב אם רצה יביא בדמיו שניים" - "אמר רב מנשה בר זבדי אמר רב לא שנו אלא דאמר שור זה עולה אי נמי אמר שור זה עלי עולה, אבל אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע", וכתב רש"י: "הוקבע אחריותו עליו להביאו עולה אחת ולא לשתי עולות". (34) נפל בו מום. (35) ולא שה, שמכיוון שהוקבע להביא עולה אחת ולא שתיים הוקבע גם להביא שור ולא שה.

ח. האומר: אחד מִכְּבָשִׁי הִקְדַּשׁ ואֶחָד מִשְׁוֹרֵי הִקְדַּשׁ, והיו לו שְׁנִים - הִגְדֹּל שִׁבְהֵן הִקְדַּשׁ³⁶. הִיוּ שְׁלֹשָׁה - הִגְדֹּל שִׁבְהֵן הִקְדַּשׁ, וחוששין לבינוני³⁷.

וראה למעלה פרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב כי המביא ממין התורים צריך להביא גדולים, ואילו קטנים פסולים, והמביא ממין היונים צריך להביא קטנים, ואילו גדולים פסולים. (18) שהוא פסול גם בתורים וגם בבני יונה, מספק שמא כבר גדלו (לעניין בני יונה) או לא גדלו עדיין (לעניין תורים). וראה עוד להלן שישנו ספק נוסף: אולי הם ברייה בפני עצמה. ותחילת הציהוב הוא כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוואר. (19) כלומר, הביא שניהם: גם תורים בתחילת ציהוב וגם בני יונה בתחילת ציהוב, וחזן מהספק הרגיל שמא הם גדולים ושמא הם קטנים, שלפי זה היה יוצא ידי נדרו, ממה נפשך, אם תחילת ציהוב הוא סימן גדלות, הרי הוא יוצא ידי חובתו בבני היונים. וכגון שעבר הכהן והקריב, אבל לכתחילה אסור להקריבם שהרי ממה נפשך אחד מהם פסול. (20) חולין כב: בעיית ר' זירא ולא נפשטה. ולפיכך פסק שהרי זה ספק, כלומר, מספק יש בו שלושה ספקות, כנ"ל. (21) "נלמד בקל וחומר משחור והביא לבן".

ג. הנודר סתם - מביא מן הגדולים²² שְׁבִמִין שְׁנֵדֵר. ואם אותו המקום רגילין לקרות בִּסְתָם לְאֶחָד מִן הַמִּינִין - מביא פְּאֻנְשֵׁי הַמְּקוֹם. בִּיצֵד? נִדֵּר עוֹלָה מִן הַבֶּקֶר - יְבִיא שֹׁר. אָמַר: הִרִי עָלִי עוֹלָה, אִם דֶּרֶךְ אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם לְקָרוֹת עוֹלָה סְתָם אֶפְלוּ לְעוֹלַת הָעוֹף - מביא פְּרִידָה אַחַת תּוֹר אוּ בֶן יוֹנָה²³; ואם דֶּרֶךְ שְׂאִין קוֹרִין עוֹלָה סְתָם אֶלָּא לְעוֹלַת בֶּקֶר - יְבִיא שֹׁר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָה בְּזָה.²⁴

(22) "האומר אחד מכבשי הקדש וכו' והיו לו שניים, הגדול שבהן הקדש". [אבל צריך עיון: הרי אם יש שם שלושה - חוששין לבינוני]. (23) שם במשנה: "הרי עלי עולה יביא כבש, ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה". ובגמרא (שם קז): "ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה" ומפרש רש"י "באתריה דתנא קמא גריעא כבש מעוף ובאתריה דר' אלעזר גריע עוף מכבש", וכתב רבינו שם בפירוש המשנה כי "במקומו של תנא קמא לא היו קורין שם עולה מוחלט אלא עולת בהמה וכו' ובמקומו של ר' אלעזר בן עזריה קורין שם עולה מוחלט אפילו לעולת העוף ועל כן אמר תור או בן יונה". אבל צריך עיון, למה בנודר מן הבקר מביא מן הגדולים, ובאומר "הרי זה עלי עולה", מביא מן הקטנים שבו, אם הם נקראים עולה, ועיין לחם משנה. (24) אם קוראים עולה רק לכבש - יביא כבש.

ד. מי שְׁנֵדֵר שֹׁר אוּ אֵיל אוּ כֶּבֶשׂ אוּ עֶגֶל וְכִיּוּצָה בָּהֶם - לֹא יְבִיא פָּחוֹשׁ בְּיוֹתֵר שְׁבִאוֹתוֹ הַמִּין, מִפְּנֵי שְׁדָמְיוֹ מוּעָטִין²⁵; ואינו חַיִּב לְהִבִּיא הַיִּפֶּה הַשְּׂמֵן בְּיוֹתֵר שְׂאִין שֶׁם לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ²⁶, אֶלָּא יְבִיא הַבִּינוֹנִי. ואם הִבִּיא הַכָּחוּשׁ - יֵצֵא יְדֵי נִדְרוֹ²⁷.

(25) כלומר, כל זה הוא רק אם יש לו שמן ומביא כחוש בגלל ערכו המועט, אבל אם הסיבה להבאת הכחוש אינו משום כך, אלא בגלל שאין לו אחר, ואין לו להשיג יותר משובח, שאז מביא הכחוש לכתחילה. (26) במשנה מנחות

אינו צריך להביא אלא שור בלבד. (48) אם מן הבקר אם מן הכבשים אם מן העזים. (49) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ואף על פי שבמשנה שם (קז:) אמרו: "מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל ואיל ושעיר גדי וטלה". הרי בגמרא שם אמרו שמשנה זו היא לפי דעתו של רבי שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - מביא הגדול שבכל מין ממיני הבהמה, ויצא, וכן פסק רבינו. וראה בהשגת הראב"ד. (50) משנה שם. ורוצה לומר שיביא גם תור וגם בן יונה, שהרי הם שני מינים נפרדים כמו כבשים ובקר בבהמה.

י. נדר תודה⁵¹ או שלמים⁵² וקבע נדר⁵³ בפקר⁵⁴ ושבח במי קבעו⁵⁵ - יביא פר ופרה⁵⁶. וכן אם נסתפק לו בפקשים - יביא איל ורחל. נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שבח באי זה מין קבע נדר⁵⁷ - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר ושעירה⁵⁸. האומר: הרי עלי עולת עוף - מביא תור או בן יונה. פירש ושבח באי זה מין קבע נדר - מביא תור וכן יונה.

(51) שלמים הבאים עם הלחם הם תודה. (52) כי השלמים באים מזכרים ונקבות. (53) שאמר הרי עלי תודה או שלמים, מזה או מזה. (54) במין הבקר. (55) אם זכר אם נקבה. (56) במשנה שם: "פירשתי מן בקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ופרה עגל ועגלה". והוא לפי דעת רבי, שהנודר קטן והביא גדול לא יצא, אבל לרבנן - די בפר ופרה בלבד, וצריך שניהם, שהרי המשנה מזכר לנקבה או להיפך - לא יצא. (57) אם מן הכבשים אם מן העזים אם מן הבקר, וכמו כן שכח במי קבעו אם זכר אם נקבה. (58) שהם הגדולים שבכל מין ומין, ומספק מביא מכל מין ומין, זכר ונקבה.

יא. האומר: הרי עלי למזבח - יביא קמץ לבונה; שאין לה דבר שקרב פלו למזבח קמות שהוא אלא לבונה⁵⁹. פירש נדר ושכח מה פירש - יביא מכל דבר שקרב פלו למזבח. לפיכך מביא עולת בהמה, ועולת העוף, ומנחת נסכים⁶⁰, ולבונה, וזין בפני עצמו⁶¹.

(59) ובגמרא שם הקשו: "והא איכא עולה (שהיא כליל), איכא עורה לכהנים. והא איכא עולת העוף, איכא מוראה ונוצה (שמשליכן לבית הדשן), והאיכא נסכים, לשיתין אזלי, והאיכא מנחת נסכים (היינו הסולת שבה והיא כולה כליל), כיוון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה - לא פסיקא ליה". (60) אף על פי שאם אמר "הרי עלי למזבח", אין עולת העוף ומנחת נסכים בכלל - בפירש ואינו יודע מה פירש, יש להסתפק אולי אמר מפורש "הרי עלי עולת העוף למזבח", שהרי סוף סוף כל בשרה ועורה נקטרים על גבי המזבח, או הרי עלי עולת בהמה למזבח, שהרי כל בשרה נקטר על גבי המזבח, וכמו כן במנחת נסכים שכולה ממש על גבי המזבח. וראה ברש"י שם שלא הזכיר אלא עולת העוף ומנחת נסכים, ונראה מדבריו שעולת בהמה אינה

1 פיצד יעשה³⁸? ימתין לבינוני עד שפיל בו מום,
2 ותחול הקדשה על הגדול לבדו³⁹. ואם אמר: שור
3 שבשורי הקדש - הגדול שבהם הקדש, ואין
4 חוששין לבינוני⁴⁰.

(36) משום שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש. (37) כלומר, אף לבינוני. וראה במשנה שם: "אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו וכו' שלושה בינוני שבהם הקדש", ובגמרא שם הקשו על זה: הרי אמרו, אם היו שניים - הגדול שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין יפה מקדיש, אימא סיפא בינוני שבהם הקדש, אלמא מקדיש בעין רעה מקדיש, אמר שמואל חוששין אף לבינוני, שלגבי קטן עין יפה הוא. (38) שם בגמרא: "היכי עביד, אמר רבי חייא בר רב ממתין לו עד שיוקם ומחיל לה לקדושתה בגדול". (39) כלומר, מחיל הקדושה של הבינוני על הגדול, ואומר כך: אם הקדשתי את הבינוני, יהא מחולל על הגדול, והגדול יהיה הקדש, ואם הקדשתי את הגדול, הרי הבינוני חולין מלכתחילה. (40) שם בגמרא: "אמר רבה בר אבוח לא שנו (דחוששין אף לבינוני) אלא דאמר אחד משוורי הקדש, אבל אמר שור בשוורי הקדש, הגדול שבהם הקדש, תורא בתוראי קאמר (=שור החשוב שבשוורי קאמר)", ודווקא אם אמר "שור שבשוורי", אבל אמר "שור משוורי" - חוששין לכולם.

5 ט. פירש אחד מהן⁴¹ ושכח, או שאמר לו אביו⁴²
6 אחד מהן הקדש⁴³ - הרי זה מקדיש⁴⁴ גדול שבהם⁴⁵
7 ואחר כך יצא ידי חובתו. וכן הנודר עולה⁴⁶ מן
8 הפקר וקבע נדר ושכח מה קבע, אם שור אם עגל
9 - הרי זה יביא שור⁴⁷. וכן אם קבע בפקשים ושכח
10 מה קבע - יביא איל. קבע בעזים ושכח - יביא
11 שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולתו⁴⁸ -
12 יביא שור ואיל ושעיר⁴⁹. ואם נסתפק לו שמה קבע
13 עולתו בעוף - יוסיף תור וכן יונה⁵⁰.

(41) כלומר, היו לו שלושה בעדרו, ובירר אחד מהם, והקדישו. (42) בשעת מיתתו. (43) כלומר, בירר אחד משלושת השוורים והקדישו. (44) אין הכוונה שצריך להקדישו, שהרי כבר הקדישו הוא או אביו, אלא מחזיקו בתורת הקדש. (45) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי או שאמר לי אבא ואיני יודע מה? הגדול שבהם הקדש", שמן הסתם הגדול שבהם הקדש, שכן נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (רש"י שם). ומה שחוששין לבינוני אם אמר אחד משוורי הקדש הוא משום "שכיוון שאמר אחד מהן הקדש ולא ידענא אהי מינייהו חייל ההקדש, אי אגדול, אי אבינוני, דהווי עין יפה לגבי הקטן, הלכך אתרווייהו חייל, ומיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו, אבל היכא דאמר פירשתי, ליכא לספוקי דוודאי גדול פירש" (רש"י שם). (46) שאינה אלא זכר ולא נקבה. (47) ראה שם קז. במשנה: "פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל", ובגמרא (שם קז:) אמרו: "הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא". ואם כן, לדעת רבינו (למעלה הלכה א) שהנודר קטן והביא גדול יצא -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי ז' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קפה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

72) ואינו מזלפו על גבי האש, מפני שאסור לכבות האש שעל המזבח, ואף על פי שאינו מתכוון לכך - הרי זה פסוק רישיה. 73) כלומר, כמו היין הבא עם הנסכים. 74) כי מתנדב או נודר לבונה בפני עצמה. 75) כי "בראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה וכו'".

טו. מי שגדר גדר - לא יביאנו ממעלות מעשר שני; 17
שהרי נתחייב בקרבן זה, וכל המחייב בקרבן - לא 18
יביא קרבנו אלא מן החליון. 19

76) במשנה שם פב. "מנין לאומר הרי עלי תודה שלא יביא אלא מן החולין, תלמוד לומר (דברים טז, ב) וזבחת פסח לה' אלוך צאן ובקר, והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים, אם כן מה תלמוד לומר צאן ובקר, להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, ואין בא אלא מן החולין (שנלמד מפסח מצרים שאז לא היה עוד מעשר שני - גמרא ורש"י שם), אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין. לפיכך האומר הרי עלי תודה הרי עלי שלמים הואיל ובאין חובה לא יביאו אלא מן החולין".

טז. אומר: הרי עלי תודה מן החליון ולחמה מן 20
המעשר - לא יביא לחמה אלא מן החליון; שהרי 21
גדר בקרבן תודה, ונתודה אינה באה אלא עם 22
הלחם. 23

77) כלומר, כיוון שאמר הרי עלי תודה מן החולין נתחייב מיד בתודה, ודינה של תודה לבוא עם הלחם, ונתחייב מיד גם בלחם, ואם כן גם הלחם הוא דבר שבחובה, ואינו בא אלא מן החולין.

יז. פירש ואמר: הרי עלי להביא תודה ממעלות 24
מעשר שני ולחמה מן החליון - יש לו להביא כמו 25
שגדר. 26 ואם הביא הכל מן החליון - יצא. 27
פירש ואמר: הרי עלי תודה היא ולחמה מן המעשר 28
- יביא. 29 ולא יביא לחמה מחטי מעשר שני, אלא 30
ממעלות מעשר שני, כמו בהקמה שהיא ממעלות 31
מעשר שני. ואף על פי שפירש שביא לחמה מן 32
המעשר - לא יביא נסכיה ממעלות מעשר שני; שאין 33
הנסכים באין לעולם אלא מן החליון, כמו שבארנו, 34
לפי שנאמר בהן: והקריב המקריב קרבנו - עד שיהיה משלו ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל.

78) שם במשנה: "תודה מן המעשר ולחמה מן החולין, יביא". כלומר, ואין מקום לחייבו להביא גם לחם מן המעשר, שהואיל ועיקר המצוה הוא להביא מן החולין והוא לא מביא את הזבח מן החולין כמצותו - לא נגדר הלחם אחר הזבח. 79) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מה שאמר (במשנה) יביא, רוצה לומר, שמותר לו להביא כמו שאמר, ואם הביא הכל מן החולין הרי זה משובח". 80) שניהם מן המעשר. גם על זה כתב רבינו שם "יביא, רוצה לומר, מותר להביא כמו שאמר, ואם הביא מן החולין הרי זה משובח".

בכלל, שהרי עורה לכהנים. 61) כלומר, חוץ מן היין שמביא במנחת נסכים - מביא גם יין בלי מנחה וואף על פי שגם יין הבא בפני עצמו אינו לאישים, אלא לשיתין - אף על פי שאינו בכלל "הרי עלי למזבח", הרי הוא בכלל המפורש ואינו יודע מה פירש (כסף משנה).

יב. אומר: הרי עלי בסלע למזבח - יביא פבש; 1
שאין לו דבר שקרב בסלע למזבח אלא פבש. פירש 2
ושכח מה שפירש. 3 יביא בסלע מכל דבר ודבר 4
שקרב למזבח. 4

62) ברייתא במנחות קז: וכריתות י: ובכריתות שם: "ממאי מדאמר רחמנא (ויקרא ה, טא) איל אשם, בכסף שקלים (דהיינו שני סלעים) מכלל דכבש בן שנה בסלע". 63) כלומר, אמר הרי עלי בסלע דבר מסוים ושכח. 64) מנחות שם. "ובלבד שיוכל לקנות דבר שלם בסלע".

יג. האומר: הרי עלי לבונה - לא יפחת מקמץ. 5
הרי עלי עצים - לא יפחת משני גזרים, עבין 6
מחוקות. 7 וארפן אמה. 8 הרי עלי עץ - מביא גזר 9
אחד ארכו אמה. ואם רצה להביא דמי העצים - 9
יביא. 68

65) "מגלן דכתיב (שם ו, ח) והרים ממנו בקומצו מסולת המנחה ומשמנה ואת כל הלבונה, מקיש לבונה להרמה דמנחה מה הרמה דמנחה קומץ, אף לבונה נמי קומץ". 66) ראה למעלה פרק ז מהלכות איסורי מזבח הלכה ג: "והגזרין שעשה משה אמה אורכן ואמה רוחבן ועוביין כמחק גודש של סאה וכמותן עושין לדורות", היינו, כעובי מדת סאה כשהיא מלאה וגדושה, אבל מחוקה למעלה, כלומר, ישרה עם פי הכלי. 67) וכמו כן רחבן אמה. 68) תוספתא שקלים פרק ג: "האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גזירי עצים ונותן לשופר וכהנים לוקחים בהם עצים ומקריבין אותן לגבי המזבח".

יד. מי שגדר או התנדב שמן. 69 - פיצד עושין בו? 10
קומץ ממנו קמץ ונותן עליו מלח. 70 וזרקו על גבי 11
האשים, והשאר נאכל לכהנים פשירי מנחות. וביצד 12
עושין ביין הבא בפני עצמו? נותן עליו מלח. 13
ומנסכו פלו על גבי השיתין. 72 פכל הנסכים. 73
והלבונה הבאה בפני עצמה. 74 - נותן עליה מלח. 75
וכלה לאשים. 16

69) ראה למעלה פרק י"ד הלכה א, שמתנדב אדם, או נודר, שמן בפני עצמו. 70) כי "מצות עשה למלוך כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח". 71) ואף שכתב רבינו כי יין הנסכים קרב בלא מלח - אין זה אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל יין הבא בפני עצמו טעון מלח (כסף משנה). [ואף על פי שכל עיקר דבר זה, שייך הבא עם הנסכים אינו טעון מלח, הוא, משום שאינו על האשים (מנחות כא.), והרי גם יין הבא בפני עצמו אינו בא על גבי האשים - כבר כתבנו (למעלה הלכה יא) ובפרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא) שעיקרו של יין הבא בפני עצמו, לבוא על האשים, אלא שאיסור אחר גרם לו].

יום שישי ח' כסלו ה'תשפ"ב

פרק שבעה עשר

(1) המשך מהפרק הנ"ל בקרבן מנחה.

- 1 א. הנזדר מנחה מאפה תנור² - לא יביא מאפה
- 2 בפח³, ולא מאפה רעפים⁴, ולא מאפה יורות
- 3 הערביים⁵.

(2) משנה במנחות סג. וברייתא שם למדו כן ממה שנאמר (ויקרא ב, ד) "מאפה תנור", ולא מאפה כופח ולא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערביים. וראה גם בספר פ' ויקרא דבורא דנדבה פרשה י הלכה ג. (3) כתנא-קמא שם ולא כרבי יהודה. וכופח הוא "מקום שפיתת קדרה אחר שמסירין האש מאותו המוקד, ונותנין שם העיסה והיא נאפת, ומעשה התנור הוא שמחממין אבן קשה ושברי חרס עד שיתלבנו ומשליכים עליהם העיסה וכופין עליה כלי ונאפת בו" (פירוש המשנה שם). (4) לאחר שהוסקו. (5) גומא בארץ טוחה בטיט כמו קדרה, ומסיקין האש בתוכה עד שתלבן ומשליכין בה העיסה" (פירוש המשנה שם).

- 4 ב. האומר: הרי עלי במחבת, והביא במרחשת;
- 5 במרחשת, והביא במחבת - מה שהביא הביא, וידי
- 6 חובתו⁸ לא יצא⁹. ואם אמר: זו להביא במרחשת,
- 7 והביאה במחבת; או במחבת, והביאה במרחשת -
- 8 הרי זו פסולה¹⁰. וכן כל פיוצא פזה¹¹. וכן האומר:
- 9 הרי עלי שני עשרונות להביאן בכלי אחד¹², והביאן
- 10 בשני כלים; בשני כלים, והביאן בכלי אחד - מה
- 11 שהביא הביא, וידי חובתו לא יצא¹³. שנאמר:
- 12 פאשר נדרת ליי¹⁴.

(6) מנחות קב: במשנה. ועיין עוד שם סג. (7) כלומר, המנחה היא כשרה, שהרי מתנדב אדם ומביא מנחת מחבת, או מנחת מרחשת, ראה למעלה פ"ב הלכה ד. (8) כלומר, חובת נדרו. (9) שהרי לא קיים נדרו. הוא נדר מחבת והביא מרחשת, מרחשת והביא מחבת. (10) שם קב: במשנה. "דקבעה כלי שהזכיר בה, ואין יכול לשנותה לכלי אחר" (רש"י שם). (11) במנחות אחרות (ראה למעלה פ"ב שם) אם שינה מזו לזו. (12) ראה למעלה פ"ב הלכה ה, כי חמש מנחות הבאות בנדר ונדבה, יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה, אפילו אלף עשרון. (13) שם במשנה. (14) שם קג. בגמרא.

- 13 ג. אמר: אלו להביא בכלי אחד¹⁵, והביא בשני
- 14 כלים; או להביא בשני כלים, והביא בכלי אחד -
- 15 הרי אלו פסולין. לא קבען בשעת הנדר, אלא אמר:
- 16 הרי עלי שני עשרונות, ובשעת הפרשה קבען
- 17 והפרישן בשני כלים, וחזר והביאן בכלי אחד - הרי
- 18 אלו פשרים; שנאמר 'פאשר נדרת', ולא 'פאשר
- 19 הפרשת'¹⁶. אמר: הרי עלי שני עשרונות להביא
- 20 בכלי אחד, והביאן בשני כלים, אמרו לו: בכלי

- 21 אחד נדרת, הקריבם בשני כלים - הרי אלו
- 22 פסולין¹⁷; הקריבם בכלי אחד - הרי אלו פשרים¹⁸.

(15) והמדובר באופן שאינו יכול לקמוץ מכל אחת ואחת בפני עצמה (רש"י שם). וראה להלן סוף הלכה ד. (16) דברי אביי ור' יוחנן בגמרא שם. (17) שם במשנה. ואף-על-פי שלא אמר "אלו להביא בכלי אחד", ובאופן זה – "מה שהביא הביא" (למעלה הלכה ב ועיין בשיטה מקובצת שם). – אין זה אלא משום שאנו אומרים כי לא נתכוון לנדר זה, אלא לנדבה, אבל כאן שאמרו לו: "בכלי אחד נדרת", ולא השיב להם: לשם לנדבה אני מביא, מוכח מזה שלשם הנדר הביא, וכיון ששינה – פסול, והוא-הדין לענין מחבת ומרחשת (ראה למעלה הלכה ב) שאם אמרו לו כך וכך נדרת ולא חש לכך, הרי זה פוסל (עיין רש"י ו'תוספות יום טוב' שם). (18) שהרי חזר והקריב כמו שנדר, ומה ששינה בעת שהביא – אין זה כלום.

- 23 ד. אמר: הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים,
- 24 והביא בכלי אחד¹⁹, אמרו לו: בשני כלים נדרת,
- 25 הקריבן בשני כלים - הרי אלו פשרים; הקריבן
- 26 בכלי אחד - הרי אלו פשרי מנחות שנתערבו²⁰.

(19) משנה שם. (20) שאם יכול לקמוץ מזה בפני עצמה ומזו בפני עצמה – כשירות, ואם לאו – פסולות, ראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כט.

- 27 ה. האומר: הרי עלי מנחה²¹ - יביא אחת מחמשת
- 28 מיני מנחות הבאות בנדר ונדבה²². אמר: הרי עלי
- 29 מנחות²³ - יביא שני (מיני)²⁴ מנחות מחמשתן.
- 30 אמר: הרי עלי מין מנחות²⁵ - יביא שתי מנחות
- 31 ממין אחד²⁶. הרי עלי מיני מנחות - יביא שתי
- 32 מנחות משני מינים²⁷. וכן אם אמר: מיני מנחה -
- 33 יביא שני מינים²⁸. קבע נדרו במין מהן ושכחו -
- 34 מביא חמשתן²⁹.

(21) סתם ולא פירש איזו מנחה. (22) משנה שם קד: וכתנא-קמא שלא כר' יהודה. וראה למעלה פ"ב הלכה ד פירוט חמש המנחות הבאות בנדר ונדבה. (23) בלשון רבים (משנה שם). (24) הכסף-משנה מחק מילה זו, כי הוא יכול להביא שתי מנחות אפילו ממין אחד. (25) כלומר, "מין" בלשון יחיד, ו"מנחות" בלשון רבים. (26) ברייתא שם קה. ובתוספתא מנחות פ"ב, וראה גם במשנה שם קד: (27) שם קה. ובתוספתא שם. והיינו דוקא שתי מנחות ומשני מינים, כיון שאמר "מיני מנחות", שניהם בלשון רבים. (28) שם קה. "בעי רב פפא, מיני מנחה מהו, כיון דאמר "מיני", תרתי קאמר, ומאי מנחה, דכולא מנחות נמי מנחה מקריין, דכתיב (ויקרא ו, ז) וזאת תורת המנחה. או דילמא, כיון דאמר "מנחה", חדא מנחה קאמר, ומאי מיני מנחה? הכי קאמר, ממיני מנחה חדא מנחה עלי". וכתב הכסף-משנה, שלא נפשטה הבעיא. ומה שכתב רבינו, שמביא משני מינים, אינו אלא לחומרא מחמת ספק, ואם כן צריך להתנות, שאם אינו חייב אלא אחת, תהא השניה לנדבה. אבל במרכבת המשנה כתב, שנראה שדעת חכמים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ח' כסלו - ספר עבודה - הל' מעשה הקרבנות קפז

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פס"ז הלכה א). ואילו על יותר אין ספק בכך, שהרי אין מנחה של יחיד יתירה מששים עשרון (קריט ספר). (43) שם קו. כדברי חכמים: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי ואיזו מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי, יביא חמש מנחות של ששים ששים עשרונים שהן שלש מאות".

ח. קבע נדרו ושבח פמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר⁴⁴ - הרי זה מביא מאחד ועד ששים בששים כלים⁴⁵. כיצד? מביא עשרון אחד בכלי ראשון, ושני עשרונים בכלי שני, ושלשה עשרונים בשלישי, עד שיהיו עד ששים עשרון בכלי האחרון. ואם שכח אף באי זה מין קבע - מביא על סדר זה ששים כלים מכל מין⁴⁶. ונמצא מביא מכל מין אלה ושמונה מאות ושלשים עשרון⁴⁷.

(44) כלומר, נוסף לספק כמה עשרונות פירש (שמביא ששים עשרון, ראה למעלה הלכה ז), שכח גם בכמה כלים נדר, וראה למעלה הלכות ב-ג שאם נדר בכלי אחד והביא בשני כלים, או נדר בשני כלים והביא בכלי אחד - לא יצא. (45) משנה שם, דברי רבי. ואין חכמים חולקים עליו (לחם משנה). (46) מחמשת מיני המנחות הבאות בנדר ונדבה. (47) שהם ביחד תשעה אלפים ומאה וחמשים.

ט. האומר⁴⁸: הרי עלי מנחת שעורים⁴⁹, או מנחת חצי עשרון⁵⁰, או מנחת⁵¹ בלא שמן ולבונה⁵² - הרי זה פטור; שלא התנדב דבר שפמזהו מקריבין⁵³. אומר: הרי עלי מנחה מן השעורים או מן העדשים⁵⁴, או מנחה בלא שמן ולבונה, או מנחת חצי עשרון⁵⁵ - שואלין אותו. אם אומר: לא נדרתי אלא על דעת שממך להקריב פזה, ואלו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה לא הייתי נודר - הרי זה פטור; ואם אומר: אלו הייתי יודע הייתי נודר פדרך שמקריבין - הרי זה חייב להקריב פדרך שמקריבין.

(48) שם קג. במשנה, וכדעת רבי שמעון. (49) ראה למעלה פ"ב הלכה ב, כי "כל המנחות סולת חטיין, חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים". (50) ראה למעלה שם הלכה ה. כי "כל המנחות (הקרבות לגבי המזבח) אין כל אחת מהן פחותה מעשרון". (51) כן צריך להיות בסמיכות (כסף-משנה), אף-על-פי שאין זו לשון מתוקנת, עיין שם בתוספות ד"ה לא שנו, וראה להלן. (52) ראה למעלה שם הלכה ז, כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, טעונות שמן ולבונה". (53) במנחות קג. "האומר הרי עלי מנחה מן השעורים, יביא מן החטים. קמח - יביא סולת. בלא שמן ובלא לבונה - יביא שמן ולבונה. חצי עשרון - יביא עשרון שלם. עשרון ומחצה - יביא שנים". ובגמרא שם: "אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. ר' יוחנן אפילו תימא בית הלל (דאמרי תפוס לשון אחרון), באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ובסוף הסוגיא (שם קג): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר

נוטה לחייב להביא שני מינים, שהרי דחקו שם להעמיד הברייתא כר' שמעון, בכדי ליישבה לפי השיטה הנ"ל. (29) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע איזה מהן פירשתי, יביא חמשתן".

ו. אין היחיד³⁰ מביא מנחה בכלי אחד יותר מששים עשרון³¹. ואם נדר יותר מששים - מביא ששים בכלי אחד, והשאר בכלי שני³². שאין יכולין להביל באחד אלא ששים, אבל יתר על ששים אין נבילין³³. אף על פי שאין הבליה מעפכת, כמו שבארנו³⁴, אמרו חכמים³⁵: כל הראוי לבילה³⁶ - אין הבילה מעפכת בו, וכל שאינו ראוי לבילה³⁷ - הבילה מעפכת בו.

(30) יחיד דווקא, אבל הציבור אינם מביאין אלא המנחות הקבועות, כגון מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ומנחת הנסכים, ויש בהם שיעור כמה להביא (הר המוריה, וראה כסף-משנה). (31) משנה שם קג: (32) שם במשנה, וראה למעלה פ"ב הלכה ז. ודווקא ששים בכלי אחד, בכלי שני. אבל לא יביא שלשים בכלי אחד, ושלשים ואחד בכלי שני, וכדומה, ראה להלן הלכה ז. (33) שם במשנה. אף-על-פי שנותן שם ששים לוגי שמן, לוג לכל עשרון (למעלה פ"ב הלכה ז). ועיין 'תוספות יום טוב' במנחות פ"ב משנה ד. (34) למעלה פ"ג הלכה יא. (35) שם יח: קג: בבא בתרא פא: ועוד. דברי ר' זירא. (36) לבילה, כגון ששים עשרונים שראויים להביל בכלי אחד. (37) ששים ואחד עשרונים.

ז. אומר: הרי עלי מאה ועשרים ואחד עשרון - מביא מאה ועשרים בשני כלים, ששים בכל כלי, ומביא עשרון אחד בכלי השלישי³⁹. אומר: הרי עלי עשרון - יביא עשרון אחד; הרי עלי עשרונות - יביא שנים⁴¹. פרש נדרו ושבח פמה עשרון פרש - יביא ששים עשרון בכלי אחד⁴². שכח פמה עשרון פרש וביא זה מין קבעו - הרי זה מביא ששים עשרון מכל מין ומין מחמשתן⁴³.

(38) בכסף-משנה נראה, שמכאן עד "אמר הרי עלי עשרון" - שייך להלכה הקודמת. (39) ואינם מחלקין לשלשה כלים שוה בשוה: ארבעים וארבעים וארבעים, ויצא לו להבינו דין זה מהמשנה שם קג: (הובא למעלה הלכה ו) "אמר הרי עלי ששים ואחד, מביא ששים בכלי אחד, ובכלי אחר" (הר המוריה). ובתוספתא מנחות פ"ב אמר: "הרי עלי מאה עשרונות להביא בכלי אחד, כופין אותו ומביא ששים בכלי אחד וארבעים בכלי אחד, ואם הביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר לא יצא, בשני כלים (=כלומר, אמר הרי עלי מאה עשרונות להביא בשני כלים), מביא מחצה בכלי אחד ומחצה בכלי אחר. ואם הביא ששים בכלי אחד, ומאה בכלי אחר - יצא". (40) ראה למעלה הערה לו, כי מכאן מתחילה הלכה ז. (41) שם קד: במשנה: (42) כרבנן שם, וקו. ואם נדר פחות מששים, הרי השאר נדבה, והרי זה כנדר קטן והביא גדול (ראה למעלה

לְפֶטֶר תּוֹדָתוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי⁶⁴ - יָבִיא לָחֶם תּוֹדָה עִם
תּוֹדַת חֲבֵרוֹ⁶⁵.

דברי רב הונא במנחות פא: ובחולין כג: "האומר הרי עלי לחמי תודה, מביא תודה ולחמה, מאי טעמא? מידע ידע האי גברא דלחם בלא תודה לא איקריב, והאי תודה ולחמה קאמר. והאי דקאמר לחמי תודה, סוף מילתא נקט." "כיון לנדור תודה תחילה ואח"כ לחם" (רש"י כת"י). "וכי אמר לחמי תודה, הוי כמאן דאמר תודה ולחמה" (רש"י). כגון שראובן קיבל על עצמו להביא קרבן תודה, שצריך להביא גם לחם, ובא שמעון וקיבל על עצמו להביא את הלחם עבור ראובן. (65) מנחות וחולין שם.

יב. מִתְנַדֵּב אוֹ נוֹדֵר אָדָם יֵין בְּפָנָי עֲצָמוֹ⁶⁶. וְאֵין מִתְנַדֵּבִין לֵג יֵין וְלֹא שְׁנֵי לֵגִין, שְׁאִין בְּנִסְכִּים לֹא לֵג וְלֹא שְׁנַיִם. וְאֵין מִתְנַדֵּבִין חֲמִשָּׁה⁶⁷, שְׁאִין חֲמִשָּׁת לֵגִין רְאוּיִין לֹא לְנִסְכֵי בְּהֵמָה אַחַת וְלֹא לְנִסְכֵי שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת. אֲבָל מִתְנַדֵּבִין שְׁלֹשָׁה וְאַרְבָּעָה וְשִׁשָּׁה וּמִשְׁשָׁה וּמַעֲלָה⁶⁸, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לְנִסְכֵי בְּהֵמוֹת.

משנה במנחות קד: וראה למעלה פי"ד ה"א, ובפס"ז הי"ד. (67) משנה שם קד. משום "נסכיו כבש שלשה לוגין, ונסכיו איל ארבעה, ונסכיו שור ששה, ולפיכך אי אפשר לאדם שיביא נדבה לוג לא שנים, שאין בדינו שיעור זה במצות לגבי המזבח. ולא יתנדב גם כן חמשה לוגין, לפי שהן פחות מנסכי שור ואינן ראויין לנסכיו שתי בהמות, אבל ששה לוגין הן כדי נסכי שור" (פירוש המשנה שם). (68) משנה שם.

יג. פִּיּוֹד? נִדֵּר שְׁבָעָה - הֲרִי הֵן כְּנִסְכֵי כֶּבֶשׂ וְאַיִל⁶⁹. נִדֵּר שְׁמוֹנֶה - הֲרִי אֵלּוֹ כְּנִסְכֵי שְׁנֵי אֵילִים. תְּשֻׁעָה - כְּנִסְכֵי שׁוֹר וְכֶבֶשׂ, אוֹ כְּנִסְכֵי שְׁלֹשָׁה כֶּבֶשִׁים. נִדֵּר עֶשְׂרֶה - הֲרִי אֵלּוֹ כְּנִסְכֵי שׁוֹר וְאַיִל, אוֹ שְׁנֵי כֶּבֶשִׁים וְאַיִל. וְכֵן עַד לְעוֹלָם⁷⁰.

(69) כן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (70) "תמצא תמיד איזה חשבון שיעלה בדעתך עולה למה שאפשר מכיון לנסכי מספר בהמות על דרך שהמשלנו (פירוש המשנה).

יד. נִדֵּר⁷¹ חֲמִשָּׁה לֵגִין⁷² - אוֹמְרִין לוֹ הַשְּׁלֹם שְׁשָׁה; שְׁהָרִי קִבְּעֵן לְקִרְבָּן⁷³. אֲבָל אִם נִדֵּר לֵג אוֹ שְׁנַיִם - פֶּטוּר; שְׁהָרִי אֵינֶן רְאוּיִין כָּלֵל, לֹא הֵן וְלֹא מִקְצָתָן⁷⁴. וְאֵין מִתְנַדֵּבִין וְלֹא נוֹדְרִין פָּחוֹת מֵלֵג שְׁמֹנֶה⁷⁵; שְׁאִין לֶךְ מִנְחָה פָּחוֹתָהּ מִעֶשְׂרֹן⁷⁶, וְהִיא צְרִיכָה לֵג אֶחָד שְׁמֹן⁷⁷.

(71) גמרא שם, וראה להלן. (72) כלומר, בדיעבד. אבל לכתחילה אין מתנדבין חמשה, כמפורש למעלה הלכה יב. (73) כלומר, מכיון שהוא קבע אותן לקרבן, אינו יכול להקריבן כי אם ביחד. ומכיון שאין בנסכים חמשת לוגין, שאין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכיו שתי בהמות (ראה למעלה הי"ב), לכך אינם קרבים עד שישלים לששה לוגין, שאז הם ראויין לנסכי שור. בגמרא שם: "איבעיא

מנחת (כן הוא ברש"י שם, ובתוספות שם ד"ה לא שנו בשם אית דגרסי), לא". ונראה מדברי רבינו, שזעירי בא לפרש דברי ר' יוחנן שאמר: אפילו תימא וכו'. ועל זה אמר זעירי: לא שנו אלא שאמר מנחה (בנפרד), אבל אם אמר מנחת (בסמיכות) לאו כלום הוא (כסף-משנה וקריית-ספר). ונסובר רבינו שטעמו של ר' יוחנן שלא אמרו כאן בית הלל תפוס לשון אחרון, מפני שהלשון האחרון הוא בטעות. ואם כן זה אינו אלא באומר "מנחה", אבל אם אמר "מנחת" (בסמיכות), אין כאן לשון ראשון כלל. (54) הכסף-משנה העיר מדברי הגמרא מנחות שם, שמשמע כי בעדשים אין אדם טועה. והלחם-משנה פירש בדוחק, שהמדובר כשהזכיר בנדרו גם שעורים וגם עדשים, ומתוך זה ניכר שהוא טועה בכך. (55) לפי דברי הקריית-ספר להלן הלכה יד (מובא בדברינו שם) דוקא חצי עשרון, אבל לשליש ולרביע לא שמענו (הר המוריה).

1. י. נִדֵּר עֶשְׂרֹן וּמִחְצָה⁵⁶, וְאָמַר: אֵלּוֹ הֵייתִי יוֹדֵעַ⁵⁷
2. הֵייתִי נוֹדֵר כְּדֶרֶךְ מִתְנַדֵּבִין - הֲרִי זֶה מְבִיא שְׁנַיִם⁵⁸.
3. אָמַר: הֲרִי עָלַי קִמָּח⁵⁹, אוֹ הֲרִי עָלַי חֲצִי עֶשְׂרֹן, וְלֹא
4. הַזְכִּיר שֵׁם מִנְחָה - הֲרִי זֶה פֶּטוּר כְּמִי שֶׁלֹּא נִדֵּר
5. מַעֲוֹלָם⁶⁰. וְכֵן הָאָמַר: הֲרִי עָלַי תּוֹדָה בְּלֹא לָחֶם,
6. וְזָבַח בְּלֹא נִסְכִּים - הֲרִי זֶה פֶּטוּר⁶¹. וְאִם אָמַר: אֵלּוֹ
7. הֵייתִי יוֹדֵעַ⁶² שְׁאִין מִקְרִיבִין כֶּף הֵייתִי נוֹדֵר כְּדֶרֶךְ
8. הַנוֹדְרִין - הֲרִי זֶה חָיִב לְהַקְרִיב כְּדֶרֶךְ הַמִּקְרִיבִין.

(56) כלומר, אמר הרי עלי מנחה עשרון ומחצה, אבל אם לא אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה (ראה להלן), או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה - אינו מביא אלא עשרון אחד (כסף-משנה). (57) כלומר, ששואלין אותו והוא עונה על השאלה, וכמו למעלה בהלכה ט (כסף-משנה). (58) שם במשנה. והמדובר באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך, לא הייתי נודר כך אלא כך", ולא יכול לפטור עצמו בעשרון אחד, דהרי על השלם אין ספק שצריך להביא, כי כך נודרים. ועל החצי הוא שאומר אילו הייתי יודע, משום כך מביא שנים, ראה בקריית-ספר. (59) ראה למעלה פי"ב הלכה ב, כי כל המנחות סולת. (60) ראה שם במשנה: "האומר הרי עלי מנחה וכו' קמח - יביא סולת וכו'" חצי עשרון - יביא עשרון שלם", ובגמרא (שם קג:): "אמר זעירי, לא שנו אלא דאמר מנחה, אבל אמר מנחת לא" (ראה למעלה הלכה ט), ושם נראה שאם לא אמר כלל מנחה, הרי הוא דומה לאומר "מנחת". (61) במנחות פא: "האומר הרי עלי תודה בלא לחם, וזבח בלא נסכים - כופין אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים וכו', אמר חזקיה, הא מני בית שמאי היא, דאמרי תפוס לשון ראשון וכו'. רבי יוחנן אמר אפילו תימא בית הלל, באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך". ופסק רבינו כר' יוחנן. (62) היינו על ידי שאלה ששואלין אותו לפני זה, והוא עונה לשאלה, וכמו בהלכה ט (כסף-משנה).

9. יא. הָאָמַר: הֲרִי עָלַי לָחֶמִי תּוֹדָה - יָבִיא תּוֹדָה
10. וְלִחְמָה; שְׁהִדְבֵּר יוֹדֵעַ שְׁאִין מִקְרִיבִין לָחֶם בְּלֹא
11. תּוֹדָה, וְסוֹף הַקִּרְבָּן הַזֶּה⁶³. אָמַר: הֲרִי עָלַי לָחֶם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ט' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עוד מקריבים שני כבשים למוסף שבת, הרי שוב ששה לוגים. וכשתחבר כל הנ"ל יהיו מאה וארבעים. (83) פרק י הלכה ג, שמקריבים בו עשרים ותשע בהמות חוץ משעיר לחטאת, ושני תמידים. ובשבת הרי ישנם גם שני מוספים.

יום ש"ק ט' כסלו ה'תשפ"ב

פרק שמונה עשר

(1) יבאר בו מצות הקרבת כל הקרבנות בבית הבחירה, ודיני שחיטת חוץ.

- א. כל הקרבנות בלח, בין קרבנות בהמה ועוף בין קרבנות מנחות, מצות עשה להקריבן בבית הבחירה; שנאמר: ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה². וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה³ שנתחייב להקריבן מחוצה לארץ לבית הבחירה. שנאמר: קדשך אשר יהיה לך ונדריך תשא וגומר; מפי השמועה למדו⁴, שאינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ, שהוא מטפל בהם עד שיביאם לבית הבחירה.

(2) ב'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יד): "כי אם (אל המקום) (במקום) אשר יבחר ה' באחד שבטיך שם תעלה עולותיך, אין לי אלא עולות, שאר קרבנות מנין, תלמוד-לומר ושם תעשה (את) כל אשר אנכי מצוה". וראה ב'ספר המצוות' עשה פד, ולא-תעשה פט. ומה שלמדו (זבחים קו: קיב: וק"ט): ממה שנאמר (ויקרא יז, ה) "והביאום לה'", זו מצות-עשה – המדובר בקרבנות שהקדישום בשעת היתר הבמות והקריבים בשעת איסור הבמות, כמו שמבואר שם קו, ב. ואילו באופן שהקדיש בשעת איסור הבמות נלמד מהפסוק "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה" ('הר המוריה'). (3) ממה שפירט כאן קרבנות בהמה, נראה שמנחות ועופות אינם בכלל זה (ראה כסף-משנה). ויתכן כי מקור דבר זה ממה שאמרו בתמורה יז, ב - שהפסוק הנ"ל "רק קדשך", מדבר בתמורות, והרי אין תמורה במנחות ובעופות, כמפורש בפ"א מהל' תמורה ה"א ('הר המוריה'). אולם במצוות שהקדים רבינו להל' מעשה הקרבנות (אות כא) כתב "להביא קדשי חוצה-לארץ לבית הבחירה", הרי שכל הקדשים בכלל. וכן סתם ב'מנין המצוות על סדר ההלכות', אות פה, וב'ספר המצוות' עשה פה. (4) 'ספרי' שם (דברים יב, כו).

- ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בטל מצות עשה⁵, ועבר על לא תעשה, שנאמר: השקמו לך פן תעלה עלתיך בכל מקום אשר תראה⁶. ואם הקריב: במזיד - חייב כרת⁷, שנאמר: אשר יעלה עלה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת מעמיו⁸; בשוגג - מביא חטאת קבועה⁹.

(5) של "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוה", ראה בהלכה הקודמת. (6) 'ספרי' פ' ראה (דברים יב, יג). וכן הוא בזבחים קו, א. שהרי "השמר פן ואל, אינו אלא לא-תעשה",

להו, יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים ("אם אמר הרי עלי כך וכך לוגין לנסכים מי הוי קבע, שאין יכול להקריבם אלא הכל ביחד, דהוי קרבי בקרבן אחד, או אין קבע ויכול להקריבם מה דחוי באפי נפשיה" – רש"י שם). היכי דמי, כגון דאיתי חמשה, אי אמרת אין קבע לנסכים משיך ומקריב ארבעה מינייהו דחוי לאיל, ואידך הוי נדבה. ואי אמרת יש קבע לנסכים עד דממלי להו לא קרבי, מאי וכו', ולא נפשטה הבעיא, ופסקה רבינו לחומרא (כסף-משנה). וכל זה בנדר חמשה, שמקצת מהם ישנם בנסכים, שהרי שלשה ראויים לנסכי כבש וארבעה לנסכי איל. אבל בנדר שני לוגים או לוג אחד, ראה להלן. (74) כך נשמע מדברי הברייתא מנחות שם וקז. "האזרח (במדבר טו, יג), מלמד שמתנדבין נסכים, וכמה? שלשת לוגין. ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף, תלמוד-לומר (שם, טו) יהיה. יכול יפחות, תלמוד-לומר (שם, יג) ככה" (כסף-משנה, וראה בהר המוריה). ומה שכתב רבינו למעלה הלכה ט, שאם אמר הרי עלי מנחה חצי עשרון – מביא עשרון שלם, היינו משום שחצי עשרון קרב בחביתי כהן גדול, חציו בבוקר וחציו בערב (ראה למעלה פ"ג הלכות כ"ד), אבל לוג אחד או שנים אינם ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן (קריית ספר, וראה לחם-משנה ומשנה-למלך). (75) כן הוא במשנה מנחות קז. (הובאה להלן ה"טו) "הרי עלי וכו' שמן לא יפחות מלוג, רבי אומר שלשה לוגין" ופסק כתנא-קמא. ואם נדר חצי לוג – פטור, כמו ביין (הר המוריה). (76) ראה למעלה פ"ב הלכה ה. (77) ראה למעלה פ"ב הלכה ז, ופ"ג הלכה ה והלכה יד.

- טו. האומר: הרי עלי זין - לא יפחות משלשה לגין⁷⁸. הרי עלי שמן - לא יפחות מלג⁷⁹. פירש נדרו ושכח פמה לג נדר מן הזין או מן השמן - יביא ארבעים ומאה לג; שאין לך יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרבות יותר מיום טוב הראשון של חג⁸⁰ שחל להיות בשבת⁸¹, והיו הנסכים בו מאה וארבעים לג שמן וכמותם זין⁸², כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין⁸³.

(78) במשנה שם לדברי הכל, משום שהפחות בנסכים הם נסכי כבש, שהם שלשה לוגין. (79) כדברי תנא-קמא במשנה שם. וראה למעלה הלכה יד, שזהו הפחות שבשמן במנחת נדבה. (80) של חג הסוכות. (81) שם במשנה: "פירשתי ואיני יודע מה פירשתי - יביא כיום מרובה", ובגמרא שם: "תנא, כיום טוב הראשון של חג (הסוכות) שחל להיות בשבת", שמקריבים בו שלשים ושלש בהמות עולות, וחטאת אחת, ראה להלן. (82) שהרי מקריבים בו שלשה עשר פרים למוסף החג, לכל פר נותנים חצי ההין, היינו ששה לוגין שמן, וששה לוגים יין (למעלה פ"ה הלכה ד), הרי בסך-הכל שבעים ושמונה לוגים שמן, וכן יין. כמו כן מקריבים שני אילים, שלכל אחד מהם שלישית ההין, היינו ארבעה לוגים שמן, וכן יין, הרי שמונה. כמו כן מקריבים ארבעה עשר כבשים, שלכל אחד רביעית ההין, היינו שלשה לוגים שמן, וכן יין, הרי עוד ארבעים ושנים לוגים. עוד מקריבין שני כבשים תמידים, ביחד ששה לוגים.

פְּטוּרָא²⁴. שְׁנָאֵמָר: לִפְנֵי מִשְׁפַּח ה'; וְכָל שְׂאִינוֹ
רְאוּי לְבֹא אֶל מִשְׁפַּח ה' - אֵין חִיבִין עֲלֵיו²⁵.

(21) בחוץ. ודין העלאה בדבר שאינו ראוי למזבח, ראה להלן ה"ז, ופי"ט ה"ב. (22) כגון הרובע והנרבע והמוקצה והנעבר והמחיר והאתנן והכלאים והטרפה ויוצא דופן (שם קיב. במשנה). (23) שם קיא, ב. קיב, א. וראה להלן פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א, מה הן החטאות המתות. (24) [פטור, אבל אסור, ראה להלן ה"ג]. (25) משנה, שם קיב, א.

ז. שְׁחַט בַּחוּץ מִחֹסֶר זֶמֶן בְּגוֹפוֹ²⁶ אוּ בְּפִעִלִים²⁷,
הוֹאִיל וְאִינוֹ רְאוּי עֲתָה לְבֹא בְּפָנִים - פְּטוּר²⁸.

(26) ראה להלן ה"ח, איזהו מחוסר זמן בגופו. (27) כלומר, מחוסר זמן בבעלים. וראה להלן ה"ט איזהו מחוסר זמן בבעלים. (28) זבחים קיב, ב - וכתנא-קמא. וראה גם ביומא סג, א.

ח. אִי זֶהוּ מִחֹסֶר זֶמֶן בְּגוֹפוֹ? בְּהִמָּה בְּתוֹךְ שְׁבֻעַת
יְמֵי הַלֵּדָה²⁹; וְתוֹרִין שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּהּ³⁰; וְאוֹתוֹ וְאֵת
בְּנוֹ שֶׁנִּשְׁחַט אֶחָד מֵהֶם הַיּוֹם, שְׂאִין הַשְּׂנִי רְאוּי עַד
לְמַחֲרָא³¹.

(29) ראה למעלה פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ח, כי "מזכות" עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה, שנאמר והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה, וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן". ואינו חייב אלא מיום השמיני והלאה, אבל בליל שמיני אינו חייב לפי שבלילה זה דינו כמחוסר זמן (פ"ג מהל' מחוסרי כפרה ה"ד). (30) זבחים שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"ב, כי זמנן של התורים הוא משיזיהבו. וכל-שכן בני יונה לאחר זמנם, שפסולים (הל' איסורי מזבח, שם). שוודאי פטור עליהם (משנה, שם - לדברי הכל). (31) שם במשנה, כתנא-קמא. וראה בפ"ב מהל' שחיטה, ה"א-ב.

ט. וְאִי זֶהוּ³² מִחֹסֶר זֶמֶן בְּפִעִלִים? קָרְבֵּן שְׁעִדִין לֹא
הִגִּיעַ זְמַן בְּעָלָיו לְהִקְרִיבוֹ. בִּיצֵד? הַזֵּב וְהַזֵּבָה
וְהַיִּלּוֹת שֶׁשְּׁחָטוּ חֲטָאֲתָם³³ בַּחוּץ [בְּתוֹף] יְמֵי
סְפִירָה³⁴ - פְּטוּרִין. וְכֵן מִצְרַע שֶׁשְּׁחַט חֲטָאֲתוֹ
וְאִשְׁמוֹ³⁵ בַּחוּץ בְּתוֹף יְמֵי הַסְּפִירָה³⁶ - פְּטוּר. שְׁעִדִין
לֹא נִרְאוּ בְּעָלֵי הַקְּרָבֹת הָאֵלּוּ לְכַפְּרָה. אֲבָל אִם
שְׁחָטוּ עוֹלוֹתֵיהֶן בַּחוּץ בְּתוֹף יְמֵי הַסְּפִירָה - חִיבִין;
שֶׁהַעוֹלָה דוֹרוֹן הִיא³⁷, וְהַחֲטָאֵת וְהָאֵשֶׁם הִיא עֶקֶר
הַכַּפְּרָה. וְכֵן גִּזֵּר שֶׁשְּׁחָט חֲטָאֲתוֹ³⁸ בַּחוּץ בְּתוֹף יְמֵי
נִזְרִיתוֹ - פְּטוּר, הַקָּרִיב עוֹלָתוֹ אוֹ שְׁלָמָיו בַּחוּץ -
חִיב³⁹; שֶׁהַחֲטָאֵת הִיא הַמַּעֲבָכָתוֹ⁴⁰, וְהִיא עֶקֶר
הַנִּזְרִירוֹת.

(32) משנה, שם. (33) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ג, כי קרבנם של הזב והזבה והיולדת הוא עולה וחטאת. (34) כלומר, בתוך ימי הספירה של הזב והזבה, ובתוך ימי

ראה ב'ספר המצוות' (לא-תעשה פט), כתב רבינו: "האזהרה שהוזהרנו מלהקריב שום קרבן בחוץ, כלומר, חוץ לעזרה, וזה נקרא מעלה בחוץ, והוא אמרו יתעלה (שם) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, ולשון 'ספרי': אין לי אלא עולות, שאר קדשים מנין, תלמוד-לומר (שם, יד) ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך, ועדיין אני אומר עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא יהו אלא בעשה, תלמוד-לומר (שם) שם תעלה עולותיך, עולה בכלל היתה, ולמה יצאת, להקיש אליה, מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל שהוא בעשה, הרי הוא בלא-תעשה". (7) ראה כריתות ב, א. ואם התירו בו - חייב מלקות, ראה להלן ה"ג. (8) צ"ל: "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו וגו' ונכרת וגו' מעמיו". (9) משנה, שם. וראה פ"א מהל' שגגות ה"ד, כי "חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד, וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע וכו'".

ג. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט קֹדְשִׁים בַּחוּץ לְעִזְרָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
הָעֵלָם¹⁰: אִם הָיָה מִזִּיד - חִיב כְּרִיתָה¹¹, שְׁנָאֵמָר: אֲשֶׁר
יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עִז וְגוֹמֵר, דָּם יִחְשָׁב לְאִישׁ
הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת; וְאִם שְׁחַט בְּשׁוּגָג - מִבִּיא
חֲטָאֵת קְבוּעָה¹².

(10) שלא הקריבם. (11) ראה כריתות שם, שהמשנה מונה השוחט והמעלה לשני דברים, וע' גם בזבחים קו, א. וראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה צ, ולהלן פ"א מהל' שגגות ה"ד אות ג'יד. (12) כריתות שם במשנה, ופ"א מהל' שגגות שם.

ד. וְהִיכָן הַזְהִיר עַל הַשְּׁחִיטָה בַּחוּץ? ¹³ בְּהִקְשָׁא¹⁴.
נֵאֻמָּר: שֶׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ, וְנֵאֻמָּר¹⁵: וְשֶׁם תַּעֲשֶׂה כָל
אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה; מָה הָעֹלָה בַּחוּץ, שְׁעִנֵּשׁ עֲלֶיהָ,
וְהַזְהִיר עֲלֶיהָ בְּפִרוּשׁ, שְׁנָאֵמָר: הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה
עֹלֹתֶיךָ; אֵף עֲשִׂיהָ, שֶׁבְּכָלל הַשְּׁחִיטָה¹⁶, שְׁעִנֵּשׁ עֲלֶיהָ
בְּפִרוּשׁ, הִרִי הוּא מְזַהֵר עֲלֶיהָ. שְׁלֹא עֲנֵשׁ הַכְּתוּב
אֶלֶּא אִם פֶּן הַזְהִיר¹⁷.

(13) שהרי אין עונשין אלא-אם-כן מזהירין. (14) סמיכות שחיטה להעלאה. כרבי יונה בזבחים קז, א. וראה גם ב'ספר המצוות' שם. (15) באותו פסוק. (16) כלומר, גם השחיטה בכלל העשייה. (17) זבחים, שם.

ה. הַשּׁוֹחֵט קֹדְשִׁים וְהָעֵלָם בַּחוּץ - חִיב שְׁתִּים: אַחַת
עַל הַשְּׁחִיטָה וְאַחַת עַל הָעֹלָה¹⁸. שְׁחַט בְּפָנִים
וְהָעֹלָה בַּחוּץ - חִיב עַל הָעֹלָה¹⁹. וְכֵן אִם שְׁחַט
בַּחוּץ וְהָעֹלָה בְּפָנִים - חִיב עַל הַשְּׁחִיטָה²⁰.

(18) משנה, זבחים קו, א. כתנא-קמא. (19) שם במשנה לדברי הכל. (20) ראה בהערה הקודמת.

ו. אִינוֹ חִיב אֶלֶּא עַל שְׁחִיטַת קֹדְשִׁים²¹ הָרְאוּיִין
לְקָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ; אֲבָל הַשּׁוֹחֵט בַּחוּץ אֶחָד
מֵאַסוּרֵי מִזְבֵּחַ²² אוֹ מִחֲטָאוֹת הַמֵּתוֹת²³ - הִרִי זֶה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ש"ק ט' כסלו – ספר עבודה – הל' מעשה הקרבנות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוא-הדין והוא הטעם לחטאת העוף הבאה על הספק (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (45) זבחים קיד, א. (46) אפילו בתוך זמנו (זבחים, שם). וראה להלן. (47) כלומר, לשם עולה וכדומה. ודוקא אשם מצורע ולא חטאת מצורע, ראה להלן בסמוך. (48) ומה שאמרנו (למעלה ה"ט) כי השוחט אשם מצורע בחוץ בתוך ימי הספירה הוא פטור, אין זה אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שינה שמו – חייב אף בתוך ימי הספירה (זבחים, שם). (49) להלן בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א: "כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות ציבור, כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן החטאת והפסח שאם נעשו במחשבת שינוי השם – פסולין". (50) שהרי שחיטה והעלאה הוקשו זה לזה, ראה למעלה ה"ד ('קריית ספר'). וראה להלן פ"ט ה"ב, שלענין שנים שעשו אינם שווים.

- 7 יא. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים⁵¹ שֶׁשְׁחָטָם בַּחוּץ:
- 8 אִם עַד שְׁלֹא הִתְנַדָּה עֲלֵיהֶם⁵² - חַיִּב פֶּרֶת עַל
- 9 שְׁגִייתָן,⁵³ הוֹאִיל וְרֵאוּיָן לָבוֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם לְיָדָיו;
- 10 וְאִם אַחֲרֵי הִתְנַדָּה - פֶּטוּר עַל הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, שֶׁהָרִי
- 11 אֵינוֹ רָאוּי לָבוֹא לִפְנֵי הַשֵּׁם.

(51) שאחד מהם – חטאת הנעשית בפנים ונשרף, והשני – המשתלח לעזאזל (להלן פ"א מהל' עבודת יום הכיפורים ה"א). (52) עליהם לאו דוקא, שהרי לא היה מתודה אלא על המשתלח, כמפורש בתורה (ויקרא טז, כא), וראה להלן פ"ד מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ב. (53) במשנה זבחים קיב, א: "וכן שעיר המשתלח שהקריב בחוץ פטור, שנאמר (שם יז, ד) ואל פתח אוהל מועד לא הביאו, כל שאין ראוי לבא אל פתח אוהל מועד אין חייבין עליו". ובגמרא שם קיג, ב - אמרו במסקנא: "אלא אמר רב מני, לא קשיא: כאן קודם וידוי, כאן לאחר וידוי", וסובר רבינו, שכונת הגמרא היא כי המשנה לא פטרה אלא לאחר הוידוי, אבל לפני הוידוי – חייב, ועיי"ש ברש"י ו'תוספות' ('הר המוריה'). וראה בפירוש מסכת זבחים המיוחס לר"ח, שם.

- 12 יב. הַשּׁוֹחֵט שְׁלָמִים בַּחוּץ קֹדֶם שִׁפְתָּחוּ דְלָתוֹת
- 13 הַהֵיכָל - פֶּטוּר⁵⁴; שֶׁהָרִי הֵן מְחַסְרִים מַעֲשֶׂה וְאַחֲרֵי
- 14 כֵּךְ יִהְיוּ רֵאוּיָן לִקְרֹב לִפְנֵי הַשֵּׁם, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁵.
- 15 וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בַּחוּץ, אֶפְלוּ בְשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה,
- 16 בֵּין לְשִׁמּוֹ בֵּין שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ⁵⁶ - חַיִּב⁵⁷; שֶׁהַפֶּסַח בְּשָׂאֵר
- 17 יָמוֹת הַשָּׁנָה שְׁלָמִים הוּא⁵⁸.

(54) יומא סב, ב: "אמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים וכו' ששחטן בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל - פטור, מאי טעמא, מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי". (55) למעלה פ"ה ה"ה, כי "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל - פסולין, שנאמר פתח אוהל מועד, בזמן שפתוח". ונחלקו בזה גדולי הראשונים: יש אומרים כי זה לא נאמר אלא בשלמים בלבד, אבל קדשים אחרים שנשחטו לפני שנפתחו דלתות ההיכל – כשרים (רש"י זבחים סא, ד"ה וחד). ויש אומרים כי שלמים לאו דוקא, והוא-הדין לקדשים אחרים (ראה 'תוספות' שם ד"ה קודם). ובדעת רבינו אין הכרע.

מלאת של היולדת, ראה שם ה"ד, כי הזב והזבה סופרים שבעת ימי טהרה, וביום השמיני מקריבים קרבנותיהם, וראה שם ה"ה כי היולדת מביאה קרבנה ביום ארבעים ואחד לזכר וביום שמונים ואחד לנקבה. (35) ראה שם ה"ג, כי קרבנו של המצורע הוא עולה ואשם וחטאת. (36) ראה שם ה"ד, כי המצורע סופר שבעת ימי טהרה, ובשמיני מקריב קרבנותיו. (37) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהן בחוץ, חייבין", וכמו שכתב רבינו בפירוש המשנה (לפי נוסח א"י שהביא ה'תוספות יום-טוב' שם, פ"ד מ"ג): "ואין ראויין להקריבה עד שישלימו ימי הספירה, אבל העולה היא דורון, אפילו הוקרבה בתוך ימי הספירה". וכן פירש רש"י שם. (38) ראה למעלה פ"ח מהל' נזירות ה"א, כי הנזיר כשגומר נזירותו מביא עולה וחטאת ושלמים. (39) שם במשנה: "עולותיהן ושלמיהם בחוץ, חייבין", ובגמרא (שם קיד): שאלו: "והני בני שלמים נינהו (כלומר, הלא זב וזבה ויולדת ומצורע אינם מביאים שלמים), אמר רב ששת: תני נזיר (כלומר, הדין הזה של שלמים הוא על נזיר, שאם הקריב בתוך שבעת ימי התגלחת את השלמים חייב, ואילו הקריב חטאת אינו חייב)". (40) אין הכוונה שמעכבתו מלשתות יין, שהרי למעלה פ"ד ה"ז כתב שאין החטאת מעכבתו, אלא הכוונה שעיקר הכפרה היא בחטאת (לחם-משנה פ"ח מהל' נזירות ה"י).

- 1 י. אֲשֶׁם תְּלוּי⁴¹ וְחֹטְאֵת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק⁴²
- 2 שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ⁴³ - פֶּטוּר; שֶׁהָרִי לֹא נִקְבַּע הָאִסּוּר⁴⁴.
- 3 אֲשֶׁם מִצְרַע⁴⁵ שֶׁשְׁחָטוּ בַּחוּץ⁴⁶ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ⁴⁷ -
- 4 חַיִּב⁴⁸, הוֹאִיל וְשֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹ רָאוּי בְּפָנִים וְכֶשֶׁר, כִּמּוֹ
- 5 שֶׁתִּבְבְּאָר⁴⁹. וְכָל קֶרֶבֶן שֶׁהוּא פֶטוּר עַל שְׁחִיתוֹתוֹ
- 6 בַּחוּץ - כֵּךְ הוּא פֶטוּר עַל הַעֲלָאתוֹ⁵⁰.

(41) ראה להלן פ"ח מהל' שגגות ה"א-ב, כי אם היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל – הרי זה מביא אשם תלוי. (42) ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ז, כי האשה שלא הוחזקה עוברת, והפילה ולא ידעה מה הפילה, הרי זו ספק יולדת, ומביאה חטאת העוף, מספק. (43) כדעת חכמים בברייתא כריתות יח, א. שהשוחט אשם תלוי בחוץ – פטור. (44) כלומר, כל הקרבן בא רק על ספק איסור שמה חטא או לא, ולמד כן רבינו ממה שאמרו שם כי טעמו של רבי מאיר המחייב, משום דלא בעי קביעותא דאיסורא, ומתוך זה למד רבינו כי טעמם של חכמים הפוטרם הוא מפני שצריך קביעות האיסור, וכאן לא נקבע האיסור, וראה גם ברש"י שם. ואף כי רבינו סובר ש"מתוך שלבו נוקפו, הוא גומר ומקדיש" (ראה פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ט) – אין לו דין של "נקבע האיסור" מוודאי אלא מספק, שהרי אם נודע קודם שחיטה – אינו קרב, אלא רועה עד שיפול בו מום, ואם נודע לאחר שחיטה – הדם ישפך (הל' פסולי המוקדשין שם), ומהפסוק "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", אנו למדין רק לדבר הראוי בוודאי להקריבה ('מרכבת המשנה'. וראה 'לחם משנה' ו'מעשה רוקח') וחטאת העוף הבאה על הספק נלמדה מדין אשם תלוי, שכשם שבאשם תלוי פטור, משום שלא נקבע האיסור,

שונא גזל בעולה, ואין צורך לומר שאינו מתקבל, ואם נתיאשו הבעלים, הקרבן כשר". ומדקדוק לשון רבינו משמע, שאם שחט אחר היאוש, אף-על-פי שהקדש לפני היאוש – חייב ('הר המוריה', וראה ב'קריית ספר').

טו. הִיתָה הַבְּהֵמָה כֻּלָּה בַּחוּץ וְצִוְּיָהּ בִּפְנֵים וְשָׁחַט - חֵיב⁶⁷; שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז בַּמִּחְנֶה, אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמִּחְנֶה⁶⁸. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט בַּמִּקְדָּשׁ וְצִוְּיָהּ בִּפְנֵים וְשָׁחַט גִּיף הַבְּהֵמָה בַּחוּץ, אוֹ שְׁהִיָּה גִיפָהּ בִּפְנֵים וְצִוְּיָהּ בַּחוּץ - חֵיב, עַד שֶׁתִּהְיֶה הַבְּהֵמָה כֻּלָּה בַּמִּקְדָּשׁ; שְׁנֵאֲמַר: וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יֵבִיאֻנּוּ⁶⁹. אֲבָל הַשּׁוֹחֵט בִּגְגוֹ שֶׁל הֵיכָל, אֵף עַל פִּי שְׂאִינּוֹ רָאוּי לְזִבְיָתָה כָּלִיל⁷⁰ - הָרִי זֶה פֶּטוּר⁷¹.

(67) כרת או מלקות על שחוטי חוץ. (68) זבחים קז, ב. (69) צ"ל: "לא הביאו", והוא בויקרא שם, ד. "ומה שכתב רבינו, אחד השוחט במקדש וצווארה בפנים וכו', שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו, אינו נוח לי. דהא מהאי קרא לא ילפינן (זבחים שם) אלא למעוטי גגו של היכל, ונראה לי שצריך להגיה ולכתוב: אבל השוחט בגגו של היכל אע"פ שאינו ראוי לשחיטה כלל, הרי זה פטור, שנאמר ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו" (כסף-משנה). (70) כל המוקף, אינו בדפוס רומי. וראה למעלה פ"ה ה"ד: "אם שחטן בגגו של היכל פסולין, שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה". (71) זבחים שם, כרבא. והטעם משום שנאמר בשוחט בחוץ (ויקרא שם) "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו", ואילו השוחט על גג ההיכל, אם כי אין הזבחה ראויה שם, אין זה נקרא שוחט בחוץ, שהרי הביאו אל פתח אוהל מועד.

טז. שְׁנֵים שְׁאֲחָזוּ בְּסִפִּין וְשָׁחֲטוּ בַּחוּץ - פֶּטוּרִין⁷²; שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר יִשְׁחַט, אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט - אֶחָד וְלֹא שְׁנֵים⁷³. וְאֶחָד שֶׁשָּׁחַט בַּחוּץ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּפָן לְשָׁחַט קֳדָשִׁים אֵלּוּ לָהּ - הָרִי זֶה חֵיב⁷⁴. שְׁנֵאֲמַר: דָּם יִחֹשֵׁב⁷⁵ לְאִישׁ הַהוּא דָם שָׁפָךְ; אֵף עַל פִּי שְׁהִיָּה הָדָם בַּמִּחְשְׁבֹתוֹ בְּדָם הַנִּשְׁפָּךְ⁷⁶, לֹא קִקְרָן - הָרִי זֶה חֵיב⁷⁷.

(72) משנה, זבחים קח, א: "שנים שאחזו בסכין ושחטו - פטורים". וכן הוא בקידושין מג, א. וב'סיפרא' פ' אחרי (פ"ט ה"א). וראה להלן בפ"ט הי"ב ששנים שהעלו - חייבים. (73) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה (זבחים פ"ג מ"ג). אולם בגמרא שם למדו כן ממה שנאמר "ההוא" (= "ונכרת האיש ההוא" - ויקרא שם) אחד ולא שנים. וב'סיפרא' שם למדו ממה שנאמר (שם, ד) "דם שפך" וראה ב'כסף משנה' וב'תוספות יום-טוב' שם. (74) שם במשנה: "חומר בשחיטה, שהשוחט להדיוט (בחוץ) - חייב, והמעלה להדיוט - פטור". וראה להלן פ"ט ה"א. (75) בזבחים שם, אמרו - שלדעת חכמים, שדרשו המלים "איש איש" בהעלאת (ראה להלן פ"ט הי"ב), דרשו כמו כן גם בשחיטה לרבות שוחט להדיוט, ורק לדעת רבי יוסי שאינו

(56) מה שכתב "בין לשמו בין שלא לשמו" אינו אלא בשאר ימות השנה, אבל בזמנו, בערב הפסח אחר חצות, אינו חייב אם שחטו בחוץ, אלא אם שחטו לשמו, אבל אם שחטו אלא שלא לשמו - פטור, שהרי אם שחטו אז בפנים שלא לשמו - נפסל (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"א, וראה למעלה ה"י כי "אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב, הואיל ושלל לשמו ראוי בפנים וכשר", משא"כ חטאת. ואם-כן הפסח, שאינו ראוי שלא לשמו בפנים, פטור בחוץ. וראה 'קריית ספר' כאן). ואם שחטו קודם חצות בחוץ, פטור, בין אם שחטו לשמו, ובין אם שחטו שלא לשמו, שהרי אז אינו ראוי כלל להקרב בפנים, כמו שכתב רבינו בפ"א מהל' קרבן פסח ה"ד, וראה 'כסף משנה' כאן. (57) יומא סג, א. כרבין בשם רבי יוחנן. (58) ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ז.

יג. בְּהֵמַת חֲלִין שֶׁעֲבָרָה קֳדָשִׁי מִזִּבְחָהּ⁵⁹ - אֶסוּר לְשַׁחֲטָהּ⁶⁰ בַּחוּץ. וְאִם שָׁחֲטָהּ - אִינּוּ לִזְבָּחָהּ⁶¹, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ רָאוּיָה לְבֹא לְפָנֵי הַשֵּׁם⁶².

(59) כלומר, הקדיש עובר של בהמת חולין - למזבח. (60) כלומר, את בהמת החולין, משום העובר שבה, שהוא קודש. ואף-על-פי שאינו חייב מלקות, כדלהלן, סובר רבינו, שכל שאמרו בענין זה "פטור", היינו פטור אבל אסור, וראה למעלה ה"ו. (61) אם התרו בו, ראה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"א אות י"ח. (62) כלומר, כיון שעדיין לא נולדה, והרי גם אם נולדה אינה ראויה לקרבן עד היום השמיני, ראה למעלה ה"ח. ואם "שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו, הואיל ואינו ראוי עתה לבוא לפני פטור" (למעלה ה"ז). ומקור דברי רבינו בתמורה יב, א: "בעי מיניה אביי מרב יוסף, היא חולין וולדה שלמים, ושחטה בחוץ מהו, מי מיחייב עליה משום שחוטי חוץ או לא, א"ל מי קרינא ביה (ויקרא יז, ח) והביאום לה" (דלא מיחייב משום שחוטי חוץ אלא באותן דראוין לקרבן, והאי עובר לא חזי השתא לקרבן - רש"י).

יד. גִּנֵּב וְהִקְדִּישׁ⁶³ וְאַחֵר כָּף שָׁחַט בַּחוּץ - חֵיב⁶⁴. וּמֵאִמְתִּי הַעֲמִידוּהָ בְּרִשְׁתּוֹ כְּדִי לְחִיבוֹ עָלֶיהָ כֶּרֶת? מִשְׁעָה שֶׁהִקְדִּישָׁהּ⁶⁵. וְהוּא שֶׁשָּׁחֲטָה אַחֵר יָאוּשׁ; אֲבָל לְפָנֵי יָאוּשׁ - אִינָה קְדוּשָׁה⁶⁶.

(63) את הבהמה. (64) ברייתא גיטין נה, ב: "גנב והקדיש ואחר-כך טבח ומכר, משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. ותני עלה, בחוץ כי האי גוונא (כלומר, אם גנב והקדיש ושחט בחוץ) - ענוש כרת". (65) כלומר, עצם העמדת הגניבה ברשותו של הגנב, הוא משום לחייבו כרת על שחוטו חוץ, ואין הבדל לענין חיוב כרת אם העמידו את הבהמה ברשותו משעת גניבה או משעה שהקדישה, וכל ההבדל אינו אלא לענין גיזות וולדות (ראה גיטין שם), וכוונת רבינו באמרו "ומאמתי העמידוה" ברשותו, אינו לענין חיוב כרת, אלא לענין גיזות וולדות, ומה שאמר "כדי לחייבו עליה כרת", אינה אלא נתינת טעם למה הוצרכו חכמים להעמידה ברשותו (לחם-משנה). (66) ראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ז, כי "הגונב או הגוזל והקריב - הקרבן פסול, והקב"ה שונאו, שנאמר

מתוך מהדורת חזק

רבי שמעון אומר, כל שחייבין עליו בחוץ, חייבין על כיוצא בו בפנים והעלו בחוץ, ופסק רבינו כתנא-קמא. ואף-על-פי שלפי המסקנא שם פירשו דברי רבי שמעון במשנה שם, במלך בחוץ והעלה בחוץ – כיון שזעירי (ראה למעלה) ורבא פירשו כן בדברי תנא-קמא, נראה שהם סוברים כן להלכה (כסף-משנה).

- יח. וכן המולק את העוף בחוץ - פטור⁸⁷. ואם
העלהו - פטור⁸⁸. מלך בפנים והעלה בחוץ - חייב
על העלאה⁸⁹. שחט בפנים והעלהו בחוץ - פטור;
שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב⁹⁰. שחט
את העוף בחוץ והעלהו בחוץ - חייב שתימים⁹¹;
שהשחיטה בחוץ פשרה, והרי היא כמליקה
בפנים⁹².

(87) שם קיא, א - במשנה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יז, ג) "או אשר ישחט מחוץ למחנה", על השוחט הוא חייב (בחוץ), ואינו חייב על המולק" (זבחים קז. לדעת רבי עקיבא). (88) שם במשנה. ולפי דברי אבואה דשמואל בר רב יצחק, נחלקו בזה תנא-קמא ורבי שמעון, ופסק רבינו כתנא-קמא. שכיון שמליקה אינה אלא בעזרה, וחוץ הרי היא נבילה, הרי הוא כמעלה נבילה בחוץ – ופטור, ראה רש"י שם. (89) שם במשנה, שהרי הוא כמו שחט בהמה בפנים והעלה בחוץ, שחייב על ההעלאה. ראה למעלה ה"ה. (90) משום שנשחט ולא נמלק. ראה משנה, שם. "ואם תאמר: הלא כל העולין בחוץ, נפסלין ביציאתן, וכל השוחט בחוץ פסול הוא, וחייבין על העלאתו – התם רחמנא רבייה, אבל לענין שאר פסולין, מתקבל בפנים בעינן" (רש"י, שם). (91) כתנא-קמא במשנה, שם. (92) שנתרבה שחיטת העוף בחוץ בגמ' שם קז, א - ממה שנאמר (שם יז, ג) "או אשר ישחט" לרבות שחיטת העוף בחוץ, לפי רבי ישמעאל, ולפי רבי עקיבא נתרבה ממה שנאמר (שם, ב) "דם יחשב". והחובב על העלאה, למדו (שם קיט): ממה שנאמר (שם, ח) "ואליהם תאמר" לערב פרשיות, שכל שמחויב על שחיטתו בחוץ, חייב גם על העלאתו (רש"י שם).

דורש "איש איש", לפי שסובר "דיברה תורה בלשון בני אדם", הוצרכו ללמוד (שם קח:) מ"דס יחשב וגו'". אבל ידוע כי מדרכו של רבינו להביא הדרשה הפשוטה ביותר אף-על-פי שאינה לפי ההלכה (לחם-משנה). (76) בזבחים שם, לא למדו כן אלא מתחילת הפסוק "דס יחשב לאיש" – "אפילו השוחט לאיש", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. וראה ב"הר המוריה". (77) זבחים קיא, ב - כדברי זעירי שם: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב" וראה עוד שם פד, ב. ופה, א.

- יז. השוחט בחוץ בלילה - חייב, הואיל והשחיטה
בלילה כשרה בחוץ⁷⁸. וכן אם העלה⁷⁹ בלילה מזה
ששחט בחוץ בלילה - חייב על העלאה⁸⁰. אבל אם
שחט בפנים בלילה והעלה בחוץ - פטור⁸¹, לפי
שלא העלה אלא דבר פסול⁸²; שאין לך שחיטה
כשרה בלילה במקדש⁸³. וכן אם קבל⁸⁴ בכלי חל
בפנים⁸⁵ וזרק בחוץ - פטור⁸⁶.

(78) כלומר, שחיטת חולין כשרה בלילה "דבשחיטת חוץ לא-שנא לילה מיום, דהא ראוי לבא אל פתח אוהל מועד למחר" (רש"י, שם). (79) בחוץ. (80) כדברי זעירי הנ"ל: "שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ - חייב", וברש"י שם: "ובהעלאתו נמי חייב, דהא כתיב (שם יז, ח) ואליהם תאמר". כלומר, התורה חייבה אף על העלאה כזו, שהשחיטה היתה בלילה בחוץ, ראה שם בדף קז, א. וקיט, ב. וראה בהשגת הראב"ד. (81) שם כדעת תנא-קמא של רבי שמעון לפי דברי זעירי, והיינו אפילו העלה ביום בחוץ. ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם פד:) כי השוחט בהמה בפנים בלילה והעלה בחוץ - חייב, הרי השיב לו רבי חייא בר אבין, ונשאר בתיובתא (כסף-משנה). (82) שהרי אף אם העלה בפנים תרד, ראה להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין ה"ו. (83) שנאמר (שם יט, ו) "ביום זבחכם" (מגילה כ:), או משום שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוותו את בני ישראל" (למעלה פ"ד ה"א). (84) הדם. (85) ראה למעלה פ"ה ה"א, כי כל הזבחים – קיבול דמן בכלי שרת. (86) זבחים קיא, ב: "רבא אמר, קיבלה בכלי חול, איכא בנייהו. והכי קאמר: וכן המקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ - פטור, המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ - חייב.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ג'ט' כסלו ה'תשפ"ב

- שהזהר עוד פל-שכט לוי מלקחת חלק בבזה שבזוים
בשעת פבוש ארץ ישראל. והוא אמרו יתעלה: "לא יתנה
לפניהם הלזים פל-שכט לוי חלק ונתלה". ולשון ספרי
(פרשת שופטים שם): "חלק בבזה, ונתלה בארץ". אפשר
לך להקשות עלי ולומר: למה מניח שני ענינים אלו שתי
מצות, והם: האזהרה מלקחת חלק בארץ והאזהרה
מלקחת חלק בבזה, והלא הם בלאו אחד והרי זה לאו
שבכללות שהקדמת (כתבת בהקדמה – לעיל הכלל
התשיעי) שהוא נמנה לאו אחד? דע שפכר נתחלק לאו
זה ואמר: "ונתלה לא יתנה-לו" (שם, ב), והרי הם שני

יום ראשון ג' כסלו ה'תשפ"ב

- 15 מצות לא תעשה קסט. קע.
16 מצות עשה קפג.
17 מצות לא תעשה רכח. מצות עשה כ.
18 המצוה הקס"ט — האזהרה שהזהר פל-שכט לוי
19 מלקחת חלק בארץ ישראל (שנחלקה לשאר השבטים),
20 והוא אמרו יתעלה: "לא יתנה לפניהם הלזים פל-שכט
21 לוי חלק ונתלה" (דברים יח, א).
22 המצוה המשלימה מאה ושבעים — האזהרה

יִתְעַלֶּה: "וְנִתְּנוּ לָלוֹים וְגו'" עָרִים לְשִׁבְתָּ (במדבר לה, ב).
 וְגַם עָרִים אֵלֶּי, כְּלוֹמַר: עָרֵי הַלוֹוִים, הֵן עָרֵי מִקְלָט
 (שההורג נפש בשגגה מוגן שם מפני נקמתו של גואל הדם)
 וְקוֹלָטוֹת בְּתַנָּאִים הַמִּיחֲדִים לָהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמִּכּוֹת
 (ו.א).

הַמִּצְוָה הֶרְכ"ח — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַכּוֹר
 מִגֵּרֵשֵׁי הַלוֹוִים וְהוּא אָמְרוּ: "וַיִּשְׁדָּה מִגֵּרֵשׁ עָרִיהֶם לֹא
 יִמָּכֵר" (ויקרא כה, לד). וְאַתָּה יוֹדֵעַ לְשׁוֹן הַתּוֹרָה (במדבר
 לה, ב-ה) שְׁנוֹתָנִים לָלוֹים עָרִים וּמִגֵּרֵשׁ וַיִּשְׁדָּה מִגֵּרֵשׁ,
 כְּלוֹמַר: אֵלֶּיךָ אָמְרוּ מִגֵּרֵשׁ וְאֶלְפִינָם אָמְרוּ חוֹצֵה לָהֶם
 לְשָׂדוֹת וּכְרָמִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמִּסְכָּת סוּטָה (כו, ו), וּבִבְאָה
 הָאֲזִיזָה לָלוֹים מִלְּשִׁנוֹת אֶת־הַגְּבוּלוֹת הָאֵלֶּה לְכָל יַעֲשֹׂו
 אֶת־הַעִיר מִגֵּרֵשׁ וְלֹא הַמִּגֵּרֵשׁ עִיר, וְלֹא הַשְּׂדָה מִגֵּרֵשׁ וְלֹא
 הַמִּגֵּרֵשׁ שְׂדָה, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא יִמָּכֵר". כֹּא בַּקְּבִלָה
 שֶׁעָנִינוּ: לֹא יִשְׁנָה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר דִּינִי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף
 עֲרֻכִין (לג).

הַמִּצְוָה הַמְשָׁלִימָה עֲשָׂרִים — הַצּוּוִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ
 לְבָנוֹת [לְעִשּׂוֹת] בֵּית־הַבְּחִירָה לְעִבּוּדָה שְׂבוֹ תִּהְיֶה
 הַהִקְרָבָה וְהַבְּעֵרֶת הָאֵשׁ תִּמְדִּי (שְׁתוּקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ), וְאֵלֶּי
 תִּהְיֶה הַהִלִּיכָה וְכוּ תִּהְיֶה הַחֲגִיגָה וְהַעֲלִיָּה לְרִגְלָה
 וְהַהִתְקַבְּצוֹת בְּכָל־שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְהוּא אָמְרוּ
 יִתְעַלֶּה: "וַיַּעֲשֹׂו לִי מִקְדָּשׁ" (שמות כה, ח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי
 (דברים יב, י): "שֶׁלֶשׁ מִצְוֹת נִצְטָוִי יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת כְּנִיסָתָם
 לְאֶרֶץ: לְמַנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ וְלְבָנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה,
 וְלַהֲכָרִית וְרַעֲוֵי שֶׁל עַמְּלֶךְ". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁבִּנְיָן בֵּית
 הַבְּחִירָה מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה. וּכְבָר בִּאֲרָנוּ (לעיל ככל יב)
 שֶׁהַפְּלִלוֹת הַזֹּאת (שְׁשֵׁמָה "מִקְדָּשׁ") כּוֹלֶלֶת פְּרָטִים,
 וְשֶׁהַמִּנּוּחָה וְהַשְׁלָחַן וְהַמִּזְבֵּחַ וְזוּלָתָם כֻּלָּם מִחֻלְקֵי
 הַמִּקְדָּשׁ וְהַפֶּלֶל נִקְרָא "מִקְדָּשׁ", וּכְבָר נִתְיַחַד צּוּוִי לְכָל־
 חֵלֶק וְחֵלֶק. אָבֵל אָמְרוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה
 תַּעֲשֶׂה־לִּי" (שמות כ, כא), שֶׁאֲפָשֶׁר לַחֲשֹׁב עַל פְּסוּקָה זֹה,
 שֶׁהוּא מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה מִלְּבַד מִצְוֹת מִקְדָּשׁ — הֲרִי
 עָנִינוּ כְּמוֹ שֶׁאֲבָאֵר לָךְ: פֶּשֶׁטָה דִּקְרָא הֲרִי הוּא מִדְּבָר
 בְּשַׁעַת הַתֵּר הַבְּמוֹת, שֶׁהִיא מִתֵּר לָנוּ בְּזִמְנָה הַהוּא לְעִשּׂוֹת
 מִזְבֵּחַ אֲדָמָה בְּכָל־מָקוֹם וְלַהֲקָרִיב עָלֶי; וּכְבָר אָמְרוּ
 עָלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם שֶׁעָנִין הַדְּבָר הוּא, שֶׁהוּא צִוָּה לְבָנוֹת
 מִזְבֵּחַ מִחֻבָּר בִּאֶרֶץ, וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה מִשְׁלֹטֶל כְּמוֹ שֶׁהִיא
 בַּמִּדְבָּר, וְהוּא אָמְרוּ בַּמִּכְלָתָא דְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בַּפְּרוּשׁ
 פְּסוּקָה זֹה: "כִּשְׁתַּפְּנִס לְאֶרֶץ עֲשֵׂה לִי מִזְבֵּחַ הַמִּחֻבָּר
 בְּאֲדָמָה". בִּינּוֹן שֶׁהִדְבָּר כֵּךְ — הֲרִי הוּא צּוּוִי נוֹהֵג
 לְדוֹרוֹת וְהֲרִי הוּא מִחֻלְקֵי הַמִּקְדָּשׁ, רְצוּנִי לומר: שֶׁיִּבְנֶה
 מִזְבֵּחַ מִן־הָאֲבָנִים דּוּקָא. וּבַמִּכְלָתָא (יתרו פרשה יא) אָמְרוּ
 בַּפְּרוּשׁ אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה־לִּי"
 אָמְרוּ: "רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמְרוּ: כָּל־אִם' וְאִם' שְׁבַתוֹרָה
 רִשּׁוֹת, חוּץ מִשְׁלֶשָׁה — אֶחָד מֵהֶם: וְאִם־מִזְבֵּחַ אֲבָנִים

1 לְאוֹיִן בְּשָׁנֵי שְׁמוֹת, הָאֶחָד מֵהֶם: "לֹא־יִהְיֶה לְכַהֲנִים
 2 הַלוֹוִים חֵלֶק וְנִחְלָה" וְהוּא הָאֲזִיזָה מִלְּקַחַת חֵלֶק בְּבִצָּה
 3 הָאֶרֶץ (וּנְלִמְדָה מִהַמִּילָה "חֵלֶק" שֶׁבַפְּסוּקָה), וְהַשְּׁנִי: "וְנִחְלָה
 4 לֹא־יִהְיֶה־לוֹ", הָאֲזִיזָה מִלְּקַחַת חֵלֶק בִּאֶרֶץ. וּכְבָר נִכְפַּל
 5 הַלֹּא עַל שְׁנֵי עָנִינִים אֵלֶּי עֲצֻמָּם בַּכַּהֲנִים, וְהוּא אָמְרוּ
 6 יִתְעַלֶּה לְאַהֲרֹן: "בִּאֶרֶץ לֹא תִנְחַל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ
 7 בְּתוֹכָם" (במדבר יח, כ), וְכֹא הַפְּרוּשׁ (ספרי פרשת קרח
 8 שם): "בִּאֶרֶץ לֹא תִנְחַל" — בְּשַׁעַת חִלּוּק הָאֶרֶץ:
 9 "וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה־לָךְ בְּתוֹכָם" — בְּבִצָּה. וְאוֹלֵי תִּחְשׁוּב
 10 שֶׁשְׁנֵי הָלְאוֹיִן הָאֵלֶּה הַנּוֹכְרִים בַּכַּהֲנִים שְׁתֵּי מִצְוֹת וְלִפְקָךְ
 11 רָאִי לְמִנּוּחָם (בַּכַּהֲנִים בְּפָנֶי־עֲצֻמָּם, וּבִשְׂאֵר שִׁבְט לוי בְּפָנֶי־
 12 עֲצֻמָּם) — דַּע שֶׁבִּינּוֹן שֶׁהִלָּאוּ כֹּא בִּאֶפֶן כָּלִי: "כָּל־שִׁבְט
 13 לוי", הֲרִי נִכְנָסוּ הַכַּהֲנִים בְּכָלֶל וְאָמְנָם כְּפָלוּ בַּכַּהֲנִים
 14 לְחֻזִּיק (לִיתֵר תוֹקֶף) וְכֵן כָּל־הַדּוּמָה לָזֶה מִן־הַכָּלֶל וְהַפְּרָט
 15 אֵינּוּ נִכְפַּל אֵלָּא לְחֻזִּיק אוֹ לְהַשְׁלָמַת הַדִּין, בִּינּוֹן שֶׁלֹּא הִשָּׁג
 16 הַדִּין בְּשִׁלְמוֹת מִן־הִלָּאוּ הָאֶחָד. וְאֵלֶּי מִנִּינוּ אָמְרוּ
 17 לְאַהֲרֹן: "בִּאֶרֶץ לֹא תִנְחַל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם"
 18 נוֹסֵף עַל אָמְרוּ: "לֹא־יִהְיֶה לְכַהֲנִים הַלוֹוִים" וְגו', כִּי אִז
 19 נִצְטָרֵף לְמַנּוֹת לִפִּי הַהֶקֶשׁ הִנֵּה (הַשְׁוִיָּה זוֹ) בְּעֲצֻמּוֹ אֲסוּר
 20 הַגְּרוּשָׁה וְהַחֲלָלָה וְהַזְנוּחָה עַל כֵּהֵן גְּדוֹל שְׁלִשָּׁה לְאוֹיִן
 21 נוֹסֵף עַל שְׁלִשָּׁה הָלְאוֹיִן שֶׁבֹּאוּ בְּכָל־כֵּהֵן בְּכָלֶל, בִּין גְּדוֹל
 22 בִּין הַדְּיוּט. וְאִם יֹאמֵר הָאוֹמֵר: שֶׁכֵּךְ בִּאֶמַת צָרִיף לְמַנּוֹת,
 23 נֹאמֵר לוֹ: שֶׁבְּהִכָּרַת יִהְיֶה כֵּהֵן גְּדוֹל בַּגְּרוּשָׁה חֵיב שְׁתִּים:
 24 אַחַת מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֵּהֵן וְהַגְּרוּשָׁה אֲסוּרָה לוֹ, וְהַשְּׁנִיָּה:
 25 מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֵּהֵן גְּדוֹל וְהִיא אֲסוּרָה עָלָיו עוֹד כִּלָּאוּ אַחֵר
 26 — וּכְבָר נִתְבָּאֵר בַּגְּמָרָא קְדוּשִׁין (עו). שֶׁאֵינּוּ חֵיב אֵלָּא
 27 אַחַת. נִמְצָא שֶׁהִלָּאוּ הַכָּלִי בְּלִבְד הוּא שְׁנִמְנָה וְכָל־לֹא
 28 אַחֵר שֶׁיִּבְאוּ בְּאוֹתוֹ עָנִין בַּפְּרָטוֹת אֵינּוּ אֵלָּא לְלַמֵּד אֵיזֶה
 29 דִּין, אוֹ לְהַשְׁלָמַת הַעֲנִין, כְּדִרְךְ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה קס"א
 30 קס"ה מִמִּצְוֹת אֵלֶּי. וּמִן־הַפְּסוּקָה הִנֵּה בְּעֲצֻמּוֹ (דּוּגְמָה נוֹסֶפֶת
 31 מִסּוּג זוֹ) הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִיר אֶת־הַכַּהֲנִים שְׁלֹא־יִקְרָחוּ
 32 קִרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפָאֵת וְקָנָם לֹא יִגְלָחוּ וּבִכְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ
 33 שְׂרָטָה (ויקרא כא, ה), וְשִׁלְשָׁה לְאוֹיִן אֵלֶּי בְּעֲצֻמָּם כְּבָר
 34 קִדְּמוּ לְכָל־יִשְׂרָאֵל בְּכָלֶל וְאָמְרוּ: "לֹא תִקְפוּ פָּאֵת רֹאשְׁכֶם
 35 וְלֹא תִשְׁחִיתוּ" (שם יט, כו), "וְלֹא־תִשְׁמִימוּ קִרְחָה בִּין עֵינֵיכֶם
 36 לְמַת" (דברים יד, א) "וְיִשְׁרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרְכֶם"
 37 (ויקרא יט, כח), וְנִכְפָּלוּ בַּכַּהֲנִים לְהַשְׁלָמַת הַדִּין בְּלִבְד, כְּמוֹ
 38 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף מִכּוֹת (כ). כִּשְׁנִתְבָּאֵר דִּינִי שֶׁלֶשׁ הַמִּצְוֹת
 39 הָאֵלֶּה; וְאֵלֶּי הִיוּ לְאוֹיִן מִיחֲדִים בַּכַּהֲנִים וְלֹא הִיוּ
 40 לְהַשְׁלָמַת דִּין אֵלָּא הִיוּ מִצְוֹת נִפְרָדוֹת, כִּי אִז הִנֵּה הַכֵּהֵן
 41 חֵיב עַל כָּל־מַעֲשֶׂה מֵהֶם שְׁתֵּי מִלְּקוּיֹת: מִשּׁוּם שֶׁהוּא
 42 יִשְׂרָאֵלִי וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא כֵּהֵן — וְאִין הַדְּבָר כֵּן, אֵלָּא
 43 מִלְּקוּיֹת אַחַת בְּלִבְד כִּשְׂאֵר יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמִּקְוָמוֹ.
 44 וְהֵבֵן כָּלֶל זֶה וְדַעְהוּ.

45 **הַמִּצְוָה הַקַּפ"ג** — הַצּוּוִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְתֵן עָרִים לָלוֹים
 46 לְדוֹר בֵּהֵן, בִּינּוֹן שֶׁאֵינּוּ לָהֶם חֵלֶק בִּאֶרֶץ, וְהוּא אָמְרוּ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שני-רביעי ד'ו' כסלו קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

41 "אין לי אלא בזמן שביית המקדש קים, בזמן שאין בית
42 המקדש מניין? תלמוד לומר: את-שבתתי תשמרו
43 ומקדשי תיראו — מה-שמירת שבת לעולם, אף מורא
44 מקדש לעולם". ושם אמרו עוד: "לא מן-המקדש אתה
45 ירא, אלא ממי שפקד על המקדש".

יום רביעי ו' כסלו ה'תשפ"ב

46 מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

47 מצות עשה לה.

48 מצות לא תעשה פג. פד.

49 המצוה הכ"ב — הצווי שנוצטוינו לשמר את-
50 המקדש ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך כל-הלילה
51 כדי לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו ותעלה לאהרן:
52 "ואתה ובניך אתם לפני אהל העדת" (במדבר יח, ב),
53 כלומר: אתם תהיו לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה
54 בלשון אחר, והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל
55 מועד" (שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה
56 ובניך אתם לפני אהל העדת — הכהנים מבפנים והלוים
57 מבחוץ", כלומר: לשמירה ולהליכה סביבו. ובמכלתא
58 אמרו בלשון הזה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד —
59 אין לי אלא בעשה, מניין בלא-תעשה? תלמוד לומר:
60 ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה) הנה נתברר לך
61 ששמירתו — מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה למקדש
62 שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין (היכל המלך)
63 שיש עליה שומרים לפלטורין שאין עליה שומרים".
64 וידוע שפלטורין — שם ההיכל רצונו לומר: שמגדלת
65 ההיכל ורוממותו, שיהיו שומרים קבועים עליו. וכבר
66 נתבאר כי-דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד
67 ובמסכת מדות.

68 המצוה הס"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשביית
69 שמירת-המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא אמרו:
70 "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם) וכבר בארנו במצוה
71 כ"ב ממצות עשה, ששמירת המקדש והסבוב בו מצות לא-
72 עשה; וכך נבאר כאן, שבטול דבר זה — מצות לא-
73 תעשה, ולשון המכלתא: "ושמרו את-משמרת אהל
74 מועד" (שם, ד), אין לי אלא בעשה, ומניין בלא-תעשה?
75 — תלמוד לומר: "ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה),
76 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש תמיד ומדות.

77 המצוה הל"ה — הצווי שנוצטוינו שיהא לנו שמן
78 עשוי כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כה) מוכן למשח
79 בו כל-כהן גדול שיתמנה, כמו שאמר: "והכהן הגדול
80 מאחיו אשר-יוצק על-ראשו שמן המשחה" (ויקרא כא, י),
81 וכן מושחים בו מקצת המלכים (כלומר, רק מלכי בית דוד),
82 כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן

1 תעשה-לי". אמרו: "ואם מצוה אכנים" — חובה. אתה
2 אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: "אכנים
3 שלמות תבנה את-מצוה ה' אלהיך" (דברים כז, ו), וכבר
4 נתבאר דיני מצוה זו בכללם, כלומר בנין המקדש
5 ותארו וחלוקו (חלוקות החצר, הקדש וקדש הקדשים וכו').
6 ובנין המזבח ומשפטיו, במסכתא שחברה לשם כך, היא
7 מסכת מדות. וכן נתבאר תאר המנורה והשלחן ומזבח
8 הזהב ומקום הנחתם בהיכל בגמרא מנחות (כה, צו
9 ואילך) ויומא (לג).

יום שני ד' כסלו ה'תשפ"ב

10 מצות לא תעשה עט. פ.

11 המצוה הע"ט — האזהרה שהזהרנו מלכנות מצוה
12 מאכנים שנגע בהן ברזל, והוא אמרו ותעלה: "לא-תבנה
13 אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה" (שמות כ, כב),
14 ואם בנה מהן מצוה — הרי הוא פסול ואין מקריבים
15 עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' ממדות (משנה
16 ד).

17 המצוה המשלימה שמנים — האזהרה שהזהרנו
18 מלעלות למזבח במעלות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות
19 בשעת עליה, אלא ילך עקב בצד גדל, והוא אמרו
20 ותעלה: "לא-תעלה במעלות על-מזבחי וגו'" (שם, כג).
21 ולשון המכלתא (סוף פרשת יתרו): "מה-תלמוד לומר:
22 'אשר לא-תגלה ערותך עליו'? שפשעולה למזבח לא
23 יהא פוסע פסיעה גסה, אלא מהלך עקב בצד גדל". וכבר
24 נתבאר צורת הכבש ואיך בנינו בפרק ג' ממדות (משנה
25 א). וכל-הפוסע פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה
26 ערותו עליו — לוחה.

יום שלישי ה' כסלו ה'תשפ"ב

27 מצות עשה כא.

28 המצוה הכ"א — הצווי שנוצטוינו ליראה מן המקדש
29 הנה מאד מאד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה
30 והפחד — וזו היא מוראת מקדש, והוא אמרו ותעלה:
31 "ומקדשי תיראו" (ויקרא יט, ל). והגדרת יראה זו כמו
32 שהזכירו בספרא (קדושים): "איזה הוא מורא? לא יבנס
33 להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפגדתו (בגד שלובש אדם
34 על גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללושו בלי מלבוש
35 עליו) ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא (מעבר,
36 לקצר הדרך), ויריקה מקל-וחמר" (— ודאי שאסור). וכבר
37 נתבאר בכמה מקומות בתלמוד, שאסור בהחלט לשבת
38 בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; וכל-זה לפי שאמר
39 ותעלה: "ומקדשי תיראו" וזו חובה לעולם, אפלו בזמן
40 הנה שהוא חרב בעונותינו שרבו. ולשון ספרא (שם):

בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אָבֵל לְדוֹרוֹת הָרִי 42
הַמִּצְוָה חוֹבָה עַל הַכֹּהֲנִים, וְהֵם הַנוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ 43
שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (ג, ו) וּבְסִפְרֵי שְׁמוּאֵל (שְׁמוּאֵל-ב טו, 44
כט). וְכַאֲשֶׁר צִוָּה דָּוִד לְהַעֲבִיר אֶת-הָאָרוֹן בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה 45
אָמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א טו, טו): "וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי- 46
הַלְוִיִּם (וְהַכּוֹהֵנִים לְכַהֲנִים) אֶת אָרוֹן הָאֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר צִוָּה 47
מֹשֶׁה כְּדִבְרֵי ה' בְּכִתְפָם בַּמִּטּוֹת עָלֵיהֶם" (הרי שגם לדורות 48
צריך לשאת בצורה זו). וְכֵן כְּאֲשֶׁר הִזְכִּיר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים 49
(שם כד, יט) תִּלְקַח הַכֹּהֲנִים לְעִשְׂרִים וָאַרְבַּע מִשְׁמֹרוֹת 50
וְאָמַר אַחֲרֵיהֶם: "אֵלֶּה פְקֻדֹתָם לְעִבְדָתָם לְבֹא לְבֵית-ה' 51
כְּמִשְׁפָּטָם בֵּינָה אֲהָרֹן אֲבִיהֶם כְּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' אֱלֹהֵי 52
יִשְׂרָאֵל", פָּרְשׁוּ חֻכָּמִים, שֶׁהוּא רוֹמֵז עַל שְׁעִבּוֹדַת הַכֹּהֲנִים 53
הֵיא נְשִׂיאת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף, וְזֶהוּ שִׁצְוָה ה' אֱלֹהֵי 54
יִשְׂרָאֵל. וְלִשְׁוֹן סִפְרֵי (במדבר ז, ט): "כְּמִשְׁפָּטָם וְגו'" כְּאֲשֶׁר 55
צִוָּהוּ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל — הֵיכָן צִוָּהוּ? וְלִכְנֵי קֶהֱת לֹא 56
נָתַן וְגו' בַּכֶּתֶף יֵשְׂאוּ. הֵנָּה נִתְבָּאֵר שֶׁזֶה מְכַלל הַמִּצְוֹת. 57

הַמִּצְוָה הַפ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹצִיא בְּדִי 58
הָאָרוֹן (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מִתּוֹךְ הַטֹּבֶעַת, וְהוּא 59
אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "בְּטֹבֶעַת הָאָרוֹן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ 60
מִמֶּנּוּ" (שמות כה, טו) וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה — לֹוּקָה. 61
וּבְסוֹף מִכּוֹת (כב.) אָמְרוּ, כְּאֲשֶׁר הִזְכִּירוּ מִחֻבֵּי מִלְּקוֹת: 62
"וְהָא אֵיכָא הַמְסִיר בְּדִי הָאָרוֹן?" כְּלוּמַר: שֶׁגַּם הוּא 63
לֹוּקָה. וְאַחֲרֵיהֶם מִתְּקָא, מ"לֹא יִסְרוּ". הֵנָּה נִתְבָּאֵר לָךְ 64
שֶׁהִיא מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה וְלֹוּקִין עָלֶיהָ. 65

יום שישי ח' כסלו ה'תשפ"ב

מצות עשה כג.

הַמִּצְוָה הַכ"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָו הַלְוִיִּם בְּלִבְד, לַעֲבֹד 66
בַּמִּקְדָּשׁ בְּעִבּוֹדוֹת יְדוּעוֹת, כְּגוֹן: נְעִילַת שְׁעָרִים (וּפְתִיחַתוֹן), 67
וְאַמִּירַת הַשִּׁיר בַּעֲת הַקָּרְבָּן (קִרְבָּנוֹת מִסִּימִים), וְהוּא 68
אָמְרוּ: "וְעִבְדֵי הַלְוִי הוּא אֶת-עֲבֹדַת אֱהֵל מוֹעֵד" (במדבר יח, 69
כג). וְלִשְׁוֹן סִפְרֵי (שם): "שׁוּמַע אֲנִי אִם רָצָה — יַעֲבֹד; 70
וְאִם לֹא רָצָה — לֹא יַעֲבֹד, תִּלְמֹד לִזְמֹר: וְעִבְדֵי הַלְוִי הוּא 71
— עַל-פִּרְחוֹ", כְּלוּמַר: שֶׁזֶה חוֹבָה עָלָיו וּמִצְוָה מִשְׁלַל 72
עָלָיו בְּהִקְרָח. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר מִה-הִיא עֲבֹדַת הַלְוִיִּם הַזֹּאת 73
בְּכִמְהָ מִקּוֹמוֹת בְּתִמְד (פִּרְקָה מִשְׁנֵהוּ. פִּרְקוֹ מִשְׁנֵהוּ ז) וּמִדּוֹת 74
(פִּרְקָה מִשְׁנֵהוּ א). וְנִתְבָּאֵר גַּם-בֶּן בְּפִרְק ב' מִעֲרִכִים (יא.) 75
שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁיר אֵלֶּה הַלְוִיִּם וְכִבֵּר נִכְפַּל הַצּוּי בַּמִּצְוָה 76
זוֹ בְּלִשְׁוֹן אַחֵר: "וְשִׁירָת בָּשֶׂם ה' אֱלֹהֵינוּ כְּכָל-אֲחֵי הַלְוִיִּם" 77
(דְּבָרִים יח, ז), וְאָמְרוּ בְּפִרְק ב' מִעֲרִכִים (שם): "אֲיֵהוּ שְׁרֹת 78
בָּשֶׂם ה'?" הֵנָּה אוֹמֵר: זוֹ שִׁירָה". 79

הַמִּצְוָה הַע"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַלְוִיִּם 82
מִלְּהַתְעַסֵּק בְּשׁוֹם עֲבֹדָה מִן-הַעֲבֹדוֹת הַמִּיֻּחָדוֹת לְכַהֲנִים, 83

וְכָל-כְּלִי; אָבֵל אֵין מוֹשְׁחִים בּוֹ אֶת-הַכֵּלִים לְדוֹרוֹת, לִפִּי 1
שֶׁבְּפִרוֹשׁ אָמְרוּ בְּסִפְרֵי (במדבר ז, א), שֶׁבְּמִשְׁחָתָם שָׁל אֵלוֹ 2
— כְּלוּמַר כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן — הַקָּדָשׁ כְּלֵי-הַכֵּלִים לְעִתִּיד 3
לְבֹא, אָמַר יִתְעַלֶּה: "שִׁמֹן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי 4
לְדֹרֹתֵיכֶם" (שמות ל, לא). וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ 5
בְּרִישׁ כְּרִתוֹת (ה). 6

הַמִּצְוָה הַפ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּעֲשׂוֹת שִׁמֹן 7
בְּשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבְכִמְתִּכְנֶתוֹ לֹא 8
תַעֲשׂוּ כְּמֵהוּ" (שם, לב) וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה, אִם הוּא מִזִּיד 9
— חֵיב כְּרִת, כְּמוֹ שֶׁבָּא בְּכַתוּב: "אִישׁ אֲשֶׁר-יִקַּח כְּמֵהוּ 10
וְכו'" (שם, לג). וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה. 11
וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפִרְק א' מִכְּרִתוֹת (ה). 12

הַמִּצְוָה הַפ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַשֵּׁחַ בְּשִׁמֹן 13
הַמִּשְׁחָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה זֹולַת כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּמַלְכִים בְּלִבְד, 14
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל-בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסָּף" (שם, לב). 15
וְכִבֵּר, שֶׁהִנְמַשַּׁח בּוֹ בְּמִזִּיד — חֵיב כְּרִת, אָמַר: "וְאֲשֶׁר 16
יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶרַח וְנִכְרַת" (שם); וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב 17
חֲטָאת קְבוּעָה. וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ 18
כְּרִתוֹת (ה). 19

יום חמישי ז' כסלו ה'תשפ"ב

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

הַמִּצְוָה הַפ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּעֲשׂוֹת מִגְמֹר 22
(בשמים של עשן) בְּמִתְכַנֵּת (כדוגמת) הַקִּטְרֶת, כְּלוּמַר: 23
שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָן סִמְנֵי תַעֲרִבָתוֹ וּבִיחַס אוֹתָן הַמִּדּוֹת וְיִתְפַּנּוּ 24
לְהַתְגַּבֵּר (לְהַתְבַּשֵּׁם) בּוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבְכִמְתִּכְנֶתָהּ 25
לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שמות ל, לו) וְכִבֵּר לָנֹה, שֶׁהַעֲוֹבֵר וְעוֹשֶׂה 26
כְּמוֹהָ וְכִנְיָתוֹ לְהָרִיחַ תִּמְתָּה — חֵיב כְּרִת, אָמַר: "אִישׁ 27
אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מִעַמִּי" (שם, לח) אִם 28
הוּא מִזִּיד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. 29
וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ כְּרִתוֹת (ה). 30

הַמִּצְוָה הַפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַקְרִיב שׁוֹם 31
קָרְבָּן בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב שֶׁבְּהִיכָל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא- 32
תַעֲלִי עָלָיו קִטְרוֹת זָרָה וְעֵלֶה וּמִנְחָה וְנִסָּף לֹא תִסְכּוּ עָלָיו" 33
(שם ט) וְכָל-הַמִּקְרִיב בּוֹ אוֹ הַזֹּרֵק עָלָיו זֹולַת מִה שֶׁמִּיֻּחָד 34
לוֹ — לֹוּקָה. 35

הַמִּצְוָה הַל"ד — שֶׁנִּצְטָוִינוּ שִׁישְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת- 36
הָאָרוֹן עַל כַּתְפֵיהֶם כְּשֶׁנִּרְצָה לְהַעֲבִירוֹ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, 37
וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עָלֶיךָ בְּכַתֵּף 38
יֵשְׂאוּ" (במדבר ז, ט). וְאֶף-עַל-פִּי שִׁצְוִי זֶה נִגָּמַר אֲזוֹ 39
לְלוֹיִם, לֹא הָיָה זֶה אֵלֶּה מִמְּמַת מַעוֹט מִסְפָּר הַכֹּהֲנִים 40
בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן, כִּי אֲהָרֹן הוּא הַמִּתְחַלֵּל (הַכּוֹהֵנִים הַחֹלָה בּוֹ 41

1 וְהִתְקַנְיָם — מִלְּהִתְעַסֵּק בְּשׁוּם עֲבוּדָה מִן־הָעֲבוּדוֹת
2 הַמִּיְחָדוֹת לַלְוִיִּם, לְפִי שְׁשֵׁמִי הַמְשַׁפְּחוֹת הָאֵלֶּה, כְּלוּמֹר:
3 הַתְּקַנְיָם וְהַלְוִיִּם, לְכָל־מִשְׁפַּחַה מִהֵן עֲבוּדָה מִיְחָדָת
4 בַּמִּקְדָּשׁ. לְפִיכָף בָּאָה הָאֲזִיזָה מֵאִתּוֹ יִתְעַלֶּה לְשִׁמְיָתָן
5 יַחַד, שְׁלֹא תַעֲבֹד אַחַת בַּעֲבוּדַת הָאֲחֵרֶת — אֵלָּא
6 כָּל־קְבוּצָה בְּמָה שֶׁנִּצְטָוְתָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "אִישׁ אִישׁ
7 עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹ" (במדבר ד, יט) וּלְשׁוֹן הֵלָא שָׂבָא
8 בְּהֵן הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה עַל הַלְוִיִּם: "אֵף אֶל־כָּלִי הַקֹּדֶשׁ
9 וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא־יָמְתוּ" (שם יח, ג) אַחֲרֵי־כֵן
10 חֲזַר לְדַבֵּר אֶל הַתְּקַנְיָם וְאָמַר: "וְלֹא יָמְתוּ גַם־הֵם
11 גַם־אֲתָם" (שם), כְּלוּמֹר: שְׁגַם־אֲתָם, כּוֹלָל אֲתָכֶם הֵלָא
12 הִנֵּה. שְׁכֵמוֹ שֶׁהִזְהִירָתִים מִלְּהִתְעַסֵּק בַּעֲבוּדַתְכֶם. וְהִיא:
13 כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַמִּזְבֵּחַ, כֵּן אֲתָם מְזֻהָרִים מִלְּהִתְעַסֵּק
14 בַּעֲבוּדַתְכֶם. וּלְשׁוֹן סִפְרִי (פרשת קרח שם): "אֶל־כָּלִי הַקֹּדֶשׁ
15 וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ" — אֲזִיזָה: "וְלֹא יָמְתוּ" —
16 עֲנֹשׁ. אֵין לִי אֵלָּא לְוִיִּם שֶׁעֲנֻשֵׁינָם וּמְזֻהָרִין עַל עֲבוּדַת
17 הַתְּקַנְיָם; כִּהְנִים עַל עֲבוּדַת הַלְוִיִּם מִנֵּין? — תַּלְמוּד
18 לומר: גַּם־הֵם מַעֲבֹדָה לְחֻקְתָּהּ (המופקד על עבודה
19 מסויימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני
20 אותו שבט) מִנֵּין? — תַּלְמוּד לומר: גַּם־אֲתָם. וְכֵן בִּקְשׁ
21 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה לְסִיעַ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן־גַּדְגָּדָה, אָמַר
22 לוֹ: חֲזַר לְאַחֲרֵיךָ! שֶׁכֵּן אֲתָה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשֶׁךָ, שְׁאֵנִי
23 מִן־הַשּׁוֹעֲרִים וְאֲתָה מִן־הַמְשׁוֹרְרִים. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ
24 שֶׁכָּל־לְוִי הַמִּתְעַסֵּק בַּעֲבוּדָה שְׁאֵינָה עֲבוּדַת הַמִּיְחָדָת לוֹ
25 — חֵיב מִיתָה בְּיַדִּי שְׁמַיִם. וְכֵן הַתְּקַנְיָם לֹא יִגְשׁוּ לַעֲבוּדַת
26 הַלְוִיִּם, אֵלָּא אִם עָבְרוּ אֵינָם בְּמִיתָה כִּי אִם בְּמַלְקוּת.
27 וּבְמַכְלָתָא: "אֵף אֶל־כָּלִי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ"
28 כֹּחַל אִם נִגְעוּ יִהְיֶה חֵיבִין? תַּלְמוּד לומר: "אֵף" —
29 מִשּׁוּם עֲבוּדָה הֵם חֵיבִין. אֵין לִי אֵלָּא הַלְוִיִּם עַל יְדֵי
30 הַתְּקַנְיָם, הַתְּקַנְיָם עַל־יְדֵי הַלְוִיִּם מִנֵּין? תַּלְמוּד לומר:
31 "גַּם־הֵם גַּם־אֲתָם", וְשֵׁם נֶאֱמַר: "הַלְוִיִּם עַל שֵׁל כִּהְנִים
32 בְּמִיתָה, וְאֵין הַתְּקַנְיָם עַל שֵׁל לְוִיִּם אֵלָּא בְּלֹא־תַעֲשֶׂה".

33 הַמִּצְוָה הַל"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוְנוּ לְגַדֵּל זֶרַע אֶהָרֶן
34 וּלְכַבֵּדָם וְלִרְוּמָם, וְלִיְחַסֵּס לָהֶם מַעֲלַת [קֹדֶשׁ] כְּבוֹד
35 קֹדֶמֶת וְרֵאשׁוֹנָה (לַתַּת לָהֶם דִּין־קְדִימָה) וְאֶפְלוּ יִסְרְבוּ לָכֵן
36 — לֹא נִשְׁמַע לָהֶם. כָּל־זֶה לְשֵׁם כְּבוֹד לַה' יִתְעַלֶּה, בִּינֵן
37 שֶׁלִּקְדָּשָׁם לַעֲבוּדָתוֹ וְהַקְרַבַּת קִרְבָּנוֹתָיו, וְהוּא אָמַר:
38 "וְקִדְשָׁתוּ כִּי אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָךְ"
39 (ויקרא כא, ח). וְכָא הַפְּרוּשׁ (גיטין נט): "וְקִדְשָׁתוּ" לְכָל־
40 דָּבָר שֶׁבִּקְדָּשָׁה: לְפָתַח רֵאשׁוֹן (בַּתוּרָה), וּלְבֶרֶךְ רֵאשׁוֹן,
41 וְלִטּוֹל מִנֶּה יָפָה רֵאשׁוֹן". וְגַם לְשׁוֹן סִפְרָא (אמור שם):
42 "וְקִדְשָׁתוּ" — "עַל כִּרְחוֹ"; כְּלוּמֹר, שֶׁמִּצְוָה זוֹ נִצְטָוְנוּ
43 בָּהּ אֲנַחְנוּ וְאֵינָה תְלוּיָה בְּרִצְוֹן הַכֹּהֵן, וְכֵן אָמַר: "קֹדְשִׁים
44 יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם" (שם, ו) — "עַל כִּרְחֵם"; "וְהָיָה קֹדֶשׁ"
45 — לְרִבּוּת בְּעָלֵי מוֹמִין"; שְׁלֹא נֹאמַר, בִּינֵן שֶׁזֶה אֵינוֹ
46 רָאוי לְהַקְרִיב לָחֶם אֱלֹהֵי, מִדּוּעַ נַעֲדִיפְנוּ וְנַחֲלַק לוֹ כְּבוֹד

יום ש"ק ט' כסלו ה'תשפ"ב

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

76 הַמִּצְוָה הַל"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוְנוּ הַתְּקַנְיָם לְלַבֵּשׁ
77 בְּגָדִים מִיְחָדִים לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ, וְאַחֲרֵי־כֵן יַעֲבֹדוּ
78 בַּמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה: "וְעִשִּׂיתָ בְּגִיד־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן
79 אֲחִיד לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ" (שמות כח, ב); "וְאֶת־כְּנִיֹת תַּקְרִיב
80 וְהַלְבַּשְׁתָּם בְּתַנְתָּ" (שם כט, ח), וְאֵלֵּי הֵם בְּגִידֵי כְהֵנָה:
81 שְׁמֹנֶה בְּגָדִים (כַּתָּנֹת, מַכְנָסִים, מַצְנַפֹּת, אַבְנֵט, חֹשֶׁן, אַפֹּד, מַעֲלִיל וְצִיץ) לְכַהֵן גָּדוֹל וְאַרְבָּעָה לְכַהֵן קָדִישׁ (כַּתָּנֹת,
82 מַכְנָסִים, מַגְבַּעַת, אַבְנֵט). וְכָל־פַּעַם שֶׁעֹבֵד כֹּהֵן בְּפָחוֹת
83 מִן־הַבְּגָדִים הַמִּיְחָדִים לְאוֹתָהּ הָעֲבוּדָה אוֹ בְּיוֹתֵר —
84 עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה; וְנוֹסֵף לָכֵן חֵיב עַל כֵּן מִיתָה בְּיַדִּי שְׁמַיִם,
85 רְצוֹנִי לומר מַחֲסֵר בְּגָדִים שֶׁעָבַד. וְכֵן מִנּוּ אוֹתוֹ בְּגִמְרָא
86 סְנֵהֲדִרִין (פג). מִכָּלֵל מִחֵיבֵי מִיתָה בְּיַדִּי שְׁמַיִם. וְעַל זֶה לֹא
87 כָּא פְסוּק, אֵלָּא נֶאֱמַר בְּתוֹכָהּ: "וְחִנְיָתָ אֲתָם אֲבָנֵי וְגוֹ'
88 וְהִיתָה לָהֶם כְּהֵנָה" (שם, ט), וְכָא בְּפִרְשׁוֹ (סנהדרין פג):

אל-תשֶׁת׃, אין לי אלא יין. מניין לרבות שֶׁאֵר מִשְׁכְּרִין? 44
תלמוד לומר: "וְשִׁכְרֹ". אם כן למה נאמר יין? על היין 45
במיתה ועל שֶׁאֵר כָּל-הַמִּשְׁכְּרִין בְּאֻזְהָרָה" (במלקות). וְשֵׁם 46
אָמְרוּ: "מנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה? תלמוד 47
לומר: אתה ובגדיך אתה בבאכם אל-אהל מועד". וְשֵׁם 48
אָמְרוּ: "יכול יהיו ישראל חייבין מיתה על ההורגה 49
תלמוד לומר: "אתה ובגדיך אתה וגו' ולא תמותו", אתה 50
ובגדיך במיתה, ואין ישראל חייבין מיתה על ההורגה". 51
וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מפרתות (יג).

המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהירו הפלגנים 53
מלהפגס למקדש פשהם מנולים בשערם (מגדולי שער), 54
כדרך שעושים האבלים שאינם מקבצים ומסדרים את- 55
שערם, והוא אמרו ותעלה: "ראשיכם אל-תפרעו" (שם, 56
ו), אמר התרגום: לא תרבונו פרוע. וביחזקאל (מד, כ) 57
באר ואמר: "ופרע לא ישלחו". וכן אמרו ותעלה 58
במצרע: "וראשו יהיה פרוע" (ויקרא יג, מזה) אמרו 59
בספרא: "יגדל פרוע". ועוד לשון ספרא: "ראשיכם 60
אל-תפרעו" — אל תגדלו. וכבר נכפל לאו זה בכהן 61
גדול ואמר: "את-ראשו לא יפרע" (שם כא, י). וכפל 62
אותו, שלא תחשוב שזה שאמר לא לעזור ולאיתמר 63
"ראשיכם אל-תפרעו", שהוא מחמת המת בלבד, אבל 64
אם עשה כן שלא דרך אבלות יהיה מותר; לפיכך באר 65
בכהן גדול שהוא מחמת העבודה כדי שיהא נאה. 66
והעובר על לאו זה במיתה, כלומר: אם שמש פשהו 67
פרוע ראש. ובכילל אלו שבמיתה (תוספתא, סנהדרין פג.) 68
פרועי ראש, שנאמר: "ולא תמותו" (שם י, ו); אבל אם 69
נכנס למקדש והוא פרוע ראש דלא עבד — הרי זה 70
באזהרה, לא במיתה. 71

המצוה הקס"ד — האזהרה שהזהירו הפלגנים 72
מלהפגס למקדש קרוצי בגדים, והוא אמרו: "ובגדיכם 73
לא-תפרמו ולא תמותו" (שם). ולשון ספרא: "בגדיכם 74
לא-תפרמו — אל תקרעו בגדיכם". וגם לאו זה נכפל 75
בכהן גדול: "ובגדי לא יפרס" (שם כא, י). ודע שכהן 76
גדול אפלו שלא בשעת העבודה אסור לו לקרוע בגדיו 77
על מת שמת לו, ובגלל תוספת זו כפל את-הלאו הזה. 78
ובספרא (פרשת אמור): "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס" 79
— על מתו, כדרך שבגדי אדם פורעין ופורמין על מתייהן. 80
כיצד? כהן גדול פורס מלמטן (במקום שאינו נראה כלי-כר) 81
והקדיוט מלמעלן". וכל-מי שעבד ובגדיו קרוצים — 82
גם הוא חייב מיתה, לפי שדין פרוצי ראש וקרוצי בגדים 83
אחד. אבל הפגיסה למקדש במצב זה הרי היא בלאו. 84
וכהן גדול בלבד אסור לו לעולם לפרוע ולפרוס אפלו 85
לא נכנס למקדש, וזהו החלוק שבינו ובין כהן הקדיוט 86
בזה. 87

1 "בזמן שבגדיהם עליהם — כהנתם עליהם; אין בגדיהם 2
עליהם — אין כהנתם עליהם והיו להו זרים". ויתבאר 3
לקמן (לא תעשה עד) שזר ששמש — במיתה. ואמרו 4
בספרא (ויקרא ח, ח): "וישם עליו את-החשן" — פֶּרֶשָׁה 5
זו למדה לשעֶתָה ולמדה לדורות; למדה לשרות יום יום 6
ולשרות יום הפורים. בכל-יום משמש בבגדי זהב 7
(שמונה בגדים של יום-יום שיש ביניהן מזהב), וכיום הפורים 8
משמש בבגדי לבן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט). 9
וכבר נתבאר בלשון ספרא, שלבשת בגדים אלו מצות 10
עשה, והוא אמרם (ספרא אחרי-מות): "ומנין שאין אהרן 11
לובש בגדים לגדלו? אלא במקום גזרת המלך? תלמוד 12
לומר: ויעש פֶּאֶשֶׁר צוה ה' את-משה" (ויקרא טז, לד). 13
כלומר, שבגדים אלו, אף-על-פי שהם בתכלית היפי — 14
שהם זהב ואבני שהם וישפה וזולתן מן-האבנים היקרות 15
— לא יתבנו להתנאות בהם, אלא לקיים המצוה, שצוה 16
ה' את-משה, בלבד; והיא, שילבש בגדים אלו תמיד 17
במקדש. וכבר נתבאר דיני מצוה זו כלם בפרק ב' 18
מזבחים (יח). ובמקומות במסכת פורים (עא: עב.) וספא 19
(ה).

המצוה הפ"ח — האזהרה שהזהירו מלקרוע פי 20
(שפת) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול 21
(כשפת הארג, משני צדדיו), והוא אמרו ותעלה: "כפי 22
תתרא יהיה-לו לא יקרע" (שמות כח, לב), והקורנו 23
במספרים וכיוצא בהן — חייב מלקות. 24

המצוה הפ"ז — האזהרה שהזהירו מהסיר (להפריד) 25
החשן מעל האפוד, והוא אמרו ותעלה: "ולא-יחז החשן 26
מעל האפוד" (שם, כח), אלא יהיה מחבר לו. ובסוף 27
מכות (כא). אמרו גם-כן, פשהו כירי מחייב מלקות: והא 28
איבא מוז את-החשן? ואזהרתיה מהבא מ"לא-יחז 29
החשן" הנה נתבאר לך שהמוז — לוקה. 30

המצוה הע"ג — האזהרה שהזהירו מלהפגס למקדש 31
או להורות בשום דבר מדיני התורה פשאנחנו במצב של 32
שכרות, והוא אמרו ותעלה: "יין ושכר אל-תשֶׁת וגו' 33
בבאכם אל-אהל מועד וגו' ולהורות את-בגדי ישראל וגו' 34
(ויקרא י, ט"א). ולשון התלמוד (נזיר לח): "שתה רביעית 35
אל יורה". ויש בענש הלאו הזה חלוק, והוא: 36
ששתיי יין אסור להם להפגס מבין האולם ולמזבח עם 37
כל-ההיכל, ואם נכנס — חייב מלקות; ואם עבד פשהו 38
שתיי — חייב מיתה בידי שמים; ואם שתה דבר מן 39
(שֶׁאֵר) המשכרים פרט ליין ועבד — חייב מלקות בלבד, 40
לא מיתה; וכל-מי שמורה פשהו שתיי, בין שהוא כהן 41
או ישראל — הרי הוא עובר על לאו, בין שהוא שתיי 42
יין או שֶׁאֵר המשכרים. ולשון ספרא (פרשת שמייני): "יין 43

יחזקאל פרק יג א"י

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב בֶּן־אָדָם הִנָּבֵא אֶל־נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּבְּאִים וְאָמַרְתָּ לְנְבִיאֵי מַלְכָּם שְׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה: ג כֹּה אָמַר יְהוָה הִנָּה הָיוּ עַל־הַנְּבִיאִים הַנִּבְּלִים אֲשֶׁר הִלְכִים אַחֲרֵי רֹחַם וּלְבַלְתִּי רָאוּ: ד כְּשֶׁעָלִים בַּחֲרֻבוֹת נִבְיֵאֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ: ה לֹא עָלִיתֶם בַּפְּרָצוֹת וּתְגַדְּרוּ גֶדֶר עַל־בֵּית יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד בַּמִּלְחָמָה בְּיוֹם יְהוָה: ו חָזוּ שְׂוֹא וְקָסָם כּוֹב הָאֹמְרִים נֹאם־יְהוָה וַיְהוָה לֹא שְׁלָחַם וַיַּחֲלוּ לְקִים דְּבַר: ז הֲלוֹא מִחֻז־שְׂוֹא חֲוִיתֶם וּמִקָּסָם כּוֹב אֲמַרְתֶּם וְאֹמְרִים נֹאם־יְהוָה וְאֵנִי לֹא דִבַּרְתִּי: (ס) ח לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה יַעַן דִּבַּרְכֶּם שְׂוֹא וְחֲוִיתֶם כּוֹב לָכֵן הִנְנִי אֵלֵיכֶם נֹאם יְהוָה: ט וְהִיתָה יָדִי אֶל־הַנְּבִיאִים הַחֲזִים שְׂוֹא וְהַקָּסָמִים כּוֹב בְּסוֹד עַמִּי לֹא־יִהְיוּ וּבִכְתָּב בֵּית־יִשְׂרָאֵל לֹא יִכְתְּבוּ וְאֶל־אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֹא יִבְאוּ וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי אֲדַרְנִי יְהוָה: י יַעַן וּבְלָעַן הִטְעוּ אֶת־עַמִּי לֵאמֹר שְׁלוֹם וְאֵין שְׁלוֹם וְהוּא בֹנֶה חֵיץ וְהֵנָּה טָחִים אֹתוֹ תָּפַל: יא אָמַר אֶל־טַחֲתִי תָּפַל וַיִּפֹּל הִיָּה | גִּשְׁם שׁוֹטֵף וְאַתָּנָה אֲבָנִי אֶלְגִּבִּישׁ תַּפְלִנָּה וְרוּחַ סַעְרוֹת תִּבְקַע:

רש"י

מתקיים לפני הגשמים: תפל. אוטומניץ בלע"ז וי"א בלאשטניי"א בלע"ז: (יא) ואתנה. כמו ואתן: אבני אלגביש. אבני ברד גדולות. ואומר אני לפי שהם מזהירות ככל אבני גביש (ברד) הוא מדמה אותם אל גביש שהיא אבן טובה כענין שנאמר ראמות וגביש (איוב כח) ורבותינו אמרו אל גביש שעמדו באויר על גב איש וזהו משה רבינו שנאמר ומטר לא נתך ארצה (שמות ט) אותם שהתחילו לירד לא הגיעו לארץ: תפולנה. על הקיר:

מצודת ציון

(ג) הוי. הוא ענין לשון יללה: הנבלים. הפחותים ונבזים כמו ונבל נבלה ידבר (שם לב): רוחם. ענין רצון: (ד) כשועלים. שם חיה מה: בחרבות. מל' חורבה: (ה) בפרצות. מל' פרצה ושבר: ותגדרו גדר. ענין בנין כותל: (ו) ויחלו. מלשון תוחלת ותקוה: (ט) בסוד. ענין קיבוץ ואסיפה כמו בסוד משחקים (ירמ' ט): (י) הטעו. מל' הטעיה ומתעה: חץ. הוא מל' מחיצה המוזכר בדרז"ל: טחים. ענין מריחה לסתום הנקב וכן וטח את הבית (ויקרא יד): תפל. כל דבר שאינו מתוקן כל צרכו קרוי תפל וכן היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו): (יא) היה. כמו יהיה: שוטף. יורד בחזק: ואתנה. כמו ואתן: אלגביש. הוא כמו שתי מלות אל גביש ור"ל אבני ברד דומות אל גביש והוא אבן יקר כמו ראמות וגביש (שם כח):

מצודת דוד

(ב) אל נביאי ישראל. על נביאי השקר יאמר: לנביאי מלכם. לאלו המתנבאים לבדות מלכם לאמור שמעו דבר ה' כאילו ה' שלחם: (ג) הוי. יש להתאונן על הנביאים האלה הנבלים אשר הולכים אחר רצונם לומר מה שיש עם רצונם ומה שלא ראו בנבואה: (ד) כשועלים בחרבות. כמו השועלים כשהם בחרבות כשאדם בא בפרצת החורבה אין מי עומד למולו לעכבו מליכנס שמה אבל כולם יברחו דרך פרצה אחרת וכמו השועלים ההם כן היו נביאיך אתה ישראל וכאשר יפרש במקרא שלאחריו: (ה) לא עליכם בפרצות. אתם הנביאים הנבלים לא עמדת בפרצו' לעכב על האויב לבל יבוא ר"ל לא עמדת בתפלה לעכב הפורעניות: ותגדרו. מלת לא משמשת בשתים לומר לא גדרתם גדר במקום הפרצה ר"ל לא החזרתם את ישראל למוטב לעשות תשובה: לעמוד. למען יכלו עמוד במלחמה מול האויב בעת בוא מה' תשלום גמול

העון: (ו) חזו שוא. בשוא נבאו ובכזב קסמו כי גם הקסם לא אמרו באמת: האומרים. בדבריהם אמרו נאום ה' ולא כן הוא כי ה' לא שלחם: ויחלו. ר"ל ואין א"כ מבטיחים תוחלתם אל העם שיתקיים הדבר שאומרים: (ז) מחזה. נבואת שוא נבואתם כי לא היתה נבואה: ומקסם כזב. ר"ל אף הקסם אמרתם בשקר: (ח) הנני. הנה אני אלכם עמכם: (ט) ידי. מכת ידי: בסוד. לא יהיו בקבוצת עמי להכנס יחד עמהם להחשב עם ה' כמותם: ובכתב וגו'. להיות נכתב עמהם להחיות בעולם הנצחי כמ"ש כל הכתוב לחיים בירושלים (ישעיה ד): לא יבאו. בתוך הבאים בזמן הגאולה: כי אני אד'. הנאמן לשלם גמול: (י) יען וביען. הכפל לחזק ולומר בעבור זה העון לכד ראויים הם לגמול העונש הזה: הטעו את עמי. היו מטעים אותם לאמר שלום יהיה לכם ובעבור זה אחזו בדרכם ולא עשו תשובה: ואין שלום. ר"ל ובשקר הבטיחו השלום כי אין שלום מיועד להם: והוא בונה חץ. כל אחד מהנביאים ההם היה בונה חץ שהוא כותל לבנים גרועה וקלושה והיא הנבואה שהיו אומרים: והנני. והנה הם טחים על הכותל טיח תפל שאינו מתוקן כהלכתו לייפות הכותל ולהחליקו ר"ל מייפים הנבואה במליצה נאותה ומוזיפת להיות מקובל על הלב: (יא) אמור וכו'. ויפול. ר"ל אמור על טחי התפל למה אתה טחים הבנין הלא תדעו שיפיל ולא יתקיים, כלומר מה תועלת מיופי המליצה הלא אין ממש בנבואה: היה גשם שוטף. הנה אם יהיה גשם שוטף וכן אם אתן אני אבני אלגביש שתפולנה עליה וגם רוח סערה שתבקע את הקיר ר"ל אם יבוא אויב חזק יהיה א"כ נראה לכל ביטול הנבואה:

נחמיה פרקו יד'ט

יד זכרה אלהי לטוביה ולסנבלט כמעשיו אלה וגם לנועדיה הנביאה וליתר הנביאים אשר היו מיראים אותו: טו ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאילול לחמשים ושנים יום: (פ) טז ויהי כאשר שמעו פלאיבנינו ויראו פליהגוים אשר סביבתינו ויפלו מאד בעיניהם וידעו כי מאת אלהינו נעשתה המלאכה הזאת: יז גם | בימים ההם מרב'ים חרי יהודה אגרותיהם הולכות על-טוביה ואשר לטוביה באות אליהם: יח פירפים ביהודה בעלי שבועה לו פחתן הוא לשכניה כן-ארח ויהונן בנו לקח את-פת-משלם בן פרניה: יט גם טובתיו היו אמרים לפני ודברי היו מוציאים לו אגרות שלח טוביה ליראני:

נחמיה פרקו א-ב

א ויהי כאשר נבנתה החומה ואעמיד הדלתות ויפקדו השוערים והמשרים והלויים: ב ואצלה את-חנני אחי ואת-חנניה שר הבירה על-ירושלם פיהוא פאיש אמת וירא את-האלהים מרבים:

רש"י

שהיה עכו"ם וצ"ע מיוש"ה): ואשר לטוביה. ואגרת אשר לטוביה: (יח) כי רבים ביהודה. שהיו שרים רבים ביהודה אשר היו לו לטוביה בעלי ברית ושבועה: כי חתן הוא. אותו טוביה לשכניה: ויהונן בנו. של טוביה: בת משולם. אותו משולם שר וגדול היה: (יט) גם טובותיו. של טוביה היו מספרים לפני אותו בעלי שבועתו וקרוביו: טובותיו. ששפרואוצ"ש בלע"ז: היו מוציאים לו. להגיד לו לטוביה: אגרת שלח טוביה. אגרות היה שולח תדיר להפחידני שלא לבנות בנין החומה:

(א) ויפקדו. עתה נעשו הלויים פקודים על פקידותן להיותן שוערים ומשוררים מן הלויים בב"ה: (ב) על ירושלים. לשמור שערי ירושלים: מרבים. מימים רבים:

(יד) וגם לנועדיה הנביאה. היא ושאר נביאי השקר קבלו שכר מסנבלט וחביריו כדי להפחידני בנבואת שקריהם: (טו) בעשרים וחמשה. ימים לחודש אלול בשנת כ' לדריוש המלך שבשנת עשרים לדריוש עלה נחמיה מבבל ובאותה שנה בנה חרבות ירושלים: לחמשים ושנים יום. סוף נ"ב יום מיום שהתחילו לבנותו נגמר בנין החומה: (טז) ויהי כאשר שמעו כל אויביו. דבר זה שנשלם בנין החומה: ויראו כל הגוים. וכאשר ראו כל העכו"ם שנגמר בנין חומת העיר: ויפלו מאד בעיניהם. נפלו הם עצמם בעיניהם שהיו מואסים בעצמם כי נפל פחד היהודים עליהם: (יז) חורי יהודה. שרי יהודה: על טוביה. אל טוביה ישראל רשע היה, (עיין במס' קדושין ע, שמבואר שם

מצודת ציון

(טז) ויפלו. ענינו שפלות וגרעון כמו נופלים מערלים (יחזקאל ל"ב):

(א) ויפקדו. מלשון פקידות וגזירות:

יום מעת שהתחילו: (טז) כאשר שמעו. שנשלם בנין החומה בזמן קצר כזה: ויראו. העובדי כוכבים אשר מסביב ראו בעיניהם מהירת הבנין: ויפלו. היו פחותים ומושפלים בעיני עצמם למול ישראל: כי מאת אלהינו וגוי. לפי המהירות הרב הזה: (יז) גם בימים ההם. אף אחר תשלום הבנין אם כי ראו אשר נעשתה מאת האלהים עכ"ז רבים משרי יהודה היו שולחים אגדות אל טוביה והאגרות אשר לטוביה היו באות אליהם דרך אהבה וחובה: (יח) בעלי שבועה לו. היה להם כריתות ברית עמו: כי חתן. טוביה היה חתן שכניה שהיה שר וגדול בישראל: ויהונן בנו. של טוביה: (יט) גם טובותיו. דברים טובים הנמצא בטוביה היו אומרים לפני למען יקניטו אותי: ודברי. מה שדברתי עליו מדברי בוז היו מגלין לו ולכן התמיד לשלוח אגרות להפחיד אותי:

(א) ויפקדו. היו ממנים את השוערים והמשוררים איש איש על עבודתו: והלויים. הם הממונים על אוצרות בית ה' וכדומה: (ב) ואצלה וגוי. על ירושלים. ר"ל להיות ממונים על שמירת העיר: כי הוא. כי תנניה היה נראה כאיש אמת וירא את ה' מימים רבים:

מצודת דוד

(יד) זכרה וגוי. לגמול לכל אחד כמעשיו אלה: וגם לנועדיה. וגם זכור לשלם גמול לנועדיה נבואה שקרית ולשאר נביאי השקר אשר היו מפחידים אותי בשקריהם בעבור כי קבלו שכר מטוביה וסנבלט: (טו) לחמשים ושנים יום. לסוף נ"ב

יום מעת שהתחילו: (טז) כאשר שמעו. שנשלם בנין החומה בזמן קצר כזה: ויראו. העובדי כוכבים אשר מסביב ראו בעיניהם מהירת הבנין: ויפלו. היו פחותים ומושפלים בעיני עצמם למול ישראל: כי מאת אלהינו וגוי. לפי המהירות הרב הזה: (יז) גם בימים ההם. אף אחר תשלום הבנין אם כי ראו אשר נעשתה מאת האלהים עכ"ז רבים משרי יהודה היו שולחים אגדות אל טוביה והאגרות אשר לטוביה היו באות אליהם דרך אהבה וחובה: (יח) בעלי שבועה לו. היה להם כריתות ברית עמו: כי חתן. טוביה היה חתן שכניה שהיה שר וגדול בישראל: ויהונן בנו. של טוביה: (יט) גם טובותיו. דברים טובים הנמצא בטוביה היו אומרים לפני למען יקניטו אותי: ודברי. מה שדברתי עליו מדברי בוז היו מגלין לו ולכן התמיד לשלוח אגרות להפחיד אותי:

(א) ויפקדו. היו ממנים את השוערים והמשוררים איש איש על עבודתו: והלויים. הם הממונים על אוצרות בית ה' וכדומה: (ב) ואצלה וגוי. על ירושלים. ר"ל להיות ממונים על שמירת העיר: כי הוא. כי תנניה היה נראה כאיש אמת וירא את ה' מימים רבים:

ג הִזָּב וְהַטְּהוֹר שֵׁשִׁיבּוֹ בִּסְפִינָה גְדוֹלָה – אִיזוֹ הִיא סְפִינָה גְדוֹלָה? רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כָּל שְׂאִינָה יְכוּלָה לְהִמִּיט בְּאָדָם; יֵשְׁבוּ עַל הַנֶּסֶר, עַל הַסֶּפֶסֶל, עַל הַגִּישִׁישׁ שֶׁל מִטָּה, וְעַל הָאֲכָלוֹנִים, בְּזֶמֶן שְׂאִינָן מִחֲגִירִין; עָלוּ בְּאֵילָן שִׁבְחוּ יָפָה, בְּסוּכָה שִׁבְחוּהָ יָפָה; וּבִסְלָם צוּרִי, אוֹ מִצְרֵי בְּזֶמֶן שֶׁהוּא קָבוע בְּמַסְמָר; עַל הַכֶּכֶשׁ, עַל הַקּוֹרָה, וְעַל הַדִּלְתָּ, בְּזֶמֶן שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין בְּטִיט, אֲפִילוּ מִצַּד אֶחָד – טְהוֹרִין. הַטְּהוֹר מִכָּה אֶת הַטָּמֵא – טְהוֹר; הַטָּמֵא מִכָּה אֶת הַטְּהוֹר – טָמֵא, שְׁאֵם יִמְשֹׁךְ הַטְּהוֹר, הָרִי הַטָּמֵא נּוֹפֵל.

פ ר ק ר ב י ע י

א רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר: נִדְּהָ שֵׁשִׁיבָה עִם הַטְּהוֹרָה בְּמִטָּה – כִּפָּה שֶׁבְּרָאשֶׁה טָמֵא מִדָּרֶם. יֵשְׁבָה בִּסְפִינָה – כָּלִים שֶׁבְּרָאשׁ הֵנָּה שֶׁבִּסְפִינָה טָמֵאִין מִדָּרֶם. נּוֹטְלָת עֶרְבָה מְלֵאָה בְּגָדִים, בְּזֶמֶן שֶׁמִּשְׁאֵן כָּבֵד – טָמֵאִין; בְּזֶמֶן שֶׁמִּשְׁאֵן קָל – טְהוֹרִין. זָב שֶׁהִקִּישׁ עַל כְּצוּצָרָא, וְנָפַל כָּבֵד שֶׁל תְּרוּמָה – טְהוֹר.

פירוש ברטנורא

ג כל שאינה יכולה להמיט באדם. שהיא גדולה כל כך שכשעולה בה אדם אינה מתמוטטת: הטהור מכה את הטמא. את הוב: הרי הטמא נופל. שכן דרך המכה את חברו אם היה חברו נמשך היה המכה נופל, ולכן נחשב זה המכה כנשען על המהור. ודוקא לענין טומאת מדרס אייר, דטהור המכה את הטמא טהור מטומאת מדרס. אבל טמא הוא, שהרי נשען על הוב. וטמא המכה את המהור בגדיו טמאים מדרס, דהוי כאלו הוב נשען עליו:

ד א ר' יהושע אומר. כיפה שבראשה. לרבותא נקטה, דאפילו צעיף שבראש הטהורה נחשב כאלו ישבה עליו הנדה, אע"פ שאינה יושבת עליו. ופליג אסתם מתניתין דפרקין דלעיל דלא מטמא אלא בגדיהן ולא כיפה שבראשן: כלים שבראש הנס. הא נמי לרבותא נקט, דאע"פ שהם בגובה בראש הנס שלא במקום דריסה, אפ"ה טמאים מדרס. ובספינה קטנה ובמטה מחגרת אייר, כהניא דריש פרקין דלעיל, אלא דתנא דלעיל לא מטמא כלים שבראש הנס. ואין הלכה כרבי יהושע: בזמן שמשאן כבד טמאין מדרס. ואע"פ שלא נגעה בכגדים, דחשבינא לה כאלו נשענת על הבגדים: כסוטטרא. כמו גזוטטרא. כמין נסר הבולט מכותל העליה לחוץ: ונפל כבד של תרומה. שעל הכסוטטרא: טהור. הכבר ואע"פ שנפל מחמת היקש של זב לא חשיב ליה כהיטם, משום דכוחה של כסוטטרא יפה:

משניות מבוארות – קהתי

– קטנה, כלים שבראש הנס שפספינה טמאין מדרס – אפילו הכלים שבראש התורן טמאים מדרס, שהואיל והספינה מתנודת, פעמים שמקום הספינה שהנידה יושבת שם עולה ושאר הספינה יורדת, ונמצא כאילו הנידה נתלית על שאר הספינה כמו בכפות מאזנים, הלכך כל הכלים שבספינה, ואפילו אותם שבראש הנס, טמאים מדרס (הוא"ש). רבי יהושע בא לחלוק על מה ששנינו לעיל (ג, א): "הזב והטהור שישבו בספינה או באסדא, אף על פי שאין בגדיהם נוגעים, הרי אלו טמאים מדרס", ומשמע שהכלים שבראש התורן אינם טמאים, והוא הדין בנידה שישבה עם הטהורה במיטה, שלדעת חכמים בגדים בלבד טמאים מדרס, אבל לא הכיפה שבראשה, ובא רבי יהושע לחלוק ולומר, שאפילו הכיפה שבראש הטהורה, ואפילו הכלים שבראש התורן טמאים מדרס. ואין הלכה כרבי יהושע (רמב"ם). ומה שנקט רבי יהושע נידה, ולא זב, מבואר הטעם במפרשים, כדי להשימינעו דין כיפה שבראשה, ששייך בה טומאת מדרס (ענין כלים כח. ה). נוטלת ערבה מלאה בגדים – היתה הנידה נוטלת עריבה מלאה בגדים, בזמן שמשאן כבד, טמאין – הבגדים טומאת מדרס, שהואיל ומשא הבגדים כבד, עד שמכריעים אותה, הרי זו כאילו נשענת ונתלית עליהם; בזמן שמשאן קל, טהורין – מטומאת מדרס; ברם, טמאין משום משא (הרא"ש; עיין ר"ש; ועיין "משנה אחרונה"). ויש מפרשים, שמדובר כאן בכגון שנושאה הנידה עם הטהורה, והטעם הוא כמו לעיל (ג, ב), בזב וטהור שהיו פורקין מן החמור או טוענין. ונקט התנא דין זה אף בנידה וטהורה שהיו נוטלות עריבה מלאה בגדים, כדי להשימינעו, שאף על פי שנושאות המשא ביחד זמן מרובה (ולא כמו בזב וטהור שפריקתם או טעינתם ריא לפי שעה). מכל מקום בזמן שמשאן קל, טהורים בגדי הטהורה, ואין חוששים שמא נשענו זו על זו; או שבא להשימינעו, שאף על פי שדרך הנשים להתעייף יותר מאנשים, מכל מקום בזמן שמשאן קל טהורין (מהר"ם; "אליהו רבא"). זב שהקיש על כצוצר, גזוטטרא, ונפל כבד של תרומה – שהיה מונח על הגזוטטרא, טהור – הכיכר, שהואיל והגזוטטרא כוחה יפה, אנו אומרים, שלא נפל הכיכר מחמת היסטו של הזב, אלא מחמת הרעדה.

יוס רא שו

באור משנה ג

הזב והטהור שישבו בספינה גדולה – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: איזו היא ספינה גדולה? רבי יהודה אומר: כל שאינה יכולה להמיט באדם – להתמוטט, להתנודד, כשעולה בה אדם: ישובו על הנסר, או על הספסל, או על הגשיש של מטה – כמו שביארנו במשנה א, ועל האכלונס – או על הכלונס, המוט, בזמן שאינן מחגירין – שקבועים הם במקומם, ואינם מתנוודים כחגיר; עלו – הזב והטהור, באילן שפחו יפה, או בסוכה שפחה יפה; ובסלם צורי – או בסולם של צור, שהוא גדול וקבוע במקומו, או מצרי – או בסולם מצרי שהוא קטן, בזמן שהוא קבוע במסמר – לכותל, או שעלו על הככש – הגשר או המעלה, או על הקורה, ועל הדלת – או על הדלת, בזמן שהן עשוין בטיט – שמוחברים הם בטיט, אפילו מצד אחד – אפילו עלו הזב והטהור מצד אחד (רמב"ם). טהורין – הטהור ובגדיו טהורים, שאין כאן כל חשש של טומאת מדרס או של טומאת היסט. הטהור מכה את הטמא – אם טהור מכה את הזב, טהור – מטומאת מדרס, כלומר שבגדיו אינם טמאים מדרס, אבל טמא הוא טומאת היסט, שהרי נשען על הזב (הרא"ש; הור"ם; ברטנורא); אבל לפי הרמב"ם משמע, שטהור נשען על הזב (עיין ה"ל מטמאי משכב ומושב ת, י; ועיין "משנה אחרונה"). ואם הטמא מכה את הטהור, טמא – הטהור טומאת מדרס, ששם ימשך הטהור – שאם הטהור היה מתחמק מתחת ידו, הרי הטמא נופל – ונמצא כאילו נשען הטמא על הטהור, הלכך בגדיו טמאים מטומאת מדרס.

באור משנה א

רבי יהושע אומר: נדה – המטמאה כזב וכזבה, שישבה עם הטהורה – עם אשה טהורה, במטה – שהיא מחגירה, היינו שאינה קבועה במקומה אלא מתנועת כחגיר לכאן ולכאן, כפה שבראשה טמא מדרס – כלומר אפילו הצעיף שבראש הטהורה טמא טומאת מדרס, לפי שנחשב כאילו הנידה ישבה עליו. יושבה – הנידה, בספינה

ב הקיש על המריש, על המלפן, על הצנור, ועל הדף, אף על פי שהוא עשוי בַּחֲבִלִים, על התנור, ועל הים, ועל האצטרובל, ועל חמור של רחים של יד, ועל סאה של רחים של זיתים – רבי יוסי אומר: אף על קורת הבִּלְגִּין – טהור.

ג הקיש על הדלת, על הנגר, על המנעול, על המשומ, ועל הקלת, ועל אילן שפחו רע, ועל סוכה שפכה רע על אילן יפה, על סלם מצרי בזמן שאינו קבוע במסמר, על הפכש, על הקורה, על הדלת, בזמן שאינו עשויין בטיט – טמאין. על השדה, על התבה, ועל המגדל – טמאין. רבי נחמיה ורבי שמעון מטהרין באלו.

ד זב שהיה מפל על חמשה ספסלים, או על חמש פגדיות, לארפן – טמאין; לרחפן – טהורין. ישן, ספק שנתהפך

פירוש ברטנורא

ב מריש. קורה גדולה שבונים בבירה וראשי קורות הגג כולן סמוכות עליה, והיא מונחת על גבי עמודים: מלפן. כמין ריבוע של קורות קבועות בארץ: צנור. מרחב של מים: אע"פ שהוא עשוי בחבילים. שאינו קבוע בארץ אלא קשור בחבילים, ואין כוחו יפה כל כך: ועל חיה. היקף של עץ שהקמח מתקבץ בו בשעת התחינה: אצטרובל. עיגול של עץ שמעמיד הרחים עליו. ושנתן קבועים הן: חמור של רחים של יד. בנין של עצים שהרחים של יד קבועים בהן: וסאה של ריחים. מדה גדולה וקבועה בקרקע: וקורות הבִּלְגִּין. קורה שבעל המרחץ יושב עליה. וכל הני אם הקיש עליהן חוב ונפל הכבד של תרומה מבח הריקש, טהור, דכוחן יפה ולא חשיב היסט. ובקורות הבלנים נחלקו. ואין הלכה כרבי יוסי:

ג הנגר. יתר הנעוץ אחורי הדלת בנקב שבאסקופה: מנעול. שסוגרים בו הפתח: משוט. שמנהיגין בו את הספינה. ולשון מקרא הוא, כל תופשי משוט (ויחזקאל כ"ז כ"ט): קלת. עיגול של עץ שסביב לריחים התחתונה לקבל הקמח הנמתח שלא יפול לארץ, ומיטלטל הוא: ועל סוכה שפכה רע. ועומדת באילן שכוחו יפה: טמאין. דכל הני אין כוחן יפה, וכוח היקש חוב בהו חשיב היסט: מטהרים באלו. אשירה תיבה ומגדל קאי. להכי תנינהו ת"ק לחודיהו. ואין הלכה כרבי נחמיה ורבי שמעון:

ד פגדיות. כעין כיסין ארוכין: לארפן. ששוכב לארכן של ספסלים או של פגדיות: טמאים. שכל אחד ואחד נשען רובו של זב עליהן, פעמים על זה פעמים על זה: לרחפן. ששוכב ארכו לרחפן: מטהרים. דאין רובו נשען על אחד מהן. ואין משכב ומושב לעולם עד שישען רובו עליו, דכתבי ואם על

משניות מבוררות – קהתי

שפכה רע – ענף שכוחו רע, **על אילן יפה** – אף על פי שהוא מחובר לאילן שכוחו יפה, **על סלם מצרי בזמן שאינו קבוע במסמר** – לכותל, **על הפכש** – הגשר או המעלה, **על הקורה, על הדלת, בזמן שאינו עשויין בטיט** – שאינם מחוברים בטיט; משנתנו חזרות ונוקטת "על הדלת" אף על פי שכבר הזכירה על הדלת בתחילתה, מותן שיגרת הלשון בפרק הקודם משנה א (הרא"ש); ויש מפרשים: "על הדלת" שברישא היינו הדלת שכוותל הבית, ו"על הדלת" שבסיפא היינו העשויה על פי הארובה שבין בית לעלייה (יאליו רבא); **טמאין** – אם נפלו מהם כלים או כיכר של תרומה על ידי שהקיש הזב עליהם, הרי הם טמאים, שהואיל וכל אלו כוחם רע, הרי שהוסטו מכוח הכאתו של הזב, ונמצא שנפלו מחמת היסטו של הזב. **על השדה, על התבה, ועל המגדל** – הקיש הזב על השדה או על התיבה או על המגדל (עיי' כלים טו, א). **טמאין** – הכלים או האוכלים שנפלו משם בכוח הכאתו של הזב, לפי שנפלו מחמת היסטו של הזב. **רבי נחמיה ורבי שמעון מטהרין באלו** – בשידה ובתיבה ובמגדל, לפי שהם גדולים וכבדים, ואינם מוסטים כשמשקיש עליהם הזב. בגמרא (עירובין לה, א) מבואר, שבהיסט מחמת כוחו (כגון שהקיש עליהם הזב וניתק אותם ממושבם. – רש"י) לדברי הכל טמא, ובהיסט מחמת רעדה (כגון שהקיש הזב בקרקע ומחמת הרעדה נתקו ממושבם. – רש"י). לדברי הכל טהור; לא נחלקו אלא ברעדה שבאה מחמת כוחו, כגון שהקיש עליהן ממש אלא שלא נותקו ממושבם ולא הוסטו כי אם רעדו בלבד, ומחמת רעדה זו נפל כלי או כיכר של תרומה מעליהן, לדעת חכמים טמא שאף בכגון זה היסט הוא, ולדעת רבי נחמיה ורבי שמעון טהור, שאין זה היסט.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד שאין הזב מטמא את המשכב או את המושב ועושה אותם אב טומאה אלא אם כן נישא רוב הזב על המשכב או על המושב, שנאמר (ויקרא טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו הזב" – עד שינשא רובו עליו (תורת חתנים). **זב שהיה מפל על חמשה ספסלים, או על חמש פגדיות** – חגורות שיש בהן כיסים, **לארפן** – אם היה שוכב לאורך הספסלים או הפגדיות, **טמאין** – לפי שנישא רובו של הזב על כל אחד מהם, שכן מתנועע הוא מאחד לחברו, ורובו פעמים על זה ופעמים על זה;

י ו ש נ י

באור משנה ב

כחמשך לסיפא של המשנה הקודמת מוסיפה משנתנו והמשנה שלאחריה להביא דוגמאות בענין היסט הזב, כדי ללמדנו שכל דבר שהיה מחובר בארץ או קבוע במסמרים, אם היה כוחו יפה וחזק, והקיש עליו הזב, ובעת שהקיש, הניע כלי או אוכלים ומשקים מכוח הכאתו או שהפילם, הרי אלו טהורים. ואם לא היה כוחו יפה וחזק, אלא היה מתנדנד, והקיש עליו הזב, והפיל או הניע בכוח הכאתו כלים או אוכלים ומשקים שעליו, הרי אלו טמאין מחמת היסט הזב, שנחשבים הם כאילו היסטם, שהרי מכוחו נפלו. זה הכלל: כל שנפל מכוח היסטו של הזב – טמא, מכוח הרעדה – טהור (תוספתא: רמב"ם הל' סממאי משכב ומושב ט, א).

הקיש – הזב, **על המריש** – קורה גדולה וחזקה, שראשי קורות הבית סמוכים עליה, **על המלפן** – כמין ריבוע של קורות קבועות בארץ (רמב"ם); ויש מפרשים: מסגרת של חלון או פתח (תפארת ישראל). **על הצנור** – של מים, **ועל הדף** – הקבוע בכותל, **אף על פי שהוא עשוי בַּחֲבִלִים** – שאינו קבוע במסמרים, אלא מחובר לכותל בחבילים, **על התנור, ועל הים** – תיבה שתחת הריחים לקבל בה את הקמח בשעת התחינה, **ועל האצטרובל** – החלק התחתון של הריחים, **ועל חמור של רחים של יד** – בנין של עץ שהריחים של יד קבועים בו, היינו הבסיס של ריחים של יד, **ועל סאה** – מידה גדולה הקבועה בקרקע, **של רחים של זיתים** – שמהם נוזל השמן לתוך הסאה; **רבי יוסי אומר: אף על קורת הבִּלְגִּין** – הקורה שבעל המרחץ יושב עליה (עיי' כלים ז, ח, ט). **טהור** – אם על ידי שהקיש הזב על אחד מאלו נפל ממנו כיכר של תרומה, הכיכר טהור, לפי שכל הדברים הללו קבועים וכוחם יפה וחזק, ולא נפל הכיכר מכוח היסטו של הזב, מאחר שלא הוסטו, אלא מכוח הרעדה בלבד. ברם, בענין קורת הבלנים אין הלכה כרבי יוסי.

באור משנה ג

הקיש – הזב, **על הדלת, על הנגר** – היתד לנעילת הדלת, **על המנעול** – שבדלת, **על המשוט** – שבספינה, **ועל הקלת** – האפרכסת של הריחים, שנותנים לתוכה את התבואה לטחינה; ויש מפרשים: האפרכסת שיורד לתוכה הקמח הנטחן (עיי' בבא בתרא ד, א). והיא מיטלטלת, **ועל אילן שפחו רע** – שאינו עבה, **ועל סוכה**

עליהן – טמאין. היה מטל על ששה פסיות, שתי ידיו על שנים, שתי רגליו על שנים, ראשו על אחד, גופו על אחד – אין טמא אלא זה שתחת הגוף. עומד על שני כסאות – רבי שמעון אומר: אם רחוקין זה מזה – טהורין. ה עשר טליות זו על גב זו, ישן על גבי העליונה – כלן טמאות. הזב בכף מאזנים ומשקב ומושב פגגדו, פרע הזב – טהורין; פרעו הן – טמאין. רבי שמעון אומר: ביחודי – טמא, ובמרבין – טהור, שאין אחד נושא את רבו.

ו הזב בכף מאזנים ואכלין ומשקין בכף שניה – טמאין. ובמת – הפל טהור, חוץ מן האדם. זה חמר בזב במבמת, וחמר במת מבזב: שהזב עושה מושב ומתחתיו, לטמא אדם ולטמא בגדים, ועל גביו מדף, לטמא

פירוש ברטנורא

המשכב הוא, עד שינשא רובו עליו: ישן, לרחב, וספק אם נתהפך לארכו, טמאין: בפסיות. לשון רבים של כסא: שתחת הגוף. לפי שרובו נישא עליו. והאחרים טמאים מנע הזב. אבל אין להם תורת משכב ומושב להיות אב הטומאה לטמא אדם וכלים: אם רחוקים זה מזה טהורים. לפי שאין רובו נישא לא על זה ולא על זה. ואין הלכה כרבי שמעון:

ה עשר טליות. לשון רבים של טלית. ועשר לא דוקא, דאפילו אלף טליות ואבן גדולה על גבן וישב הזב על האבן, כל הטליות שתחתיה מטמאות מושב, דמשכב ומושב מיטמאין תחת אבן ממסא: כרע הזב טהורים. מדין משכב. אבל טמאין במשא הזב: ביחודי. משכב אחר: טמא. שהרי רוב הזב נישא עליו: ובמרבובים. במשכבות רבות בכף מאזנים כנגד הזב: שאין אחד מהם נושא את רובו. דכי כרעו הן, אין רובו של זב נישא על אחד מהן, אלא כל אחד מהמשכבות נשא מיעוטו של זב:

ו טמאין. בין כרע הזב בין כרעו אוכלין ומשקין נטמאו טומאת היסט: ובמת הכל טהור. בין מושב ומשכב בין אוכלים ומשקין, בין כרע המת בין כרעו הם. וכל טומאות המסיטות טהורות, חוץ מהסיטו של זב. ואם כרעו הן, נמי טהורים, וכל שהמת נישא עליו כנון בכף מאזנים לכד מאוהל, טהור, חוץ מן האדם, דבזמן שמכריע את המת, טמא מפני שהסיטו, כדאמרינן בפרק בתרא גדרה (דף ס"ט), אטו מת מי לא מטמא במשא: מדף. לשון טומאה קלה.

משניות מבוארות – קהתי

לרחבין – אבל אם היה שוכב ארכו לרוחב הספסלים או הפונדיות, טהורין – משום משכב הזב, לפי שאין רובו נישא על אחד מהם. ברם, נעשים הם ראשון לטומאה משום מגע הזב. ישן – אם היה הזב ישן עליהם לרחבם, ספק שנתהפך עליהן – ויש ספק, שמא נתהפך עליהם בשעת השינה והיה מוטל לארכם, טמאין – הספסלים או הפונדיות. היה מטל על ששה פסיות – לשון רבים של כסא: ואמנם יש גורסים: כסאות, שתי ידיו על שנים – על שני כסאות, שתי רגליו על שנים, ראשו על אחד, גופו על אחד – ראשו היה מוטל על כסא אחד, וגופו על כסא אחד, אין טמא – משום מדרס הזב, להיות אב הטומאה, אלא זה שתחת הגוף – הכסא שתחת הגוף, לפי שרובו של הזב נישא עליו, והכסאות האחרים אינם טמאים אלא משום מגע הזב. עומד על שני כסאות – היה הזב עומד על שני כסאות, רבי שמעון אומר: אם רחוקין זה מזה – אם הכסאות רחוקים זה מזה, טהורין – מטומאת מדרס, לפי שאין רובו של הזב נישא לא על זה ולא על זה. ברם, אם הם קרובים, פעמים נשען הזב על רגלו אחת בלבד על כל אחד מן הכסאות, ושניהם טמאים טומאת מדרס (מהרי"ם).

באור משנה ה

עשר טליות זו על גב זו – טליות לשון רבים של טלית. ישן – הזב – על גבי העליונה – ויש גורסים: ישב על גבי העליונה. כלן טמאות – כל הטליות טמאות טומאת מדרס. ו"עשר טליות" לאו דדוקא, אלא אפילו אלף טליות זו על גב זו ואבן גדולה על גבן, וישב הזב על האבן, כל הטליות שתחתיה טמאות טומאת מדרס, שמשכב ומושב מיטמאין תחת אבן ממסא (רמב"ם: עין כלי"ם א, ג). הזב בכף מאזנים ומשקב ומושב פגגדו – בכף השנייה: פרע הזב – ירדה הכף שבה הזב, ועלתה הכף שבה המשכב והמושב, טהורין – המשכב והמושב ממדרס, שאין הם נושאים את הזב; אבל טמאים הם משום משא הזב, והם ראשון לטומאה, לפי שהזב נושא אותם; פרעו הן – ירדה הכף שבה המשכב והמושב, ועלתה הכף שבה הזב, טמאין – המשכב והמושב טומאת מדרס, לפי שהזב נתלה על ידיהם, והרי שנינו (ב, ד): "הזב מטמא את המשכב בחמישה דרכים לטמא אדם לטמא בגדים: עומד. יושב. שוכב. נתלה ונשען". רבי שמעון אומר: ביחודי – אם משכב אחד בכף כנגד הזב וכרע המשכב,

יום רביעי באור משנה ו

הזב בכף מאזנים ואכלין ומשקין בכף שניה, טמאין – האוכלים והמשקים טומאת היסט, והם ראשון לטומאה, בין כרע הזב ובין כרעו האוכלים והמשקים, לפי שהזב מסיט; ואינם טמאים מדרס, לפי שאין טומאת מדרס אלא בדברים הראויים למשכב ולמושב ולא באוכלים ומשקים. ובמת – ואם המת בכף מאזניים, הפל טהור – בין משכב ומושב ובין אוכלים ומשקים בכף שנייה, בין כרע המת ובין כרעו הם, טהורים, שכל דבר הנושא את המת או הנישא על גבי המת ולא נגע בו, אף על פי שהסיטו, טהור (כלה"ן ה, ג), חוץ מן האדם – המסיט את המת, שהוא טמא, שהרי המת מטמא אדם במשא, כלומר שאם אדם נושא את המת, אף על פי שאינו נוגע בו, הריהו טמא, הלכך אם אדם בכף שנייה ומכריע את המת, הרי הוא טמא, מפני שהסיט את המת, והריהו כאילו נשאו. משנתנו נקטה מת (משום סיפא), אבל הוא הדין בכל הטומאות (חוץ מבזב), כגון אם היתה נבילה בכף מאזניים, כל מה שבכף השנייה טהור, בין ירדה הכף שבה הנבילה ובין ירדה הכף השנייה, חוץ מן האדם, שאם אדם מכריע את הנבילה, הריהו טמא, מפני שהסיט. זה חמר בזב במבמת – לענין זה יש בזה חומרה שאינה במת, וחמר במת מבזב – ויש חומרה במת שאינה בזב; חומר בזב מבמת, שהזב עושה מושב ומשקב מתחתיו, לטמא אדם ולטמא בגדים – כל הכלים המיועדים למשכב או למושב הנמצאים תחתיו, אף על פי שאינו נוגע בהם, טמאים הם טומאת מדרס, ומטמאים את האדם הנוגע בהם או הנושאים, והוא מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם כל זמן שלא פירש מהטומאה, וכמו ששינוי במשנה הקודמת, שאפילו היו אלף מצעות זו על גב זו, והזב שוכב או יושב על העליונה, אף התחתונה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים, ועל גביו – וכל הכלים הנמצאים על גבי הזב,

אֶלְיָן וּמִשְׁקִין, מִה שְׁאִין הַמֵּת מִטְּמֵא. חֶמֶר בִּמְת: שֶׁהֵמֶת מִטְּמֵא בְּאֶהֱל, וּמִטְּמֵא מִטְּמֵא שֶׁבָּעָה, מִה שְׁאִין הָזֶב מִטְּמֵא.

ז הָיָה יוֹשֵׁב עַל גִּבֵּי הַמִּטָּה, וְאַרְבַּע טָלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רִגְלֵי הַמִּטָּה – מִטְּמֵאוֹת, מִפְּנֵי שְׁאִינָהּ יִכּוֹלָה לַעֲמוֹד עַל שְׁלֹשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן מִטְּהַר. הִיָּה רֹכֵב עַל גִּבֵּי בִּהְמָה, וְאַרְבַּע טָלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רִגְלֵי בִּהְמָה – מִטְּמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יִכּוֹלָה לַעֲמוֹד עַל שְׁלֹשׁ. הִיָּתָה טָלִית אַחַת תַּחַת שְׁתֵּי יָדַיִם, תַּחַת שְׁתֵּי רִגְלָיִם, תַּחַת יָד וְרִגְלָא – מִטְּמֵאָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: הַסּוֹס מִטְּמֵא בְּרִגְלָיו, וְהַחֲמוֹר בִּידָיו, שֶׁמִּשְׁעָנָת הַסּוֹס עַל רִגְלָיו, וּמִשְׁעָנָת הַחֲמוֹר עַל יָדָיו. יוֹשֵׁב עַל

פירוש ברטנורא

כדכתיב (ויקרא כ"ו) קול עלה נדף. ורמב"ם פירש, מדרג משלשן ריחו נודף, שריח טומאת חוב הולכת למרחוק למטא כל הכלים שעל גביו אע"פ שלא נגע בהם. אבל לא כטומאת הכלים שתחתיו, שכלים שעל גבי חוב אע"פ שיש דברים חוצצים בינם לבין חוב, כולם מטמאים טומאה קלה למטא אוכלים ומשקין, אבל לא למטא אדם וכלים. ואילו כלים שתחתיו, אפילו הן מאה זה על גב זה, התחתון שבכולם מטא טומאה חמורה למטא אדם למטא בגדים כמו העליון: **מה שאין המת מטמא.** דמתחתיו אפילו תהא טומאה בוקעת ויורדת מכל מקום אין משכב ומושב שתחתיו מטמא אדם למטא בגדים: ועל גביו מדרג. נתי דמת מטמא כלים שעל גביו טומאת מדרג למטא אוכלים ומשקין, דטומאה בוקעת ועולה, מכל מקום אם (היה המת בעליה ומשכבות ומושבות בבית עד שמו הקורה, והנסרים נכפפים מכובד המת ומכבידיו על המשכבות, או) המת בבית סמוך לשמי קורה, והמשכבות בעליה, ונכפפים הנסרים מכובד המשכבות ומכבידיו על המת, כי האי גוונא בוב מטא מתחתיו למטא אדם למטא בגדים, ועל גביו למטא אוכלים ומשקין, וכמת בין על גביו בין מתחתיו טהור: **ז שאינה יכולה.** וכיון דהא אינו יכול זה אינו יכול, כל חד וחד כוליה מעשה עבד ואיכא רובו של זב ונישא עליו: **רבי שמעון מטהר.** דבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה, כלומר רובו של זה מכביד על כל אחד ואחד. ואודא לעמיה דאמר לעיל בפרקין ביחודי טמא, ובמרוכים טהור, שאין אחד נושא את רובו. ואין הלכה כר' שמעון: **היה רוכב על גבי בהמה.** בעומדת איירי. דאי במהלכת, כל שעה האחת נעקרת ועומדת על שלש, ומטא מה שתחתיה, שאינה יכולה לעמוד על שתיים: **שיכולה לעמוד על שלש.** הלכך כל חד וחד הוה ליה רביעי, ואינו אלא מסייע, ומסייע אין בו ממש. אבל טלית אחת תחת שתיים, טמאה, שאינה יכולה לעמוד על שתיים: **ר' יוסי אומר.** אארבע טליתות תחת ארבע רגלי בהמה קאי: **הסוס מטמא ברגליו.** אם זב רוכב עליו וטלית תחת אחת מרגליו של סוס, טמאה. אבל תחת ידיו, מטהר, שאין משענתו על ידיו. ואין הלכה כר' יוסי: **כלים שבעקל טמאים.** דמשענת

משניות מבוארות – קהתי

(שבת י, ה): "המוציא כיכר לרשות הרבים, חייב. הוציאוהו שניים, פטורין. לא יוכל אחד להוציאו והוציאוהו שניים, חייבים (שניהם, כאילו כל אחד עשה את כל המלאכה); ורבי שמעון פוסק (את שניהם, שכל אחד אינו אלא כמסייע לחברו); והרי שלפי שיטתם שם חולקים חכמים ורבי שמעון אף כאן. ואין הלכה כרבי שמעון. הִיָּה **רוֹכֵב** – הֹזֵב, **עַל גִּבֵּי בִּהְמָה** – וכגון שעמדה הבהמה (כמו שנבאר להלן). וְאַרְבַּע טָלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רִגְלֵי בִּהְמָה – טלית תחת כל רגל, מִטְּמֵאוֹת – הטלית, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יִכּוֹלָה לַעֲמוֹד עַל שְׁלֹשׁ – שיכולה הבהמה לעמוד על שלוש רגליים, והרי שכל רגל כאילו היא הרגל הרביעית, ואינה אלא מסייעת לשאר הרגליים, ומסייע אין בו ממש (גמרא שבת צג, א). הִיָּתָה טָלִית אַחַת תַּחַת שְׁתֵּי יָדַיִם – תחת שתי רגליה הקדמיות של הבהמה, תַּחַת שְׁתֵּי רִגְלָיִם – או תחת שתי רגליה האחוריות, תַּחַת יָד וְרִגְלָא – או תחת רגל קדמית ורגל אחורית, מִטְּמֵאָה – הטלית, מפני שאינה יכולה לעמוד על שתי הרגליים האחרות, והרי ששתי הרגליים שתחתיהן הטלית נושאות את רובו של הזב. מטעם זה בארנו לעיל (לפי המפרשים), שמדובר כאן בכגון שהבהמה עומדת, שאילו במהלכת, אפילו היו ארבע טליתות תחת ארבע רגלי הבהמה, כולן טמאות, הואיל ורגל אחת נעקרת כל רגע, והבהמה נשענת על שלוש, והרי אינה יכולה לעמוד על שתיים (הר"ם; הראש"ם; ברטנורא). **רבי יוסי אומר:** הַסּוֹס מִטְּמֵא בְּרִגְלָיו – היה הזב רוכב על גבי סוס, וטלית תחת אחת מרגליו האחוריות, הרי היא טמאה, וְהַחֲמוֹר בִּידָיו – מטמא ברגליו הקדמיות, שאם הזב היה רוכב על חמור, וטלית תחת אחת מרגליו הקדמיות, הרי היא טמאה, שֶׁמִּשְׁעָנָת הַסּוֹס עַל רִגְלָיו – על הרגליים האחוריות, וּמִשְׁעָנָת הַחֲמוֹר עַל יָדָיו – על הרגליים הקדמיות. הגר"א מבאר: שמשענת הסוס על רגליו – שהסוס עומד לרכיבה, שכוחו ברגליו, ויכול לרוץ מהר, וידיו אינן אלא כמסייע, ומסייע אין בו ממש, הלכך אפילו היתה טלית תחת רגל אחת, טמאה, שאינו יכול לעמוד על רגל אחת... ומשענת החמור על ידיו. שהחמור עומד למשא והוא אינו יכול לרוץ כלל, שכוחו בידיו, הלכך יכול לישא משאות הרבה יותר מן הסוס, שכוח המשא הוא בידים, וכוח הריצה ברגליים, ורגלי החמור אינן אלא כמסייעות, לפיכך אפילו היתה טלית תחת יד אחת, טמאה, שאינו יכול לעמוד על יד אחת (יאליוהו רבא). אבל אם היתה טלית תחת

בין שהם מיועדים למשכב ולמושב ובין שאינם מיועדים לכך, אפילו היו אלף כלים זה על גב זה, מִדְּרָף – הזב עושה את כולם "מדרף", כלומר טומאה קלה, שכולם נעשים ראשונים לטומאה (ענין פרה י, א; **ב.**) **לְטֵמֵא אֶלְיָן וּמִשְׁקִין** – אבל לא אדם וכלים כמו המשכב והמושב שתחתיו, מִה שְׁאִין הַמֵּת מִטְּמֵא – שאם היו מונחים מתחתיו או על גביו כלים הרבה, אינם נטמאים מחמת המת אלא שלושט הראשונים בלבד, שהכלי הנוגע במת, הרי הוא כמת עצמו, והוא מטמא את הכלי הנוגע בו ועושהו אב הטומאה, וזה מטמא את שלאחריו ועושהו ראשון לטומאה, ואילו השאר טהורים הם, שאין המת מטמא מדין משכב ומושב אלא מדין מגע, ואין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה (רמב"ם הל' טומאת מת ה, יד; ענין עדיות ו, ב). ויש מפרשים, שאפילו תהא טומאת המת בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, כגון בטומאה רצוצה, מכל מקום אם היתה תקרת האוהל חוצצת בין המת לכלים – בין שהיו הכלים למעלה (על גבי המת) בין שהיו למטה (מתחת למת). ואפילו היתה התקרה דקה, ונכפפת מכובד הדבר שלמעלה, ונמצא הדבר שלמעלה מכביד על מה שלמטה מהתקרה – הכלים טהורים; מה שאין כן בזב, שכל שהם מתחתיו (אם הכלים עומדים למשכב או למושב). כולם טמאים טומאת מדרס, וכל שהם על גביו, כולם טמאים טומאת "מדרף" (הר"ם; ברטנורא; "תפארת ישראל"). **חֶמֶר בִּמְת** – מבזב: **שֶׁהֵמֶת מִטְּמֵא בְּאֶהֱל, וּמִטְּמֵא טְמֵאָת שֶׁבָּעָה** – שאם האהיל אדם או כלי על המת, או שהאהיל המת על האדם או על הכלים, או שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אוהל אחד, הרי אלו טמאים שבעה ימים, וכן מטמא המת במגע ובמשא טומאת שבעה, מִה שְׁאִין הָזֶב מִטְּמֵא – שאינו מטמא באוהל, ואין הנטמא בזב טמא שבעה ימים.

באור משנה ז

הִיָּה יוֹשֵׁב – הֹזֵב – **עַל גִּבֵּי הַמִּטָּה, וְאַרְבַּע טָלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רִגְלֵי הַמִּטָּה** – טלית תחת כל רגל, מִטְּמֵאוֹת – כל הטלית, מִפְּנֵי שְׁאִינָהּ יִכּוֹלָה לַעֲמוֹד עַל שְׁלֹשׁ – שאין המיטה יכולה לעמוד על שלוש רגליים, ונמצאת כל רגל נושאת את רובו של הזב. **רַבִּי שִׁמְעוֹן מִטְּהַר** – את הטלית, שאין רגל אחת נושאת את רובו (כשיטתו לעיל משנה ה). יש מבארים טעם המחלוקת על פי המשנה

קורת בית הבד, פלים שבעקל – מטמאין. על המכבש של פובס, פלים שתחתיו – טהורין; רבי נחמיה מטמא.

פ ר ק ח מ י ש י

א הנוגע בזב, או שהזב נוגע בו, המסיט את הזב, או שהזב מסיטו – מטמא אכלים ומשקים וכלי שטף במגע, אבל לא במשא. כלל אמר רבי יהושע: כל המטמא בגדים בשעת מגעו – מטמא אכלים ומשקים להיות תחלה, והידיים להיות שניות, ואינו מטמא לא אדם ולא פלי חרס. לאחר פרישתו ממטמאיו – מטמא משקין להיות תחלה, והאכלין והידיים להיות שניות, ואינו מטמא בגדים.

ב ועוד כלל אחר אמרו: כל הנשא על גב הזב – טמא; וכל שהזב נשא עליו – טהור, חוץ מן הראוי

פירוש ברטנורא

הקורה על העקל. ועקל היא הכפיפה שעוצרים בה היותם, והיא עשויה כמין קופה של מעשה שבכה, ואחר שעוצרים היותם ונשאר הגפת שהוא הפסולת של זיתים, מכניסין אותו באותו עקל, ונותנים על העקל קורה להכביר עליו: המכבש של פובס. לאחר שכבסו הבגדים מקפלין אותן תחת המכבש לכבשן ולשמור קיפולן: כלים שתחתיו טהורים. שאין היושב בקצה האחד של מכבש מכביר על הכלים: ור' נחמיה מטמא. סבר אי אפשר שישב בקצה האחד של המכבש שלא יכביר על הכלים. ואין הלכה כר' נחמיה:

ה א הנוגע בזב. וכלי שטף במגע. דכי היכי דאדם הנוגע בזב מטמא בגדים בשעת מגעו, כך מטמא כל כלים שנוגע בהן בשעת מגעו בזב, חוץ מאדם וכלי חרס. דתניא בתורת כהנים, מנין לעשות שאר כלים כבגדים, תלמוד לוטר וטמא, יכול יטמא אדם וכלי חרס, תלמוד לוטר בנדר, בנדר הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס. ודוקא בשעת מגעו בזב, אבל פירש, לא. דכתיב (ויקרא ט"ו) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא, בשעת מגעו מטמא בגדים, פירש אינו מטמא בגדים: אבל לא במשא. אם בשעת מגעו בזב נשא בגדים ולא נגע בהן, מהוירים: כל המטמא בגדים בשעת מגעו. כגון הנוגע בזב וזבה ויולדת, ובמעונותיהם, במשכבן ובמושבן: מטמא אכלים להיות תחלה. מפני שהוא נחשב כאב הטומאה בשעת מגעו, כיון דאמרה תורה שהוא מטמא בגדים: ואת ידיים להיות שניות. אבל גופו של אדם, אינו מטמא, כדקתני סיפא שאינו מטמא אדם וכלי חרס: ולאחר פרישתו ממטמאיו מטמא את המשקין להיות תחלה. ואע"פ שאינו אלא ראשון לטומאה, עושה המשקין תחילה, דאפילו שני לטומאה מטמא משקין להיות תחלה. לפי שהן עלולין לקבל טומאה ואינן צריכין הכשר כמו האוכלים, גזרו בהן שהיו לעולם תחילה, גזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ שהם תחילה מן התורה: והאוכלים והידיים להיות שניות. הכיון דפירש ממטמאיו אינו אלא ראשון בעלמא:

ב כל הנשא על גבי הזב. עליונו של זב, ואפילו לא נגע בו הזב ואפילו יש בדברים הרבה חוצצים בינו לבין הזב, הכל טמא, דכתיב (שם) והנוגע בכל אשר

משניות מבוארות – קהתי

שהוא מסיט את הזב או הזב מסיטו, אבל לא במשא – כשנושאם ואינו נוגע בהם. ברם, לאחר שפירש מן הטומאה אינו מטמא כלים אף במגע, שנאמר (ויקרא טו, ה): "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב", למלך הכתוב, שבשעת מגעו מטמא בגדים, פירש אינו מטמא בגדים (תורת כהנים). כלל אמר רבי יהושע: כל המטמא בגדים בשעת מגעו – כל אדם שנאמר בו, שאם נטמא הריהו מטמא בגדים בשעת מגעו בטומאה, כגון הנוגע בזב או בזבה או ביולדת או במשכבם ובמושבם, שנאמר בו: "וכבס בגדיו", מטמא אכלים ומשקין – שנוגע בהם קודם שפירש מן הטומאה, להיות תחלה – ראשון לטומאה, מפני שהוא נחשב בשעת מגעו כאב הטומאה לענין אוכלים ומשקים (וכן לענין כלי שטף, כמו ששנינו לעיל; אף על פי שאינו אב הטומאה לגבי אדם וכלי חרס). והידיים – ואם נוגע בידיים של אדם אחר, הריהו מטמא אותן, להיות שניות – לטומאה, כשאר ידיים (ענין ידיים ג, א). ואינו מטמא לא אדם ולא פלי חרס – שנאמר (ויקרא טו, ה ואילך): "יכבס בגדיו", ודרשו: בגד הוא מטמא, ואינו מטמא אדם וכלי חרס (תורת כהנים). לאחר פרישתו ממטמאיו – אבל לאחר שפירש מן הטומאה, מטמא משקין להיות תחלה – אם נגע במשקים עושה אותם ראשון לטומאה, מגזירת חכמים, כמו שכבר שנינו (פ"ה ח, ז). שכל הפוסל את התרומה מטמא את המשקים להיות תחילה, והאכלין והידיים להיות שניות – שלאחר שפירש מן הטומאה אינו אלא ראשון לטומאה, ואינו מטמא בגדים – ולא כלים, ככל ראשון לטומאה שאינו מטמא כלים, אלא אוכלים ומשקים בלבד.

באור משנה ב

ועוד כלל אחר אמרו – חכמים: ויש גורסים: אנו – רבי יהושע: כל הנשא על גב הזב – אפילו דבר שאינו רגיל להיות עליו, ואפילו בדברים הרבה חוצצים בינו לבין הזב, טמא – כמבואר להלן; וכל שהזב נשא עליו – ולא נגע בו, טהור – לגמרי, חוץ מן הראוי למשקב ולמושב – שאם הזב נישא על דבר הראוי למשכב או למושב, והוא הדין על דבר הראוי למרכב, הרי הוא טמא מדרס,

אחת משתי ידיו של הסוס או תחת אחת משתי רגליו של החמור, הרי היא טהורה, שאין משענת הסוס על ידיו ולא משענת החמור על רגליו. ברם, אם היתה תלית אחת תחת שתי ידיו של הסוס או תחת שתי רגליו של החמור, אף רבי יוסי מודה שהתלית טמאה, שהרי ידוע שאין הסוס והחמור יכולים לעמוד לא על שתי רגלים ולא על שתי ידיים (הר"ש; הרא"ש). ואין הלכה כרבי יוסי. לשב – הזב, על קורת בית הבד – שהיתה מונחת על העקל, והוא סל שעוצרים בו את שארית השמן מפסולת היותם על ידי הקורה ששמים עליהם (הר"ש; ברטנורא); ויש מפרשים, שהעקל הוא היקף סביב היותם בשעת הדריכה לאספם ולחברם (רמב"ם), פלים שבעקל, טמאין – שהזב מכביר עליהם. על המכבש של פובס – ישב הזב על המכבש של פובס, והוא כלי העושי שני לוחות, ונותנים הבגדים ביניהם כדי ליישרם או כדי לקפלם, פלים שתחתיו – שתחת המכבש, טהורין – שאין הזב מכביר עליהם, הואיל והוא יושב בקצה המכבש; רבי נחמיה מטמא – את הכלים שתחת המכבש, שלדעתו אף היושב בקצה המכבש מכביר על הכלים. ואין הלכה כרבי נחמיה.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה א

בפרק זה נישנים כמה כללי טומאה.

הנוגע בזב – אדם הנוגע בזב, או שהזב נוגע בו – פיסקה זו מיותרת היא, שהרי הנוגע בזב אף הזב נוגע בו, אלא הואיל וכתוב בתורה (ויקרא טו, ז): "והנוגע בכשר הזב יכבס בגדיו", וכן (שם שם, יא): "וכל אשר יגע בו הזב...", לפיכך נקטה גם משנתנו: הנוגע בזב או שהזב נוגע בו (הרא"ש); ויש מפרשים, שמושם ענין היסט הנישנה לקמן נקטה המשנה אותו לשון כמגע כמו בהיסט (משנה אחרונה). המסיט את הזב – או אדם המסיט (המנוענע) את הזב, וכן אם נישאו, אפילו אינו מסיטו, או שהזב מסיטו – מסיט את האדם הטהור, מטמא אכלים ומשקים וכלי שטף – כלים שאפשר לשטפם במים, כלומר שיש להם טהרה במקוה, והיינו כל הכלים חוץ מכלי חרס, במגע – כשנוגע בהם הטהור בשעת מגעו בזב או בשעה

לְמִשְׁכָּב וּלְמוֹשָׁב, וְהָאֵדָם. פִּיצֵד? אֶצְבְּעוּ שֶׁל זֶב תַּחַת הַנֶּדְבֶכֶּה, הַמְּהוּר מִלְמַעַלָן – מִטְמֵא שְׁנַיִם וּפּוֹסֵל אֶחָד; פֶּרֶשׁ – מִטְמֵא אֶחָד וּפּוֹסֵל אֶחָד. הַטֵּמֵא מִלְמַעַלָן וְהַמְּהוּר מִלְמַטָּן – מִטְמֵא שְׁנַיִם וּפּוֹסֵל אֶחָד; פֶּרֶשׁ – מִטְמֵא אֶחָד וּפּוֹסֵל אֶחָד. הָאֶכְלִין וְהַמְּשָׁקִין, הַמְּשָׁכָב וְהַמּוֹשֵׁב וְהַמְּדַרְךָ מִלְמַעַלָן – מִטְמֵאִין שְׁנַיִם, וּפּוֹסְלִין אֶחָד; פֶּרֶשׁוֹ – מִטְמֵאִין אֶחָד, וּפּוֹסְלִין אֶחָד. הַמְּשָׁכָב וְהַמּוֹשֵׁב מִלְמַטָּן – מִטְמֵאִין שְׁנַיִם וּפּוֹסְלִין אֶחָד; פֶּרֶשׁוֹ – מִטְמֵאִין שְׁנַיִם וּפּוֹסְלִין אֶחָד. הָאֶכְלִין וְהַמְּשָׁקִין וְהַמְּדַרְךָ מִלְמַטָּן – מְהוּרִין.

ג מִפְּנֵי שְׁאֵמְרוּ: כָּל הַנוֹשֵׂא וְנִשָּׂא עַל גְּבִי מִשְׁכָּב – מְהוּר, חוּץ מִן הָאֵדָם. כָּל הַנוֹשֵׂא וְנִשָּׂא עַל גְּבִי הַנְּבִילָה – מְהוּר, חוּץ מִן הַמְּסִיט; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵף הַנוֹשֵׂא. כָּל הַנוֹשֵׂא וְנִשָּׂא עַל גְּבִי הַמֵּת – מְהוּר, חוּץ מִן הַמַּאֲהִיל, פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

יהיה תחתיו, מאי תחתיו, אילמא תחתיו חוב, היינו משכב, אלא בכל אשר יהיה חוב תחתיו, דהיינו עליונו של זב. ונוהג בכל דבר, אפילו במדי דאין רגילות להיות עליו, ולא הוה כעין תחתיו דאין נוגע אלא במדי דהוה ליה: חוץ מן הראוי למשכב ולמושב. והוא הדין למרכב. אבל שאינו ראוי, מהור, כגון אם כפה סאה שאינה עשויה לשיבה וישב עליה, יכול יהא טמא מושב, תלמוד לומר והיושב על הכלי אשר ישב עליו חוב, מה שמויחד לשיבה, יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: נדבך. שורת בני החומה. כמו נדבכין אבן גלל (בעקור ו'): המהור מלמעלה. על הנדבך ומכבד על אצבעו של זב, דהשתא הוה נישא על גבי חוב ונחשב אב הטומאה: מטמא שנים ופוסל אחד. מטמא ראשון ושני, ופוסל שלישי בתרומה: פירש. שירד המהור מן הנדבך, או שסילק חוב אצבעו מתחת הנדבך. מטמא המהור אחד ופוסל אחד, לפי שאין המהור אלא ראשון מכיון שפירש, דתו לא מטמא בנדרים, ועושה שני ושלישי בתרומה: הטמא מלמעלה. על הנדבך, ואצבע המהור תחת הנדבך, ומכבד הטמא עליו, הרי חוב נישא עליו, לפיכך מטמא שנים ופוסל אחד: והמהור. כל כלים שאינם משכב ומושב מדר קרי להו: מלמעלה. של נדבך, ואצבע חוב מלמטה, אינם אלא ראשון, ומטמאין אחד ופוסלים אחד, ולאחר שפירשו נמי כך דינא: פירשו מטמאין שנים ופוסל אחד. המשכב ומושב לעולם אב הטומאה אע"פ שפירשו: מְהוּרִים. כדאמרין שכל שהוב נישא עליו, מְהוּר, חוץ ממשכב ומושב והאדם:

ג מִפְּנֵי שְׁאֵמְרוּ. כלומר מפני מה אמרו האוכלים והמשקים והמהור מלמטה תחת משכב חוב מְהוּרִים, מפני שאמרו כל הנושא ונישא כו': כל הנושא. כגון אוכלים ומשקין ומדר שהן למטה ממשכב חוב ונושאים אותו, ואינן נוגעין בו שיש דברים חוצצים ביניהם: נישא על גבי המשכב. שאלו למעלה והמשכב למטה, ונישא עליו ואין נוגעין בו, מְהוּרִים: חוץ מן האדם. שהאדם הנושא המשכב נמא אע"פ שלא נגע בו ולא הסיטו, מפני שמשכב חוב נמא במשא. וכן אנו נמא אבן מטמא למעלה ממשכבו של זב וישב אדם מהור על האבן, נמא. כיון שנישא על גבי משכב. כשם שאם ישב חוב על האבן נמא המשכב שלמטה מן האבן, כך כשישב המהור על האבן נמא ונישא מן המשכב שתחתיה: כל הנושא על גבי נבילה. באדם קמייר, כלומר וכל אדם הנושא וניתן על גבי נבילה: מְהוּר חוץ מן המְסִיט. דנישא את הנבילה ולא זו ממקומו גם לא הניעה ממקומה אלא שמונחת על גביו, כגון שבא חבריו והניחה עליו, מְהוּר, עד שיסימנה: רבי אליעזר אוֹמֵר אֵף הַנוֹשֵׂא. כגמרא מפרש דהכי קאמר, והוא שנושא, כלומר אין המְסִיט את הנבילה טמא אלא כשנושא אותה,

משניות מבוארות – קהתי

מְהוּרִין – לגמרי, כמו ששינוי לעיל, שכל שהוב נישא עליו מְהוּר, חוץ ממשכב ומושב והאדם.

י ר ס ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ג

מִפְּנֵי שְׁאֵמְרוּ – יש כותבים, שאין גורסים שתי תיבות אלו ("אליהו ורמא"), אבל רוב המפרשים מקיימים את הגירסה שלפנינו, ומבארים, שהפסיקה "מפני שאמרו..." מוסבה על מה ששינוי בסוף המשנה הקודמת: "האכלין והמשקין והמהור מלמטה מלמטה" (הרמב"ם; הר"ם; הדא"ש), כלומר שהוא הדין אם היו תחת משכב חוב, מפני שאמרו: כָּל הַנוֹשֵׂא וְנִשָּׂא עַל גְּבִי מִשְׁכָּב – כל דבר הנושא את משכב חוב, ואינו נוגע בו, כגון כלים או אוכלים ומשקים שהם למטה ממשכב חוב, והם נושאים את המשכב, ואינם נוגעים בו, שיש דבר המפסיק ביניהם, או דבר שנישא על גבי משכב חוב, כגון שהכלים או האוכלים והמשקים הם למעלה מן המשכב, ונישאים עליו ואינם נוגעים בו, מְהוּר – שאין המשכב מטמא כלים או אוכלים ומשקים במשא, אף לא בהיסט, כי אם במגע בלבד, חוץ מן הָאֵדָם – שאם אדם נושא את המשכב או שהוא נישא על גבי המשכב, אף על פי שלא נגע בו ולא הסיטו, כגון על ידי אבן מסמא, היינו אבן כבדה הנתונה מתחת למשכב או למעלה ממנו, והיא מפסיקה בין האדם למשכב (עיין כלים א. ג.). הריהו טמא. והוא הדין אם הסיט את המשכב, אף שלא נשא, שהוא טמא. כָּל הַנוֹשֵׂא וְנִשָּׂא עַל גְּבִי הַנְּבִילָה – כל הנושא את הנבילה או נישא על גבי הנבילה, ואינו נוגע בה, מְהוּר – שאין המשכב מטמא במשא אלא את האדם, ובאה המשנה להשמיענו, שהנביא אדם הנושא את הנבילה או הנישא על גבי הנבילה, כל שלא הסיטה, היינו שלא היוזה ממקומה, כגון שחברו הניחה עליו, מְהוּר, חוץ מן הַמְּסִיט – האדם המסיט את הנבילה, שהוא טמא; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵף הַנוֹשֵׂא – לפי פשט המשנה בא רבי אליעזר להחמיר, שאף האדם הנושא את הנבילה ולא הסיטה, טמא; אבל

ונעשה אב הטומאה, וְהָאֵדָם – שאם אדם נושא את חוב, כל זמן שנושאו הרי הוא אב הטומאה, ולאחר שפירש ממנו אינו אלא ראשון לטומאה. פִּיצֵד? אֶצְבְּעוּ שֶׁל זֶב תַּחַת הַנֶּדְבֶכֶּה – שורה של אבנים, הַמְּהוּר מִלְמַעַלָן – על הנדבך, והריהו כנישא על גבי חוב, ונעשה אב הטומאה, מִטְמֵא שְׁנַיִם – שהוא עושה ראשון לטומאה, והראשון עושה שני בחולין, וּפּוֹסֵל אֶחָד – והשני פוסל שלישי בתרומה; פֶּרֶשׁ – המהור מן הטומאה, כגון שירד מן הנדבך, או שסילק חוב את אצבעו מתחת הנדבך, מִטְמֵא אֶחָד – שלאחר שפירש אינו אלא ראשון לטומאה, ועושה שני בחולין, וּפּוֹסֵל אֶחָד – ושני פוסל שלישי בתרומה. הַטֵּמֵא מִלְמַעַלָן – אם חוב היה מלמעלה, על הנדבך, וְהַמְּהוּר מִלְמַטָּן – אפילו אצבעו בלבד תחת הנדבך, והרי חוב נישא עליו, מִטְמֵא שְׁנַיִם וּפּוֹסֵל אֶחָד – דינו כאב הטומאה שעושה ראשון ושני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה; פֶּרֶשׁ – המהור מן הטומאה, מִטְמֵא אֶחָד וּפּוֹסֵל אֶחָד – שאינו אלא כראשון לטומאה, ועושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה. הָאֶכְלִין וְהַמְּשָׁקִין, הַמְּשָׁכָב וְהַמּוֹשֵׁב וְהַמְּדַרְךָ – כל כלי שאינו ראוי למשכב ולמושב קרי במשנתנו מדר. מִלְמַעַלָן – על הנדבך, ואצבע חוב מתחתיו, מִטְמֵאִין שְׁנַיִם, וּפּוֹסְלִין אֶחָד – רוב המפרשים גורסים כאן: מִטְמֵאִין אֶחָד וּפּוֹסְלִין אֶחָד. והיא גירסה נכונה (עיין 'תוספות יום טוב'). שאינם אלא כראשון לטומאה העושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה. וכן אם פֶּרֶשׁוֹ – מן הטומאה, מִטְמֵאִין אֶחָד, וּפּוֹסְלִין אֶחָד – כמו שבארנו לעיל. הטמא מלמעלה וְהַמְּשָׁכָב וְהַמּוֹשֵׁב מִלְמַטָּן – וכגון שרוב חוב על גבי הנדבך, ונמצא רוב חוב נישא על המשכב והמושב, מִטְמֵאִין שְׁנַיִם וּפּוֹסְלִין אֶחָד – שהמשכב והמושב נעשים אב הטומאה ועושים ראשון ושני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה; וכן אם פֶּרֶשׁוֹ – מן הטומאה, מִטְמֵאִין שְׁנַיִם וּפּוֹסְלִין אֶחָד – שהמשכב והמושב נשארים לעולם אב הטומאה, אף לאחר שפירשו. הָאֶכְלִין וְהַמְּשָׁקִין וְהַמְּדַרְךָ מִלְמַטָּן – היה חוב על הנדבך ואוכלים ומשקים ומדר מתחתיו,

וְאֵדָם בְּזִמְן שְׁהוּא מְסִיט.

ד' מִקְצֵת טֶמֶא עַל הַטְּהוֹר, וּמִקְצֵת טֶמֶא עַל הַטְּהוֹר, וְהַבּוֹרִי טְהוֹר עַל הַטֶּמֶא – טֶמֶא. פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

שהנבילה למעלה והוא למטה. אבל אם הנבילה למטה והוא למעלה, אע"פ שמסיטה, טהור, כל זמן שלא נגע בה. ואין הלכה כר' אליעזר: חוץ מן המאהיל. שאפשר להיות נגשא ונישא ולא יאהיל, כגון עליה מפסקה, שאם המת בעליה ואוכלין ומשקין וכלים בבית מגיעין עד שמי קורה, והנסרים נכפפים מכובד המת ומכבידין על הכלים, או שהמת בבית סמוך לשמי קורה, והכלים בעליה נכפפים הנסרים שבעליה מכובד הכלים ומכבידים על המת, כבהאי גוונא הוי נגשא ונישא על גבי המת, ואינו מאהיל, וטהור: וְאֵדָם בְּזִמְן שְׁהוּא מְסִיט. בין נגשא את המת בין נישא על גבי מת, טמא, אע"פ שאינו נוגע בו. אבל אם אין המת זו ממקומו שאין כאן היסט, טהור:

ד' מִקְצֵת טֶמֶא עַל הַטְּהוֹר. אפילו אצבעו של זב על הטהור, או אצבעו של טהור על הוב, או חיבורי טמא, כגון שערו וצפרו ושיניו, כל אלו נקראין משניות מבוארות – קהתי

האכילין והמשקין והמדף מלמטן. טהורין. שמכל זה נמצאנו למדים, שאין הוב מטמא במשא לא כלים ולא אוכלים ומשקים אלא אדם בלבד, ובאה משנתנו ללמד, שלא בזב בלבד אמרו, אלא מפני שגם בכל הטומאות הדין כן, ופותחת המשנה במשכב, שכל הנושא ונישא עליו טהור חוץ מן האדם, ואחר כך שונה נבילה, שאף היא אינה מטמאה במשאה אלא את האדם, והאדם אף הוא אינו נטמא במשא בלבד אלא אם כן גם הסיט, ואחר כך שונה מת, שדינו כדין הנבילה. ומכאן תלמד לכל טומאת משא בכל המטמאים, שאינה אלא באדם בלבד. וזהו ששינוי בתוספתא: אין היסט אלא לדבר שיש בו רוח חיים. ומשום שענין משא והיסט אחד הוא, באה המשנה להשימנו, שכשם שאין משא אלא באדם שיש בו רוח חיים, כך גם ההיסט.

ב' יש לעיין בשינוי הלשונות שבמשנתנו, שכן במשכב נקטה המשנה "חוץ מן האדם", ובנבילה "חוץ מן המסיט", ובמת "חוץ מן המאהיל ואדם בזמן שהוא מסיט".

על כך כותב בעל "משנה אחרונה", שבמת, הואיל ונשנה בו: חוץ מן המאהיל, שאפילו כלי המאהיל טמא, לפיכך צריכה המשנה לשנות: ואדם בזמן שהוא מסיט (אפילו אינו מאהיל), להוציא כלי שאינו בהיסט. אבל בנבילה לא צריכה המשנה לשנות חוץ מן האדם בזמן שהוא מסיט. שהואיל ואין הנבילה מטמאה במשא אלא במסיט, ממילא משמע שדווקא אדם המסיט את הנבילה טמא, שאין היסט אלא בדבר שיש בו רוח חיים; הלכך נקטה המשנה: חוץ מן המסיט, ואילו במשכב הוב נקטה המשנה: חוץ מן האדם, ששם צריכה המשנה להשימנו עיקר הדין, שאין טומאת משא אלא באדם, שעדיין לא נישנה דין זה בשום מקום. ומשום שכזב נישנה (במשנה הקודמת): חוץ מן הראוי למשכב ולמושב והאדם, באה משנתנו להשימנו במשכב הוב, שלענין האדם שווה המשכב לזב ולא לענין משכב ומושב. וכיון שנישנה דין זה בזב ובמשכב, נמצאנו למדים שהוא הדין לכל הטומאות, וכל מקום שמדובר במשא או בהיסט אינו אלא באדם.

והר"ש כותב, ששינוי הלשונות נמצאנו למדים, שמשכב הוב מטמא את האדם במשא בלבד, אפילו לא הסיט, מה שאין כן בנבילה ובמת, שאינם מטמאים את האדם במשא אלא אם כן האדם הסיט, כמו שבארנו במשנה (לדעת רוב המפרשים). אבל מה טעם החילוק שביניהם, והלא גם בנבילה נאמר (כמו במשכב הוב): "והנושא את נבלתה יכבס בגדי וטמא עד הערב"? על כך כותב הר"ש: ושמעו שהממיה הותרה במשכב הוב, ששפילו הנוגע בו מטמא בגדים, ואילו בנבילה שנינו (נליס א. ב.) "וחשוכי בגדים במגע" (עיי' באורנו שם). ועדיין קשה, מה הטעם במת, שאין בו טומאת משא בלא היסט, והלא גם מת מטמא בגדים במגע? על כך הר"ש לא פירש הטעם (עיי' "תוספות יום טוב" שנדחק לבאר טעם החילוק).

אבל בעל "משנה אחרונה" כותב, שבמסכת כלים (א. ג.). העלה הר"ש טעם הגון בזה, שיש חילוק בין אותם שמטמאים באבן מסמא לאותם שאינם מטמאים באבן מסמא; והוב ומשכב הוב והנידה והמצורע והיוולדת כולם מטמאים באבן מסמא, ואילו לא צריכים היסט עם המשא, שכל עיקר החומרה של אבן מסמא, שאינה זהה ואינה ניסוטה, וממנה למדים, שבמטמאים בלא היסט. אבל שאר הטומאות, שנתמעטו מדין אבן מסמא, כמו שלמדים בגמרא מן הכתוב (נידה ריש פרק ז). צריכים היסט עם המשא, שסתם משא, היינו בוששא ומנידה... ומעתה דברי משנתנו הם בדקדוק, שכזב ובמשכב, שאינם צריכים היסט עם המשא, נקטה המשנה: חוץ מן האדם. שכל שהוא נגשא טמא, ובנבילה ובמת שצריכים היסט נקטה המשנה: בזמן שהוא מסיט. ומן התימה על הר"ש, שנדחק כאן לחלק בין משכב לנבילה משום טומאת בגדים, ולא הזכיר מדבריו במסכת כלים, שהוא חילוק ברור ומוכרח...

באור משנה ד

כבר למדנו, שאין הוב מטמא משכב ומושב להיות אב הטומאה, אלא אם כן רוב גופו נישא עליו. – משנתנו באה ללמד, שהאדם הנושא את הוב או הנישא על

המפרשים כותבים, שבגמרא (חולין ע"ב) מגיהים בדברי רבי אליעזר: והוא שנושא. כלומר שלדעת תנא קמא האדם המסיט את הנבילה, אף על פי שאינו נושאה, טמא, ובא רבי אליעזר להקל, שאין המסיט את הנבילה טמא אלא כשהוא גם נושאה ("אליהו רבא"). ברם הנושא את הנבילה ואינו מסיטה, לדברי הכל טהור. כך מבארים רוב המפרשים. אבל הרמב"ם סובר שהנושא את הנבילה, אף על פי שאינו מסיטה, לדברי הכל טמא, ולשיטתו, מה ששינוי לעיל: "כל הנושא ונישא על גבי הנבילה, טהור", הכוונה לכלים, ולא נחלקו חכמים ורבי אליעזר במשנתנו אלא באדם הנישא על גבי נבילה, שלדעת חכמים כל שלא הסיטה טהור, אבל אם הסיטה טמא, ורבי אליעזר סובר (לפי גירסת הגמרא). שהמסיט את הנבילה אינו טמא אלא אם כן נושא אותה, שהנבילה למעלה והוא למטה, אבל כשהוא נישא על גבי הנבילה, שהנבילה למטה והוא למעלה, אף על פי שהסיטה טהור, כל זמן שלא נגע בה. ואין הלכה כרבי אליעזר. **כָּל הַנוֹשֵׂא וְנִישָׂא עַל גְּבִי הַמֵּת** – כל הנושא את המת או נישא על גבי המת, **טָהוֹר** – כמו שנבאר להלן, **חוץ מן המֵאֵהִיל** – שכל המאהיל על המת או שהמת מאהיל עליו, הריהו טמא, **וְאֵדָם בְּזִמְן שְׁהוּא מְסִיט** – את המת, אף על פי שלא נגע בו, טמא. ואף במת כמו בנבילה שונה שיטת הרמב"ם משיטת רוב המפרשים, שלדעת רוב המפרשים בין האדם הנושא את המת ובין הנישא על גבי המת, כל שלא נגע בו ולא האהיל עליו, אינו טמא אלא אם כן הסיט, שהדיו את המת ממקומו, אבל אם לא הדיו ממקומו, הריהו טהור; וזהו ששינוי כאן: "ואדם בזמן שהוא מסיט": מה שאין כן כלים, שאפילו הסיטו את המת טהורים, לפי שאין בכלים לא טומאת משא ולא טומאת היסט, וזהו ששינוי לעיל: "כל הנושא ונישא על גבי המת טהור". היינו בין אדם ובין כלים, שכן אדם אין לו טומאת משא במת בלא היסט, וכלים אף טומאת היסט אין בהם. אבל הרמב"ם סובר (כמו שכבר בארנו שיטתו בנבילה). שאדם הנושא את המת, אף על פי שלא הסיט, טמא. ומה ששינוי לעיל: כל הנושא ונישא על גבי המת, טהור, הכוונה היא לכלים ולאוכלים ולמשקים, כמו ברישא, ואילו האדם הנושא את המת טמא. ברם, אדם הנישא על גבי המת אינו טמא אלא אם כן הסיט, שהמסיט בכלל נושא הוא, וזהו שמסיימת משנתנו: ואדם בזמן שהוא מסיט (עיי' פירושו הרמב"ם למשנתנו, ועיי' הל' טומאת מת א. ו-ז; ט).

להרחבת ביאור העניינים שבמשנתנו נסיף עוד מדברי המפרשים. (א) בענין הפסיקה "מפני שאמרו", הבאנו ביאור תמציתי על פי הרמב"ם והר"ש. אבל שונה קצת ביאורו של הרמב"ם מביאורו של הר"ש. והרי לשון הרמב"ם: "לפי שאמרו בהלכה הקודמת, כי האוכלים והמשקים וכלי שטף מלמטן טהורים, ואפילו היו תחת משכב הוב (שורא) לא חמור תחת המשכב מתחת הוב עצמו; ואף על פי שלא מדובר במשכב, מכל מקום ממילא נלמדנו – "תוספות יום טוב"), אמר, טיבת זה אמרו: כל הנושא ונישא וכו'. והר"ש מפרש, שמשנתנו מוסבה על מה ששינוי לעיל, שאם הטמא למעלה ואוכלים ומשקים ומדף מלמטה, טהורים, לפי שהמסיט אין בו רוח חיים. ועל כך שונה משנתנו: מפני שאמרו – במשכב הוב: כל הנושא ונישא על גבי המשכב טהור – כגון כלים ואוכלים, חוץ מן האדם – שיש בו רוח חיים (וכן מפרש גם הרא"ש).

ובעל "משנה אחרונה" כותב: ונראה שמשנתנו מוסבה על מה ששינוי במשנה הקודמת: כל שהוב נישא עליו טהור חוץ מן האדם. וכן על מה ששינוי בספיא:

רבי שמעון אומר: מקצת טמא על הטהור – טמא; ומקצת טהור על הטהור – טהור.

ה טמא על מקצת המשכב, והטהור על מקצת המשכב – טמא. מקצת טמא על המשכב, ומקצת טהור על המשכב – טהור. נמצאת טמא נכנסת לו, ויוצאת ממנו במעוטו. וכן כפר של תרומה שהוא נתון על גבי משכב והניר בנתים, בין מלמעלן בין מלמטן – טהור. וכן באבן המנגעת – טהור. רבי שמעון מטמא בזה. והנוגע בזה, ובזבה, ובגדה, ובילדית, ובמצרע, ובמשכב, ובמזוזה – מטמא שנים ופוסל אחד; פירש – מטמא

פירוש ברטנורא

חיבור, אע"ג דליכא אלא מיעוט הטמא על הטהור או מיעוט הטהור על הטמא, נטמא הטהור, דלא בעינן שינוא רובו של זב אלא על המשכב ולא על האדם; ומקצת טהור על הטמא טהור. דבעינן שינוא רובו. ואין הלכה כרבי שמעון:

ה טמא על מקצת המשכב. רובו של טמא על מיעוטו של משכב, נטמא המשכב. וכן רובו של טהור על מיעוטו של המשכב הטמא, נטמא הטהור. ולא חיישנן על מיעוט משכב, כיון דרובא דטהור ורובא דטמא יושב עליו, דבמיעוטו של משכב טומאה נכנסת, ובמיעוטו יוצאת, כדקתני סיפא נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאה ממנו במיעוטו: **מקצת הטמא על המשכב.** כיון דמיעוטו של טמא הוא, אע"פ שישנן על כל המשכב, טהור המשכב, עד שינוא עליו רובו של זב; ו**מקצת טהור על המשכב.** כלומר או מקצת טהור אפילו על כל המשכב: טהור. עד שישנן עליו רובו של טהור; וכן כפר של תרומה. אמתניתין דלעיל קאי, דתנן כל הנושא ונישא על גבי המשכב, טהור. ואפילו אוכלין של תרומה, אם נישאו על גבי משכב ויש ביניהן דבר חוצץ אפילו הוא דק ביותר כגון נייר וכיוצא בו, אינן מקבלין טומאה מן המשכב, דאין מטמא אחרים ולא מקבל טומאה בהיטא אלא דבר שיש בו רוח חיים: **ורבי שמעון מטמא בזה.** הואיל ומקומה טמא, מטמא בהיטא אפילו דבר שאין בו רוח חיים. ואין הלכה כרבי שמעון:

ו הנוגע בזב ובזבה וכו'. כל הני שוה מגען למשאן דמטמא אדם לטמא בגדים, הלכך חשיבי אב הטומאה כל זמן שלא פירשו, מאחר דמטמא בגדים,

משניות מברארות – קהתי

האדם הטהור, שאין המשכב נטמא אלא אם כן נישא עליו רוב גופו של הזב (ענין ד, ט): וכן אין משכב הזב מטמא עד שישנן עליו רובו של הטהור, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו. **נמצאת טמא נכנסת לו** – למשכב, **ויוצאת ממנו במעוטו** – של משכב, שטומאת הזב נכנסת למשכב הטהור וטומאת המשכב יוצאת ממנו לטהור שעל גביו במיעוטו של המשכב. **וכן** – יש נוסחאות שאין גורסים חיבה זו. והגורסים אותה מבארים, שפיסקא זו חוזרת למה ששינוי במשנה ג': כל הנושא ונישא על גבי המשכב טהור חוץ מן האדם. ומסיפה משנתנו ללמד, שאפילו **כפר של תרומה שהוא נתון על גבי משכב** – הזב, **והניר בנתים** – כלומר שיש דבר המפסיק ביניהם, ואפילו הוא דק ביותר, כגון נייר וכיוצא בו, **בין מלמעלן** – שהיכיר נישא על גבי המשכב, **בין מלמטן** – שהיכיר נושא את המשכב, **טהור** – היכיר, שאינו מקבל טומאה מהמשכב. **וכן באבן המנגעת** – כנגע צרעת, אם כיכר של תרומה מונח למעלה מן האבן או מתחת לאבן, ונייר מפסיק ביניהם, **טהור** – היכיר טהור. יש מפרשים, שמשנתנו באה להשיע, שאין אבן המנוגעת מטמאה דבר באוהל, לא כשהיא מאהילה על אותו דבר, ולא כשהדבר מאהיל עליה, אלא כשהיתה האבן עם אותו דבר תחת אוהל אחד, שזוהי טומאת ביאה האמורה במצורע (אליהו רבא). **רבי שמעון מטמא בזה** – באבן המנוגעת, שלדעתו האבן מטמאה באוהל כמת, וכיון שהיכיר מאהיל על האבן או האבן מאהילה עליו, הרי הוא טמא.

גבי הזב, ששינוי לעיל (משנה ב) שהוא טמא, שונה דינו ממשכב ומושב, שאין צורך שינשא האדם רובו של הזב או שיינשא רובו על הזב, אלא אפילו נשא הטהור מקצתו של הזב או שנישא מקצתו על הזב, הריחו טמא.

מקצת טמא על הטהור – זב שנישא מקצתו על אדם טהור, **ומקצת טהור על הטמא** – או טהור שנישא מקצתו על הזב, כגון שאצבעו של הזב על הטהור, או שאצבעו של הטהור על הזב, אף על פי שיש ביניהם אבן או קורה, וכן אם **הבגד טמא** – השערות או הצפרניים או השיניים של הזב, **על הטהור** – נישאו על הטהור, **והבגד טהור על הטמא** – או שהשערות או הצפרניים או השיניים של הטהור נישאו על הזב, **טמא**, הטהור, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו. **רבי שמעון אומר: מקצת טמא על הטהור** – אם מקצתו של הזב נישא על אדם טהור, **טמא** – הטהור; שאין צורך שיינשא רוב הזב על הטהור, **ומקצת טהור על הטמא** – אבל טהור שנישא מקצתו על הטמא, **טהור** – שבכגון זה אינו טמא אלא אם כן נישא רובו של הטהור על הזב. ואין הלכה כרבי שמעון.

בארנו את הרישא בכגון שאצבעו של הזב על הטהור או שאצבעו של הטהור על הזב, ואמנם דין זה אינו אלא בזב, שמטמא במשא בלבד בלא היסט, ובתנחת אצבע אין שם היסט, ואין זה מטמא אלא בזב וחבירו. אבל כל שאר המטמאים במשא אינם מטמאים בתנחת אצבע, מאחר שאין כאן היסט. וכלאו הכי מוכח ממשנתנו גופה שמדובר בה בזב, שכן שינוי בה "ומקצת טהור על הטמא", וזה לא מצינו בשום טומאה שטמא הנושא את הטהור מטמאו חוץ מהיסטו של זב ("משנה אחרונה").

שבת קודש

באור משנה ה

בהקדמה למשנה הקודמת הזכרנו, שאין הזב מטמא את המשכב או את המושב עד שיינשא רוב גופו על המשכב או על המושב. וכן הטהור שנישא על משכב הזב אינו נטמא אלא אם כן נישא רובו על המשכב. משנתנו באה ללמד, שדווקא האדם הנישא על המשכב, בין בזב הנישא על משכב טהור ובין בטהור הנישא על משכב טמא, צריך שיינשא רובו על המשכב, אבל לגבי המשכב אין חוששים על מיעוט המשכב.

הטמא על מקצת המשכב – היה רוב הזב על מיעוט המשכב הטהור, **והטהור על מקצת המשכב** – או שהיה רוב הטהור על גבי מיעוט משכבו של הזב, **טמא** – הטהור, ואין חוששים על מיעוט המשכב, הואיל ורובו של הזב או רובו של הטהור נישא עליו. **מקצת טמא על המשכב** – היה מקצת הזב על המשכב הטהור, ואפילו על כולו, **ומקצת טהור על המשכב** – או שהיה מקצת טהור על משכב הזב, ואפילו על כל המשכב, **טהור** – המשכב הטהור או

באור משנה ו

הנוגע בזה, ובזבה, ובגדה, ובילדית, ובמצרע – אדם הנוגע בזב או בזבה או בנדה או ביולדת או במצורע, **במשכב, ובמזוזה** – של אחד מאלו החמישה (הגרא; "תפארת ישראל"), **מטמא שנים** ופוסל אחד – שהאדם הנוגע באחד מאלו, מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם קודם שפירש מהטומאה, הלכך הרי הוא כאב הטומאה, שעושה ראשון לטומאה, וראשון עושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה; וזהו ששינוי כאן: מטמא שנים ופוסל אחד: **פירש** – האדם מן הטומאה, **מטמא אחד, ופוסל אחד** – שלאחר שפירש מן הטומאה אינו אלא ראשון לטומאה, שעושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה. **אחד הנוגע ואחד המסיט** – בין הנוגע, ובין המסיט אחד מאלו, אף על פי שאינו נוגע בהם ואינו נושאם, **ואחד הנושא ואחד הנשא** – ובין הנושא אחד מאלו או נישא על גבם, אף על פי שאינו מסיט ואינו נוגע, כגון שאבן מסמא מפסיקה בין

אֶחָד, וּפּוֹסֵל אֶחָד. אֶחָד הַנוֹגֵעַ וְאֶחָד הַמְּסִיט, וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא וְאֶחָד הַנֹּשֵׂא.

פירוש ברטנורה

ולכך הנוגע עושה ראשון ושני ופוסל שלישי בתרומה: פירש. ממטמאיו, אינו אלא ראשון בעלמא ומטמא אחד לעשותו שני, ופוסל שלישי בתרומה: ואחד המסיט, ואחד הנושא. ואע"פ שאינו נוגעין. זה וזה נדה בהדיא כתיב, דכתיב זאת תורת חוב וגו' והודה בנדרתה. ומצורע ויולדת נפקא לן מלזכר ולנקבה, לזכר לרבות את המצורע, ולנקבה לרבות את היולדת: ואחד המסיט. המזוי אותה ממקומה אע"פ שאינו לא נוגע ולא נושא:

משניות מבוארות – קהתי

ממצורע (עיין גמרא פסחים טו, ב: דרש"י ותוספות שם; ועיין "משנה אחרונה" כאן).

בענין המסיט יש הבדל בין מצורע ומשכב ומושב לבין השאר, שכן לגבי השאר בין שהטהור הסיט את הטמא ובין שהטמא הסיט לטהור, הריהו טמא, ואילו במצורע ובמשכב ובמושב דווקא כשהטהור מסיט אותם הריהו טמא, אבל אם הם מסיטים את הטהור איננו טמא (עיין "תוספות יום טוב").

הטומאה ובין הטהור, כל אלו דינם כמו ששינו לעיל, שכל זמן שלא פירש מן הטומאה מטמא שניים ופוסל אחד; פירש מן הטומאה, מטמא אחד ופוסל אחד.

בארנו משנתנו לשיטת הרמב"ם והגר"א, שאף המצורע מטמא משכב ומושב כמו הזב. אבל יש סוברים, שאין מצורע עושה משכב ומושב אלא ראשון לטומאה, ומבארים, שהפסיקה "במשכב ובמושב" מוסבה על כל השאר חוץ

המשך ביאור למס' ראש השנה ליום שישי עמ' א

45 שמאריכים בגניחותיהן, וכשיטת משנתנו, אם כן לַעֲבִיד 'תְּקִיעָה, 46 שְׁלֹשָׁה שָׁבָרִים, וְתִקְיעָה' ומדוע יש להוסיף 'תרועה'. מתרצת 47 הגמרא: מִסְּפָקָא לִיה לרבי אבהו א' 'תרועה' היינו גְּנוּחִי גָּנָה, א' 48 לַיְלִי לַיְלִי, ולכן תיקן מספק שיעשו את שניהם. 49 מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַב עֲזַרְיָה, וְדִלְמָא 'תרועה' שבתורה 50 לַיְלִי הָיָה, ויש להריע תרועה בלבד בין התקיעה הראשונה 51 לשניה, ובכך שתוקע גם שלשה שברים, קָא מְסַפֵּיק בתקיעת 52 'שְׁלֹשָׁה שָׁבָרִים' בִּין הַתְּרִיעָה, לְבִין תְּקִיעָה שְׁלֹפְנִיה, ויש לעשותם 53 בלא הפסק. מתרצת הגמרא: תקנת רבי אבהו היתה דַּאֲחֵר שתוקע 54 'תקיעה' שברים תרועה ותקיעה' הָדָר עָבִיד – חזור ועושה רק 55 תְּקִיעָה תְּרִיעָה וְתִקְיעָה, ללא שלשה שברים, ונמצא שאם 'תרועה' 56 שבתורה היא יללה, יצא ידי חובתו בכך שתקע תקיעה תרועה 57 ותקיעה. 58 ממשיכה הגמרא להקשות: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּינָא, וְדִלְמָא 'תרועה' 59 שבתורה גְּנוּחִי הָיָה, והיינו שלשה שברים, וְכִיּוֹן שְׁמִלְכַד השברים 60 תוקע גם תרועה, קָא מְסַפֵּיק תְּרִיעָה בִּין 'שָׁבָרִים', שזו באמת 61 התרועה שצויתה התורה, לְבִין תְּקִיעָה שאחריה. מתרצת הגמרא: 62 דְּהָדָר עָבִיד גם 'תְּקִיעָה', שָׁבָרִים, תְּקִיעָה, ואם 'תרועה' שצויתה 63 התורה היינו שברים, יצא בזה ידי חובתו. 64 מקשה הגמרא: אֵלָּא – אם כן שתוקע גם 'תקיעה' שברים תקיעה' 65 וגם 'תקיעה' תרועה תקיעה, רַבִּי אֲבָהוּ מַאי אֲתִקֵּין – מה הוסיף 66 בתקנתו שיתקע באותו סדר 'תקיעה' שברים, תרועה ותקיעה, 67 דהרי ממה נפשך, א' 'תרועה' היינו גְּנוּחִי גָּנָה – שברים, הָא עָבִידִי 68 כשתקע 'תקיעה' שברים תקיעה, וא' 'תרועה' היא לַיְלִי לַיְלִי – 69 קולות קצרים, הָא עָבִידִי כשתקע 'תקיעה' תרועה תקיעה, וממה 70 נפשך יצא ידי חובתו, ומדוע הוצרך להוסיף 'תקיעה' שברים 71 תרועה ותקיעה. מתרצת הגמרא: מִסְּפָקָא לִיה לרבי אבהו ספק 72 נוסף, דִּלְמָא 'תרועה' שבתורה היינו גם גָּנָה וגם לַיְלִי, גניחה 73 ואחריה לללה, והיינו שברים ותרועה יחד, ולכן הוצרך לתקן 74 שיתקעו גם 'תקיעה' שברים תרועה תקיעה. 75 מקשה הגמרא: א' הֵכִי, שיתכן ש'תרועה' היינו שברים ותרועה 76 יחד, לַעֲבִיד גַּם אִיפְכָא – היה לרבי אבהו לתקן גם שיתקעו באופן 77 הפוך, 'תְּקִיעָה, תְּרִיעָה, שְׁלֹשָׁה שָׁבָרִים וְתִקְיעָה, דִּלְמָא 'תרועה' 78 שבתורה היינו לַיְלִי וְגָנָה – יללה ואחר כך גניחה, ויש לתקוע 79 תרועה ואחריה שברים. מתרצת הגמרא: סְתָמָא דְּמִילְתָא – סתמו 80 של דבר, בדרך כלל, כִּי מִתְּרַע בְּאִינִישׁ מִלְתָא – כשקורה לאדם 81 דבר רע, בְּרִישָׁא גָּנָה, וְהָדָר לַיְלִי – תחילה הוא גונח גניחות ארוכות, 82 ואחר כך הוא מוסיף ומיילל יללות קצרות, ולא להיפך, ולכן אף 83 לפי ספיקו של רבי אבהו לא יתכן שתרועה האמורה בתורה היא 84 'תרועה' ושברים'. 85

*

86 שנינו במשנה: תִּקְעוּ בְּרִאשׁוֹנָה וּמִשָּׁפָה בְּשִׁנִּיהָ כְּשֶׁתִּתֵּן, אֵין בִּידוֹ אֵלָּא 87 אחת. אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמַע

1 הפסוק וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרִיעָה' הוא דורש כְּדִרְבִּי מִתְּנָא, דְּאָמַר רַב 2 מִתְּנָא, מִלְשׁוֹן וְהַעֲבַרְתָּ' יש לדרוש שהתקיעה בשופר תהיה דְּרָדָה 3 הַעֲבַרְתָּ – כדרך שהאיל מעבירו בראשו מחיים, ולא שישנה את 4 צורתו וירחיב את הצד הצר, ויצר את הצד הרחב. ומה שנאמר 5 'תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר' נוצר, כדי שלא נפרש את הפסוק וְהַעֲבַרְתָּ דְּאָמַר 6 רַבִּי מִתְּנָא נַעֲבִירָהּ כִּד – שיש מצוה רק להעביר את השופר ביד בתוך 7 הקהל בלא תקיעה, וזה יהיה הסימן ליובל, אלא יש ללמוד 8 מ'תעבירו' שהכוונה לתקיעה ממש, ולכן יש צורך בגזירה שזה 9 ממדבר, ללמד שיש תקיעה פשוטה לפנייה ולאחריה. 10 הגמרא מבארת מנין למד התנא של הברייתא הראשונה (א) 11 לימודים אלו: וְאֵיךְ – והתנא של הברייתא הראשונה שלומד דין 12 פשוטה לפנייה ולאחריה מ'והעברת' ו'תעבירו', לומד את דינו דְּרַב 13 מִתְּנָא, שיש לתקוע בשופר כדרך העברתו מִדְּשִׁנִּי כְּדִיבְרִיָּה – ממה 14 ששינה הפסוק את לשונו, שהיה לו לכתוב 'ותקעת שופר תרועה' 15 ומכך ששינה וכתב וְהַעֲבַרְתָּ; אנו למדים גם את דינו של רב 16 מתנא שיש לתקוע בשופר דווקא כדרך העברתו. ומה שאמרנו 17 שהיה מקום לפרש ש'תעבירו' היינו העברת השופר כִּד וְלֹא 18 תקיעה, לֹא מִצִּית אֲמַרְתָּ – אי אפשר לומר כן, כיון דְּמִרְבִּי 'עֲבַרְתָּ' 19 'עֲבַרְתָּ' בגזירה שזה מְשַׁשֵּׁה רבינו, כְּתִיב הֵכָּא וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר 20 תְּרִיעָה, וְכִתִּיב הָתֵם – אצל משה רבינו לגבי תרומת המשכן (שמות 21 ו) וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וְיַעֲקֹב קוֹל בְּמִחְנֶה, מַה לְחָלֹן – לגבי משה, 22 ו'יעבירו' היינו כְּקוֹל, שנאמר ו'יעבירו קול', אֵף כָּאֵן 'תעבירו' היינו 23 כְּקוֹל, ואין פירושו העברה ביד. 24 שואלת הגמרא: תָּנָא וְלֹאֵי תָנָא – לדעת התנא בברייתא השניה, 25 דְּמִיָּתִי לָהּ לדיני התקיעות בראש השנה מתקיעות שבמִדְּבָר, א' – 26 אם כן נוסף וגלמד, מַה לְחָלֹן – במדבר, תקעו בַּחֲצוֹצְרוֹת, אֵף כָּאֵן 27 בראש השנה ויום כפור תהיה התקיעה בַּחֲצוֹצְרוֹת ולא בשופר. 28 משיבה הגמרא: תִּלְמוּד לִזְמַר (תהלים פא ד) 'תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפֵר בְּכֶסֶף 29 לַיּוֹם חֲנֻנִי, א' וְהוּא חֵן שֶׁתִּתְּשֶׁה' וְהִירָחַן מִתְּכֶסֶף בּוֹ, הוּא אֲמַר וְהוּא רֹאשׁ 30 הַשָּׁנָה, שהוא בתחילת החדש, שעדיין הלבנה קטנה ומכוסה ואינה 31 נראית מרחוק. וְאָמַר רַבִּי מִנְיָא רַבְּמָנָא 'תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפֵר', ללמד 32 שהתקיעה בו היא בשופר, ולא בחצוצרות. 33 *

34 שנינו במשנה: שִׁיעוֹר תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה 35 כשלש יבבות, ובברייתא לעיל (א) שנינו שִׁיעוֹר תרועה כשלשה 36 שברים, ושברים ארוכים יותר מהיבבות. מבררת הגמרא את 37 ההלכה למעשה: אֲתִקֵּין – תיקן רַבִּי אֲבָהוּ כְּקִדְשִׁי עִירו, שיש לתקוע 38 בכל סדר וסדר 'תְּקִיעָה, שְׁלֹשָׁה שָׁבָרִים, תְּרִיעָה, תְּקִיעָה', נמצא 39 שבין תקיעה לתקיעה תוקעים גם שברים וגם תרועה. מקשה 40 הגמרא: הרי המצוה היא לתקוע 'תרועה' וְכֵּן נִפְשָׁה, א' פירוש 41 'תרועה' שבתורה הוא לַיְלִי לַיְלִי – קולות קצרים כדרך המייללים, 42 וכדעת הברייתא שהובאה לעיל, אם כן לַעֲבִיד – יש לעשות 43 'תְּקִיעָה תְּרִיעָה וְתִקְיעָה' ומדוע יש להוסיף 'שלשה שברים', וְאֵי 44 פירוש 'תרועה' הוא גְּנוּחִי גָּנָה – גניחות ארוכות כדרך החולים

דעס"י

דף כג ע"א: אגב כך שהביאה הגמרא את הפסוק 'ישימו קטורה באפר', מביאה הגמרא מאמר בענין תחילת פסוק זה: **אָמַר רַבָּא, לֹא מִשְׁפַּחַת צוֹרְבָא מִרְבָּנָן** - לא נמצא תלמיד חכם דְּמוּדִי הוראה בישראל, **אֱלֹא דְאִתִּי** - שבא **מִשְׁבַּט לִוִּי, אוּ מִשְׁבַּט יִשְׁשַׁכָּר**. שבט לִוִּי, מדְּבַתִּיב בברכת משה לשבט לוי (דברים לג י) **יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לַיַּעֲקֹב**, ושבט **יִשְׁשַׁכָּר מִדְּבַתִּיב** (דברי הימים א' יב לג) **וְ[מ]ִבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי בִינָה לַעֲתִים לְדַעַת מָה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל**. שואלת הגמרא: **וְאִימָא** משבט יהודה נְמוּי, דְּבַתִּיב (תהילים ס ט) **יְהוּדָה מְחַקְקִי**, והיינו שהם אומרים את החוקים ומורים הוראה. השיב רבא: **אִסְפוּקִי שְׁמַעְתָּא אֱלִיבָא דְהִילְכְתָּא קְאָמִינָא** - כוונתי היתה ששאר שבטים לא זכו להורות כדת וכהלכה.

הפייס היה נערך כך, הכהנים היו עומדים בעיגול, והממונה בא ונטל מצנפת מעל ראש אחד הכהנים, ומכריז מנין יותר גדול ממספר הכהנים

שהיו שם וסופר את אצבעות הכהנים, ומי שהמנין כלה בו הוא הזוכה.

שנינו במשנה: **מַעֲשֶׂה שֶׁהוּא שְׁנִיָּהּ שְׁוִין וְרִצִּין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׂ** וכו'. הגמרא מביאה מעשה נוסף שאירע מחמת ריצה זו: **תָּנוּ רַבָּנָן, מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי בָהֵנִים שֶׁהוּא שְׁנִיָּהּ שְׁוִין וְרִצִּין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׂ, קָדָם אַחֵד יָמָן לַהֲגִיעַ לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת** [העליונות של המזבח] **שֶׁל חֲבִירוֹ** - קודם לחבירו, ובכך זכה בתרומת הדשן, **נָטַל הַכֹּהֵן הַמִּפְסִיד סִבִּין, וְתָקַע לוֹ בְּלִבּוֹ** של הזוכה. **עָמַד רַבִּי צְדוֹק עַל מַעְלוֹת הָאוֹלָם** שבהר הבית **וְאָמַר, אַחִינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁמָעוּ, הֲרִי הוּא אוֹמֵר** (דברים כא ג) **'כִּי יִמָּצֵא חֻלָּל בְּאֶדְמָה וְגו'** וַיֵּצְאוּ זִקְנֵיהֶם וְשַׁפְּטִיָּהּ וּמִדְּדוּ אֶל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחֻלָּל, וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הַחֻלָּל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא עֲגֻלַת בָּקָר' וְגו', אָנוּ, עַל מִי מוֹטֵל לְהַבִּיאַ עֲגֻלָּה עֲרוּפָה, הָאֵם עַל הָעִיר - אֲנֵשִׁי יְרוּשָׁלַיִם, אוֹ עַל הָעֲצוּרוֹת - הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרֵי הָעֲזָרָה. וּכְשֶׁשְׁמָעוּ הָעָם כֵּן, נָעוּ - צִעְקוּ כָּל הָעָם בְּבִכְיָה. כָּא אָבִיו שֶׁל תִּינוֹק - אֲבִי הַכֹּהֵן הַהֵרוּג וּמָצְאוּ כִּשְׁהוּא מְפָרְפֵר - שֶׁנִּשְׁמָתוֹ עֵדִיין לֹא יָצָא, אָמַר, הֲרִי הוּא כִּפְרַתְכֶּם - מִיתָתוֹ תִּכְפֹּר עֲלֵיכֶם, וְעֵדִיין בְּנֵי מְפָרְפֵר וְלֹכֵךְ עֵדִיין לֹא נִמְצְאוּ הַסִּבִּין, כְּלוּמָר, מַהֲרוּ לְהוֹצִיא אֶת הַסִּכִּין מִלִּבּוֹ לִפְנֵי שִׁימוֹת וּתִיטְמֵא. לְלַמֵּד - מִדְּבָרֵי הָאֵב אֲפֶשֶׁר לְלִמּוּד שֶׁקָּשָׁה עֲלֵיהֶם מְהֵרָה כָּלִים יוֹתֵר מִשְׁפִּיכוֹת דָּמִים, שֶׁאִפִּילוֹ הָאֵב לֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ מִמִּיתַת בְּנוֹ כִּפִּי שֶׁחֹשֵׁשׁ מִטּוּמְאַת הַסִּכִּין. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מלכים ב' כא טז) **'וְגַם דָּם נָקִי שֶׁפָּדַ מִנִּשְׁחָה [הַרְבֵּה מְאֹד] עַד אֲשֶׁר מָלֵא [את] יְרוּשָׁלַיִם פֶּה לִפֶּה,** הֲרִי שֶׁכֵּבֶר בְּזִמְנָא מְנַשֶּׁה מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁהָיָה בִּימֵי בֵּית הָרָאשׁוֹן, הוֹקֵל בְּעֵינֵיהֶם עוֹוֹן שְׁפִיכוֹת דָּמִים.

מבֿררת הגמרא: **הִי מַעֲשֶׂה קָדִים** - איזע מעשה אירע קודם, שבֿירת הרגל [המוזכרת במשנה] או הריגת הכהן, **אִילִימָא** - אם תאמר **דְּשִׁפִּיכוֹת דְּמִים** קדם, קשה, **הַשְׁתָּא אֲשִׁפִּיכוֹת דְּמִים לֹא תִקְיִנוּ פִּיִּסָא, אֲנִשְׁבֵּרָה רְגְלֵי תִקְיִנוּ** - אם מחמת מעשה שפֿיכות דם החמור, לא תקנו גורל ל'תרומת הדשן', היתכן שלאחר מעשה שבֿירת הרגל תקנו. **אָלָא** לכאורה צריך לומר שמעשה **דְּנִשְׁבֵּרָה רְגְלֵי קָדִים**, וְשׁוֹב קשה, **כִּיּוֹן דְּתִקְיִנוּ פִּיִּסָא, אַרְבַּע אַמוֹת מַאי עֲבִידְתִּיּהוּ** - מאחר שתיקנו פֿייס מחמת התקלה, מה היה הענין בריצה להקדים את חבירו בארבע אמות. מסיקה הגמרא: **אָלָא לְעוֹלָם** מעשה **דְּשִׁפִּיכוֹת דְּמִים קָדִים**, וְאוֹלָם **מַעֲקָרָא סְבוּר אֶקְרָאי בְּעֵלְמָא הוּא** - מתחילה סברו חכמים שדרך מקרה הוא שאירע, ומחמת כך אין צורך לתקן גורל, אך **כִּיּוֹן דְּחַוִּי אֲפִילוּ מִמִּילָא אָתוּ לִידֵי סִכְנָה** - משראו על ידי המעשה של שבֿירת הרגל שאפילו בלא להתכוין להזיק באים הכהנים לידי סכנה, **תִּקְיִנוּ רַבְנֵי פִּיִּסָא**.

כלומר, ימים אלו הם ימי תשובה ויראה ולא ימי שמחה יתירה,
ומשום כך אין אומרים בהם הלל.

משנה

המשנה מבארת שאסור לחלל את יום טוב של ראש השנה בשביל
הכנת השופר לתקיעה: שופר של ראש השנה, אין מעבירין עליו את
התחום, כלומר, אסור לאדם לצאת מתחום שבת כדי לשמוע קול
שופר. ואין מפקחין עליו ומעל השופר את הגל – ערימת אבנים,
כיון שהאבנים הם 'מוקצה' ואסור לטלטלם ביום טוב. לא עולין
באילן כדי ליטול את השופר הנמצא על האילן, לפי שאסור
חכמים (ביצה לה) לעלות באילן בשבת ויום טוב, שמא יתלוש ממנו
ענפים או פירות, ולא רוקבין על גבי בהמה בשבת ויום טוב, לפי
שאסור חכמים (שם) לרכוב על גבי בהמה בשבת ויום טוב, שמא
יחתוך ענף מהאילן בכדי להכותה שתלך. ולא שמיין על פני הפנים
כדי להביאו מעבר לגדר, שאסור חכמים (שם) לטוט במים בשבת
ויום טוב שמא יבא לתקן ולעשות כלי ששטים בו. ואין חותבין
אותו – את השופר, לתקנו שיהא ראוי לתקיעה, בין בדרך שאין
דרך לחותכו בו, שהוא אסור רק משום שבות – איסור דרבנן, כיון
שאינו אלא תיקון כלאחר יד, ובין בדרך שדרך לחותכו בו, שהוא
מלאכה גמורה ואסור משום איסור לא תעשה מן התורה. אבל אם
רצה ליתן לתוכו מים או יין כדי שיהא קולו צלול, יתן, ואין בזה
משום 'תיקון כלי' האסור ביום טוב.
דין נוסף: אין מעבדין את התקועות מלתקוע בראש השנה, אף שיש
בכך איסור דרבנן, משום שיש להרגילם למצוה, אבל – ואדרבה,
מתעסקין עמהם בתקיעה עד שילמדו לתקוע.
דין נוסף: והמתעסק ותקע בשופר שלא לשם מצוה, לא יצא, וכן
השומע קול שופר מן המתעסק לא יצא, ואף שהשומע התכוין
בשמיעתו לצאת ידי חובת המצוה לא יצא, כיון שהתקוע לא
התכוין כלל לתקיעת מצוה.

גמרא

שואלת הגמרא: מאי טעמא שאין תקיעת השופר דוחה את כל
האיסורים שנמנו במשנה. משיבה הגמרא: שופר מצות עשה הוא,
ואיסור מלאכה ביום טוב יש בו מצות עשה ואיסור לא תעשה, ואין
עשה דוחה את לא תעשה ועשה, ולכן אין מצות שופר דוחה איסורי
תורה, וחכמים העמידו את דבריהם אף במקום שיש מצות עשה,
ואסרו לעבור אף על איסורים דרבנן כדי לקיים מצות תקיעת
שופר.

*

שנינו במשנה: לא עולין באילן ולא רוקבין על גבי בהמה בו. מקשה
הגמרא: השתא, איסורים דרבנן שאין בהם שום חשש שיבוא לידי
איסור דאורייתא, כגון העברת תחום ופיקוח הגל, אמרת לא –
שאיין לעבור עליהם כדי לקיים מצות שופר, וכי איסור דרבנן
שיכול לבוא מחמתו לידי איסור דאורייתא, כגון שאין עולים
באילן ואין רוכבים על בהמה כיון שיכול לבוא לידי תלישת ענף,
מיפיקא – האם צריך להוסיף ולחדש זאת, והרי פשוט שאסור
לעשות כן, ומדוע הוצרכה המשנה לומר זאת בפירוש. מתרצת
הגמרא: זו ואין צריך לומר זו קתני – נקטה המשנה את סדר
ההלכות באופן שתחילה נאמרה ההלכה המחודשת יותר,
ואחריה נאמרה ההלכה הפשוטה, כלומר, אסור לעשות מלאכות
דרבנן שאין בהם חשש שיבוא לידי איסור דאורייתא, ואין צריך
לומר שאסור לעשות מלאכות שיש בהם חשש שיבוא לידי איסור
דאורייתא.

(דברים ו ד) "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", הרי הוא כמלכות,
ואפשר למנותו בין פסוקי המלכויות, משום שאחדות ה' היא קבלת
מלכותו, ושוללת מלכות אחרת, דבר רבי יוסי. רבי יהודה אומר,
אינה מלכות, כיון שלא מוזכרת בפסוק תיבת 'מלך'. וכן הפסוק (שם
ד לו) "וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים אין עוד" הרי
זו הזכרת מלכות, כיון שבכך שהוא אומר שח' הוא יחיד בעולם
נחשב הדבר כהמלכות, דבר רבי יוסי. רבי יהודה אומר, אינה
מלכות, משום שלא נזכר שם בפירוש תיבת 'מלך'. וכן הפסוק
(דברים ד לה) "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו",
הרי זו מלכות, כיון שגם פסוק זה מורה על אחדות ה', דבר רבי
יוסי. רבי יהודה אומר, אינה מלכות, כיון שלא הזכירה שם בפירוש
מלכות. ואם כן רבי יוסי עצמו האומר שיש צורך בארבעה פסוקים
של מלכויות סובר שגם פסוקים אלו נחשבים כמלכות, ונמצא
שיש ששה פסוקים מהתורה שאפשר להזכירם.

משנה

המשנה מבארת באיזו תפילה בראש השנה תוקעים בשופר: החזן
העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, החזן השני, שהוא
מתפלל תפילת מוסף, הוא המתקע – מברך את שלש הברכות של
מלכויות זכרונות ושופרות שבין תוקעים בשופר.
דין נוסף: ובשעת ההלל – ובימים טובים שאומרים בהם הלל, החזן
הראשון שמתפלל לפני התיבה תפילת שחרית הוא מקרא את
ההלל – קורא את ההלל והעם עונים אחריו.

*

גמרא

הגמרא מבררת מדוע החזן שמתפלל מוסף הוא המתקע בשופר,
ולא השליח ציבור שמתפלל שחרית. שואלת הגמרא: מאי טעמא
החזן השני, שדווקא הוא מתקע, לכאורה משום ד'ברך עם הדרת
מלך' (משלי י ד) ובשעת מוסף כבר באים אנשים רבים לבית
הכנסת, אי הכי, לגבי הלל נמי ניקמא בשני – נאמר אותו בתפילת
מוסף, משום ד'ברך עם הדרת מלך', ואילו במשנה התבאר
שקוראים את ההלל בתפילת שחרית. אלא יש לומר, מאי טעמא הלל
דאומרים אותו בראשון, משום ד'הויין מקדימין למצוה, ולכן
מקדימים אותו בכל האפשר, ואם כן, תקיעה נמי נעבדי בראשון,
דהיינו בשחרית, משום ד'הויין מקדימין למצוה, ומדוע תוקעים
במוסף.

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן, באמת ראוי לתקוע בשחרית
משום ו'הויין מקדימין למצוה, כשם שקוראים את ההלל בשחרית
משום זה, והאומר במשנתו שתוקעים במוסף, בשעת ג'ה
המלכות שני, שלא הניחו להם האיובים לתקוע, והיו אורבים להם
בזמן תפילת שחרית עד שש שעות לראות שאינם תוקעים, ומשום
כך תיקנו שיתקעו במוסף, בזמן שכבר נסתלקו האיובים.

*

שנינו במשנה: העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה השני
מתקע. ובשעת ההלל, הראשון מקרא את ההלל. מדייקת
הגמרא: מקראמר התנא לשון 'בשעת הלל' ולא אמר זאת כדמשך
לדין הקודם 'הראשון מקרא את ההלל', מפני – משמע, דבראש
השנה ליכא הלל, ובשעת ההלל היינו בימים טובים אחרים שיש
בהם הלל. שואלת הגמרא: מאי טעמא שאין אומרים הלל בראש
השנה. אמר רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא,
ברנו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה (והלל) לפניך
בראש השנה וביום הכפורים, אמר להם הקדוש ברוך הוא, וכי
אפשר הדבר, שמלך (הקדוש ברוך הוא) יושב בימים אלו על כסא
דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה,

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא בענין החייבים במצות שופר: **תנו רבנן, הכל חייבין בתקיעת שופר, כהנים ולוים וישראלים, גרים ועבדים כנעניים משוחררים, ומוקטנים – שמקומו סתום, ואין ניכר אם הוא זכר או נקבה, וחייב מספק שמוא הוא זכר, ואנדרוניגוס – שיש לו סימני זכר וסימני נקבה, וחייב מספק שמוא דינו כזכר. ומי שחציו עקר כנעני וחציו בן חורין, שחייב בתקיעת שופר מחמת צד בן חורין שבו. ממשיכה הברייתא את הלואה, אף שהוא חייב בשופר מספק, אינו מוציא לא את מינו – טומטום כמותו, כיון שכל טומטום הוא ספק בפני עצמו, ויתכן שהמוציא הוא נקבה הפטורה והיוצא הוא זכר החייב, ולא את שאינו מינו – זכר רגיל שבודאי חייב, שהרי יתכן שטומטום זה הוא נקבה. אמנם אנדרוניגוס, שספיקו מצד הדין האם יש לו דין זכר או דין נקבה, מוציא את מינו – אנדרוניגוס כמותו, שממה נפשך, או שלשניהם יש דין זכר, או שלשניהם יש דין נקבה, אבל לא את שאינו מינו – זכר רגיל, שמוא דין אנדרוניגוס כנקבה, הפטורה משופר. מי שחציו עקר וחציו בן חורין, אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו, שהרי חציו עבד הוא, וחציו עבד שבו אינו יכול להוציא את צד החירות שבשומע, וכל שכן שאינו יכול להוציא בן חורין גמור.**

אמר רב ברייתא, הכל חייבין בתקיעת שופר, כהנים ולוים וישראלים. שואלת הגמרא: פשיטא, אי הני לא מיתייבי מאן מיתייבי – אם הם לא חייבים בשופר, מי הם החייבים בו. משיבה הגמרא: כהנים אצטרביא ליה, דסלקא דעתך אמינא, ואי וקתיב במצות שופר (במדבר כט א) 'יום תרועה יהיה לכם', ניתן לדייק דמאן דליתיה אלא בתקיעה דחד יומא, הוא דמיתייב – רק מי שחויבו בתקיעות הוא רק יום אחד בשנה, שהוא עבורו 'יום תרועה', הוא החייב בשופר שבראש השנה. והני כהנים, הואיל ואיתנהו – וישנם בתקיעות דכל השנה, שהיו תוקעים כל יום (סוכה ג) בעת הקרבת הקרבנות בבית המקדש, דכתיב (במדבר י) 'ותקעתם כמצות על עולתכם, אמינא לא ליחייבו בתקיעת שופר של ראש השנה, שהרי אצלם אין יום זה מיוחד בכך שהוא 'יום תרועה', קא משמע לן שגם הם חייבים. דוחה הגמרא: מי דמי – וכי הדברים דומים, והרי הקם – בהקרבת הקרבנות, תוקעים כמצוצרות, וקא – בראש השנה תוקעים בשופר, ואף לגבי הכהנים מיוחד הוא ראש השנה שתוקעים בו בשופר, ואפשר לכנותו 'יום תרועה'.

מתרצה הגמרא באופן אחר: **אלא, דין זה שהכהנים חייבים בשופר אצטרביה, דסלקא דעתך אמינא, הואיל ותנו (לעיל כ) שנה יום הכפרים של שנת היובל לראש השנה, לתקיעה – שבשניהם תוקעים בשופר של יעל פשוט, ולקרבנות – שבשניהם אומרים בתפילה תשעה רבבות, ומלכויות זכויות ושופרות, אם כן ניתן לומר שרק מאן דאיתיה – מי ששייך במצות היובל איתיה גם במצות לראש השנה, ואילו הני כהנים, הואיל וליתנהו – אינם שייכים בכל מצות היובל, שהרי אחד מדיני היובל הוא שהמקדיש שדה אחוזה ומכרה הגזבר לאחר, אינו יכול לגואלה, וביובל היא יוצאת מרשות הלוקח ומתחלקת לכהנים, ואילו לגבי כהנים אין הדין כן, דתנו (סוכה ג) כהנים ולוים, מוכרין לעולם, וגואלין את שדותיהם לעולם, ואף אם הקדיש שדה אחוזה ומכרה השדה לאחר, יכול לגואלה, ואינה מתחלקת ביובל לכהנים, ולכן אמינא שגם במצות של תקיעת שופר לראש השנה לא ליחייבו, משום שהושוו יובל וראש השנה זה לזה, קא משמע לן שאף הכהנים חייבים בתקיעת שופר בראש השנה.**

*

שנינו בברייתא: **מי שחציו עקר וחציו בן חורין, אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו. אמר רב חונא, ולעצמו מוציא – הוא יכול להוציא את עצמו בתקיעתו. מקשה הגמרא: אמר ליה רב נחמן לרב חונא, מאי שמיא לאחריים דלא – שאינו מוציאם, משום דלא אתי צד עבדות שבו ומפיק – ומוציא את צד החירות שבאחריים, אם כן לגבי עצמו נמי נאמר כן, דלא אתי צד עבדות דידה, ומפיק צד**

איכון וקעץ ל – תתבון בתקיעותיך להוציאני ידי חובתי. מוכיחה הגמרא: אלא – מוכח דקסבר רבי זירא שמשמע קצי כונה – צריך המשמע להתבון להוציא את השומע.

מקשה הגמרא: מיתרי, שנינו במשנה (לעיל כ) הנה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר, או קול מנילה, אם כן השומע לבו לצאת, יצא, ואם לאו, לא יצא. ואם נאמר שהמשמע צריך להתבון להוציא את השומע, קשה, כי כן לבו מאי הו – מה בכך שהתבון לצאת, הרי תימך לא קא מיכין אדעתא דידה – התוקע או קורא המגילה שבבית הכנסת אינו יודע שהשומע רוצה לצאת ואינו מתבון להוציא. מתרצה הגמרא: הקא בתוקע שהוא שליח צבור עסקין, דדעתיה אפוליה (ה) עלקא – דעתו להוציא את כל הרוצה לצאת.

ממשיכה הגמרא להקשות: **תא שמע, שנינו בברייתא, נתבון השומע לצאת ולא נתבון המשמע, או שנתבון המשמע ולא נתבון השומע לצאת, לא יצא, עד שנתבון שומע ומשמע. ויש לברר באיזו כוונה? עוסקת בברייתא, ומדייקת הגמרא, קתני בברייתא 'משמע' ומשמע שהוא דומיא 'שומע' המוזכר בסמוך אליו, כלומר, מה 'שומע' היינו שהוא שומע לעצמו – מתבון לצאת בעצמו, אף 'משמע', היינו שהוא משמע לעצמו – לצאת בעצמו, ורק באופן כזה קתני בברייתא שלא יצא, כלומר שאם המשמע לא התבון לצאת בעצמו, לא יצא השומע, ומשמע שאם המשמע התבון להוציא את עצמו, אף שלא התבון להוציא את השומע, יצא השומע, ושלא כדברי רבי זירא שצריך שיתבון המשמע להוציא ידי חובה את השומע.**

מתרצה הגמרא: **תנאי היא – נחלקו תנאים בנדון זה, אם צריך המשמע להתבון להוציא את השומע, דתניא, 'השומע' קול שופר, שומע לעצמו – עליו לכון לצאת ידי חובת עצמו, 'משמע' משמע לפי דרכו – ללא כוונה מיוחדת להוצאת חבירו, אלא די בכך שתקע כדי לצאת בעצמו, זו דעת תנא קמא. אמר רבי יוחנן, כהן דברים אחרים שאין התוקע צריך כוונה מיוחדת להוציא, בשליח צבור, אבל כהן שתוקע לעצמו, לא יצא השומע, עד שיתבון השומע לצאת ויתבון גם המשמע להוציא. נמצא שלדעת תנא קמא אין המשמע צריך להתבון להוציא את השומע, ודעת רבי יוסי שעליו להתבון להוציא, וכדעת רבי זירא, אלא אם כן הוא שליח ציבור.**

משנה

אגב מה שהוזכר במשנה לעיל (כ) שקיום מצות שופר תלוי בכונת ליבו של השומע, מביאה המשנה ענינים נוספים התלויים בכונת הלב: נאמר בפסוק לגבי מלחמת עמלק (שמות יז יא) 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק', תמדה המשנה, וכי דיו של משה המורמות כלפי מעלה עושות – גורמות נצחון במלחמה, או מה שהיו ידי מונחות למטה שוקרות – גורמות הפסד במלחמה, אלא לומר לה, שכל זמן שהרים משה את ידיו היו ישראל מסתכלין כלפי מעלה בתפילה, ומשעבדין את לבם לאחיהם שבשמים, ולכן היו מתגברים, ואם לאו, היו נופלים. ביוצא דברך אתה אומר, נאמר בפסוק אחרי שה' שילח בעם את הנחשים שהיו ממיתים בהם, שאמר ה' למשה (במדבר כא ח) 'עשה לה' שירה ושים אתו גם ים ויהי כל הנשף ורעה אתו וחי', וגם כאן ש'הבין, וכי נהש הנחשות ממות את מי שאינו רואהו, או שנהש הנחשות מתחת את מי שרואה אותו, אלא כיון שישאל מסתכלין כלפי מעלה, ומתוך כך משעבדין את לבם לאחיהם שבשמים, היו מתרפאין, ואם לאו היו נמוקים – מתים מארס הנחשים.

המשנה מביאה דין נוסף בשומע קול שופר מאחר: **חרש – שאינו שומע, וקטן, אין מוציאין את הרבים ידי חובתן בתקיעת שופר, כיון שאינם חייבים בתקיעת שופר. מסיימת המשנה: זה הכלל בכל המצוות, כל שאינו מוחיב דבר – שאינו בתורת חוב של מצוה זו כלל, אינו מוציא את הרבים ידי חובתו.**

ראש השנה. פרק שלישי - ראוהו בית דין דף כט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) ריג רש"י

איכון ותקע לי - תתכן לתקוע בשמי, להוציאני ידי חובתי. משמע בעי כוונה - להוציא השומע. **מתני'** והיה כאשר ירים משה ידו וגו'. **גמ'** ועבדים משוחררים - אבל עבדים - לא, דכל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה. וסומטום ואנדרוניגוס - שמא זכר הוא. מי שחציו עבר - משום צד חירות שבו. וסומטום אינו מוציא את מינו - טומטום כמותו, שמא תוקע זה נקבה, והביר זכר. אנדרוניגוס מוציא מינו - 1
אנדרוניגוס כמותו. דאי בתר זכרות אולת - 2
שניהם חייבין, ואי בתר נקבות אולת - שנין 3
פסורין. מי שחציו עבר כו' - דלא אתי צד 4
עבדות דמשמעי, ומפיק צד חירות דשומע: ה"ג: 5
כהנים ולוים מקדישין לעולם וגואלין לעולם זו 6
היא גרסת רבינו יצחק הלוי. ושאר רבותי 7
גרסי: מוכרין לעולם וגואלין לעולם. ושתיין 8
משניות הן במסכת ערכין (דף כ"ב דף ל"ג). 9
ובין מקדישין ובין מוכרין תרתייהו משנה יתירה 10
נינהו, אלא אידי דתנא התם גבי ישראל (שם) 11
דף כ"א, אין מקדישין לפני הויבול פחות משתי 12
שנים, ולא גואלין אחר הויבול פחות משנה, תנא 13
גבי כהנים מקדישין וגואלין. ואידי דתנא גואלין 14
ומקדישין בני חרדי - תנא נמי גבי גואלין 15
דמכירה מוכרין לעולם. והכי מוקים במסכת 16
ערכין (דף כ"א), ומהו גואלין לעולם - לפי 17
שנאמר בישראל ממכר בית בעיר חומה ויקרא 18
(כה) "ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה" 19
נחלט, אבל בלויים: "גאולת עולם תהיה ללוים". 20
ולפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה (שם) 21
במספר שני תבואות ימכר לך" שאינו מותר 22
לגאול פחות משתי שנים, אבל לויים גואלין מיד. 23
לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה (שם כו) "ואם 24
לא יגאל את השדה" בעלים, ומכר גובר את 25
השדה לאיש אחר - לא יגאל עוד, אלא יוצאה 26
לכהנים ביובל. הלויים גואלין לעולם, והאי 27
דאמרי רבנן: ליתנהו במצות יובל, קאי אמוקמי, 28
שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גובר, שאין יובל 29
מפקיע מיד המקדיש אם לוי הוא, כדרך 30
שנפקיע מיד ישראל: קמיל גרסי, ולא גרסינן: 31
נתי דליתנהו בהשמטת קרקעות כו'. דהא דאי 32
איתנהו, בין שלקחו הם מישראל מחזירין ביובל, 33
דלא נפקי לוי מכלל כן מצות והדינן, בין 34
שלקחו ישראל מן האלפים אמה שבינו 35
לחץ לעריהם יוצא ביובל. ואפי' בתי ערי חומה 36
שאין חזירין לישראל ביובל - חזירין להם, 37
דכתב (שם כה) "ואשר יגאל מן הלויים" וגו'. 38
אני' שיצא מוציא - שהרי כל ישראל ערבין 39
זה בזה למצות. חוץ מברכת הלחם וחיין - ושאר 40
ברכת פירות ורדיין, שאין חובה אלא ששאר 41
ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה, ובזו - אין 42
כאן ערבות, שאינו חובה על האדם; לא ליתנהו 43
ולא ליברך. 44
ברכת 45

איכון ותקע לי. אלמא קסבר: משמיע בעי פיונה.
מיתני: היה עובר אחורי בית הפנסת, או שהיה פיתו
סמוך לבית הפנסת, ושמעו קול שופר או קול מגילה,
אם פיון לבו - יצא, ואם לאו - לא יצא. וכי פיון
לבו מאי הוי? הלא לא קא מיפיון אדעתא דידיה! -
הכא בשליח ציבור עסקינן, דדעתיה אפוליה עלמא.
הא שמעי: נתפיון שומע ולא נתפיון משמיע, נתפיון
משמיע ולא נתפיון שומע - לא יצא, עד שיתפיון
שומע ומשמיע. קתני משמיע דומיא דשומע, מה
שומע - שומע לעצמו, אף משמיע - משמיע לעצמו,
וקתני: לא יצא! - תנאי היא, דתנאי: שומע - שומע
לעצמו, ומשמיע - משמיע לפי דרכו. אמר רבי יוסי:
במה דברים אמורים - בשליח צבור, אכל ביהוד
- לא יצא, עד שיתפיון שומע ומשמיע. **משנה**
"והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל" וגו'. וכי
ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה?
אלא לומר לך: כל זמן שהיו ישראל מסתפלין בלפי
מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו
מתגברים, ואם לאו - היו נופלים. פיוצא בדבר
אתה אומר "עשה לך שרף ושים אותו על גס
והיה כל הנשקד וראה אותו וחיו" וכי נחש כמית
או נחש מחיה? אלא בזמן שישאול מסתפלין בלפי
מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו
מתרפאין, ואם לאו היו נימזקים. חרש שוטף וקמן
אין מוציאין את הרבים ידי חובתן. זה הפלל: כל
שאינו מחוייב בדבר - אינו מוציא את הרבים ידי
חובתן. גמרא תנו רבנן: הכל חייבין בתקיעת שופר:
כהנים, ולוים, וישראלים, גרים, ועבדים משוחררים,
וטומטום ואנדרוניגוס. מי שחציו עבר וחציו בן חורין.
טומטום - אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו
מינו. אנדרוניגוס - מוציא את מינו אבל לא את
שאינו מינו. מי שחציו עבר וחציו בן חורין - אינו
מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו. אמר רב:
הכל חייבין בתקיעת שופר: כהנים, לוים, וישראלים.
פשיטא! אי הני לא מיתחייבי - מאן מיתחייבי? -
כהנים אצטריקא ליה, סלקא דעתך אמינא: הואיל

דתנן כהנים ולוים מקדישים לעולם וגואלים לעולם - פירש בקונטרס שזו היא גי' ר"י הלוי,
ושאר רבותיו גרסי: מוכרין לעולם וגואלין לעולם. ושתיין משניות הן במסכת
ערכין (דף כ"ב דף ל"ג). ובין מקדישין ובין מוכרין תרתייהו משנה יתירה נינהו, אלא אידי
דתנן התם גבי ישראל (שם דף כ"א), אין מקדישין לפני הויבול פחות משתי שנים, ואין גואלין
אחר הויבול פחות משנה - תנא סיפא נמי:
מקדישין וגואלין. ואידי דתנא מקדישין וגואלין
גבי חרדי - תנא נמי גבי גואלים דמכירה מוכרין
לעולם. הכי מוקים לה במס' ערכין (דף כ"א),
וגואלין לעולם - היינו לפי שנאמר בישראל
המוכר שדה אחוזה: "במספר שני תבואות ימכר
לך" - שאינו מותר לגאול פחות משתי שנים, אבל
לויים גואלין מיד, וגואלין לעולם. ומקדיש, היינו
לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה: "לא יגאל עוד"
אלא יוצאה לכהנים ביובל, ולוים גואלין לעולם.
ועתה גי' רבינו יצחק הלוי ניחא, שאין הויבול
מפקיע מיד המקדיש אם הוא לוי כמו בישראל.
אבל מכירה וגאולה שגואל מיד, א"נ בבתי ערי
חומה שאין בחלטות לסוף שנה - מה ענין זה
למצוה דיובל? אע"ג דאין זה נהוג אלא בזמן
שהויבול נהוג - מימא לא משמע הכי לישנא
דליתנהו במצות דיובל, ועוד: שמשנה ראשונה
הזה ליה לאיתוי, דההיא דמקדישין לעולם,
שהיא בפרק "אין מקדישין" (שם דף כ"ב), ולא
ההיא דמוכרין לעולם, דמתניתין היא בפרק
בבא ערכין (דף ל"ג).
קא משמע נהי לך דליתנהו בהשמטת קרקע
בהשמטת סכספים ושלוח עבדים מיהא
איתנהו - כך כתוב ברוב ספרים. ובקונטרס גרס:
קא משמע לך, ורו לא, ולא גרס: נתי דליתנהו
בהשמטה. דדאי איתנהו, בין שלקחו הם
מישראל - מחזירין, דלא נפקי מכלל המצות. בין
שלקח ישראל מהן, מן האלפים אמה שבינו להם
חוץ לעריהם - יוצא ביובל, ואפילו בתי ערי חומה
שאין חזירין לישראל ביובל - חזירין להם,
שנאמר: "ואשר יגאל מן הלויים". כן הקשה
בקונטרס, ואין זו קושיא גמורה, שהרי יש לפרש
דהשמטת קרקע קרי מקדיש שדה אחוזה ולא
גאלה, ומכרה גובר, שאין יובל מפקיעה מיד
מקדיש אם הוא לוי, כדרך ששומע אצל האבא הוא
ישראל, שיוצאה לכהנים ביובל, ונתי דליתנהו
בהשמטת קרקע דקאמר - היינו בכל דין השמטת
קרקע, אבל זה דאי קשיא: דהוא ליה למימר
בהשמטת קרקע דמכירה מיהא איתנהו, בנך
מכרו להם שדה או מכרו הם לאחרים, כי היכי
דחשיב בהשמטת סכספים ושלוח עבדים? ועוד: מה
ענין השמטת סכספים אצל יובל? הא בהדיא נהג
בספרי, בפרשת ראה דשביעית משמטת סכספים,
ואין יובל משמט סכספים. דממעט ליה מ"זה דבר
השמיטה שומט" - שמיטה משמט סכספים, ולא
יובל! והו דחוק לומר דנקטה לרבי, דלרבי הלויא
השמטת סכספים ביובל, כדאמר ב"השולח" (גיטין)
דף ל"א (שם) דבזמן שהויבול נהוג השמטת סכספים
נהוגת.

ברכת

מאן דאיתיה במצות היובל - איתיה במצוה דראש השנה, והני כהנים, הואיל ולייתנהו במצוה דיובל. דתנן: כהנים ולוים מוכרין
לעולם וגואלין לעולם. אימא: במצוה דראש השנה לא ליחייבו, קא משמע לך. "מי שחציו עבר וחציו בן חורין אינו מוציא לא
את מינו ולא את שאינו מינו". אמר רב הונא: ולעצמו מוציא. אמר ליה רב נתנן לרב הונא: מאי שנא לאחרים דלא - דלא אתי
צד עבדות ומפיק צד חירות. לעצמו נמי, לא אתי צד עבדות ודדיה ומפיק צד חירות דידיה! אלא אמר רב נתנן: אף לעצמו
אינו מוציא. תנאי נמי הכי: מי שחציו עבר וחציו בן חורין - אף לעצמו אינו מוציא. תני אהבה בריה דרבי יוירא: כל הפרכות
בולן, אף על פי שייצא מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת חיון, שאם לא יצא - מוציא, ואם יצא - אינו מוציא. בעי רבא:

ברכת

רִיד ראש השנה. פרק שלישי – ראוהו בית דין דף כט עמוד ב – מותוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) – רש"י תוספות

ברכת הלחם – דמעה, וברכת היין קידוש מבטיח ליה דוקא, מהו כיון דלא הנאותו הן.

הדרן עלך ראוהו בית דין

אבל לא במדינה – לא בירושלים ולא בגבולים,

כדפירש בקונטרס. והא דקתני כל עיר

שרואה ושומעת תוקעין בה – היינו לאחר חורבן,

שתיק רבן יוחנן בן זכאי. וא"ת: ומש מלולב,

שהיה ניטל אפילו בגבולין בזמן שבהמ"ק קיים,

כדמשמע ב"לולב (המול) ווערבה) (סוכה ד' מג,א

ושם) שהיו מוליכין לולבדין לבחכ"ו וי"ל: דשאני

לולב שאינו אלא טטלול בעלמא, הואיל ואשתרי

במקדש – לא התמיר במדינה. אבל תקיעת שופר

– מעשה חכמה. ומיחו קשיא: דלאחר חורבן

הבית הקילו טפי בשופר מבלולב, שתיק רבן

יוחנן בן זכאי שידו תוקעין בכל מקום שיש ב"ד.

אבל לולב לא אשתרי. כדמשמע ה"ם דמוקי לה

ההיא דמוליכין לולבדין בזמן בית המקדש

ובגבולין. משמע דבזמן שאין בית המקדש קיים –

לא דותר בשום מקום וי"ל: דשופר שהוא

להעלות וזכרונתם של ישראל לאביהן שבשמים

– לא רצו לבטל לגמרי, וכיון דתקן בחד ב"ד –

תקן בכל מקום שיש ב"ד, אע"פ שבזמן הבית לא

היה אלא במקדש דוקא. ועוד י"ל: דבדין הוא

דלולב יהיה דוחה בגבולין יותר משופר, שבראש

השנה לא היה ידוע קביעות החדש אלא

בירושלים, אבל יום ראשון דלולב – היה ידוע

בגבולין.

הא לאו מלאכה היא דאיצטריך בו – קשיא:

אדרבה, אי מלאכה – לא איצטריך קרא.

דהא (ד) מ"ל מלאכה לא תעשר נפקא. ומשום

דלאו מלאכה היא – איצטריך קרא. ונראה לי:

דאי לאו מלאכה היא – הא פשיטא דליכא

למסירה. אבל אי מלאכה היא – איצטריך קרא,

סלקא דעתך אמנא: תשתרי משום דכתיב: "יום

תרועה יהיה לכם" ואפילו בשבת, ולהכי איצטריך

קרא למסירה, "יום תרועה" – מוקי לה בחול.

כל מלאכה עבודה לא תעשו – ב"ט כתיב. והוה

מצי לאתויי "כל מלאכה לא תעשו" דאף

ביום שבת לא איסור, אע"ג דלא כתיב ביה

עבודה.

רד"ת הפת – פירש רבינו חננאל: רדייה דהכא

לאחר אפייה, וש"י לבתחילה. ורדייה

דריש מסכת שבת (דף ג,ב) דהתירו לו לדרות

קדם שיבא ליידי אפייה דאיסור סקילה, או לא

התירו, דמשמע דאיסור מדרבנן – ברודה הפת

בעוד שהיא עיסה, דהוא כעין לש, שפירכבו

כשרודהו בידו. ובתנא דחק, דחק דהכא נמי לא

שריא אלא מדאורייתא. כדמוכח בפרק "כל

כתבי" (שבת דף ק"ז,ב) בגי מצייל פת מן התנור,

שמצייל מזון שלשה סעודות דקאמר: כשהוא

רודה לא ידרה במרדה אלא בסכין, וכן תקיעת

שופר – איסור מדרבנן, כדמוכח בפ' "כסוי הדם"

(חולין דף פ"ב) דקאמרין: תקיעת שופר בגבולין

שומא

טלנו ועיבירנו ארבע אמות – הא דלא נקט שמא ירצינו מרשות היחיד לרשות הרבים, פ' בקונט' בסוכה (דף מג,א) משום דלא פסיקא, דאם הגביהו על מנת להצניעו, ונמלך והוציאו

– פטור. וקשיא: דגבי העברת ד' אמות נמי לא מתייבא אלא א"כ הגביהו על מנת להעבירו ד' אמות! ונראה דמרשות היחיד לר"ה אית ליה הכיבא, וליכא למיגזר. אבל ברשות הרבים

– יזמנין דלאו אדעתיה, ומעביר ארבע אמות: ועיין תוספות מגילה ד' תוס' סוכה מג. ותוספות ביצה יח –

ועם

ברכת הלחם של מצה, וברכת היין של קידוש היום,

מהו? פון דחובה הוא – מפיך, או דלמא ברכה

לאו חובה היא? תא שמוע: דאמר רב אשי: פי

הוינן פי רב פפי הוה מקדש לן. וכי הוה אתי

אריסיה מברא הוה מקדש להו. תנו רבנן: לא

יפרום אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל

עמהם. אבל פרוס הוא לבניו ולבני ביתו, כדי לחנכן

בפניות. ובהלל ובמגילה, אף על פי שצ"ע – מוציא.

הדרן עלך ראוהו בית דין

משנה יום טוב של ראש השנה שחל להיות

בשבת, במקדש היו תוקעין, אבל לא

במדינה. משתריב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן

זכאי שיהיו תוקעין בכל מקום שיש בו בית דין. אמר

רבי אלעזר, לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה

בלבד. אמרו לו, אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו

בית דין. ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה,

שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקורבה ויכולה לבוא,

תוקעין. ויבנה לא היו תוקעין אלא בבית דין בלבד.

גמרא מנא הני מילי. אמר רבי לוי בר לחמא, אמר

רבי חמא בר חנינא, כתוב אחד אומר "שבתון וזרון

תרועה", וכתוב אחד אומר "יום תרועה יהיה לכם".

לא קשיא, פאן ביום טוב שחל להיות בשבת, פאן

ביום טוב שחל להיות בחול. אמר רבא, אי

מאדאורייתא היא, במקדש ה"כ תקעין. ועוד, הא לאו

מלאכה היא, דאצטריך קרא למעוטי דתנא דבי

שמואל, 'כל מלאכת עבודה לא תעשו', יצתה תקיעת

שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה 'מלאכה'. אלא אמר רבא, מאדאורייתא מישרא שרי,

ורבנן הוא דגזרו ביה. כדרבה, דאמר רבה, הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכל בקיאים

בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ועיבירנו ארבע אמות פרושות

הרבים, והיינו טעמא דלולב, והיינו טעמא דמגילה: משתריב בית המקדש התקין רבי יוחנן

בן זכאי כו': תנו רבנן, פעם אחת חל ראש השנה להיות בשבת, והיו כל הערים מתבנסין].

אמר להם רבן יוחנן בן זכאי בתורה, נתקע. אמרו לו, נדון. אמר להם נתקע, ואחר

כך נדון. לאחר שתקעו, אמרו לו, נדון. אמר להם, כבר נשמעה קרן ביבנה, ואין משיבין

לאחר מעשה: אמר רבי אלעזר, לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד. אמרו לו,

אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין: אמרו לו, היינו תנא קמא. איפא ביניהו, פי

דינא דאקרא: אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין: אמר רב הונא,

ועם

תוכיה, שספיקה דוחה ירט, ואין דקא דוחה שבת, ואפילו הכי לא היו אוסרין, אי לאו משום דרבה, שמא יעבירונו. שומא יעבירונו ארבע אמות – הא דלא נקט שמא ירצינו מרשות היחיד לרשות הרבים, פ' בקונט' בסוכה (דף מג,א) משום דלא פסיקא, דאם הגביהו על מנת להצניעו, ונמלך והוציאו – פטור. וקשיא: דגבי העברת ד' אמות נמי לא מתייבא אלא א"כ הגביהו על מנת להעבירו ד' אמות! ונראה דמרשות היחיד לר"ה אית ליה הכיבא, וליכא למיגזר. אבל ברשות הרבים – יזמנין דלאו אדעתיה, ומעביר ארבע אמות: ועיין תוספות מגילה ד' תוס' סוכה מג. ותוספות ביצה יח –

תְּרוּעָה, ומשמע שיש רק 'זכרון' לתרועה על ידי אמירת הפסוקים
שהוזכר בהם 'שופר', וְכָתוּב אַחֵד אוֹמֵר (במדבר כט א) 'יום תְּרוּעָה
יִהְיֶה לָכֶם', והיינו שתוקעים בו ממש, ולכאורה יש סתירה ביניהם,
אלא לא קָשְׁיָא, כָּאן – הפסוק 'זכרון תרועה' עוסק בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל
לְהוֹיֹת בַּשָּׁבָת, שרק מזכירים את התרועה באמירת הפסוקים, וְכָאן
– הפסוק 'יום תרועה' עוסק בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לְהוֹיֹת בַּחֹל, שתוקעים
בשופר.

מקשה הגמרא: אִמְר רַבָּא, אִי הִלְכָּה זו שאין לתקוע בראש השנה
שחל בשבת מְדַאֲוָרִיתָא הִיא, אם כן בְּמִקְדָּשׁ חִיבִי תִּקְעִינָּה, והרי אין
בכך מצוה כלל. וְעוֹד, הֵא תְקִיעַת שופר לֹא מְלַאכָה הִיא, דַּאֲצַטְרִיךְ
קָרָא לְמַעוּשֵׁי – שיצטרך הפסוק למעט ולומר שלא יתקעו, שהרי
מותר לתקוע אף שלא במקום מצוה. מוכיחה הגמרא שאין זו
מלאכה: דְּתַנָּא רַבִּי שְׁמוּאֵל, נֹאמַר בַּפֶּסֶק (שם) 'כָּל מְלַאכְתָּ עֲבָדָה לֹא
תַעֲשֶׂה', יָצָתָה מִכָּלל אִיסוּר זֶה תְּקִיעַת שׁוֹפָר וְדְרִיתָא תַּפְת – הוצאת
הפת מהתנור, שְׁהִיא חֻקָּה – שאמנם צריך אומנות לעשות כן,
ומכל מקום אֵינָה מְלַאכָה, וממילא אינה אסורה מן התורה בשבת.
אֵלָא אִמְר רַבָּא, מְדַאֲוָרִיתָא תְקִיעַת שופר מִשְׁרָא שְׂרִי – מותרת,
שאין בזה משום מלאכה, וְרַבְּנָן הוּא דְּגִזְרֵי בֵּית – חכמים הם שגזרו
שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, והטעם הוא
כְּדִרְבֵּה, דְּאִמְר רַבָּה, הִכָּל חֵיבִין בְּתִקְיעַת שׁוֹפָר, וְאִין הִכָּל בְּקִיאִין
בְּתִקְיעַת שׁוֹפָר, בהלכותיה ובאופני התקיעה, ואסרו חכמים
לתקוע בשבת, נִזְרָה שְׁמָא יִפְלְגוּ בְּדִדּוּ וְיִלְכּוּ אַצֵּל הַבְּקִי בהלכות
ובתקיעות כדי לְלַמֵּד את אופן התקיעה, ומחמת בדילתו לקיום
המצוה ישכח ששבת היום וְעֵבְרִינוּ אֶרְבַּע אֲמוֹת בְּרָשִׁית הַרְבִּים,
שהוא איסור תורה, ומפני זה גזרו חכמים שלא לתקוע בשבת כלל.
מוסיפה הגמרא: וְחֵינּוּ מַעֲמָא דְּלוֹלֵב – ומהטעם הזה גזרו גם שלא
ליטול לולב בשבת, שלא ילך אצל בקי ללמוד ממנו את ברכתו או
את דרך הענועים. וְחֵינּוּ מַעֲמָא דְּמִגִּילָה – ומהטעם הזה גזרו גם
שלא לקרוא מגילה בשבת, שמא ילך אצל בקי ללמוד את אופן
קריאתה.

שנינו במשנה: מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַתֵּקֵין רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי ב'ו',
הגמרא מביאה את מעשה התקנה: תָּנּוּ רַבְּנָן, פֶּעַם אֶחָת הָלַ ראש
הַשָּׁנָה לְהוֹיֹת בַּשָּׁבָת, [וְהָיוּ כָּל אַנְשֵׁי הָעָרִים הַסְמוּכוֹת לִיבְנֵה
מִתְבַּנְּסִין כְּדִי לַשְׁמוּעַ תְּקִיעַת שופר, כפי שהיו רגילים להתכנס
בירושלים לשמוע את התקיעה בבית המקדש]. אִמְר לָהֶם רַבָּן
יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לִבְנֵי בְּתִירָה שהיו גדולי הדור, האם נִתְקַע בשופר.
אָמְרוּ לוֹ, נָדוּן בְּדִבְרֵי, האם יש לגזור איסור אף במקום שיש בו בית
דין, או לא. אִמְר לָהֶם רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, תִּחִילָה נִתְקַע, וְאַחֵר כֵּךְ
נָדוּן בְּדִבְרֵי אם יש לגזור שאין לתקוע אף במקום שיש בית דין.
לְאַחֵר שֶׁתִּקְעוּ, אָמְרוּ לוֹ בְּנֵי בְּתִירָא, עֲכָשִׁי נָדוּן. אִמְר לָהֶם רַבִּין יוֹחָנָן
בֶּן זַכַּאי, כִּבְר נִשְׁמָעָה קוֹל הַקֶּרֶן בִּיבְנֵה, ונתפרסם שתקענו, וְאִין
מִשְׁבִּיבִין לְאַחֵר מַעֲשֶׂה, שלא נוציא לעז על עצמינו שטעינו.

שנינו במשנה: אִמְר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אֵלָּא
בִּיבְנֵה בְּלִבְרֵי, אָמְרוּ לוֹ אַחֵר יבְנֵה וְאַחֵר כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ בֵּית דִּין,
תמדה הגמרא: וְכִי דַעַה נֹסֶטֶת הִיא הַמְּזוּכֶרֶת בַּמִּשְׁנָה, שהוצרך
התנא לנקוט לשון 'אָמְרוּ לוֹ', והרי חֵינּוּ דַעַת תָּנָא קָמָא, שיש
לתקוע בכל מקום שיש בו בית דין. מתרצת הגמרא: אִיכָּא בִּינְיָהוּ
– בין דַּעַת תָּנָא קָמָא לדַעַת חֲכָמִים שִׁיאֲמָרוּ לוֹ, בִּי דִּינָא דַּאֲרֵבָּא
– מקום שהזדמן שם הבית דין במקרה, שלדַעַת תָּנָא קָמָא תוקעין
בשבת באותו המקום, כיון שסוף סוף יש שם עכשיו בית דין,
ולדַעַת 'אָמְרוּ לוֹ' אין תוקעין אלא במקום שיש בו בית דין קבוע
כמו ביבנה, משום שחוששים שמא יתקעו שם גם בפעם הבאה
שיחול ראש השנה בשבת, אף שלא יהיה שם בית דין.

שנינו במשנה: אָמְרוּ לוֹ אַחֵר יבְנֵה וְאַחֵר כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ בֵּית דִּין.
אָמְר רַב הוֹנָא,

בְּרַבְּת הָלָהֶם – ברכת 'המוציא' שֶׁל מַצָּה שאוכלים בליל ראשון של
פסח, וּבְרַבְּת 'הגפן' שמברכים על חֵינּוּ שֶׁל קִידוּשׁ הַיּוֹם בשבת ויום
טוב, מֵהוּ – האם יכול אדם שכבר בירכן ואינו צריך לברכן בשביל
עצמו, לחזור ולברך כדי להוציא ידי חובה את האחרים. וצדדי
הספק הם, האם בִּינּוּ דַאֲכִילַת מִצָּה וקידוש היום חוֹבָה הוּא, ואינו
יכול לקיימם ללא הנאה, וממילא הוא חייב לברך ברכות הנהנין,
מִשְׁכִּי – מוציא האדם ידי חובה את מי שלא קיים עדיין מצוות אלו,
אף שהוא עצמו כבר קיימן. או דְּלָמָא, אמנם אכילת המצוה וקידוש
היום הם חובה, אבל הַבְּרָכָה שמברך האדם על הנאתו לֹא חוֹבָה
הִיא, שהרי היא באה מחמת ההנאה ולא מחמת המצוה, ואדם
שכבר קיים את המצוה ואינו נהנה עתה, אינו יכול לברכן.
פושטת הגמרא את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּאִמְר רַב אֲשִׁי, בִּי חֵינּוּ בִּי
יִבְשְׁהֵינּוּ בביתו! רַב שְׁפִי, הָיוּ מִקְדָּשׁ לָן – היה מוציא אותנו ידי
חובת קידוש בליל שבת, וְכִי הָיוּ אֲחֵי אֶרְסִיָּה מְדִבְרָא – וכשהיו
אריסיו באים מהשדה לאחר מכן, הָיוּ מִקְדָּשׁ לָהּ – היה חזר
ומקדש להם על חֵינּוּ והיה מברך שוב גם בורא פרי הגפן, ומוכח
שאף שכבר קידש בעצמו ואינו שותה עתה, יכול לברך 'הגפן' כדי
להוציא אחרים.

הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תָּנּוּ רַבְּנָן, לֹא יִפְרוּם אֶדָם פְּרוּסָה
מהלחם לְאוֹרְחֵין, ויברך ברכת 'המוציא' להוציאם, אֵלָּא אם כן גם
הוא אוֹכֵל עִמָּהֶם, שאין אדם מברך ברכת הנהנין רק כדי להוציא
אחרים. אֵכָּל פֻּרוֹם הוּא וּמִבְרָךְ לִפְנֵיו וְלִבְנֵי בֵּיתוֹ הַקְטָנִים, שאינם
יודעים לברך, כִּדִּי לְחַנּוּן בְּמִצְוֹת. דִּין נֹסֶטֶת: וּבְקִרְיַת הַהֵלֶל
במועדים ובראשי חדשים, וּבְקִרְיַת הַמִּגְדָּלָה בפורים, אֵף עַל שִׁי
שִׁצָּא, מוֹצִיא אחרים בקריאתו, משום שהן חובה וכל ישראל
ערבים זה לזה.

הדרן עלך ראווה בית דין

פרק רביעי – יום טוב

פרק זה עוסק בדיני תקיעת שופר בשבת, בתקנותיו של רבן יוחנן
בן זכאי, ובסדר התפילות והתקיעות של ראש השנה.

משנה

יום טוב שֶׁל ראש השָׁנָה שֶׁחָל לְהוֹיֹת בַּשָּׁבָת, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ
תוֹקְעִין, אֵכָּל לֹא הָיוּ תוֹקְעִין בְּמִדְבָּרָה – בירושלים ובשאר ארץ
ישראל. מִשְׁתַּחֲוֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַתֵּקֵין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שְׁנֵיהֶם תוֹקְעִין
בְּכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ בֵּית דִּין. אִמְר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לֹא הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן
בֶּן זַכַּאי שתוקעין בשבת במקום שיש בית דין, אֵלָּא בִּיבְנֵה בְּלִבְרֵי,
ששם היו הסנהדרין הגדולה של שבעים ואחד דיינים שגלו
מירושלים לאחר החורבן, וכן בכל המקומות שגלתה אליהן
הסנהדרין הגדולה, אבל בשאר המקומות אין תוקעין בשבת, ואף
לא בפני סנהדרין קטנה של עשרים ושלשה. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, אַחֵר
יבְנֵה וְאַחֵר כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ בֵּית דִּין, ואף בבית דין של עשרים
ושלשה בלבד. וְעוֹד וְאֵת הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם בבנינה וְיִתְרָה עַל יבְנֵה,
שֶׁכָּל עִיר שֶׁהִיא גְבוּהָה וְרוֹאָה את ירושלים, וגם שוֹמַעַת את קול
השופר שבירושלים, וְקוֹרְבָה לירושלים, ויכולה לְבֹא – יכולים
לְבֹא מִמֶּנָּה לירושלים בשבת, תוֹקְעִין בָּהּ בראש השנה שחל
בשבת, וְאִילוּ בִּיבְנֵה לֹא הָיוּ תוֹקְעִין בשבת אֵלָּא בְּבֵית דִּין בְּלִבְרֵי,
ולא בערים שסביבותיה.

ולא בערים שסביבותיה.

גמרא

שנינו במשנה שאין תוקעין בשופר במדינה בראש השנה שחל
בשבת. מבררת הגמרא: מָנָא חֵנִי מִיָּלִי. אִמְר רַבִּי לִוִּי בַר לְחָמָא, אִמְר
רַבִּי חָמָא בַר חֲנִינָא, כָּתוּב אַחֵד אוֹמֵר (ויקרא כג כד) 'שִׁבְתוּן וַיִּזְרוּן

שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְאֵילּוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בִּזְמַן בֵּית דִּין, אִין, שְׁלֹא בִּזְמַן
 בֵּית דִּין, לֹא, וּמָה שֶׁאִמְרָה הִבְרִייתָא שֶׁאִין כָּל יָחִיד חַיִּיב לְתַקְעָה
 הֵינּוּ שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין. מִסִּיּים רַב שֶׁשֶׁת אֶת קוּשִׁיתָּהּ: קִתְּנִי מִיָּתָה
 – מִכָּל מָקוֹם מִבּוֹאֵר בְּבִרְיָתָא, שֶׁבִּיבֹבֵל תּוֹקְעִים בֵּין בִּזְמַן בֵּית דִּין
 בֵּין שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְשֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי רַב הוּנָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא,
 לְעוֹלָם תִּקְעוּ בִּיבֹבֵל רַק בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְהָכִי קִתְּנִי בְּבִרְיָתָא, בִּיבֹבֵל,
 בִּזְמַן בֵּית דִּין תּוֹקְעִין בֵּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין בֵּין שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְאֵילוּ
 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תּוֹקְעִין רַק בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְרַק בִּפְנֵי בֵּית דִּין. מִסִּיּעַת
 הַגְּמָרָא מִבְּרִייתָא לִרְבִּי הוּנָא: אִיתְמַר נָמֵי, אֲמַר רַבִּי חִיָּא בַּר גַּמְדָּא,
 אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן שָׁאֵל, אֲמַר רַבִּי, אִין תּוֹקְעִין יְחִידִים בְּבִיתָם בְּיוֹם
 הַכַּפּוּרִים שֶׁל שְׁנַת הַיּוֹבֵל אֲלֵא כָּל זְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבִין.
 כְּעִי רַבִּי יוֹרָא, בֵּית דִּין שֶׁנִּשְׁעָרוּ – נִעְקְרוּ מִמּוֹשֶׁבם כְּדִי לְעֻמּוֹד
 וּלְלַכְתָּה, וְעֵדִין לֹא עָמְדוּ, מִזֵּה – הָאֵם זְמַן זֶה נִחְשָׁב כִּזְמַן בֵּית דִּין,
 וְצִדְדֵי הַסֶּפֶק הֵם, הָאֵם בֵּית דִּין יוֹשְׁבִין כְּעִין, וְהָאֵם אִיכָא – שְׁהִי
 עֲדִין הַסֶּפֶק שֶׁאִין יוֹשְׁבִים, אִי דְלָמָּא וְזֵמַן בֵּית דִּין כְּעִין, וְלִיכָא, שֶׁכֶּבֶר עֲבַר
 זְמַן יוֹשִׁיבָתָם, תִּיקוּ.

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְעוֹד זֹאת הִתְהַלְּתָה יְרוּשָׁלַם וְתִירָה עַל יָבֵנָה וְכו'. שְׁכַל
 עִיר שְׁהִיא רֹאהָ וְשׁוֹמֶעֶת וְקוֹרְבָהּ וְיֻכְלָהּ לִבָּא תּוֹקְעִין בָּהּ. מִבְּאֵרֶת
 הַגְּמָרָא: 'דִּוְאַחַּ, פֶּרֶט לְיוֹשְׁבֵת בְּנָחַל – בְּמָקוֹם נִמּוֹךְ, שֶׁאֵף שְׁהִיא
 קְרֹבָה אִין רֹאִים מִשֶּׁם אֶת יְרוּשָׁלַם. 'שׁוֹמֶעֶת, פֶּרֶט לְיוֹשְׁבֵת בְּרֹאשׁ
 הַהָר – שֶׁאֵף שְׁהִיא בְּגוּזָהּ וְרֹאהָ אֶת יְרוּשָׁלַם, מִכָּל מָקוֹם חֲרוּקָה
 הִיא וְאִין שׁוֹמְעִים בָּהּ אֶת הַשּׁוֹפָר שֶׁבִּירוּשָׁלַם. 'קְרֹבָה, פֶּרֶט
 לְיוֹשְׁבֵת מִחוּץ לְתַחֲנוּם – אֲלִפִּיּים אִמְדָה, שְׁזוּהוּ תַחֲנוּם שְׁבֵת, שֶׁאֵף
 שְׁהִיא רֹאהָ אֶת יְרוּשָׁלַם וְשׁוֹמֶעֶת אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר, אֲסוּר לְבֹא
 מִמֶּנָּה לְיְרוּשָׁלַם בְּשִׁבְתָּה. 'וְיֻכְלָה לְבֹא, פֶּרֶט לְמַפְסִיק לָהּ נִהְיָא –
 שֶׁמַּפְסִיק נִהְיָ בִּינָה לְבֵין יְרוּשָׁלַם, שֶׁאֵף שְׁהִיא בְּתוֹךְ הַתַּחֲנוּם אִי
 אֲפֻשֶׁר לְבֹא מִמֶּנָּה לְיְרוּשָׁלַם, וְאִין תּוֹקְעִים בָּהּ.

משנה

הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה תְּקִנָּה נוספת שֶׁתִּיקֵין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְכָאִי: בְּרֹאשׁוֹנָה,
 הָיָה חֲלוּלֵב נִיטֵל בְּמִקְדָּשׁ כָּל שְׁבָעָה יָמִים חַד הַסּוֹכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא
 כג ט) 'וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר וְגו' וְשִׁמַּחְתֶּם לִפְנֵי
 ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַע יָמִים; וְהֵינּוּ שֶׁהִשְׁמַחָה בְּאַרְבַּעַת הַיָּמִים 'לִפְנֵי
 ה', כְּלוֹמֵר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, תְּהִיָּה שְׁבַעַת יָמִים. וְכַמִּדְּבָר – בְּכָל אֶרֶץ
 יִשְׂרָאֵל, רַק יוֹם אֶחָד – יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל סוֹכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלִקְחֶתֶם
 לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. מִשְׁתַּרְבֵּב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תִּתְקִין רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְכָאִי
 שְׁהִיא לֹחֵב נִיטֵל בְּמִדְּבָרָהּ שְׁבָעָה יָמִים, וְכִי לְמִקְדָּשׁ. תִּקְנָה נוספת:
 וְשִׁיחָא יוֹם הָהָּ – יוֹם הַנֶּפֶת הַעוֹמֵר שְׁהוּא עֶשֶׂר בִּנְיָס, כְּלוֹל
 אֲסוּר בִּאכִילַת תְּבֹאָה חֲדָשָׁה.

גמרא

מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: וּמִנְלָן דְּעִבְדִּין – מִנֵּין שִׁישׁ לַעֲשׂוֹת וְכִי לְמִקְדָּשׁ,
 דְּאֲמַר קְרָא (ירמיה ל ט) 'כִּי אֵעֲלֶה אֶרְכָּה לָךְ וּמִמִּכּוֹתֶיךָ אֶרְפָּאךָ נָאִם
 ה', כִּי יִתְהַלֵּךְ קְרָא לָךְ צִיּוֹן הִיא דִּרְשׁ אִין לָהּ, כְּלוֹמֵר, שֶׁהָאִמּוֹת
 מִבּוֹיִם אֶת יְרוּשָׁלַם וְאִמּוֹרִים שׁוֹדְרִים אִין לָהּ, מִכָּל דְּבַעֲנֵי דִירְשָׁה
 – מִשְׁמַע שְׂרָאִי לְדוֹרְשָׁה וְלַעֲשׂוֹת לָהּ זְכוּרָן.

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְשִׁיחָא יוֹם הָהָּ כְּלוֹל אֲסוּר. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: מָאי
 מִצְוָא, וְהִיא כְּשֶׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים מוֹתֵר לְאִכּוֹל אֶת הַתְּבֹאָה
 הַחֲדָשָׁה מִיַּד בֶּנֶךְ הַחֲמָה שֶׁל שְׁשֶׁה עֶשֶׂר בִּנְיָס, וְרַק בִּזְמַן בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ אֲסוּרִים בִּאכִילַת הַחֲדָשׁ עַד שִׁיּוֹקֵרֵב הַעוֹמֵר. מִבְּאֵרֶת
 הַגְּמָרָא: מִתְּרָה יָבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְיִאֲמְרוּ הָאֲנָשִׁים, הִיא אֲשֶׁתְּמֶךְ –
 בְּשֵׁנָה שְׁעִבְרָה, שְׁהִיא הֵבִית חֲרָב, מִי 'וְכוֹיִן לֹא אֲכָלְנוּ חֲדָשׁ מִיַּד
 בְּהֵאִיר מוֹרָה' – נֶץ הַחֲמָה, עֲכָשׁוּ נָמֵי נִיבֹל מִיַּד כְּשֶׁהָאִיר הַמוֹרָה,
 וְלֹא יִדְעִי דְאֲשֶׁתְּמֶךְ לֹא הָיָה קֶרֶב הַעוֹמֵר, וְלֹכֵן 'הָאִיר מוֹרָה' הִתִּיר,

וְעָם בֵּית דִּין. מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: מָאי 'וְעָם בֵּית דִּין, שְׁתּוֹקְעִין רַק בִּפְנֵי
 בֵּית דִּין, שֶׁאֵם הַדִּינִים מוֹזִיִּים שְׁלֹא יִטְלָלוּהָ, לְאִפּוֹקֵי שְׁלֹא בִּפְנֵי
 בֵּית דִּין, דְּלֹא, אֵף שִׁישׁ בֵּית דִּין בָּאוֹתוֹ מָקוֹם.
 מִתִּיב רַבָּא, שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְעוֹד זֹאת הִתְהַלְּתָה יְרוּשָׁלַם וְתִירָה עַל יָבֵנָה
 וְכו'. וְיֵשׁ לְבֹאֵר מָאי – מִזֵּה כּוּנֶת הַמִּשְׁנָה בְּלִשׁוֹן 'וְעוֹד זֹאת', אִילִּימָא
 בְּתִקְנֵי בְּהַמְשָׁךְ הַמִּשְׁנָה שֶׁתִּקְעוּ בַּעֲיִירוֹת הַסּוֹכּוֹת לְיְרוּשָׁלַם, אִם
 כֵּן 'וְאֵת' מִיבָּעִי לִיה לֹמֵר, וְגַמְיָה הַלִּשׁוֹן 'וְעוֹד'. אֲלֵא אִם תִּרְצֶה לֹמֵר
 דְּבִירוּשָׁלַם תּוֹקְעִין אֲפִילוּ יְחִידִין, שֶׁאִינִם שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין, וְכִיבְנָה אִין
 תּוֹקְעִין יְחִידִין, אִם כֵּן קִשָּׁה, וְכִי בִּבְנָה אִין תּוֹקְעִין יְחִידִין, וְהָאֵם כִּי
 אֲתָא רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, אֲמַר, כִּי מִסִּיּים שְׁלִיחָא דְצִיבּוֹרָא תִּקְעָה
 בִּבְנָה, הִיא כָּל הַיְחִידִים תּוֹקְעִים לַעֲצֶמָם עַד דְּלֹא שְׁמַע אֲדָם קוֹל אַחֵר
 אוֹנִיָּה מְקָל תִּקְוָעִיא [יְחִידִיא] – עַד שְׁלֹא שְׁמַע אֲדָם קוֹל אַחֵר
 בִּזְמַנָּה מִחֲמַת קוֹל תִּקְוָעִיא הַיְחִידִים שְׁלֹא שְׁמַעוּ אֶת תִּקְוָעִיא הַשְּׁלִיחַ
 צִיבּוֹר וְבָאוּ עֲכָשׁוּ לַתְּקוּעָה, וּמִכָּן שֶׁאִמְרָ רַב יִצְחָק שְׁהִיא זֵה בִּיבְנָה'
 מוֹכַח שֶׁאֵף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל בְּשִׁבְתָּה הִיא כֵּן, שֶׁאֵם תִּקְעוּ רַק
 בִּיבְנָה. וְשׁוֹב קִשָּׁה בְּמָה הִתְהַלְּתָה יְרוּשָׁלַם יְתִירָה עַל יָבֵנָה. אֲלֵא לֹא,
 דְּבִירוּשָׁלַם תּוֹקְעִין בֵּין בִּזְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבִין, וְהֵינּוּ עַד שְׁעָה
 שִׁישִׁית, וְכִי שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְאֵילוּ בִּבְנָה, בִּזְמַן שְׁבִית דִּין
 יוֹשְׁבִים, אִין – הִיא תּוֹקְעִין, אֲבָל שְׁלֹא בִּזְמַן יוֹשִׁיבֵת בֵּית דִּין, לֹא
 תִּקְעוּ, וְזוֹ הַמַּעֲלָה הַנוֹסֶפֶת שֶׁהִתְהַלְּתָה בִּירוּשָׁלַם, וְעַל כָּל פְּנִים מִשְׁמַע
 דְּהָא בִּזְמַן בֵּית דִּין מִיָּתָה הִיא תּוֹקְעִין בִּיבְנָה, וְאֲפִילוּ שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית
 דִּין, שְׁהִיא מִשְׁמַעֲתָה דְּבַרִּי רַב יִצְחָק הִיא שֶׁהִיחִידִים שְׁהִיא תּוֹקְעִים
 בִּיבְנָה עֲשׂוּ כֵּן שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְשֶׁלֹּא כִּרְבִּי הוּנָא הַסּוֹבֵר
 שְׁתּוֹקְעִים רַק בִּפְנֵי בֵּית דִּין.

מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא – אִין זֵה הַמַּעֲלָה שֶׁהִתְהַלְּתָה בִּירוּשָׁלַם, אֲלֵא
 מַעֲלָה אַחֶרֶת הִתְהַלְּתָה, דְּאֵילוּ בִּירוּשָׁלַם תּוֹקְעִין בֵּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין וְכִי
 שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכִיבְנָה, בִּפְנֵי בֵּית דִּין, אִין, אֲךָ שְׁלֹא בִּפְנֵי בֵּית
 דִּין, וְזֵה שֶׁאִמְרָ רַב יִצְחָק שֶׁהִיחִידִים הִיא תּוֹקְעִים בִּיבְנָה, הֵינּוּ
 בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וְכְּדִבְרֵי רַב הוּנָא.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה לִשְׁוֹן אַחֶרֶת מִבְּמִירָא זֵה: אִיכָא דְמִתְנִי לְהָא דְרַב
 הוּנָא אַחָא – יֵשׁ שְׁשׁוֹנִים אֶת דְּבַרִּי רַב הוּנָא עַל פְּסוֹק זֵה, דְּכִתִּיב
 לְגַבִּי שְׁנַת הַיּוֹבֵל (ויקרא כה ט) 'בַּיּוֹם הַכַּפְּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר כָּכָל
 אֶרְצְכֶם, וְהָאִמּוֹר בְּפִסּוֹק 'בְּכָל אֶרְצְכֶם' מְלָמֵד שְׁכָל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב
 לְתַקְעָה, וְלֹא רַק בֵּית דִּין, וְעַל זֵה אֲמַר רַב הוּנָא, 'וְעָם בֵּית דִּין'.
 מִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא: מָאי 'וְעָם בֵּית דִּין, בִּזְמַן בֵּית דִּין, שְׁהוּא עַד שְׁעָה
 שִׁישִׁית, לְאִפּוֹקֵי שְׁלֹא בִּזְמַן בֵּית דִּין, דְּלֹא.

מִתִּיב רַבָּא מִבְּרִייתָא, תִּקְוָעִיא שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹבֵל דִּוְחָה אֶת
 הַשָּׁבֶת בְּנִבְלוֹן – בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִישׁ וּבִיתוֹ. וְיֵשׁ לְבֹאֵר מָאי 'אִישׁ
 וּבִיתוֹ', אִילִּימָא 'אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ', אִם כֵּן קִשָּׁה, אִיתְמַר מִי מִיחִיבָא –
 וְכִי אִשָּׁה חַיִּיבָתָה, וְהָאֵם מִצְוָת עֲשֵׂה שְׁהוּמֵן גְּרָמָא הִיא 'שְׁחִיבָהּ הוּא
 רַק בִּזְמַן מִסּוּיִים, וְכָל מִצְוָת עֲשֵׂה שְׁהוּמֵן גְּרָמָא, נִשְׁיִם פְּטוּרוֹת. אֲלֵא
 לֹא, 'אִישׁ וּבִיתוֹ' הֵינּוּ שֶׁאִישׁ בְּכִיתָה חַיִּיב בְּשׁוֹפֵר, וְהֵינּוּ אֲפִילוּ שְׁלֹא
 בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְשֶׁלֹּא כִּרְבִּי הוּנָא. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא – אִין זֵה כּוּנֶת
 הִבְרִייתָא, אֲלֵא הַכּוּנֶת הִיא שֶׁאֵף שְׁכָל אִישׁ תּוֹקֵעַ בְּבִיתוֹ וְהֵינּוּ
 'אִישׁ וּבִיתוֹ' מִכָּל מָקוֹם לְעוֹלָם הֵינּוּ רַק בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְכִיבְנָה הוּנָא.
 מִמְּשִׁיבָה הַגְּמָרָא לְהַקְשׁוֹת עַל רַב הוּנָא: מִתִּיב רַב שֶׁשֶׁת מִבְּרִייתָא,
 שְׁנֵה יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְתַקְעָה – שְׁתּוֹקְעִין
 בְּשִׁנְיָהם בְּשׁוֹפֵר שֶׁל יַעַל פְּשׁוּט, וְלִבְרִיכוֹת – שְׁאוֹמְרִים בְּשִׁנְיָהם
 בְּמוֹסָף תִּשַׁע בְּרִכּוֹת, אֲלֵא שֶׁבִּיבֹבֵל תּוֹקְעִין אֵף בְּשִׁבְתָּה בֵּין בְּבִית דִּין
 שֶׁקִּידְשׁוּ בִּזְמַן אֶת הַתְּהִלָּה בִּזְמַן בְּבִית דִּין שְׁלֹא קִידְשׁוּ בִּזְמַן אֶת הַתְּהִלָּה, וְכִי
 כֵּן כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב לְתַקְעָה, וְאֵילוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל בְּשִׁבְתָּה לֹא
 הִיא תּוֹקְעִין אֲלֵא בְּבִית דִּין הַגְּדוֹל וְשֶׁל שְׁבַעִים וְאַחַד דִּינִים שֶׁקִּידְשׁוּ
 בִּזְמַן אֶת הַתְּהִלָּה, וְכִי אִין כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב לְתַקְעָה. וְיֵשׁ לְבֹאֵר, מָאי
 'אִין כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיִּיב לְתַקְעָה', אִילִּימָא דְּבִיבֹבֵל תּוֹקְעִין אֵף יְחִידִין
 שֶׁאִינִם שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין, וְכִיבְנָה שְׁחָל בְּשִׁבְתָּה אִין תּוֹקְעִין
 יְחִידִין, וְהָאֵם כִּי אֲתָא רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, אֲמַר, כִּי הָיָה מִסִּיּים שְׁלִיחָא
 דְּצִיבּוֹרָא תִּקְוָעִיא בִּבְנָה, לֹא שְׁמַע אֲנִישׁ קָל אוֹנִיָּה מְקָל תִּקְוָעִיא
 [יְחִידִיא], וּמִבּוֹאֵר שֶׁאֵף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁחָל בְּשִׁבְתָּה הִיא הַיְחִידִים
 תּוֹקְעִים, אֲלֵא לֹא, [דְּאֵילוּ] בִּיבֹבֵל תּוֹקְעִין בֵּין בִּזְמַן בֵּית דִּין, וְכִי

ראש השנה. פרק רביעי - יום טוב דף ל עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" ר"ן תוספות

ועם בית דין - הוא דתקעין. אלא דאילו בירושלים - תוקעין בשבת יחידים שאינן שלוחו
ב"ד. והא מילתא חסרה ממזנית, ומיבעי לן לתרצה הכי. בין בזמן בית דין - עד שש
שעות שהיו בית דין יושבין. בין שלא בזמן בית דין - שהלכו לבתיקון. איכא דמתני לה
וכו' - מאי ועם בית דין (בפני ב"ד) דקאמר רב הונא - בזמן ב"ד. דהא ליכא לפרושי האי
ועם ב"ד בפני ב"ד - דהא "בכל ארעבם" כתיב

וְעַם בֵּית דִּין. מַאי "וְעַם בֵּית דִּין" - בְּפָנֵי בֵּית דִּין.
לְאַפּוּקֵי שְׁלָא בְּפָנֵי בֵּית דִּין - דְּלֹא מְתִיב רַבָּא: וְעוֹד
זֹאת הִתְהַ יְרוּשָׁלַיִם יְתִירָה עַל יְבִנָּה וְכוּ'. מַאי "וְעוֹד
זֹאת?" אֵילִימָא כְּדָקְתָנִי - "זֹאת" מִיַּבְעִי לֵיהּ! אֵלָּא:
דְּבִירוּשָׁלַיִם תּוֹקְעִין יְחִידִין וּבִבְנָה אֵין תּוֹקְעִין יְחִידִין.
- וּבִבְנָה אֵין תּוֹקְעִין יְחִידִין? וְהָא כִּי אָתָּא רַב יִצְחָק
בְּר יוֹסֵף אָמַר: כִּי מְסִים שְׁלִיחָא דְּצִיבּוּרָא תִקְעִיה
בִּבְנָה - לֹא שְׁמַע אִינִישׁ קָל אוֹנִיָּה מִקָּל תִּקְוִיעָא
[דִּיחִידָא]! אֵלָּא לֹא - דְּבִירוּשָׁלַיִם תּוֹקְעִין בֵּין בְּזֶמֶן
בֵּית דִּין וּבֵין שְׁלָא בְּזֶמֶן בֵּית דִּין. וּבִבְנָה, בְּזֶמֶן בֵּית

דִּין - אֵין, שְׁלָא בְּזֶמֶן בֵּית דִּין - לֹא. הָא בְּזֶמֶן בֵּית דִּין - מִיְהָא תּוֹקְעִין. וְאַפִּילוּ שְׁלָא
בְּפָנֵי בֵּית דִּין. - לֹא. דְּאִילוּ בִירוּשָׁלַיִם - תּוֹקְעִין בֵּין בְּפָנֵי בֵּית דִּין בֵּין שְׁלָא בְּפָנֵי בֵּית
דִּין, וּבִבְנָה בְּפָנֵי בֵּית דִּין - אֵין, שְׁלָא בְּפָנֵי בֵּית דִּין - לֹא. אִיכָא דְּמִתְנִי לְהָא דְּרַב הוֹנָא
אָתָּא, דְּכְתִיב "בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם" - מִלְּמַד שְׁכָל יְחִיד וְיָחִיד חֵיב
לְתִקְוָע. אָמַר רַב הוֹנָא: וְעַם בֵּית דִּין. מַאי "וְעַם בֵּית דִּין" - בְּזֶמֶן בֵּית דִּין, לְאַפּוּקֵי שְׁלָא
בְּזֶמֶן בֵּית דִּין, דְּלֹא. מְתִיב רַבָּא: תִּקְעִת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיִזְכֹּל דּוֹחָה אֶת הַשִּׁבְתּ בְּגִבּוּלֵי, אִישׁ
וּבִיתוֹ. מַאי "אִישׁ וּבִיתוֹ"? אֵילִימָא אִישׁ וְאַשְׁתּוֹ - אִיתְתָּא מִי מִיְחִיבָא? וְהָא מְצוֹת עֲשֵׂה
שְׁחֵזָן גְּרָמָא הֵיא, וְכָל מְצוֹת עֲשֵׂה שְׁחֵזָן גְּרָמָא - נָשִׁים פְּטוּרוֹת! אֵלָּא לֹא: אִישׁ בְּבִיתוֹ,
וְאַפִּילוּ שְׁלָא בְּזֶמֶן בֵּית דִּין! - לֹא, לְעוֹלָם בְּזֶמֶן בֵּית דִּין. מְתִיב רַב שֶׁשֶׁת: שְׁוֹה הַיִּזְכֹּל
לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתִקְוָע וּלְכְרֻכּוֹת, אֵלָּא שְׁבִיבֹל תּוֹקְעִין בֵּין בְּבִית דִּין שְׁקִידְשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֲדָשׁ,
וּבֵין בְּבִית דִּין שְׁלָא קִידְשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֲדָשׁ, וְכָל יְחִיד וְיָחִיד חֵיב לְתִקְוָע. וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה
לֹא הִיוּ תּוֹקְעִין אֵלָּא בְּבִית דִּין שְׁקִידְשׁוּ בּוֹ אֶת הַחֲדָשׁ, וְאֵין כָּל יְחִיד וְיָחִיד חֵיב לְתִקְוָע.
מַאי "אֵין כָּל יְחִיד וְיָחִיד חֵיב לְתִקְוָע"? אֵילִימָא דְּבִיבֹל תּוֹקְעִין יְחִידִין וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין
תּוֹקְעִין יְחִידִין - וְהָא כִּי אָתָּא רַב יִצְחָק בְּר יוֹסֵף אָמַר: כִּי הוּא מְסִים שְׁלִיחָא דְּצִיבּוּרָא
תִּקְוִיעָא בִּבְנָה לֹא שְׁמַע אִינִישׁ קָל אוֹנִיָּה מִקָּל תִּקְוִיעָא [דִּיחִידָא]. אֵלָּא לֹא: [דְּאִילוּ]
בִּיבֹל - תּוֹקְעִין בֵּין בְּזֶמֶן בֵּית דִּין בֵּין שְׁלָא בְּזֶמֶן בֵּית דִּין, וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּזֶמֶן בֵּית דִּין
- אֵין, שְׁלָא בְּזֶמֶן בֵּית דִּין - לֹא. קְתַנִּי מִיְהָת: בִּיבֹל, בֵּין בְּזֶמֶן בֵּית דִּין בֵּין שְׁלָא בְּזֶמֶן
בֵּית דִּין! - לֹא, לְעוֹלָם בְּזֶמֶן בֵּית דִּין, וְהִכִּי קְתַנִּי: בִּיבֹל, בְּזֶמֶן בֵּית דִּין - תּוֹקְעִין בֵּין
בְּפָנֵי בֵּית דִּין בֵּין שְׁלָא בְּפָנֵי בֵּית דִּין. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תּוֹקְעִין בְּזֶמֶן בֵּית דִּין וּבְפָנֵי בֵּית דִּין.
אִיתְמַר נָמִי, אָמַר רַבִּי תִימָא בְּר גְּמָדָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶן שְׁאָל אָמַר רַבִּי: אֵין תּוֹקְעִין אֵלָּא
כָּל זְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבִין. בְּעֵי רַבִּי יוֹרָא: נִגְעָרוּ לְעַמּוּד וְלֹא עָמְדוּ, מַהוּ? בֵּית דִּין יוֹשְׁבִין
בְּעֵינִי - וְהָא אִיכָא, אִזְ דְּלִמָּא זְמַן בֵּית דִּין בְּעֵינִי - וְלִפְקָא? - תִּיקוּ. "וְעוֹד זֹאת הִתְהַ
יְרוּשָׁלַיִם יְתִירָה עַל יְבִנָּה וְכוּ'". ר״א - פֶּרֶט לְיוֹשְׁבֵת בְּנַחַל, שׁוֹמְעַת - פֶּרֶט לְיוֹשְׁבֵת בְּרֹאשׁ
הַהָר, קְרוּבָה - פֶּרֶט לְיוֹשְׁבֵת חוּץ לְתַחוּם, וְכִילוּלָה לְבֹא - פֶּרֶט לְמַפְסִיק לָהּ נִהְרָא. מִשְׁנָה
בְּרֹאשׁוֹנָה הִיָּה הַלּוֹלֵב נִיטֵל בְּמִדְיָנָה שְׁבַעַה, זָכָר, לְמַקְדֵּשׁ וְשִׁיחָא יוֹם הַגֶּף כּוּלָּא
אִסוּר. גְּמָרָא וּמִנְלָן דְּעִבְדִּין זָכָר לְמַקְדֵּשׁ? דְּאָמַר קְרָא "כִּי אַעֲלֶה אֲרוֹכָה לָךְ וּמִמּוֹתֶיךָ
אֲרַפְּאֵךְ נָאִם ה' כִּי נִדְחָה קְרָא לָךְ צִיּוֹן הִיא דּוֹרֵשׁ אֵין לָהּ" מִכָּלל דְּבַעֲיָא דְּרִישָׁה. "וְשִׁיחָה
יוֹם הַגֶּף כּוּלָּא אִסוּר". מַאי טַעְמָא? מִהֲרָה יְבִנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְיִאמְרוּ: אֲשַׁתְּקַד מִי לֹא אֶ
כְּלָנוּ בְּהָאִיר מִזְרָח - עֲקָשִׁין נָמִי גִיבּוּל. וְלֹא יִדְעִי דְּאֲשַׁתְּקַד לֹא הוּא עוֹמֵר - הָאִיר מִזְרָח

הַתִּיר, הַשְׁתָּא דְּאִיכָא עוֹמֵר - עוֹמֵר מְתִיר. - דְּמִיבְנִי אִיתְמַ? אֵילִימָא דְּאִיבְנִי בְּשִׁיתֶסר - הָרִי הָאִיר מִזְרָח הַתִּיר. אֵלָּא דְּאִיבְנִי
בְּחִמְסִיר - מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלָן לְשִׁתְרִי, דְּהָא תַנּוּ: הִרְחוּקִין מוֹתְרִין מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלָן, לְפִי שְׁאֵין בֵּית דִּין מְתַעַצְלִים בּוֹ -
לֹא נִצְרָכָא, דְּאִיבְנִי בְּחִמְסִיר סְמוּךְ לְשִׁקְעַת הַחֲמָה. אִי נָמִי - דְּאִיבְנִי בְּלִילִיא. אָמַר רַב נַחְמָן בְּר יִצְחָק: רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכָּאי
בְּשִׁשִּׁת

וּבְרָה"א לֹא הִיוּ תּוֹקְעִין - כְּשָׁחַל
לְהוֹת כּוֹשֶׁת, אֵלָּא בְּבִ"ד הַגְּדוּל שֶׁל סַנְהֶדְרִין
הַגְּדוֹלָה הַמְּקַדֶּשֶׁת אֶת הַחֲדָשִׁים, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
הָיָא. כִּי מְסִים שְׁלִיחָא דְּצִיבּוּרָא כּו' - וְהָא בִּיט
שָׁחַל לְהוֹת כּוֹשֶׁת, דְּלִהִיב נִטְל בְּנִינָה. אֵלָּא לֹא
דְּאִילוּ בִיבֹל תּוֹקְעִין - הַיְחִידִים בֵּין בְּזֶמֶן בֵּית דִּין
כו'. לֹא, לְעוֹלָם בְּזֶמֶן בִּ"ד - וְהִכִּי קְאָמַר: בִּיבֹל
כִּי יְחִיד וְיָחִיד תּוֹקַע בְּזֶמֶן בִּ"ד אִפִּי שְׁלָא בְּפָנֵי
בִּ"ד, וּבְרִיָּה בְּפָנֵי בִ"ד - אֵין, שְׁלָא בְּפָנֵי בִ"ד -
לֹא. אִיתְמַר נָמִי - כִּרַּב הוֹנָא. אֵין תּוֹקְעִין -
יְחִידִים בִּיחִידִי בִיבֹל, אֵלָּא בְּזֶמֶן שְׁבִיד יוֹשְׁבִין
בְּמִקְוָם, וְהַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין כָּלל הָעִיר. נִגְעָרוּ
לְעַמּוּד - נַעֲקְרוּ מִמוֹשֶׁבֶם כְּדִי לְעַמּוּד וּלְיָלָךְ.
מִתְנִי: בְּרֹאשׁוֹנָה הִיָּה לּוֹלֵב נִיטֵל בְּמִקְדֵּשׁ
שְׁבַעַה - דְּכְתִיב (שם כג) "וְשִׁמְחֻתֶם לִפְנֵי ה'
אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים", וּבְמִדְיָנָה יוֹם אֶחָד -
דְּכְתִיב (שם) "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשִׁון"
וְשִׁיחָא יוֹם הַגֶּף כּוּלָּא אִסוּר - יוֹם הַנִּפְתָּת עוֹמֵר
כּוּלָּא אִסוּר לְאִכּוֹל מִן הַחֲדָשׁ. וּמִדְּאִוְרִייתָא
מִשְׁהָדִיר מִזְרָח מוֹתֵר, כְּדִאמְרִין בְּמִנְחוֹת (דף
טזא) כְּתוּב אֶחָד אֹמֵר: "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הוּא"
וְכְתוּב אֶחָד אֹמֵר: "עַד הַבֵּיאֲכֶם" וְגו' הָא כִּיצַד?
בְּזֶמֶן הַבֵּית - עוֹמֵר מְתִיר, וּבְזֶמֶן שְׁאֵין עוֹמֵר -
עֶצֶם הַיּוֹם מְתִיר. גְּמָ' כִּי אַעֲלֶה אֲרוֹכָה לָךְ וְגו'
- סִיפֵיהּ דְּקָרָא: "צִיּוֹן הִיא דּוֹרֵשׁ אֵין לָהּ". מַאי
מַעֲמָא - גּוֹר עֲלֶיהָ. דְּאִיבְנִי אִיתְמַ - שִׁיחָא לֹא
לְחֹשׁ עֲבָשׁוּ לַכֹּךְ. הָרִי הָאִיר מִזְרָח הַתִּיר - דְּהָא
לֹא הִיָּה מְלֻכָּת, אֵלָּא דְּאִיבְנִי בְּחִמְסִיר - שְׁהִיר
שְׁחוֹת לְקַצֵּר בְּמִדְיָנָה יוֹם, וְלִהְיָאוּ יוֹם
כְּמִצְוָתוֹ. מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלָן לְשִׁתְרִי - הִשְׁתָּא,
וְלֹא לְגוֹר עֲלֶיהָ רַבִּין יוֹחָנָן אֵלָּא עַד חֲצוֹת הַיּוֹם.
וְאִי נָמִי מִהֲרָה יְבִנָּה, וְיִאמְרוּ אֲשַׁתְּקַד מִי לֹא
אִכְלָנוּ מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלָן - הִשְׁתָּא נָמִי גִיבּוּל -
שְׁפִיר אִכְבִּלִי. וְאַפִּי הִרְחוּקִים מִירוּשָׁלַיִם
רָא וְקִרְבֵּיתוֹ, שֶׁלֹּא לְעוֹם לְסַמּוֹךְ דּוּדָא קִרְבִּי כְּבָר.
דְּאִמַּר מִר: הִרְחוּקִין הִיוּ מוֹתְרִין בְּזֶמֶן הַבֵּית
מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלָן כּו'. לֹא צְרִיכָא דְּאִיבְנִי סְמוּךְ
לְשִׁקְעַת הַחֲמָה דְּחִמְסִיר אִי נָמִי. דְּאִיבְנִי בְּלִילָה
- רַבִּין יוֹחָנָן חוֹשֵׁשׁ לְשִׁמּוֹת יְבִנָּה לְשִׁקְעַת הַחֲמָה
אוּ בְּלִיל שֶׁשֶׁה עֶשֶׂר בְּחֻצֵי הַלֵּילָה, אוּ סְמוּךְ
לְבִקְרוּ, שְׁלֹא יִהְיֶה שְׁחוֹת לְקַצֵּרְתוֹ וְהַחֲבוּבו
בְּאִבּוּב שֶׁל קִלְאִין וְטַחֲנִינוּ וְהִרְקִדְתוּ וְהִקְרִבְתוּ
עַד חֲצוֹת. וְאִי הוּא רִגְלִי לְמִיכָל חֲדָשׁ מִחֲצוֹת
הַיּוֹם בְּזֶמֶן הוּא - אִתִּי לְמִיכָל נָמִי הוּא וְיִמָּא
הִכִּי, וְעַבְדִּי אִסְרוּ. וְאֵם תִּאמְרוּ: הִכִּי מִשְׁכַּחַת
לֹא דְּאִיבְנִי בְּחִמְסִיר בִּיט, וְדְּאִיבְנִי בְּלִילִיא? וְהָא
קִימָא לָן בְּמַסְכַּת שְׁבוּעוֹת (דף טו.ב) דִּאֵין בִּנְיָן
בְּהִמָּק לֹא בִיט וְלֹא בְּלִילָה הִנֵּי מִלִּין בִּנְיָן בִּידי
אֲדָם, אֲבָל בִּנְיָן הַעֲתִיד לְכָא - בִּידי שְׁמַיִם הוּא.
בְּשִׁשִּׁת

הַתִּיר, הַשְׁתָּא דְּאִיכָא עוֹמֵר - עוֹמֵר מְתִיר. - דְּמִיבְנִי אִיתְמַ? אֵילִימָא דְּאִיבְנִי בְּשִׁיתֶסר - הָרִי הָאִיר מִזְרָח הַתִּיר. אֵלָּא דְּאִיבְנִי
בְּחִמְסִיר - מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלָן לְשִׁתְרִי, דְּהָא תַנּוּ: הִרְחוּקִין מוֹתְרִין מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלָן, לְפִי שְׁאֵין בֵּית דִּין מְתַעַצְלִים בּוֹ -
לֹא נִצְרָכָא, דְּאִיבְנִי בְּחִמְסִיר סְמוּךְ לְשִׁקְעַת הַחֲמָה. אִי נָמִי - דְּאִיבְנִי בְּלִילִיא. אָמַר רַב נַחְמָן בְּר יִצְחָק: רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכָּאי
בְּשִׁשִּׁת

ונתקלקלו הלוים בשיר - בתמיד של בין הערבים, כדמפרש בגמרא. אבל בתמיד של שחר - לא תקנו שיר של י"ט, כדפירש בקונטרס, לפי שברוב השנים אין העדים באין קודם תמיד של שחר, וספק יתקדש היום ספק לא יתקדש. וא"ת: ואמאי לא חשיב קלקול של מוסף, שלא הקריבו מוסף של ר"ח? שאחר התמיד אין יכולין להקריבו, כדדרשינן: עליה השלם, ב"פ "תמיד נשחט" (פסחים ד' נחג, ושם) וכי תימא דמעלה ומלין בראשון של מנחה, דעליה השלם לא שייך אלא בהקטרה, ואין מקטיר עד למחר - הניחא למאן דאמר ב"פ "מזבח מקדש" (ובזה"ש דף פ"א, א) אין לינה מועלת בראשון של מנחה, אבל למאן דאמר מועלת - מאי איכא למימרי? וכי תימא דהקריבו כבש אחד על תנאי, דאם יבואו עדים - יא' מוסף, ואם לא יבואו עדים - יהא תמיד, דא"כ במאי קלקול בתמיד? דאי משום דהיו סבורים שלא יבאו עדים, ואמרו שיר של חול - והו' הקלקול לא היה בתמיד אלא במוסף של ר"ח, שאמרו עליו שיר של תמיד של חול, ועוד: למי' שלא אמרו שירה כל עיקר - היינו לפי שהיו ממתנין כל שעה ושעה שמא עדיין יבאו עדים, ומלאכה ב' יורדין מה שיר יאמרו. והשתא, אם באו עדים ולא היה להם שהות ביום לומר שיר - א"כ עדיין נתקלקלו יותר בשאר קרבנות שלא קרבו מיהו, אפשר לומר כשלא באו לפיכך לא היה להם קלקול אלא בשיר. וי"ל: דאחר התמיד יכול להקריב מוסף של ר"ח, משום דא"ת עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה, כדאמרין פרק "השולח" (גיטין דף לח, ב) גבי שחרר עבדו והשלימו לעשרה - מצוה דרבים שאני, וגבי עשה דהשלמה אמרי' גמי בפרק "תמיד נשחט" (פסחים דף נ"ט, א) ושם שנוהה ממק' עשה דפסח שיש בו כרת, וב"פ "שלוה הק" (חולין ד' קמ"א, א) גמי אמרי' דעשה דמצורע דוחה עשה דשלוח משום שלום בין איש לאשתו, ומיהו, יש לתמוה: אמאי נתקלקלו בשיר? והלא בשעת נסכים היה השיר, כדאמרין בכל דוכתא (ברכות דף ל"ה, א) אין אומר שירה אלא על היין, ואיחא בפרק שני דערבין (דף י"ב, א) ושם ריכול לדמותין מלהביא נסכים עד הלילה, או עד למחר, כדאיתא ב"הקדמין וזוטא" (מנחות דף ט"ו, ב) דמביא אדם וזכו היום ונסכו מכאן ועד עשרה ימים, ובפ"י דמנחתם (דף י"ד, א) "מנחתם ונסכיהם" - אפילו בלילה, "מנחתם ונסכיהם" - עד למחר, ונראה לי: דלכתלה יש להביא נסכים עם הזבח, דאי מביא בלילה - אין יכול לומר שירה, כדאמרין ב"פ שני דערבין (דף י"א, א) מה כפרה ביום - אף שירה ביום. ולמחר נמי, אם מביאה - מביאה לו היום (ד"א) ואותן טעונין שירה, דאיבעיא להו: נסכין הבאים בפני עצמן, כלומר שהביא קרבן צבור היום ונסכין למחר - טעונין שירה או אינן טעונין שירה? ולא איפשט. והא דאמר ר"מ התם (דף י"א, א) דשיר מעבב הקרבן - היינו בנסכים הבאין עם הזבח, שקרבו בשעת שחיטת הזבח, דאין קרבין אלא ביום, כדאמרין

ב"פ שני דהמורה (דף י"ד, א) ואותן טעונין שירה, טעונין שירה - מ"מ טוב שיביאם עם הזבח, כדי שיאמרו אכילה ושתיה, כדאמר התם בערבין (דף י"ב, א) או דלמא אכילה ושתיה אמרה, אשתיה לחוריה לא אמרה, וההיא דמביא אדם וזכו היום ונסכו מכאן עד י' ימים - משמע דלכתלה יכול לעשות כן - והי' מילי בקרבן חיד, דאין טעון שירה, דאין אומרים שירה אלא על קרבן צבור הקבוע להם זמן, כדמוכח התם בערבין (דף י"ב, א).

בשיטת ר' יהודה אפרי - דאמר: מן התורה אסור כל היום בזמן הזה, דקסבר עד ועד בכלל. א"ל יהודה גרסי' - ולא גרסי' אמר לו ר' יהודה - שהרי לא ראוהו מימיו, אבל תמה בדורו על תקנת רבן יוחנן בן זכאי, ואמרו: מה חידוש חידוש ר' יוחנן בן זכאי? והלא מן התורה אסור. מדרבנן קאמר - כלומר, הוא בא לגזור עליו משום שהוא טעם דלעיל, דשמוא יבנה, דרש והתקין - דרש להם המקרא, והתקין שיתנוהו איסור. לפי שער עבשו היה היתר בדבר משכנו העומר, שהעומר מתי. **מתני'** בראשונה היו מקבלין עדות החדש ב', הלוים בשיר - בגמרא מפרש. נוהגים אותו היום קודש - ב"ה קאי, דמשחשבה לילי עשרים ותשעה נהגו בו קודש, שמא יבואו עדים מחר ויקדשוהו ב"ה, ונמצא שהלילה הזה ליל י"ט הוא. וכן למחר כל היום עד המנחה, ואם באו עדים קודם המנחה - ב"ד מקדשים את החדש, ונודע שיפה נהגו בו קודש. ואם מן המנחה ולמעלה באו, אע"פ שאין ב"ד מקבלין אותן לקדשו היום, ועיברו את אלול ויקדשוהו למחר - אעפ"כ גומרים אותו בקדושה, ואסור במלאכה, דלמא אתי לולולי' ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה כל היום, ויאמרו: אשתקד נהגנו בו קודש חנם, ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול: **גמ'** ה"ג מאי קלקול קלקול הלוים ב', ולא גרסינן: ת"ר. הבא תריניו - בבבל, שלא אמרו שירה כל עיקר - בתמיד של בין הערבים, לפי שלא ידעו מה שיר יאמרו. שמא עוד סוף העדים לבוא היום, ושיר של י"ט יש לומר. או לא יבואו, ונמצא שהוא חול. אבל בתמיד של שחר - אין ספק, שמתוך שברוב השנים אין העדים באין קודם תמיד של שחר, וספק יתקדש היום ספק לא יתקדש - לא תקנו שיר של י"ט שחרית ב"ה, כדתי' לקמן: תמיד של ר"ה שחרית קרב כהלכתו. אבל לחמדי של בין הערבים תקנו שיר של י"ט, שבהר באו העדים. לפיכך, אותה שנה שנשתדלו לבא לא ידעו מה יאמרו. פוק תני להו - לכני בבבל, האומרים לא אמרו שירה כל עיקר, שנה להם ברייתא זו שמננה לימרו שאמרו שיר של חול, קרב כהלכתו - אומרים הלוים על נסכיו שיר של חול במשפט היום, כמו שאנו שונים במסכת תמיד (פ"ז משנה ד') השיר שהלויים היו אומרים בבית המקדש ביום הראשון ב', הריעו לאלהי יעקב - וכל המזמור והוא שיר של חמישי בשבת בשחרית בחול, ואומרים אותו על מוסף ר"ה לפי שהוא יום תרועה. קול ה' יחיל מדיבר - כדי להזכיר ב"ה זכות קול שופרות של מותן תורה. ואם חל ר"ה בחמישי בשבת - שלא עדים קודם תמיד של שחר, לא היו אומרים שחרית - שיר של חול, דהיינו "הרנינו" מפני שחזרו ובפולו שניה במוסף, הפריק - המזמור. הפיחותי מסכל שכמו - משום דב"ה יצא יוסף מבית האסורים. ואם באו עדים - בחמישי בשבת אחר תמיד של שחר, דבשעת שיר של תמיד לא היו יודעין אם יתקדש היום, וי"ל "הסיריתו" או שמא חול הוא ושירי "הרנינו" - יאמרו (הרנינו) מספק, ויחזרו ויאמרו אותו במוסף, ונמצא שכפולו. **אע"פ** שהפריק שלו אומר ובפולו - אע"פ שהפרישה של מזמור זה תהא אמורה ובפולה היום.

בשיטת רבי יהודה אפרה. דאמר "עד עצם היום הזה" עד עצמו של. יום וקסבר: עד - ועד בכלל. וכו' סבר לה פויתיה? והא מפליג פליג עליה, דתני: משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום ה' כולו אסור. אמר רבי יהודה: והלא מן התורה הוא אסור, [דכתיב "עד עצם היום הזה"]! - התם רבי יהודה הוא דקא' מעי: איהו סבר: רבן יוחנן בן זכאי מדרבנן קאמר, ולא היא: מדראורייתא קאמר. - והא התקין קתני? מאי "התקין" - דרש והתקין. **משנה בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום, פעם אחת נשתחו העדים מלבוא, ונתקלקלו הלוים בשיר. התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה. ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה - נוהגין אותו היום קודש, ולמחר קודש, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום. **גמרא** מה קלקול קלקול הלוים פשי? הכא תריניו: שלא אמרו שירה כל. עיקר רבי יודא אמר: שאמרו שירה של חול עם תמיד של בין הערבים. אמר לו רבי יודא לאהבה בריה: פוק תני להו: התקינו שלא יהו מקבלין עדות החדש אלא כרי שיהא שהות ביום להקריב תמידיו ומוספין ונסכיהם, ולומר שירה שלא בשיבוש. אי אמרת בשלמא אמור שירה דחול - היינו דאיכא שיבוש, אלא אי אמרת לא אמור כלל - מאי שיבוש איכא? - בין דלא אמור כלל אין לך שיבוש גדול מזה. מתיב רב אחא בר הונא: תמיד של ראש השנה, שחרית - קרב כהלכתו, במוסף מהו אומר - "הרנינו לאלהים עונו הריעו לאלהי יעקב". במנחה מהו אומר - "קול ה' יחיל מדיבר". ובזמן שחל ראש השנה להיות בחמישי בשבת שהשירה שלו "הרנינו לאלהים עונו" - לא היה אומר בשחרית "הרנינו", מפני שחזרו וכופל את הפקד, אלא מהו אומר? - "הסיריתו מסכל שכמו". ואם באו עדים אחר תמיד של שחר - אומר "הרנינו" אף על פי שחזרו וכופל את הפקד. אי אמרת בשלמא כל היכא דמסתפקא אפרין שירה דחול - היינו דקאמר אומר וכו', אלא אי אמרת לא אמור כלל - מאי "אומר וכו'?" שאני**

יודעין אם יתקדש היום, וי"ל "הסיריתו" או שמא חול הוא ושירי "הרנינו" - יאמרו (הרנינו) מספק, ויחזרו ויאמרו אותו במוסף, ונמצא שכפולו. **אע"פ** שהפריק שלו אומר ובפולו - אע"פ שהפרישה של מזמור זה תהא אמורה ובפולה היום.

שאי

דחול

ראש השנה דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) ר"ט

בְּשִׁשֶּׁת רַבֵּי יְהוּדָה אָמְרָה, דָּאֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֹאמַר בַּפְּסוּק (ויקרא כג
 יד) וְלִחְמָם וְקִלְי וְכִרְמָל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הִבְיֵאֲכֶם
 אֶת קֶרְבֶּן אֱלֹהֵיכֶם, וְעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוּא שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בַּחֲדָשׁ,
 וּכְבוֹנַת הַפְּסוּק לֹאסוּר חֹדֶשׁ עַד עֶצְמוֹ שֶׁל יוֹם, וְכָל הַיּוֹם קְרוֹי 'עֶצֶם
 הַיּוֹם', וְקִבְּרָה רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁכִּשְׁנֹאמַר אִיסוּר 'עַד' זְמַן מִסּוּיִם, הַכּוּוֹנָה
 וְעַד בְּכֻלָּל, כְּלוּמַר, אוֹתוֹ יוֹם שֶׁ'עַד' אֵלָיו חַל הָאִיסוּר, כְּלוּל אִף
 הוּא בְּאִיסוּר, וְלֹכֵן כָּל יוֹם שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר אִסוּר, וְנִמְצָא שֶׁאִיסוּר זֶה
 הוּא מַעֲיָקָר הַדִּין.

מַקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי קָבַר לָהּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי בְּיוֹתֵיהָ – כִּרְבִּי
 יְהוּדָה, וְהָא מְפָלִיג פְּלִיג עָלֶיהָ – וְהָרִי הוּא חוֹלֵק עָלֶיהָ, דְּהֵינָן מִנְחוֹת
 סוֹחַ, מְשַׁחֲרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַתְּקִינָן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי שִׁיחָא יוֹם הַנֶּהָר
 כְּלוּל אִיסוּר, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִדּוּעַ יֵשׁ צוּרֵךְ בַּתְּקֵנָה זֶה, וְהֵלֵא מִן
 הַתּוֹרָה הוּא אִיסוּר (דְּכַתִּיב 'עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה'), וּמוֹכַח מִדְּבַרֵּי רַבִּי
 יְהוּדָה שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי אֵינוֹ סוֹבֵר שֶׁהָאִיסוּר הוּא מִן הַתּוֹרָה.

מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הֵתָם – בְּאוֹתָהּ מִשְׁנָה, רַבִּי יְהוּדָה הוּא דָּקָא אָמַר
 בְּפִירוּשׁ דְּבַרֵּי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי, אִיחָה – רַבִּי יְהוּדָה קָבַר, שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן
 בֶּן זְכַאי מְדַרְבֵּנָן קֶאֱמַר, מִכָּח תִּקְנָה, וְלֹכֵן הִקְשָׁה עָלָיו שֶׁאִיסוּר זֶה
 הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְלֹא הִיא – וְהֵאמַת אֵינָה כֵּן, אֲלֹא רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי
 מְדַאֲוִינֵיהָ קֶאֱמַר, וְכִמוּ שֶׁדִּרְשׁ רַבִּי יְהוּדָה מִהַפְּסוּק 'בְּעֶצֶם הַיּוֹם
 הַזֶּה'.

מַקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָא לִשּׁוֹן 'הַתְּקִינָן' קִבְּרָה בְּמִשְׁנָה, וּמוֹכַח שֶׁזֶּה תִּקְנָה,
 וְלֹא עֵינֵק הַדִּין. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: מֵאִי 'הַתְּקִינָן', דִּרְשׁ אֶת הַפְּסוּק כְּדִי
 לְהוֹכִיחַ שֶׁדִּבְרַר אִסוּר מִן הַתּוֹרָה וְהַתְּקִינָן לֹחֵם שִׁנְהָגָה בּוֹ אִיסוּר,
 כִּיּוֹן שֶׁעַד אוֹתוֹ זְמַן, שִׁדְּיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם, הִיוּ רִגְלִילִים לֹאכּוֹל
 חֹדֶשׁ מִיד כְּשֶׁקָּרַב הָעוֹמֵר.

משנה

מִשְׁנֵתֵינוּ מִבִּיאָה תִּקְנָה נּוֹסֶפֶת שֶׁתִּיקֵן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי: פְּרָאשׁוּנָה
 הִיוּ מְקַבְּלִין עֲדוּת עַל רֵאִיתָּה הַחֲדָשׁ וְלִבְנָה הַחֲדָשָׁה, שֶׁעַל פִּיהָ
 מִקְדָּשִׁים אֶת הַחֲדָדִשׁ בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם שֶׁל יוֹם שְׁלוּשִׁים בַּחֲדָשׁ
 אֲלוּל, וְאִף אִם בָּאוּ הָעֵדִים סִמּוּךְ לִיּוֹם שְׁלוּשִׁים וְאַחַד, וְהָעִידוּ
 שֶׁרָאוּ אֶת הַלְּבָנָה בְּלִיל שְׁלוּשִׁים, הִיוּ מְקַבְּלִים אוֹתָם וְקוֹבְעִים אֶת
 אוֹתוֹ הַיּוֹם לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׁהָרִי יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. פְּעָם אֶחָת
 נִשְׁתַּחֲוּ הָעֵדִים מְלֻבָּא בְּמִשְׁךְ רוֹב יוֹם הַשְּׁלוּשִׁים, וּבְאוֹ רַק לֹאחֵר
 שֶׁהִקְרִיבוּ אֶת הַתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים, וּמִחֲמַת שֶׁסִּבְרוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה
 אוֹתוֹ יוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה נִתְקַלְּקְלוּ הַלְוִיִּם בְּפִשֵּׁי שְׁאוּמְרִים עַל הַקְּרִבַּת
 הַתְּמִיד, וּמִשּׁוּם כֵּךְ הִתְקִינוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְקַבְּלִין עֲדִים עַל
 רֵאִיתָּה הַלְּבָנָה בְּיוֹם שְׁלוּשִׁים שֶׁל חֹדֶשׁ אֲלוּל, אֲלֹא רַק עַד הַמִּנְחָה –
 מִנְחַת קֶטֶנָה, וְהֵינּוּ בְּתִשְׁעֵי שְׁעוֹת וּמִחֲצָה שְׁהוּא סוֹף הַזְּמַן שִׁישׁ
 לְהִקְרִיב בּוֹ תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים, וְאַם כָּאוּ עֲדִים רַק מִן הַמִּנְחָה
 וְלִמְעַלָּה, וְלֹא קוֹדֵם לָכֵן, אֵינִן מְקַבְּלִים אוֹתָם לְקַדֵּשׁ אֶת הַחֲדָדִשׁ
 בְּיוֹם שְׁלוּשִׁים, וּמִכָּל מְקוֹם נִוְהֲגִין – מִמִּשְׁכֵּיכִים לְנִהוּג בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם
 כְּקוֹדֶשׁ בְּאִיסוּר עֲשִׂית מִלֹּאכָה, כְּפִי שֶׁהִתְחִילוּ לְנִהוּג מִלִּיל אֲתִמּוּל,
 מִחֲמַת הַסֶּפֶק, וְאֵינִן מְפַסְּקִים אֶת הַנִּהְגוּת כְּקוֹדֶשׁ, מִחֲשֵׁשׁ שִׁיבּוּאוֹ
 לְזוּלוֹ בּוֹ בִּשְׁנֵה הַבָּאָה, כְּשִׁיזְכּוּר שִׁנְהָגוּ בּוֹ בַּתְּחִילָה קוֹדֶשׁ וּבִסּוֹף
 חוֹל. וְכֵן הִיוּ נוֹהֲגִים לְמַחֵר קוֹדֶשׁ, שֶׁהָרִי נִתְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ יוֹם כְּרֹאשׁ
 חֹדֶשׁ, וְהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה. מְשַׁחֲרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבִטֵּל הַחֲשֵׁשׁ
 שֶׁנִּתְקַלְּקְלוּ הַלְוִיִּים בְּשִׁיר, הַתְּקִינָן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי שִׁיחָא מְקַבְּלִין
 עֲדוּת הַחֲדָשׁ כָּל הַיּוֹם, וְאִף לֹאחֵר הַמִּנְחָה, כְּעֵינֵק הַדִּין.

*

גמרא

שִׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנָה: 'עַתְקִלְקְלוּ הַלְוִיִּים בְּשִׁיר'. מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מַה קִּלְקִל
 קִלְקִלְוֹ הַלְוִיִּים בְּשִׁיר. מִבִּיאָה הַגִּמְרָא שְׁנֵי פִירוּשִׁים: הָקָא תְּרִינּוּ –

כֵּאֵן, בְּבִבְלָא, פִּירוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא אָמְרוּ שִׁירָה עַל תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים כָּל
 עֵינֵק, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא יִדְעוּ אִם יִבּוֹאוּ עֲדִים וְיִהְיֶה זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְיֵשׁ
 לָהֶם לּוֹמַר שִׁיר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אוֹ שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ עֲדִים וְיִהְיֶה זֶה יוֹם
 חוֹל, וְיֵשׁ לּוֹמַר שִׁיר שֶׁל חוֹל, וְהוּא קִלְקוּל. וְרַבִּי יְוִדָא אָמַר,
 שֶׁהִקְלָקוּל הִיָּה בִּכְךָ שֶׁאָמְרוּ שִׁירָה שֶׁל חוֹל עִם תְּמִיד שֶׁל בֵּין
 הָעֲרֵבִים, מִפְּנֵי שֶׁסִּבְרוּ שֶׁכִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ הָעֲדִים עַד זְמַן זֶה, מִסְּתֵבֵר
 שֶׁלֹּא יִבּוֹאוּ כָּלל, וְאַחֵר כֵּךְ כִּשְׁבָאוּ עֲדִים וְקִדְּשׁוּ אֶת הַחֲדָדִשׁ
 הַתְּבַר שִׁיּוֹם זֶה הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנִמְצָא שֶׁאִמְרוּ שִׁיר שֶׁל חוֹל
 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְוִדָא לְאַתְּכָה בְּרִיָּה, פּוֹק תֵּנִי לָהּ – צֹא וּשְׁנָה לָהֶם וְלִבְנֵי
 בְּבִל שֶׁפִּירוּשׁוֹ שֶׁלֹּא אָמְרוּ שִׁירָה כָּלל בְּרִייתָא זֹו הַמוֹכִיחָה כְּדִבְרֵי.
 שִׁנְיָנוּ בְּבִרְייתָא, שֶׁלֹּאחֵר שֶׁנִּתְקַלְּקוּ בְּשִׁיר הַתְּקִינָן, שֶׁלֹּא יִהְיֶה
 מְקַבְּלִין עֲדוּת הַחֲדָשׁ בְּיוֹם שְׁלוּשִׁים שֶׁל חֹדֶשׁ אֲלוּל, אֲלֹא בְּרִי שִׁיחָא
 שִׁיחָוֵת בְּיוֹם – רַק אִם נִשְׁאָר זְמַן בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם לְהִקְרִיב תְּמִידִין וּמוֹסָפִין
 וְנִסְבְּיָהֶם כְּדִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְיִוְכְּלוּ הַלְוִיִּים לּוֹמַר שִׁירָה בַּתְּמִיד שֶׁל
 בֵּין הָעֲרֵבִים שֶׁלֹּא בְּשִׁיבוּשׁ, אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאָר זְמַן לְכָל זֶה לֹא הִיוּ
 מְקַבְּלִים אֶת עֲדוּתָם, אֲלֹא מִקְדָּשִׁים אֶת הַחֲדָדִשׁ לְמַחֲרָת, וְאִי אָמַרְתָּ
 בְּשִׁיבוּשׁ שֶׁהִקְלָקוּל הִיָּה בִּכְךָ שֶׁאָמְרוּ שִׁירָה דְּחוּל, וְכְּדִבְרֵי רַבִּי יְוִדָא,
 הֵינּוּ דְּאִיבָא 'שִׁיבוּשׁ' – שֶׁהִשְׁתִּירָה עֲצֻמָּה הִיתָה מְשׁוּבֶשֶׁת, שֶׁאִמְרוּ
 שִׁיר שֶׁל חוֹל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲלֹא אִי אָמַרְתָּ דְּלֹא אָמְרוּ שִׁירָה כָּלל,
 מֵאִי שִׁיבוּשׁ אִיבָא, הָרִי לֹא שִׁיר כְּלוּם. דּוּחָה הַגִּמְרָא: בֵּינָן דְּלֹא
 אָמְרוּ שִׁיר כָּלל, אֵינִן לָהּ שִׁיבוּשׁ נְדוּל מְנָה, וּכְבוֹנַת הַבְּרִיתָא שֶׁצִּירֵךְ
 שִׁישְׁאָר זְמַן לְהִקְרִיב אֶת הַתְּמִיד עִם אִמִּירַת הַשִּׁירָה.

הַגִּמְרָא מַקְשָׁה עַל הַפִּירוּשׁ שֶׁהִקְלָקוּל הִיָּה שֶׁלֹּא אָמְרוּ שִׁירָה כָּלל:
 מְתִיב רַב אֶתָּא בְּרִ חוּנָא, שִׁנְיָנוּ בְּבִרְייתָא, תְּמִיד שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 שֶׁקָּרַב בְּשַׁחֲרִית, קָרַב בְּהַלְּבָתָה – כְּדִרְךְ שֶׁהוּא קָרַב כָּל יוֹם, וְאוּמְרִים
 עָלָיו שִׁיר שֶׁל חוֹל, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים בְּכָל יוֹם מִימּוֹת הַחוֹל. בְּהִקְרִיבָתָה

קָרַב הַמּוֹסָף מְהוּ אוֹמַר, אֶת הַמּוֹמּוֹר (תְּהִלָּים פא) 'לְמַנְצָח עַל הַגִּתִּית
 לְאֶסֶף, הִרְגִּינוּ לְאֶלְהִים עֲזוֹנָה הִרְעוּ לְאֶלְהִי יַעֲקֹב', כִּיּוֹן שֶׁנּוֹכַחַת בּוֹ
 'תְּרוּעָה' (וּמוֹמּוֹר זֶה הוּא גַם כֵּן 'שִׁיר שֶׁל יוֹם' בְּיוֹם חַמִּישִׁי בַּחוּל).
 בְּמִנְחָה – עַל קָרַב תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרֵבִים מְהוּ אוֹמַר, אֶת הַמּוֹמּוֹר
 (תְּהִלָּים כט) שִׁישׁ בּוֹ אֶת הַפְּסוּק 'קוֹל ה' יִחִיל מְדָבָר' הָעוֹסֵק בְּקוֹל
 הַשּׁוֹפָר שֶׁל מִתֵּן תּוֹרָה, כְּדִי לְהוֹכִיחַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶת הַזְּכוּת שֶׁל
 מִתֵּן תּוֹרָה. וְכִּיּוֹן שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְהִיּוֹת בְּיוֹם חַמִּישִׁי בְּשַׁבָּת,
 שֶׁבַּחוּל הַשִּׁירָה שֶׁלֹּא בַּתְּמִיד שֶׁל שַׁחַר הִיא הַמּוֹמּוֹר 'הִרְגִּינוּ לְאֶלְהִים
 עֲזוֹנָה', לֹא הִיָּה אוֹמַר בְּתְּמִיד שֶׁל שַׁחֲרִית אֶת הַמּוֹמּוֹר 'הִרְגִּינוּ
 לְאֶלְהִים עֲזוֹנָה' מִפְּנֵי שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כֵּן נִמְצָא שֶׁחֲחוּר וְכּוֹפֵל אֶת אוֹתוֹ
 הַפֶּרֶק, וְאוּמְרוּ גַם בְּשַׁחֲרִית וְגַם בְּמוֹסָף, אֲלֹא מְהוּ אוֹמַר בְּשַׁחֲרִית,
 רַק אֶת סוֹף הַמּוֹמּוֹר, מִהַפְּסוּק (שם פא ט) 'הִסְרֹוֹתִי מִסִּבְלָא שְׁכִמּוֹ' וְעַד
 סוֹף הַמּוֹמּוֹר, מִשּׁוּם שֶׁפְּסוּק זֶה נֹאמַר עַל יוֹסֵף הַצַּדִּיק שִׁיבָא מִבֵּית
 הָאִסּוּרִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (לְעִיל יא), וְהוּא הִמְשִׁךְ לְפִסּוּק שֶׁלְפָּנָיו
 'עֲדוּת בִּיהוֹסֵף שֶׁמּוֹ בְּצֻאָתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם' וְגו'. מִמִּשְׁכִּיחָה
 הַבְּרִיתָא: וְאַם כָּאוּ עֲדִים לְקַדֵּשׁ אֶת הַחֲדָדִשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שַׁחַל
 לְהִיּוֹת בְּיוֹם חַמִּישִׁי, אַחֵר תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, שְׁבוּמֵן שֶׁהִקְרִיבוּ אֶת
 הַתְּמִיד עֲדִין לֹא יִדְעוּ אִם יִתְקַדֵּשׁ הַחֲדָדִשׁ, וְאוּמְרוּ הַלְוִיִּים אֶת
 הַמּוֹמּוֹר 'הִרְגִּינוּ לְאֶלְהִים עֲזוֹנָה' כְּבִבְלָא יוֹם חַמִּישִׁי עֲזוֹנָה, אֵי כָּפִי
 בְּהִקְרִיבַת הַמוֹסָף חוּר וְאוֹמַר 'הִרְגִּינוּ לְאֶלְהִים עֲזוֹנָה', אֵי כָּפִי
 שֶׁבִּכְךָ נִמְצָא שֶׁחֲחוּר וְכּוֹפֵל אֶת הַפֶּרֶק בְּאוֹתוֹ יוֹם. מִסִּיִּם רַב אַחָא
 אֶת קוּשִׁיתָא: אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא דְּכָל הִיבָא דְּמִסְתַּתְּפָא – שֶׁבִּכָּל פֶּעַם
 שֶׁאִנּוּ מִסְּפֻקִּים אִם לּוֹמַר שִׁיר שֶׁל יוֹם טוֹב אוֹ שִׁיר שֶׁל חוֹל, אָמְרִין
 שִׁירָה דְּחוּל, אִם כֵּן הֵינּוּ דְּקֶאֱמַר 'אוֹמְרוּ וְכּוֹפֵל' – שְׁאוּמְרִים שִׁיר
 שֶׁל חוֹל בְּשַׁחֲרִית, אִף שֶׁאִם יִבּוֹאוּ עֲדִים נִמְצָא שֶׁחֲחוּר וְכּוֹפֵל
 בְּמוֹסָף, אֲלֹא אִי אָמַרְתָּ שֶׁבְּמוֹסָף סִפֵּק לֹא אָמְרוּ כָּלל, אִם כֵּן מֵאִי
 אוֹמְרוּ וְכּוֹפֵל, וְהָרִי כִּיּוֹן שֶׁבְּשַׁחֲרִית לֹא יִדְעוּ אִם יִבּוֹאוּ עֲדִים, לֹא
 הִיָּה לָהֶם לְשִׁיר כָּלל בְּשַׁחֲרִית, וְאֵינִן כֵּאֵן כְּפִילוֹת.

יחינו ה' ביום השלישי. ורבי עקיבא סובר כשיטת רב קטינא, שרק
באלף השביעי יהיה העולם חרב, ולכן 'מזמור שיר ליום השבת'
יכול להאמר על אותו זמן, ואילו רבי נחמיה סובר כשיטת אבוי
שהעולם יהיה חרב אלפיים שנה, ולא שיך לכנות זמן זה כיום
השבת, שהרי זה כיומיים.

הגמרא ממשיכה לברר מה היו הלויים שרים בזמנים שונים:
במספרי דשבתא – בהקדמת מוסף של שבת, מה היו אומרים, אמר
רב עקיבא בר רבא, אמר רב, היו אומרים פרשת האזינו (דברים לב)
ומחלקים אותה לששה פרקים, וסימן חילוק הפרשיות הוא בראשי
תיבות הוי"ו ל"ה. ואמר רב תנן בר רבא, אמר רב, בדרך שחלקים
פרשיות אלו כאן – בבית המקדש, כך חלקין בקריאת התורה
בשבת בבית הכנסת, שכשקוראים את פרשת האזינו מחלקים
אותה כך וקוראים לכל עולה פרשה אחת כסדר הזה, והשביעי
קורא מאחרי השירה ועד סוף הפרשה. במנחתא דשבתא – בקרבן
תמיד של בין הערביים בשבת, מה היו אומרים, אמר רבי יוחנן היו
אומרים את שירת הים ושירת הבאר בחלוקה של שלשה פרקים,
אז ישיר משה' (שמות טו א) עד 'מי כמוכה' (שם פסוק טו א), ו'מי כמכה'
עד סוף השירה, ואז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר וגו'
(במדבר כא ז).

מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, הני בולחו – כל השירות הללו, של
מוסף ושל תמיד של בין הערביים בשבת, בקדש שבתא אמרי להו –
האם היו אומרים בכל שבת במוסף את כל שירת האזינו, ובכל
שבת תמיד של בין הערביים את כל שירת הבאר, אלא שבין פרק
לפרק היו מחליפים את נעימת הקול וכלי השיר, והיו תוקעים
בחצוצרות ביניהם, אז דלמא, כל שבתא ושבתא אמרי רק פרק חד.
תא שמע, דתניא, אמר רבי יוסי, עד שהשירה הראשונה – של מוסף
אומרת אחת – מסיימת פעם אחת את ששת הפרקים של האזינו,
השירה השנייה – על תמיד של בין הערביים חוזרת שתיים – מסיימת
פעמיים את שלשת הפרקים של שירת הים הבאר. שמע מינה דכל
שבתא ושבתא אמרי פרק חד, ולכן עד שסיימו את ששת הפרקים
של שירת האזינו סיימו פעמיים את שלשת הפרקים של שירת הים
והבאר, שמע מינה.

*

אגב כך שהוזכרה במשנה לעיל (כט) תקנת רבן יוחנן בן זכאי שיהיו
תוקעים ביבנה משום שהיו שם הסנהדרין לאחר שגלו מירושלים,
מביאה הגמרא מימרא בענין גלויות הסנהדרין: אמר רב יהודה בר
אבה, אמר רבי יוחנן, עשר מסעות נקעה שכינה בימי בית המקדש
ראשון, שכשחטאו ישראל נסתלקה מהם השכינה מעט מעט, לפי
שהיה קשה לה הסילוק והיתה מצופה שישבו, ודבר זה נלמד
מקרא – מהפסוקים, ונגנזו גלתה סנהדרין בימי בית שני עשר
מסעות, ודבר זה מנמרא – כך היה מקובל בידם. מבארת הגמרא:
עשר מסעות נקעה שכינה, מקרא, ותחילה מבארת הגמרא את
סדר המסעות, ואחר כך יובאו הפסוקים: א. תחילה גלתה מנפלת
שעל ארון העדות, ששם היתה רגילה לשכון, לברוב – לאחד
הכרובים שעשה שלמה שהיו עומדים בקדש הקדשים על הארץ,
מצדי הארון. (ומקביר לברוב – מהאחד לשני). ב. ומקביר למפתח
שבין קדש הקדשים לדוכי. ג. ומפתח למפתח העזרה, בין האולם
למזבח החיצון. ד. ומפתח העזרה למזבח החיצון. ה. ומזבח לזג
הזיכל. ו. ומזג לחומה – חומת העזרה. ז. ומזחלח לעיר –
לירושלים. ח. ומעיר לרר הזיתים. ט. ומעיר הזיתים למדבר. י.
וממדבר עלתה וישבה במקומה בשמים, שנאמר (דנחש ה טו) אלף
אשופה אל מקומי.

מביאה הגמרא את הפסוקים המלמדים על מסעות אלו: מנפלת
לברוב (מקביר לברוב) ומקביר למפתח, דכתיב (שמות כה כב) ו'נועתה'
לך שם ודברתי אתך מעל המפתח, הרי שתחילת השראת
השכינה היתה על הכפרת, (וכתיב (שמואל ב' כב א) ו'ירבב על כרוב
ויעף) וכתב (יחזקאל א ט) ו'כבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר
היה עליו אל מפתח תבית, הרי שהיתה השכינה על הכרוב, ואחר

מתרצת הגמרא: אמנם כשיש ספק אין אומרים שירה כלל, ומשום
כך נתקלקלו בשיר, אמנם זהו דווקא כשייתכן שאין השיר שיך
כלל לאותו היום, וכגון שיר של חול בתמיד של בין הערביים של
ראש השנה, ושאינה תב, לגבי תמיד של שחר בראש השנה שחל
ביום חמישי, דשירה דיומיה היא – שאף אם ראש השנה חל באותו
יום, הרי זה השיר של אותו יום, שהרי אף בראש השנה היו שרים
בתמיד של שחר את השיר של יום חול, ורק כשחל ביום חמישי
היו מחליפים את השיר כדי שלא לכפול במוסף, ועדיף לאומרו
מספק, אף אם מחמת כן יתכן שיצטרכו לכפול.

הגמרא מבארת מה היו הלויים שרים בכל יום בבית המקדש:
תניא, רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא, ביום ראשון מה היו
אומרים, את הפרק 'לך מזמור לה' הארץ ואלוהיה תבל וישבי בה'
(תהלים כד), על שם שביום הראשון של ששת ימי בראשית קנה –
ברא ה' שמים וארץ, והקנה את 'תבל' ליושבי בה, שהם בני
האדם, כלומר, ברא שמים וארץ כדי להקנותם לבני אדם, וביום
ראשון היה ה' שליט יחיד בעולמו, שעדיין לא נבראו המלאכים עד
יום שני. בשני, מה היו אומרים, את הפרק 'שיר מזמור לבני קרח,
גדול ה' ומהלל מאד' (שם מח), על שם שביום זה חילק ה' מעשיו –
ברא את הרקיע המפריד בין המים העליונים לתחתונים, ובכך
נתעלה וישב במרום וקלף עליהם, כדוגמת השראת השכינה
בירושלים ובהר הבית המוזכרת במזמור זה. בשלישי היו אומרים
את הפרק 'מזמור לאסף אלהים נצב בעדת אל' (שם פב), על שם
שגילה ארץ בתקבתו – שכאותו יום נקו המים למקום אחד
ונגלתה היבשה, והכין תבל לעולם, וגילה בכך את היבשה
שעליה תהיה עדתו, ופירוש המזמור הוא ש' ניצב ומכין את
המקום שעליו יהיו 'עדת אל'. ברביעי היו אומרים את הפרק 'אל
נקמות ה' (שם צד), על שם שביום זה חפה ולבנה, ועתיד ליפרע
מעובדיהם, בחמישי היו אומרים את הפרק 'למנצח על הגתית לאסף,
הרינו לאלהים עוזנו' (שם פא), על שם שביום זה עזפות ודיגים
כדי לשבח לשמו, שמתוך שרואה האדם מינים רבים של עופות
ודגים המשובים לו מזה, הוא נותן שבח למי שבראם, וזה לשבח
הרינו לאלהים. בששי היו אומרים את הפרק 'ה' מלך נאות לבש
וגו' אף תכון תבל כל תמוט' (שם צז), על שם שביום מלאכתו ביום זה,
וזהו אף תכון תבל' שהכין וגמר את מלאכת העולם, וקלף עליהם,
באמור שם 'ה' מלך'. בשביעי היו אומרים את הפרק 'מזמור שיר
ליום השבת' (שם צח) על שם העתיד, ליום שבולו שבת, שעתיד
העולם להחרב ולא יהיו בו בני אדם, כך שכל המלאכות ישובו
ממנו, ועל זמן זה אמרו 'שיר ליום השבת', לאותו זמן שיהיה
מושבת ממלאכה.

ממשיכה הגמרא: אמר רבי נחמיה, מה ראוי חקמים – רבי עקיבא
ורבי יהודה לחלק בין הפסקים הללו, שבכל ימי השבוע השירה
מכוונת לאותו יום שבששת ימי בראשית, ואילו בשבת אומרים על
שם העתיד. אלא הטעם של יום השבת אינו על שם העתיד, וכך
היו אומרים, בראשון, ששנה והקנה ושלט בעולמו. בשני, שחילק
מעשיו וקלף עליהם. בשלישי, שגילה ארץ בתקבתו והכין תבל
לעדתו. ברביעי, שברא חמה ולבנה ועתיד ליפרע מעובדיהם. בחמישי,
שברא עופות ודיגים לשבח לשמו. בששי, שביום מלאכתו וקלף
עליהם. ובשביעי אמרו 'מזמור שיר ליום השבת' על שם ששבת ביום
השביעי, לאחר ששת ימי בראשית.

מבארת הגמרא את מחלוקתם: וקמיתני בדרך קטינא, דאמר רב
קטינא, שיהא אלפי שני הוה עלמא – ששת אלפים שנה יתקיים
העולם, ותר חרב – ואלף אחד יהיה העולם חרב, שנאמר (ישעיה ב
יז) ו'נשגב ה' לבדו ביום ההוא', כלומר, 'ביום ההוא' שהוא האלף
השביעי יהיה ה' לבדו, משום שלא יהיה העולם ובריותיו קיימים.
מביאה הגמרא את החולק על רב קטינא: (אמר אבוי) ואפי' אמר,
לאחר ששת אלפים שנה תרי חרב – אלפיים שנה יהיה חרב,
שנאמר (דנחש ה א) ו'תנינו מימים ביום השלישי יקמנו ונחיה לפניו',
כלומר, לאחר אלפיים שנה של חורבן שהם כיומיים' של ה',

ראש השנה. פרק רביעי - יום טוב דף לא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רכא רש"י

שאי תתם דשייה דיומיה היא - דלעולם כל היכא דמסתפקא מילתא, כגון במנחה, דאי
היום קודש - לא שייך למימר דחול, ואי הוא חול - לא שייך למימר דקודש - לא אמרין
כלל. והבא היינו טעמא דאמר שירה דחול בחמישי בשבת - דשירה דיומיה היא, שיר
הראוי ליאמר היום הוא, ואפי' בראש השנה נאמרת שירת החול בכל תמיד השחר, אלא
בחמישי בשבת היו מחלפין אותו משום כפילה.
הלכך, כי מסתפקא לן - משום ספק כפילה לא
מבטלינן שיר של תמיד. לה' הארץ - כל
המזמור. שקנה - שמים וארץ. והקנה - תבל
ליושבי בה, כלומר: קנה כדי להקנות. ושלש
בעולמו - יחיד, שלא נבראו המלאכים עד יום
שני. שחילק מעשיו - הבדיל דקיע בין עליונים
לתחתונים, ונתעלה וישב במרום, דוגמת שכנו
בעיר וחר דקושק. שגילה ארץ - מקום מצב
ערותו, שנאמר (בראשית א) "והראה היבשה"
בשלישי נאמר. שברא חמה - ברביעי. שברא
עופות ודגים לשבח לשמו - כשאדם רואה
עופות משונים זה מזה נותן שבח למי שבראם.
ליום שכולו שבת - שעתידי העולם להיות חרב,
ואין אדם, וכל המלאכות שובות - על אותו
יום אמרים שיר של שבת. מה ראה ר' עקיבא
לחלק בין הפרשיות הללו - שכל ששת ימים
נאמרין הפרקים הללו על שם שעבר, ושל שבת
על שם להבא? וקא מיפלי ברב קמינא - ר'
נחמיה לית ליה דרב קטינא אלא דאבי, הלכך
ליכא למימר על שם יום אחד שכולו שבת -
דהא תרי ניהו. כמסופי דשבתא - מאי שיר
אמרי. הווי' לך - פרשת שירת האזינו חולקים
אותה לששה פרקים, הראשון - האזינו, השני -
זכור ימות עולם, השלישי - ירכבו על במותי
ארץ, הרביעי - וירא ה' וינאץ. עד כאן ששה
פסוקים לפרק, ומכאן ואילך שמונה פסוקים
לפרק, החמישי - לולי כעס אבי אנו, הששי -
כי ידן ה' עמו. בדרך שחלוקין - פירקי השירה
הזאת כאן. כך חלוקין בבית הכנסת - כך
קוראין אותה ששה הקוראין בספר תורה,
והשביעי קורא מן השירה ולהלן. ואי ישר -
שירת הים עד "מי מוכיח" ופי' כמובח - עד
סוף השירה. ואי ישר - ישראל, דעלי' באר'
(במדבר כא), כולו בה שבתא אמרי להו -
הלויים, והיו חולקים הפרקי' בנעימת הקול
להפסיק, ובמחלפות כלי שיר ובתקיעת
חצוצרות. ואי דלמא - כל פרק ופרק לשבת אחת

פרק אחד. עד שהראשונה - שירת המוספין חזרת לחילה פעם אחת. שנייה - שירת
המנחה של תמיד הערבים. חזרת שתיים - דהתם שיר פירקי, והבא תלתא: האזינו בשבת
אחת, זכור בשבת שניה, וכן כולם. עשר מפעו' בו' - משום דאיידי מתני' בתקנת של
יבנה נקט לה הא, למימר ששם גלתה סנהדרין בימי רבן יוחנן, שהיה גלות ראשונה
שגלו מירושלים. נסעה שכניה - להסתלק מעל
ישראל מעט מעט כשחטאו. מכפירת - שהיתה
רגילה לשכון שם, נסתלקה על אחד דהו
הכרובים שעשה שלמה, העומדין בארץ אחד
לצפון הארון ואחד לדרום. ומכריב למפתן -
הבית, ומפתן הבית לחצר - לעזרה בין האולם
למזבח. ומחצר למזבח - החיצון. ומפוזב לגג
ומגג לחומת העזרה ומחומת לעיר - לירושלים.
ומעיר לחר - הזיתים וכל סלוקים הללו - לפי
שבקושי היה מסתלק, ומצפה שישבו וירכב על
כרוב לא גרסין, דההוא ביציאת מצרים קאמר.
והכי גרסין: מכפרת לכרוב, ומכרוב למפתן,
דכתיב: "ונועדתי לך שם" וגו' "וכבוד אלהי
ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל
מפתן הבית" - למדנו שתחילת עסק שכינה
היתה על הכפרת. ובזמי יחזקאל נסתלקה שכינה
לכרוב, והשתה שם כמה ימים, כדכתיב: "מעל
הכרוב אשר היה עליו" (ומשם) למפתן, ויפלא
הבית וגו' - ביחזקאל כתיב, אחר סילוק מן
הכרוב אל המפתן. נצב על המזבח - ואע"ג
דהאי קרא עמוס קאמר ליה, ועמוס מקמי
יחזקאל דורות הרבה - היה מתנבא על העתיד,
ועל כרחק סילוקו בסדרן היו, דרך יציאת חוץ.
טוב לשבת על פנת גג - מאשת מדנים ובית
חבר, על השכינה אמר שלמה המלך: טוב לה
להסתלק אל גג, משבת עם אשת מדני' - כנסת
ישראל שהעמידה צלם בהיכל, ובית חבר - בית
שחברו בו את הסמל עם השכינה. טוב לשבת
בארץ מדיב - סיפיה דקרא "מאשת מדנים
[ובעסו]". עד אשר יאשמו - שיחזיקו את עצמם
אשמים. ומנס אבד מנחם - מעום נסתלק
מהם. מלשבת הגויות לתנויות - הגויות עשו
להם בהר הבית וישבו שם, לומר שלא דנו דיני
נפשות. דחוו דנפשי רוצחים, כדאמרין
בסנהדרין (דף מא.א) וכל הנך גלויות דסנהדרין
דבית שני קאמר, ומסעות דשכינה - בבית
ראשון קאמר.

ומבינא

אומרים? אומר רבי יוחנן: "אז ישיר" ו"מי כמוך" ו"אז

ישיר". איבעיה להו: הני פולחו בחד שבתא אמרי להו, או דלמא כל שבתא ושבתא אמרי חד? תא שמע, דתניא, אומר רבי יוסי: עד
שהראשונה אומרת אחת - שניה חזרת שתיים, שמע מינה: כל שבתא ושבתא אמרי חד, שמע מינה. אומר רבי יהודה בר אידי אומר
רבי יוחנן: עשר מפעו' נסעה שכינה, מקראי. וינגדן גלתה סנהדרין, מנמרא. עשר מפעו' נסעה שכינה, מקראי: מכפרת לכרוב,
ומכרוב לכרוב ומכרוב למפתן, וממפתן לחצר, ומחצר למזבח, וממזבח לגג, ומגג לחומה, ומחומה לעיר, ומעיר לחר, ומהר למדרג,
וממדרג עלתה וישבה במקומה - שנאמר "אלף אשוכה אל מקומי". מכפרת לכרוב, מכרוב לכרוב, ומכרוב למפתן - דכתיב
"ונועדתי [לך שם ודברתי] אתך מעל הכפורת" ודכתיב "וירכב על כרוב ויער" ודכתיב "וכבוד אלהי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר
היה עליו אל מפתן הבית". וממפתן לחצר - דכתיב "ויפלא הבית את הענן והחצר מלאה את נגה כבוד ה'". מחצר למזבח - דכתיב
"ראיתי את ה' נצב על המזבח", וממזבח לגג - דכתיב "טוב לשבת על פנת גג", מגג לחומה - דכתיב "והנה ה' נצב על חומת
אנך". מחומה לעיר - דכתיב "קול ה' לעיר וקרא", ומעיר לחר - דכתיב "ויצל כבוד ה' מעל תוף העיר
ויעמוד על ההר אשר מקדם לעיר", ומהר למדרג - דכתיב "טוב שבת בארץ מדרג". וממדרג עלתה וישבה
במקומה - דכתיב "אלף אשוכה אל מקומי" וגו'. אומר רבי יוחנן: ששה חדשים נתעכבה שכינה לישראל במדרג,
שפא יחזרו בתשובה. בין שלא חזרו תיפח עצמן, שנאמר "ועיני רשעים מונות ומונים אבד מנחם
ותקנתם מפח נפש". וינגדן גלתה סנהדרין, מנמרא: מלשבת הגויות לחנות, ומחנות לירושלים, מירושלים ליבנה,

ומבינא

רובע לקינו - פי' בקונטרס: רובע שקל, דהיינו חצי דינר. וכן משמע לכאורה ביזמא בפ' "הוציאו לך" (דף נה, ושם) דאורחא דמילתא הכי הוי, דקאמר: ונשקול ארבע זוזי ונשדי בנהרא, והיינו ארבע זוזי פשטי, חצי דינר צורי. דדינר מדינה אחד משמונה דינרי צורי. ומיהו, כפי שני דבריות דף יב, ושם) מוכח בהדיא דהוי רובע דינר על ההיא דעמוד

קניס ברבעתים, דחס רחמנא עליה דלולא ולא מייתי אלא חד משיטת בעשירות, דהיינו כבש בסלע. וסלע ארבע דינר - דהיינו דאחד משש עשרה הוא רובע דינר. והא דנקט ביזמא ארבע זוזי - נקט לפי הדיק שרגילין להתייקר פעמים עד כך: וזע"ע בתוס' מנחות ק"ב ד"ה בבש.

וביקש - ר"ל להפקידו לעניים - בפ"ב דשבועות (דף ט"ז, ושם) מספקא בר"א אי סבר קדושה ראשונה קדשה בלתי כ"ו או לא קדשה. ומחבא לא מצינו למיפשט מיד, דהוצרך להעלותו משום דהוי דבר שבמנין, כדאמרין בפ' קמא דביצה (דף ה"ב, ושם) וא"ת: ואם לא קדשה - מה היו מרויחים עניים? הרי לא יוכלו לאכול בירושלים אם בטלה קדשותה! ויש לומר: דיכולין לחלל שוה מנה על שוה פרוטה, כדאמרין (ב"מ דף ט"ז, וס"א) הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה - מחולל. ואע"ג דבפרק "הזהב" (שם) פליגי בשחללו אי ידעבד או לכתחילה - הא מסקינן בסוף "המקדש שדחה" (ערכין דף כ"ט, וס"א) דבזמן הזה אפילו לכתחילה. ומיהו, אין ראייה מהקדש למעשר שני. וכרם רבעי דפ' "התקבל" (גיטין דף ס"ה, וס"א) גבי מערימין על מעשר שני, דמשני: הכא במאי עסקינן - במעשר שני בזמן הזה דרבנן. ופריך: ואמנה העבריה בזמן הזה מי איכא? הנה לי לאקשווי ממעשר שני בזמן הזה: מה הערמה צריך? והלא על שוה פרוטה יכול לחלל הכל, קרן חומשו! ומיהו, בהלכות גדולות ובשאלות דרב אחאי פסקו דבמעשר שני ובכרם רבעי יכול לחלל שוה מנה על שוה פרוטה, והוא"ל ד"התקבל" שפיר הוה מצי פריך עלה.

מתחיל

ומיכנה לאושא, ומאושא ליבנה, ומיכנה לאושא, ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית ששעים, ומבית ששעים לצפורי, ומצפורי למבריא. ומבריא עמוקה מבול, שנאמר 'ושפלת מארץ תדברי'". רבי אלעזר אומר: שש גלות, שנאמר 'כי השח יושבי מרום קריה נשגבה ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה עד עפר'". אמר רבי יוחנן: ומשם עתידין ליגאל. שנאמר "התגערי מעפר קומי שבי". **משנה אמר רבי יהושע בן קרח: ועוד זאת התקין רבן יוחנן בן זכאי: שאפילו ראש בית דין בכל מקום - שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד. **גמרא** ה היא איתתא דאומניה לדינא קמיה דאמימר בנהרדעי, אול אמימר למחוזא, ולא אולה בתריה. כתב פתחא עילוה. אמר ליה רב אשי לאמימר: והא אנן תנן: אפילו ראש בית דין בכל מקום - שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד! - אמר ליה: הני מלי - לענין עדות החדש, דאם בן נמצאת מבשילין לעתיד לבא. אבל הכא - "עבר לזה לאיש מלוה". הני רבנן: אין פהנים רשאין לעלות בסגדליון לדוכן, וזו אחד מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי. שית דהאי פירקא, וחדא דפירקא קמא. ואידך, דתנאי: גר שנחגגיר בזמן הזה צריך שישפיש רובע לקינו. אמר רבי שמעון בן אלעזר: פבר נמנה עליה רבן יוחנן ובשילה מפני התקלה. ואידך - פלוגתא דרב פפא ורב נחמן בר יצחק. רב פפא אמר: פרם רבעי, רב נחמן בר יצחק אמר: לשון של והורית.**

רב פפא אמר: פרם רבעי, דתנאי: פרם רבעי הנה עולה לירושלים מהלך יום לכל צד, וזו היא תחומיה: אילת מן הצפון, ועקרבית מן הדרום, לוד מן המערב, וירדן מן המזרח. ואמר עולא ואיתימא רבה בר עולא אמר רבי יוחנן: מה טעם - כדי לעשר שוקי ירושלים בפירות. ותנאי: פרם רבעי הנה לו לרבי אלעזר במזרח לוד בצד כפר מבי, וביקש רבי אלעזר להפקידו לעניים. אמרו לו תלמידיו: רבי, פבר נמנו חבירך עליו והתירוהו. מאן חבירך - רבן יוחנן בן זכאי. רב נחמן בר יצחק אמר לשון של והורית. דתנאי: בראשונה היו קושרין לשון של והורית על פתח אולם מבחוץ, הלכין - היו שמחין, לא הלכין - היו עצבין, התקינו שיהו קושרין אותו על פתח אולם מבפנים. ועדיין היו מציצין ורואין, הלכין - היו שמחין, לא הלכין - היו עצבין. התקינו שיהו קושרין אותו חציו בפלע וחציו בין קרניו של שעיר המשתלח. רב נחמן בר יצחק מאי מעמא לא אמר רב פפא? - אמר לך: אי סלקא דעתך רבן יוחנן בן זכאי - חבירו דרבי אלעזר מי הוה? רבו הוה! - ואידך: בין תלמידים הוה - לא אורח ארעא למימרא ליה לרביה "רבך". ורב פפא, מאי מעמא לא אמר רב נחמן בר יצחק? - אמר לך: אי סלקא דעתך רבן יוחנן בן זכאי - בימי רבן יוחנן בן זכאי מי הוה לשון של והורית? ותנאי: כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה: ארבעים שנה עסק בפרקמטיא, ארבעים שנה למד, ארבעים שנה לימד. ותנאי: ארבעים שנה קודם שנחבר הבית לא היה לשון של והורית מלבין, אלא מאדים. ותנן משחרב הבית התקין רבן יוחנן בן זכאי. - ואידך: אותם ארבעים שנה דלמד - תלמיד יושב לפני רבו הוה, ואמר מילתא ואסתר מעמיה, וקבעיה

ומיכנה לאושא - כשהיה הנשיא דר בו, כיון שהיתה סנהדרין עמו, וכשמסתלק הוא או בנו למקום אחר - גולה הישיבה אחריו. יבנה בימי רבן יוחנן, אושא בימי רבן גמליאל, וחזור מאושא ליבנה. ובימי רבן שמעון בנו חזור כדתינא לקמן בפרקין (דף לבא), וכשקדשו בית דין כר: בית שערים וציפורי וטבריא וכל בימי רבי הוה. כדאמר' (סנהדרין דף לבא), אחרי רבי לבית שערים. ושוב כשחלה הוליוהו לציפורי, כדאמרין בכתובות (דף קג.) ובטבריא היה בימי אנטוניוס, ונכרי' עמוקה מבול - שפלים היו או מכל המסעות שגלו. שש גלות - השח - חדא, ישפילנה - תרי, ישפילה - תלת, עד ארץ - ארבע, יגיענה - חמשה, עד עפר - שש. דמצי למימר: ישפילנה עד ארץ ולעפר. **מתני'** אמר רבי יהושע בן קרחה כ"י שאם - ראש בית דין בכל מקום - שנצרך לפרוש ממקום הוועד למקום אחר, שהי עיקר החדש תלויה בו, כדתנן בפרקין דלעיל (דף כ"ד, וס"א) ראש ב"ד אומר "מקדש", ויפלינן מקריא. לא יתי - צריכין עדי החדש להלך אחריו. אלא למקום הוועד - של ישיבה לכה, וסנהדרין יקדשוהו בלא ראש ב"ד. **גמ'** פתוחא - שטר שמתא: דא"כ - אם ואתא מטריחין. אין פהנים רשאין לעלות בסגדליון לדוכן - שנושאין בפניהן. ובמסכת סוטה מפרש טעמא בפרק "ואלו נאמרין" (דף מא, וס"א). שית דהאי פירקא - חדא האי, וחמש דמנני: התקין שיהו תוקעין, ושיחא לולב ניטל בשעה, ושיחא יום הנה כולו אסור, ושיחא מקבלין כל היום, ושלא יהו עדים הולכין לא למקום הוועד. וחדא דפירקא קמא - (דף כאב, וס"א) שלא יהו מחללין אלא על ניסן ותשרי בלבד. צריך שישפיש רובע לקינו - רובע שקל, דהיינו חצי דינר, וזן דמי קו. כדתנן (בכירות דף ט"א), עמוד קנין בו ביום ברבעתים. שהגר חייב בקרבן, כדתינא (שם דף ט"א), "כבס כגר ידית" - כאבותיכם, וסבילה אבותיכם לא נכנסו לבית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים והזאת דמים - דכתיב: "ויקח משה את הדם ויזרוק" וגו' ואין הואה בלא טבילה, והרצאת דמים - דכתיב: "וחצי הדם זרק על המזבח", אף הם לא יכנסו אלא במילה וטבילה והרצאת דמים כו. במסכת בכורות בראש פרק "ארבעה מחסרי פבור" (שם) מסק מילתא דסגי ליה בעולת העוף, הלכך יפריש רובע לקינו, שמו יבנה בית המקדש בימנו, ויקריבנו. מפני התקלה - דלמא אתי לאתנווי מיניה. היה עולה לירושלים - הפירות עצמן. אע"ג דמן התורה בין מעשר שני בין כרם רבעי נפדים ומתחללים בפסיעה אחת חוץ לחומה - רבנן גזור בכל מהלך של יום אחד שיעלום ויאכלום שם, כדי לעטר שוקי ירושלים. במורה לוד - היינו בין לוד לירושלים. שהי ירושלים למזרחא של לוד היא. להפקידו לעניים - שישאו שם פירות ויאכלום שם, שהיה עליו טורח להעלותן. והתירוהו - לפדותן ולהעלותן הדמים, דכיון דהרבה ירושלים - לא חשו לה חכמים לעטרה מעתה. מי הוה לשון של והורית מלבין - בימים שהיה רבן יוחנן מורה הוראות ומתקן תקנות. ותנן משחרב בה"מ התקין - תקנות, אלמא: לאחר החורבן היה שנה או שתיים, וכיון דארבעים שנה קודם חורבן לא הלכין הלשון ביום הכפורים - נמצא שלא הלכין בתוך שנותיו האחרונים, שלימד בהם לאחרים ותיקן תקנות.

ראש השנה דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רכג

עדי קידוש החדש את השבת, אלא על ניסן ותשרי. ואידך –
התקנה השמינית, דתניא, גר שמתגייר צריך להקריב עולת העוף,
שתי תורים או שני בני יונה, וגר שנתגייר בזמן חת, תיקנו לו שצריך
שיפריש רובע שקל לקינו, כדי שיהא הכסף מצוי בידו לקנות קן של
זוג עופות כשיבנה בית המקדש. אמר רבי שמעון בן אלעזר, כבר
נמנה עליה ועל תקנה זו רבן יוחנן בן זכאי וביתיה, מפני התקלה
– שגמא ישיבה וישתמש בצורך חול בממון זה, שהוא הקדש.
ואידך – התקנה התשיעית, תלויה בפלוגתא דרב פפא ורב נחמן בר
יצחק, רב פפא אמר, כרם רבני, רב נחמן בר יצחק אמר, לשון של
יהודית. מבארת הגמרא: רב פפא אמר, 'כרם רבני' (דתניא) [דחנן]
(מע"ש פ"ה מ"ב), ענבים שגדלו בכרם בשנה הרביעית דינם להיאכל
בירושלים, ואפשר גם לפדותם ולהעלות את דמיהם לירושלים,
אמנם ענבים שגדלו בירושלים עצמה אינם נפדים אלא נאכלים
כמות שהם, ותיקנו שלא רק בירושלים עצמה יהא דין זה, אלא
בכרם רבני היה עולה כמות שהוא לירושלים, ואינו נפדה, אף מכל
מקום שנמצא במרחק של מילין יום אחד לכל צד מירושלים, וזו
היא תחומה – אלו הם הגבולות של מהלך יום, אילת מן (הצפון)
[הדרום], ועקרבית מן (הדרום) [הצפון], לוד מן המערב, וירדן מן
המזרח. ואמר עולא, ואיתקא – ויש שאומרים שאמר זאת רבה בר
עולא, אמר רבי יוחנן, מה טעם תיקנו כן, כדי לעשר את שוקן
ירושלים בפירות, שמתוך שכל אדם אוכל את פירות הרבעי שלו,
מתמלאים השווקים בשאר פירות, שאינם של רבעי. ותניא, כרם
רבני היה לו לרבי אליעזר במורה לוד – ממורה לוד, בין לוד
לירושלים, בצד כפר מבי, בתוך הגבול של 'מהלך יום', וביקש רבי
אליעזר להפקירו לעניים, כדי שיעלו את פירותיו לירושלים, מפני
שהיה לו טורח להעלות את הפירות עצמם לירושלים, ולא יכל
לפדותם כיון שהכרם היה בתוך מהלך יום מירושלים. אמרו לו
תלמידיו, רבי, כבר נמנו חכמים עליו – על דין זה, והתירוהו, משום
שלאחר שחרבה ירושלים אין צורך לעטר את שוקי ירושלים
בפירות לצורך הנכרים הגרים שם. ומסיים רב פפא: מאן – מי הם
'חכמים', זהו רבן יוחנן בן זכאי, והתקנה התשיעית שתיקן רבן
יוחנן בן זכאי, שלאחר החורבן מותר לפדות את הפירות שבתוך
'מהלך יום'.
רב נחמן בר יצחק אמר, שהתקנה התשיעית היא לגבי לשון של
יהודית, דתניא, בראשונה היו קושרין ביום הכפורים לשון של
יהודית – רצועה של צמר אדום, על פתח האולם מבחוץ, ובשנה
שהשתלח השעיר לעזאזל, היו כל העם מתבוננים בלשון, אם
הלבין, היו שמחין, שזוהו סימן שהתכפרו עוונותיהם, ואם לא הלבין,
היו עצבין. התקינו – זו תקנתו של רבן יוחנן בן זכאי, לדעת רב
נחמן, שיהיו קושרין אותו על פתח אולם מבפנים, שלא יראה
כולם. ועדיין היו מציינין העם לתוך האולם ורואין, אם הלבין היו
שמחין, ואם לא הלבין היו עצבין. התקינו שיהיו קושרין אותו חצוי
בפלג הסמוך למקום שילוח השעיר, ויחציו בין קרניו של שעיר
המשתלח, וכך לא ידעו העם אם הלבין הלשון עד מוצאי יום כפור
כשחזר השליח מהמדבר.
הגמרא מבררת את טעם מחלוקתם: רב נחמן בר יצחק שאמר
שהתקנה היתה בלשון של יהודית, מאי טעמא לא אמר רב פפא,
משום דאמר לך רב נחמן, אי סלקא דעתך שהתקנה היא לגבי כרם
רבעי, וכוונת תלמידי רבי אליעזר כשאמרו לו 'נמנו עליה חבריך'
והתירוהו' היתה על רבן יוחנן בן זכאי, אם כן קשה, רבן יוחנן בן
זכאי 'חבריו' דרבי אליעזר מי הוה – וכי היה מחבריו' של רבי
אליעזר, והרי רבן של רבי אליעזר הוה. ואידך – רב פפא סובר
שאין זו קושיא, דרבין דתלמידים הוו – כיון שתלמידי רבי
אליעזר הם שאמרו לו, כי לא אורח למקרא ליה לרביה –
אין זה דרך ארץ שתלמיד יאמר לרבו 'דבך' אמר כן וכך, שנראה
כמולול בכבודו שאף הוא עדיין תלמיד, ומשום כך אמרו לו בלשון
'חברך'.
ממשיכה הגמרא לכאן: ורב פפא שסובר שהתקנה היתה לגבי
כרם רבעי, מאי טעמא לא אמר רב פפא כרם נחמן בר יצחק, כיון דאמר לך,

ד. ומכנה לאושא. ה. ומאושא חזרה שוב לכתה. ו. ומכנה חזרה
שוב לאושא. ז. ומאושא לשפרעם. ח. ומשפרעם לבית שפרים. ט.
ומכית שפרים לצפורי. י. ומצפורי למכריא. ומכריא עמוקה מכולן –
שהיו אז שפלים בדרגתם מכל המסעות שגלו, שנאמר (ישעיה כט ד)
'ושפלת מארץ תדברי ומעפר תשח אמרתך'.
רב אלעזר חולק ואומר, רק שש גלות גלו סנהדרין, שנאמר (שם כו ה)
'כי השח ישיבי מרום קרנה נשנבה ישפילנה ישפילה עד ארץ יגיענה
עד עפר', ויכל הפסוק לומר רק 'ישפילנה עד ארץ ולעפר', ויש
לדרוש שהיו שם שש ירידות, השח, ישפילנה, ישפילה, עד ארץ,
יגיענה, עד עפר.
אמר רבי יוחנן, ומשם [מטבריה] עתידין לינאל, שנאמר (שם נב ב)
'התנערי מעפר קומי ישיבי ירושלים', והיינו שמאז 'עפר' המוכר
בפסוק שהוא לעיל לגבי הגלות האחרונה 'ומעפר תישח
אימרתך', ממנו תתעורר גאולת ישראל.

משנה

משנתנו עוסקת בתקנה נוספת של רבן יוחנן בן זכאי: בראשונה
עדי ראיית הלבנה היו מעידים בפני ראש בית הדין, משום שבו
תלוי עיקר קידוש החדש, שהוא אומר 'מקודש' (כד.), ואף אם היה
הולך למקום אחר היו הולכים אחריו. אמר רבי יהושע בן קרחה,
ועוד זאת התקין רבן יוחנן בן זכאי, שאפילו אם ראש בית דין נמצא
בכל מקום אחר, שאינו מושב בית דין, שלא יהו העדים הולכין אלא
למקום הוועד – למקום ישיבת הסנהדרין המקדשים את החדש,
והם יקדשוהו ללא ראש בית הדין.

גמרא

הגמרא מביאה מעשה בענין השיך לדין המוכר במשנה: הריא
איתתא, דאומניה לדינא קמיה דאמימר בנהרדעי – מעשה באשה
שהמנינה לדין תורה לפני אמימר, שהיה מקומו בנהרדעא,
ובאותו היום שהיה צריך להתקיים הדין תורה אול אמימר למחוזא
– הלך אמימר למחוזא, ושלה לאשה שתבא אחריו לשם, ולא
אולה בתריה – אך היא לא הלכה אחריו. כתב פתיחא עילויה –
כתב אמימר שטר נידוי על האשה, כדין המסרב לבא לדין תורה
(ב"ק קכב). אמר ליה רב אשי לאמימר, והא אנה תנן במשנתנו, שתיקן
רבן יוחנן בן זכאי שאפילו אם ראש בית דין נמצא בכל מקום, שלא
יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד, וגם אשה זו לא היתה צריכה
ללכת אחריו למחוזא. אמר ליה אמימר, תקנה זו של רבן יוחנן בן
זכאי, הני מילי לענין עדות החדש, דאם בן – אם יצטרכו ללכת
אחריו, נמצאת מכשילין לעתיד לבא – שבפעם הבאה לא ירצו לילך
ולהעיד, כדי שלא טרורו ולחור אחר ראש בית הדין, אצל הקא –
לגבי דין תורה, הרי אשה זו שנתבעה לדין על חוב שהיתה חייבת
היא בבחינת 'עבד ליה לאיש מלנה' (מש"כ כו ז), והיינו שהלוחה הוא
כעבד כלפי המלוה, וחייב ללכת למקום שתבע אותו המלוה. ואינו
יכול להשמט מכר.

*

הגמרא מביאה תקנות נוספות של רבן יוחנן בן זכאי: תנו רבנן, אין
בהנים רשאין לעלות בסנהדרין לדין לברך ברכת כהנים, שמא
קודם הברכה תפתח לבדן רצועה בסנדלם, וכיון שיתבייש לעלות
כך ישב לקושרה בזמן שהכהנים כבר עלו לדין לברך, ויאמרו בני
אדם שלא עלה כיון שהוא פסול לכהונה, וזו אהר ממשע תקנות
שהתקין רבן יוחנן בן זכאי.
הגמרא מבארת מה זה תעש התקנות: שית דהאי פירקא – ששה
מהם נמנו בפרק זה, א. שתוקעין בכל מקום שיש בו בית דין (כט.).
ב. שולוב ניטל במדינה כל שבעה (ל. ג. שיום הנפ כולו אסור (שם)).
ד. שיהיו מקבלים עדים כל היום (ל. ה. ה. הדין של משנתנו, שלא
יהיו העדים הולכים אלא למקום הוועד. ו. הדין המובא בבביתא,
שלא יעלו הכהנים בסנדלים לדין. וזוהי דפירקא קמא – ואחד
שנמנה בפרק הראשון (כא.), שלאחר שחרב בית המקדש לא יחללו

1 וְקָבְעָהּ רַבִּי בְּשִׁמְיָהּ – וקבע רבו את אותה התקנה בשמו, ולכן
2 היא נמנית עם שאר תקנותיו.

משנה

3 המשנה שלפנינו עוסקת בענין סדר הברכות של תפילת מוסף
4 בראש השנה, וכן בסדר התקיעות. מן התורה יש לתקוע שלש
5 תרועות בראש השנה, ובכל תרועה יש תקיעה לפנייה ותקיעה
6 אחריה, ויחד הן תשע תקיעות, ותיקנו חכמים שיתקעו אותם על
7 סדר אמירת פסוקי וברכות 'מלכויות וזכרונות ושופרות' במוסף.
8 כך הוא פסוק וברכות של מוסף בראש השנה, אומר ברכת אבות
9 וימגן אברהם, ויגבורות ואתה גבור, וקדושת השם ואתה קדוש,
10 וכולל מלכויות עמך – מוסיף בברכת אתה קדוש את פסוקי
11 המלכויות, וחותם בברכת 'המלך הקדוש' שזו גם חתימה
12 למלכויות, ואינו תוקע בסיום ברכה זו. ואומר ברכת קדושת היום
13 – אתה בחרתנו, ותוקע בסיום הברכה תקיעה תרועה ותקיעה.
14 ואחר כך אומר את פסוקי וברכת וזכרונות, ותוקע בסיום הברכה
15 תקיעה תרועה ותקיעה. ואומר את פסוקי וברכת שופרות, ותוקע
16 גם כאן בסיום הברכה תקיעה תרועה ותקיעה. ואומר ברכת עבודה
17 ורצה, והודאה ומודים, וברכת פתנים ושים שלום, דברי רבי
18 יוחנן בן נורי.

19 אומר לו רבי עקיבא, אם אינו תוקע למלכויות, למה הוא מוזהר את
20 פסוקי מלכויות בתפילה, אלא כך הוא סדר התפילה, אומר אבות,
21 ויגבורות, וקדושת השם, וכולל את פסוקי מלכויות עם ברכת קדושת
22 היום – אתה בחרתנו, ותוקע בסיום הברכה. ואומר פסוקי וברכת
23 וזכרונות, ותוקע, ואומר פסוקי וברכת שופרות, ותוקע. ואומר
24 עבודה, והודאה וברכת פתנים.
25 *

גמרא

26 שנינו במשנה: אומר לו רבי עקיבא אם אינו תוקע למלכויות למה
27 הוא מוזהר? תמנה הגמרא: למה הוא מוזהר, הרי רחמנא אומר
28 איך דבר – התורה ציוותה להזכיר פסוקים אלו בראש השנה, ומזה
29 שאלתו של רבי עקיבא. מתרצת הגמרא: אלא כוונתו לשאול, למה
30 אומרם עשר פסוקים של מלכויות, למה רק תשע, או שמונה,
31 הוואיל ואשתני אשתני – שכוין שנשתנו מלכויות שאין
32 תוקעים בהם, כך ישתנו לענין זה שלא יאמרו בהם עשרה פסוקים.
33 *

34 הגמרא מבארת את סדר התפילה בראש השנה: תנו רבנן, מנין
35 שאומרים ברכת אבות ובכל יום, וגם בראש השנה, שנאמר (תהלים
36 כט א) 'הבו לה' בני אלים, ואלים' הוא לשון תקיפות, ונרמזו כאן
37 אבות העולם אברהם יצחק ויעקב שהיו תקיפים, ופירוש הפסוק
38 הוא הזכירו לה' את האלים. ומנין שאומרים ברכת זכרונות, שנאמר
39 (שם) 'הבו לה' כבוד ועז', ו'עז' הוא לשון כח וגבורה. ומנין שאומרים
40 ברכת קדושות, שנאמר (שם) 'הבו לה' כבוד שמו השתחו לה' בהדרת
41 קדש'. ומנין שאומרים קדושת היום ומלכויות וזכרונות ושופרות, רבי
42 אליעזר אומר, דתני (ויקרא כג כ) 'בחדש השביעי באחד לחדש יהיה
43 לכם שבתון וזכרון תרועה מקרא קדש, ולשון 'שבתון' האמור
44 בפסוק, זה ברכת קדושת היום ולהלן יבוא מדיחין נלמדים פסוקי
45 'מלכויות', וזכרון' אלו פסוקי וזכרונות, 'תרועה' אלו פסוקי שופרות,
46 'מקרא קדש' בא לומר קדושה ליום ראש השנה בשביתה מעשיית
47 מלאכה. אומר לו רבי עקיבא לרבי אליעזר, מפני מה לא נאמר
48 'שבתון' היינו שבות ממלאכה, שהרי בו ובלשון 'שבתון' פתח
49 התיב תחילה, ואף איסור עשיית מלאכה קודם לכל, שמיד
50 בכניסת יום טוב נאסרים בעשיית מלאכה. אלא אמר רבי עקיבא,
51 כך נדרש הפסוק, פירוש לשון 'שבתון', קדושה בשביתה מעשיית
52 מלאכה, וזכרון' אלו וזכרונות, 'תרועה' אלו שופרות, 'מקרא קדש' זו
53 קדושת היום.

54 שואלת הגמרא: לכל הדעות, מנין שאומרים פסוקי מלכויות, שהרי
55 לא התבאר דבר זה בדבריהם. משיבה הגמרא: תניא, רבי אומר,
56 נאמר לגבי דין לקט ופאה (ויקרא כג כב) 'אני ה' אלהיכם, ונסמך לו
57 הפסוק 'בחדש השביעי באחד לחדש' (שם כג כד) שעוסק בראש
58 השנה, ואני ה' אלהיכם' זו לשון מלכות, כלומר, אני אדון לכם,
59 ולומדים מהסמיכות שיש לומר המלכה זו באחד לחדש השביעי,
60 שהוא ראש השנה. רבי יוסי פיר יהודה אומר, אינו צריך ללימוד זה,
61 אלא כך הוא הלימוד, הרי הוא אומר בענין תקיעה בחצוצרות
62 בזמן הקרבת הקרבנות במועד (במדבר י) 'והיו לכם לזכרון לפני
63 אלהיכם אני ה' אלהיכם', שאין תלמוד לומר – שלכאורה לא היה
64 צריך להאמר 'אני ה' אלהיכם', שהרי כבר נאמר לפני אלהיכם,
65 ומה תלמוד לומר שוב 'אני ה' אלהיכם', אלא זה 'כנה אב' – לימד
66 לימוד ששייך בכמה מקומות, לכל מקום שנאמר בו וזכרונות, שיהיו
67 מלכויות נאמרים עמך, שכמו שבזכרון תרועת החצוצרות נאמרה
68 עמו לשון 'אני ה' אלהיכם', שזו לשון מלכות, כך בראש השנה
69 שיש דין לומר פסוקי וזכרונות, כמבואר לעיל, יש דין להזכיר גם
70 פסוקי מלכויות.
71 *

72 התבאר במשנה שבין לרבי עקיבא ובין לרבי יוחנן בן נורי ברכת
73 'קדושת היום' נאמרת בברכה רביעית ואלא שנחלקו אם היא
74 נאמרת עם 'מלכויות'. הגמרא מביאה מחלוקת בענין זה. מבארת
75 הגמרא: ותיבן – באיזה מקום בתפילה אומרה לברכת קדושת היום,
76 תניא, רבי אומר, עם המלכויות אומרה, והטעם לכך, מה מציינו בכל
77 מקום – בכל תפילת שבת ויום טוב שקדושת היום נאמרת בברכה
78 רביעית, אף כאן – בראש השנה היא בברכה רביעית, והיינו כדברי
79 רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי. רבן שמעון בן גמליאל אומר, עם
80 הזכרונות אומרה, והטעם לכך, מה מציינו בכל מקום – בשבת ובכל
81 יום טוב, שקדושת היום באמצע – בין שלש ראשונות לשלש
82 אחרונות, אף כאן – בראש השנה, קדושת היום נאמרת באמצע,
83 וכיון שבין שלש ראשונות לשלש אחרונות נאמרים 'מלכויות'
84 וזכרונות ושופרות, יש לומר את קדושת היום עם הברכה
85 האמצעית, שהיא וזכרונות.

86 ממשיכה הברייתא: ובשקדושו בית דין את השנה באושא, והיו שם
87 גדולי הדור, ורבי יוחנן בן ברוקא לפני התיבה, לפני ורבנן רבן
88 שמעון בן גמליאל, ונעשה את סדר התפילה כדברי יוחנן בן נורי
89 במשנתו, שכלל מלכויות עם קדושת השם ולא תקע, ותקע
90 בקדושת היום, אומר לו רבן שמעון בן גמליאל, לא היו נוהגין
91 ביבנה כשהיתה הסנהדרין שם ורבן גמליאל אביו היה נשיא
92 הסנהדרין, ליום השני, ורבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי לפני
93 התיבה, ונעשה כדברי עקיבא שבמשנתו, ובכל מלכויות עם קדושת
94 היום ותקע בברכה זו, אומר רבן שמעון בן גמליאל, כך היו נוהגין
95 ביבנה.

96 מקשה הגמרא: למימרא – האם נאמר מנחם המעשה שבברייתא זו
97 דברי שמעון בן גמליאל כדברי עקיבא כדברא ליה, שהרי הסכים
98 לנוסחתו, והא אומר רבי עקיבא במשנתו, מלכויות עם קדושת היום
99 אומר להו, ואילו רבן שמעון בן גמליאל אומר בברייתא שהובאה
100 לעיל שקדושת היום עם הזכרונות אומר להו, ולא עם המלכויות
101 כדעת רבי עקיבא. מתרצת הגמרא: אומר רבי יודא, רק בדבר זה
102 הסכים רבן שמעון בן גמליאל לדעת רבי עקיבא, לומר שתוקעין
103 למלכויות, ושלא כדעת רבי יוחנן בן נורי שאין תוקעים במלכויות.
104 אבל בקדושת היום נחלק רבן שמעון בן גמליאל על רבי עקיבא
105 וסובר שכוללים אותה עם הזכרונות.

106 מבארת הגמרא את המשך המעשה שבברייתא: ליום השני ורבי
107 רבי חנינא וכו'. מבררת הגמרא: מאי יום שני, אלימא יום טוב שני
108 של ראש השנה, למימרא דבאותה שנה עברה לאילול, ולכן היו
109 שני ימים טובים של ראש השנה, והאומר רבי חנינא פיר בהנא,
110 מימות עזרא הסופר ואילך, לא מציינו אילול מעופף, ואם כן בודאי
111 בזמן רבן שמעון בן גמליאל ושהיה רבי חנינא בר כהנא לא
112

ראש השנה. פרק רביעי - יום טוב דף לב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רכה

מתחיל בתורה ומסיים בנביא - וא"ת: דבכל דוכתא משמע דנביאי עדיף מכתובים, כדאמר (מגילה דף לא,א) כתוב בתורה ושני בנביאים ומשולש בכתובים. וה"ק: קראי דכתיבי בכתובי ברישא והדר בנביאי וי"ל: משום דקראי דתהלים משלי ואיוב קדמו לנביאים. ומה שאנו נוהגים להשלים בתורה - דעדינן כרבי יוסי, כדאמרין בגמרא: המשלים בתורה וריו ומשוכה, וכן הוה וחתיקין עושין.

בשעת
וקבעיה בריה בשמיה. משנה סדר ברכות: אומר
אבות ונבורות וקדושת השם, וכולל מלכיות עמהן
ואינו תוקע. קדושת היום - ותוקע, וזרנות - ותוקע, שופרות - ותוקע, ואומר עבודה
והודאה וברכת פהנים, דברי רבי יוחנן בן גוריון. אומר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכיות
למה הוא מזכיר? אלא: אומר אבות ונבורות וקדושת השם, וכולל מלכיות עם קדושת
היום - ותוקע, וזרנות - ותוקע, שופרות - ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת פהנים.
גמרא "אמר לו רבי עקיבא: אם אינו תוקע למלכיות - למה הוא מזכיר?" - למה הוא
מזכיר? רחמנא אמר אידבר! - אלא: למה עשר? - לימא תשע, דהואיל ואשתני - אשתני.
תנו רבנן: מניין שאומרים אבות - שנאמר "הבו לה' בני אלים". ומנין שאומרים נבורות
- שנאמר "הבו לה' כבוד ועוז", ומנין שאומרים קדושות - שנאמר "הבו לה' כבוד שמו
השתחוו לה' בחדרת קדש". ומנין שאומרים מלכיות וזרנות ושופרות? רבי אליעזר אומר:
דכתיב "שבתון וזרן תרועה מקרא קדש". "שבתון" - זה קדושת היום, "וזרן" - אלו
וזרנות, "תרועה" - אלו שופרות, "מקרא קדש" - קדושה בעשיית מלאכה. אומר לו רבי
עקיבא: מפני מה לא נאמר "שבתון" - שבות, שבו פתח הכתוב תחילה? אלא: "שבתון"
קדושה בעשיית מלאכה, "וזרן" - אלו וזרנות, "תרועה" - אלו שופרות, "מקרא קדש"
- זו קדושת היום. מנין שאומרים מלכיות? תניא, רבי אומר: "אני ה' אלהיכם" ו"בהרש'
השביעי" - זו מלכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "והיו לכם
לזכרון לפני אלהיכם". שאין תלמוד לומר "אני ה' אלהיכם", ומה תלמוד לומר "אני ה'
אלהיכם" - זה בנה אבי, לכל מקום שנאמר בו וזרנות - יהיו מלכיות עמהן. והיכן אומרה
לקדושת היום? תניא, רבי אומר: עם המלכיות אומרה, מה מצונו בכל מקום - ברכיעית
אף פאן ברכיעית. רבן שמעון בן גמליאל אומר: עם הזכרונות אומרה, מה מצונו בכל
מקום פאמצע - אף פאן פאמצע. וכשקידשו בית דין את השנה באושא ירד רבי יוחנן
בן ברוקא לפני רבן שמעון בן גמליאל, ועשה פרבי יוחנן בן גוריון. אומר לו רבן שמעון:
לא היו נוהגין בן ביבנה. ליום השני ירד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה פרבי
עקיבא. אומר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין ביבנה. למימרא דרבי שמעון בן גמליאל
פרבי עקיבא סבירא ליה? והא אומר רבי עקיבא מלכיות עם קדושת היום אומר להו, ורבן
שמעון בן גמליאל אומר קדושת היום עם הזכרונות אומר להו! אומר רבי יודא: לומר
שתוקעין למלכיות. "ליום השני ירד רבי חנינא". מאי שני? אילימא יום טוב שני - למימרא
דעבריה לאלול? והאמר רבי חנינא בר בהנא: מימות עזרא ואילך לא מצונו אלול מעופר!
- אומר רב חסדא: מאי שני - ליום שני לשנה הבאה. משנה אין פוחתין מעשרה מלכיות,
מעשרה וזרנות, מעשרה שופרות. רבי יוחנן בן גוריון אומר: אם אומר שלש שלש מכולן
- יצא. גמרא הני עשרה מלכיות פנגד מי? אומר רבי: פנגד עשרה הלולים שאמר ד
וד בספר תהלים. - הלולים טובא הוו! - הנך דכתיב בהו "הללוהו בתקע שופר". רב

וקבעיה בשמיה - למנותה עם שאר תקנותיו. ולהכי תנא תשע תקנות. **מתני' סדר**
ברכות אומר אבות ונבורות בו' וקדושת היום ותוקע בו' - דמצוה בשלש תקיעות של
שלש שלש, כדתניא לקמן בפירקין (דף לג,ב). גמ' רחמנא אמר אידבר - כדתניא
בברייתא לקמן, לימא תשע דהואיל ואשתני - מלכיות מזכרונות לענין תקיעה, שאין
תוקעין בהן - אשתנו נמי לפחות מוקד. בני אלים
- לישנא דתקופי, כמו: "ואת אילי הארץ לקח" (דחוקאל יז). הבו לה' - הוכיירו לפניו האיתנים.
מפני מה לא נאמר שבתון שבות שהרי פתח בו
הכתוב תחילה - והוא בא להזהיר על המלאכה
שהיא עיקר, וכך יפה לדרוש, הואיל והוא
ראשון במקרא והשביעה ראשונה בכולם. אני
ה' אלהיכם - ד"לעני ולגר תעו"ב" וסמך ליה:
"בחדש השביעי זכרון תרועה". אני ה' אלהיכם
- הוא לשון: אני אודין לכם. אף כאן פאמצע -
והיום תשע ברכות הן, ואומרה בחמישית. ירד
רבי יוחנן בן ברוקא לפני התיבה - לפי שמצוה
להתפלל במקום נמוך, קתני ירד. כר' יוחנן בן
גוריון - דמתניתין. לא כך היו נוהגין ביבנה -
בימי אבא, כשהיתה סנהדרין שם. מתני' אין
פוחתין מעשרה מלכיות בו' גמ' הנך דכתיב
בהו הללוהו בתקע שופר - הנך ד"הללו אל
בקדשו". כנגד עשרת הדברות - דכתיב בהו נמי
שופר. ולא שמעתי, אלא ראיתי: ביסוד רבינו
יצחק בן יהודה. עשרה מאמרות שהעולם נברא
בהן - בראש השנה. בראשית נמי מאמר הוא -
ואף על גב דלא כתיב בהו "ויאמר יהו' שמים" -
כמאן דכתיב דמי, דבאמירה נמי איברי ולא
בידים, דכתיב (תהלים לג) "בדבר ה' שמים
נעשר. היכי קתני - האי דר' יוחנן בן גוריון, האי
"מכולם" דקאמר אמאן קאי? אתורה נביאים
וכתובים קאי, דהא מכולהו אמר, כדתנן: מתחיל
בתורה ומשלים בנביא, והכי קאמר: אם אומר
שלש מן התורה ושלש מן הנביאים ושלש מן
הכתובים, מכל אחת ואחת - יצא. ולא פליג
אדרבנן אלא אחד, דאניהו אמרי עשרה ואיהו
אמר תשעה, או דלמא - האי ג' ג' אמלכיות
וזכרונות ושופרות קאי, שלש למלכיות ושלש
לזכרונות ושלש לשופרות, דהוה להו אחת מן
התורה ואחת מן הנביאים ואחת מן הכתובים.
לא יפחות משבע וכו' - ואי סלקא דעתך שלש
מן התורה ושלש מן הנביאים ושלש מן
הכתובים לכל - אם כן שבע נמי, שבע מן
התורה ושבע מן הנביאים ושבע מן הכתובים.
הוא ליה רבי יוחנן בן גוריון מוסק. מתני' אין
מזכירין וזכרון בו',
גמ' דרבים

יוסף אומר: פנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסני. רבי יוחנן אומר: פנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי
נינהו - "ויאמר" - ויאמר דבראשית תשעה הוו! - "בראשית" גמי מאמר הוא, דכתיב "בדבר ה' שמים נעשו". "רבי יוחנן
בן גוריון אומר אם אומר שלש שלש מכולן יצא". איבעיא להו: היכי קתני: שלש מן התורה, שלש מן הנביאים, ושלש מן
הכתובים דהוה תשע - ואיפא בינייהו חדא. או דלמא: אחד מן התורה, ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים, דהיינו להו
שלש - ואיפא בינייהו טובא? - תא שמע, דתניא: אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה וזרנות, מעשרה שופרות. ואם אומר
שבע מכולן - יצא, פנגד שבעה רקיעים. רבי יוחנן בן גוריון אומר: הפוחת - לא יפחות משבע, ואם אומר שלש מכולן - יצא,
פנגד תורה נביאים וכתובים. ואמרי לה: פנגד פהנים ליום וישראלים. אומר רב הונא אומר שמואל: הלכה פרבי יוחנן בן גוריון.
משנה אין מזכירין וזרן מלכות ושופר של פורענות. מתחיל בתורה ומשלים בנביא, רבי יוסי אומר: אם השלים בתורה - יצא.

גמרא
 זה שיום הסתלקות הרשב"י נקרא בשם הילולא הוא, לפי שעל-ידי רבי שמעון בן יוחאי היה הגילוי דפנימיות התורה.
 ממאמר שבת פרשת ויצא, ה'תשמ"ו

בשעת השמד שנו - ואע"פ שבתלה גזרת השמד - לא עבדינן כדמקרא, אע"ג דרזין מקדימין למצות, דדישינן שמא יחזור דבר לקלקול. ולפירוש הירושלמי נראה טפי, דמפרש שם שדמו האויבים שנתאספו לתקוע תרועת מלחמה, ועמדו עליהם ודרגום. ולכך תקנו תקיעות וברכות במוסף, דבי חזו דקרו בקריאת שמע ומתפללין וקורין בתורה וחוזרין ומתפללין ותוקעין - אמרי: בנימדידיו אינון עסקין, כלו' בחוקים ובתורות.

הא

גמרא מלכות פגון: "חי אני נאם ה' [אלהים] אם לא ביד חזקה וכו' וכו' נטויה וכו' וכו' שפוכה אמלוד עליכם". ואף על גב דאמר רב נחמן: כל כי האי ריתחא לירתח קודשא בריך הוא עליו, ולפרוקינו. פגון דכרתחא אמור - אדפוגי ריתחא בריש שתא לא מדפרינו. ופרון - פגון [יחפור כי בשר המה] וגו'. שופר - פגון "תקעו שופר בנגבה" וגו'. אבל אם בא לומר מלכות ופרון ושופר של פורענות של גוים - אומר: מלכות - פגון "ה' מלך ירגו עמים" וכגון "ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו", ופרון - פגון "זכור ה' לבני אדם" וגו'. שופר - פגון "וה' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן" וכתוב "ה' צבאות יגן עליהם". אין מופיין ופרון של יחיד ואפילו לטובה, פגון "זכרני ה' ברצון עמך" וכגון "זכרה לי אלהי לטובה". פקדונות הרי הן פקדונות, פגון "וה' פקד את שרה" וכגון "פקוד פקדתי אתכם", דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינן פקדונות. ולרבי יוסי, נהי נמי דפקדונות הרי הן פקדונות - "וה' פקד את שרה" פקדון דיתיד הוא! - פגון דאיתו רבים מינה - פרבים דמין. "שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד מי (הוא) זה מלך הכבוד ה' עוז וגבור ה' גבור מלחמה שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה". ראשונה - שתים, שניה - שלש. דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: ראשונה - אחת, שניה - שתים. "ומרו אלהים ומרו ומרו למלכנו ומרו כי מלך כל הארץ אלהים" - שתים, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אחת. ושון "במלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו" שהיא אחת. ופרון שיש בו תרועה, פגון "שבתון וזכרון תרועה מקרא קדש" - אומרה עם הזכרונות ואומרה עם השופרות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינו אומרה אלא עם הזכרונות בלבד. מלכות שיש עמו תרועה, פגון "ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו" - אומרה עם המלכות ואומרה עם השופרות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינו אומרה אלא עם המלכות בלבד. תרועה שאין עמה לא כלום, פגון "יום תרועה יהיה לכם" - אומרה עם השופרות, דברי רבי יוסי, רבי יהודה אומר: אינו אומרה כל עיקר. "מתחיל בתורה ומשלים בנביא. רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא". "אם השלים", דיעבד - אין, לבתחילה - לא. והתנאי, רבי יוסי אומר: המשלים בתורה הרי זה משופח! - אימא: משלים. - והא "אם השלים" קתני, דיעבד - אין, לבתחילה - לא! - הכי קאמר: מתחיל בתורה ומשלים בנביא. רבי יוסי אומר: משלים בתורה, ואם השלים בנביא - יצא. תנאי נמי הכי, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: ותיקון היו משלימין אותה בתורה. בשלמא זכרונות ושופרות - איפא טובא. אלא מלכות תלת הוא דהויין "ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו" ויהי כישורין מלך "ה' ימלוד לעולם ועד" ואנן בעינן עשר. וליכא? - אמר רב הונא, תא שמע: "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים אין עוד" - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" - מלכות, דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר: אינה מלכות. **משנה** העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה - השני מתקיע, ובשעת ההלל - הראשון מקרא את ההלל. **גמרא** מאי שנא הלל דבראשון - משום דרזין מקדימין למצות, תקיעה נמי נעבד בראשון, משום דרזין מקדימין למצות, אמר רבי יוחנן בשעת השמד שנו. מדקאמר "בשעת ההלל" - מפלל דבראש השנה ליפא הלל, מאי טעמא? - אמר רבי אבהו: אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים? - אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו - וישראל אומרים שירה? **משנה** שופר של ראש השנה - אין מעבירין עליו את התחום. ואין מפקחין עליו את הגל, לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שמיין על פני המים, ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא משום שבות ובין בדבר שהוא משום לא תעשה. אבל אם רצה ליתן לחובו מים או יין - יתן. אין מעבירין את התנוקות מלתקוע, אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו. והמתעסק לא יצא, והשומע מן המתעסק - לא יצא. **גמרא** מאי טעמא? שופר עשה הוא. ויום טוב עשה ולא תעשה, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. "לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה כו'". השתא דרבנן אמרת לא, דאורייתא מיבעיא? - "ו"ו ואין צריך לומר וזו" קתני.

ואין

גמרא

שנינו במשנה שאין מזכירים בראש השנה פסוקים של פורענות. מביאה הגמרא דוגמא לפסוקים אלו: בשל מַלְכִּיּוֹת אין מזכירים פסוק כגון מה שאמר הנביא יחזקאל (כ לג) לישראל שלא יעלה בידם להיות ככל הגויים, אלא 'מִי אֲנִי נָא?' ה' [אלהים] אם לא בְּיָד חֲזָקָה וּבְיָדוֹ נִמְצְיָה וּבְחֶמֶת שְׁפֹכָה אֶמְלֹךְ עַלְכֶּם, ואף שמוזכרת כאן לשון מלכות אין אומרים אותה בפסוקי מלכויות, כיון שהזכרה דרך פורענות. ואף על גב דאמר רב נחמן על פסוק זה 'כֹּל כִּי תֵּאֵר רִתְּחָא לִדְרֵתָא קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָלָי וְלִפְדִּיקוּנָי' – מי יתן ויבא עלינו הכעס הזה מה/ שיגאל אותנו בעל כרחנו וימלוך עלינו, ואם כן היה מקום לומר שפסוק זה הוא לטובה, מכל מקום בִּיּוֹן דְּבִרְתִּיחָא אָמַר – כיון שנאמר פסוק זה בדרך כעס, אֲדַבְדְּרֵי רִתְּחָא בְּרִישׁ שְׁתָּא לֹא מְדַבְּרֵנָּ – אין מזכירין את כעס ה' בראש השנה, שאינו סימן טוב.

וְקָרְנָן שִׁישׁ בּו פורענות, כְּגֹן (תהלים עח לו) 'וְיִזְכֹּר כִּי בָשָׂר הָיָה רוּחַ הוֹלֵךְ וְלֹא יָשׁוּב', והיינו שד' זוכר את שפלות האדם שהוא בשר ודם וסופו למיתה, שאף שמוזכר בו 'זכרון' אין אומרים אותו, כיון שנאמרה בו גם פורענות של מיתה.

שׁוֹפָר שִׁישׁ בּו פורענות, כְּגֹן (הושע ח ח) 'תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּנִבְעָה' וגו', שאף שמוזכר בו 'שופר' אין אומרים אותו, כיון שהוא עוסק בשופר של מלחמה.

הגמרא מביאה פסוקי פורענות שמוזכר להזכירים. אומרת הגמרא: פסוקי פורענות של ישראל אין אומרים, אֲבָל אִם בָּא לִזְמַר רַק מַלְכוּת וּבְיָדוֹ וְשׁוֹפָר שֶׁל פּוֹרְעָנוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, אָמַר. הגמרא מביאה דוגמאות לפסוקים אלו: פסוקי מַלְכוּת, כְּגֹן (תהלים כט א) 'ה' מִלֵּךְ יִדְגֵנוּ עַמִּים', וּבְגֹן (שם יט) 'ה' מִלֵּךְ עוֹלָם וְעַד אֲבָדוּ גוֹים מֵאֶרֶצוֹ, פִּסְקוּ וְזָכְרוּ, כְּגֹן (שם קלו ז) 'זָכַר ה' לִבְנֵי אָדָם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַיִם', כלומר שזיכור ה' לאדום את מה שהחריבו את ירושלים. פסוקי שׁוֹפָר, כְּגֹן (זכריה ט יד) 'וְהָיָה בְּסַעֲרוֹת הַיָּמִין' – שילחם בחיל אנטיוכוס. וכתבי בפסוק שאחריו 'ה' צָבָאוֹת יִגַּן עֲלֵיכֶם' – על ישראל, שלא ילקו עמדם. דין נוסף בהזכרת הפסוקים: אין מְזַכְרִין בפסוקי זכרונות, וְקָרְנָן שֶׁל יָחִיד, וְאֶפְסִילוּ אִם הוּא לְטוֹבָה, כְּגֹן תפלת דוד (תהלים קד ו) 'וְקָרְנֵי ה' בְּרָצוֹן נִעְמָה' – שיזכרהו ה' לטובה כשיתרצה לישראל. וְכְּגֹן מה שאמר נחמיה (ה יט) 'אֲכַרָּה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה כֹּל אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עַל הָעָם הַזֶּה'.

*

הגמרא מביאה כמה מחלוקות בענין פסוקים אלו. שנינו בברייתא: 'פְּקֻדּוֹת' – פסוקים שמוזכר בהם לשון 'פקידה', הֲרֵי הֵן בְּקֻדְּוֹת, ואפשר לאומרם כפסוקי זכרונות. כְּגֹן (בראשית כא א) 'וְהָיָה פֶקֶד אֶת שָׂרָה', וּבְגֹן (שמות ג יט) 'פֶּקֶד פְּקֻדָּתִי אֲתֶכֶם', דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי הִתְרָה חולק ואומר, פְּקֻדּוֹת אֵינָן נחשבים לִפְקֻדּוֹת. מקשה הגמרא: וְלָרַבִּי יוֹסֵי, נִהִי נִמְי' דְּהַפְסֻקִים שמוזכר בהם פְּקֻדּוֹת הֲרֵי הֵן בְּקֻדְּוֹת, מכל מקום הרי הפסוק 'וְהָיָה פֶקֶד אֶת שָׂרָה', פְּקֻדָּי דְּיָחִיד הוּא, ושנינו לעיל שאין אומרים זכרון של יחיד. מתרצת הגמרא: בִּיּוֹן דְּאֵתוּ רַבִּים מִיָּנָה, בְּרַבִּים דְּמֵאִי – כיון שמפקידה זו של שרה יצא כל עם ישראל, נחשבת הפקידה לפקידה של רבים.

הברייתא מביאה מחלוקת נוספת: נאמר בתהלים (כד דח) 'שְׂאוּ שְׁעָרֵי רִאשִׁיכֶם וְהִנֵּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיְבֹא מִלֵּךְ הַקְּבֹדִי, מִי (הוא) זֶה מִלֵּךְ הַקְּבֹדִי ה' עֲזֹז וְנִגְבֹּה ה' גִּבּוֹר מִלְּחָמָה, ואחר כך נאמר שוב (כד טו) 'שְׂאוּ שְׁעָרֵיכֶם רִאשִׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיְבֹא מִלֵּךְ הַקְּבֹדִי, מִי הוּא זֶה מִלֵּךְ הַקְּבֹדִי ה' צָבָאוֹת הוּא מִלֵּךְ הַקְּבֹדִי מִלֵּךְ, רִאשֻׁנָּה – הפעם הראשונה שמוזכר 'שאו שערים ראשיכם', והיינו שני הפסוקים הראשונים שהובאו, נחשבים לגבי הזכרת מלכויות כְּשִׁתִּים, כיון שנאמר פעמיים מלכות, 'ויבא מלך הכבוד' וכן 'מי זה מלך הכבוד'. וְשִׁנְיָה – הפעם השנייה שהוזכר 'שאו שערים ראשיכם', והיינו שני הפסוקים האחרונים, נחשבים כְּשִׁלֵּשׁ פסוקים,

שנאמר בהם 'ויבא מלך הכבוד', 'מי הוא זה מלך הכבוד', ר'ה' צבאות הוא מלך הכבוד', דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לשון 'מי הוא זה מלך הכבוד' שהוזכר בראשונה ובשניה אינה נמנית למלכויות, כיון שזו לשון שאלה, ולכן רִאשֻׁנָּה – שני הפסוקים הראשונים נחשבים רק כמלכות אחת, וְשִׁנְיָה – שני הפסוקים האחרונים, נחשבים כְּשִׁתִּים, והם הפסוקים 'ויבא מלך הכבוד' והפסוק 'ה' צבאות הוא מלך הכבוד'.

מחלוקת נוספת בפסוקי המלכויות: נאמר בפסוק (תהלים מז דח) 'וְאֶמְרוּ אֱלֹהִים וְאֶמְרוּ לְמַלְכֵנוּ וְאֶמְרוּ, כִּי מִלֵּךְ כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהִים וְאֶמְרוּ מִשְׁפִּיל', וכיון שהזכרה כאן פעמיים לשון מלכות, האומר פסוקים אלו מונה אותם כְּשִׁתִּים, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אין למנותם אלא כמלכות אחת, משום שבפסוק הראשון נאמר 'וְאֶמְרוּ', והיינו מלכות על עם ישראל בלבד, ואין למנות זאת למלכויות. וְשִׁנְיָה רַבִּי יוֹסֵי ורבי יהודה בפסוק 'מִלֵּךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם, אֱלֹהִים יֵשֵׁב עַל כִּסֵּא קִדְשׁוֹ' (שם מז ט) שְׁתֵּי נחשבת למלכות אחת בלבד, מפני שסוף הפסוק 'אלהים ישב על כסא קדשו' אינו נחשב לשון מלכות.

הברייתא מביאה מחלוקת נוספת: פסוק של וְקָרְנָן שִׁישׁ בּו גם לשון תְּרוּעָה, כְּגֹן (ויקרא כג כד) 'שִׁבְחוּן וְקָרְנָן תְּרוּעָה מִקְרָא קִדְשׁ, אִמְרָה גם עם פסוקי הַזְכָּרונות, וְאִמְרָה גם עם פסוקי הַשְׁפָּרוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה חולק ואומר, אֵינִי אִמְרָה אֱלָא עם הַזְכָּרונות [בְּלִבָּר], משום שב'שופרות' יש להזכיר לשון שופר דווקא, ולא לשון 'תרועה'. פסוק של 'מַלְכוּת' שִׁישׁ עֲמֹ תְרוּעָה, כְּגֹן (במדבר כג א) 'ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמֹ וְתִרְעֹת מִלֵּךְ בּו', אִמְרָה עם הַמַּלְכוּת, וְאִמְרָה גם עם הַשְׁפָּרוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵינִי אִמְרָה אֱלָא עם הַמַּלְכוּת בְּלִבָּר, וכטעם שהתבאר. תְּרוּעָה שְׂאִין עֲמָה לֹא כְּלוֹם – לא מלכות ולא זכרון, כְּגֹן (שם כט א) 'יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לְכֶם', אִמְרָה עם פסוקי הַשְׁפָּרוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵינִי אִמְרָה כָּל עֵינָר, וכמו שהתבאר שאין יוצאים בהזכרת לשון תרועה.

*

שנינו במשנה: מִתְחִיל בַּתּוֹרָה, ואחריהם שלשה פסוקים מהכתובים, וּמִשְׁלֵים בְּנִבְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, אִם הִשְׁלִים בַּתּוֹרָה יֵצֵא: מקשה הגמרא: מהלשון 'אם השלים' משמע שאף לדעת רבי יוסי שמועילה השלמה בתורה, דווקא יִדְעָבֵה, אֵין, אבל לְבִתְחִילָה לֹא יִשְׁלִים בתורה. וְהִתְנַיָּא בברייתא, רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הַמִּשְׁלִים בַּתּוֹרָה הֲרֵי זֶה מְשׁוּבָה, ומבואר בזה שראוי לעשות כן לכתחילה. מתרצת הגמרא: אֵימָא במשנתנו בדברי רבי יוסי 'מִשְׁלִים בתורה', והיינו לכתחילה. דוחה הגמרא: וְהָא 'אם השלים' קִתְּנָה, ומשמע שרק בִּדְעִיבָה, אֵין, אבל לְבִתְחִילָה לֹא. מתרצת הגמרא: יש לשנות את הגירסא במשנה, וְהִכִּי קָאָמַר, לדעת תנא קמא מִתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמִשְׁלִים בְּנִבְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, לכתחילה מִשְׁלִים בַּתּוֹרָה, ובדיעבד אִם הִשְׁלִים בְּנִבְיָא יֵצֵא, ושלא כדעת תנא קמא האומר שלכתחילה יִשְׁלִים בנביא. תִּנְיָא נִמִּי הִכִּי, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְהִתְנַיָּא – אנשים ענוים המחבבים את המצוות, הִיוּ מִשְׁלִימִין אוֹתָהּ בַּתּוֹרָה, ומסתבר שרבי אלעזר סבר כאביו, רבי יוסי, ומוזכר שרבי יוסי סובר שלכתחילה יש להשלים בתורה.

*

התבאר לעיל שלדעת רבי יוסי יש להשלים את עשרת הפסוקים בפסוק מהתורה. שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא וְקֻדּוֹת וְשׁוֹפָרוֹת, אִיבָא מִזָּבָא – יש פסוקים רבים בתורה שמוזכרים בהם זכרונות או שופרות, ואפשר לומר שלשה בתחילה ואחד בסוף, אֱלָא פסוקים של מַלְכוּת, רק תֵּלֶת הוּא דְּהָרִין – יש מהם שלשה בלבד, והם: הפסוק 'ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמֹ וְתִרְעֹת מִלֵּךְ בּו' (במדבר כג כא), והפסוק 'וַיְהִי בִּישְׁרוֹן מִלֵּךְ' (דברים לג ח), והפסוק 'ה' מִלֵּךְ לְעֹלָם וְעַד' (שמות יט טו) וְאֵין בְּעֵינָן עֲשֶׂר פסוקים. ולדברי רבי יוסי היינו ארבעה פסוקים מהתורה שלשה להתחלה ואחד לסוף, וְלִיבָא – אין בתורה ארבעה פסוקים של מלכות. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, הפסוק

33 שאסור לאשה לתקוע, היא כדעת רבי יהודה, הסובר שיש איסור
34 'בל תוסיף' אם עשתה האשה מצוה שהיא פטורה ממנה, והא –
35 הברייתא שמתירה לנשים לתקוע, היא כדעת רבי יוסי ורבי שמעון,
36 הסוברים שאין בכך משום איסור בל תוסיף. דתנא, נאמר בפסוק
37 (ויקרא א ב ד) 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מבם
38 קרבן לה' וגו', וסמך ידו על ראש העלה, ומכך שנאמר בצווי
39 הסמיכה 'בני ישראל', יש ללמוד שרק בני ישראל סומכין, ואין
40 בנות ישראל סומכות, ואין להניח להם לסמוך משום שיש בכך
41 איסור בל תוסיף. דברי רבי יהודה, רבי יוסי ורבי שמעון אומרים,
42 נשים סומכות – סמיכת הנשים רשות היא, ואף שהן פטורות
43 מסמיכה אינן אסורות בכך, אלא מותר להן לסמוך. ורבי יהודה
44 האוסר לנשים לסמוך סובר שאף אסור להן לתקוע, ואילו רבי יוסי
45 ורבי שמעון המתירים לסמוך מתירים גם לתקוע.
46 *

47 שנינו במשנה: אין מעכבין את התינוקות מלתקוע, אבל מתעסקין
48 בהם עד שילמדו: אמר רבי אלעזר, דין זה הוא אפילו בראש השנה
49 שחל בשבת, שאף שגזרו חכמים שלא לתקוע בשופר בשבת משום
50 גזירה שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, כמבואר לעיל
51 (בט), מכל מקום לצורך חינוך התינוקות לא אסרו זאת. תנא נמי
52 הכי בדברי רבי אלעזר, מתעסקין בהן – עם התינוקות בשופר עד
53 שילמדו לתקוע, אפילו ביום טוב שחל בשבת, ואין מעכבין
54 התינוקות מלתקוע בשבת, ואין צריך לומר שאין מעכבין אותם
55 מלתקוע ביום טוב של ראש השנה שחל בחול.
56 מקשה הגמרא: הא גופא קשיא – דברי הברייתא קשים וטוהרים
57 את עצמם, שהרי אמרת ברישא, שמתעסקין בהן – עם התינוקות
58 עד שילמדו, ואפילו בשבת, אלמא – מוכח שאף לכתחלה אמרין
59 להם תקעו, ויהדר תנא – ושוב חוזר התנא בסיפא וכותב, שרק אין
60 מעכבין אותם מלתקוע, ומשמע, שרק עכובא הוא ולא מעכבין,
61 אם הם באים לתקוע מעצמם, הא לכתחלה, לא אמרין להם תקעו.
62 מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן – ברישא שמבואר שאף מתעסקין
63 לכתחילה, מדובר

1 שנינו במשנה: ואין חותכין אותו – את השופר, בין בדרך שהוא
2 אסור משום שבות – מדרבנן, ובין בדרך שהוא אסור משום לא
3 תעשה דאורייתא. מבארת הגמרא: האופן שהאיסור הוא רק משום
4 שבות, היינו כשחותכו ב'מקל' – מגל העומד לקצור בו תבואה,
5 שכיון שאין הדרך לחתוך ולתקן עמו שופרות, הרי זו מלאכה
6 הנעשית לאחר יד, בשינוי, ואינה אסורה מן התורה. והכלי שיש
7 בו איסור לא תעשה מהתורה, הוא 'בפינא' – סכין, שהדרך לחתוך
8 ולתקן עמו שופרות, שזו מלאכה כדרכה, ויש בה איסור מן התורה
9 משום 'מכה בפטיש', שהרי הוא גומר בכך את תיקון השופר.
10 מקשה הגמרא: השתא, במקום שיש בו רק משום איסור שבות,
11 אמרת לא – שאסור לעשות כן, בדבר שיש בו משום לא תעשה
12 מפינא – וכי צריך לומר זאת, והרי פשוט שהדבר אסור, ומדוע
13 הוצרכה המשנה לומר זאת. מתרצת הגמרא: 'זו ואין צריך לומר זו'
14 קתני, ותחילה נשנה הדין המחודש, שאסור לעבור אפילו איסור
15 דרבנן לצורך תיקון השופר, ואחר כך נאמר הדין הפשוט, שאין
16 לעבור איסור דאורייתא לצורך תיקונו.
17 *

18 שנינו במשנה: אבל אם רצה ליתן לתוכו מים או יין כדי שיהיה קולו
19 צלול, יתן: מדייקת הגמרא: מים או יין אין – מותר לתת בו, אבל
20 מי גלים, לא, ולפי דיוק זה יש לברר, מהיתין מני – כדעת מי
21 נשנתה המשנה. אומרת הגמרא: כדעת אבא שאול היא, דתנא,
22 אבא שאול אומר, מים או יין מותר ליתן לתוכו כדי לצחצחו, אבל
23 מי גלים אסור, מפני הקבד – כבוד המצוה, שלא יהיו מצוות
24 בזויות עליו.
25 *

26 שנינו במשנה: אין מעכבין את התינוקות מלתקוע בשופר בראש
27 השנה: מדייקת הגמרא: הא – אבל את הנשים, מעכבין מלתקוע.
28 והטעם לכך הוא, משום שנשים פטורות מתקיעת שופר, שהיא
29 מצוה עשה שהזמן גרמא, ולכן אסור להם לתקוע כדי שלא יעברו
30 על איסור 'בל תוסיף'. מקשה הגמרא: והתנא, אין מעכבין לא את
31 הנשים ולא את התינוקות מלתקוע בשופר ביום טוב. מתרצת
32 הגמרא: אמר אביי, לא קשיא, הא – משנתינו ששמע ממנה

אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

מחות' הרה"ח הור"ח אי"א נוי"נ וכו' מוה"ר
זאב דוב שי'

שלום וברכה!

בטח כבר חזר לביתו שלום ומצא את כב"ב שיחיו בשלום, וכבשתי מסר ג"כ פ"ש חסידות
לאנשי שיחיו, וכמנהג החסידים עשה זאת מתוך התועדות לבבית. ות"ח.

מוסג"פ קונטרס ובו המאמר דפי וירא כהבטחתי, ותקותי אשר יגיע אליו עוד קודם חג הגאולה
י"ט כסלו הבע"ל, ובמילא יהי' ממזכי הרבים לזכותם באור הצפון וגנוז במאור שבקונטרס זה אשר
זהו מפעולות תורת החסידות לגלות גם את האור שנברא ביום ראשון, שמובא בשם הבעש"ט שגנוז
בתורה (ויעזין ג"כ זהר ח"א רס"ד ע"א, זח"ב קע"ט ע"א, תקו"ז תקון וא"ו, ז"ח רות פה, א), ולגלות
אור זה באופן שיפעל ג"כ על הגוף ונה"ב בכדי לעבדו ית' בכל לבבך בשני יצריך.

בפ"ש כל אנשי שיחיו, בברכת הצלחה, מחות'.

זה עתה נתי' מכ' מר"ח.

ראש השנה. פרק רביעי - יום טוב דף לג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכט רש"י

ואין חותכים אותו - אם בא לתקנו, לא בדבר שהוא משום שבות - כלי שאין דרכו לחתוך בו ושופרות. כגון מגלגל שרפי'א בלע"ז, דתיקון כלאחר יד הוא, ואין בו אלא משום שבות. ספינא - דדרכו בכך, והוי מלאכה גמורה. תינוקות הוא דלא מעכבין - דבעי להוצייהו. הא נשים מעכבין - דפטורות לגמרי, דמצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכי תקעי - איבא "בל תוסיף". בני ישראל סומכין -

"ואין חותכין אותו בין בדבר שהוא משום שבות ובין בדבר שהוא משום לא תעשה". משום שבות - מנלא, לא תעשה - ספינא. השתא משום שבות אכמרת לא, לא תעשה מיבעיא? זו ואין צריך לומר זו קתני. אכל אם רצה ליתן לתוכו מים או יין יתן. מים או יין - אין, מי רגלים - לא. מתניתין

מני - אבא שאול היא. דתניא, אבא שאול אומר: מים או יין - מותר, פרי לצחצחו, מי רגלים - אסור, מפני הפבור. "אין מעכבין את התינוקות מלתקוע". הא נשים - מעכבין. והתניא אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע ביום טוב! - אמר אביי: לא קשיא; הא - רבי יהודה, הא - רבי יוסי ורבי שמעון. דתניא, "דבר אל בני ישראל" - בני ישראל סומכין ואין גנות ישראל סומכות, דבר רבי יהודה. רבי יוסי ורבי שמעון אומרים: נשים סומכות רשות. "אכל מתעסקין בהם עד שילמדו". אמר רבי אלעזר: אפילו בשבת. תניא נמי הכי: מתעסקין בהן עד שילמדו, אפילו בשבת. ואין מעכבין התינוקות מלתקוע בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב. הא גופא קשיא; אכמרת מתעסקין בהן עד שילמדו ואפילו בשבת - אלמא לכתחילה אמרינן תקעו, והדר תנא: אין מעכבין, עופא הוא דלא מעכבין. הא לכתחילה - לא אמרינן תקעו! - לא קשיא: כאן - בקטן

הא רבי יהודה הא רבי יוסי - אומר ר"ת: אע"ג דסתם מתניתין כרבי יהודה - הלכה כר' יוסי, דנימוקו עמו. ומעשה רב ד"הוצא תפלין" (עירובין דף צו,א ושם) מיכל בת שאול היתה מנחת תפלין, ואשתו של יונה שהיתה עולה לרגל. וההוא עובדא דפרק "אין דורשין" (חגיגה דף טז,ב ושם) דהבאנהו לעזרת נשים וסככו עליו נשים, כדי לעשות נחת רוח לנשים. ומותרות לברך על מצות עשה שהזמן גרמא, אע"ג דפטורות מן דבר המצוה ההיא. ומתעסקות בהן, כמו מיכל בת כושי שהיתה גם מברכת. ותדע, דאמרין פרק "החובל" (ב"ק דף פו,א) אמר רב יוסף: מעיקרא אמרי: מאן דאמר הלכה כרבי יהודה - עבידנא יומא טבא לרבנן, דלא מפקדנא ועבידנא. ואם במקום דפטור מן הדבר ועושהו אסור מלבד - אם כן אמאי עבידנא יומא טבא? הלא זהו מנפסיד ברכות ציצית וולבד וחפילין ומגילה ור תנוכה וסוכה והבדלה. וקדוש היום, וברכות של ק"ש שחרית וערבית, וכל הברכות כולן! ואמרין בפ' "המניח" (שם דף לא) האי מאן דבעי למיהוי חסידא - ליקיים מילי דברכות. ועוד אמרינן פרק "עריב פסחים" (פסחים דף קטז,ב) סומא פטור מלומר ההגדה. ודבר יוסף ורבי ששת דהוי אמרי גאונא לא וחד בבייתא, ומדמוציא אחרים ידי חובתן שמע מינה דמחיבי. ומשני: משום דקסברי מצה בזמן הזה דרבנן. אבל ממה שהיו מברכין - לא מדרק מיד, שמע מינה דהכי דפסידי - שרי לברכי. ומשום דמברך ברכה שאינה צריכה וקעבר משום "בל תשא" - ליכא. דהדיא דרשה דרבנן, דהא אמר בפרק "מי שמתר" (ברכות דף כא,א) ספק קרא אמת ויצית ספק לא

קרא - חזר וקרא, ולא אסרינן מספק משום "לא תשא", ומוציא שם שמים לבטלה, דאסרינן בפ"ק דתמורה (דף ג,א ד,א) מדכתיב: "את זה אלוהי תירא" - הני מילי בלא ברכה. ומיהו, אין כל כך ראייה מסומא לאשה. דאע"ג דסומא פטור מדאורייתא - מדרבנן מיהו חיבי, כדמוכח דהדיא ד"עריב פסחים", דמשני: קסברי רב ששת ורבי יוסף מצה בזמן הזה דרבנן, ולכן היו יכולין להוציא אחרים - ש"מ דאינהו נמי מדרבנן, וכין דמחיבי מדרבנן - יכולין לברך. כמו בנר תנוכה וכל מצות דרבנן. ומיהו, יש לדחות דרשות יכול להוציא רב חיובא דרבנן, כמו קטן ומברך לאבי, בפרק "מי שמתר" (ברכות דף ב,ב) ועולה למנן שבעה, ומוציא אחרים ידי חובתן במגילה לר' יהודה, כדתנן במגילה (דף יט,א) אבל יש לדקדק מדתנן בפרק "הקורא את המגילה עומד" (שם דף כד,א ושם) ר' יהודה אומר כל שלא ראה מאורות ממינו - לא יפרס על שמע. משמע: הא ראה, אף על גב דנסתמו עיניו - פורס. ואמאי? הא פוסר רבי יהודה סומא מכל המצות שבתורה בפרק "החובל" (ב"ק דף פו,א) אבל אי מדרבנן חיבי - נידא. ומשה' היה שמח רב יוסף כמבאי דמדאורייתא לא מפקד ועבדי, משום הכי היה יכול לברך בכל מצות, ויכול לומר "עונר" כיון דמחיבי מדרבנן, כדקאמר בפ' "בגמ' מלדקין" (שבת דף כג,א) הדין צונו - מ"לא תסור", אבל אשה - אפילו מדרבנן לא מחייב' אמצות עשה שהזמן גרמא. כדמוכח בפרק "מי שמתר" (ברכות דף ג,ב) נשים חייבות בקדוש היום, דבעי למימר מדרבנן. ופרקי עלה ודא"כ כל מצות עשה שהזמן גרמא נחייבו מדרבנן. ולענין סוכה מוכח בהדיא בריש סוכה (דף ב,ב) דאפילו מדרבנן לא מחייבא, דהכי אמרה "וצנונו" ומיהו, בירושלמי משני שינויא אחרינא אקשיא דרבי יהודה אורי' יהודה, דכל שלא ראה מאורות, דפרקי לה בירושלמי, ומשני לה: ביושב בבית אופל. כך אני אומר והושב בבית אופל לא יפרס על שמע. משמע ש"ל שלא ראה מאורות ממינו - שגולד במערה, ואינו סומא. ובמגילה נמי פרקי לה בירושל' עלה דהדיא, ואין גרסת הירושל' מכוונת לא במכות ולא במגילה. ומיהו בגמ' דידן במגילה (דף כד,ב) לא משמע הכי, אלא משמע דמיירי בסומא ממש, דמפרש טעמא דר' יהודה משום דאינו נהנה מן המאורות, ומפרש: ורבנן - אית ליה הנאה, כר' יוסי, שראה סומא ואבוקה בידו, ואמר לו: בני, אבוקה זו למחז' אמר לו כל זמן שאבוקה זו ביד - וראין אותי בני אדם ומעלים אותי מן הפתחים ומן הברקים. ובאדם שגולד שגולד במערה ולא ראה מאורות מעולם - לא שייך האי טעמא. ולפי מה שפ' דסומא חיבי מדרבנן ואשה פטורה - אי לי טעם דברב דהתמידי רבנן בסומא - משום דהוי מינא דבר חיובא, ועוד: שלא יראה כנכרי, דאם פטרת ליה בכל מצות - נמצא דאינו נהנה בתורת ישראל כלל. אבל אשה, אי פטרת לה בכל מצות עשה שהזמן גרמא - יש עדיין מצות דמחיבת בהו. ור"י ביר' יהודה מבאי ראייה דנשים מברכות על כל מצות עשה שהזמן גרמא, מדאמרין (מגילה דף כג,א) הכל עולה למנן שבעה ואפי' אשה, ואפי' קטן. ואע"ג דאשה אינה מצוה לעסוק בתורה, כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף לד,א) ורביש "בכל מערבין" (עירובין כו,א) ואור"ת: אין זו ראייה, דברכת התורה לפניה ולאחריה לאו משום תלמוד תורה, שאפילו ברך ברכת "העיר נא" או נסטר ב"אהבה רבה" - חזר ומברך. תדע, במקום שאין לוי כהן קורא במקום לוי ומברך, אע"פ שכבר ברך בקריאה ראשונה. ועוד: דאיכא למימר דהא דאשה עולה - היינו באמצע, שלא היו רגלים לברך, כדאיתא בפרק "הקורא את המגילה עומד" (דף כא,א) תנא פותח מברך לפניה, וחותם מברך לאחריה. והאיכא כולוה מברכין - גזירה משום דתבססין ומשום הירצאים. ומיהו, עולין למנן שבעה משמע בסוף ברכת המזון אף על פי שהוא פטור אין ראייה לאשה, דקטן בא לכלל חיוב וחיוב לחנכה ואינו מוחזר על "לא תשא".

תניא נמי הכי מתעסקים בהם - שני גרסות כתובים. ומתוך פ"ה משמע שכך היה הגירסא: מתעסקין בהן עד שילמדו אפילו בשבת, ואין מעכבין התינוקות מלתקוע בשבת ואין צריך לומר בי"ט. הא גופא קשיא: אמרת מתעסקין עד שילמדו אפילו בשבת, אלמא לכתחילה אמרי' וקטעו וחדר תני אין מעכבים, עיובי הוא דלא מעכבין, הא לכתחילה - לא אמרינן וילו תקעו! ל"ק: כאן - בקטן שהגיע לחינוך, כאן - בקטן שלא הגיע לחינוך. ופ' בקנורס: שהגיע לחינוך - מתעסקים בהן עד שילמדו, וכ"ש שאין מעכבים. ודבר תימה הוא: האין יכול לומר דבקטן שהגיע לחינוך מתעסקים ואפילו בשבת? והלא אין מצות היום בשופר! ועוד, דגבי קטן שלא הגיע לחינוך קתני: אין מעכבים מלתקוע בשבת, אבל לכתחילה - לא, אמאי? הא אפילו בהגיע לחינוך שרי להתעסק בו כדי שילמדו! ומיהו, י"ל לפי, דהאי לכתחילה לא אמרי' לזו תקעו - היינו דאין צריך לומר להם תקעו, דלא מחייב ללמוד, כיון דלא הגיעו לחינוך, אבל איסורא - ליכא. ונראה לי איפכא: דקטן שהגיע לחינוך - אין מעכבים בשבת, אבל לכתחילה לא אמרינן לזו תקעו, כיון דאיכא איסורא דרבנן. ומכל מקום לא מחייב להפריש, דאי לא שבת - היה מצות היום בשופר, וקטן שלא הגיע לחינוך - מתעסקים, כלומר: שרי להתעסק אפילו בשבת, ולאו משום דמחיבי להתעסק. וגירסא אחרת הכתוב בספרים מוכחא בפירוש זה, שכתוב בהן: עד שילמדו, אפילו בשבת. ואין מעכבין את התינוקות מלתקוע בי"ט. הא בשבת - מעכבים. הא אמרת רישא אפי' בשבת אין מעכבים! ל"ק: כאן - בקטן שהגיע לחינוך, כאן - בקטן שלא הגיע לחינוך. ואע"ג דהניא ביבמות בפ' "חורש" (דף קיד,א) לא יאמר אדם לחינוך הבא לי מפתח, הבא לי חותם, אלא מניחו תולש ומניחו וזרק, ומוקי לה אביי, תולש - בעצמן שאינו נקוב, חזק - בבירמית דרבנן. הכי היכי דלא תפשוט מינה דקטן אוכל נבילות אין בין מצויו להפרישו. משמע דאיסורא דרבנן נמי לא ספינן ליה בידים - מכל מקום שרי להתעסק בו לתקוע אפי' בשבת, כיון דומנן איכא מצוה בתקיעת שופר, ולא דמי לשאר איסורים. וכמו שפ' מוכח בריש ערכין (דף ב,ב) ושם) דהדיא דמעכבים מותקמא בהגיע לחינוך, דאמרין החם: הבה

ראש השנה. פרק רביעי - יום טוב דף לג עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות

שיעור תרועה כשלש יבבות - פירש בקונטרס: שלשה קולות בעלמא כל שהוא. ולקמן (דף לז, א) אמרין דאתקין רבי אבהו בקסרי קשר"ק, קשר"ק, קר"ק, משום דמסופק בתרועה דקרא אי תרועה ממש, מה שאנו קורין תרועה, דהוא ילולי לילי, או שברים דגנחזי גנח, או שברים ותרועה שניהם צריך לתרועה, דלמא גנחזי גנח וילולי לילי. וצריך ליתור

שברים שלא יתא מאריך על כל אחד בפני עצמו כג' יבבות של שלשה קולות כל שהוא. דאם כן - נעשה תקיעה ולא שברים. דהא שיעור תקיעה בתרועה, ושיעור תרועה כג' יבבות. ונראה שחייב אדם להתאריך בתקיעה של קשר"ק יותר משל קשר"ק, ובשל קשר"ק יותר משל קר"ק. דהא שיעור תקיעה בתרועה, וקשר"ק אנו עושים משום ספקא דגנח וילולי, נמצא שצריך להתאריך בתקיעה של קשר"ק כשיעור שלשה שברים ו' יבבות, ובתקיעות של קשר"ק כשיעור ג' שברים, דהא עבדינן קשר"ק משום ספקא דגנחזי גנח, ובתקיעות של קר"ק כשיעור תרועה שהוא ילולי לילי. ומיהו, אם מאריך בכל התקיעה בתקיעות קשר"ק - אין לחוש, דיכול להתאריך כמו שירצה, כדתנן: ומשך בשניה כשתים - אין בידו אלא אחת. ומטעם זה נמי אין לחוש אם עשה ארבעה וחמשה שברים, שהשברים במקום תרועה, והיו לה תרועה אריכתא, כמו שאנו מאריכין ביבבות. וריב"א דה"י בן הר"ר מאיר מפרישים דיבבא היא שלש כחות של כל שהוא. נמצאת תרועה תשע כחות. ושיעור תקיעה כן היא. ולפירושם אין לחוש אם מאריך קצת בשברים. וצריך למשוך לתקיעה של קשר"ק לפירושם כשיעור ג' שברים ותשע כחות. ומי שלא משך התקיעות כשיעור הזה, ומשך קצת בשברים - לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר. ורבינו חננאל פ"י בפירוש הקונטרס. ועכשיו נהגין לתקע בשיבה לאחר קריאת התורה שלשים קולות: ג' קשר"ק וג' קר"ק וג' קר"ק. ונתפלה תוקעין אמלכיות קשר"ק ואזכרות קשר"ק ואשופרות קר"ק. ולפום סוגיא דבולה פירקין היה ראוי לתקוע בשעת תפלה אמלכיות קשר"ק קשר"ק קר"ק, וכן אזכרות. וכן אשופרות, או לאחר תפלה כולו. אבל קודם תפלה - לא אשכחן, כדתנן: מי שבירך ואח"כ נהמה לא אשפר. אלא אשכחן בפרק קמא לעיל (דף טו.א) למח תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין - כדי לערבב את השטן, והיינו כדעבדינן. ומיהו, לכאורה נראה

לתקוע בתפלה כמו כן אמלכיות וזכרות ושופרות קשר"ק קשר"ק קר"ק אכל חד חד כדי לצאת מספק דרבי אבהו. ובערך פ"י שהיו עושין כן, שפי' בערך ערב. דהלין דחממרי וועבדין שלשים בדיתיבן, ושלשים בלחש, ושלשים על הסדר - כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא. ואלקין (ועשרה) אינן בשגומין כל התפלה קול תקיעא דייחאדי - מיתבעי למדיח (ועשרה) תשרית תש"ת תרה"י, והם מאה. ועל מנהג שלנו היה תמיה ר"ת: דקשר"ק של מלכיות וקשר"ק דזכרות וקר"ק דשופרות סותרין זה את זה. דהא גנח וילולי - כולוהו בעי למיעבד קשר"ק, ואי גנח לחד - כולוהו בעי למיעבד קשר"ק, וילולי - כולוהו קר"ק. ודנהיג רבינו תם במקומינו לתקוע גם אזכרות ואשופרות קשר"ק כמו במלכיות, דהשתא נפיק מכל ספקי, וליבא אתה דהפסק. ובהכי סגי, שלא לשנות המנהג ביותר. דהא אמרין שמע תשע תקיעות בט' שעות ביום - יצא. ונראה שיש קצת ליתן טעם על המנהג שלנו, דסבר לה כמאן דאמר בסמוך: אחת מדברי תורה ושתים מדברי סופרים, וכיון שעשו בישיבה כל הספיקות של תורה ושל סופרים - לא חשו לחזור ולעשות בשעת תפלה אלא ספיקא דאורייתא. ובקדושת דאג"ה הסדר"ש עשה ר' שמשון ב"ר יונה כתיב: נוי ארבעים קולות דהריענו - והיינו מנהגינו. וכן בסדר רב עמרם. אלא שכתב דבסוף מריע תרועה אחת בלא תקיעה. וא"ת: אהני דשיבה דהכי נפיק? דהא תניא בס"פ (דף לז.ב) תקיעות וזכרות של ראש השנה ויום הכפורים - מעבבות זו את זו. אלמא, בעידן צלוחתא בעי למיעבד? לאו פירכא דהא, דאג"ה דמשמע מתוך פ"י הקונטרס דאם בירך ולא תקע או תקע ולא בירך, פירוש "בירך" - מלכיות וזכרות ושופרות - אי אפשר לומר כן. דהתניא לקמן (שם) שתי עיירות, באחת תוקעין ובאחת מברכין, כשהוא הולך - הולך למקום שתוקעין, ואין הולך למקום שמברכין. והנני: מי שבירך ואח"כ יודמנה לו שופר - משמע שבלא שופר יכול לברך. אלא תקיעות וזכרות מעבבות זו את זו - היינו שרתוקיעות מעבבות זו את זו, והזכרות מעבבות זו את זו. וכשבמברך מלכיות וזכרות ושופרות - בירך שלשתן, או לא יברך כלל. וכן תקיעות, שברים תרועות, אם בקי בשלשתן - יתקע, ואם לאו - לא יתקע. וצריך לדקדק באותן שלשים קולות שאנו תוקעין בישיבה, שכשמיסים השלשה קשר"ק ומתחיל הקשר"ק או כשמיסים הקשר"ק ומתחיל הקשר"ק - למח לי שתי תקיעות זו אחר זו? מנהג נפשך יפטר בתקיעה אחת: דאי גנח וילולי - הדי יצא בשלשה קשר"ק, ואי גנח לחד - אותה תקיעה אחרונה של קשר"ק אחרון תעלה לו למנן קשר"ק. וכאן שתי תעלה לשם פשוטה שלפניה. ומיהו אשכחן ומשך בשניה כשתים, שהיתה עולה לשתים. אי לאו משום דספוקי תקיעה בחרתי לא מפסקינן.

נעבדיה

קפן שהגיע לחינוך - מתעסקין בהן שילמדו, וכל שכן שאין מעבבין. מתעסק הוא ולא - שאינו מתכוין לתקיעה, ואפילו דלאו מצוה, אלא מנהג נבדח. או שהיה נופח בשופר ועלתה בידו תקיעה. אבל תוקע לשיר, שמתכוין לתקיעה בעלמא - יצא. תנא סיפא נמי מתעסק - ולעולם השומע מן המשמיע לעצמו. שלא נתכוין להוציא את השומעין - לא יצא. **מתני'** סדר תקיעות שלש בו' - אחת למלכיות ואחת לזכרות ואחת לשופרות. שלש של שלש שלש - תקיעה ותרועה ותקיעה לכל אחת ואחת. שלש יבבות - שלש קולות בעלמא, כל שהוא. תקע בראשונה - פשוטה שלפני התרועה תקע בדרכה. ומשך בשניה - תקיעה של אחר התרועה משך כשתים, לצאת בה ידי שתיים. שהיה צריך לעשות זו פשוטה שלאחריה דמלכיות, ופשוטה שלפניה וזכרות. אין בידו אלא אחת - דספוקי תקיעה אחת לשתים לא מפסקינן. מי שבירך - התפלל תפלה מוספין, ובירך תשעה ברכות. תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים - תוקע ומריע ותוקע בשביל מלכיות, וכן בשביל זכרות, וכן בשביל שופרות. **גמ'** תנא דירן קא חשיב דכולוהו בני - והכי קאמר: שיעור שלש תקיעות בשביל התרועה. ותנא ברא קא חשיב דהרא בבא - שיעור התקיעה כשיעור התרועה, ותרוייהו חדא מילתא אמרי. שברים - ארוכים מיבבות. אמר אביי בהא ודאי פליגי - אע"ג דאוקמנא דברייתא לא פליגי, על כרחך בהא סיפא פליגי, דלית לשנויי בה מידו. והיינו פלוגתא דמתני'מנין - תרועה - יבבא. ובאימיה דסיסרא כתיב נמי האי לישנא "ותיבב". מאן דאמר שברים סבר גנחזי גנח - כאדם הגונח מלכו, כדרך החוללים שמאריכין בגייתותיהן. ילולי לילי - כאדם הבוכה ומקונן, קולות קצרים סמוכים זה לזה.

שאין

ילולי. תנו רבנן: מנין ששבשופר תלמוד לומר "והעברת שופר תרועה", אין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין? תלמוד לומר "בחדש השביעי", שאין תלמוד לומר "בחדש השביעי", ומה תלמוד לומר "בחדש השביעי" שיהיו כל תרועות של חדש שביעי זה קוה. ומנין ששבשופר לפניה תלמוד לומר "והעברת שופר תרועה". ומנין ששבשופר לאחריה תלמוד לומר "תעבירו שופר". ואין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין תלמוד לומר "בחדש השביעי", שאין

שפי' שהיו עושין כן, שפי' בערך ערב. דהלין דחממרי וועבדין שלשים בדיתיבן, ושלשים בלחש, ושלשים על הסדר - כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא. ואלקין (ועשרה) אינן בשגומין כל התפלה קול תקיעא דייחאדי - מיתבעי למדיח (ועשרה) תשרית תש"ת תרה"י, והם מאה. ועל מנהג שלנו היה תמיה ר"ת: דקשר"ק של מלכיות וקשר"ק דזכרות וקר"ק דשופרות סותרין זה את זה. דהא גנח וילולי - כולוהו בעי למיעבד קשר"ק, ואי גנח לחד - כולוהו בעי למיעבד קשר"ק, וילולי - כולוהו קר"ק. ודנהיג רבינו תם במקומינו לתקוע גם אזכרות ואשופרות קשר"ק כמו במלכיות, דהשתא נפיק מכל ספקי, וליבא אתה דהפסק. ובהכי סגי, שלא לשנות המנהג ביותר. דהא אמרין שמע תשע תקיעות בט' שעות ביום - יצא. ונראה שיש קצת ליתן טעם על המנהג שלנו, דסבר לה כמאן דאמר בסמוך: אחת מדברי תורה ושתים מדברי סופרים, וכיון שעשו בישיבה כל הספיקות של תורה ושל סופרים - לא חשו לחזור ולעשות בשעת תפלה אלא ספיקא דאורייתא. ובקדושת דאג"ה הסדר"ש עשה ר' שמשון ב"ר יונה כתיב: נוי ארבעים קולות דהריענו - והיינו מנהגינו. וכן בסדר רב עמרם. אלא שכתב דבסוף מריע תרועה אחת בלא תקיעה. וא"ת: אהני דשיבה דהכי נפיק? דהא תניא בס"פ (דף לז.ב) תקיעות וזכרות של ראש השנה ויום הכפורים - מעבבות זו את זו. אלמא, בעידן צלוחתא בעי למיעבד? לאו פירכא דהא, דאג"ה דמשמע מתוך פ"י הקונטרס דאם בירך ולא תקע או תקע ולא בירך, פירוש "בירך" - מלכיות וזכרות ושופרות - אי אפשר לומר כן. דהתניא לקמן (שם) שתי עיירות, באחת תוקעין ובאחת מברכין, כשהוא הולך - הולך למקום שתוקעין, ואין הולך למקום שמברכין. והנני: מי שבירך ואח"כ יודמנה לו שופר - משמע שבלא שופר יכול לברך. אלא תקיעות וזכרות מעבבות זו את זו - היינו שרתוקיעות מעבבות זו את זו, והזכרות מעבבות זו את זו. וכשבמברך מלכיות וזכרות ושופרות - בירך שלשתן, או לא יברך כלל. וכן תקיעות, שברים תרועות, אם בקי בשלשתן - יתקע, ואם לאו - לא יתקע. וצריך לדקדק באותן שלשים קולות שאנו תוקעין בישיבה, שכשמיסים השלשה קשר"ק ומתחיל הקשר"ק או כשמיסים הקשר"ק ומתחיל הקשר"ק - למח לי שתי תקיעות זו אחר זו? מנהג נפשך יפטר בתקיעה אחת: דאי גנח וילולי - הדי יצא בשלשה קשר"ק, ואי גנח לחד - אותה תקיעה אחרונה של קשר"ק אחרון תעלה לו למנן קשר"ק. וכאן שתי תעלה לשם פשוטה שלפניה. ומיהו אשכחן ומשך בשניה כשתים, שהיתה עולה לשתים. אי לאו משום דספוקי תקיעה בחרתי לא מפסקינן.

עניין השלום הוא (לא רק שבפועל לא ישנה מלחמה, אלא) שאין (גם) אפשרות ונתינת מקום למלחמה.

ממאמר שבת פרשת ויצא, ה'תשמ"ו

ראש השנה דף לג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רלא

נמרא

56 שנינו במשנה: 'שיעור תקיעה בשלש תרועות'. מקשה הגמרא: 57 והתניא, שיעור תקיעה בתרועה אחת. מתרצת הגמרא: אִמָּר אֲבִי, 58 תָּנָא דִּין – התנא של משנתנו במה שאמר 'שיעור תקיעה בשלש 59 תרועות' קָא חָשִׁיב – כוונתו לחשב בזה את שיעור התקיעה דְּכֻלָּהּ 60 כְּבִי, ותרועות דְּכֻלָּהּ כְּבִי את שיעור התקיעות והתרועות של כל 61 הסדרים, וכך כוונתו, 'שיעור תקיעה' של שלש התקיעות 62 הראשונות בשלשלת הסדרים הוא כשיעור שלש התרועות של 63 סדרים אלו, נמצא ששיעור כל תקיעה הוא כתרועה אחת, וכמו 64 ששנינו בברייתא, ואילו תָּנָא בְּרָא התנא של הברייתא קָא חָשִׁיב 65 חַד כְּבָא – החשיב בדבריו את שיעור התקיעה הראשונה של סדר 66 אחד, וְתו לֹא, ועל זה אמר ששיעור תקיעה הוא כתרועה. 67 *

68 שנינו במשנה: 'שיעור תרועה כְּשֵׁלֶשׁ יָבֻבוֹת'. מקשה הגמרא: וְהִתְנִיָּא 69 בברייתא, שיעור תרועה כְּשֵׁלֶשׁ שְׁבָרִים, והרי שברים ארוכים יותר 70 מייבבות, שהם קולות קצרים כל שהם. אִמָּר אֲבִי, בְּהָא וְדֹא פְּלִיגִי 71 – בנידון זה ודאי יש מחלוקת בין המשנה לברייתא, משנתנו 72 סוברת ששיעור תרועה הוא שלשה קולות כל שהם, והברייתא 73 סוברת ששיעור תרועה הוא כשלשה שברים, שהם שלשה קולות 74 ארוכים קצת. 75

76 מבאר הגמרא במה נחלקו דְּבָתִּיב (במדבר כט א) 'יום תרועה יהיה 77 לָכֶם, וּמִתְרַנְּמִין יוֹם יָבֻבָא הָא לְבוֹן', ויש ללמוד מכאן ש'תרועה' 78 היא 'יבבה', וּבְתִיב בְּאִמִּיה דְּסִיכָא – כתוב בפסוק על אם סיסרא 79 (שופטים ח כח) 'בְּעֵד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וְתִיבֵב אִם סִיכָא', והיינו ש'יבבה' 80 היא קול של כבי מתוך צער ויגון, ונחלקו בזה התנאים, מִר – 81 התנא של הברייתא שאמר ששיעור תרועה הוא שלש שברים, 82 כְּבִי, גְּנוּחֵי גֻנָּה – היבבה נעשית כאדם הגונח מלבו, כדרך החולים 83 שמאריכים בגניחותיהן, ולכן הוא סובר ש'תרועה' היא 'שבר', 84 שהוא ארוך קצת, וּמִר – התנא של המשנה סובר שתרועה היא 85 שלש קולות קצרים, כְּבִי, יְלוּלֵי יְלוּל – כאדם הבוכה ומקונן 86 בקולות קצרים וסמוכים זה לזה, ולכן פירש שתרועה היא שלש 87 'יבבות', שהן קולות קצרים. 88 *

89 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המקור לדיני התקיעות: תָּנִי 90 רַבִּנּוּ, מִנֵּין שִׁתְרוּעָה? האמורה בתורה לגבי ראש השנה נעשית 91 בְּשׁוּפָר, והרי לא נאמר בפרשה לשון שופר אלא 'יום תרועה' 92 (במדבר כט ט), תְּלִמּוּד לִזְמַר לגבי יום הכפורים של יובל (ויקרא כה ט) 93 'וְהַעֲבַרְתָּ שׁוּפַר תְּרוּעָה', ומוכח ש'תרועה' נעשית בשופר, וְאֵין לִי 94 ללמוד מכאן אֵלָּא שהתרועה שנאמרה בַּיּוֹבֵל דינה להיעשות 95 בשופר, אבל התרועה שנאמרה בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, מִנֵּין שגם היא 96 בשופר, תְּלִמּוּד לִזְמַר לגבי יובל (שם), 'בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי', שָׁאֵין תְּלִמּוּד 97 לִזְמַר – שלכאורה אין צורך לומר 'בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי', שהרי נאמר 98 'בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, ואנו יודעים שהוא חל בחדש השביעי, וְהָא 99 תְּלִמּוּד לִזְמַר 'בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי', ללמדנו שִׁתְרוּעָה כָּל הַתְּרוּעוֹת, שֶׁל חֹדֶשׁ 100 הַשְּׁבִיעִי זֶה הֵּנָּה – שכל התרועות שבחדש השביעי נעשות בשופר, 101 בין התקיעות של יובל ובין של ראש השנה.

102 ממשיכה הברייתא: וּמִנֵּין שִׁבְתֵּי תְרוּעוֹת אלו שצויתה התורה יש 103 לתקוע תקיעה פְּשׁוּפָה לְפָנֶיהָ, והרי לא נאמר בתורה אלא לשון 104 'תרועה', תְּלִמּוּד לִזְמַר לגבי יובל (שם), 'וְהַעֲבַרְתָּ שׁוּפַר תְּרוּעָה', 105 ומשמעות לשון 'והעברת' הוא העברת קול אחד פשוט, וכיון 106 שהוא כתוב לפני ה'תרועה' אנו למדים שיש לעשותו קודם 107 התרועה. וּמִנֵּין שִׁישׁ לתקוע גם תקיעה פְּשׁוּפָה לְאַחֶיהָ – אחרי 108 התרועה, תְּלִמּוּד לִזְמַר בהמשך הפסוק לאור הזכרת התרועה 109 'וּבְכִידֵי שׁוּפָר', שהוא לשון העברת קול אחד פשוט, ומכאן למדים 110 שיש תקיעה פשוטה גם לאחר התרועה. וְעֵדִין אֵין לִי שיש לתקוע 111 פשוטה לפני ולאתריה אֵלָּא בְּיוֹם הַכְּפוּרִים של יוֹבֵל, בְּרֵאשׁ 112 הַשָּׁנָה מִנֵּין, תְּלִמּוּד לִזְמַר באותו הפסוק 'בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי',

1 בְּקֶמֶן שֶׁהֵינִי לְגִיל חִינוּךְ, ומצוה לחנכו בתקיעת שופר, ומשום כך 2 יכולים להתעסק עמו וללמדו לתקוע, וְכָאֵן – בסיפא שמבואר 3 שרק אין מעכבים אותו מלתקוע, מדובר בְּקֶמֶן שֶׁלֹא הֵינִי לְגִיל 4 חִינוּךְ, ומשום כך אין להתעסק עמו לכתחילה, אבל אם הוא תוקע 5 מעצמו אין צורך למונעו, שהרי עדיין לא הגיע לגיל חינוך. 6 *

7 שנינו במשנה: 'וְהַתְּעַסֵּק לֹא יֵצֵא, מדייקת הגמרא: דווקא 8 המתעסק בשופר כגון שהיה גופו בו ויצאה תקיעה, לא יצא, כיון 9 שלא התכוין כלל לתקוע, הָא הַתְּעַסֵּק לְשֵׁם שִׂיר, אף שאינו מכוין 10 לשם מצוה, יֵצֵא, משום שמצוות אינן צריכות כוונה. מבררת 11 הגמרא: לִימָא כְּסִייע לִיה – האם נאמר שיש מכאן ראייה לְרֵבָא, 12 דְּאִמָּר רַבָּא, הַתְּעַסֵּק לְשִׂיר, יֵצֵא. דוחה הגמרא: דְּלִמָּא תִּתְעַסֵּק לְשִׂיר 13 נְפִי מְתַעַסֵּק קָרִי לִיה – אפשר שמה שאמרה המשנה שה'מתעסק' 14 לא יצא היינו גם באופן שתקע לשיר, והוא מכוונה במשנה 15 כ'מתעסק' כיון שאינו מכוין לתקוע לשם מצוה, והרי הוא מתעסק 16 כלפי מצות שופר, ואין ראייה ממשנתנו שמצוות אינן צריכות 17 כוונה. 18 *

19 שנינו במשנה: 'וְהַשּׁוֹמֵעַ מִן הַתְּעַסֵּק לֹא יֵצֵא, מדייקת הגמרא: 20 דווקא באופן שהתוקע עצמו מתעסק ואינו יוצא אף ידי חובת 21 עצמו, לא יצא השומע, אֲבָל הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַשְּׁמִיעַ לְעַצְמוֹ כדי לצאת 22 ידי חובתו, אף שלא התכוין להוציא את השומע, מֵאֵי – מה יאה 23 דינו לחובתו, אף שלא התכוין להוציא את השומע, מֵאֵי – מה יאה 24 נאמר שיש מכאן תְּיֻבָּתִיה לְרַבִּי וְרָא, דְּאִמָּר לִיה רַבִּי וְרָא 25 לְשִׁמְעִיה – לשמוע, אֲבִיוֹן וְתַקֵּעַ לִי – תתכוין לתקוע בשבילי כדי 26 להוציאני ידי חובתי, והרי ממשנתנו משמע, שגם השומע ממי 27 שהתכוין לתקוע לעצמו יצא, ואין צורך שיתכוין להוציא את 28 השומע. דוחה הגמרא: באמת יש צורך שיתכוין המשמיע להוציא 29 את השומע, וְלִימָא מה שנקט התנא במשנה אופן של 'השומע מן 30 המתעסק, אֲבִידִי דְּתָנָא רִישָׁא – אגב שנקט ברישא שהתעסק לא 31 יצא, תָּנָא בְּסִיפָא נְפִי לְשׁוֹן 'הַתְּעַסֵּק'. 32 * * *

משנה

33 המשנה מבארת את דיני זמני התקיעות: כְּדֵר תְּקִיעוֹת של ראש 34 השנה, שֶׁלֶשׁ סדרים ומלכיות וזכרונות ושופרותו שֶׁל שֶׁלֶשׁ שֶׁלֶשׁ 35 תקיעות, שהם 'תקיעה תרועה ותקיעה' למלכיות, וכן לזכרונות 36 וכן לשופרות. שיעור אורך התקיעה בְּאוּרֵךְ של שֶׁלֶשׁ תְּרוּעוֹת, 37 ושיעור אורך הַתְּרוּעָה הוא כְּשֵׁלֶשׁ יָבֻבוֹת – שלשה קולות קצרים, 38 כל שהם, נמצא ששיעור אורך התקיעה הוא כתשעה קולות 39 קצרים. 40

41 תַּקֵּעַ בְּרֵאשׁוֹנָה – תקע תקיעה ראשונה של סדר מלכיות, והריע, 42 וּמִשָּׁךְ בְּתִקְיעַת הַשָּׁנָה של מלכיות בְּשָׂתִים – כאורך שתי תקיעות, 43 והתכוין שתקיעה זו תהיה גם אחרונה של מלכיות, וגם ראשונה 44 של זכרונות, אֵין בְּיָדוֹ אֵלָּא תקיעה אחת, האחרונה של מלכיות, 45 כיון שאין מחלקים תקיעה אחת לשתיים.

46 מִי שֶׁבִּירֵךְ במוסף של ראש השנה את הברכות של מלכיות וזכרונות 47 ושופרות, ולא היה לו שופר לתקוע בו, וְאַחֵר כִּד נִתְמַנָּה וְנִזְדַּמָּן 48 לוֹ שׁוּפָר, תִּתְעַסֵּק וּמִרְעֵי וְתִתְעַסֵּק שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים, כנגד מלכיות וזכרונות 49 ושופרות, אף שאין זה על סדר הברכות.

50 בְּשֵׁם שְׁשִׁלְיָה צְבוֹר תִּיבִי להתפלל בעצמו תפילת לחש, בכל תפלות 51 השנה, ואינו יוצא ידי חובתו ב'חזרת הש"ץ' שהוא מתפלל בקול, 52 כִּד כָּל יְחִיד וְיְחִיד תִּיבִי להתפלל בעצמו, ותקינן חזרת הש"ץ רק 53 בשביל מי שאינו בקי להתפלל בעצמו. רַבֵּן גְּמִלְיָא אָמַר, שְׁלִיחַ 54 צְבוֹר מוֹצִיא אֶת הַיָּדִים יְדֵי חֻבָּתָהּ, ואף את הבקאיים. 55 *

שָׁאִין תִּלְמוּד לומר 'בְּחֵדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי', וְהָא תִּלְמוּד לומר 'שְׁנִית', אלא פסוק זה 'בְּנֶה אֶב' –
 הַשְּׁבִיעִי, ללמד שֶׁהוּא כָּל הַתְּרוּעוֹת שֶׁל הַחֵדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי זֶה כֹּהֵן, וּמִנֵּן
 לְשֵׁלֶשׁ סָדְרִים שֶׁל שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת, בְּמַלְכוּיּוֹת, בִּזְכוּרֹנוֹת
 וּבְשׁוּפְרוֹת, תִּלְמוּד לומר שלשה פסוקים שְׂמוּכָרֶת בְּהֵם תְּרוּעָה,
 לְגַבִּי יוֹם כְּפֹר שֶׁל יוֹבֵל נֶאֱמַר 'וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה' (ויקרא כה טו),
 וּלְגַבִּי רֹאשׁ הַשָּׁנָה נֶאֱמַר 'שִׁבְתָּן וְזָכְרוּ תְּרוּעָה' (שם כג כד) וְיוֹם תְּרוּעָה
 יִהְיֶה לָכֶם' (במדבר כט א), וּמִנֵּן לִיתֵן אֶת הָאֱמֹר שֶׁל זֶה בְּזֶה וְשֶׁל זֶה
 בְּזֶה, כְּלוּמָר, אֲנִי לֹא נֶאֱמָרוּ כֹל שְׁלֹשׁ הַפְּסוּקִים בְּעֵינֵי אֶחָד, וְאִין
 דּוֹרְשִׁים אֲנִי כֵּאלֹא נֶאֱמָרוּ בְּאוֹתוֹ עֵינֵי וְלֹמְדִים מֵהֶם שִׁישׁ צוּרֶךְ
 בְּשֹׁלֶשׁ סָדְרִים גַּם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְגַם בְּיוֹבֵל, תִּלְמוּד לומר גַּם לְגַבִּי
 רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְגַם לְגַבִּי יוֹבֵל 'שְׁבִיעִי' 'שְׁבִיעִי', לְדוֹרְשֵׁם זֶה מִזֶּה בְּגִזְרָה
 שְׁנוֹה, וְכֵאלֹא נֶאֱמַר בְּכָל פְּרָשָׁה שֶׁל פַּעַמִּים 'תְּרוּעָה'. הָא בִּיָּד –
 וְכִיצַד מִתְקִימָת דְּרִשָּׁה זֹו שֶׁל שְׁלֹשׁ תְּרוּעוֹת, בְּכָךְ שְׁתּוֹקַע שְׁלֹשׁ
 סָדְרִים שֶׁל תְּקִיעָה תְּרוּעָה וְתִקְיעָה, שְׁנֵן בִּיחָד תִּשְׁעָ קוֹלוֹת. מִסִּימָת
 הַבְּרִייתָא: שְׁעִיר תְּקִיעָה בְּתְרוּעָה, שְׁעִיר תְּרוּעָה בְּשֹׁלֶשׁ שְׁבָרִים.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: הָא תָּנָא – הַתָּנָא שֶׁל הַבְּרִייתָא,
 מְעִיבָא מִיָּתִי לָהּ בְּהִיבָא – בְּתַחֲלִיל הַבְּרִייתָא הוּא לֹמֵד אֵת
 דִּינֵי הַתְּקִיעוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּהִיקָשׁ מִיּוֹם הַכְּפֹרִים שֶׁל יוֹבֵל,
 שִׁישׁ לְתַקּוֹעַ בְּשׁוֹפָר, וְשִׁישׁ לְתַקּוֹעַ פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה
 לְאַחֲרֶיהָ, שֶׁהוּשׁוּ כָּל הַתְּרוּעוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אֵלּוּ לֵאלּוּ,
 וְהָשָׂא מִיָּתִי לָהּ בְּגִזְרָה שְׁנוֹה – וְעַתָּה, בְּסִיּוּם הַבְּרִייתָא, לְגַבִּי הָדִין
 שִׁישׁ לְתַקּוֹעַ שְׁלֹשָׁה סָדְרִים שֶׁל שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת, הוּא נִלְמַד
 מִגִּזְרָה שׁוֹה שֶׁל 'שְׁבִיעִי' 'שְׁבִיעִי', וּמְדוּעַ לֹא לִמַּד גַּם דִּין זֶה
 בְּהִיקָשָׁא, שָׂאֵם נֶאֱמַר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה תּוֹקְעִים רַק שְׁתֵּי תְּרוּעוֹת,
 וְיֹוֹבֵל רַק תְּרוּעָה אֶחָת, וְכַמְשֻׁמְעוֹת הַפְּסוּקִים, נִמְצָא שָׂאִין דִּינֵם
 שׁוֹה, וְכִדִּי לְהִיקָשׁ אֵת כָּל הַתְּרוּעוֹת שֶׁל הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי זֶה לִזֶּה יֵשׁ
 לֹמֵר שְׁבִשְׁנֵיהֶם תּוֹקְעִים שְׁלֹשׁ תְּרוּעוֹת. מִבֵּאֵר הַגְּמָרָא: הָכִי
 קָאֵמַר הַתָּנָא בְּרִישָׁא, אִי לֹא גִזְרָה שְׁנוֹה זֹו שֶׁקִּיבֵּל מִשָּׁה בְּסִינִי, הָיָה
 מִיָּתִינִי לָהּ בְּהִיבָא – הֵינִי יְכוּלִים לְלַמֵּד דִּינֵים אֵלּוּ בְּהִיקָשָׁא,
 שְׁהָרִי אֲדָם דִּין הִיקָשׁ מַעֲצָמוֹ, אֲבָל הָשָׂאֵם אֶתְרָא גִּזְרָה שְׁנוֹה,
 הִיקָשָׁא לֹא צָרִיךְ, אֲלֵא כֹל הַדִּינִים נִלְמָדִים בְּגִזְרָה שׁוֹה.
 מִבֵּינָהּ הַגְּמָרָא לִימּוֹד אַחֵר לֶכְךָ שִׁישׁ פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה
 אַחֲרֶיהָ: וְהָא תָּנָא – וְתָנָא זֶה, בְּבְרִיתָא שְׂתוּבָא לְהֵלֵן, מִיָּתִי לָהּ –
 לֹמֵד שִׁישׁ לְתַקּוֹעַ פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ וּפְשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ בְּגִזְרָה שְׁנוֹה
 מִיָּתִינִי – מִהַתְּרוּעוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּסֹדֵר הִילּוּכֶם בְּמִדְבָּר,
 דִּתְנִינָא, נֶאֱמַר בְּפִסּוּקִים (בְּמִדְבָּר יד) 'וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת
 הַחֲנִינִים קִדְמָה, וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִינִים תִּמְנָה,
 תְּרוּעָה: תִּקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם'. וּמִמָּה שֶׁאֵמַר הַפְּסוּקַת בְּתַחֲלִיל 'וְתִקְעֶתֶם
 תְּרוּעָה' וְלֹא אֵמַר 'וְהִרְעוֹתֶם תְּרוּעָה' מִשְׁמַע שִׁישׁ לְתַקּוֹעַ תְּקִיעָה
 בְּפָנֵי עַצְמָהּ, וְתְרוּעָה בְּפָנֵי עַצְמָהּ, שׁוֹאֵל הַבְּרִייתָא עַל עַצְמָהּ אֶתְרָא
 אֲמַר שְׂכוּנוֹת הַפְּסוּקַת לְתַקִּיעָה בְּפָנֵי עַצְמָהּ וְתְרוּעָה בְּפָנֵי עַצְמָהּ, אִי
 – שְׂמָא אֵינִי כֵּן, אֲלֵא תְּקִיעָה וְתְרוּעָה אֶחָת הִיא – כּוּנוֹת הַפְּסוּקַת
 שִׁיתַקְעוּ רַק תְּרוּעָה, וּמִשְׁתַּמֵּשֶׁת הַתּוֹרָה בִּלְשׁוֹן 'תִּקְעֶתֶם' גַּם לְגַבִּי
 תְּרוּעָה. דּוּחָה הַבְּרִייתָא: בְּשֹׁאֵם אֲמַר (שם י) 'וְיִהְיֶה אֵת הַקֶּהֱלִל
 לְתַקְעוֹ וְלֹא תְּרִיעוֹ', מִשְׁמַע שִׁיתַקְעוּ הֵינִי תְּקִיעָה וְתְרִיעוֹ הֵינִי
 תְּרוּעָה, וְאֵם בּוֹמֵן מִסְּעוֹת הֵינִי רַק מְרִיעוֹת, הִיתָה הַתּוֹרָה כּוֹתֶבֶת
 'וְהִרְעוֹתֶם תְּרוּעָה', וּמִדּוּק הַלְשׁוֹן 'וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה' הֵינִי אֲמַר
 שִׁישׁ לְתַקּוֹעַ תְּקִיעָה בְּפָנֵי עַצְמָהּ, וְלִהְרִיעַ תְּרוּעָה בְּפָנֵי עַצְמָהּ.
 אֲנִי עֵדִין לֹא הִתְבָּאֵר בְּפִסּוּקַת הֵיכָן תּוֹקְעִים אֵת הַפְּשׁוּטָה.
 מִבֵּאֵר הַבְּרִייתָא: וּמִנֵּן שְׁתּוֹקְעִים תְּקִיעָה פְּשׁוּטָה לְפָנֶיהָ – לְפָנֵי
 הַתְּרוּעָה, תִּלְמוּד לומר 'וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה', וְהֵינִי שֶׁהַתְּקִיעָה קוֹדֶמֶת
 לְתְרוּעָה. וּמִנֵּן שְׁתּוֹקְעִים פְּשׁוּטָה לְאַחֲרֶיהָ, תִּלְמוּד לומר גַּבִּי מִסַּע
 הַמַּחֲנֹת 'תְּרוּעָה' 'תְּקִיעוֹ', וְהֵינִי שִׁישׁ תְּקִיעָה לְאַחֵר הַתְּרוּעָה. רַבִּי
 יִשְׁמָעֵאל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרֹקָא אֲמַר, אֵינִי צָרִיךְ לְדַרְשָׁה זֹו,
 אֲלֵא כִּי יֵשׁ לְדַרְשׁ, הָרִי הוּא אֲמַר לְגַבִּי הַמִּסְעוֹת 'וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה
 שְׁנִית', שָׂאִין תִּלְמוּד לומר 'שְׁנִית' – אִין צוּרֶךְ לֹמֵר שׁוֹז תְּקִיעָה
 שְׁנִיָּה, שְׁהָרִי כְּבֵר נֶאֱמַר בְּפִסּוּקַת הַקּוֹדֶם 'וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה' כִּדִּי
 שִׁישְׁעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִינִים מִזְרָחָה, וּבְרֹר שֶׁהַתְּקִיעָה שְׂבִפְסוּקַת זֶה הִיא

ראש השנה. פרק רביעי - יום טוב דף לד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רלג

1 שאין תלמוד לומר בחדש השביעי - דהא כתב לן בכמה מקומות דיום הכפורים בחדש
 2 השביעי הוא, והכא יו"כ כתיב. ותעברת - פשוטה משמע, העברת קול אחד. ביו"כ
 3 תעבירו - הרי העברה תחילה וסוף. ותרועה כתיבא בנתיים. ומנין שלש של שלש
 4 - מנין דהנך פשוטה לפניה ולאחריה ותרועה באמצע עבדיו תלתא זמני, למלכות
 5 חדא, ולזכרונת חדא, ולשופרות חדא. ת"ל -
 6 תרועה תלתא זמני, לכל אחת פשוטה לפניה
 7 ופשוטה לאחריה. ומנין ליתן את האמור של זה
 8 בזה בו - לפי ששלש תרועות הללו לא נאמרו
 9 במקום אחד, שהשנים נאמרו בראש השנה
 10 והאחת ביובל. מנין ליתן האמורות בראש השנה
 11 ביובל, וליתן האמורה ביובל ברי"ה שידו כאן
 12 וכאן שלש. שביעי שביעי ל"ג - נאמר ברי"ה
 13 "בחדש השביעי" ונאמר ביובל. "והעברת שופר
 14 תרועה בחדש השביעי". ותנא מעיקרא אייתי
 15 בהקישא - ללמוד זה מזה מניין שבשופר,
 16 ופשוטה לפניה ולאחריה גמר ר"ה מיובל
 17 בהקישא, דאין ת"ל "בחדש השביעי" אלא
 18 להקיש כל תרועות של חדש השביעי שידו
 19 שוות, ולסוף נפר ב"ש - ליתן האמור של זה
 20 בזה - הא נמי תיתי בהקישא. דאי כדכתבן
 21 שידו שנים ברי"ה ואחת ביובל - אין תרועות
 22 של חדש השביעי שוות. ה"ק אי לאו ג"ש - אי
 23 לא נאמרה ג"ש זו למשה מסני לדונה. הייתי
 24 מביא הבל בהקישא, כלומר מעצמו. והאי תנא
 25 מיתי לה ממדר - שתהא פשוטה לפניה
 26 ופשוטה לאחריה. תקיעה בפני עצמה בו - דלא
 27 תימא חדא היא. והכי קאמר: הוי תוקעין
 28 תרועה, אלא ה"ק ותקעתם תקיעה, ואחריה
 29 הרעי תרועה. או אינו - אלא אחת היא, והכי
 30 קאמר: הוי תוקעין תרועה. כשהוא אומר תתקעו
 31 ולא תריעו - מכלל דבמשעת תתקעו ותריעו
 32 קאמו, ותריעה לא קרי לה תקיעה - הרי על
 33 כרחק תקיעה בפני עצמה בו. תלמוד לומר
 34 ותקעתם - והדר תרועה. שאין ת"ל שנית -

35 שכבר אמר ותקעתם תרועה ונסע מחנה פלוגי, כי הדר אמר ותקעתם תרועה ונסע מחנה
 36 פלוגי - פשיטא דשנית היא. תהא תקיעה שנית לה - והכי קאמר: ותקעתם תקיעה שנית
 37 לתרועה. ה"ל: ושלש תרועות נאמרו ברי"ה: "שבתון זכרון תרועה" "והעברת שופר
 38 תרועה" "יום תרועה יהיה לכם" ושתי תקיעות לכל אחת ואחת. מצינו למדין לרי"ה שלש
 39 תרועות ושש תקיעות, שנים מדברי תורה
 40 ואחת מדברי סופרים. "והעברת שופר תרועה"
 41 "שבתון זכרון תרועה" - מדר"ת, "יום תרועה"
 42 יהיה לכם" - לתלמודו הוא בא. רבי שמואל בר
 43 נחמני אומר אחת מדר"ת ושנים מדר"ס. "והעברת
 44 שופר תרועה" - מדר"ת, "שבתון זכרון תרועה"
 45 ו"יום תרועה יהיה לכם" - לתלמודו הוא בא.
 46 מאי לתלמודו הוא בא וכו'. שנים מדר"ת - תרי
 47 קראי דרוש למנינא. דברקני ואולי: "והעברת
 48 שופר תרועה" "שבתון זכרון תרועה" - מדר"ת,
 49 כלומר: מכאן נלמוד שנים. "יום תרועה יהיה
 50 לכם" - לא תדרשיה למנינא, שהרי לתלמודו
 51 הוא בא, מופנה לג"ש שדרש "תרועה" "תרועה"
 52 לג"ש. אלא סופרים אמרו, כדי להשוות
 53 מלכות וזכרונת ושופרות לתקיעותיה. רבי
 54 שמואל בר נחמני אומר בו' מאי לתלמודו הוא
 55 בא - בשלמא חד לג"ש, איך למאי לא משמע
 56 ליה - למדרש מינה פשוטה לפניה. דרך
 57 העברתו - למעוטי הכפו ותקע בו, כדאמון
 58 (לעיל דף כו.ב), נעבירה ביד - ואי לאו הדר
 59 כתיבה - לא הוה משתמע תעבירו לשון
 60 תקיעה. מספקא ליה - ועבר תרועה. ודלמא
 61 גנאי הוא - ואין לך לעשות תרועות יבבות, וקא
 62 מפסקא תרועה בין שברים לפשוטה שלאחריה.
 63 ודלמא ילולי היא - ואין לנו שברים, וקא מפסק
 64 שברים דקשר"ק דר' אבהו בין תקיעה ראשונה
 65 לתרועה, ואין כאן פשוטה לפניה. ברישא גנאי
 66 גנא - גנדות ארבות, קומפליינ"א בלעז. והדר
 67 מיליל - רצידייר בלעז.

תשע

25 תהא תקיעה שניה לה. אין לי אלא במדבר, בראש השנה מנין - תלמוד לומר "תרועה" "תרועה" לגזירה שונה. ושלש תרועות
 26 נאמרו בראש השנה: "שבתון זכרון תרועה", "יום תרועה", "והעברת שופר תרועה". ושתי תקיעות לכל אחת ואחת. מצינו למדין:
 27 שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בראש השנה, שנים מדברי תורה ואחת מדברי סופרים: "שבתון זכרון תרועה" "והעברת שופר
 28 תרועה" - מדברי תורה, "יום תרועה יהיה לכם" - לתלמודו הוא בא. רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יונתן: אחת מדברי תורה,
 29 ושנים מדברי סופרים: "והעברת שופר תרועה" - מדברי תורה, "שבתון זכרון תרועה" ו"יום תרועה יהיה לכם" - לתלמודו הוא
 30 בא. מאי לתלמודו הוא בא? - מיעוטי: ביום ולא בלילה. - ואידך: ביום ולא בלילה מנא ליה? - נפקא ליה מ"ביום הכפורים".
 31 אי ביום הכפורים יליף - נגמור נמי מצינה לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה! - "והעברת" -
 32 "תעבירו" - לא משמע להו. - אלא מאי דרשי בהו? - והעברת - בדרב מתנא, דאמר רב
 33 מתנא: "והעברת" - דרד העברתו, "תעבירו" דקאמר רחמנא נעבירה ביד. ואידך, דרב מתנא
 34 מרשני בדיבוריה. תעבירו ביד - לא מצינא אמרת, דגמר "עברה" "עברה" ממש, כתיב הכא
 35 "והעברת שופר תרועה" וכתיב התם "ויצו משה ועבדיו קול בפוחתה". מה להלן בקול - אף
 36 פאן בקול. - ולחאי תנא דמיתי לה ממדרב, אי מה להלן חצוצרות - אף פאן חצוצרות? - תלמוד לומר "תקעו בחדש שופר בפסח
 37 ליום חגגו" אי זהו חג שהחדש מתפסח בו - הוי אומר זה ראש השנה, וקאמר רחמנא "שופר". אתקין רבי אבהו בקשרי: תקיעה,
 38 שלשה שברים, תרועה, תקיעה. - מה נפשך? אי ילולי יליל - לעבד תקיעה תרועה ותקיעה, ואי גנתי גנח - לעבד תקיעה שלשה
 39 שברים ותקיעה! - מספקא ליה אי גנתי גנח אי ילולי יליל. - מתקיף לה רב עזריא: ודלמא ילולי הוה, וקא מפסיק שלשה שברים
 40 בין תרועה לתקיעה! - דהדר עבד תקיעה תרועה ותקיעה. - מתקיף לה רבינא: ודלמא גנתי הוה, וקא מפסקא תרועה בין שברים
 41 לתקיעה! - דהדר עבד תרועה שברים תרועה. - אלא רבי אבהו מאי אתקין? אי גנתי גנח - הא עבדיה, אי ילולי יליל - הא
 42 עבדיה! - מספקא ליה דלמא גנח ויליל. - אי הכי, ליעבר נמי איפכא: תקיעה, תרועה, שלשה שברים ותקיעה, דלמא יליל וגנח!
 43 סתמא דמילתא, כי מתרע פאיניש מילתא - ברישא גנח והדר יליל. "תקע בראשונה ומשך בשניה פשתים". אמר רבי יוחנן: שמע

תשע

מתשעה בני אדם כאחד לא יצא - כך כתוב בספרים. והקשה בקונטרס: אמאי לא יצא? הא אסיקנא לעיל דתרי קלי מתרי גברי משתמעין ופי' דגרסינן בתוספתא: מתשעה בני אדם כאחד - יצא, ואפי' בסורגין. ונראה לקיים גרסת הספרים מתשעה בני אדם כאחד לא יצא - משום דאין כאן בתרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה. כיון שהכל ביחד. והשתא גרס שפיר תקיעה מזה ותרועה מזה -

יצא, דהיינו זה אחר זה. וסורגין, פי' סורגין - הפסקות הרבה. שתוקע ומפסיק ושונה לעשות התרועה עד לאחר שעה.
ליריד לא סבירא לי - כלומר, שהוא צריך לחזור לראש כשהיה כדי לגמור כולה. ולא שיהא צריך להפסיק כשמגיע למבואות המטונפות, אלא מניח ידו על פיו וקורא ק"ש, כדאמר ר' יוחנן בפרק "מי שמתו" (ברכות דף כד. ב.) ודיה נראה דק"ל בכותיה כשהיה כדי לגמור כולה, דאין חזר לראש. אינ' דפליגי עליה רב ושמואל בפרק "הקורא את המגילה למפרע" (מגילה דף ח. ב.) דק"ל כרבי יוחנן לגבי רב ושמואל כדמוכח בפ' "מי שהוציא אתו" (עירובין דף מ. ב.) ומיהו, כיון דרבי אבהו פליג - דיה קצת נראה לפסוק במוחו, דהוה כהנא. ואפי' דאשכחנא רב יוסף בהדיא דמגילה (שם. ב.) דקאמר: נקוט דרב ביבי בידך, דרב אמר אין הלכה כרבי מונא. ושמואל אמר הלכה כר' מונא - לא משום דלחוי הלכה כרב באיסורי קאמר הכי, אלא האמת אומר, דשמעינן ליה לשמואל דחייש ליהודא. וגם בפרק "מי שמתו" (ברכות דף כב. ב.) גבי דיה עומד בתפלה ודמיא שותתין על רבינו, דפליגי רב חסדא ורב המנונא, ומסיק רב אשי דכ"ע אם שהה חזר לראש, והבא ברלא שהה.) וקשה דהבר מאד, שהגבור בבבב' בייט אומרים "אמת היציב", וממתניין לש"ץ ושותתים עד שיגמור "ולתות" רמי כמון" שאומר בגאולה. ומיהו, היכא דאין שותתין כדי לגמור כולה מתחלתה עד סוף - אין לחוש (כדאבי) בפ' "הקורא את המגילה למפרע" (דף ח. ב.) ולא (כרב יוסף) דאמר מיהא דקאי לסיפא - דאם כן נתת דבריך לשערין. וצריך לדקדק בתקיעות. משום דאמר רב כהנא בפ' "החליל" (סוכה נג. ב.) אין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום, כרבי יהודה דאמר שלשתן דמעה אחת. וכי קאמר כולה - דוקא באמצע תקיעה תרועה תקיעה, אבל בין קרי' לקרי' - יכול לשהות פחות מכדי לגמור קרי'. ולרבנן דחשבי תקיעה בפני עצמה ותרועה בפני עצמה - אין לשהות בין זה לזה כדי תקיעה אחת או תרועה אחת.

כך מוציא את הבקי - מכאן פסק בה"ג דיידי שטעה ולא הזכיר של ראש חדש - ויכול לבו לתפלתו של שליח צבור מתחלה עד סוף, ויוצא, אפי' שהוא בקי. ואין אריה מכאן, דהא מסקינן רשב"ג אומר אינו מוציא אלא עם שבשדות דאניס במלאכה, ואינן יכולין להסדיר תפלתם. אבל דעיר - לא. ומיהו, בקונטרס משמע לקמן שרועה לפרש בשלא כוון לבו לבהב"ג, ולא שמע תפלה. וכן משמע, דומיא דההיא דברכת כהנים ולפירוש זה מצינו למימר דבצבור, היכא דשמעו - יוצאין. וכן משמע בפרק "תפלת השחר" (ברכות דף כט. א.) דאמר רב אשי: טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים - מחזירין אותו, שאלה בברכת השנים - אין מחזירין אותו וכו'. מיתבי: טעה ולא הזכיר כו' שאלה בברכת השנים מחזירין אותו כו'. ומשני: דא - ביחוד, דא - בצבור. אי הכי, מפני ששומעה משליח צבור מיבעי ליה! ומסיק: אידי ואידי ביחוד, דא - דאידיכר קודם שומע תפלה. משמע דבצבור יוצא על ידי ש"צ. ואפי' לפי מה שפירש עם שבשדות ששומעין משליח צבור ויוצאין, אבל דעיר לא - יש לחלק בין היכא דהתפלל וטעה, להיכא דלא התפלל כלל וז"ע תוס' ברכות כט. ד"ה טעה.

תשע תקיעות בתשע שעות ביום. יצא, תניא נמי הכי: שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום - יצא, מתשעה בני אדם כאחד - [לא יצא], תקיעה מזה ותרועה מזה - יצא, ואפילו בסורגין, ואפילו כל היום כולו, ומי אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק: בהלל ובמגילה. אם שהה כדי לגמור את כולה - חזר לראש! - לא קשיא; הא - דידיה, הא - דרביה. וידיה לא? והא רבי אבהו הוה שקיל ואויל בתריה דרבי יוחנן, והוה קרי קריאת שמע, פי מטא למבואות מטונפות אישתיק. בתר דחליף אמר ליה: מהו לגמור? - אמר לו: אם שהית כדי לגמור את כולה - חזר לראש! - הכי קאמר ליה: לדידי - לא סבירא לי. לדידך דסבירא לך, אם שהית כדי לגמור את כולה חזר לראש. תנו רבנן: תקיעות אין מעקבות זו את זו, ברכות אין מעקבות זו את זו, תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים מעקבות. מאי מעקבא? - אמר רבה, אמר הקדוש ברוך הוא: אמרו לפני בראש השנה מלכיות וזכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, וזכרונות - כדי שביא לפני וזכרוניכם לטובה, ובקמה - בשופר. מי שפירד ואחר

כך נתמנה לו שופר תוקע וזריע ותוקע". מעקבא דלא הוה ליה שופר מעיקרא. הא הוה ליה שופר מעיקרא, פי שמע להו - אסדר ברכות שמע להו. רב פפא בר שמואל קם לצלוי, אמר ליה לשמעיה: פי נהינא לך - תקע לי. אמר ליה רבא: לא אמרו אלא בתר עיר. תניא נמי הכי: כשהוא שומען - שומען על הסדר, ועל סדר ברכות, במה דברים אמורים - בתר עיר, אבל שלא בתר עיר - שומען על הסדר, ושלם על סדר ברכות. ויחיד שלא תקע - חבירו תוקע לו, ויחיד שלא בידך - אין חבירו מבדך עליו. ומצוה בתוקעין יותר מן המברכין. כיצד? שתי עירות, באחת תוקעין ובאחת מברכין - הולכין למקום שתוקעין, ואין הולכין למקום שמברכין. פשיטא! הא דאורייתא הא דרבנן! - לא צריכא, דאף על גב דהא ודאי והא ספק. "כשם ששליח צבור חייב כך כל יחיד ויחיד וכו'". תניא, אמרו לו לרבן גמליאל: לדברך, למה צבור מתפללין? אמר להם: כדי להסדיר שליח צבור תפלתו. אמר להם רבן גמליאל: לדברכם, למה שליח צבור יורד לפני התיבה? אמרו לו: כדי להוציא את שאינו בקי. אמר להם: כשם שמוציא את שאינו בקי - כך מוציא את הבקי. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מודים חכמים לרבן גמליאל. ורב אמר: עדיין היא מחלוקת. שמעיה [רב] חייא בריה דרבה בר נחמני, אול אמרה לשמעיה קמיה דרב דימי בר חיננא. אמר ליה: הכי אמר רב: עדיין היא מחלוקת. אמר ליה: רבה בר בר חנה נמי הכי קאמר, פי אמר רבי יוחנן להא שמעיה - אפליג עליה ריש לקיש, ואמר: עדיין היא מחלוקת. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי חנה ציפורגא אמר רבי יוחנן: הלכתא ברבן גמליאל. הלכתא - מפלל דפליגי

בי

תשע תקיעות - תרועות נמי קאמר. מתשעה בני אדם כאחד לא יצא - תרי קלי לא משתמעין. כך פירשה לפי מה שכתוב בספרים. ולא מלתא היא, דהא אוקימנא (לעיל דף כו. א.) תרי קלי מתרי גברי משתמעין וה"ל לה בתוספתא: מתשעה בני אדם כאחד - יצא, ואפי' בסורגין, ואפילו כל היום כולו. ולא גרסינן: תקיעה מזה ותרועה מזה יצא - דהיינו ירשא. ואי גרסינן לה - הכי הוא דגרסי: מט' בני אדם כאחד תקיעה מזה ותרועה מזה יצא, ואפי' בסורגין כו'. **אם שהה - בסורגין, כדי לגמור את כולה - חזר, לדידי לא סבירא לי -** מזה שהפסקת. דאית ליה לר' יוחנן במסכת ברכות (דף כד. ב.) דיה קורא קריאת שמע והגיע למבואות מטונפות - מניח ידו על פיו וקורא, ולא סבירא לי נמי דמשום שהה יתא צריך לחזור. לדידך דסבירא לך - ואתה חלק עלי בשתיקה. דכין דקא בעית מהו לגמור - ממלל דסבירא לך סורגין מעבדי קריה, ומבעיא לך בכמה הוי סורגין. תקיעות - וברכות דעלמא, כגון תעניות - אין מעבדין זו את זו אם בידך ולא תקע: מי שבידך כו'. כי נהינא לך - לסמיך, שסימתי הברכה. אלא בתר עיר - חבורת צבור. אבל יחיד - מברך את כולה ואח"כ תוקע תשע תקיעות. דהא ודאי והא ספק - ודאי הוא לו שאם ילך אצל המברכין ימצא שם עשרה, ויתפלל ש"צ ויוציאו יד וכתבו. ואם ילך אצל התוקעין - שמא כבר עמדו והכלו לביתם. כשם שש"צ וכו'. למה צבור מתפללים - בלחש. מודים חכמים - אחר שנחלקו חזרו והודו. אמר ליה - ר' חייא לרב דימי. רבה בר בר חנה נמי - דמריה דשמעתא הוא. הכי קאמר - שנחלק על רבן יוחנן כשאמר כן.

בי

דף כט. א.) דאמר רב אשי: טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים - מחזירין אותו, שאלה בברכת השנים - אין מחזירין אותו וכו'. מיתבי: טעה ולא הזכיר כו' שאלה בברכת השנים מחזירין אותו כו'. ומשני: דא - ביחוד, דא - בצבור. אי הכי, מפני ששומעה משליח צבור מיבעי ליה! ומסיק: אידי ואידי ביחוד, דא - דאידיכר קודם שומע תפלה. משמע דבצבור יוצא על ידי ש"צ. ואפי' לפי מה שפירש עם שבשדות ששומעין משליח צבור ויוצאין, אבל דעיר לא - יש לחלק בין היכא דהתפלל וטעה, להיכא דלא התפלל כלל וז"ע תוס' ברכות כט. ד"ה טעה.

ראש השנה דף לד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שישי) רלה

59 כְּדִי שִׁיבָא לִפְנֵי וְזִכְרוֹנֵכֶם לְמוֹתָהּ, וְכִמְהָ תַּמְלִיכוֹנִי וּבְמָה יבא
60 זְכוֹרוֹנְכֶם לִפְנֵי לְטוֹבָה, בְּתִקְעַת שׁוֹפָר, נִמְצָא שֶׁהַתִּקְעוֹת הֵם חֶלֶק
61 מִסֵּדֶר הַבְּרִכוֹת, וְלִכֵּן אִם לֹא תִקַּע לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבַת הַבְּרִכוֹת, וְכֵן
62 אִם לֹא בִירֵךְ לֹא יֵצֵא גַם יְדֵי חוֹבַת הַתִּקְעוֹת.
63 *

64 שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: מִי שִׁבְּרָה תִּשְׁעֵי בְּרִכּוֹת, וְרַק אַחֵר כִּדְּנִתָּהּ וְנִדְמָן
65 לוֹ שׁוֹפָר, תּוֹקֵעַ וְיִסְרִיעַ וְתוֹקֵעַ שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים. מִדִּיִּיקַת הַגִּמְרָא: מִשְׁפָּא
66 דְּתוֹקַע אַחֵר הַבְּרִכוֹת, כִּיּוֹן דְּלֹא הָיָה לִיהּ שׁוֹפָר מְעִיקְרָא, בַּעַת
67 הַבְּרִכוֹת, הָא הָיָה לִיהּ שׁוֹפָר מְעִיקְרָא, כִּי שָׁמַע לָהּ - שְׁמִיעַת
68 הַתִּקְעוֹת אֶסְפֵּר בְּרִכּוֹת שָׁמַע לָהּ, וְהֵינּוּ 'תִּקְעָה תְּרוּעָה וְתִקְעָה'
69 לְמַלְכִּיּוֹת, וְכֵן לְזִכְרוֹנוֹת וְכֵן לְשׁוּפְרוֹת, שֶׁלְכַתְּחִילָה יֵשׁ לְתוֹקַע עַל
70 סֵדֶר הַבְּרִכוֹת.

71 מִבִּיּאָה הַגִּמְרָא מַעֲשֵׂה בַּעֲנִין זֶה: רַב פָּפָא בַּר שְׁמוּאֵל קָם לְצִלוֹ -
72 עֲמַד לְהַתְפַּלֵּל (בִּיחִידוֹת), אֲמַר לִיהּ לְשִׁמְעִיָּה - לְשִׁמְשׁוּ, כִּי נִהְיִיתָ
73 לָךְ - כְּשֶׁאֲשַׁעֲהָ לְךָ שִׁימְעִי בְּרַכָּה מִשְׁלֹשַׁת הַבְּרִכּוֹת שֶׁל
74 מַלְכִּיּוֹת זְכוֹרוֹנוֹת וְשׁוּפְרוֹת, תִּקַּע לָךְ, כְּדִי שִׁהִיּוּ הַתִּקְעוֹת עַל סֵדֶר
75 הַבְּרִכּוֹת. אֲמַר לִיהּ רַבָּא לְרַב פָּפָא בַּר שְׁמוּאֵל, לֹא אֲמַרְוּ שִׁישׁ
76 לְשִׁמְעוּ אֶת הַתִּקְעוֹת עַל סֵדֶר הַבְּרִכּוֹת, אֲלֵא בְּחֶבֶר עִיר - בְּצִיּוּר
77 הַמִּתְפַּלְלִים יַחַד, אֲבָל יַחֲדֵי הַמִּתְפַּלֵּל לְבַדּוֹ יִבְרַךְ אֶת כָּל הַבְּרִכּוֹת
78 וְאַחֵר כִּךְ יִתְקַע. מוֹכִיחָה זֹאת הַגִּמְרָא: תִּנְיָא נָמִי הֵכִי, בְּשָׁהוּא שׁוֹמְעֵן
79 - אֶת הַתִּקְעוֹת, שׁוֹמְעֵן עַל הַסֵּפֶר - תִּקְעָה תְּרוּעָה תִּקְעָה, וְעַל
80 סֵדֶר הַבְּרִכּוֹת, בְּמָה דְּכָרִים אֲמַוְיִיר, בְּחֶבֶר עִיר, אֲבָל שְׁלֹא בְּחֶבֶר עִיר,
81 שׁוֹמְעֵן עַל הַסֵּפֶר - תִּקְעָה תְּרוּעָה תִּקְעָה, וְשְׁלֹא עַל סֵדֶר בְּרִכּוֹת.
82 מִבִּיּאָה הַגִּמְרָא אֶת הַמִּשְׁךְ הַבְּרִייתָא: וְיַחֲדֵי שְׁלֹא תִקַּע, חֲבִירוֹ תּוֹקֵעַ
83 לוֹ וּמוֹצִיאָו יְדֵי חוֹבָה. וְיַחֲדֵי שְׁלֹא בִירֵךְ - שְׁלֹא הַתְּפִלָּה מוֹסֵף, אֵין
84 חֲבִירוֹ מְבָרֵךְ עָלָיו כְּדִי לְהוֹצִיאָו, כִּיּוֹן שֶׁתְּפִילָּה הִיא רַחֲמִים, וְכָל
85 אֶחָד צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ. מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: וּמִצְוָה
86 בְּתוֹקֵעֵן יוֹתֵר מִן הַמְבָרְכֵן - גְּדוּלָּה מִצּוֹת הַתִּקְעָה מִמִּצּוֹת
87 הַבְּרִכּוֹת, כִּי צִדֵּי, בְּנֵי אָדָם שְׂאִינִם יוֹדְעִים לְתוֹקַע בְּשׁוּפָר וְלֹא לְבָרֵךְ,
88 וְיֵשׁ סוּמָן לְמִקְוָם שְׁתֵּי צִיּוּרֹת הַנִּמְצָאוֹת מִחוּץ לְתַחוּם שְׂבַת, אֲתַת
89 לְמִזְרַח וְאַחַת לְמַעֲרֵב, וְכִדִּי לְכַתֵּב אֵלֶיהֶן בְּיוֹם טוֹב עֲלֵיהֶם לְהַנִּיחַ
90 'עִירּוֹב תַּחוּמֵיךְ', אֲךָ יוֹכֵלִים לַעֲשׂוֹת עִירּוֹב זֶה רַק לְצַד אֶחָד,
91 וּבְעִירְיָה אֲתַת תּוֹקֵעֵן, אֲךָ אֵין שֵׁם מִי שִׂידַע לְבָרֵךְ, וּבְאַחַת מְבָרְכֵן
92 וְאֵין תּוֹקֵעֵן, הוֹלֵכִין לְמִקְוָם שְׁתּוֹקֵעֵן, עַל יְדֵי הַנַּחַת הָעִירּוֹב לְאוֹתוֹ
93 צֵד, וְאֵין הוֹלֵכִין לְמִקְוָם שְׁמִבְרִכֵּן. שׁוֹאֵל הַגִּמְרָא: מִשְׁמִיָּא, הָא -
94 הַתִּקְעוֹת הֵם מִצְוָה דְּאֻוְיִירָתָא, וְהָא - הַבְּרִכּוֹת הֵם דְּרִבְּנָן, מִשִּׁיבָה
95 הַגִּמְרָא: לֹא צִרְיָא, דָּאָה עַל גֵּב - אֲפִילוּ בְּאוּפָן דָּהָא - שֶׁהַבְּרִכּוֹת
96 הֵן דְּנָא, בְּשׁוּרֵר לֹא שִׁיבְרֹב בְּאוֹתוֹ מִקְוָם, וְהָא - וְהַתִּקְעוֹת הֵן
97 כְּפָא, שִׁיתֵּכֶן שַׁעַד שִׁיבָא לְשֵׁם כְּבֵר יִסִּימוּ אֶת הַתִּקְעוֹת, מְכַל
98 מִקְוָם יֵלֶךְ לְמִקְוָם שְׁתּוֹקֵעִים, שֶׁסֶּפֶק מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה עֲדִיף מוֹדַאי
99 מִצְוָה מִדְּרַבְּנָן.
100 *

101 שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: כְּשֶׁשָּׁם שְׁשִׁלִּית צָבּוֹר חֲיִיב לְהַתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ, כִּדְּנִתָּהּ וְנִדְמָן
102 יַחֲדֵי וְיַחֲדֵי (וְכֵן) חֲיִיב לְהַתְפַּלֵּל בְּעַצְמוֹ, רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר שְׁלִיחַ
103 צָבּוֹר מוֹצִיא אֶת הָרִבִּים יְדֵי חוֹבָתוֹ. מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא אֶת
104 מַחְלוקֶת: תִּנְיָא בְּבְרִייתָא, אֲמַרְוּ לוֹ חֲכָמִים לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל, לְדְּכִרְיָהּ
105 שֶׁהִשְׁלִיחַ צָבּוֹר מוֹצִיא אֶת הָרִבִּים יְדֵי חוֹבָתוֹ, לְמָה צָבּוֹר מִתְפַּלֵּל
106 בְּלַחֲשׁ. אֲמַר לָהֶם, כִּדְּנִתָּהּ שְׁלִיחַ צָבּוֹר תְּפַלְתּוּ - שְׁבוּמָן
107 שֶׁהַצָּבּוֹר מִתְפַּלְלִים מִסֵּדֶר הַשְּׁלִיחַ צָבּוֹר אֶת תְּפִלָּתוֹ שֶׁהָיָה
108 שְׁגוּרָה בְּפִיו. אֲמַר לָהֶם רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, לְדְּכִרְיָכֶם, לְמָה שְׁלִיחַ צָבּוֹר
109 יוֹרֵד לִפְנֵי הַתִּבְיָה, וְהִרִי אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת הָרִבִּים יְדֵי חוֹבָתָם. אֲמַרְוּ
110 לוֹ, כִּדְּנִתָּהּ לְהוֹצִיא אֶת שְׂאִינֵי בְּקֵן, אֲבָל מִי שֶׁבְּקֵי אֵינוֹ יוֹצֵא בְּחִזְרוֹת
111 הַשָּׁ"ץ. אֲמַר לָהֶם, כְּשֶׁשָּׁם שְׁשִׁלִּית צָבּוֹר מוֹצִיא אֶת שְׂאִינֵי בְּקֵן כִּדְּנִתָּהּ הַבְּקֵן,
112 שְׁכִיּוֹן שֶׁבְּרִכּוֹתָיו מוֹעִילוֹת לְהוֹצִיא אֶת שְׂאִינֵי בְּקֵן, אֲנוּ מַחֲשִׁיבִים
113 אוֹתָן כְּשֶׁאֵר בְּרִכּוֹת שְׂאִינֵי חֲיִיב בָּהֶם, שֶׁהַתְּבָאָר לְעִיל (כֻּט) שֶׁאֵף
114 שֶׁחֲבִירוֹ כְּבֵר יֵצֵא יוֹכֵל לְבָרֵךְ כְּדִי לְהוֹצִיאָו, וּמִמִּילָא יוֹכֵל לְצַת
115 בְּזֶן אֵף מִי שֶׁבְּקֵי.
116 הַגִּמְרָא מִבְּרִרֶת הָאֵם חֲכָמִים וְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל נִשְׂאֵר בְּמַחְלוקָתָם:

1 תִּשְׁעֵי תִּקְעוֹת - שְׁלֹשׁ סִדְרִים שֶׁל 'תִּקְעָה תְּרוּעָה תִּקְעָה', שְׁחָן
2 עִיקַר הַמִּצְוָה, אֲפִילוּ בְּתִשְׁעֵי שְׁעוֹת שׁוֹנוֹת בְּיוֹם, וְהַפְסִיק שַׁעָה בֵּין
3 תִּקְעָה לְתִקְעָה, יֵצֵא. מִסִּיעֵת הַגִּמְרָא לְדִין זֶה מִבְּרִייתָא: תִּנְיָא נָמִי
4 הֵכִי, שְׁמַע תִּשְׁעֵי תִּקְעוֹת בְּתִשְׁעֵי שְׁעוֹת בְּיוֹם, יֵצֵא. מִבִּיּאָה הַגִּמְרָא
5 אֶת הַמִּשְׁךְ הַבְּרִייתָא: אִם שָׁמַע אֶת תִּשְׁעֵי הַתִּקְעוֹת הַנִּצְרָכוֹת מִן
6 הַתּוֹרָה מִתְּשַׁעֲהָ בְּנֵי אָדָם בְּכָאָד - בְּבַת אַחַת, (לֹא) יֵצֵא, כִּיּוֹן שִׁישׁ
7 לְתוֹקַע לִפְנֵי הַתּוֹרָה וְאַחֲרֶיהָ, וְכָאֵן תִּקְעוּ הַכֵּל יַחֲדָה. שְׁמַע תִּקְעָה
8 מֵאִדָּם הָא, וְלֹא אַחֲרֶיהָ תְּרוּעָה מֵאִדָּם הָא, אִדָּם אַחַר, עַד שֶׁשָּׁמַע
9 תִּשְׁעֵי תִּקְעוֹת, אֲפִילוּ שֶׁהַתּוֹקֵעִים הִיוּ תִּשְׁעֵה בְּנֵי אָדָם שׁוֹנִים, יֵצֵא,
10 וְאֲפִילוּ אִם תִּקְעוּ בְּסִיּוּרֵינִי - שֶׁהִיא הַפֶּסֶק בֵּין הַתִּקְעוֹת, וְאֲפִילוּ הִיוּ
11 הַפֶּסֶקוֹת גְּדוּלוֹת בֵּין הַתִּקְעוֹת, וְשִׁמְעָם בְּמִשְׁךְ כָּל הַיּוֹם, כּוּלּוֹ, יֵצֵא.
12 הַגִּמְרָא מִבְּרִרֶת אֶת דְּבַר רַבִּי יוֹחָנָן. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְיָמִי אֲמַר רַבִּי
13 יוֹחָנָן הֵכִי, שֶׁאִם שָׁהָ זְמַן רַב בֵּין תִּקְעָה לְתִקְעָה יֵצֵא, וְהָאֲמַר רַבִּי
14 יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹהָנָנִי, כְּאִמְרַת הַהֵלֵל וְבְקִרְיַת
15 הַמְּגִילָה, אִם שָׁהָ בִּשְׁתִּיקָה בְּאִמְצַע הַקְּרִיאָה שִׁיעוֹר זְמַן כִּדְּנִתָּהּ
16 לְקִרְוָה אֶת בּוֹלָה - כָּל הַמְּגִילָה אוֹ כָּל הַהֵלֵל מִתְחִילָה וְעַד סוּף,
17 חוּצָה לְרֹאשׁ - לְתַחֲלִיל הַקְּרִיאָה, כִּיּוֹן שֶׁשִּׁהִיּוּ זֶה מִבְּטָלָה אֶת
18 הַקְּרִיאָה הָרִאשׁוֹנָה. וְאִם כֵּן גַּם לִגְבֵי תִקְעוֹת יֵשׁ לוֹמַר כֵּן, שְׁכִיּוֹן
19 שֶׁהַפְסִיק בֵּין הַתִּקְעוֹת שִׁיעוֹר זְמַן הָרִאשִׁי לְתוֹקַע בּוֹ אֶת כָּל
20 הַתִּקְעוֹת כּוּלּוֹ, בִּיטּוּלָה שִׁהִיּוּ זֶה אֶת כָּל הַתִּקְעוֹת, וְעִלּוֹ לְתוֹקַע
21 שׁוֹב מִתְחִילָה. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: לֹא קָשְׁיָא, הָא דִּידִּיהָ הָא דְרַבִּינָה -
22 דְּבַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּאֵן הֵם דַּעַת עַצְמָן, שְׁאֵין שִׁהִיּוֹת מִבְּטָלָה אֶת
23 הַתִּקְעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, וְהָיוּ הָרִדִּין שִׁסְבּוֹר שֶׁשִּׁהִיּוּ בְּאִמְרַת הַהֵלֵל
24 אוֹ בְּקִרְיַת הַמְּגִילָה אֵינָה מִבְּטָלָה אֶת תְּחִילַת הַקְּרִיאָה, וְמָה
25 שֶׁאֲמַר לִגְבֵי הֵלֵל וּמְגִילָה שֶׁאִם שָׁהָ כְּדִי לְגַמּוֹר אֶת כּוּלָּהּ חוּצָה
26 לְרֹאשׁ, זֶה דַּעַת רַבּוֹ, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹהָנָנִי עַצְמוֹ אֵינוֹ

27 מִמְּשִׁיכָה הַגִּמְרָא וּמִקְשָׁה: וְיַדִּידָהּ לֹא - וְכִי רַבִּי יוֹחָנָן עַצְמוֹ אֵינוֹ
28 סוֹבֵר כֵּן, וְהָא מַעֲשֵׂה הִיָּה בְּרַבִּי אֲבָהוּ תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, דְּהָיָה
29 שְׁקִיל וְאִילוּ בְּתִרְיָה דְרַבִּי יוֹחָנָן - שֶׁהִיא הוֹלֵךְ אַחֲרָיו רַבִּי יוֹחָנָן, וְהָיָה
30 כִּיּוֹן רַבִּי אֲבָהוּ שְׁמַע, אֵין מְפָא - כְּשֶׁאֲשַׁעֲהָ לְמִבְּטָלָה
31 הַמְּנוּפּוֹת, אִישִׁיתָּה, כִּיּוֹן שֶׁאֲמַר לוֹמַר שֵׁם דְּבָרִים שֶׁבְּקוּדְשָׁה,
32 בְּתֵר דְּחִילָף - לְאַחֵר שֶׁעֲבַר מֵאוֹתוֹ מִקְוָם אֲמַר לִיהּ - שֶׁאֵל אֶת רַבִּי
33 יוֹחָנָן, מָהוּ לְגַמּוֹר - הָאֵם אֵנִי יוֹכֵל לְגַמּוֹר אֶת קְרִיאַת שְׁמַע מִהַמִּקְוָם
34 שֶׁהַפְסִיקָהּ בּוֹ, אֲמַר לִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן, אִם שְׁהִיתָ כִּדְּנִתָּהּ לְגַמּוֹר אֶת בּוֹלָה,
35 חוּצָה לְרֹאשׁ, וּמִבְּאֵרֶת שֶׁגַם רַבִּי יוֹחָנָן עַצְמוֹ סוֹבֵר כֵּן, שֶׁהִרִי הוֹרָה
36 זֹאת הַלֵּכָה לְמַעֲשֵׂה. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: הֵכִי קָשְׁיָא לִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן,
37 לְדִידִי לֹא כְּבִירָא לִי - אֲנִי עַצְמִי אֵינִי סוֹבֵר צָרִיךְ לְהַפְסִיק מִקְרִיאַת
38 שְׁמַע כְּשֶׁמְגִיעִים לְמִבְּטָלָה הַמְּנוּפּוֹת, אֲלֵא מִנִּיחַ יוֹדֵעַ כִּדְּנִתָּהּ פִּיו
39 וּמִמְשִׁיךְ לְקִרְוָה, כְּמִבְּאֵרֶת בְּבִרְכּוֹת (כֻּט). וְכִי אֵינִי סוֹבֵר שֶׁאִם שָׁהָ
40 כְּדִי לְגַמּוֹר אֶת כּוּלָּהּ צָרִיךְ לְחַזּוֹר לְרֹאשׁ, אֲבָל לְדִידִךְ - לִשְׁטִיתָךְ,
41 דְּכִבְרִיא לָךְ שִׁישׁ לְהַפְסִיק בְּמִבְּטָלָה הַמְּנוּפּוֹת, וְכֵן אֶתָּה סוֹבֵר
42 שֶׁאִם הַפְסִיק בְּאִמְצַע הַקְּרִיאָה צָרִיךְ לְחַזּוֹר לְרֹאשׁ, וּמִחֲמַת כֵּן
43 שֶׁאֵלֵת מָה הַשִּׁיעוֹר שְׁבוּ צָרִיכִים לְחַזּוֹר לְרֹאשׁ, אִם שְׁהִיתָ כִּדְּנִתָּהּ
44 לְגַמּוֹר אֶת בּוֹלָה, חוּצָה לְרֹאשׁ.
45 *

46 הַגִּמְרָא מִבִּיּאָה בְּרִייתָא בַּעֲנִין הַבְּרִכּוֹת וְהַתִּקְעוֹת שֶׁל תַּעֲנִיּוֹת
47 וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה: הֵנּוּ רַבֵּן, תִּקְעוֹת שֶׁל תַּעֲנִיּוֹת צָבּוֹר שֶׁהִיוּ תּוֹקֵעִים עַל
48 סֵדֶר הַבְּרִכּוֹת שֶׁהִיוּ מוֹסִיפִים בְּתִפְלַת הַתַּעֲנִיּוֹת, אֵין מְעַבְּבֹת זֶה אֶת
49 זֶה - אֵין הַתִּקְעוֹת מִעַבְּבוֹת אֶת הַבְּרִכּוֹת, אֲלֵא אֵף אִם לֹא תִקַּע
50 יוֹכֵל לְבָרֵךְ, וְכֵן הַבְּרִכּוֹת שֶׁל תַּעֲנִיּוֹת אֵין מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה -
51 הַבְּרִכּוֹת אֶת הַתִּקְעוֹת, אֲלֵא אֵף אִם לֹא בִירֵךְ יוֹכֵל לְתוֹקַע, אֲבָל
52 תִּקְעוֹת וְהַבְּרִכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכְּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל, שְׁחָן
53 מַלְכִּיּוֹת זְכוֹרוֹנוֹת וְשׁוּפְרוֹת, מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה, וְאִם תִּקַּע וְלֹא בִירֵךְ,
54 אוֹ בִירֵךְ וְלֹא תִקַּע, לֹא יֵצֵא. מִבְּרִרֶת הַגִּמְרָא: מֵאִי מְפָא יֵשׁ חִילּוֹק
55 בֵּין תַּעֲנִיּוֹת לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהִרִי בִּשְׁנֵיהֶם חֻיּוֹב הַבְּרִכּוֹת הוּא רַק
56 מִדְּרַבְּנָן. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבָּה, הֵטַעַם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא כִּיּוֹן
57 שֶׁאֲמַר תְּקִדּוּשׁ בְּרִיךְ הוּא, אֲמַרְוּ לִפְנֵי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מַלְכִּיּוֹת וְזִכְרוֹנוֹת
58 וְשׁוּפְרוֹת, אֵימְרוּ מַלְכִּיּוֹת כִּדְּנִתָּהּ שְׁתַּמְלִיכוֹנִי עֲלֵיכֶם, אֵימְרוּ וְזִכְרוֹנוֹת

42 שְׁאֵמֶר וְכִתְּרֶתְךָ כְּתוּב לְאִמְרִי, שׁוּב אֵינִי צָרֶךְ לומר את הפסוקים
43 עצמם.
44 *
45 אִמֶּר רַבִּי אֶלְעָזָר, לְעוֹלָם יִסְדֵּיר אֲדָם תְּפִלָּתוֹ – יִסְדֵּר וַיִּכְּנֵן לַעֲצֻמוֹ אֶת
46 סֵדֶר הַתְּפִלָּה, וְאַחֲרֵי כֵךְ יִתְפַּלֵּל, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה תְּפִלָּתוֹ שְׁגוּרָה בְּפִיו
47 וְלֹא יִטְעֶה בָּהּ. אִמֶּר רַבִּי אֲבָא, מִסְתַּבְּרָא מִלְּתִיָּה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר
48 בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכְּפֻרִים וְשֶׁל פְּרָקִים – שֶׁל
49 הַמוֹעֲדוֹת, שֶׁמִּתְפַּלְלִים אוֹתָם רַק בְּזִמְנֵי מְסוּיָמִים, אֲבָל בְּתַפְלוֹת
50 דְּכָל הַשָּׁנָה, לֹא – אֵינִי צָרִיךְ לְסַדֵּר אֶת הַתְּפִלָּה, כִּיּוֹן שֶׁהִיא שְׁגוּרָה
51 בְּפִיו. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵינִי, וְהָאֵל רַב יְהוּדָה מְסַדֵּר צְלוֹתֶיהָ – תְּפִלָּתוֹ,
52 וְאֵף בַּיּוֹם הַזֶּה, וְרַק אַחֵר כֵּךְ מְצַלִּי. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: שְׂאֵינִי רַב יְהוּדָה,
53 כִּיּוֹן דְּמִתְלַתִּין יוֹמִין לְתַלְתִּין יוֹמִין הָיָה מְצַלִּי – כִּיּוֹן שֶׁהִיא מִתְפַּלֵּל
54 רַק מִשְׁלֹשִׁים יוֹם לְשָׁלֹשִׁים יוֹם, כְּלוּמָר פַּעַם בְּשָׁלֹשִׁים יוֹם, לִכְךָ
55 תְּפִלָּתוֹ בְּתַפְלֵת פְּרָקִים דְּמִי, שִׁישׁ לְסִדְרָה תְּחִילָה.
56 *
57 הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְדוֹן בְּשִׁיטַת רַבִּי גַמְלִיאֵל שֶׁאֵף הִבְקִי יוֹצֵא יָדִי חוּבָה
58 בְּתַפְלֵת הַשִּׁי"ץ: אִמֶּר רַב אֲחָא בְּרִי עֲזַרְיָה, אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא,
59 שׁוּמְרֵי הָיָה רַבִּי גַמְלִיאֵל מִלְּהַתְּפִלֵּל תְּפִלָּתוֹ לַחֹשׁ אֲפִילוּ אֶת הָעֵם
60 שֶׁבְּשֻׁדוֹת, שֶׁאֵינָם בָּאִים כָּלִל לְהַתְּפַלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, שִׁירָצִים יָדִי
61 חוּבָה בְּתַפְלֵת הַשִּׁי"ץ, וְלֹא מִיִּצְעָא – וְאִין צוֹרֵךְ לומר שֶׁנִּפְטָרִים הֵנִי
62 דְּקִיָּמִי הָכָא – אוֹתָם הַנִּמְצָאִים בְּעִיר. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִלְּשוֹן
63 'אֲפִילוּ' שֶׁאִמֶּר רַב אַחָא בְּרִי עֲזַרְיָה מִשְׁמַע שִׁישׁ חִידוּשׁ בְּדַבְרֵי,
64 שֶׁאֲפִילוּ הֵנָּה שֶׁבְּשֻׁדוֹת פְּטוּרִים מִלְּהַתְּפַלֵּל, וְקִשָּׁה, אֲדִירָהּ, הֵנִי –
65 אֵלּוּ שֶׁבְּשֻׁדוֹת אֲנִי – אֲנוּסִים הֵם, שֶׁהֵם טְרוּדִים בְּמַלְאכָתָם וְאֵינָם
66 יְכוּלִים לִבֵּא לְהַתְּפַלֵּל, וְאִין לָהֶם פְּנָאִי לְהַסְדִּיר תְּפִלָּתָם, אֲבָל הֵנִי
67 הַנִּמְצָאִים בְּעִיר לֹא אֲנִי, וּמִדּוּעַ הֵם נִפְטָרִים בְּתַפְלֵת הַשִּׁי"ץ. וְיֵשׁ
68 לְהוֹכִיחַ סְבָרָא זֹאת, דְּתַנִּי אֲבָא בְּרִיָּה דְּרַב גִּבְרִיָּה בְּרִיָּה, אֵף שֶׁהֵם
69 שֶׁבְּשֻׁדוֹת מִתְבָּרְכִים בְּבִרְכַּת כַּהֲנִים הַגֵּם שֶׁאֵינָם עוֹמְדִים לִפְנֵי
70 הַכַּהֲנִים, מִכָּל מָקוֹם עִם שְׁעוּמָדִים אַחֲרֵי הַכַּהֲנִים בְּשַׁעַת הַבִּרְכָּה,
71 אֵינִי בְּכָלִל הַבְּרָכָה, וְטַעַם הַחִילּוּק הוּא כִּיּוֹן שֶׁהֵם שֶׁבְּשֻׁדוֹת הֵם
72 אֲנוּסִים וְאֵינָם יְכוּלִים לִבְּרָא, אֵךְ אֵלּוּ שְׁעוּמָדִים מֵאַחֲרֵי הַכַּהֲנִים
73 יְכוּלִים הֵרִי לִבְּרָא לִפְנֵיהֶם, וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא עָשׂוּ כֵן רָאוּי שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּכָלִל
74 הַבִּרְכָּה. וְהוּא הַדִּין כֵּאֵן לִגְבִי הַתְּפִלָּה, שֶׁאוֹתָם שְׁבַעִיר שֶׁאֵינָם
75 אֲנוּסִים, לֹא הִיא לָהֶם לְהַפְטֵר בְּתַפְלֵת הַשִּׁי"ץ.
76 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אֲלֵא יֵשׁ לְגִרְסַת מִימְרָא זֹאת בְּלִשׁוֹן אַחֶרֶת, דְּכִי אֲתָא
77 'כְּשֶׁבֵּא' רַבִּי, אִמֶּר רַבִּי יַעֲקֹב בְּרִי אִידִי, אִמֶּר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא, לֹא
78 פְּטָר רַבִּי גַמְלִיאֵל אֲלֵא עִם שְׁבַעֲשֻׁדוֹת, מֵאִי מְעַמָּא, מְשׁוּם דְּאֲנִי
79 בְּמִלְּאָהּ בְּשֻׁדָּה, וְאֵינָם יְכוּלִים לְהַסְדִּיר תְּפִלָּתָם, אֲבָל אוֹתָם
80 שְׁבַעִיר, לֹא – אִין הַשְּׁלִיחַ צָבִיר מוֹצִיאֵם יָדִי חוּבָתָם, כִּיּוֹן שֶׁיְכוּלִים
81 לְסַדֵּר תְּפִלָּתָם בְּעַצְמָם.

82 הַדִּין עֲלֵךְ יוֹם טוֹב וְסִלְקָא לָהּ מִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה

1 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: כִּי קָלִיךָ רַבִּי אֲבָא מִיָּמִי – כְּשֶׁחֹזֵר רַבִּי אַבָּא
2 מִהַפְּלָגָתוֹ בַּיּוֹם, פִּירֵשׁ וַיִּישֵׁב אֶת הַסְּתִירָה בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן,
3 שֶׁמָּה שֶׁאִמֶּר מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי גַמְלִיאֵל הֵינִי רַק בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ
4 הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכְּפֻרִים שֶׁל יוֹבֵל, כְּטַעַם שֶׁיּוֹבָאֵר לְהֵלֵךְ, וְזִמָּה שֶׁאִמֶּר
5 רַבִּי יוֹחָנָן 'הִלְכָּה כְּרַבֵּן גַמְלִיאֵל', וְדִיִּיקָנוּ מְכַלֵּל דְּפָלִיגִי חֲכָמִים עֲלֵיו,
6 הֵינִי בְּבִרְכּוֹת – בְּתַפְלֵת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה דְּכָל הַשָּׁנָה, שֶׁבָּהֶן סוֹבְרִים
7 חֲכָמִים שֶׁאִין הַשְּׁלִיחַ צָבִיר מוֹצִיאֵם אֶת הַבְּקִי, וְזִבְה פֶּסֶח רַבִּי יוֹחָנָן
8 הִלְכָה כְּרַבֵּן גַמְלִיאֵל, שֶׁשְּׁלִיחַ צָבִיר מוֹצִיאֵם אֵף אֶת הַבְּקִי.
9 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵינִי, וְהָאִמֶּר רַבִּי הֵנָּה צִיפּוֹרָה, אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן,
10 הִלְכָּה כְּרַבֵּן גַמְלִיאֵל בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכְּפֻרִים,
11 וּמִשְׁמַע שֶׁאֵף בִּזְה נִחְלָקוּ חֲכָמִים עַל רַבֵּן גַמְלִיאֵל. אֲלֵא אִמֶּר רַב
12 נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, מֵאֵן – מִי הֵם אוֹתָם חֲכָמִים שֶׁאִמֶּר עֲלֵיהֶם רַבִּי יוֹחָנָן
13 'מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבֵּן גַמְלִיאֵל', רַק רַבִּי מֵאִיר, אֵךְ שֶׁאֵר הַחֲכָמִים לֹא
14 הוֹדוּ לוֹ, וְזִמָּה שֶׁאִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן 'הִלְכָּה כְּרַבֵּן גַמְלִיאֵל' וְדִיִּיקָנוּ מִכָּךְ
15 מְכַלֵּל דְּפָלִיגִי, הֵינִי רַבֵּן – שֶׁאֵר הַחֲכָמִים, שֶׁעֲמָדוּ בְּדַבְרֵיהֶם וְלֹא
16 הוֹדוּ לוֹ. דְּתַנִּי, בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְשֶׁל יוֹם הַכְּפֻרִים שֶׁל יוֹבֵל,
17 שְׁלִיחַ צָבִיר מוֹצִיאֵם אֶת הַרְבֵּי יָדִי חוֹבָתָן, וְאֵף אֶת הַבְּקִיאִים, דְּכִי
18 רַבִּי מֵאִיר, שֶׁחֹזֵר וְהוֹדָה לְרַבֵּן גַמְלִיאֵל בְּבִרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
19 וְיוֹם הַכְּפֻרִים, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכְּפֻרִים,
20 כְּשֶׁשְׁלִיחַ צָבִיר הֵינִי, כֵּךְ כָּל יְחִיד וְיְחִיד חֵיב לְבָרֵךְ בְּעַצְמוֹ, וְאִין
21 הִבְקִי יוֹצֵא יָדִי חוּבָתוֹ מִשְׁלִיחַ צָבִיר.
22 מִבְּרִית הַגִּמְרָא: מֵאִי שְׁנָא הֵנִי – מִדּוּעַ שׁוֹנֵה דִין הַבִּרְכּוֹת שֶׁל רֹאשׁ
23 הַשָּׁנָה וְיוֹם כְּפֹר שֶׁל יוֹבֵל מִהַבְּרִית שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה שֶׁבָּהֶן הוֹדָה
24 רַבִּי מֵאִיר לְרַבֵּן גַמְלִיאֵל, אֲלֵא מֵאִי מְשׁוּם דְּנִפְשִׁי קָרָא – אִם מְשׁוּם
25 שִׁישׁ בָּהֶם פְּסוּקִים רַבִּים, וְהֵינִי פְּסוּקִי קֶרְבָּנוֹת הַמוֹסָפִים, וּפְסוּקִי
26 'מַלְכוּת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת', וְלִכְּנֵן הִקִּילוּ שֶׁאֵף הִבְקִי יְכוּל לִצְאֵת יָדִי
27 חוּבָה מִהַשְּׁלִיחַ צָבִיר, וְהָאִמֶּר רַבִּי הִנְנָא אִמֶּר רַבִּי, אֵף שִׁישׁ לְהוֹכִיר
28 אֶת פְּסוּקִי הַמוֹסָפִים, מִכָּל מָקוֹם אִין צוֹרֵךְ לומר אֶת כָּל נוֹסַח
29 הַפְּסוּקִים, אֲלֵא כִּיּוֹן שְׁאֵמֶר וְכִתְּרֶתְךָ כְּתוּב לְאִמְרִי, וְהֵינִי שֶׁאִמֶּר
30 'נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לִפְנֵיךְ כְּמִצְוַת רַצוֹן כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ',
31 שׁוּב אֵינִי צָרֶךְ לְהוֹכִיר אֶת הַפְּסוּקִים עַצְמָם, וְאִם כֵּן יְכוּל לומר
32 נוֹסַח זֶה וְלִצְאֵת יָדִי חוּבָתוֹ. אֲלֵא טַעַם הוּא מְשׁוּם דְּאֲנוּשִׁי בְּבִרְכּוֹת
33 – שֶׁהַבִּרְכּוֹת מְרֻבּוֹת, שִׁישׁ בְּתַפְלֵת תְּשַׁע בִּרְכּוֹת אֲרוּכּוֹת, וְכִיּוֹן
34 שֶׁאִין הַכָּל בְּקִיאִים בָּהֶם יְכוּלִים לִבְּרָא לְיָדִי טַעוֹת, וְלִכְּנֵן הִקִּילוּ בָּהּ
35 שִׁירָצוּ יָדִי חוּבָתָם עַל יָדִי הַשְּׁלִיחַ צָבִיר.
36 *

37 גּוֹפֵא, אִמֶּר רַבִּי הִנְנָא אִמֶּר רַבִּי, כִּיּוֹן שְׁאֵמֶר בְּתַפְלֵת מוֹסַף וְכִתְּרֶתְךָ
38 כְּתוּב לְאִמְרִי, שׁוּב אֵינִי צָרֶךְ לומר אֶת הַפְּסוּקִים עַצְמָם. כְּבוֹר מִיָּהּ
39 – סְבִיר בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה, דְּהֵנִי מִלֵּי בְּחִיד הַמִּתְפַּלֵּל, אֲבָל בְּצָבִיר –
40 שְׁלִיחַ צָבִיר, לֹא, אֲלֵא עֲלֵיו לְהוֹכִיר אֶת הַפְּסוּקִים, אֵךְ שֶׁנִּינִי לֹא
41 כֵּן, דְּאִתְּמַר, אִמֶּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, אֲחָד יְחִיד וְאַחֵד צָבִיר, כִּיּוֹן

אגרות קודש

ב"ה, א' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

הנהלת התלמוד תורה דכפר חב"ד ד' עליהם יחי

שלום וברכה!

פנו אלי בבקשה בענין הילד... הרוצה להתקבל להת"ת, וכפי שהודיעוני משתוקק לזה אף שכפי
הנראה עדיין אינו בן חמש שנה, אבל כיון שאין חסר אלא איזה חדשים, הרי אם הרופא מסכים לזה
מצד בריאות הני"ל, אין החדשים האלו מעכבים (יעוין ג"כ בהלכות ת"ת לרבינו הזקן רפ"א ד"ה בשנה
חמישית כו'). ואף שמסיים שם בביתו, הנה בכלל ידוע שהמנהג מאז ועד עתה בזה נשתנה, כי אז הי'
המנהג להוליד אצל מלמד תינוקות כשהי' בן שש או שבע שלימות משא"כ בדורות האחרונים, ויעוין
ג"כ בספר שיחת קיץ ת"ש עמוד ס"ה ואילך, ואף שפשיטא שאין זה הוראה לרבים כיון שהי' הצ"צ כבן
שלש). ואולי יש להם טעמים מיוחדים, ומטובם להודיעני.

בברכת הצלחה בעבודת"ק.

ראש השנה. פרק רביעי - יום טוב דף לה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ) רלז רש"י

1 כי סליק רבי אבא מימי - שהפליג בספינה לים וחזר. בברכות של ר"ה - לקמן מפרש
2 מ"ש הני. מאן מודים - לו בברכות של ר"ה ויהי"כ ר"מ. והלכה ככלל דפליגי - דקאמר
3 ר' יוחנן: הלכה כרבן. וגמליאלו בהך, דמשמע מכלל דעמודו במחלוקתן. רבנן - שאר
4 החכמים, חוץ מר"מ. אילימא משום דנפיש קראי - דאיבא דמוספי ר"ה ור"ח. ומלכיות
5 חכרונות ושופרות. כיון שאמר ובתורתך כתוב

6 - כלומר, כיון שאמר: נעשה ונקריב לפניך
7 כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך. אין
8 צריך - לומר מקראות המוספין. אלא משום
9 דאושוי - שהרי כאן תשע, וארבעה, ומטעות,
10 דאין הכל בקיאין בהן. ורבותי מפרשין להא דרב
11 חננאל במלכיות וחכרונות ושופרות. וקשיא לי:
12 הא דלא כרבנן ולא כר' יוחנן בן גוריון, דתנן
13 (לעיל דף לבא): אין פוחתין מעשרה מלכיות
14 וכו'. ושל פרקים - מועדות. פתלתין לתלתין -
15 שהיה מחזור תלמודו כל שלשים יום. פומר היה
16 כו' - שש"צ מוציאם. אינן בכלל ברכה - ואע"פ
17 שעם שבשדות בכלל ברכה. הני דמצו למית
18 קמי כהנים, ויפנו כהנים אליהם ויברכוהו, והם
19 לא באו - אינן בכלל ברכה. אבל דעיר לא -
20 משום דלא אניס, ויכולין להסדיר תפלתן.

1 **אילימא** משום דנפיש - פירש בקונטרס: דאיבא דמוספי ר"ח וראש השנה ומלכיות
2 חכרונות ושופרות, כיון שאמר: "ובתורתך כתוב לאמר", כיון שאמר: "נעשה
3 ונקריב לפניך כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך" - אין צריך לומר מקראות המוספין.
4 ובשם רבותיו פירש להא דרב חננאל במלכיות וחכרונות ושופרות. וקשה: הא דלא כרבנן
5 ודלא כר' יוחנן בן גוריון, דתנן (לעיל לבא) אין
6 פוחתין מעשרה מלכיות כו' ור"ת פירש דאפסוקי
7 דמלכיות וחכרונות ושופרות קאי, והיכא דהתחיל
8 פליגי דלא יפחות - למר כדאית ליה ולמר כדאית
9 ליה, אבל יכול לפטור עצמו לגמרי ע"י "בתורתך
10 כתוב לאמר". אבל מקראות של מוסף - צריך
11 להזכיר לעולם, שהם במקום הקרבנות. אבל מוסף
12 דר"ח - אין צריך להזכיר ב"ה, אלא שדי לו במה
13 שאמר: "מלכך עולת החודש ומנחתה" שבוה נכלל
14 כל מוספי ר"ח העולות, וכדי להזכיר גם השעיר
15 שהוא חטאת יאמר: "ושני שעירים לכפר ושני
16 תמידים כהלכתן."

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

17 **שוב אינו צריך.** אמר רבי אלעזר: לעולם יסדיר אדם תפלתו ואחר כך יתפלל. אמר רבי אבא: מסתברא מילתיה דרבי אלעזר
18 בברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים ושל פרקים. אבל דכל השנה - לא. אינו? והא רב יהודה מספד צלותיה ומצלי!
19 - שאני רב יהודה, כיון דמתלתין יומין לתלתין יומין הוה מצלי - כפרקים דמי. אמר רב אחא בר עריא אמר רבי שמעון
20 חסידא פומר הוה רבן גמליאל אפילו עם שפשודות. ולא מיבעיא הני דקיימי הכא? אדרבא, הני - אניסי, הני - לא אניסי,
21 דתני אבא בריה דרב גנמין בר חייא: עם שאחורי כהנים - אינן בכלל ברכה! אלא: כי אתא רבין אמר רבי יעקב בר אידי
22 אמר רבי שמעון חסידא: לא פטר רבן גמליאל אלא עם שפשודות, מאי מעמא - משום דאניסי במלאכה, אבל פטור - לא.

הדרן עלך יום טוב וסליקא לה מסכת ראש השנה

אגרות קודש

בי"ה, א' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"ג חשון בו כותב ע"ד מצב הישיבה, מצטער אני במאד על שאין מתרבה גבולם בתלמידים, והרי אי אפשרי הוא שבהשתדלות המתאימה ובחיפוש במרץ לא יש למצוא ב... ובסביבתה תלמידים מקשיבים שיכנסו לישיבתם, וידוע בכ"מ בדר"ל שאפילו בשביל תינוק אחד יש לעשות כו"כ השתדלויות ובפרט בשביל כמה תינוקות, ואין אתנו יודע עד מה וכמסופר בשי"ס - יבמות ס"ב - כי אינך יודע איזה יוכשר, ובמסי' ב"ב צ"א ע"א, חד דמשיתין זריז, ובטח יטכסו עצה כולם יחד איך לגשת לעבודת תעמולה בזה והשי"ת יצליחם...

מ"ש במכתבו בענין נתיצת תנור, ששמעו שיש בזה מכתב מכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, הנה מוסיג"פ העתק מכתב זה, שנמצא בביכל ע"ש כ"ק אדמו"ר הני"ל, וכנראה מתוכנו אף [ש]נדפס משם הצמח צדק (בספר צרור החיים ע' ל' - בילגוריי תרע"ג).

ע"ד צוואת הרי"ח במקום מצוה אם להזהר - יעוין ס' ע' תמרים עין ה' ושי"נ.

בברכת הצלחה ופי"ש אני"ש שי'.

ב"ה, ח' כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר אלי' עקיבא שי

שלום וברכה!

נהניתי לקרות במכתבו ע"ד השתדלותו להודיע ולהחדיר בתוך התלמידים והתלמידות שלו סיפורים חסידותיים וכן עניני חסידות ובטח יוסיף אומץ בזה, כי הרי זהו כל האדם, וכמ"ש סוף דבר הכל נשמע (אז אלע זאלן דערהערן) את האלקים ירא (כי זהו יסוד ושרש העבודה) ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם (בגימ' מ"ה אילנא דחיי פנימיות התורה זוהי תורת החסידות)...

מוסג"פ קונטרס שהו"ל לא כבר, ובטח יזכה בו את הרבים. ואף ששולחים ג"כ להרה"ג הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו' מוה"ר יהודא דוב שי' שחט, בטח לא די בא' והלואי שיספיק שני קונטרסים בשביל סביבתם, ויעוין ג"כ בקונטרס זה בענין אכילת הדם כי זה כל האדם הנ"ל.

בברכה ופ"ש כל אנ"ש שי'.

נ"ב: הפ"נ שלו נתקבל.

ב"ה, ח' כסלו, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה"ר פרץ שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכ' מכ"ט חשון והקודם ונהניתי לקרות בו ע"ד הלימודים השונים שהוקבעו וההתועדות בעת המוכשר, ובטח למותר להעירו, כי מובן הוא מעצמו שבדאי אין בזה ענינים של השגת גבול ופעולת נפילת רוח של אחרים כי ד"י ומספיקה העבודה לכל אחד מאתנו מבלי לנגוע בפרנסתו של חברו ברוחניות וכו'.

ומי"ש במוסגר על ענין המשקה, אשר כנראה שזהו בהמשך למה שדברתי עם הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו' מוהרב"צ שי' שם טוב שד"ר, הנה כנראה שלא מסר הנ"ל את הנימוקים ג"כ, והוא אשר לדעתי הנה מצד שני ענינים נשתנה המצב מאז, שהי' מנהג רווח ענין שתיית המשקה בשופי, א' כי ניתנו כבר הכחות לאנ"ש, ע"י רוב המאמרים הקלים והשיחות בענינים של הסברה והבנה לפעול על השומעים מבלי שיהיו זקוקים למשקה בשופי, ודי מספיק גם המעט שבזה. ב' כיון שבזמן האחרון ביחוד נדרש מאתנו בהדגשה יתירה הענין דהפצת המעיינות **חוצה**, הנה עלול ענין השופי דמשקה לבלבל לזה ביותר, מה שלא הי' נוגע כ"כ כשהפצתה היתה מצוי' בהד' אמות של החסידים ואנ"ש בלבד. ונסתייעתי לסעיף א' ממה ששמעתי פעם מכ"ק מו"ח אדמו"ר בריגא שאמר "איך בין איצטער (והכוונה בל' **איצטער** לא היתה על אותה השעה בלבד אלא על אותן השנים מאז שהתחיל למעט בלקיחת משקה) ווי נאך א ביסל משקה", ואף שהטעם החיצוני הי' אז מפני שהרופאים ציוו לו

המשך בעמוד הבא

המשך מהעמוד הקודם

למעט במשקה, אבל כמובן זהו טעם בחיצוניות ובמילא מתקבל הוא רק לחיצונים ולא בתוככי אני"ש היודעים אז חסידות מאנט פנימיות, ובטח זהו הוראה ג"כ על הענין בכלל אשר ע"פ הידוע דגופא בת[ר] רישא גריר הנה החסידים נגדרים אחרי נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהענין שאמר שהוא עתה כמו נאך א ביסל משקה, הרי זוהי הוראה לכל החסידים ונתינת היכולת ג"כ להיות במצב כזה.

במשך דבורי עם הרה"ח וכו' הרב"צ שי' הנ"ל אמרתי לו בפירוש שאין כאן ח"ו לא ענין של איסור ופקודה וכו' (בהענין דלקיחת משקה), וג"כ לא מניעה לגמרי, אלא שזהו רק מה שנראה לי החילוק שבין הפעולה דהתועדות במיעוט משקה ובין הפעולה אם מרבים בזה עד לגדר יציאה מן הכלים.

בברכת הצלחה בענינים הכלליים אשר זה ישמש ג"כ צנור וכלי להמשכת וקבלת ברכה והצלחה בעניני הפרטים.

נ"ב: בקשתו בענין שילוח איזה תעודה שתשמש יסוד לבקשת רשיון נסיעה לכאן, מסרתי להנהלת מל"ח - מרכז לעניני חינוך - ובטח ישלחו ימים אלו.

מצו"פ הקונטרס שהו"ל, ובטח יזכה בו את הרבים.

ב"ה, חמשה עשר בכסלו, ה'תשי"ג
ברוקלין, נ.י.

לאנ"ש ולכל חובבי ומוקירי תורה ומאור שבתורה
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

לקראת חג הגאולה, גאולתנו ופדות נפשינו, הנני בהצעה, אשר יערכו התועדות בש"ק ח"י כסלו, ימי יט-כ כסלו, וה' חנוכה - בכולם, או באחדים מימים אלו, על כל פנים בשנים מהם - ובהן: התועדות ברבוי מקומות שבמחנה הט', והתועדות ברוב עם - רוב בכמות ובאיכות - במקום אחד מיוחד,

ללמוד המאמר (דש"פ חיי תש"ג) ד"ה כה אמר ה' גוי קרובה ישועתי לבוא (כולו), או מקצתו עכ"פ) וקטע משיחת שמח"ת ה'תר"צ בענין דיפוצו מעינותיך חוצה הוא כלי לאור גילוי המשיח, במהרה בימינו אמן,

להסביר להמתועדים פסק רז"ל בדבר משנה, אשר לא המדרש עיקר אלא המעשה עיקר, כי כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה, וכמבואר במאמר הנ"ל ענין שמירה ועשי' אלו,

ובעת רצון זו, לנקוט בהחלטות בהנוגע לפועל ממש על אתר ולימים הבאים לקראתנו ועל כל ישראל לשלום.

בברכת חג הגאולה, ובלשון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע: גוט יום טוב. לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידים תכתבו ותחתמו.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 מו' כלי שמלאכתו להתר, דהינו שהוא מיוחד לתשמיש המתר בשבת, כגון פוס וקערה וכיוצא בהן - מתר
- 2 לטלטלו אפלו שלא לצורך גופו ומקומו אלא לצורך הכלי עצמו, שחושש עליו שלא ישבר או שלא
- 3 יגב משם ומטלטלו משם להצניעו, או שמטלטלו מחמה לצל שחושש שלא יתבקע בחמה.
- 4 אכל שלא לצורך כלל קפה¹⁸⁴ - אסור לטלטל שום כלי אף-על-פי שמלאכתו להתר, לפי שבימי נחמיה בן
- 5 חכליה¹⁸⁵ שהיו העם מזוללים באפורי שבת, כמו שכתוב "בַּיָּמִים הָהֵם קָצַב" ראייתי ביהודה דורכי¹⁸⁶]
- 6 גתות קצב¹⁸⁷ בשבת ומביאים הערמות קצב וגו' קצב, עשו חכמים קצב סג וגדר לאסור הוצאה קצב, וגזרו על
- 7 כל הכלים קצב אף-על-פי שמלאכתם להתר, שלא לטלטלם כלל אפלו לצורך תשמישן המיוחד להם, חוץ
- 8 מן פוסות וקערות וספין וכיוצא בהם מהכלים הצריכים ביותר לסעדת השבת קצה¹⁸⁸.

ביאורי הלכה

- קפה] שלא לצורך כלל - שלא לצורך שימוש בכלי¹⁸⁴, מקום הכלי או שמירת הכלי.
- קפו] שלא לצורך כלל - טלטול כלים במסגרת עריכת השולחן ופינוי וניקוי והחזרת הכלים למקומם לאחר השימוש בהם נחשב כטלטול לצורך הסעודה¹⁸⁵, אך אין לטלטלם שלא לצורך הסעודה כגון לסידור הבית גרידא¹⁸⁶, וכל-שכן שלא בהתעסקות בעלמא כדרך אנשים הנוטלים ומתעסקים בכלים המונחים סביבם ללא צורך כלל או כדי להשקית את רוחם¹⁸⁷.
- קפו] נחמיה בן חכליה - שבנה חומות ירושלים בשנים שלאחר בניית בית המקדש השני על ידי בני הגולה ששבו מבבל, היה הפחה (מושל) יהודה מטעם המלך ארתחששתא וממנהיגי היהודים בעת ההיא¹⁸⁸.
- קפה] בימים ההם - בימים שנחמיה נעדר מירושלים
- נפרצו אצל היהודים בירושלים דברים אלו. קפט] דורכים גתות - דורכים ענבים בגתות להוציא היין¹⁸⁹.
- קצ] ומביאים הערימות - מביאים אל הבית ערימות התבואה ועומסים אותם על החמורים לשאתם¹⁹⁰.
- קצא] וגו' - המשך הפסוק: ומביאים ירושלים ביום השבת¹⁹¹ ואעיד ביום מכרם ציד¹⁹².
- קצב] עשו חכמים - שבזמן ההוא. קצג] לאיסור הוצאה - מטעם זה גזרו גם על טלטול כלי שמלאכתו להיות¹⁹³.
- קצד] כל הכלים - הן על כלי שמלאכתו לאיסור והן על כלי שמלאכתו להיות¹⁹⁴.
- קצה] לסעודת השבת - כוסות וקערות וספין התירו לטלטל לצורך סעודת שבת בלבד¹⁹⁵.

ציונים והוספות

- (184) גם אם יכול לעשות דבר ללא הכלי בקלות, נחשב כעושה לצורך.
- (185) לכאורה גם כשלא הותר טלטול כלי שמלאכתו להתר אפילו לצורך גופו אלא לצורך "תשמישו המיוחד לו" (כדלהלן סעיף יז) הותר לנקות ולסדר הכלים לאחר הסעודה כחלק מתשמיש הסעודה.
- (186) אסור לטלטל כלי אכילה שלא במסגרת הסעודה כלל, ולכן כלי אכילה הנמצא על הרצפה (ולא הגיע לשם במסגרת הסעודה) אין לטלטלו אלא לצורך גופו ומקומו (וסידור הבית גרידא אינו נחשב צורך גופו, אך מותר להערים ולעשות שימוש כלשהו במקום כך שיצטרכו לסדרו, וכדלעיל סוף סעיף יב).
- (187) טלטול כלי להשקית את רוחו אינו נחשב כטלטול לצורך, ואם זקוק לזה באופן חריג עד כדי שנחסר בעונג שבת שלו, יש לומר שזהו צורך גופו ויכול לטלטל גם כלי שמלאכתו לאיסור (אין בין כלי שמלאכתו להתר לכלי שמלאכתו לאיסור אלא טלטול לצורך עצמו, אך לא מצינו שחילקו ביניהם בהגדרת "צורך גופו" המתירם בטלטול, וכל צורך שהתירו לזה התירו גם לזה. אמנם, כשנוטל מזלג בידו לאכול אינו צריך להניחו מיד כשסיים האכילה מצד היתר "עודו בידו", ובפרט אם הסעודה מתארכת (אף שהוא סיים אכילתו) כי אולי נחשב עדיין כצורך אכילה.
- (188) הוא טיהר את קדשי בית ה', כונן את משמרות הכהנים והלוויים וצוה את העם להוציא את בנות הנכר אשר לקחו להם לנשים בבבל והביאו אותם עמם. גם עשה גדרים לשמירת שבת.
- (189) מצודת דוד על הפסוק, וראה להלן ריש סי' שכ איסור סחיטה בשבת.
- (190) מצו"ד שם, וראה לעיל סי' רמו סעיף ז איסור שביתת בהמתו.
- (191) איסור הוצאה מרשות לרשות המבואר לעיל סי' שא.
- (192) איסור מקח וממכר בשבת המבואר לעיל סי' שו ס"ד.
- (193) טעם זה הוא השני משלושת הטעמים לאיסור טלטול מוקצה בשבת המובאים לעיל סעיף א, ושם נתבאר שרק לטעם זה יש מקום לגזור גם על טלטול כלי שמלאכתו להתר כפי שגזרו בזמן נחמיה, אך באיסור הטלטול (מזמן גזירת נחמיה) על כלי שמלאכתו לאיסור או על טלטול דברים שאינם ראויים בשבת (שהיה כבר בדורות קודמים) ישנם כל ג' הטעמים.
- (194) כלי שמלאכתו לאיסור אף שאינו מוקצה (וכדלעיל הערה עט), נשאר בו האיסור לטלטלו לצורך עצמו וכל-שכן שלא לצורך כלל, וגם ההיתר לטלטלו לצורך גופו ומקומו היה לאחר שכבר התירו לטלטל כל כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו (כמבואר בגמרא קכד ע"ב).
- (195) להלן סעיף יז.

- 1 ואחר כך פֿשראו חכמים שְחִזְרוּ הָעַם לְהִזְהַר קָצֵת בְּאַפּוּרֵי שַׁבָּת - חֲזָרוּ וְהִתִּירוּ לְטַלְטֵל כָּל כְּלֵי שְׁמֵלֶאכֶתוֹ
2 לְהִתֵּר לְצַרְדָּה גּוּפוֹ אוֹ לְצַרְדָּה מְקוּמוֹ קצו].
3 ואחר כך פֿשראו שְחִזְרוּ הָעַם לְהִזְהַר יוֹתֵר - חֲזָרוּ וְהִתִּירוּ לְטַלְטֵל כָּל כְּלֵי שְׁמֵלֶאכֶתוֹ לְהִתֵּר אֶפְלוֹ לְצַרְדָּה
4 הַכְּלֵי עֲצָמוֹ, אָבֵל לְטַלְטֵל שְׁלֵא לְצַרְדָּה כָּלָל, עֲדֵין לֹא נִמְנוּ עֲלֵיו חֲכָמִים לְהִתִּירוֹ, וְנִשְׁאַר עוֹמֵד בְּאַפּוּרוֹ שְׁנֶאֱסַר
5 בְּגוּרֵת חֲכָמִים שְׂבִימִי נְחִמָּיה בֶּן חַכְלִיָּה:

הלכות שבת, חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לשלטל בשבת טע"ף טז

ביאורי הלכה

קצו] או מקומו - אך לא לצורך עצמו.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שכט על מי מחללין שבת

* * *

- 34 **ב** אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב אין צריך לומר אם
35 היו ט' נכרים וישראל אחד עומדים בחצר ונפלה מפולת
36 על אחד מהם באותה חצר ואין ידוע אם ישראל הוא אם
37 נכרי שמפקחין עליו את הגל שהרי ישראל והנכרי היו
38 קבועים באותה חצר וכל הקבוע הוא כמחצה על מחצה
39 וספק נפשות להקל אלא אפילו פירש אחד מהם לחצר
40 אחרת ושם נפלה עליו מפולת שהיה ראוי לילך אחר הרוב
41 אעפ"כ מפקחין עליו שכיון שנשאר קביעות הראשון
42 במקומו (בשעת פרישתו מהקביעות) הרי אנו חושבין אותו
43 כקבוע עמהם להקל בספק נפשות.
44 אבל אם נעקרו כולם בזה אחר זה ובשעת עקירתם פירש
45 אחד מהם לחצר אחרת ונפלה עליו מפולת אין מפקחין עליו
46 שכיון שניער כבר קביעות הראשון ממקומו (בשעת פרישתו
47 של זה) אי אפשר להקל בו משום קבוע והולכין בו אחר
48 הרוב שהם נכרים.
49 אבל אם נעקרו כולם הרי עדיין הם קבועים ביחד וכשפירש
50 אחד מהם הרי פירש מהקבוע ומפקחין עליו וכן תינוק
51 שנמצא בעיר שרובה נכרים יש אומרים שאין מחללין עליו
52 את השבת כיון שבכל יום ויום פורשים כולם ממקום
53 קביעותם הולכין אחר הרוב (כמ"ש באה"ע סי' ד' ע"ש שיש
54 חולקין):
55 **ג** מי שנפלה עליו מפולת ספק עודנו חי ספק כבר מת ספק
56 הוא שם ספק אינו שם אפילו אם תמצי לומר שהוא שם
57 ספק ישראל ספק נכרי מפקחין עליו אע"פ שיש בו כמה
58 ספיקות שהרי אמרה תורה וחי בהם שלא יוכל לבא בשום
59 ענין לידי מיתת ישראל ע"י שמירת המצות.
60 ואפילו מצאוהו מרוצץ שאינו יכול לחיות אלא לפי שעה
61 מפקחים ובודקים עד חוטמו אם יש בו חיות מפקחים
62 ומוציאים אותו בשביל חיי שעה ואם לא הרגישו בחוטמו
63 חיות אז ודאי כבר מת אפילו אינו מרוצץ בין שפגעו בראשו
64 תחלה ובין שפגעו ברגליו תחלה וראו שאין חיות בלבו
65 אעפ"כ בודקין עד חוטמו כי עיקר היכר חיות הוא בחוטם
66 שנאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו:
67 **ד** מצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים אלא
68 מפקח עליהם שמא הם חיים מעשה היה ומצאו עליונים
69 מתים ותחתונים חיים:
70 **ה** הבא במחתרת בענין שאין לו דם ומותר להרגו ונפלה
71 עליו מפולת שם אין מפקחין עליו (שהרי אין מצורין
72 להחיותו):
73 **ו** נכרים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון
74 אין מחללין עליהם את השבת ואם באו על עסקי נפשות
75 ואפילו באו סתם ויש לחוש שמא באו על עסקי נפשות
76 ואפילו עדיין לא באו אלא ממשמשים לבא יוצאים עליהם
77 בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת ובעיר הסמוכה לספר
78 אפילו אינן רוצים לבא אלא על עסקי תבן וקש מחללין
79 עליהם את השבת שמא ילכדו העיר ומשם תהא הארץ נוחה
80 ליכבש לפניהם:
81 **ז** יש אומרים שבזמן הזה שאנו דרין בין האומות ששוללין
82 והורגין אפילו אם לא באו אלא על עסקי ממון מחללין
83 עליהם את השבת לפי שאם לא יניחנו הישראל לשלול
84 ולבזו יהרגנו וחזקה שאין אדם מעמיד עצמו על ממונו ויש
85 לחוש שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג והרי זה עסק נפשות
86 ומכל מקום הכל לפי הענין אבל יחיד שבאו עליו ליקח
87 ממונו יניח להם ליטול כל אשר לו ולא יחלל שבת אפילו
88 באיסור דברי סופרים אלא ע"י שנתבאר בסי' ש"א:
89 **ח** הרואה ספינה שיש בה ישראל המטורפת בים וכן נהר
90 שוטף וכן יחיד הנדרף מפני נכרי מצוה על כל אדם
91 לחלל עליהם שבת כדי להצילם ואפילו הוא ספק אם יציל
92 ומכל מקום אם יש סכנה אין לו לסכן עצמו כדי להציל את
93 חבירו מאחר שהוא חוץ מן הסכנה ואף שרואה במיתת
94 חבירו ואע"פ שהוא ספק וחבירו ודאי מכל מקום הרי נאמר
95 וחי בהם ולא שיבא לידי ספק מיתת על ידי שיקיים מה
96 שנאמר לא תעמוד על דם רעך:
97 **ט** כל היוצאים להציל חוזרים בכלי זינים למקומם אם
98 מתפחדים מפני הנכרים לשבות במקום שהצילו כמו
99 שיתבאר בסי' ת"ז:

1 מי שרוצים נכרים לאנסו להמיר אם מחללין עליו להצילו
2 נתבאר בסוף סי' ש"ו:

3 * * *

חלק ב סימן של דיני יולדת בשבת

4 א יולדת היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין עליה את
5 השבת לכל מה שהיא צריכה קורין לה חכמה ממקום
6 למקום ומיילדין אותה ובלילה מדליקין לה הנר אפילו היא
7 סומא ואפילו אין הנשים המתעסקות עמה צריכות לנר שהיו
8 יכולות להתעסק עמה כל צרכה בלא נר אעפ"כ מדליקין
9 בשבילה שאעפ"כ שהיא אינה רואה מתיישב לבה יותר
10 כשיודעת שיש כאן נר שאומרת בלבה אם יש דבר הצריך
11 לי חברותי רואות ועושות לי משא"כ כשתדע שאין כאן נר
12 יש לחוש שתסתכן מפחד לבבה אשר תפחד שמא אין עושין
13 לה יפה מה שהיא צריכה.

14 ומכל מקום הואיל וכאב היולדת דברים טבעים הם ואין
15 אחת מאלף מתה מחמת לידה לפיכך החמירו חכמים לשנות
16 בכל מה שאפשר לשנות בו כגון אם צריכים להביא לה כלי
17 דרך רשות הרבים תביאנו לה חברתה תלוי בשערה שהיא
18 הוצאה שלא כדרכה ואין בה איסור מן התורה וכן כל כיוצא
19 בזה ואם צריכה לשמן לא תסוך חברתה שמן בשערותיה
20 ותבא אצלה ותסחוט אותן אלא תביאנו בכלי תלוי בשערה
21 שמוטב לעשות הוצאה בכלי ע"י שינוי מבלי איסור אחר
22 מלהוסיף איסור סחיטה אעפ"כ שסחיטת שער אינה אסורה
23 אלא מדברי סופרים כמו שנתבאר בסי' שכ"ו:

24 ב נכריה אין מילדין אותה בשבת אפילו בדבר שאין בו
25 חילול שבת כגון שכבר נעקר הולד לצאת שאין
26 בהוצאתו משום עוקר דבר מגדולו וגם הישראלית היא
27 מילדת ידועה ונותנים לה שכר שמותר לה לילד נכריות
28 בחול משום איבה מכל מקום בשבת אין כאן איבה שיכולה
29 להשטמ ולומר הנשים שלנו ששומרות את השבת מותר
30 לילד אותן בשבת אבל שלכם שאינן שומרים את השבת
31 אסור לנו לילד אותן בשבת.

32 ואפילו ישמעאלית שאינן עובדים עבודה זרה (ואין איסור
33 לילד אותן בחול כמו בנכרים עובדי עבודה זרה שאסור
34 אותן מפני שמילדת בן לעבודה זרה, מכלי-מקום בשבת)
35 אסור משום מלאכה שלא לצורך כמו שיתבאר בסי' של"ב
36 (הואיל ואפשר להשטמ בלי איבה) אבל הקראים כיון שהם
37 שומרים שבת מותר לילד אותן (בשכר בדבר שאין בו חלול
38 שבת משום איבה) ואפילו בנכרים עובדי עבודה זרה אם אי
39 אפשר להשטמ בלי איבה מותר בדבר שאין בו חילול שבת:

40 * * *

41 ג מאימתי נקראת יולדת לחלל עליה את השבת משתשב
42 על המשבר או משעה שהדם שותת ויורד או משעה
43 שחברותיה נושאות אותה בזרועותיה שאין בה כח להלך
44 כיון שנראה אחד מכל אלו מחללים עליה השבת לכל
45 צריכה אשר אפשר לעשותן כאן בלי עיכוב אבל לקרות

46 חכמה ממקום למקום שהוא דבר הצריך שהות ועיכוב מותר
47 מקודם לכן משעה שמרגשת קצת אפילו בספק וטוב לזהר
48 שכשתגיע האשה לחדש ט' יזמין הכל מערב שבת כדי שלא
49 יצטרכו לחלל שבת:

50 ד כל ג' ימים הראשונים היא חשובה כמסוכנת ודאי מפני
51 שאיבריה מתפרקים ומרוסקת היא לפיכך מחללים עליה
52 את השבת אפילו אומרת איני צריכה לחילול אלא
53 שחברותיה אומרות שצריכה אפילו אין בהן חכמה ולא
54 רופא עושין לה כל צריכה שהדברים שעושים לחיה בחול
55 ידועים הם לכל ואפילו אוכלת מאכל שאר בני אדם אנו
56 אומרים שאין מרגשת לשעתה ואם תאכל צונן או שאר
57 דברים שאין המסוכנת אוכלת אותם יביאנה לידי סכנה אבל
58 אם חכמה או רופא אומרים שאינה צריכה לחילול שומעים
59 להם כי הרבה יולדות יש שאין עושין להן חמין בכל יום
60 וכן נוהגים עכשיו בקצת מקומות שאוכלות בשבת חמין של
61 אתמול:

62 ה משלשה ועד סוף שבעה אמרה איני צריכה אין מחללין
63 אפילו חברותיה אומרות שצריכה לפי שאינה בחזקת
64 מסוכנת לאותן דברים שרגילות חברותיה לעשות לה בחול
65 ואפשר שיכולה להמתין עד לערב אלא אם כן שחכמה או
66 רופא אומרים שצריכה שאז מחללין גם בשאר חולים כמ"ש
67 בסי' שכ"ח.

68 וכל זה כשהיא אומרת איני צריכה אבל בסתם שהיא אינה
69 אומרת כלום וחברותיה אינן יודעות מחללין אבל אם
70 חברותיה אומרות שאינה צריכה אין מחללין אלא אם כן
71 היא אומרת צריכה אני שאז אפילו מאה רופאים אומרים
72 שאינה צריכה מחללין כי לב יודע מרת נפשו וכמו שיתבאר
73 בסי' תרי"ח לענין שאר חולים.

74 ומסוף ז' ואילך אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה
75 אלא הרי היא עד ל' יום כחולה שאין בו סכנה שכל צרכיו
76 נעשים ע"י נכרי חוץ מלענין מדורה שאם היא צריכה לכך
77 עושים לה ע"י ישראל מפני שהצינה סכנה היא לה כל ל'
78 יום ואפילו בתקופת תמוז ואם מותרים אחרים להתחמם
79 כנגד מדורה זו נתבאר בסי' רע"ו:

80 * * *

81 ו ימים אלו אין מונין אותם מעת לעת אלא אם ילדה בד'
82 בשבת סמוך לערב הרי כשמגיע תחלת ליל שבת הוא
83 כבר יום רביעי ללידתה אעפ"כ שלא כלו ג' מעת לעת עד
84 סמוך לערב בשבת וכן לענין שבעה ושלשים:

85 ז היושבת על המשבר ומתה מביאין סכין בשבת אפילו
86 דרך רשות הרבים וקורעין את בטנה ומוציאין הולד שמא
87 ימצא חי ואעפ"כ שרוב הפעמים הוא מת קודם לאמו מכל
88 מקום בפיקוח נפש אין הולכין אחר הרוב ולפעמים יוכל
89 לחיות אחר מיתת אמו ואעפ"כ שעובר זה לא היה לו חזקת
90 חיות מעולם מחללין עליו מספק כמו על מי שהיה לו חזקת
91 חיות.

92 ומה שאין נוהגין כן עכשיו אפילו בחול מפני שאין אנו

בשבת שב ואל תעשה עדיף וטוב לחוש לדברי האוסרים
ואף שאין איסור בטלטולו יש איסור במילתו בשבת שלא
לצורך כמו שיש איסור בחתיכת הטבור בשבת אף לפי
סברא האחרונה כמו שנתבאר):

אפילו בן ח' ודאי שאסור בטלטול לדברי הכל הרי אמו
שוחה עליו ומניקתו מפני צער החלב שמצורה וכן היא
בעצמה יכולה להוציא בידה החלב המצער אותה שכיון
שהחלב הזה הולך לאיבוד אין בו משום מפרק אלא מדברי
סופרים ומשום צערה לא גזרו:

* * *

מיישרים אברי הולד של קיימא שנתפרקו מחמת צער
הלידה במה דברים אמורים ביום הלידה אבל אח"כ
אסור מפני שנראה כבונה אבל לכרכו בבגדיו כדי ליישר
אבריו מותר לעולם מפני שדרכו בכך גם בחול ואינו נראה
כבונה בשבת אבל תינוק שאין כורכין אותו בחול ונתעקמו
אבריו בשבת אסור לכרכו כדי ליישרם:

אם נפלה ערלת הגרון של הולד מותר לשום אצבע
לתוך פיו ולסלק הערלה למקומה אע"פ שלפעמים
יקיא על ידי זה:

חלק ב סימן שלא דיני מילה בשבת

א מילה בזמנה דוחה את השבת שנאמר וביום השמיני
ימול בשר ערלתו ביום ואפילו בשבת והפריעה היא
מכלל המילה והמציצה ג"כ דוחה את השבת מפני הסכנה
וכן נותנים עליה רטייה וכיוצא בה אע"פ שאסור לחולה
שאינן בו סכנה וכן לשאר צרכי רפואות מילתו דינו כחולה
שיש בו סכנה.

אלא שלכתחלה צריך להכין מערב שבת ואם לא הכין מערב
שבת מותר לעשות בשבת ע"י שינוי כגון כימיהם שהיו
נותנים על המילה כמון שחוק ויין ושמן מעורבים אם לא
שחק מערב שבת לועס בשיניו ונותן ואם לא עירב יין ושמן
מערב שבת לא יערבם בשבת אלא נותן זה בפני עצמו וזה
בפני עצמו כדי לשנות (ולענין יו"ט נתבאר ב"ד סי' רס"ו)
וכן לשאר חולים אע"פ שלא היה ידוע מערב שבת
שיצטרכו לערב להם יין ושמן מכל מקום אם אין בהם סכנה
אסור לערב להם בשבת (שאסור לעשות להם רפואה בלא
שינוי כמ"ש בס"י ש"כ).

ואם אין לו כמון כלל או שאי אפשר ללעסו וצריך לשחוק
או לשחוק סמנים אחרים המעצרים הדם תדחה המילה עד
למחר שאין דוחה שבת אלא מילה עצמה אבל לא מכשיריה
כמו שיתבאר אלא מפני הסכנה וא"כ אין להביאו לכתחלה
לידי סכנה כדי שנצטרך לחלל שבת אח"כ אבל אם היה לו
כמון שחוק או סמנים שחוקים מבעוד יום ומלו את הקטן
ואח"כ נתפזרו שוחקן בשבת מפני הסכנה:

בקיאת במיתת האם בקרוב כל כך שאפשר לולד לחיות כי
שמא נתעלפה ואם יקרעו בטנה ימיתוה וצריכים להמתין
ובתוך כך ודאי מת הולד:

ח הולד שנולד בשבת עושין לו כל צרכיו מרחיצין אותו
ומולחין אותו שיתקשה הבשר וטומנין את השליא כדי
שיחם הולד וחוחכים את הטבור שכל דברים אלו יש לו
צער מהם אם לא יעשו אותם לו וכיון שאין בהם מלאכה
של תורה התירו חכמים.

במה דברים אמורים בולד של קיימא דהיינו שנולד לט' או
לז' בודאי (כגון שפירש ממנה בעלה אחר שבעל) אבל נולד
לח' או ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו בין בדברים
אלו בין אפילו בדברים שיש במניעתו סכנה לו כגון לפקח
עליו את הגל אלא אם כן גמרו שער וצפרניו שאז בודאי
נגמר לז' אלא שנשתהה לצאת ממעי אמו אחרי גמרו
ולפיכך אפילו הוא ודאי בן ח' כגון שפירש ממנה בעלה
אחר שבעל הרי דינו כבן ז' ודאי לכל דבר ומלין אותו
בשבת אבל אם היה שער לקוי ואין צפרניו שלימים כבירית
אפילו הוא ספק בן ח' דינו כודאי בן ח' לכל דבר ואפילו
לענין פיקוח נפש שמחללין מספק אפילו על עובר שלא היה
לו חזקת חיות מעולם לפי שחוששים שמא כלו לו חדשיו
וגמרו כבר שער וצפרניו אבל זה שאנו רואין בו שלא גמרו
קרוב לודאי הוא שהוא בן ח' שלא היה נגמר עד חדש הטי'
ומיהר לצאת קודם זמנו ונפל הוא.

* * *

ואפילו לטלטל אסור כמו שאסור לטלטל את האבן ולכן
אין מלין אותו בשבת ואין אומרים נמול ממה נפשך אם בן
ז' הוא הרי מילתו דוחה שבת ואם בן ח' הוא אין כאן חילול
שבת במילה זו שהרי הוא כמחתך בשר בעלמא שכיון
שקרוב לודאי שהוא בן ח' לא רצו חכמים להתיר טלטול
בשביל מילתו במקום שקרוב לודאי שאין מילתו כלום.

ויש חולקין על זה ואומרים שכיון שאפשר שהוא בן ז' וכל
בן ז' אינו נפל אף על פי שלא נגמרו שער וצפרניו ולכן
אין איסור כלל לטלטלו בשבת וכן מלין אותו בשבת ממה
נפשך אבל אין מחללין עליו שבת לדברי הכל בין בדבר
שיש בו סכנה לו במניעתו בין בדברים שהתירו לעשות
לולד ביום הולדו משום צער אף על פי שאין בהם מלאכה
של תורה.

ולפי סברא זו מלין עכשיו כל ולד אפילו נולד לח' כי אין
אנו בקיאת בחדשי העיבור כי פעמים שהאשה מתעברת
בסמוך לטבילתה ופעמים אינה מתעברת עד אח"כ ואפשר
שהוא בן ז' ואף על פי שלא נגמרו שער וצפרניו מלין אותו
וכן מותר לטלטלו בשבת.

(ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל ולכן המיקל
בטלטול כסברא האחרונה לא הפסיד אבל לענין מילה

'תורה אור' פרשת ויצא – הפרשה החסידית

וישכם לבן בבקר¹

אף המשכת גילוי זה מבחינת מעלת ומדרגת האבות
עצמם כו, כי האבות היו בבחינת מרפבה דאצילות,
ד"איהו וגרמוהי חד"¹¹, ולא כל נפש תוכל שאת גילוי
זה. אבל להיות גילוי זה נמשך ונשתלשל בבי"ע ששם
מושגות נפשות כלל ישראל, הוא על ידי בחינת
ומדרגת השבטים.

כי "שבט" הוא לשון המשכה, כמו "בוכבא דשביט"¹².
וגם לשון שבט וענף מן האילן הגדול, שהם בבחינת
מרפבה לעלמא דאתגליא, בבחינת (הים) "עמד על י"ב
בקר"¹³, הם בבחינת י"ב שבטים – כנגד ארבע חיות
המרפבה – "פני אדם כו"¹⁴, וכל אחד כלול מג' אבות,
הרי י"ב. ומשם נמשך השפעת והמשכת גילוי אלקותו
יתברך בכלל הנפשות של ישראל, שבחינת ומדרגת
השבטים יכולים כל ישראל שאת בנפשם.

וזהו שאמר הנביא על הגלות (ונתקן ב"תקון חצות")
(ישעיה סג, יז): "למה תתענו ה' מדרךך, תקשיח לבנו
מייראתך, שוב למען עבדיך שבטי נחלתך". פירוש:

"מדרךך" – מדת אברהם שנאמר עליו (בראשית י"א¹⁵):
"הלך ונסוע הנגבה כו", "ומיראתך" – מדת יצחק כו.

וקובל הנביא: "למה תתענו [..] ותקשיח לבנו" ממדת
אברהם ויצחק, להיות רחוקים מאוד פני ה' שיתגלה
עלינו, ולהיות ב"גלות אדם" – הם ענייני עולם הזה כו?
על כל פנים: "שוב למען עבדיך שבטי נחלתך!"
כלומר, שעם היות שבחינת מעלות ומדרגת האבות
עצמם אינו שורה ומתגלה בנפש האדם בגלות, אבל על
ידי השתלשלות בחינת ומעלת השבטים יוכל להיות
גילוי זה בכל נפש מישראל.

1 "וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם
כו" (פרשתנו לב, א);

3 הנה כתיב (דברי הימים א כט, יא): "לך ה' הגדולה,
והגבורה כו"² – בלשון נקבה, שהם בחינת מקבלים
מאור אינסוף ברוך-הוא. כי באור אינסוף ברוך-הוא
בעצמו לא שייר לשון "גדולה" – ש"במקום גדולתו כו"³.

7 והנה "גדולה" היא מדת אברהם, וכמו שכתוב (לך לך
יב, ב): "ואגדלה שמך". וזהו שאומרים "אלקי אברהם
כו"⁴, ושכחו של הקדוש ברוך-הוא הוא שך ענוותנותו
יתברך כו, שנמשך ונתפשט אור אינסוף ברוך-הוא כל
כך, עד שיהיה שורה ומתגלה במדת "אברהם אוהבי כו"
12 (ישעיה מא, ח).

13 והנה "האבות הן הן המרפבה"⁵ – שהיו כל ימיהם
בבחינת בטול כו, ועל ידי כן זכו להשראת השכינה, אור
אינסוף ברוך-הוא בגילוי ממש, שיהיה אור אינסוף
ומודותיו הם המתגלים בנפשם⁶ – "אברהם אוהבי",
17 "ופחד יצחק כו" (פרשתנו לא, מב). והן הן מדות גדולותיו
וגבורותיו של הקדוש ברוך-הוא עצמו, שנמשך
19 ונשתלשל למטה על ידיהם להיות גילוי אור אינסוף
20 ברוך-הוא בכלל נפשות ישראל בבחינת גילוי ממש.

21 ולא במחשבה בעלמא, ש"כל ישראל מאמינים בני
22 מאמינים כו"⁸. כי המחשבה היא ברשותו של אדם – אל
23 "כל אשר יחפוץ יטנו"⁹, והחפץ ימלא את לבו ומחשבתו
24 להטותה פעמים כך ופעמים כך. וצריך שיהיה החפץ
25 והרצון תקוע במקום נאמן, והוא על ידי הדעת והכרה
26 בבחינת הרגשה כאלו רואה כו, וכמאמר רז"ל על
27 אברהם אבינו עליו השלום – ש"הפיר את בוראו כו"¹⁰.

המתחיל "וארא אל אברהם", ובדבור המתחיל "להבין ענין האבות הן הן
המרפבה" – אור התורה דברים (פרק ו) עמוד ב'רסח).

(7) (לקויות: בכתב יד תקצ"ה: אבל להיות).

(8) (שבת צו, א. שמות רבה בשלח פרשה כג).

(9) (משלי כא, א).

(10) (נדרים לב, א. ראה רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג).

(11) (תקוני זוהר בהקדמה ג, ב).

(12) (ברכות נח, ב) ובפירוש רש"י: "בוכב היורד בחץ ברקיע ממקום למקום
וארוך כשבט, שהוא יורה ונראה כמו שפותח רקיע". זוהר חלק א רלג, א.

(13) (מלכים א ז, כג. כה: "וישע את הים .. עמד על שני עשר בקר").

(14) (יחזקאל א, י, יד).

(15) (לך לך יב, ט).

(1) (דבור המתחיל וישכם לבן: תורת חיים דבור המתחיל "וישכם לבן" וקעה, דו.
אור התורה על פסוק זה ובראשית כרך א עמוד רכז, ב. – ציין כבוד קדושת
אדמו"ר.

נאמר שבת פרשת ויצא, יא כסלו תקס"ד. נוסח המאמר שלפנינו הוא מהדפוס
המהר"ל. נוסח אחר – הנחת אדמו"ר האמרי – מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד
עמוד יד. ביאור – אור התורה ויצא (בראשית כרך ז) תתסט, א. וראה דבור
המתחיל "פדה בשלום" תשל"ו. "וישכם לבן" תשמ"ח.

(2) (ראה גם לקמן נו, א ואילך. אור התורה שבועות עמוד קנו. דבור המתחיל
"כבוד מלכותך" ספר המאמרים תרס"א עמוד קטא ואילך).

(3) (שם אתה מוצא ענוותנות". מגילה לא, א. ראה לעיל טו, א).

(4) (".. הגדול").

(5) (בראשית רבה פרשה מז, ו. זוהר חלק א רי, ב. חלק ג קפב, א).

(6) (עין בדבור המתחיל "ידבר אלקים כו" וארא אל אברהם", ובדבור

אף הנה גם לבחינת אתערותא דלעילא שיהיה תלוי
באתערותא דלתתא זו צריך להיות בחינת המשכה
מלמעלה, והמשכה זו היא ממקור הרחמים עליונים
שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות, ששם מקור
ושרש הרחמים, מה שאינו מושג ונתפס בסדר
השתלשלות כלל. וכמאמר "אלקי עולם ברחמיך
הרבים" – "ברחמיך" דייקא כו', וכמו שנתבאר במקום אחר.
וזהו וישבם לבן בבקר – פירושו: לבן דקדושה הוא
בחינת "לובן העליון"²², דהיינו בחינת אור עצמותו
ומהותו של אור אינסוף ברוך הוא. במשל מראה וגוון
לבן שאינו דומה לכל המראות וגוונים; שהגוונים שלהם
נתהוו על ידי צבע, מה שאין בן מראה וגוון לבן הוא
עצמות הדבר ומהותו, שלא נשתנה ולא נתהוה על ידי
צבע. וכן הוא על דרך משל אור אינסוף ברוך הוא
בעצמו ובכבודו, דלית ביה בחינת גוון כלל, דלית
מחשבה תפיסא ביה²³, ו"אני ה' לא שנית" (מלאכי ג, ו)
כתיב.

ולכן כתיב (פרשתנו לא, דח): "והחליף את משכורתי
עשרת מגים [...] אם זה יאמר נקדים כו"²⁴:

שכל הבחינות – "עקודים" ו"נקודים" – נתהוו
ונשתלשלו ממנו, ובירידתם והשתלשולם הם נקראים
בשם "עקודים" ו"נקודים". מה שאין בן בראשיתם
ומקורם הם בטלים ונכללים ואינם עולים בשם כלל.
ולכן יכול הוא להפך מבחינת עקודים לבחינת נקודים
ומנקודים לעקודים ואין זה שינוי לפניו יתברך כביכול,
מאחר שהם בטלים במציאות ואינם עולים בשם כלל –
לא שיהיה שם שינוי כלל (וזה לעומת זה) – לבן דקליפה
מחליף משכורתו ממש ברמאות²⁵.

והנה בחינת לבן דקדושה כנ"ל, שם הוא מקור
הרחמים העליונים, מה שלמעלה מעלה מסדר
ההשתלשלות. ואתערותא דיליה בבוקר דאברהם²⁶ –

והנה מדתו של יעקב אבינו עליו השלום היא בחינת
הרחמים העליונים, שאפילו על כל עולמות שיהיה ונופל
בחינת הרחמנות כו', כמו שנתבאר במקום אחר. ומדרגות
השבטים "יוצאי ירך יעקב"¹⁶ הם במדרגה שלמטה
הימנו.

דהיינו לעורר רחמים רבים על ניצוץ אלקות השורה
בנפשו, על ידי התבוננותו בגדולת אינסוף ברוך הוא
אף שהוא "רם ונשא" (ישעיה נז, טו), ו"כולא קמיה בלא
חשיבי"¹⁷, ובטול כל הנבראים במקורם, ובכללם גם
נפשו כשהיתה במקור חובבה "חלק אלוה ממעל" (איוב
לא, ב) ממש, שהיתה בטלה באור אינסוף ממש, ואף
ירדה פלאים מטה מטה "מאיגרא רמא כו". ולפי רבוי
ואריכות ההתבוננות כך תגדל הרחמנות ביתר שאת.

ועל דרך זה נתקן כל סדר התפלה, ובפסוקי דזמרה
שכמה פסוקים המספרים בשבחו של מקום בעילוי אחר
עילוי, שמזה תגדל הרחמנות על ירידת הניצוץ וריחוקו
מאור אינסוף ברוך הוא כנ"ל.

והנה על ידי שמתעורר בחינת הרחמנות,
באתערותא דלתתא – אתערותא דלעילא¹⁸. כמו
למשל השבט וענף של אילן שכוּפּפין אותו כו' אזי¹⁹
נמשך כל האילן, כך הוא על ידי אתערותא דלתתא זו
שמבחינת ומדרגת השבטים גורם אתערותא דלעילא –
בחינת רחמים רבים להיות נמשך גילוי אור אינסוף
ברוך הוא ובחינת מעלות ומדרגות האבות – בבחינת
גילוי ממש בנפשו, דהיינו בחינת דעת והרגשה כאילו
רואה כו'.

וכמאמר²⁰ "אבינו אב הרחמן רחם נא עלינו, ותן
בלבנו בינה כו'", שפדי להיות ללבנו מכון וכסא
להשראת בינה ודעת בבחינת הרגשה בלב, הוא על ידי
הרחמנות. כי הרחמנות והדעת תלוי זה בזה, וכמאמר
רנ"ל (ברכות לג): "כל מי שאין בו דעה כו"²¹:

(16) (שמות א, ה).

(17) (זהר חלק א יא, ב – על פי דניאל ד, לב).

(18) (זח"א פה א, סדר א, רלה, א, רמד, א, זח"ב לב, ב).

(19) (אזי ונמשך... נמשך גילוי: נוסף בדפוס זיטאמיר. ובדפוס ראשון: שכוּפּפין אותו כו' ונמשך).

(20) (ברכות קריאת שמע דשרית).

(21) ("אסור לרחם עליו, שנאמר (ישעיה כו, יא): 'כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו'").

(22) (עץ חיים שער העקידים פרק א).

(23) (על פי תקוני זהר בהקדמה, "פתח אליהו" יז, א).

(24) ("יהיה שברך וילדו כל הצאן נקדים. ואם כה יאמר עקדים יהיה שברך וילדו כל הצאן עקדים").

(25) ("והכוונה כזה בפשטות, דענין הנ"ל (שבחינת לבן מורה על לובן העליון שלמעלה וכו') הוא כמו שהוא למעלה, אמנם כפי שלבן נשתלשל למטה וכו', "החליף את משכרתי עשרת מגים" כפשוטו. אכל יש לפרש הכוונה כזה שמביא... שלבן בפשטות "מחליף את משכורתי ממש ברמאות" הוא כדי לברר שבעבודת ישראל פועלת גם בלבן זה שלמטה. כי ישראל על ידי עבודתם מעלים גם את החושך ואת המרירות דעולם הזה, להפך חשוכא לנהורא ומרירי למיתקא. שזהו על ידי עבודת התשובה. וכמבואר בכמה מקומות בדרושים המבארים ענין "משיח עתיד לאתבא צדיקא בתיובתא", שמעלת בעלי תשובה היא שפועלים גם בחושך העולם, ולכן כתיב "ושבתי בשלום אל בית אבי", "בשלום" – ב' שלום, כמו שכתוב (ישעיה נז, ט) "שלום שלום לרחוק ולקרוב" – "לרחוק שנעשה קרוב", ואדרבה השלום לרחוק נאמר לפני השלום לקרוב מחמת מעלת התשובה).

(26) (זהר חלק ג פנחס רל, א: "ודא בקר דאברהם ואתערותא דיליה". וראה זהר חלק א משך רג, איב. ובכמה מקומות).

16 "וַיַּבְרֵךְ אֹתָהֶם כו" 34: עֲנִין הַבְּרָכָה – כְּמוֹ שִׁכְתוּב (שם)
 17 א, (כו): "וַיַּבְרֵךְ אֹתָם אֱלֹקִים וַיֹּאמֶר לָהֶם כו', וּמִלָּאוּ אֶת
 18 הָאָרֶץ וּבִבְשָׁהּ כו'". דְּהֵינּוּ שִׁיחִיה תּוֹסֶפֶת בְּרָכָה וְהַמְשָׁכָה
 19 לְמִטָּה עַד ד' אֲתֵּהֲפֹכָא חֲשׂוֹכָא לְהוֹרָא" 35: וְכְמוֹ שִׁכְתוּב
 20 (שם) 36: "וְנִבְרְכוּ כָּךְ כָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה וּבְזִרְעָה",
 21 שִׁיחִיו נִבְרָכִים וְנִכְלָלִים כָּל בַּחֲיֹנוֹת הַנִּיצוּצִים שֶׁנִּפְּלוּ
 22 בְּשִׁבְרֵית-הַכֹּלִים בְּקִדּוּשָׁתוֹ שֶׁל זֶרַע יַעֲקֹב.
 23 "וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָבֶן לְמִקְמוֹ" (פְּרָשְׁתָנוּ לֵב, א): שְׁמֹן הָאֶרֶת
 24 בַּחֲיִנָּה זֹה הִיא בְּבוֹקֶר, זֶמֶן תְּפִלַּת הַשַּׁחַר, אָבֵל אַחֵר
 25 הַתְּפִלָּה מִסְתַּלֵּק הָאֶרֶה ז' 37: וְלִכְךָ צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל בְּכָל
 26 יוֹם 38, שֶׁבְּכָל יוֹם חוֹזֵר וְנִמְשָׁךְ הָאֶרֶה ז' וְחוֹזֵר וְנִסְתַּלֵּק
 27 אַחֵר הַתְּפִלָּה.
 28 "וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדִרְכּוֹ" (שָׁם, ב): בַּחֲיִנָּה יַעֲקֹב – יו"ד עֲקֹב 39
 29 "הָלַךְ" וְנִמְשָׁךְ – בַּחֲיִנָּה תּוֹרָה וּמִצְוֹת, ד' תּוֹרָה אֶקְרִי דָרָךְ
 30 (קִדּוּשִׁין ב): וְיָדִי לְמִבְחִין 40: :

1 בַּחֲיִנָּה חֲסֵד, כְּמוֹ שִׁכְתוּב (בְּרָאשִׁית כב, ג): "וַיִּשְׁכֹּם 27
 2 אֲבִרָהֶם בְּבֹקֶר" – לְהַמְשִׁיךְ רַחֲמִים; לְהִיּוֹת אֲתֵּעְרוּתָא
 3 דְּלֵעִילָא תְּלוֹי בְּאֲתֵּעְרוּתָא-דְּלִתְתָּא – הַמְשָׁכַת הַרַחֲמִים
 4 הִיא בְּבַחֲיִנָּה "חֲסֵד דְּאֲבִרָהֶם". וְכִמְאָמֵר 28 "אֶהְבֵּת עוֹלָם
 5 אֶהְבֵּתֵנוּ כו', אֲבִינוּ אֵב הַרַחֲמָן כו'".
 6 וְהוּא "וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו": הֵם הֵם בַּחֲיִנָּה הַשְּׂבָטִים (שָׁם) בְּנֵי
 7 בְּנֵי, ו"בְּנֵי בְנֵים הָרִי הֵם כְּבָנִים" 29) – בַּחֲיִנָּה הַמְשָׁכַת
 8 אֲתֵּעְרוּתָא-דְּלֵעִילָא כְּנ"ל,
 9 ו"בְּנוֹתָיו": הֵן הֵן לֹאָה וְרַחֵל – עֲלֵמָא-דְּאֲתֵּפְסִיָּא
 10 וְעֲלֵמָא דְּאֲתַגְלִיָּא. שֶׁלְכָל בַּחֲיֹנוֹת הִלְלוּ נִמְשָׁךְ בַּחֲיִנָּה
 11 לְכָן-הֵעֲלִינָן בְּבַחֲיִנָּה "נִשְׁקִין" 30 וְ"אֲתִדְּבָקוֹת רוּחָא
 12 בְּרוּחָא" 31, לְכָל הַמְשָׁפִיעִים – שָׁהֶם בַּחֲיִנָּה "בְּנֵי" 32,
 13 וְהַמְקַבְּלִים – שָׁהֶם בַּחֲיִנָּה "בְּנוֹתָיו" 33, שִׁיחִיה נִשְׁפָּע
 14 וְנִמְשָׁךְ בָּהֶם בַּחֲיִנָּה רַחֲמִים-עֲלִיוֹנִים, לְהִיּוֹת אֲתֵּעְרוּתָא-
 15 דְּלֵעִילָא תְּלוֹי בְּאֲתֵּעְרוּתָא-דְּלִתְתָּא.

38 ("כְּמוֹ שִׁכְתוּב "וַיִּשְׁכֹּם אֲבִרָהֶם בְּבֹקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמורו גו", דַּעֲנִין חֲבִישַׁת
 הַחֲמור רומנו לעבודת התפלה, שֶׁעֲנָנָה מִלְחָמָה עִם חוֹמֵר הַגּוֹף, דַּעַל יְדֵי עֲבוֹדַת
 הַתְּפִלָּה נִמְשָׁךְ בַּחֲיִנָּה לִּבְחֵן הַעֲלִיּוֹן". – "וַיִּשְׁכֹּם לָבֶן" תשנ"ח).
 39 (עַץ חַיִּים שֶׁעַר סֵדֶר הָאֲצִילוֹת פָּרָק ב). וְרָאָה פְּרִדָּס שֶׁעַר עֲרִכֵּי הַכִּינּוּיִם עֲרָךְ
 יַעֲקֹב. וְעֲרָךְ יַעֲקֹב. קִהְלַת יַעֲקֹב עֲרָךְ יִשְׂרָאֵל. וּבִכְמָה מִקְמוֹתוֹ.
 40 ("וְהֵינּוּ דְּלֵאחֵר סִילּוֹק הָאֶרֶה ז' אָז הוּא זֶמֶן הָעֲבוּדָה לְמִטָּה.

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּנֵה, דְּלֵא רַק שֶׁלֹּאחֵר הַגִּילּוּי וְסִילּוֹק הָהָאֶרֶה אָז הוּא זֶמֶן הָעֲבוּדָה
 מִלְמִטָּה. אֲלֵא יִתִּירָה מוֹז, שְׁדוּקָא לֵאחֵר סִילּוֹק הָהָאֶרֶה יְכוּלָה לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה
 לְמִטָּה.

וַיֵּשׁ לומר הַבִּיאור בְּנֵה דְּהֵנָּה בְּשִׁבְלֵי עֲבוֹדַת הָאֱדָם, מַעֲשֵׂינּוּ וְעֲבוּדָתֵינוּ, צָרִיךְ
 לְהִיּוֹת מִצִּיאוֹת שֶׁל אֱדָם וּמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם. וְכִמּוֹ בְּלִימוד הַתּוֹרָה, וּבִפְרָט בְּתוֹרָה
 שֶׁבַע פֶּה שֶׁצָּרִיכָה לְהִיּוֹת בְּאֹפֶן דְּהִכְנָה וְהַשְׁנָה גַּם בְּשִׁבְלֵי דְּנִפְשׁוֹ הַבְּהִמִּית, עַל
 יְדֵי שְׁמִינֵי הַלִּימוד תְּחִילָה בְּשִׁבְלֵי דְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית בְּאֹפֶן דִּיחוד נִפְלָא שְׁאִין יִחוד
 כְּמוֹהוּ, וְעַל דָּרָךְ זֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה בְּבִירוֹר גְּשָׁמִיּוֹת הָעוֹלָם, וְלִמְעֵלָה יוֹתֵר
 וַיּוֹכֵר גְּשָׁמִיּוֹת הָעוֹלָם, וְלִמְעֵלָה יוֹתֵר עֲלִיית הַגְּשָׁמִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁבְּשִׁבְלֵי כָּל זֶה
 צָרִיךְ לְהִיּוֹת מִצִּיאוֹת הָאֱדָם וְהָעוֹלָם, וְכִאֲשֶׁר מֵאִיר לִבְחֵן הַעֲלִיּוֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה אִי
 אֲפֻשֶׁר שְׁתִּיחִיה עֲבוֹדַת הָאֱדָם בְּשִׁלְמוֹתָהּ, שְׁחִיר "מֵאֵן דְּחִמּוֹי בְּמַחוּג קִמִּיָּה
 מִלְכָּא" אִין לוֹ קוֹים. וְלָכֵן כְּתִיב "וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָבֶן לְמִקְמוֹ יַעֲקֹב הָלַךְ לְדִרְכּוֹ",
 דְּדוּקָא כִּאֲשֶׁר בַּחֲיִנָּה לִבְחֵן הַעֲלִיּוֹן עוֹלָה וּמִסְתַּלֵּק לְמַעְלָה אָז יְכוּלִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לַעֲשׂוֹת עֲבוּדָתָם בְּשִׁלְמוֹת.

וַיֵּשׁ לומר שֶׁזֶה גּוֹפָא הוּא הַטַּעַם לְ"וַיֵּשֶׁב לָבֶן לְמִקְמוֹ", הַסְתַּלְקוֹת בַּחֲיִנָּה לִבְחֵן
 הַעֲלִיּוֹן, דְּמִפְּיֹן שְׁתִּכְלִית הַכּוֹנֵנָה הִיא שְׁתִּיחִיה עֲבוּדַת הָאֱדָם, לָכֵן צָרִיךְ לְהִיּוֹת
 "וַיֵּשֶׁב לָבֶן לְמִקְמוֹ" כִּדִּי שְׁתּוּכַל לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הָאֱדָם בְּשִׁלְמוֹת". – "וַיִּשְׁכֹּם לָבֶן"
 תשנ"ח).

27) (רָאָה דְּבוּר הַמִּתְחִיל "פָּרָה בְּשָׁלוֹם" סֵפֶר הַמֶּאֱמָרִים תשל"ז עמוד 81).

28) (בְּרִכּוֹת קָרִיאת שְׁמַע דְּשִׁחִירָת).

29) (פְּרָקֵי דְּרַבִּי, אֲלֵיעֶזֶר פָּרָק לו'. יְבָמוֹת סב, ב. רָאָה רִשִׁי כְּתוּבוֹת עב, ב דְּבוּר
 הַמִּתְחִיל "אֶפְרִים").

30) ("שְׁעִנָּן הַנִּשְׁקָה מוֹרָה עַל גּוֹדֵל הָאֶהְבָּה, וְכִמּוֹ שְׂרואִים שְׁאִפִּילוּ בְּאֶהְבַת
 הָאֵב לְבָנוּ יִחִידוֹ עַל פִּי רוֹב וְעַל דָּרָךְ הַגִּיל הָאֶהְבָּה בָּאָה בְּמַעֲשֵׂה או בְּדִיבוּר,
 דְּהִאֶהְבָּה קָעַן וַיִּךְ אוֹיֶשְׁטַעֲלֵן בְּאֹפֶן שֶׁל מִדִּידָה וְהַגְּבִלָה, אֲמָנָם כִּאֲשֶׁר מִתְּגַלִּית
 הָאֶהְבָּה כְּמוֹ שְׁהִיא בְּעֶצְמוֹתָהּ וּמְהוּתָהּ אִין אִי אֲפֻשֶׁר לָהּ לְהַתְּגַלּוֹת עַל יְדֵי
 דִּיבוּר, וְהַתְּגַלּוֹת הִיא עַל יְדֵי נִשְׁקָה דּוּקָא, וְהוּא עֲנִין הַנִּשְׁקִין – הַתְּגַלּוֹת
 הָאֶהְבָּה כְּמוֹ שְׁהִיא בְּעֶצְמוֹתָהּ וּמְהוּתָהּ". – "פָּרָה בְּשָׁלוֹם" תשל"ז).

31) (רָאָה זֶהר חֶלֶק א כבד, ב. תְּנִיָּא פָּרָק מֵה).

32) (ד' אִישׁ דְּרָכּוֹ לְכַבּוֹשׁ" (יְבָמוֹת סה, ב), הֵינּוּ שְׁהוּא בַּחֲיִנָּה מִשְׁפִּיעַ. – "פָּרָה
 בְּשָׁלוֹם" תשל"ז).

33) (הֵינּוּ מֵה ד' כָּל בְּבוּדָה בַּת מִלָּךְ פְּנִימִיָּה" (תְּהִלִּים מֵה, יד), הִפִּיךְ מִקְּעִנָּן
 ד' אִישׁ דְּרָכּוֹ לְכַבּוֹשׁ, בַּחֲיִנָּה מִקְּבֵל. – שָׁם.

"שֶׁכָּל סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת נִחְלָק לֵב" הַעֲנִינִים דְּמִשְׁפִּיעַ וּמִקְבֵּל, וְשִׁנְהִים מִקְבָּלִים
 הַשְּׁפָעָה מִיִּחְדוֹת מִבַּחֲיִנָּה "לִבְחֵן הַעֲלִיּוֹן" בְּאֹפֶן שֶׁל נִשְׁקָה, שֶׁנִּשְׁקָה מוֹרָה עַל
 הַתְּמַסְרוֹת (אִיבֶרֶגֶנְעֶנְבִּנְקִיט) בְּתִכְלִית וְהַשְּׁפָעָה מִיִּחְדוֹת. – "וַיִּשְׁכֹּם לָבֶן"
 תשנ"ח).

34) (רָאָה תּוֹרַת חַיִּים וַיֵּצֵא לט, א וְאֵלֶיךָ. "פָּרָה בְּשָׁלוֹם" תשל"ז).

35) (שְׁמִיתֵהֶפּ הַחֲשֵׁךְ לְאוֹר).

36) (פְּרָשְׁתָנוּ כה, יד. בְּלָךְ לִךְ ג, ג: "וְנִבְרְכוּ כָּךְ מִל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה").

37) ("שְׁהָאֶרֶה ז' נִכְלָלַת בְּעֶצְמוֹתוֹ". – "וַיִּשְׁכֹּם לָבֶן" תשנ"ח).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

מג"ע העליון עד עולם השפל כו'. והוא ע"פ דבר מלך
שלטון להוסי' אור או לגרוע להשפיל ולהרים בכל
מדרגות העולמות העליונים ותחתונים עד צבא המרום
במרום והארץ וכל אשר בה. כמ"ש (תהלים קלה, ו) כל
אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ בשינויים גדולים בכל
יום וכמאדו"ל (ע"ז ג, ב) ג"ש שניות יושב ודן כו'. ואף
על פי שנא' (ישעיה נה, יא) דברי אשר יצא מפי לא ישוב
אלי ריקם כו'. עכ"ז יכול הוא ית' להפוך הצירוף ודבור
מרע לטוב ולהפוך כו'. הענין שזה האור וחיות המתחדש
בצירופי אותיות העליוני' הוא בא ונמשך ממדות שכלב
האדם העליון כו' כמשל המדו' שכלב האדם שמאירי'
בדבורו להוסיף אור וחיות לחסד או להפוך לדין כו'.
אבל האותיות של הדבור מצד עצמן הן בחי' דומם ואין
בהם צמיחה כו'. ובאמת בחי' דומם שבאצי' הוא
למעלה מבחי' מדבר שבבריאה כידוע בהשתלשלות
דע"ס דמל' דאצי' נעשה עתיק לבריאה וכן פני אדם
דבריאה מקבל ממל' דבריאה וכמו ויפח באפיו נ"ח
שמהבל זה נתהווה נשמה שלימה דאדה"ר וכמשל דבור
המשפיע שנעשה שכל במקבל וע"כ הגם שנקרא דומם
באצי' נק' מקור חיות כל העולמות ממש). וכ"ז הוא בחי'
מל' דאצי' שנחשב בבחי' דומם בד' מדרגות דצח"מ
דאצי'. אבל הנה בחי' המדות דאצי' הוא בחי' צומח
דאצי' שיש בהן אור וחיות רב יותר כנ"ל. וכמו המדות
באדם למטה שיש בהן צמיחה מקטנות לגדלות בין
בהתפשטות שלהם מן השכל שבבינה אם הבנים כנ"ל
בין בעצם מהותם כמו לפי שכלו יהולל איש כנ"ל בבחי'
שלשה מדרגות דע"מ הנ"ל. שתחלה היו המדות
עליונות דאצי' כלולים בבחי' עבור באימא עלאה (כרגל
הקצר שבה"א שנק' פסיעה לבר כנ"ל). ואח"כ נולדים
ויוצאים לחוץ בבחי' לידה. ואח"כ הן בבחי' יניקה
בגדלות כו'. וזהו כמו בחי' צומח שבחי' כנ"ל במדות
שבשכל כו'. וכידוע דבחי' בינה עלאה נק' אלקים חיים
וחכ' דאצי' ג"כ בבחי' חי כמו (קהלת ז, יב) החכמה
תחי' כו'. רק שהחכמה הוא בחי' חי בעצם ובינה שמקבל
מחכ' נק' חיים בהתפשטות החיות או חיה כמ"ש בחוה
כי היא היתה אם כל חי וכמו תוצא הארץ נפש חיה כו'
שזהו בחי' צומח שבחי' כך הוא בחי' צומח דמדות דאצי'
מבחי' חי דבינה מן ההעלם לגלוי ממש ובתחלה היו
המדות כלולים בהעלם בבטן אימא כו' כנ"ל באוי"ר
הכלולים בשכל כו' וד"ל:

1 (לא) והנה הנמשל מכל הנ"ל בענין אותיות הדבור
2 שנק' דומם ובבחי' צומח דמדות ושכל
3 שבאדם שהן כמו ג' מדר' דדומם וצומח וחי הגשמי'
4 והצומח הוא כמו צומח שבחי' כ"ה צומח דמדות בשכל
5 כנ"ל. הנה כ"ז יובן בנמשל למעלה בבחי' דצח"מ
6 העליון דעולם האצי' שגם הוא כלול מדצח"מ כידוע.
7 והנה בחי' דומם דאצי' הוא בחי' אותיות הדבור העליון
8 כמ"ש למעלה שנק' בס"י בשם אבנים כמ"ש ה' אבנים
9 בונים ק"ך בתים שהן ק"ך צירופים כו' והן צירופי
10 אותיות האלקיים שבהן נבראו כל העולמות מאין ליש
11 ממש כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו כו'. והן הי' מאמרות
12 בכלל ובפרט וכמו בחי' הדומם למטה שמצומצם בו
13 האור וחיות מאד ואין בו צמיחה ורביי כלל וכלל כ"ה
14 באותיות העליונים האור וחיות האלקי שבהן מצומצם
15 מאד כאותיות דבור האדם כנ"ל ואין בהן צמיחה וריבוי
16 כלל. וכמו מאמר יהי אור יהי רקיע אותיות הללו דיהי
17 אור ויהי רקיע וכה"ג הן בהווייתן עומדין מו' ימי
18 בראשית כאשר נברא בהן האור והרקיע מאין ליש בלי
19 תוס' וגרעון כלל (וע"כ גם האור ורקיע וכה"ג אין בהם
20 שנוי כלל בעצם מהותם בלי תוס' וגרעון וכמו"כ בשאר
21 הברואים דבע"ח וצומח דעשב ותבואות השדה ממאמר
22 תוצא הארץ ותדשא הארץ שכל א' למינהו מתהווה
23 מאין האלקי דמא' אלה בלי שנוי בתוס' ומה שנתוסף
24 בכל עת צמיחת תבואה מכח הצומח כו'. וכן תולדות
25 נפש החי ומדבר הכל מאותיות וצירופים העליונים כו'.
26 אבל הן בעצמם בחי' דומם לבד לגבי אורות העליונים
27 דאצי'. וכ"ה בכל צירופי האותיות העליונים שנתחלקן
28 לרבוא רבבות צירופים. כמ"ש בס"י המליך אות ה"א כו'
29 עד מכאן ואילך צא וחשוב כו'. הכל הוא בבחי' דומם
30 לבד רק שנתרבו חלקיהם בפרטות יות' כמו מן המילוי
31 דיו"ד ואלף ומילוי דמילוי וכה"ג). אך מה שאנו רואים
32 שנוי אור השפע האלקי' וחדושו שמחדש בכל יום מע"ב
33 ולהפוך מצירוף לצירוף כמו שאמר רחב"ד (תענית כה,
34 א) מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק הרי
35 היפך צירוף האותיות דשמן לחומץ כו' וכה"ג כל הניסי'
36 שהן הפוך הטבע. זהו שנוי הצירופים מדין לחסד בכמה
37 אופנים שונים וכמו (ברכות נה, א) יודע היה בצלאל
38 לצרף האותיות שנבראו בהן כו' שהצדיק מושל בכל
39 הצירופי' לשנותם כו'. וגם בכל יום מתחדשים הצירופים
40 העליונים להיות תוס' אור חדש בכל עולם לפי ערכו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

ממקום שהורד ונפל. ומחמת כח זה הוא מחיה את האדם, שהרי שרשו גבוה מהאדם, כמו שכתוב⁵³: "לפני מלוך מלך לבני ישראל".

והרי זה בענין אכילת מזבח, כמו שנתבאר לעיל ריש פרק א', שהוא גם כן לבקר הניצוצות דתהו מקליפת נוגה. וזהו "ובטן רשעים תחסר"⁵⁴, ששםמבררים הניצוצות מהם תחסר בטנם, כי כל חיותם אינו אלא מהם. וזהו שכתוב⁵⁵ "חיל בלע ויקיאנו מבטנו יורשנו אל".

וכמו כן יובן למעלה: "שולחנו של אדם העליון" היא המלכות, שנקרא "שולחן" להז"א הנקרא "אדם", על דרך משל השולחן, שעליו מביאים מזונות לאדם ומקבל חיות משם, כמו כן המלכות נשפלת בבי"ע לבקר בירורים, ומלקטת שם הניצוצים דתהו שנפלו שם ומעלית אותם לאדם העליון, ועל ידי זה ניתוסף בו אור וחיות יותר מכפי מהותו העצמי. ולכן הוא מכפר על האדם, שממלא הפגמים שנעשו על ידי החטאים – בהמשכת אור חדש על ידי המאכל (עיי' מה שנתבאר מצוה שס"ד פרק ג'⁵⁶).

אך כל זה בענין "שולחנו של אדם", הוא רק דוגמא ל"אכילת מזבח", שבשניהם ענינם הבירור של הניצוצות להעלותם מקליפת נוגה בקדושה, אבל אינו דוגמא ל"אכילת אדם" של הכהנים, שענינו ההמשכה מאור איך-סוף מלמעלה למטה. ולפיכך אין אנו מברכים על אכילתו "אשר קדשנו במצותיו וציונו על האכילה" כמו שהיו מברכים הכהנים, כי אינו דומה כלל לאכילת כהנים אלא לאכילת מזבח, ועל אכילת מזבח לא היו מברכים (שברכה הוא המשכה, ואכילת מזבח היא העלאה כו').

אך האכילה שלנו בשבת הוא בענין אכילת כהנים, שהיא גם כן המשכה מלמעלה למטה. דלכאורה יש להפלא במצות האכילה בשבת, שהרי בוור הוא מל"ט אבות מלאכות – ואנו אומרים שהאכילה ענינה לבקר בירורים כו'?

ב) והנה⁴⁸ משחרב בית המקדש ואין אנו יכולים לעשות חובותינו בהקאת הקרבנות, להיות אכילת מזבח ואכילת אדם ובעלים מתכפרים – זאת יתן אל לבו מאמר רבותינו זכרונם לברכה⁴⁹ על פסוק⁵⁰ "זה השולחן אשר לפני ה'": "פתח במזבח – "מזבח ג' אמות"; וסיים ב"שולחן", לומר לך שעבדך שולחנו של אדם מכפר עליו".

כי גם ענין פונת האכילה הוא בשביל הבירורים. כמו שכתוב "ובטן רשעים תחסר"⁵¹, רוצה לומר, להוציא ניצוצות דתהו שנפלו בשבירה בקליפת נוגה. וכידוע שהיה הטעם שהמאכל שהוא מצומח וחי מחיה את האדם המדבר.

כי "אין לך עשב שאין לו מזל", והמזל הוא כח רוחני שהוא מחיה את העשב, ורובי המזלות הם ריבוי מיני חיות פרטיים לכל עשב ועשב בפני עצמו, שיהיה טעמו וממשו כך וכך. ולכך יש ארץ מגדלת פירות אלו ויש מגדלת פירות אחרים דוקא – לפי אופן השר שממנו נשפעים הכח וחיות הנקרא בשם "מזל", לעשבים ופירות אותה המדינה :

והנה ע' שרים המשפיעים בארץ, כל שר במדינתו, המה מקבלים כל זה החיות מתענוג אלקי שנפל בשבירת הכלים מזו מדות דתהו, והורד בנוגה דבי"ע להיות ממנו התדוות תענוגים אשר לא לה' המה, וגם תענוגים גשמיים מעורבים טוב ורע.

ועל כן, כשהאדם אוכל המאכל, הגם שהמאכל והתענוג שבו הוא מגושם ונמשך מקליפות – כי בארץ ישראל שאין הקליפה שולטת, מכל מקום קליפת נוגה שולטת, ואפילו עבירות עשו שם, שהוא רע גמור מקליפות הטמאות לגמרי, רק שלא בבחינת שליטה כו'.

מכל מקום, כשהאדם – שיש בו "חלק אלוה ממעל"⁵², מיו"ד ספירות דתיקון – אוכל המאכל, הוא מבררו מן הרע, ומעלה את התענוג שבו שהיה מעורב ברע, להיות נכלל למעלה בקדושה, במקור התענוגים,

(48) פ' ב' "סידור שער ברכת המזון. ביאור דבור המתחיל "והקימותי".

(49) ברכות נה, א.

(50) יחזקאל מא, כב: "המזבח עץ שלוש אמות גבה . . וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה'".

(51) משלי יג, כה.

(52) איוב לא, ב.

(53) וישלח לו, לא.

(54) משלי יג, כה.

(55) איוב כ, טו.

(56) מצות וידוי ותשובה. – לעיל לט ב.

13 וְהוּא פִּירוּשׁ "צָדִיק אוֹכֵל לְשׁוֹבֵעַ נִפְשׁוֹ" – בְּכַדִּי
14 לְהַמְשִׁיךְ עֹנֵג הָעֲלִיּוֹן לְהַשְׁבִּיעַ נִפְשׁוֹ, הִיא הַמְּלָכוּת
15 שֶׁנִּקְרָאת "נִפְשׁ"⁶², שֶׁמִּמְשִׁיכִים לָהּ תַעֲנוּג עֲלִיּוֹן מֵעֲתִיקָא
16 קְדִישָׁא עַל יְדֵי הָאֲכִילָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה. וְהַשְׁפָּעָה זֹאת
17 מֵעֲצָמוֹת הַמֵּאֲצִיל נִמְשָׁכֶת דְּרָךְ כָּל פְּרָצוּפֵי הָאֲצִילוֹת,
18 דִּהְיִינוּ מֵאֲבָא וְאֵימָא, וּמֵאֲבָא וְאֵימָא לְזֵ"א עַד שֶׁהַבְּרָכוֹת
19 מְגִיעוֹת לְרֹאשׁ צִדִּיק⁶³ עֲלִיּוֹן, בְּחִינַת יְסוֹד, וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ
20 לְנִפְשׁוֹ – הִיא הַמְּלָכוּת.

21 וְכֵמוֹ שֶׁתָּבוּב⁶⁴: "אֲזַ תַּתְּעַנֵּג עַל הוּי", שֶׁהַתַּעֲנוּג נִמְשָׁךְ
22 לְתוֹךְ שֵׁם הוּי דְּאֲצִילוֹת, שְׂכוּלֵל פְּרָצוּפִים הֵנ"ל, כִּי יו"ה
23 – חֲכָמָה וּבִינָה, ו"ה – זו"נ כו' :

מִצְוֹת אֲכִילַת קֶדֶשׁ קְדָשִׁים וְשִׁירֵי מִנְחוֹת וּפְרִשְׁת תַּצְוָה

1 אִמָּנָם הָעֲנֵן, כִּי כְּוִנַּת הַבִּירוּרִים הוּא רַק בְּאֲכִילָה
2 דְּחוּל⁵⁷, אֲבָל בְּשֶׁבֶת הוּא עַל דְּרָךְ וְסִגְנוֹן אַחֵר. וְהוּא כְּמוֹ
3 שֶׁתָּבוּב "צָדִיק אוֹכֵל לְשׁוֹבֵעַ נִפְשׁוֹ"⁵⁸, וְהוּא הַמְּכַוֵּן
4 בְּאֲכִילָה דְּשֶׁבֶת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בַּעֲזֹר ה', וּמִזֶּה שֶׁתָּבוּב
5 אַחֲר־כֵּךְ⁵⁹ "וּבִטָּן רְשָׁעִים תִּחְסֹר", הוּא הַכְּוִנָּה בְּאֲכִילָה
6 דְּחוּל כֵּנ"ל.

7 וְהָעֲנֵן: כִּי אֲכִילָה דְּשֶׁבֶת אֵינָה בְּכַדִּי לְבִרָה, שְׁוָה
8 אֲסוּר, אֲלֵא שֶׁהִיא כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת עֹנֵג הָעֲלִיּוֹן
9 לְמִטָּה, כִּי בְּכָל ג' סְעוּדוֹת דְּשֶׁבֶת, אֵף בְּסְעוּדָה ד' חֶקֶל
10 תְּפוּחִין⁶⁰ מִשְׁתַּתָּף בְּחִינַת "עֲתִיקָא קְדִישָׁא" – שֶׁהוּא
11 מְקוֹר הַתַּעֲנוּגִים – גַּם בֵּן עֶמְהֶם, כְּמֵאֲמַר⁶¹: "וְעֲתִיקָא
12 קְדִישָׁא אֲתֵין לְסַעְדָּא בְּהִידִּיה" או "בְּהִידִּיה כו'".

(60) שְׁדָה תְּפוּחִים (סְפִירַת הַמְּלָכוֹת).

(61) "אֲתִיקִינוּ סְעוּדָתָא".

(62) רֹאה זֶהר ח"ג אַחֲרֵי סו, א"ב, סו, ב.

(63) "בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צִדִּיק" (מִשְׁלֵי י, ו).

(64) יִשְׁעִיָה נח, יד.

(57) אֲכִילָה דְּחוּל, דְּשֶׁבֶת: תּוֹרָה אוֹר רִישׁ פְּרִשְׁת חַי שְׁדָה. סִידוּר סְדֵר סְעוּדַת
שֶׁבֶת דְּבִירו הַמּוֹתָחִיל "יִגְלַה לָן טַעְמוֹ" – הָעֶרֶת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר בְּצִיּוּנִים
וְהַעֲרוֹת.

רֹאה סִפְר הַמֵּאֲמָרִים תַּקס"ה עֲמוּד קנ וְאֵילָךְ. סִפְר הַמֵּאֲמָרִים תַּרס"ג עֲמוּד נ
וְאֵילָךְ.

(58) מִשְׁלֵי יג, כה

(59) הַמְשָׁךְ הַפְּסוּק שָׁם.

ד.

הוּד כ"ק אַדְמו"ר מֵרֵנָא וּרְבִנָא שְׂמוּאֵל – אַדְמו"ר מוֹהֵר"ש

תּוֹרַת שְׂמוּאֵל – תַּרְל"ב

20 וְהוּא שׁוֹבֵינוּ אֶלְקִי יִשְׁעֵנוּ שׁו"ע שְׁנִיָּהם כּא'. וְגַם צ"ל
21 דְּמִלְשׁוֹן שׁוֹבֵנוּ מִשְׁמַע שִׁגְמוֹ עֲנִין תְּשׁוּ, זֶה אֲנוּ מִבְּקָשִׁים
22 שִׁישִׁיב לָנוּ, הֵינּוּ שִׁיגְרוּם וַיַּפְעוּל בְּנוּ עֲנִין הַתְּשׁוּבָה,
23 א"כ גַּם זֶה נִחְשָׁב לְכַאו' בְּכָלֵל מִלְּמַעַלְמ"ט, וּלְפִי דְּבָרֵי
24 הַמְּדַרְשׁ תִּלִּים חוֹשֵׁב זֶה לְשְׁנִיָּהם כַּאֲחָד כּו'. אֲךָ הָעֲנִין
25 הוּא דִּהְנֶה נּוֹדֵעַ כִּי שֶׁבֶת הוּא אוֹתִיוֹת תְּשִׁב שֶׁהוּא בְּחִי
26 תְּשׁוּבָה, וּבִשְׁבַת יֵשׁ ג"כ ג' בְּחִי אֵלּוּ, שֶׁהוּא מ"ש
27 בַּעֲשֵׂה"ד בִּפ' יִתְרוֹ זְכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבֶת, וּבַעֲשֵׂה"ד
28 שִׁבֵּץ וְאֵתְחַנֵּן נָא שְׁמוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבֶת, וְזֶהוּ ב' בְּחִי
29 בַּתְּשׁוּבָה שֶׁהוּ"ע שֶׁבֶת ג"כ מִלְּמַעַלְמ"ט וּמִלְּמַטְלַמ"ע,
30 וְהַשְׁלִישִׁי הוּא כַּמֵּאֲרֻז'ל זְכוֹר וְשְׁמוֹר בְּדִבּוּר אַחַד נֹאמְרוּ
31 שׁו"ע שְׁנִיָּהם כַּאֲחָד, וְכֵמוֹ פְּשָׁרָה דְּבִנִּי קֶרַח שֶׁלֹּא אֲתָה
32 תְּשׁוּב לְעַצְמְךָ כּו' אֲלֵא שְׁנִיָּהם כַּאֲחָד כּו'.

33 וְלֵהֲבִין כ"ז צ"ל תַּחֲלָה שׁוֹרֵשׁ בְּחִי תְּשׁוּ
34 שְׂמִלְמַטְלַמ"ע וְתְּשׁוּ שְׂמִלְמַעַלְמ"ט, וְהוּא שִׁב'
35 בְּחִי אֵלּוּ זֶהוּ מ"ש בַּשְּׁבָ"שׁ (ב' ט"ז) דּוּדִי לִי וְאֵנִי לו',
36 מִתְּחִילָה דּוּדִי לִי שׁו"ע מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה, וְאַחֲכָ"כ וְאֵנִי
37 לו', וּבִשְׁרִי וְאֵ"ו ג' נָא אֲנִי לְדּוּדִי וְאַחֲכָ"כ דּוּדִי לִי שֶׁהוּא
38 מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה, וּפִי בְּחִי דּוּדִי לִי קָאִי עַל בְּחִי יצ"מ,

1 אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ תִּלִּים סִי פ"ה הוּבָא בִּילְקוּט ג"כ סִי
2 הֵנ"ל אֲמָרוּ בְּנֵי קֶרַח עַד מָתִי אֲתָה אוֹמֵר שׁוֹב
3 בְּנִים שׁוֹבְבִים (יִרְמִי' ג' י"ד כ"ב), וְהֵן אוֹמְרִים לָךְ שׁוֹב
4 אֲתָה תַּחֲלָה שְׁנֵא' שׁוֹבָה ה' עַד מָתִי וְגו' (תִּלִּי' צ' י"ג),
5 וְאֲתָה אוֹמֵר לֹא כֵן אֲלֵא יִשְׂרָאֵל תַּחֲלָה, לֹא אֲתָה תְּשׁוּב
6 לְעַצְמְךָ וְלֹא אֲנוּ נִשׁוּב לְעַצְמֵינוּ אֲלֵא שְׁנִיָּהם כַּאֲחָד
7 שְׁנֵא' שׁוֹבֵנוּ אֶלְקִי יִשְׁעֵנוּ (תִּלִּי' פ"ה ה'). וְכַעֲנִין פְּשָׁרָה
8 זֶה דְּבִנִּי קֶרַח בַּעֲנִין הַתְּשׁוּבָה מִצִּינוּ ג"כ בְּכִרְיַאת שָׁמַיִם
9 וְאַרְץ שְׁנַחֲלֵקוּ ב"ש וּב"ה אִם שְׁמִי קְדָמוֹ אוֹ אֶרֶץ
10 קְדָמָה, וְאֲמַר רִשְׁבִּי תָמָּה אֲנִי עַל מֵה נַחֲלֵקוּ אֲבוֹת
11 הָעוֹלָם אֲלֵא שְׁנִיָּהם כַּאֲחָת נִבְרָאוּ שְׁנֵא' קוֹרָא אֲנִי
12 עֲלֵיהֶם יַעֲמָדוּ יַחֲדִיו. וְנָתַן מִזֶּה בְּמֵ"א שְׁבָחִי זֶה שִׁיעֲמָדוּ
13 יַחֲדִיו הוּא מִבְּחִי הַיּוֹתֵר גְּבוּהָ אֲשֶׁר שֵׁם אֵינּוּ שִׁיךְ
14 לֵאמֹר מַעַלָּה וּמִטָּה כָּלֵל, וְלִכֵּן יַעֲמָדוּ יַחֲדִיו כּו'. אֲךָ
15 בַּעֲנִין הַתְּשׁוּבָה שֶׁבְּכָלֵל כָּל עֲנִין תְּשׁוּבָה הוּא שִׁיּוּמִשְׁךָ
16 מִבְּחִי הַגְּבוּהָ יוֹתֵר שֵׁשׁ אֵינּוּ תוֹפֵס מְקוֹם הַחֲטָא וְעוֹן,
17 שֶׁלִּכֵּן מִשֵּׁם נִמְשָׁךְ הַסְּלִיחָה, וְא"כ מֵה יֵשׁ לְחַלֵּק בּוֹה ג'
18 חֲלוּקוֹת, הֵא' מִלְּמַעַלְמ"ט שׁו"ע שֶׁאֲנוּ מִבְּקָשִׁי שׁוֹבָה
19 ה' עַד מָתִי, הֵב' מִלְּמַטְלַמ"ע שׁו"ע שׁוֹבָה בְּנִים שׁוֹבְבִים,

7 להחדשים כלל, רק שהי' חשבון החדשים מניסן שהי'
8 זמן יצי"מ, והי' נק' ניסן ראשון שני שלישי כו' וכמ"ש
9 החדש הזה לכם כו' ראשון וגו', ובחדש השביעי כו',
10 אבל לא הי' שם להחדשים ושמות החדשים ניסן אייר
11 אלול כו' זה עלה מבבל כו', ולזה מרומז בפסוק אני
12 לדודי כו' שאז הוא זמן אני לדודי מלמטה למעלה כו'.

איתא במד"ת כ' אמרו בני קרח (א)

בס"ד. תילי' טי' פ"ה ה'

1 שהי' אתעדל"ע לבד בלי אתעדל"ת כלל, שהיו מתחלה
2 מושקעים במ"ט שערי טומאה ויצאו ממצרים,
3 ובחמשים יום קבלו את התורה, והיינו לפי שהי'
4 אתעדל"ע כו', ואני לדודי מפרש על בית שני שעלו
5 מבבל, וזהו שא' אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול, והנה
6 שמות החדשים עלו מבבל, שמקודם לא היו שמות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב

32 ה"ז לכאו' התחלקות בעצם מדריגתן כו', וכאשר
33 בעיגולים באמת לא יש התחלקות איך שייך שם ע"ס
34 כו'. אך הענין הוא דהנה נת"ל (ד"ה נשא) דבאוא"ס
35 שלפני הצמצום שלמעלה מהע"ס הגנוזות והיינו
36 באוא"ס הבלי גבול שייך ג"כ ספירות, לפי שהוא בחי'
37 אור וגילוי עכ"פ, וכל גילוי הוא ע"י ספירות, רק ששם
38 אין מספר לספירות.

39 ונת' שם דהיינו שגם הספירות הן בבחי' בלי גבול,
40 דמאחר דהפשטיות הוא סיבת הספי' אין קץ,
41 וכמא' אנת הוא חד ולא בחושבן דלפי שהוא חד בעצם
42 ע"כ הספי' הן לא בחושבן כו', ממילא הספירות גופא
43 הן ג"כ בבחי' פשיטות כו'. ולכאו' א"מ איך הוא ספי'
44 בבחי' פשיטות והלא הספי' הן בחי' הגבלה ואיך הוא
45 ספי' בבחי' פשיטות כו'. ולהבין זה צ"ל תחלה מהו
46 שם ספירה, והנה בפרד"ס שע"ח פ"ב הביא כמה פי'
47 בשם ספי', הא' ל' מספר וז"ל ויש שפי' בל' מספר כי
48 המספר מבעלי הגבול ואע"פ שאינם בעלי גבול, בערך
49 שרשם הפשוט בעלי גבול הם ובערך פעולתם אלינו
50 עכ"ל. והנה כללות ענין המספר הוא רק התגלות הדבר
51 שהרי ע"י המספר לא נתחדש שום דבר בגוף ומהות
52 הדבר הנספר ולא במספרו, דכמו שהי' קודם שנספר
53 כן הוא בלי שום תוס' וגרעון לאחר שנספר, רק שבא
54 המספר מהעלם לידי גילוי כו', וז"ע המספר בע"ס
55 דאצי' שהו"ע גילוי מההעלם כו'. והענין דהנה מצד
56 ההגבלה דמספר ר"ל מה שמספר הוא הגבלת הדבר
57 הנמנה שהוא במספר כך וכך כו', הרי זה שייך רק
58 בבי"ע ששם הו"ע ההגבלה ממש כו', וכמו ענין הזמן
59 ששייך רק בבי"ע, אבל באצי' למע' מהזמן הי' הוה
60 ויהי' כא' כו' וכמ"ש במ"א, וכמו"כ הוא בענין המספר
61 דשייך רק בבי"ע כו'. ומ"מ נק' הספי' ע"ש המספר
62 לפי שהמספר הוא גילוי מההעלם, א"כ גם ההגבלה

1 **ביום** השמיני עצרת תהי' לכם, וצ"ל והלא שמע"צ
2 הוא רגל בפ"ע למה נק' יום השמיני דהיינו
3 שמיני לחג, דלכאו' הי' צריך לחשוב אותו על ימי
4 החדש, כמו כל המועדים שבחדש זה כמו שנא' באחד
5 לחדש ובעשור בו ובחמשה עשר בו כו', וכמו"כ הי'
6 צריך לחשוב שמע"צ ג"כ בימי החדש ומפני מה נק'
7 יום השמיני כו'. גם צ"ל מה שהקרבן דשמע"צ הוא
8 פר אחד איל אחד ולא כמו כל יומי החג שהקריבו
9 הרבה פרים שהי' התחלה מ"ג פרים עד שבעה פרים
10 כו' ובשמע"צ רק פר אחד כו'. ובמדרש אי' משל למלך
11 שאמר לאוהבו בא ונגלגל אני ואתה במה שנמצא כו'
12 והו"ע מ"ש לכם דוקא כו', וצ"ל מה"ע אני ואתם
13 דוקא. ולהבין כ"ז צריכים להקדים משנת"ל דהאור"מ
14 אין בו התחלקות דבשרשו באוא"ס שלפני הצמצום
15 הוא האור שבבחי' גילוי העצם שהוא בבחי' א"ס וע"כ
16 גם כמו שנעשה בבחי' מקיף לעולמות הוא בבחי' א"ס
17 דהגם שיש בזה מקיפי' כללים ומקיפים פרטים אין בזה
18 התחלקות כו'. ונת"ל דלכאו' יש סתירה לזה ממ"ש
19 בע"ח דבעיגולים יש ע"ס וגם מבו' בע"ח שיש
20 בעיגולים מעלה ומטה היינו עיגול עליון ועיגול תחתון
21 כו'. ונת' דמה שיש מעלה ומטה בעיגולים אין זה סותר
22 לעיקר הענין דעיגולים אין בהם התחלקות, דבחי'
23 מעומ"ט שבהם אין זה שמחולקים בעצם מדריגתן כ"א
24 בבחי' הגילוי לבד דהיינו בבחי' ריבוי ומיעוט כו',
25 וענין ריבוי ומיעוט אין התחלקות גם באו"פ וכ"ש
26 בהאור"מ, מפני שהמיעוט יש בו בהעלם כל האור
27 דבחי' ריבוי ובפרט בהאור"מ שבהמיעוט יש גם בחי'
28 התוקף כמו בבחי' הריבוי כו'.

29 **פג) ומעתה** צ"ל מ"ש בע"ח דבעיגולים יש ע"ס
30 עיגול הכתר ועיגול החכ' כו', ולכאו'
31 זהו בחי' התחלקות מאחר ששייך בהם השמות דכח"ב

ולא בכח' ידיעא כו'). וזהו ששולל הפרד"ס ענין
ההגבלה בע"ס דאצי' דכשאו' דשם ספי' הוא לשון
מספר ה"ה שולל ענין ההגבלה בהם, שזהו רק לגבי
שרשם הקדום כו', להיות כי ענין המספר הוא הגבלת
הדבר ע"כ אומר שזהו רק לגבי שרשם כי ההגבלה
ממש שייך רק בבי"ע, והגבלת המספר באצי' אינה
הגבלה ממש רק לגבי שרשם הקדום כו' (דהיינו
הגבלה שבבחי' התגלות לבד כו'), וכן בערך פעולתם
אלינו, וכנודע דהגבול דאצי' הוא רק מה שהמשכה
שחוצ' לאצי' תהי' בבחי' גבול, אבל באצי' אינו בבחי'
גבול עדיין דע"ס דאצי' אין סוף להתפשטותן גם
בבחי' הכלים כו' וכמ"ש במ"א, ועיקר ענין המספר
באצי' הוא מה שהמספר ענינו הוא רק התגלות
מההעלם כו', ומ"מ בהתגלות המספר בא הדבר לידי
התחלקות. וזהו שהמספר צ"ל בדבור דוקא, וכמו
בספה"ע שלא די במח' כי אם בדבור דוקא, לפי
שבמח' הוא בהתכללות עדיין, וגם כשחושב כאו"א
בפ"ע אין זה בבחי' התחלקות רק כשסופר בדבור ה"ז
בבחי' התחלקות, ע"כ עיקר המספר הוא בדבור דוקא.
וכמו"כ הוא למעלה דלמעלה מאצי' הכל הוא בבחי'
אחדות עדיין, וכמשנת"ל באורך דהקו הגם שעשוי
מנקודות פרטים מ"מ הכל בבחי' אחדות ונק' ע"ס בלי
מ"ה כו', ובאצי' באין הע"ס בבחי' התחלקות כו'. וז"ע
המספר שהוא בבחי' ההתגלות מההעלם רק שבא
בבחי' התחלקות כו'.

בס"ד. שמע"צ. תער"ג

היא רק בבחי' התגלות לבד לא בכח' התחדשות
ההגבלה כו', דבבי"ע ההגבלה היא בבחי' התחדשות
דהיינו בבחי' מציאות יש ממש כו', אבל בענין המספר
מאחר שהוא בכח' התגלות, ע"כ גם ההגבלה שבו אינו
הגבלה בבחי' התחדשות כ"א בבחי' התגלות לבד כו'.
וע"כ שייך ענין המספר באצי' שז"ע אצי' שאינו
התחדשות דבר כ"א רק מהעלם אל הגילוי לבד כו'.
והענין הוא דהנה הגבלת המספר שהוא במספר כך וכך
היינו עשר ולא תשע כו', הרי גם בשרשי האורות
באו"א"ס שלפני הצמצום הן בכח' ע"ס, והוא מה
שאוא"ס הבל"ג שיער בעצמו להאיר בבחי' מדה וגבול
כו' וכמשנת"ל, רק ששם הן בבחי' אחדות לגמרי
ובאצי' באו בבחי' התחלקות כו' כמשנת"ל באורך.
אך גם ההתחלקות דאצי' אינו בבחי' התחלקות ממש
וכמשית"ל בענין ל' בחי' שנא' בע"ס דאצי', וא"כ אין
זה התחדשות רק בכח' התגלות לבד כו' (גם שהרי
הע"ס דאצי' הן בריבוי התכללות עד אין שיעור שזהו
מכח הא"ס שבהם כו', וכמ"ש במ"א בענין ריבוי
ההתהוות מבחי' המל' עד אין קץ ושיעור שזהו מכח
הא"ס שבמל' כו' וכ"ש שכ"ה בבחי' ההתכללות
שבספי' כו'). וי"ל דהגבלת המספר הוא ג"ז מה שבאה
כל ספי' בהגדרה מוגבלת וכמו הגדרת החכ' והגדרת
הבינה כו', אמנם ג"ז הוא רק בבחי' התגלות מההעלם
לא בבחי' התחדשות, שהרי גם בשרשם הן בכח' ע"ס
הגנוזות, ושם הן בבחי' התאחדות לגמרי ובלתי
מציאות ניכרת כלל וכלל, ובאו בהקו בבחי' ספירות
פרטיות, ובחי' החכ' שבקו היא אותה החכ' שבא"ס
כמשנת"ל, וגם בהקו הספי' הן בבחי' בלי מה, וכשבאו
בכלים ה"ה בבחי' מציאות דבר, ומ"מ ה"ה בבחי'
פשיטות לגבי ע"ס דכלים כו' כמשנת"ל כ"ז לעיל. וא"כ
אין זה בכח' התחדשות רק גילוי ההעלם כו'
(ועמשית"ל פ', ואין זה סותר למש"כ דודאי נשלול
לגמרי גדר החכ' מא"ס, ומ"מ יש בחי' חכ' שבא"ס,
וחכ' דאצי' הוא בבחי' גדר חכ' ומ"מ היא בבחי' חכים

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

1 "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם".
2 ההבנה מכל דבר היא, שיש לירא מה' יתברך ויש לשמור את מצוותיו, כי רק זה הוא תוכן האדם,

- 1 היינו שרק לשם כך נברא, כמו שכתוב² "אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי". ה' יתברך כביכול אומר
- 2 שזה שעשיתי את הארץ, כלומר בריאת העולם, זה עבור האדם.
- 3 אדם משמעו עם ישראל, כמו שכתוב³ "ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם", אומרת הגמרא⁴ אתם
- 4 קריים אדם, עם ישראל נקראים אדם. הרי שבעבור האדם, היינו בני ישראל, נבראה הארץ, כמו שכתוב
- 5 במדרש⁵ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁶ בראשית ב' ראשית⁷, התורה נקראת ראשית
- 6 וישראל נקראים ראשית – כדי שבני ישראל ילמדו תורה ויקיימו מצוות, ועל-ידי זה הוא קיום העולם,
- 7 כפי שהגמרא⁸ אומרת: תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם יקיימו ישראל את תורתו, מוטב,
- 8 ובאם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו.
- 9 המדרש⁹ אומר: "אלה תולדות השמים והארץ"¹⁰, אלה בזכות מי הם עומדים ובזכות מי הם קיימים?
- 10 בזכות "אלה שמות בני ישראל"¹¹, ואלה בזכות מי הם עומדים ובזכות מי הם קיימים? בזכות "אלה העדות
- 11 והחוקים והמשפטים"¹².
- 12 זוהי כוונת הכתוב² "ואדם עליה בראתי".
- 13 ה' יתברך ברא את האדם. אדם אין משמעו רק הגוף, אלא גם הנשמה שהיא חלק אלקה ממעל¹³,
- 14 כל זה נקרא אדם.
- 15 הגוף עצמו ללא הנשמה נקרא 'בשר-אדם', והנשמה עצמה ללא הגוף נקראת 'נשמת-אדם', ואילו
- 16 נשמה בגוף נקראת 'אדם'.
- 17 זהו "ואדם עליה בראתי", בראתי בגימטריא תרי"ג. בריאת האדם היא כדי שיקיים תרי"ג מצוות
- 18 ביראת שמים, וכתיב¹⁴ "האלקים עשה שייראו מלפניו". שכן ענין היראה נובע משם אלקים דוקא, ולכן
- 19 הוא אומר "את האלקים ירא", כי ענין היראה נובע משם אלקים.
- 20 קיצור. התכלית של בריאת האדם היא קיום התורה והמצוות, שכך היה התנאי של הקב"ה. הגוף
- 21 הוא 'בשר-אדם', הנשמה היא 'נשמת-אדם', ו'אדם' משמעו נשמה בגוף. יראה נובעת משם אלקים.

ב.

- 23 ידוע¹⁵ שבריאת האדם וכל הנבראים היא על-ידי ספירת המלכות.
- 24 על ידי ספירת המלכות ה' יתברך נותן חיות לעולם ולכל הנבראים, כמו שכתוב¹⁶ "מלכותך מלכות
- 25 כל עולמים". התהוותם וחיותם היא על ידי ספירת המלכות, כיון שכביכול עלה ברצונו ענין המלוכה,
- 26 'אנא אמלוך', מזה, ממלכותך, נמשכת מלכות כל עולמים – נתהוו כל העולמות.

(ב). ילקוט שמעוני, ישעיהו רמז תמו.

(10) בראשית ב, ד.

(11) שמות א, א.

(12) ואתחנן ד, מה.

(13) איוב לא, ב. וראה תניא, תחילת פרק ב.

(14) קהלת ג, יד.

(15) אגרת הקודש, סימן כ' (קל, ע"ב). עטרת ראש ו, א.

המשך תרס"ו, ע' שלו (בהוצאת תשע"א ואילך, ע' תמו).

(16) תהלים קמה, יג.

(2) ישעיהו מה, יב.

(3) יחזקאל לד, לא.

(4) יבמות סא, ע"א.

(5) רש"י ורמב"ן על בראשית א, א.

וראה בראשית רבה, פרשה א, ד. ויקרא רבה, פרשה לו, ד.

(6) בראשית א, א.

(7) תיקוני זוהר תיקון א, ה.

(8) עבודה-זרה ג, ע"א.

(9) רבה. פרשת ויקהל פרשה מח. תנחומא, ויקהל ד (בובער

1 מזה מוכן שכל ענין התהוות העולמות והנבראים אינו אלא מהארה, שזהו ענין המלוכה שהיא
2 התפשטות, שכן התפשטות היא הוכחה שזו הארה.
3 כמו שאנו רואים בגשמיות: מלך במדינתו, הן בערים גדולות המונהגות על-ידי מנהלים גדולים והן
4 בערים קטנות המונהגות על-ידי מנהלים קטנים, וגם בכפרים ובישובים קטנים, כל חוק הנוגע להנהגת
5 המדינה ויושביה, הכל נעשה על-פי הוראת המלך. בכל מקום, בכל המדינה, הכל נעשה בשם המלך.
6 הגם שכשאומרים את המילים הספורות בשם המלך, כולם צריכים לעמוד בהדרת כבוד, ממש כאילו
7 המלך עצמו היה כאן, אין זה שהמלך נמצא בכל מקום, אלא זה רק שם המלך, ששמו של המלך מתפשט
8 בכל רחבי המדינה.

9 כך יובן גם בספירת המלכות שאינה אלא התפשטות.
10 זהו שאנו אומרים¹⁷ "מלך שמו נקרא" עליהם, שכשם שאזרחי המדינה אינם בניו של המלך, ורק
11 שמו עליהם, כן הוא גם בספירת המלכות שאינה אלא הארה, ולכן ספירת המלכות נקראת דיבור העליון.
12 קיצור. בריאת העולמות היא על-ידי ספירת המלכות, וכל ההתהוות אינה אלא מהארה, כפי שזה
13 בגשמיות, למרות שכל חוקי המדינה נאמרים בשם המלך, אבל זה רק בשם המלך.

ג.

15 ענין הדיבור הוא רק עבור הזולת, שהרי זה החילוק בין מחשבה לדיבור: מחשבה היא לעצמו ודיבור
16 הוא לזולת.
17 ספירת המלכות נקראת דיבור העליון, שאמנם היא רק הארה, אבל ההארה היא משורש נעלה מאוד.
18 הענין בזה:
19 כל השגה אלקית, תכליתה להביא תועלת בעבודת ה' יתברך, וכך גם בהשגה זו שכללות ענין התהוות
20 וחיות העולמות והנבראים אינו אלא מהארה.
21 את ריבוי העולמות והנבראים ברא ה' יתברך בדיבור אחד, כמו שאנו אומרים¹⁸ "ברוך שאמר והיה
22 העולם", וכפי שהמשנה אומרת¹⁹ "בעשרה מאמרות נברא העולם, והלא במאמר אחד יכול להבראות".
23 אכן כך הוא, את הכל ברא ה' יתברך במאמר אחד, הוא המאמר "בראשית", ואחר-כך פירט ה'
24 יתברך זאת בעשרה מאמרות.
25 תשעת המאמרות הם התפשטות מהמאמר האחד של "בראשית".

26 יש גם להתבונן, איך אדם אחד אינו בערך ואין לו שום תפיסת מקום לגבי העולם, והרי בפרטיות
27 לגבי כל העולמות, מהעליונים עד התחתונים, בודאי האדם אינו תופס מקום, ובכל זאת האדם הוא עיקר
28 תכלית הכוונה של כל העולמות, והחל מהיום והשעה שה' יתברך ברא אותם, מצפים מלאכי מעלה
29 והספירות העליונות לתורתו של האדם.
30 כשאדם מחשיב עצמו כתכלית כל מה שה' יתברך ברא, ושכל מה שה' יתברך ברא הוא עבורו, כפי
31 שהמשנה²⁰ אומרת שכל אחד חייב לומר "כשבילי נברא העולם", והרי עולם משמעו העלם, כי גופי
32 הנבראים מסתירים את הנשמה מהנבראים, הם רואים את הגוף ואילו את הנשמה אינם רואים

19 פרקי אבות פרק ה, משנה א.
20 סנהדרין לז, ע"א.

17 פיוט "אדון עולם". ראה לקוטי תורה, במדבר יג, ד.
18 בתפילה.

- 1 — זהו פירוש המשנה²⁰ "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם", ה' יתברך ברא בשבילו את ההעלם
2 —
3 הרי הוא, בעבודתו בתורה ומצוות, יסיר את ההעלם ויגלה את האור האלקי.
4 קיצור. ספירת המלכות היא דיבור שהוא עבור הזולת. בעשרה מאמרות נברא העולם. האדם הוא
5 עיקר ותכלית הנבראים והחיות של כל העולמות תלויה בקיום התורה והמצוות שלו.

ד.

- 7 זו חובתו של האדם להתבונן בתכליתו, לשם מה ה' יתברך ברא אותו.
8 לכשיעשה חשבון שכל חייו והנהגתו הם בכלל לא כפי שצריך להיות, הן בענין המוחין והן בענין
9 המידות והנהגות הטובות, שהכל הפוך מכפי שצריך להיות, שהוא עסוק תמיד רק בצרכיו הגשמיים
10 והגופניים ועל רוחניות הוא חושב מעט, שעל ידי הנהגה כזו הוא נעשה מגושם מאוד;
11 כשהוא מתבונן בכך במחשבה בהירה, נעשה אצלו רצון עז, עמוק, לעשות תשובה, לשנות את כל
12 הנהגותיו ולהתנהג בדרכי התורה והמצווה ביראת שמים. זהו "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת
13 מצוותיו שמור כי זה כל האדם".
14 עיקר האדם, שלשם כך חיבר ה' יתברך את הנשמה הרוחנית עם הגוף הגשמי, שזהו חיבור של
15 אחר וקדם, כמו שכתוב²¹ "אחור וקדם צרתני".
16 אחר — משמעו הדרגות הירודות שבין הדרגות הירודות, כי גוף האדם הוא נחות אפילו מגופות
17 בעלי החיים, שעל בעלי החיים אומרים חז"ל²² "בקומתן נבראו . . . ובצביונן נבראו", ואילו על גוף האדם
18 כתוב²³ "גלמי ראו עיניך".
19 קדם — משמעו הנעלות שבין הנעלות, שזוהי הנשמה.
20 ה' יתברך ברא את האדם בשילוב כזה, מהדרגות הנעלות ביותר ברוחניות והדרגות הנחותות ביותר
21 בחומריות.
22 חומרי הוא הרבה יותר מגושם מגשמי. אנו רואים במוחש, שאדם מגושם רחמנא ליצלן, עם נטיות
23 גופניות רעות, יכול להזיק יותר מחיה-רעה²⁴.
24 לאידך יש באדם כאלו כוחות נשמתיים, עד שביכולתו להתעלות לדרגות הרוחניות הנעלות ביותר.
25 ולכל הדרגות הנעלות הללו מגיעים על-ידי לימוד התורה וקיום המצוות ביראת שמים.
26 זהו "סוף דבר הכל נשמע": האדם הוא בעל-שכל, ומבין ומפנים איך מציאותם של כל הנבראים
27 קוראת — את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור.
28 קיצור. ה' יתברך ברא את האדם בהרכב של תכלית החומריות ותכלית הרוחניות, ולכן יש לאדם
29 החומרי נטיות גסות וגם ביכולתו להגיע לדרגות הנעלות ברוחניות, על-ידי שמירת התורה והמצוות ביראת
30 שמים.

[סוף דבר הכל נשמע (כסלו ה'תש"ב)]

(23) תהלים שם, טז.

(24) קונטרס ומעין מאמר טו, פרק ב.

(21) תהלים קלט, ה.

(22) חולין ס, ע"א.

ספר השיחות – ה'תש"ד בלה"ק

פ'ך מלדבר, אין הכוונה למחשבת דא"ח, אלא פשוט
לחשוב אודות עצמך.
עברו שנתיים, ואותו חסיד נשתנה באופן אחר
לגמרי.
כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי סיפור זה,
אמר: לא רק שנשתנה בכוחות הנפש אלא שינוי
ממהות למהות, לו ראית אותו היית מתפעל מהשינוי
ממהות למהות שחל בו.
(ואמר כ"ק אדמו"ר):
בגמרא יש ביטוי "זאת אומרת". מהסיפור האמור
צריך כל אחד ללמוד שכל אחד צריך לחשוב אודות
עצמו כל יום במשך חמשה-עשר רגעים.
יז. אצל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש היה
אברך מן ה'יושבים'. אברך זה היה בר-דעת, לא למדן
גדול, אבל היתה לו ידיעה בלימוד ובקי ב'לקוטי
תורה' ובספרי החסידות של הוד כ"ק אאמו"ר
הרה"ק 'צמח צדק', ולמד מאמרי הדא"ח של הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש. האברך עמד לצאת
לעסוק בענייני מסחר, נכנס אל הוד כ"ק אאמו"ר
הרה"ק מוהר"ש ושאל: במה יוצאים?
ענה לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק:
נקוט האי כללא בידך: החסרונות שתראה אצל
הזולת, דע שהם נמצאים בך, ובאשר למעלות –
השתדל לקבוע אותן בך.
שיטת מורנו הבעל-שם-טוב ב'השגחה פרטית'
היא, שהקב"ה מסבב סיבות שיפגשו בזמן פלוני עם
איש פלוני, הרי זה לשם כוונה. כל אחד צריך להיות
לו מלמד²⁶ ללמוד ממנו. מי שלא מאמין בכך – הוא
כופר ר"ל.
אותו אברך בא לאחר מכן לליובאוויטש – הכרתי
אותו – ואמר, שדברי הרבי – הוד כ"ק אאמו"ר

טו. כתוב²³ אמנם: "ששת ימים תעבוד", אך ידעו
שהשי"ת הוא הזן והמפרנס ו"וברכך ה' אלקיך בכל
אשר תעשה"²⁴. פעם ידעו שצריכים להיות יהודי,
היום יודעים שצריכים להיות בן אדם. ובבני אדם
ישנם גם בני אדם (בובות) של עץ, כפי שחייט מתקין
מלבוש, הרי הוא מודד אותו על בובה של עץ.
לכאורה הרי זה אדם, הרי רואים שהוא מתאים לו
לבוש, אבל בכל זאת זה אדם (בובה) של עץ.
פעם ידעו שצריכים להיות יהודי²⁵, צריכים להיות
ירא שמים, חסיד. היום צריכים לדעת ללמוד, צריכים
לדעת חסידות. הוא והדבר הם שני עניינים. הוא
צריך לדעת ללמוד, הוא – דבר נפרד. פעם היה
ה"להיות", היום צריכים לדעת. "להיות" ו"לדעת" הם
שני דברים שונים.
הסיבה לכך היא: פעם חשב אדם על עצמו, והיום
חושבים על הזולת. וזה בא בסיבת האויר. אויר הוא
אור י', שהיו"ד תאיר, שהנשמה של יהודי תהיה
בגילוי, לומר "אמן יהא שמיה רבה" בכל כוחו, כפי
הפירוש "בכל כוח כוונתו". אויר מכלה גם את
הברזל, בלי שום סיבה מתקלקל הברזל ומתכלה,
צריך להיות אור י', שהיו"ד תאיר, שיוסרו הנחות
העולם.
טז. חסיד אחד בא אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
מוהר"ש ל'יחידות' והתאונן שהוא בעל תחבולות, כל
דבר הוא 'לוקח' בערמומיות. אמר לו הוד כ"ק
אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש לצום שש מאות תעניות,
והחסיד נשאר תמה מאד.
אומר לו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהר"ש: מה
אתה חושב, שצום נקרא שלא לאכול מנץ החמה עד
השקיעה, זה נקרא 'לרזות'. תענית היא 'עבודה'.
חשוב כל יום חמשה-עשר רגעים אודות עצמך, בלום

(23) שמות כ, ט. לך, כא.

(24) דברים טו, יח.

(25) זה גם אחד העניינים של ספירת העומר – המשכת המוחין במדות¹, להתנהג בהתאם להוראת המוחין והשכל – מה שהוא יכול (במוחו) ללמד (נגלה דתורה), חסידות (פנימיות התורה) – יהיה בחיי היום יום, שהוא וידיעותיו יהיו דבר אחד.
ובעצם זה גם מהעניינים של פנימיות התורה – שגילוייה היא ל"ג בעומר (לקמן אות כא) – לאחר ולהראות שהכל הם באחדות: חומריות היא דבר חיצוני בלבד שצריכים לזכרה ולבטל את החומריות, ובגשמיות – לגלות את הפנימיות שבה, המתאחדת עם הרוחניות ונשמת הדבר.

(1) מוסבר בדיושי ספירת העומר בארוכה. ראה גם ד"ה אני לדודי

(קונטרס נז). ל"ג בעומר תש"ח.

(2) ראה קונטרס לימוד החסידות פי"א.

אז נעשה האדם – נשמתו וגופו וכל ענייניו – דבר אחד.

הדרך לכך היא על ידי פנימיות התורה שבתורה עצמה היא מראה, שהכל הוא דבר אחד. פנימיות התורה מראה² איך שבתורה, הרי רזי תורה ותורה הנגלית – לבושא דאורייתא, גופא דאורייתא, נשמתא דאורייתא, ונשמתא לנשמתא דאורייתא³ – הם דבר אחד. ובפרט בל"ג בעומר, שגילוייו הם, מה שבעל ההילולא – רבי שמעון בן יוחאי – גילה רזי דרזין. "מליץ" קדישין דלא גליאן עד השתא... דהוא (קוב"ה) וכל סיעתי קדישא דילי' אתו למשמע בחדוה מליץ סתימן".

(26) ראה ספר הזכרונות ע' 344, 167.

(3) ראה זוהר ח"ג קנב, א.

(4) זוהר ח"ג רפז, ב.

25 תואר כללי המהווה בקשה וברכה, ש"זכותו", לשון
 26 זכות, שהוא זיכר, שניקה והבדיל את החומרי, ותיקן
 27 את הגשמי, "יגן עלינו", יחזק אותנו, שנדחה את
 28 החומריות ושהגשמיים תהיה כלי לאור האלקי.
 29 כ. יש לנו טענה כלפי הרשב"י, הוא הרי לקח על
 30 עצמו עד ביאת המשיח²⁷ ועמדו לרשותו התנאים
 31 והאמוראים, הגאונים, הרביים של חב"ד ושאר
 32 הרביים וגאוני התורה, היה לו צבא טוב - יעזור
 33 השי"ת שיכירו את האמת ושנהיה אמת.
 34 כא. צריכים לנגן ניגון כהתחלה לחג השבועות.
 35 ל"ג בעומר וחג השבועות שייכים זה לזה. ל"ג בעומר
 36 הוא גילוי פנימיות התורה, וחג השבועות הוא מתן
 37 תורה של גליא שבתורה.
 38 כב. על התורה אנו מברכים "אשר נתן לנו תורת
 39 אמת".
 40 'אמת' היא מהקצה אל הקצה, 'אמת' היא כמו
 41 ענין האותיות אלף מס תי, ראש תוך סוף, שזה הקו
 42 הישר בעבודה, המשכת המוחין במדות, לאחר מכן
 43 צריכים להמשיכם בלבושי מחשבה דיבור ומעשה,
 44 ולהביא את הדברים ל'בפועל ממש'. צריכים להיות
 45 'אמת' מהקצה אל הקצה. ברחוב כמו בבית, ובבית
 46 כמו ברחוב. להיות 'אמת' מהקצה אל הקצה, ועל כך
 47 היא הברכה, שנכיר את האמת ולהיות אמת.

ל"ג בעומר

1 הרה"ק מוהר"ש - הצילו והעמידו אותו על הרגליים.
 2 הוא היה הולך אל הציון של הוד כ"ק אאזמו"ר
 3 הרה"ק מוהר"ש ונושק את האדמה.
 4 יח. בכל דבר צריך להיות 'מלמד', גם הוא עצמו
 5 צריך להיות 'מלמד' שאחרים ילמדו ממנו. הוא יוצא
 6 לרחוב - צריכים ללמוד ממנו. לא שיצטרך להעיר
 7 תשומת לבו של הזולת, לא לדקור את הזולת, אלא
 8 שמהנהגתו בלבד יוכלו ללמוד.
 9 כשכל אחד ידמין לעצמו שהוא הולך ברחוב
 10 ומאחוריו תלוי דבר מאוס, וכולם צוחקים ממנו, הרי
 11 מוטב שהאדם עצמו יסיר את הדבר המאוס לפני כן.
 12 את העניין של הלימוד מהזולת, צריכים לדעת
 13 המדריכים שהם מזכי הרבים, ואם אין הדבר כך הרי
 14 יכול להיות חלילה להיפך.
 15 יט. בהזכרות שמזכירים אדם שנפטר, ישנם כמה
 16 נוסחאות: (א) עליו-השלום. (ב) נשמתו-עדן. (ג) נשמתו
 17 בגנזי מרומים. (ד) זכותו יגן עלינו ברוחניות ובגשמיות.
 18 נוסף על פירוש המלות שבכל הנוסחאות האמורים,
 19 ישנו גם תוכן הכוונה של פנימיות מדריגת העניין,
 20 עליה מצביעות המלות.
 21 שלושת הנוסחאות הראשונים: עליו-השלום,
 22 נשמתו-עדן ונשמתו בגנזי מרומים - הם תוארים
 23 פרטיים, השייכים לשכר הפרטי של הנפטר. ואילו
 24 הנוסח "זכותו יגן עלינו ברוחניות ובגשמיות" הוא

(27) ראה סוכה מה, ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק פ"ב - "דין תורה" מעניין

1 ההתנגדות המרה מצד ה"מתנגדים" להבאתו של רבי יואל בעל-שם מזאמושטש לפוזנא, כדי
 2 להרחיק את הרוחות הרעות ממרתף ביתו של הצורף, השפיעה אפילו על ר' ברוך בטלן ושאר חסידי
 3 הבעל-שם שהיו מעוניינים בביקורו. חסידי הבעל-שם החלו לחשוש, כי עקב ההתנגדות הגדולה
 4 יכולים להגיע הדברים לכך שמישהו יפגע בכבודו של הבעל-שם. ואם כן, מדוע להטריח את הצדיק
 5 ולהביאו העירה?

6 בזמן שר' ברוך ותלמידיו האחרים של ר' יואל התלבטו בעניין זה, אירע בינתיים מאורע
 7 שהסעיר את כל פוזנא.

8 ר' שלמה משה - שהיה מנהיגם של המתנגדים, והרעיש עולמות על מנת שר' יואל בעל-שם
 9 לא יגיע לפוזנא, כדי שלא יגידו שכשם שקודם הצליח הבעל-שם לגרש את הרוחות מביתו של
 10 הצורף, כן יש ביכולתו לעשות זאת שוב מחדש ולגרשם ממרתף ביתו של הצורף - סחר בעורות.

1 את סחורתו אחסן תמיד במרתף ביתו של הצורף אשר משם סולקו בעבר הרוחות הרעות,
2 ואשר שבו מחדש לאותו מרתף שבו אחסן ר' שלמה משה את עורותיו.
3 מזמן לזמן היה מגיע לעיר סוחר שהיה רוכש את העורות שצבר ר' שלמה משה במשך זמן
4 מסוים.

5 הפעם שלח ר' שלמה משה את בנו מנשה להוליך את הסוחר למרתף ולהראות לו את
6 הסחורה, כאשר הם אמורים לעבור ליד הדלת של המחסן בו השתכנו הרוחות הרעות מחדש.
7 בעברם נפתחה לפתע דלת המחסן, ומולם התייצב אדם בעל גוף של ילד, רגליים של עוף,
8 ראש גדול כחבית, כנפיים של נשר, זנב של ארנבת ופניו שחורות כפחם. ברייה משונה זו פערה
9 את פיה ושרבבה לשון אדומה כדם, כאשר תוך כדי כך נחשפו שיניים כאילו של סוס. היצור
10 נהם כאריה והעווה את פניו באופנים שונים ומשונים.

11 על הסוחר הזר נפל כזה פחד, אשר כמעט הפילו מעולף. פניו התכרכמו. ואילו מנשה - בנו
12 של ר' שלמה משה - איבד את צלילות דעתו מרוב בהלה. שניהם החלו לנוס תוך כדי בהלת
13 מוות בצריחות איומות. כאשר יצאו מהמרתף לחצר נפלו שניהם בעילפון.

14 במאמצים רבים עוררו מעלפונם. לצורך כך היו צריכים להקיז מהם דם ולעשות להם
15 סגולות אחרות על מנת להשיב את רוחם.

16 הסוחר נותר באלם, ומנשה איבד את שפיות דעתו. הוא דיבר בשיגעון, והיה מאוד פרוץ,
17 היכה אנשים ולא נתן לשום אדם להתקרב אליו. בסופו של דבר נאלצו לכבלו בחבלים.

18 במצב זה, כאשר מישהו הזכיר, שהגיע הזמן להביא את הבעל שם מזאמושטש כדי לגרש
19 את הרוחות הרעות, לא יכול היה ר' שלמה משה לומר דבר, גם שאר המתנגדים מלאו פיהם
20 מים.

21 כאשר הגיע ר' יואל בעל-שם לפוזנא, השתכן דווקא באותו בית שבו השתוללו הרוחות
22 הרעות, בבית-המדרש אשר היה בדירתו הקודמת של הצורף אביגדור טוביה. הוא החל לנהל
23 חקירה ודרישה על כל העניין.

24 היה זה יום רביעי בשבוע, כאשר הזמין אליו הבעל-שם את בית הדין של פוזנא וביקש
25 מהדיינים לקבל על עצמם תענית ולהתכונן לדין תורה.

26 בתחילה היו כולם נבוכים. איזה דין תורה צריך להיערך כאן? אך מיד הודיע הבעל-שם,
27 שה"דין-תורה" יהיה בינו ובין ה"רוחות הרעות". והוא ייערך אכן בבית המדרש.

28 "השמעתם דבר כזה?" מלמלו הדיינים, אך צייתו למה שדרש מהם הבעל שם. הם החלו
29 לצום מזמן המנחה באותו יום. למחרת, ביום חמישי, לאחר התפילה התיישבו הדיינים לשמוע
30 את הטענות.

31 הבעל-שם הזמין את המזיקים וכת הליצנים לדין תורה. תוך כדי כך השביעם הבעל-שם
32 בכל מיני השבעות שלא יזיקו לאף אחד הן בכואם והן בצאתם.

33 כולם המתינו כעת בנשימה עצורה. ולאחר שהות קצרה הופיעו ה"רוחות הרעות" לפני
34 ה"בית-דין"

1 אז נעמד הבעל-שם, והכריז:

2 "רוחות רעות! הנני תובע אתכם לדין תורה עקב חריגתכם מהתחום ומהגבולות שקבע
3 עבורכם הקב"ה. רוחות! חדרתם לתחום שבו נמצאים בני אנוש ואשר בתחום זה אין לכם כל
4 רשות לשהות שם!"

5 תיכף נשמעו קולות משונים מהמזיקים, אך לא הצליחו לקלוט מהם מילים מובנות.

6 אז פנה ר' יואל לראש הדיינים במלים אלו:

7 "בכוח התורה הקדושה ובכוח בית דין, גִּזְרוּ נא שאחד הרוחות ידבר, ואשר דבריו יהיו
8 ברורים ויובנו על ידי כולם".

9 ראש ה"בית-דין" נעמד וגזר שדרישתו של הבעל-שם תבוצע. תיכף נשמע קול, והפעם הוא
10 נשמע באופן ברור, היה זה מענה לטענתו של הבעל-שם:

11 "אם אכן פרצו הרוחות את הגבול - כך טען הקול - והם נמצאים בין אנשים אשר שם אין
12 להם רשות לשהות שם, הרי הם עשו זאת על פי דין תורה ובהסכמתו ואפילו בקשתו המפורשת
13 של "אשמדאי" שרם של כל השדים והרוחות!"

14 "אך לאשמדאי אין כל רשות לשלחם להיות בין אנשים" - ענה הבעל-שם - "מקומכם הוא
15 במדבריות, בשדות וביערות שוממים!"

16 שוב נשמע קול מהרוחות:

17 "יש לנו כן רשות. נכנסנו לנחלתנו שלנו" - ענתה הרוח - "אנו צאצאי הזוג אביגדור טוביה
18 ושרה גיטעל... באנו לעולם כאן כתוצאה מה"מחשבות הלא טובות והחוטאות" איתם התנהל
19 תמיד אביגדור טוביה וממעשיו הלא טובים. וכן מהקללות הארסיות שהיו יוצאות כסדרן מפי
20 שרה גיטל. על פי דין מגיע הבית לנו" סיים ה"רוח" את דבריו.

21 על-כך היה לבעל-שם מענה מידי:

22 "אין הרוחות הרעות יכולות להיחשב כיורשיו החוקיים של הצורף וזוגתו הנפטרים, ולא
23 משנה באיזה אופן הגיעו הם - הרוחות - לעולם הזה. לא המלאכים הטובים שמתהווים ממעשיו
24 הטובים של האדם יכולים להיחשב ליורשיו. מלאכים טובים אלו הינם רק הסנגורים ומליצי
25 היושר של האדם. ואילו המלאכים הרעים ומלאכי החבלה - אשר מתהווים על ידי חטאיו של
26 האדם הם המקטרגים של האדם לאחר מאה ועשרים שנות חייו - אך אין הם יכולים להיחשב
27 כלל כיורשיו!"

28 אך גם הרוחות הרעות, על ידי בא כוחם, לא נשארו חייבים מענה לבעל-שם:

29 "לא ננטוש את המרתף" - הכריז בא כוחם - "היות ואשמדאי ציווה עלינו להישאר בו.
30 והננו מצייתים אך ורק לאשמדאי ולא למישהו אחר. קודם לכן היינו בדירתו של אביגדור טוביה
31 למעלה. נאלצנו לעזוב את הדירה עקב אור הקדושה הרב שנהיה שם כאשר הכניסו לשם את
32 ספרי התורה ואת הדירה הפכו לבית מדרש. אך עתה נמצאים אנו במרתף ומשם לא נצא!"

33 כאשר סיים ה"רוח" את דבריו, החל לקרקר ולצווח. ובכך נתן את האות גם לשאר ה"כנופייה
34 הלא-טובה" שנמצאה שם:

- 1 על הרצפה ועל הכתלים נראו תולעים בצבעים שונים, ירוקים, אדומים ושחורים. צפרדעים
- 2 החלו לזחול, ובאוויר ומסביב הופיעו מקקים בגדלים שונים וצבעים שונים. לפתע החלו להישמע
- 3 זמזומי דבורים, קרקורי צפרדעים, וקולות שונים ומשונים. את האוויר חצו דמויות שונות, קטנות
- 4 שחורות ומכווצות, עם זנבות וכנפיים.
- 5 על כל הנוכחים בבית המדרש נפל פחד גדול. שיניהם נקשו האחת ברעותה מרוב בהלה.
- 6 היחידי אשר נשאר רגוע היה הבעל-שם, שהכריז בקול רם:
- 7 "משיבכם הנני - שדים ורוחות רעות - וגוזר עליכם בכוחו של השם היוצא מהפסוק: "יפול
- 8 מצדך אלף ורבבה מימינך, אליך לא יגש" כי תשתתקו תיכף ומיד ותיעלמו מעיני אדם. הקשיבו
- 9 והכינו עצמכם לציית ולקיים את פסק הדין של ה"בית דין צדק". אל תזיקו לאף אדם ואל תפרישו
- 10 כל ריחות רעות אשר יטמאו את האוויר".
- 11 שקט השתרר בבית המדרש. היצורים המוזרים נעלמו מהרצפה ומהקירות, הדמויות המשוונות
- 12 לא נראו עוד. הדיינים ושאר הנאספים נשמו קצת יותר לרווחה.
- 13 עתה התייעצו הדיינים ביניהם בקשר לפסק הדין, ותיכף יצא פסק דינם ברור ונחרץ:
- 14 "אין לרוחות הרעות כל חלק ונחלה בירושת הצורף ואשתו".
- 15 עם יציאת פסק הדין לאור, התפשט באוויר קול בכי חרישי.
- 16 "השמעתם את פסק הדין"? - שאל הבעל שם - "עזבו מיד את הבית ואל תזיקו תוך כדי
- 17 כך לאיש ואל תגרמו כל נזק".
- 18 עם אמירת מלים אלו הורה הבעל-שם לנוכחים לומר "קטורת" ולאחר מכן להתפלל מנחה.
- 19 מיני אז נעלמו הרוחות הרעות ולא נראו יותר.

אגרות קודש

8	אשר נגד מכ' זה ישלחו כמה שיבקשו אי' מהג' הנ"ל עד ב'	ב"ה ג' ה' כסלו, רפ"ב
9	מיליאן) ויושלח להם על חשבונני כפי שידרשו.	רוסטוב דאן
10	כעת פה התמים . . . ודברתי עמו, אשר הוא יתראה	מו"ה אלטער שי
11	אי"ה בקרוב עם רש"פ שי' כי ישלחו עבורך מבית הכנסת	שלום וברכה.
12	כתב רבנות וגם זאת אם אי אפשר יהי' לפרט בו גם ב"ב	היום קבלתי מכ' אל התלמיד מר ליב שי' אשר אחר
13	שי' אז יהי' רק עבורך ולא יהי' אצלך מניעה בדבר. ותסע	יו"ט נסע מפה לנעויל, השי"ת יצליח דרכו בגו"ר.
14	לע"ע בעצמך, וכעבור חדש ימים יב[ו]א גם ב"ב שי', כי	למינסק כבר כתבתי לר"פ רעשקין ור"ח קאפלאן
15	קרוב הוא. אמנם בגוף ועצם הענין צריכי' זריזות ביותר	ור"ה בענינסאן, כי יתנו לו על חשבונני עד סך שני מיליאן.
16	כי הזמן יקר. והשי"ת יעזור.	וצויתי להם באם שאין אצלם במזומן יקחו על פע"ט
17	בשם.	וידיעו תומ"י לנעויל (וגם הסגרתי במכתבם מכ' לנעויל

פרשת ויצא

כח וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה:
 וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם בִּיבְיָא הַשְּׂמִשׁ וַיִּקַּח
 מֵאֲבִנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשָׁתוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם
 הַהוּא: ^א וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מֻצָּב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ
 מֵגִיעַ הַשְּׂמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֲלִים
 וְיֹרְדִים בוֹ: ^ב וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ וְאֵלֹהֵי יִצְחָק
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנָּה
 וְלִזְרַעְךָ: ^ג וְהָיָה זֶרַעְךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפְרֻצַּת
 יָמָה וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְגִבְעָה וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל־
 מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה וּבִזְרַעְךָ: ^ד וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד
 וְשֹׁמְרֵיךָ בְּכָל אֲשֶׁר־תֵּלֶךְ וְהִשְׁבֹּתֶיךָ אֶל־
 הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזֹבְךָ עַד אֲשֶׁר
 אִם־עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לְךָ: ^ה וַיִּיקָץ
 יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם
 הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: ^ו וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־
 נִזְרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה בִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים
 וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: ^ז (ישראל) וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר
 וַיִּקַּח אֶת־הָאֲבָן אֲשֶׁר־שָׁם מִרְאשָׁתוֹ וַיִּשֶׂם
 אֹתָהּ מִצְבֵּה וַיִּצַּק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: ^ח וַיִּקְרָא
 אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוֹלָם לֵזֶה
 שֵׁם־הָעִיר לְרֹאשְׁנָה: ^ט וַיַּדֵּר יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר
 אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרֵנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה
 אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֵאכֹל וּבִגְד
 לְלַבֵּשׁ: ^י וְשָׁכַנְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה
 יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים: ^{יא} וְהָאֲבָן הַזֹּאת אֲשֶׁר־
 שָׁכַמְתִּי מִצְבֵּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל־אֲשֶׁר
 תֵּתֵן־לִי עֲשֵׂר אֶעֱשֶׂרנִי לְךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות כרך כח עמ' 155)

ויפגע במקום (כח, יא)

לשון תפלה . . . שקפצה לו הארץ (רש"י)

יש לשאל, מה הקשר בין שני הפרושים ב"ויפגע". ויש
 לומר, דהנה תפלת ערבית רשות, ובטעם הדבר מבאר

בחסידות, מפני שהיא קשורה בדרך נעלית כזו שאינה
 נמשכת על ידי עבודת האדם, אלא כאלו 'מאליו וממילא'.
 ולכן נרמזה תפלה זו ונקרא בתבת "ויפגע", שכן ביחס
 לעבודת האדם ההמשכה היא כאלו 'לא בכונה'. ואף קפיצת
 הארץ באה מלמעלה, לא לפי הסדר הנגיל ולא על ידי
 עבודת האדם.

כט וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיֵּלֶךְ אֶרְצָה בְּנֵי־
 קָדָם: ^א וַיִּירָא וְהִנֵּה בָּאָר בַּשָּׂדֶה וְהִנֵּה־שָׁם
 שְׁלֹשָׁה עֲדֵרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ בִּי מִן־הַבָּאָר
 הַהוּא וַיִּשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֲבָן גָּדְלָה עַל־פִּי
 הַבָּאָר: ^ב וַנֹּאסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת־
 הָאֲבָן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֹּאן וַהֲשִׁיבוּ
 אֶת־הָאֲבָן עַל־פִּי הַבָּאָר לְמַקְמוֹהָ: ^ג וַיֹּאמֶר לָהֶם
 יַעֲקֹב אַחֵי מֵאֵין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ:
^ד וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעֶתֶם אֶת־לִבְּכֶם בֶּן־נַחֲוֹר
 וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ: ^ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשָּׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ
 שָׁלוֹם וְהִנֵּה רַחֵל בָּתוֹ בָּאָה עִם־הַצֹּאן: ^ו וַיֹּאמֶר
 הֵן עוֹד חַיִּים גָּדוֹל לֹא־עַתָּה הָאִסָּף הַמִּקְנֶה
 הַשְּׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ: ^ז וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד
 אֲשֶׁר יֹאסְפוּ כָּל־הָעֲדָרִים וַיִּגְלְלוּ אֶת־הָאֲבָן מֵעַל
 פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן: ^ח עוֹדְנוּ מְדַבֵּר עִמָּם
 וְרַחֵל בָּאָה עִם־הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ בִּי רָעָה
 הוּא: ^ט וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל בַּת־לִבָּן
 אַחֵי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לִבָּן אַחֵי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב
 וַיִּגַּל אֶת־הָאֲבָן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשֶׁק אֶת־צֹאן
 לִבָּן אַחֵי אִמּוֹ: ^י וַיִּשֶׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיֵּשֶׂא
 אֶת־קִלּוֹ וַיִּבְדֵּךְ: ^{יא} וַיִּגַּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אַחֵי אִבִּיהָ
 הוּא וְכִי בֶן־רִבְקָה הוּא וּתְרַץ וּתִגַּד לְאִבִּיהָ:
^{יב} וַיְהִי כְשִׁמְעַע לִבָּן אֶת־שִׁמְעַע וַיַּעֲקֹב בֶּן־אֶחָתוֹ
 וַיֵּרֶץ לִקְרֹאתוֹ וַיַּחֲפֹק־לוֹ וַיִּנָּשֶׁק־לוֹ וַיְבִיֵּאהוּ
 אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפֹּר לְלִבָּן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
^{יג} וַיֹּאמֶר לוֹ לִבָּן אַךְ עֲצָמִי וּבִשְׁרִי אֵתָּה וַיָּשָׁב
 עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים: ^{יד} וַיֹּאמֶר לִבָּן לַיעֲקֹב הֲכִי־אֶחֱי
 אֵתָּה וַעֲבַדְתָּנִי חֲנָם הִגִּידָה לִּי מִה־פִּשְׁפֹּשְׁתֶּיךָ:

וּלְלֶכֶן שְׁתֵּי בָנוֹת שֶׁם הִגְדִּלָה לָאָה וְשֵׁם
הַקְטָנָה רָחֵל: ^י וַעֲיָנִי לָאָה רַבּוֹת וְרַחֵל הָיְתָה
יִפְתָּתָאֵר וִיפֶת מְרָאָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קטעי שיחות כרך לה עמ' 153)

וַעֲיָנִי לָאָה רַבּוֹת וְרַחֵל הָיְתָה יִפְתָּתָאֵר (כט, יז)

לָאָה - שֶׁהָיָה עֵינֶיהָ רַבּוֹת מִבְּכִי, שִׁכָּת לַעֲבֹדָת בְּעָלֶי
תְּשׁוּבָה; וּבְכִיָּה חֲטָא בַּמִּכִּירָת יוֹסֵף וַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל כָּךְ.
רַחֵל - שֶׁהָיְתָה יִפְתָּתָאֵר, לֹא מוֹם וּפְגָם, שִׁכָּת לַעֲבֹדָת
הַצַּדִּיקִים, שְׁלֵמוֹת בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת; וּבְכִיָּה (יוֹסֵף וּבְנֵימִין) לֹא
חֲטָא. לָכֵן הָיוּ הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים שֶׁרַחֵל מֵיעֲדָת לִיעֲקֹב, כִּי
הוּא אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֱהָלִים, עֲבֹדָת הַצַּדִּיקִים; וְלָאָה מֵיעֲדָת
לַעֲשׂוֹ, כִּי בַּכֹּהֵן לְהַחֲזִירוֹ לְמוֹטָב.

שְׁלִישִׁי ^{יח} וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָךְ
שִׁבְעַת שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתוֹךְ הַקְטָנָה: ^{יט} וַיֹּאמֶר לָבֹן
טוֹב תַּתִּי אֹתָהּ לָךְ מִתַּתִּי אֹתָהּ לְאִישׁ אֲחֵר
שְׁבָה עִמָּדִי: ^כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים
וַיְהִי בְּעֵינָיו כַּיָּמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ:
^{כא} וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבֹן הִבָּה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי
מָלְאוּ יָמִי וְאֲבוֹאָה אֵלֶיהָ: ^{כב} וַיֹּאסֶף לָבֹן אֶת־
כָּל־אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה: ^{כג} וַיְהִי בַעֲרֹב
וַיִּקַּח אֶת־לָאָה בִּתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֵא
אֵלֶיהָ: ^{כד} וַיִּתֵּן לָבֹן לָהּ אֶת־זֹלְפָה שִׁפְחָתוֹ לְלָאָה
בִּתּוֹ שִׁפְחָה: ^{כה} וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַהֲנִיָּהּ הָיְתָה לָאָה
וַיֹּאמֶר אֶל־לָבֹן מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרַחֵל
עֲבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי: ^{כו} וַיֹּאמֶר לָבֹן
לֹא־יַעֲשֶׂה כֹן בְּמִקְוָמִנִי לָתֵת הַצִּעֲרָה לִפְנֵי
הַבְּכִירָה: ^{כז} מִלֵּא שְׁבַע זֹאת וְנִתְּנָה לָךְ גַּם־אֶת־
זֹאת בַּעֲבֹדָה אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שְׁבַע־
שָׁנִים אַחֲרוֹת: ^{כח} וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֹּן וַיִּמְלֵא שְׁבַע
זֹאת וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־רַחֵל בִּתּוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: ^{כט} וַיִּתֵּן
לָבֹן לְרַחֵל בִּתּוֹ אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ
לְשִׁפְחָה: ^ל וַיָּבֵא גַם אֶל־רַחֵל וַיֵּאָהֵב גַּם־אֶת־
רַחֵל מִלָּאָה וַיַּעֲבֹד עִמָּו עוֹד שְׁבַע־שָׁנִים
אַחֲרוֹת: ^{לא} וַיִּרְא יְהוָה כִּי־שָׁנוּאָה לָאָה וַיִּפְתַּח

אֶת־רַחֲמָהּ וְרַחֵל עָקְרָה: ^{לב} וַתַּהַר לָאָה וַתֵּלֶד
בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה יְהוָה
בְּעֵינָי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי: ^{לג} וַתַּהַר עוֹד
וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שָׁנוּאָה
אֲנִכִּי וַיִּתֵּן־לִי גַם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:
^{לד} וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר עָתָה הִפְעַם
יְלֹוָה אִישִׁי אֵלָי כִּי־יִלְדֵתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים
עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לֹוִי: ^{לה} וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
וַתֹּאמֶר הִפְעַם אוֹדָה אֶת־יְהוָה עַל־כֵּן קָרָאָה
שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת: ^{לו} וַתִּרְא רַחֵל
כִּי לֹא יִלְדָה לִיעֲקֹב וַתִּקְנֶא רַחֵל בְּאַחֲתָהּ
וַתֹּאמֶר אֶל־יַעֲקֹב הִבָּה־לִּי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה
אֲנִכִּי: ^{לז} וַיַּחֲרֹאֲף יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הִתַּחַת
אֱלֹהִים אֲנִכִּי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּךָ פְּרִי־בֶטֶן:
^{לח} וַתֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְהָה בֹא אֵלֶיהָ וַתֵּלֶד
עַל־כֵּרְפִי וְאֲבִנָּה גַם־אֲנִכִּי מִמֶּנָּה: ^{לח} וַתִּתֵּן־לוֹ
אֶת־בִּלְהָה שִׁפְחָתָה לְאִשָּׁה וַיָּבֵא אֵלֶיהָ יַעֲקֹב:
^{לח} וַתַּהַר בִּלְהָה וַתֵּלֶד לִיעֲקֹב בֶּן: ^{לח} וַתֹּאמֶר רַחֵל
דָּגְנִי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקֹלִי וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־כֵּן
קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן: ^{לח} וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בִּלְהָה
שִׁפְחָת רַחֵל בֶּן שְׁנֵי לִיעֲקֹב: ^{לח} וַתֹּאמֶר רַחֵל
נִפְתּוּלִי אֱלֹהִים | נִפְתַּלְתִּי עִם־אַחֲתִי גַם־יִכְלַתִּי
וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נִפְתָּלִי: ^{לח} וַתִּרְא לָאָה כִּי עֲמָדָה
מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת־זֹלְפָה שִׁפְחָתָה וַתִּתֵּן אֹתָהּ
לִיעֲקֹב לְאִשָּׁה: ^{לח} וַתֵּלֶד זֹלְפָה שִׁפְחָת לָאָה
לִיעֲקֹב בֶּן: ^{לא} וַתֹּאמֶר לָאָה כְּתִיב בְּגֵר קָרִי בֶּן גֵּר
וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ גֵּר: ^{לח} וַתֵּלֶד זֹלְפָה שִׁפְחָת
לָאָה בֶּן שְׁנֵי לִיעֲקֹב: ^{לח} וַתֹּאמֶר לָאָה בְּאִשְׁרֵי
כִּי אֲשֶׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אֲשֶׁר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 264)

וַתַּעֲמֹד מִלֶּדֶת (כט, לה)

פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר בִּיהוּדָה, בּוֹ נֶאֱמַר "לֹא יָסוּר שְׁכֶט מִיהוּדָה
... עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה" (מִלֶּךְ הַמְּשִׁיחַ). וַיֵּשׁ לְזֹמֶר, שְׂרוּמוֹ עַל
הַגָּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, שְׂאִין אַחֲרֶיהָ גְלוּת. דְּהִנֵּה "כָּל

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות כרך 2 עמ' 134)

הפעם יזבלני אישי . . . ותקרא את שמו זבולון (ל, כ)

לא תהא עקר דירתו אלא עמי (רש"י)

צדיקים דומים לבוראן. הקב"ה נתאנה שיהיה לו דירה בתחתונים; ואף עקר דירתו של יעקב אבינו נקבע בקשר ללידת זבולון, שעסק במקסר (לא בקשר ללידת יששכר, שעסק בתורה), קרי: זכור העולם והפיכתו ל'דירה' לו יתברך.

חמישי כח ויאמר נקבה שכרך עלי ואתנה: כח ויאמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתיו ואת אשר היה מקנך אתי: כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך יהוה אתך לרגלי ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי: לא ויאמר מה אתן לך ויאמר יעקב לא-תתן לי מאומה אם-תעשה-לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך אשמר: אעבר בכל-צאנך היום הסר משם כל-שה ונקד וטלוא וכל-שה-חום בפשבים וטלוא ונקד בעזים והיה שכרי: וענתה-כי צדקתי ביום מחר כיתבוא עלי-שכרי לפניך כל אשר-איננו נקד וטלוא בעזים וחום בפשבים גנוב הוא אתי: לא ויאמר לכן הן לו יהי כדברך: ואיסר ביום ההוא את-התלשים העקדים והטלאים ואת כל-העזים הנקדות והטלאות כל אשר-לבן בו וכל-חום בפשבים ויתן ביד-בניו: וישם דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב ויעקב רעה את-צאן לבן הנותרת: ויבא-לו יעקב מקל לבנה לח ולזו וערמוז ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלבן אשר על-המקלות: ויצג את-המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים אשר תבאן הצאן לשותות לנכח הצאן ויחמנה בבאן לשותות: ויחמו הצאן אל-המקלות ותלדן הצאן עקדים נקדים וטלאים:

השירות לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד לשון זכר. כלומר: "שהנקבה יש לה צער לידה (פידוע שהגלות נמשל לעבור והגאלה ללידה. וכן חבלי מות המשיח נקראים בשם חבלי לידה), אף כל הנסים יש אחריהם צער; חוץ מלעתיד שאין אחריה צער . . . כזכרים לא יולידם" (תוספות פסחים קטז, ב).

רבי י' וילך ראובן בימי קציר-חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל-לאה אמו ותאמר רחל אל-לאה תנינא לי מדודאי בנך: ותאמר לה המעט קחתך את-אילני ולקחת גם את-דודאי בני ותאמר רחל לכן ישב עמך הלילה תחת דודאי בנך: ויבא יעקב מן-השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא בי שכר שכרתיך בדודאי בני וישב עמה בלילה הוא: וישמע אלהים אל-לאה ותהר ותלד ליעקב בן חמישי: ותאמר לאה נתן אלהים שכרי אשר-נתתי שפחתי לאישי ותקרא שמו יששכר: ותהר עוד לאה ותלד בן-ששי ליעקב: ותאמר לאה זבדני אלהים | אתי זבד טוב הפעם יזבלני אישי כירלדתי לו ששה בנים ותקרא את-שמו זבולון: ואחר ילדה בת ותקרא את-שמה דינה: ויזכר אלהים את-רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את-רחמה: ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלהים את-חרפתי: ותקרא את-שמו יוסף לאמר יסף יהוה לי בן אחר: והיה כאשר ילדה רחל את-יוסף ויאמר יעקב אל-לבן שלחני ואלכה אל-מקומי ולא-רצי: ותנה את-נשי ואת-ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה בי אתה ידעת את-עבדתי אשר עבדתיו: ויאמר אליו לכן אסנא מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה בגללך:

וַתַּעַן רַחֵל וְלֵאמֹר וַתֹּאמְרָנָה לֹא הָעוֹד לָנוּ חֵלֶק
וְנַחֲלָה בְּבֵית אַבְיָנוּ: ^ט הֲלוֹא נִבְרִיזוֹת נִחְשְׁבָנוּ לֹא
כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם־אֹכֹל אֶת־כִּסְפֵּנוּ: ^{טז} כִּי
כָל־הָעֶשֶׂר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא
וְלִבְנֵינוּ וְעַתָּה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ
עֲשֵׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 113)

ויפרץ האיש מאד מאד (לא, מג)

בתחלת הליכתו של יעקב לתרן בשור הקב"ה "ויפרצת
ימה וקדמה וצפונה ונגבה". ולכאורה, לשם מה נאמרה לו
בשורה זו, ולא די בהבטחה "והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל
אשר תלך" כדי שלא ירא מהליכה זו. וגם לומר, שהקב"ה
הודיע לו שהוא יורד לתרן כדי 'לפרץ' את המדידה
וההגבלה של 'חרון אף של מקום' ולהקים שם את בית
ישׂראל, באפן של "משחו שלמה". ועל ידי עבודתו זו נהיה
אצלו 'ויפרץ האיש'.

ששי ^י וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיֵּשֶׁא אֶת־בָּנוּ וְאֶת־נָשָׁיו
עַל־הַגְּמָלִים: ^{יא} וַיַּנְהֵג אֶת־כָּל־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־
רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדֹן
אָרֶם לָבוֹא אֶל־יִצְחָק אָבִיו אֶרֶצָה בְּנֵעַן: ^{יב} וּלְבֶן
הַלֵּךְ לָגֹז אֶת־צִיָּאָנוּ וַתִּגְנֹב רַחֵל אֶת־הַתַּרְפִּים
אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ: ^{יג} וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבֶן
הָאֲרָמִי עַל־בְּלִי הַגִּיד לוֹ כִּי בָרַח הוּא:
^{יד} וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־
הַנָּהָר וַיֵּשֶׁם אֶת־בָּנוּ הַר הַגִּלְעָד: ^{טז} וַיַּגֵּד לְלָבֶן
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: ^{יז} וַיִּקַּח אֶת־אֲחִיו
עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק
אֹתוֹ בְּהַר הַגִּלְעָד: ^{יח} וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבֶן
הָאֲרָמִי בַּחלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמַר לָךְ
פֶּן־תִּדְבֹּר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עֲדִירָע: ^{יט} וַיֵּשֶׁג לָבֶן
אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תִּקַּע אֶת־אֹהֶלוֹ בְּהָר וּלְבֶן
תִּקַּע אֶת־אֹהֶיו בְּהָר הַגִּלְעָד: ^כ וַיֹּאמֶר לָבֶן
לְיַעֲקֹב מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לִבִּי וַתִּנְהַג
אֶת־בְּנֹתַי בַּשְּׁבִיזוֹת חָרִב: ^{כא} לָמָּה נִחַבְתָּ לְבָרְחִי
וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְאֲשַׁלַּחךָ בַּשְּׂמִיחָה

וְהַכְּשָׁבִים הַפְּרִיד יַעֲקֹב וַיֵּתֶן פָּנָיו הַצֹּאן אֶל־
עֶקֶד וְכָל־חֹם בְּצֹאן לָבֶן וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ
וְלֹא שָׁתָם עַל־צֹאן לָבֶן: ^{כב} וַהֲיָה בְּכָל־יָחֹם
הַצֹּאן הַמִּקְשָׁרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת־הַמִּקְלוֹת
לְעֵינֵי הַצֹּאן בְּרֹהֲטִים לִיחְמָנָה בַּמִּקְלוֹת:
^{כג} וּבַהֲעֲטִיף הַצֹּאן לֹא יֵשִׁים וַהֲיָה הָעֲטָפִים
לְלָבֶן וְהַקְשָׁרִים לְיַעֲקֹב: ^{כד} וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד
מְאֹד וַיְהִי־לוֹ צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וַעֲבָדִים
וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים: ^{כה} וַיִּשְׁמַע אֶת־דְּבָרֵי בְנֵי־
לָבֶן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל־אֲשֶׁר לְאֲבִינוּ
וּמֵאֲשֶׁר לְאֲבִינוּ עָשָׂה אֶת כָּל־הַכָּבֵד הַזֶּה:
^{כו} וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת־פָּנָיו לָבֶן וַהֲנָה אֵינָנו עִמּוֹ
בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם: ^{כז} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יַעֲקֹב שׁוּב
אֶל־אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵהִיָּה עִמָּךְ:
^{כח} וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְׁדָּה
אֶל־צִיָּאָנוּ: ^{כט} וַיֹּאמֶר לָהֶן רֵאֵה אֲנֹכִי אֶת־פָּנָיו
אֲבִיכֶן כִּי־אֵינָנו אֵלַי בְּתַמּוֹל שְׁלֹשָׁם וְאֵלֹהֵי אָבִי
הֵיָּה עִמָּדִי: ^ל וְאֵתָנָה יִדְעָתֶן כִּי בְּכָל־כְּחִי עֲבַדְתִּי
אֶת־אֲבִיכֶן: ^{לא} וְאֲבִיכֶן הִתֵּל בִּי וַהֲחִלָּף אֶת־
מִשְׁפַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מָגִים וְלֹא־נָתַנוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ
עִמָּדִי: ^{לב} אִם־כֵּה יֹאמֶר נִקְדִּים יְהִיָּה שְׂכָרְךָ
וַיִּלְדוּ כָּל־הַצֹּאן נִקְדִּים וְאִם־כֵּה יֹאמֶר עֲקָדִים
יְהִיָּה שְׂכָרְךָ וַיִּלְדוּ כָּל־הַצֹּאן עֲקָדִים: ^{לג} וַיִּצֹּל
אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן־לִי: ^{לד} וַיְהִי בַּעַת
יָחֹם הַצֹּאן וְאֵשָׁא עֵינֵי וַאֲרָא בַּחלּוֹם וַהֲנָה
הַעֲתִידִים הָעֵלִים עַל־הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים
וּבְרָדִים: ^{לה} וַיֹּאמֶר אֵלַי מִלֵּאָד הָאֱלֹהִים בַּחלּוֹם
יַעֲקֹב וַאֲמַר הִנְנִי: ^{לו} וַיֹּאמֶר שֹׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה
כָּל־הַעֲתִידִים הָעֵלִים עַל־הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים
וּבְרָדִים כִּי רִאִיתִי אֶת כָּל־אֲשֶׁר לָבֶן עָשָׂה לָךְ:
^{לז} אֲנֹכִי הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מִשְׁחַת שָׁם מִצְבֵּה
אֲשֶׁר נִדְרַת לִי שָׁם נָדַר עֲתָה קוֹם צֵא
מִן־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א א עמ' 144)

ביום אכלני חרב וקרח בלילה (לא, מ)

יעקב הקפיד לא על צער עצמו, אלא על כך שהצער מנע ממנו שלמות העבודה בתור 'מקצבה'. וכמאמר רז"ל "האבות הן הן המקצבה" (ובפרט בחיר שבאבות), ומבאר בספר התנאים (פכ"ג) שהיו "קדושים ומבדלים מענייני עולם הזה". כל ימיהם" (גם בהיות יעקב בבית לבן, בחרן). (ולמעשה מ'שולחן ערוך' אדמו"ר הנקן הלכות נזקי גוף ונפש סעיף ד' בקנטרס אחרון (כ): מה שאוסר לצער גופו - צריך-עיון גדול מיעקב אבינו, שאכלו חרב וקרח).

שביעי כ ויען לבן ויאמר אלי-יעקב הבנות בנתי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר-אתה ראה ליהוא ולבנתי מה-אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו: מה ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה לעד ביני ובינך: מה ויקח יעקב אבן וירימה מצבה: מה ויאמר יעקב לאחיו לקחו אבנים ויקחו אבנים ויעשו-גל ויאכלו שם על-הגל: מה ויקרא-לו לבן ויגר שהודותא ויעקב קרא לו גלעד: מה ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום על-כן קרא-שמו גלעד: מה והמצפה אשר אמר יצף יהיה ביני ובינך כי נסתר איש מרעהו: נ אסתענה את-בנתי ואסתקח נשים על-בנתי אין איש עמנו ראה אלהים עד ביני ובינך: מה ויאמר לבן ליעקב הנה הנהל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני ובינך: מה עד הנהל הזה ועדה המצבה אם-אני לא-אעבר אליך את-הנהל הזה ואם-אתה לא-תעבר אלי את-הנהל הזה ואת-המצבה הזאת לרעה: מה אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק: מה ויזבח יעקב זבח בחר ויקרא לאחיו לאכל-לחם ויאכלו לחם וילינו בחר: לב א וישפם לבן בפקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקומו: ד ויעקב הלך לדרבן ויפגעו-בו מלאכי אלהים: ג ויאמר יעקב כאשר

ובשרים בתך ובכנור: כה ולא נמשחתי לנשק לבני ולבנתי עתה הסבלת עשו: כב יש-לאל ידי לעשות עמכם רע ואלהי אביכם אמש | אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם-יעקב מטוב עד-רע: ז ועתה הלך הלכת פיר-נכסף נכספתה לבית אביך למה גנבת את-אלהי: ח ויען יעקב ויאמר ללבן כי יראתי כי אמרתי פן-תגזל את-בנותיך מעמי: ט עם אשר תמצא את-אלהיך לא יחיה נגד אחינו הכר-לך מה עמדי וקח-לך ולא-ידע יעקב כי רחל גנבתם: י ויבא לבן באהל-יעקב | ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות ולא מצא ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל: יא ורחל לקחה את-התרפים ותשמן בכר הגמל ותשב עליהם וימשש לבן את-פל-האהל ולא מצא: יב ותאמר אל-אביה אל-יחר בעיני אדני כי לוא אוכל לקום מפניך פיר-רדך נשים לי ויחפש ולא מצא את-התרפים: יג ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה-פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי: יד פיר-מששתי את-פל-כלי מה-מצאת מכל כלי-ביתך שים פה נגד אחי ואחייך ויוכיחו בין שנינו: טה זה עשרים שנה אנכי עמך רחל-יך ועויד לא שכלו ואילי צאנך לא אכלתי: כ מרפה לא-הבאתי אליך אנכי אחטנה מידי תבקשנה גנבתי יום וגנבתי לילה: כה הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדר שנת מעיני: מה זה-לי עשרים שנה בביתך עבדתיך ארבע-עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך ותחלה את-משפחתי עשרת מנים: כז לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתי את-עני ואת-יגיע כפי ראה אלהים ויוכח אמש:

וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכּוֹ וַיַּפְגְּעוּבּוּ מְלָאכֵי אֱלֹהִים:
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאֶשֶׁר רָאִם מַחְנֶה אֱלֹהִים זֶה
וַיִּקְרָא שְׁמֵי הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֵים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 150)

ידוע פתגמם של רבותינו נשיאנו - שמיד לאחר שמחת
תורה ושבת בראשית מתחלה העבודה של "ויעקב הלך
לדרכו" - יהודי הולך לדרך ולסדר העבודה שלו, של כל
השנה בלה.

ויכבר הסבר מספר פצמים: במשך חדש תשרי עסוקים
ישראל בעקר בעניני קדשה, בחגים ובמצות שבהם ובהכנות
להם. לאחר חדש תשרי מגיעים ימי חול ועניני חול - רב
הימים הם ימי חול שבהם עסוקים רב ישראל בעסק הפרנסה
ובדומה.

מעבר זה מחדש תשרי לעבודת השנה בלה, נרמז
ב"ויעקב הלך לדרכו", באשר הדגשת המלה "לדרכו"
כוללת משמעות של שני קצות. מצד אחד נרמז בקף שהדרך
שבה הולך היהודי במשך השנה בלה, בימי החול שלאחרי
תשרי, איננה בדרך של חדש תשרי, אלא היא "דרך" -
הדרך של האדם: ברב זמנו הוא עסוק בפרנסה, אכילה
שתיה ושינה ובדומה - דרך שאין רואים בה קדשה בגלוי.
ובקף אין, לכאורה, שום הבדל בין יהודי לבין לא-יהודי.

מצד שני, באותה מלה "לדרכו" מדגש שזוהי "דרך":
הדרך שלו - דרך מיחדת של יעקב אבינו, אשר הוא סלל
אותה בשביל כל ישראל. כלומר, גם הדרך היום-יומית של
יהודי, כל התנהגותו במעשיו הגשמיים, במאכלו ובמשקו,
במשאיו ובמתנו ובדומה, שונה מדרך של לא-יהודי,
להבדיל. כי כל זה נעשה באופן של יהדות "לשם שמות"
ו"בכל דרכיך דעהו".

פפפ קמ"ח פסוקים. חלק, מחנ"ס סימן

רָאִם מַחְנֶה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שְׁמֵי הַמָּקוֹם
הַהוּא מַחְנֵים:

♦ ♦ ♦

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבתא ונחתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

♦ ♦ ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 150)

מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו, ללוותו לארץ
(רש"י לב, ב) יש לשאל, הרי מלאכי ארץ ישראל אינם יוצאים
לחוץ לארץ, כפי שכתב רש"י בתחלת פרשתנו. ויש לומר,
דהנה שם יצא יעקב מארץ ישראל, ולכן לא יצאו מלאכי
ארץ ישראל ללוותו, כי מלאכים אלו אינם יוצאים מארץ
ישראל. אבל כאן חזר יעקב לארץ ישראל, ולכן היציאה
מארץ ישראל ללוותו לארץ אינה בגדר יציאה לחוץ לארץ.
כי משרת היציאה היא לצד הפנימי לארץ.

מפטיר **לב** * ויששם לכן בפקר וינשק לבניו
ולבנותיו ויברך אותם וילך וישב לכן למקומו:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

ע"חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכינעם, וכל יתיבתיה שלום. אך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

וְעַמִּי תְלוּאִים מְשׁוֹבְתֵי לְמוֹשֶׁבֶתִּי אֲלֵהֶם וּמִמֵּתֵינִי שְׁאֵשׁוּב אֲלֵהֶם לְשׁוּב אֵלַי, וּמִמֵּתֵינִי עַד שְׁאֵשׁוּב אֲלֵהֶם תַּחֲלֶה לְחִיטִּיב עִמָּהֶם. וְאַל עַל יִקְרָאֵהוּ לָהֶם הַנִּבְיָאִים בְּלֶם, בְּכָל זֹאת יָחַד לֹא יְרוּמָם אֵין בָּהֶם מִי שְׁיִרְוָם אוֹתוֹ הַעֲלִיזוֹן לְבָדְרוֹ לְשׁוּב אֵלָיו תַּחֲלֶה: ח אֵיךְ אֶתְנֶנָּה אֶפְרַיִם בֶּדֶד הַבְּבִלְיִים אֵיךְ אֶמְנֶנָּה אֶמְסַרְדָּ בְּדָם יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֶתְנֶנָּה לְהִיטֵת הַפּוּכָה כְּאֶדְמָה אֲשִׁימֶךָ בְּצִבְאִים מַעֲרִי בְרוֹם וְעִמּוּרָה (בראשית יד) עַם כִּי בְעִשְׁתִּי עֲלֵיהֶם הִנֵּה נִהַפְּךָ עָלַי לָכֵי לָרַחֵם אוֹתָם יָחַד נִכְמְרוּ נַחֲמוּנִי נַחֲמוּנִי כָּל מִדּוֹת תַּנְחוּמוֹן שֵׁשׁ בֵּי: ט לֹא אַעֲשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אֲשׁוּב מִדְּבָרִי הַטּוֹב אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי לֹא מֵאֲסִתִּים וְלֹא גַעֲלִיתִי לְשַׁחַת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אֲנֹכִי הַמִּקְדֵּם דְּבַר טוֹבִתִּי וְלֹא־אֵישׁ לְהַנָּחֵם עַל הַטּוֹב. אֲשֶׁרֶךְ בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ שְׂכִנְתִּי וְלֹא אָבּוֹא בְּעִיר אַחֶרֶת לְהַשְׁרֹת שְׂכִנְתִּי: י אֵן בִּינִי מִשְׁשִׁית אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל אֶרֶץ, כְּאֶרֶץ יִשְׂאָג כְּמוֹ שְׁעָלִידֵי שְׁאֵנַת הָאֵרֶץ מִתְאַסְּפִים אֵלָיו כָּל חַחֲזִית, פֶּן יֵאָסְפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקוֹל שְׁאֵנַת הָאֵל וַיִּתְּבֶדּוּ כִּי־הוּא יִשְׂאָג בְּקוֹל לְיִשְׂרָאֵל וַיִּחְרְדוּ בָנִים יְעוֹרֵר הַלְבָבוֹת וַיִּמְהָרוּ לְבּוֹא מִיָּם מִמְּזִיחַ וּמִמְּעַרְב: יא וַיִּחְרְדוּ וַיִּמְהָרוּ לְבּוֹא כְּצִפּוֹר מִמְּצָרִים וּכְיוֹנָה מִמְּתָרִים לְעוֹף מִאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהוֹשִׁבְתִּים וְאִשְׁבּוּ אוֹתָם לְכַמֵּה עַל־בְּתִיתָם נֶאֱמַר־יְהוָה: א סָבְבֵנִי בְּכֶחֱשׁ אֶפְרַיִם בְּכִפִּירָה אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹד

שי למורא

(ז) וְעַמִּי תְלוּאִים לְמוֹשֶׁבֶתִּי, עַמִּי תְלוּיִים וּמִסְפָּקִים בְּדַעְתָּם אִם לְשׁוּב אֵלַי, וּמִמֵּתֵינִי עַד שְׁאֵשׁוּב אֲלֵהֶם תַּחֲלֶה לְחִיטִּיב עִמָּהֶם. וְאַל עַל יִקְרָאֵהוּ, הַנִּבְיָאִים בְּלֶם קוֹרָאִים אֵל הָעָם שְׁהוּא יִשׁוּב תַּחֲלֶה אֵל עַל, כְּלוּמָר לַח' הַעֲלִיזוֹן. יָחַד לֹא יְרוּמָם, הִנֵּה בְּלֶם יָחַד לֹא יְרוּמָמוּ וְלֹא יוֹעִילוּ תְשׁוּבָה לְעִשְׁוֹת. (ח) אֵיךְ אֶתְנֶנָּה אֶפְרַיִם, אֵפֶּה עַל פִּי שְׁחָמָתִי לִפְנֵי, אֵנִי מִרְחֵם, וְאִמּוֹר אֵיךְ אֶתְנֶנָּה אֶפְרַיִם בֶּדֶד אוֹיֵב. אֶמְנֶנָּה יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ אֶמְסַרְדָּ אוֹתָךְ יִשְׂרָאֵל בֶּדֶד צוֹרְרֶיךָ. נִהַפְּךָ עָלַי לָכֵי, אֵפֶּה עַל פִּי שְׁעִסְתִּי, נִהַפְּךָ עָלַי לָכֵי לָרַחֵם עֲלִיד. יָחַד נִכְמְרוּ נַחֲמוּנִי, כָּל מִדּוֹתֵי בִּיחָד הַתַּחֲמוּמוֹ וַיִּתְּעוֹרְרוּ לְהַנָּחֵם עַל הַרְעָה אֲשֶׁר הָיָה רְאוּי לְעִשְׁוֹת. (ט) כִּי אֵל אֲנֹכִי, הַמִּקְדֵּם דְּבַר הַבְּטָחָתִי לְטוֹבָה, וְאֵין מִדְּתִי לְהַנָּחֵם עַל הַטּוֹבָה. בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ, כְּכֹר הַבְּטָחָתִי לְהַשְׁרֹת שְׂכִנְתִּי בְּקִרְבְּךָ. וְלֹא אָבּוֹא בְּעִיר, וְלֹא אָבּוֹא בְּעִיר אַחֶרֶת לְהַשְׁרֹת שְׂכִנְתִּי, כִּי־אִם בִּירוּשָׁלַיִם. (י) כְּאֶרֶץ יִשְׂאָג, עוֹד יִשְׂאָג לָהֶם כְּאֶרֶץ שְׁצִאוֹ מִן הַגְּלִילוֹת, וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו. וַיִּחְרְדוּ בָנִים מִיָּם, וַיִּתְּנָעֻעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשׁוּב מִן הַגְּלִילוֹת שְׁבַמְדִּינּוֹת הַמְּעַרְב. (א) סָבְבֵנִי בְּכֶחֱשׁ אֶפְרַיִם, הִנֵּה מַלְכוּת אֶפְרַיִם סָבְבוֹ אוֹתִי כְּאֵלוֹ הֵם שְׂבִים אֵלַי, אֲכַל וּבְחָשׁוֹ בִּי, כִּי לָכֶם בַּל עָמָם. וַיְהוּדָה עַד רֹד עִם אֵל, אֲכַל מַלְכוּת וַיְהוּדָה עֲדוֹן

הפטרה לפרשת ויצא לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בהושע פרק יא"ב

יֵאָ וְעַמִּי תְלוּאִים לְמוֹשֶׁבֶתִּי וְאַל־עַל יִקְרָאֵהוּ יָחַד לֹא יְרוּמָם: ח אֵיךְ אֶתְנֶנָּה אֶפְרַיִם אֶמְנֶנָּה יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֶתְנֶנָּה כְּאֶדְמָה אֲשִׁימֶךָ בְּצִבְאִים נִהַפְּךָ עָלַי לָכֵי יָחַד נִכְמְרוּ נַחֲמוּנִי: ט לֹא אַעֲשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אֲשׁוּב לְשַׁחַת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אֲנֹכִי וְלֹא־אֵישׁ בְּקִרְבְּךָ קְדוֹשׁ וְלֹא אָבּוֹא בְּעִיר: י אַחֲרֵי יְהוָה יִלְכוּ כְּאֶרֶץ יִשְׂאָג כִּי־הוּא יִשְׂאָג וַיִּחְרְדוּ בָנִים מִיָּם: יא וַיִּחְרְדוּ כְּצִפּוֹר מִמְּצָרִים וּכְיוֹנָה מִמְּאָרֶץ אֲשׁוּר וַיְהוּשְׁבִתִּים עַל־בְּתִיתָם נֶאֱמַר־יְהוָה: יב א סָבְבֵנִי בְּכֶחֱשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עַד רֹד

היא מושלֶת עם האל, בלומר מכריחה את העם ללכת עם האל בְּדִתִּי הַתּוֹרָה. וְעַם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן, וְעַם אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. (ב) רַעְיָה רֹחַ וְרוּחַ קָדִים, בלומר, עוסק הוא בְּדַבְרֵי הַכֹּל. וְשָׁמֶן לְמַצְרִים יִכָּל, מובילים שָׁמֶן לְמַצְרִים, לַשְׁחַד אוֹתָם שֶׁיִּבְנוּ לַעֲזֹר מִן הָאוֹיֵב. (ג) עַם יְהוּדָה, כִּי אַחֲרֵי־כֵן

גַּם יְהוּדָה תִּרְעוּ מַעֲלָלֵיהֶם. וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב, בלומר, על יְהוּדָה וְעַל כָּל הַשְּׂבָטִים. (ד) בִּבְטָן עֶקֶב אֶת אֲחִיו, מִכָּאן מוֹנֵה חֲסְדֵי הַקֹּב"ה עִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ וְהַאֲוִתוֹת שֶׁהָרָא לֹא עַל זִרְעוֹ אַחֲרָיו. וְכֵן שֶׁהָיָה יְדֹוּ שֶׁל יַעֲקֹב אוֹמֵר בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ, הִנֵּה לִסְמֹן שֶׁיַּעֲקֹב יִהְיֶה גָבִיר עַל עֲשׂוֹ. וּבִאֲוֹנוֹ שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים, וּבִכְחוֹ נִעֲשֶׂה שֶׁר עַל הַמִּלְאָךְ שֶׁהָיָה שָׂרוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, בְּשִׁתִּי נֶאֱבָק עִמּוֹ וְהִתְגַּבֵּר עָלָיו. (ה) וַיִּשָּׂר אֶל מִלְאָךְ יִכָּל, הִנֵּה שֶׁר עַל הַמִּלְאָךְ וַיִּצְחֹ. בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ, הַמִּלְאָךְ בָּכָה אֲזַי לִפְנֵי וְהִתְחַנֵּן לַעֲקֵב שִׁיתָן לוֹ לִלְכֹת. וְאִמֵּר הַמִּלְאָךְ "בֵּית אֵל יִמְצָאנוּ וְשָׁם יִדְבֵּר עִמָּנוּ", הִנֵּה בְּבֵית אֵל יִמְצָא ה' אוֹתָנוּ, וְשָׁם יִדְבֵּר עִמָּנוּ וְשָׁם יִדְבָּר וְאֵין אוֹדָה לֹד שָׁם עַל הַבְּרִיּוֹת. (ו) ה' זָכְרוּ, כִּפִּי שֶׁהָיִיתִי מֵאֵן, כִּן אֲנִי עֲתִיד, וְאֵם הָיִיתִם הוֹלְכִים עִמִּי בְּחִמּוֹתַי בִּיעֲקֹב אֲבִיכֶם, הָיִיתִי נוֹהֵג עִמָּכֶם כִּפִּי שֶׁנִּהְיִיתִי עִמָּו. (ז) וְאַתָּה בְּאַלְהֵיךְ תִּשׁוּב, בְּהִתְקַחְתּוֹ וּבְמִשְׁעַנְתּוֹ שְׁהוּא מְבִטִּיחֲךָ, אֲתָה יָכוֹל לִסְמֹךְ וּתְשׁוּב עָלָיו. (ח) כְּנֻעַן בִּידֹו מֵאֲוִי מִרְמָה, בלומר, אֲכָל אֲתָה כְּסוּחֵר רְמָא אֲשֶׁר בִּידֹו מֵאֲוִי מִרְמָה וְאוֹהֵב לַעֲשֹׂק אֶת הַבְּרִיּוֹת. (י) עַד אוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלִים בִּימֵי מוֹעֵד, עוֹד יִבֹּאוּ זְמַן אֲשֶׁר תִּצָּא מִתּוֹלָה וְאוֹשִׁיב אוֹתְךָ בְּדֶרֶךְ בְּאַהֲלִים, כִּמּוֹ בִּימֵי הַזְּמַן הַהוּא שֶׁצָּאָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. (יא) וּבִידֹו הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה, אֲדַמָּה, אֲדַמָּה לָהֶם דְּבָרִי עַל יְדֵי

מְשֻׁלִּים, כִּדִּי לִישָׁבָם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם. (יב) אִם גִּלְעָד אֲנִי, אִם גִּלְעָד חֶחֱל לַעֲשׂוֹת אֲנִי. שֶׁהֵם חֶחֱלוּ לַעֲשׂוֹת תִּרְעוֹת חֶחֱלָה, וְהֵם גָּלוּ מִחֶחֱלָה. אֲךָ שְׁוֹא הָיִו,

מִשְׁלֵי: כִּדִּי לִישָׁבָם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם. (יב) אִם גִּלְעָד אֲנִי, אִם גִּלְעָד חֶחֱל לַעֲשׂוֹת אֲנִי. שֶׁהֵם חֶחֱלוּ לַעֲשׂוֹת תִּרְעוֹת חֶחֱלָה, וְהֵם גָּלוּ מִחֶחֱלָה. אֲךָ שְׁוֹא הָיִו,

יִשְׂרָאֵל כִּי הִקְפִּינוּ סָבִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בַּעֲבוּרֵת אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֲכָל וַיְהוּדָה עַד דָּר מוֹשֶׁל עַם־אֵל לִלְכֹת בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְעַם־ אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים וְהוּא לְדֹר נֶאֱמָן לָקֵם מֵאֲמָרוֹ: כִּי אֶפְרַיִם רַעְיָה מִתְחַבֵּר עִם דְּבָרֵי רֹחַ לַעֲבוּדֵיהֶּ וְרוּחַ רֹחַ קָדִים כְּלִי־הַיּוֹם בַּעֲבֹדֵי הַעֲגֻלִים, כְּנֹב מִרְכָּה לְדָבָר, וְשֶׁר עוֹשֶׂק יִרְבָּה וּבְרִית עַם־ אֲשׁוּר יִכָּרְתוּ לִהְיוֹת בַּעֲזָרָתוֹ בְּשִׁתְּבָא אֵלָיו צְרוּת הָאוֹיֵב וְשָׁמֶן לְמַצְרִים יִכָּל לַשְׁחַד לַעֲזֹר לוֹ מִלִּי הָאוֹיֵב: גִּי הוֹאֵל וְגַם יְהוּדָה פָּרַח אַחֲרֵי־כֵן לִכֹּן וְרִיב לִיהְיוֹת עַם־ יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל־יַעֲקֹב שֶׁשָׂרָה הַשְּׂבָטִים בְּדֶרֶכָיו שֶׁהָיוּ מִלְכֵיהֶם רַעִים כִּי לֹא יָכְרוּ חֲסִדֵי עֲמָהם כְּמַעֲלָלָיו וְיָשִׁיב לוֹ: דִּי הָלֹא יַעֲקֹב אֲבִיכֶם עוֹדוֹ בִּבְטָן אִמּוֹ עֶקֶב אֶת־אֲחִיו אֲחִיו בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ אֲחִיו וּבִאֲוֹנוֹ וּבְכּוֹחַ שָׂרָה נִעֲשֶׂה שֶׁר אֶת־אֱלֹהִים עַל הַמִּלְאָךְ שָׂרוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ הַנֶּאֱבָק עִמּוֹ כִּי יַעֲקֹב הִתְגַּבֵּר עָלָיו: הִי וַיִּשָּׂר נִעֲשֶׂה שֶׁר אֶל־מִלְאָךְ יִכָּל נִצְחֹ, אֲזַי בָּכָה הַמִּלְאָךְ וַיִּתְחַנֵּן לוֹ לִהְיוֹת לִלְכֹת וְכֵן אִמֵּר הִנֵּה בְּבֵית־אֵל יִמְצָאנוּ ה' וְשָׁם יִדְבֵּר עִמָּנוּ וְשָׁם יִדְבָּר וְאוֹתָהּ שָׁם גַּם אֲנִי וְאוֹדָה לֹד עַל הַבְּרִיּוֹת וּמִדּוּעַ אִם כִּן לֹא תִּתְּכּוֹחוּ כִּי וְחִלְכּוֹ לִכְבֹּשׁ עוֹרֵת מִמְּצָרִים וּמֵאֲשׁוּר: וִי הָלֹא וַיְהוּדָה הוּא אֱלֹהֵי עַל הַצִּבְאוֹת יְהוּדָה הוּא זָכְרוּ וְשִׁמּוֹ הַמּוֹרָה שְׁהוּא אֲדִינוּ הַכֹּל: זֶה וְאוֹתָהּ בְּאַלְהֵיךְ בַּעֲזָרָתוֹ תִּשׁוּב לְמִדְּרֹתֶיךָ, רַק חֲסֵד וּמִשְׁפָּט שְׁמוֹר אִם קֵד תַּעֲשֶׂה וְכִנְיָה אֶל־אֱלֹהֵיךְ תְּמִיד כִּי בְּטוֹחַ תִּתֵּן שִׁמְלֵא תִתְּנֶנּוּ: חִי אֲכָל אֲתָם כְּסוּחֵר כְּנֻעַן תִּרְמָא אֲשֶׁר בִּידֹו מֵאֲוִי מִרְמָה כִּי לַעֲשֹׂק אֶת הַבְּרִיּוֹת אֲהָב וְאוֹתְךָ תִּפֵּן בְּחִסֵּד וּבְמִשְׁפָּט: טִי וְעוֹד יוֹסִיף פֶּשַׁע כִּי, וְיִאֲמַר אֶפְרַיִם אֲךָ הַסִּבָּה שֶׁעֲשִׂיתִי הוּא בַּעֲבוּר כִּי מִצְאֵתִי כִּי לֹאסוֹף אֲנִי הוּן הָכֵא לִי שׁוֹם עֲזֹן אֶשְׂר־חֶחֱלָה כִּי יִחְשׁוּב שֶׁאֲנִי הַמִּקְדָּשׁ בְּרֹדֶה־הוּא מְכִיד בְּמִשְׁעִיו: יִי אֲכָל הָלֹא וְאֲנִי יְהוּדָה אֱלֹהֵיךְ מַעַת הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֵן אֲנִי בַּעֲזָמִי מִשְׁפָּע לֹד מִכָּה וּמִשְׁנִיחַ בְּמִשְׁעִיד בְּהִשְׁנָחָה פְּרִסִּית עוֹד יִבֹּאוּ זְמַן אֲשֶׁר תִּצָּא מִתּוֹלָה וְאוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלִים בִּימֵי מוֹעֵד צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יא וּבְרִיתִי עַל עַם־הַנְּבִיאִים לְחֹכִים אֲתָםם וְלִחְזוֹר אֲתָםם לְמוֹטֵב וְאֲנִי חֲזוֹן בְּדִמְיוֹן וּבְמִשְׁלַל הַרְבֵּיתִי דְּבָרִי וּבִידֹו הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה לָהֶם דְּבָרִי עֲלִי־י מְשֻׁלִּים כִּדִּי לִישָׁבָם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם: אֲכָל כֵּן זֶה לֹא הוֹעִיל, לְכֹנִי: יב אִם בֹּא אֶל־גִּלְעָד אֲנִי שְׂכָר וְאִם אֶשְׁוֹא לֹא בֹא בְּמִקְדָּה, כִּי הָיִו בְּגִלְעָד

עַם־אֵל וְעַם־קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן: כִּי אֶפְרַיִם רַעְיָה רֹחַ וְרוּחַ קָדִים כְּלִי־הַיּוֹם כְּנֹב מִרְכָּה לְדָבָר, וְשֶׁר עוֹשֶׂק יִרְבָּה וּבְרִית עַם־אֲשׁוּר יִכָּרְתוּ וְשָׁמֶן לְמַצְרִים יִכָּל: גִּי וְרִיב לִיהוּדָה עַם־יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל־יַעֲקֹב בְּדֶרֶכָיו כְּמַעֲלָלָיו יָשִׁיב לוֹ: דִּי בִּבְטָן עֶקֶב אֶת־ אֲחִיו וּבִאֲוֹנוֹ שָׂרָה אֶת־אֱלֹהִים: הִי וַיִּשָּׂר אֶל־מִלְאָךְ יִכָּל בָּכָה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ בֵּית־ אֵל יִמְצָאנוּ וְשָׁם יִדְבֵּר עִמָּנוּ: וַיְהוּדָה אֱלֹהֵי הַצִּבְאוֹת יְהוּדָה זָכְרוּ: זֶה וְאוֹתָהּ בְּאַלְהֵיךְ תִּשׁוּב חֲסֵד וּמִשְׁפָּט שְׁמוֹר וְכִנְיָה וְכִנְיָה אֶל־אֱלֹהֵיךְ תְּמִיד: חִי כְּנֻעַן בִּידֹו מֵאֲוִי מִרְמָה לַעֲשֹׂק אֶהָב: טִי וְיִאֲמַר אֶפְרַיִם אֲךָ עֲשִׂיתִי מִצְאֵתִי אֲנִי לִי כְּלִי־יִגִּיעִי לֹא יִמְצָאוּ־לִי עֲזֹן אֶשְׂר־חֶחֱלָה: יִי וְאֲנִי יְהוּדָה אֱלֹהֵיךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עוֹד אוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלִים בִּימֵי מוֹעֵד: יא וּבְרִיתִי עַל־הַנְּבִיאִים וְאֲנִי חֲזוֹן הַרְבֵּיתִי וּבִידֹו הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה: יב אִם־ גִּלְעָד אֲנִי אֶשְׁוֹא הָיִו בְּגִלְעָד שְׂוֹרִים

בְּגִלְעָד כְּלִי־יִגִּיעִי לֹא יִמְצָאוּ־לִי כֹחַ שׁוֹם עֲזֹן אֶשְׂר־חֶחֱלָה כִּי יִחְשׁוּב שֶׁאֲנִי הַמִּקְדָּשׁ בְּרֹדֶה־הוּא מְכִיד בְּמִשְׁעִיו: יִי אֲכָל הָלֹא וְאֲנִי יְהוּדָה אֱלֹהֵיךְ מַעַת הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֵן אֲנִי בַּעֲזָמִי מִשְׁפָּע לֹד מִכָּה וּמִשְׁנִיחַ בְּמִשְׁעִיד בְּהִשְׁנָחָה פְּרִסִּית עוֹד יִבֹּאוּ זְמַן אֲשֶׁר תִּצָּא מִתּוֹלָה וְאוֹשִׁיבְךָ בְּאַהֲלִים בִּימֵי מוֹעֵד צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יא וּבְרִיתִי עַל עַם־הַנְּבִיאִים לְחֹכִים אֲתָםם וְלִחְזוֹר אֲתָםם לְמוֹטֵב וְאֲנִי חֲזוֹן בְּדִמְיוֹן וּבְמִשְׁלַל הַרְבֵּיתִי דְּבָרִי וּבִידֹו הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה לָהֶם דְּבָרִי עֲלִי־י מְשֻׁלִּים כִּדִּי לִישָׁבָם עַל שׁוֹמְעֵיהֶם: אֲכָל כֵּן זֶה לֹא הוֹעִיל, לְכֹנִי: יב אִם בֹּא אֶל־גִּלְעָד אֲנִי שְׂכָר וְאִם אֶשְׁוֹא לֹא בֹא בְּמִקְדָּה, כִּי הָיִו בְּגִלְעָד

שי למורא

עטרת מרים

רק דברי שוא והכל היו מעשיהם. בגלגל שורים ובחור, לעבודה זרה. גם מנזחותם בגלים, גם המנזחות שעשו לעבודה זרה היו מרמים ונראים כגבה, כמו הגלים שהם על תלמי השדה. תלמי שדי, התלמים שבשדה. הם הערנות הנעשות בחרישה. (ג) ויברח יעקב, באדם שאומר נחור על הראשונות שדברנו למעלה. שדה ארם, ארץ ארם. באשה, רחל. ובאשה, לאה. (ד) ובנביא, על ידי משה נביא.

מקום המקדש בתחלה שורים אשר זבחו לבעל וגם מנזחותם שעשו לעבודת פזקים היו מרובות בגלים של אבנים על תלמי שדי: יג ויברח יעקב מפני עשו אחיו שדה ארץ ארם ושם ויעבד ישראל ללבו באשה היא רחל ובאשה אחת שמר את הצאן וכל זה היה מרוב עניו, כי בא בידים ריקות: יד ובנביא על ידי משה העלה יהוה את ישראל ממצרים ובנביא ועל ידי שמר ארבעים שנה שהיו במדבר:

זבחו גם מנזחותם בגלים על תלמי שדי: יג ויברח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה שמר: יד ובנביא העלה יהוה את ישראל ממצרים ובנביא נשמר:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום: הויצו אתם לאמר פה תאמרון לאדני לעשו פה אמר עבדך יעקב עם-לבן גרתי ואחר עד-עתה: והיה-לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד

לֹאֲדָנִי לְמִצְא־חֵן בְּעֵינֶיךָ: (לוי) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים
 אֶל־יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־אַחֶיךָ אֲלֵעֲשׂוּ וְגַם
 הִלְךְ לְקִרְאָתְךָ וְאַרְבַּע־מֵאוֹת אִישׁ עָמּוּ: הַ וַיִּירָא
 יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֵץ אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ
 וְאֶת־הַצֹּאֵן וְאֶת־הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשֹׁנֵי מִחְנֹת:
 וַיֹּאמֶר אִם־יָבוֹא עֲשׂו אֶל־הַמַּחְנֶה הָאֶחָת
 וְהַכְּהוּ וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה: (ישראל)
 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי

יִצְחָק יְהוָה הָאֵלֶּם אֵלֵי שׁוֹב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלְדֹתְךָ
 וְאִיטִיבָה עִמָּךְ: כ קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִדִּים וּמִכָּל־
 הָאֲמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־עַבְדְּךָ כִּי בְּמִקְלִי
 עָבַרְתִּי אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לְשֹׁנֵי
 מִחְנֹת: י הֲצִילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂו כִּי־יִירָא
 אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן־יָבוֹא וְהַכְּנִי אִם עַל־פָּנִים: י וְאֵתָה
 אֲמַרְתָּ הַיָּטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְשָׁמַתִּי אֶת־זֶרְעֲךָ
 בְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִסְפָּר מֶרֶב:

אגרות קודש

ב"ה, ט' כסלו, תשי"ג

ברוקלין.

האברך ישראל ארי' שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מאדר"ח כסלו, בו כותב ע"ד פעולתו ביחד עם האברך מאיר צבי שי בענין
 הצלת הילדים והילדות מן המסיתים והמדיחים ר"ל, ומסתפק אם להמשיך בזה, כיון שעד עכשיו לא
 פעלו כמעט כלום וכן מפרע זה את סדר הלימודים.

הנה אין ברור ממכתבו אם התחלת העבודה בזה היתה בהסכם ההנהלה או שעשו זה על דעת
 עצמם, כי כותב רק שעתה ההנהלה מסכמת שילכו ביום ועש"ק ועל יותר זמן יסכימו רק ע"פ מכתב
 ממני.

הנה מחד גיסא גודל ענין דהצלת אפילו נפש אחת מישראל אין לשער כלל, גם מה שכותב שעד
 עכשיו לא פעלו כלל, הנה מלבד שאי אפשר לדעת אם לא פעלו כי אין אתנו יודע עד מה והאדם הלא
 יראה לעינים ואינו יודע מהנעשה בלבו של חברו, הנה גם אם אמת הדבר שלא פעלו עד עתה, הרי
 אפשר שהתעמולה דעת עתה היא חרישה וזריעה או נטיעה (וכמבואר בדא"ח בכ"מ החילוק דזריעה
 ונטיעה) להפירות שיראו בעתיד, אשר אי אפשר הם בלתי חרישה וזריעה ונטיעה מוקדמת,

אבל לאידך גיסא ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע איך שלפעמים היצה"ר בא בלבוש
 מסוה של סערטוק משי, ובפרט אצל תלמידים העוסקים בלימוד פנימיות התורה שמנסה הוא להתלבש
 בכוי"כ לבושים בכדי לרמות אותם, והוא ע"ד דוגמא בזעיר אנפין מהמבואר בענין דיי"ט כסלו, שהי
 צריך להעשות דוקא ע"י אלו שיש להם בבואה דבבואה,

ובמילא בנדון שלהם צריכים הם להתייעץ עם הנהלת הישיבה היודעת התנאים על אתר
 ומכרת ג"כ בכשרונותיהם, ובודאי תחליט אליבא דאמת, ויודיעוני החלטתם בזה והשי"ת יתן שתהי
 להצלחה.

בברכה לו ולחבירו מאיר צבי שיחיו.

נ"ב: הפ"נ המוסגר במכתבו נתקבל.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:01	06:06	08:06	08:09	08:41	08:44	09:37	09:39	11:55	11:55	16:47	16:43	17:14	17:11	16:24	17:21
חיפה (ח)	06:03	06:08	08:06	08:09	08:41	08:44	09:37	09:39	11:54	11:54	16:47	16:43	17:11	17:08	16:10	17:18
ירושלים (ח)	06:00	06:06	08:05	08:07	08:40	08:42	09:35	09:37	11:53	11:53	16:50	16:46	17:12	17:08	16:06	17:19
תל אביב (ח)	06:03	06:08	08:07	08:09	08:42	08:44	09:37	09:39	11:55	11:55	16:46	16:42	17:13	17:10	16:21	17:20
אוסטריה, וינה (ח)	06:49	06:59	08:26	08:31	09:12	09:17	10:02	10:05	12:08	12:09	16:26	16:19	17:02	16:55	16:02	17:08
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:07	06:02	08:52	08:48	09:34	09:31	10:45	10:44	13:39	13:40	20:02	20:09	20:32	20:39	19:49	20:51
אוקראינה, אודסה (ח)	06:47	06:56	08:28	08:32	09:12	09:17	10:03	10:06	12:11	12:11	16:34	16:26	17:08	17:01	16:09	17:14
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:23	06:32	08:00	08:05	08:46	08:50	09:36	09:39	11:42	11:43	16:01	15:53	16:37	16:29	15:37	16:43
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	06:35	06:45	08:12	08:16	08:57	09:02	09:47	09:51	11:54	11:54	16:11	16:03	16:47	16:39	15:46	16:53
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:06	07:16	08:38	08:42	09:25	09:31	10:14	10:18	12:19	12:20	16:32	16:23	17:09	17:01	16:06	17:15
אוקראינה, קייב (ח)	06:59	07:09	08:30	08:35	09:18	09:23	10:07	10:11	12:12	12:12	16:24	16:15	17:01	16:53	15:58	17:07
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	06:33	06:37	08:45	08:47	09:18	09:20	10:15	10:17	12:36	12:37	17:39	17:36	18:04	18:02	17:17	18:12
איטליה, מילאנו (ח)	07:11	07:20	08:54	08:58	09:37	09:41	10:28	10:31	12:37	12:38	17:05	16:58	17:36	17:29	16:38	17:42
אקוואדור, קיטו (ח)	05:54	05:55	08:24	08:24	08:54	08:54	09:56	09:57	12:28	12:29	18:01	18:02	18:24	18:25	17:44	18:34
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:46	05:42	08:30	08:28	09:10	09:08	10:21	10:19	13:12	13:13	19:30	19:36	19:58	20:04	19:16	20:16
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:25	06:18	09:10	09:05	09:55	09:52	11:08	11:06	14:04	14:05	20:34	20:41	21:06	21:14	20:22	21:28
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:41	06:48	08:35	08:38	09:14	09:17	10:07	10:10	12:20	12:21	16:58	16:53	17:28	17:23	16:36	17:35
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:33	06:40	08:25	08:28	09:04	09:08	09:57	10:00	12:09	12:10	16:45	16:39	17:16	17:10	16:22	17:22
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	06:34	06:41	08:25	08:29	09:05	09:09	09:58	10:01	12:10	12:11	16:45	16:40	17:16	17:11	16:23	17:23
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:13	07:21	09:02	09:06	09:42	09:47	10:35	10:38	12:46	12:47	17:18	17:12	17:49	17:44	16:55	17:56
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:40	06:45	08:46	08:49	09:20	09:23	10:17	10:19	12:35	12:36	17:31	17:27	17:56	17:53	17:09	18:04
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:17	06:23	08:19	08:21	08:54	08:57	09:49	09:52	12:06	12:06	16:54	16:50	17:22	17:18	16:32	17:29
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:33	06:38	08:44	08:46	09:17	09:19	10:14	10:16	12:35	12:35	17:36	17:33	18:01	17:58	17:15	18:08
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:31	06:38	08:21	08:25	09:01	09:05	09:54	09:56	12:05	12:06	16:40	16:34	17:11	17:05	16:17	17:17
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	06:57	07:04	08:49	08:52	09:28	09:32	10:21	10:24	12:34	12:34	17:10	17:04	17:40	17:35	16:47	17:47
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:31	06:38	08:20	08:24	09:00	09:04	09:53	09:56	12:04	12:05	16:37	16:31	17:09	17:03	16:14	17:15
בוליביה, לה פס (ח)	05:53	05:51	08:31	08:30	09:02	09:02	10:08	10:08	12:48	12:49	18:40	18:43	19:04	19:07	18:24	19:17
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:46	07:56	09:15	09:20	10:04	10:09	10:52	10:56	12:56	12:57	17:06	16:56	17:43	17:35	16:40	17:50
בלגיה, בריסל (ח)	07:45	07:55	09:15	09:20	10:03	10:09	10:52	10:56	12:56	12:57	17:07	16:58	17:44	17:36	16:41	17:51
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:17	05:14	07:58	07:56	08:32	08:31	09:39	09:39	12:23	12:24	18:29	18:33	18:50	18:54	18:09	19:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:06	05:04	07:47	07:45	08:20	08:19	09:28	09:27	12:11	12:12	18:11	18:15	18:36	18:40	17:56	18:51
בריטניה, לונדון (ח)	07:05	07:15	08:33	08:38	09:22	09:28	10:11	10:15	12:14	12:15	16:24	16:15	17:01	16:53	16:00	17:07
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:20	07:31	08:43	08:48	09:34	09:40	10:21	10:26	12:23	12:23	16:25	16:15	17:05	16:56	16:01	17:11
גרמניה, ברלין (ח)	07:14	07:25	08:40	08:45	09:30	09:36	10:18	10:22	12:20	12:21	16:27	16:18	17:05	16:56	16:00	17:11
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:26	07:35	08:58	09:02	09:45	09:50	10:34	10:38	12:39	12:40	16:52	16:43	17:29	17:21	16:27	17:35
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:14	05:11	07:56	07:54	08:30	08:29	09:39	09:38	12:24	12:25	18:35	18:40	18:55	18:59	18:14	19:10
הודו, מומבאי (ח)	06:42	06:45	08:59	09:00	09:30	09:32	10:29	10:30	12:52	12:53	18:02	18:01	18:27	18:25	17:43	18:35
הודו, פונה (ח)	06:37	06:40	08:55	08:56	09:26	09:27	10:24	10:26	12:48	12:49	17:59	17:57	18:23	18:22	17:40	18:31
הונגריה, בודפשט (ח)	06:37	06:46	08:15	08:19	09:00	09:05	09:50	09:54	11:57	11:58	16:17	16:10	16:52	16:45	15:53	16:59
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:38	06:46	08:30	08:33	09:09	09:13	10:02	10:05	12:14	12:15	16:49	16:43	17:20	17:15	16:26	17:27
יוון, אתונה (ח)	06:57	07:04	08:53	08:56	09:31	09:34	10:25	10:27	12:39	12:39	17:20	17:15	17:49	17:45	16:58	17:56

לוח זמנים לשבוע פרשת ויצא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ח)	06:56	07:05	08:36	08:40	09:20	09:25	10:11	10:14	12:18	12:19	16:40	16:32	17:14	17:07	16:15	17:21
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:40	06:43	08:56	08:58	09:28	09:29	10:26	10:28	12:49	12:50	17:59	17:57	18:23	18:22	17:39	18:31
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	04:59	04:52	07:43	07:38	08:34	08:31	09:49	09:47	12:49	12:50	19:28	19:37	20:04	20:13	19:17	20:28
נפאל, קטמנדו (ח)	06:19	06:23	08:28	08:30	09:01	09:03	09:58	10:00	12:17	12:18	17:16	17:12	17:42	17:39	16:55	17:49
סין, בייג'ינג (ח)	06:50	06:57	08:43	08:46	09:22	09:25	10:15	10:18	12:28	12:28	17:06	17:00	17:36	17:31	16:41	17:42
סינגפור, סינגפור (ח)	06:46	06:47	09:16	09:16	09:16	09:45	09:46	10:48	13:18	13:19	18:50	18:51	19:13	19:14	18:33	19:23
פולין, ורשא (ח)	06:43	06:53	08:09	08:14	08:59	09:05	09:47	09:51	11:50	11:50	15:56	15:47	16:35	16:26	15:30	16:41
פרו, לימה (ח)	05:34	05:33	08:10	08:10	08:41	08:41	09:46	09:46	12:23	12:24	18:10	18:12	18:34	18:36	17:54	18:46
צרפת, ליון (ח)	07:29	07:38	09:12	09:16	09:55	09:59	10:46	10:49	12:54	12:55	17:19	17:12	17:52	17:46	16:55	17:59
צרפת, פריז (ח)	07:47	07:57	09:23	09:27	10:09	10:14	10:58	11:02	13:04	13:05	17:22	17:14	17:57	17:49	16:56	18:03
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:42	05:43	08:09	08:10	08:39	08:40	09:41	09:42	12:10	12:11	17:38	17:38	18:01	18:01	17:20	18:10
קנדה, טורונטו (ח)	07:02	07:09	08:48	08:52	09:29	09:34	10:21	10:24	12:31	12:32	17:03	16:57	17:33	17:27	16:37	17:39
קנדה, מונטריאול (ח)	06:43	06:51	08:25	08:29	09:08	09:13	09:59	10:03	12:08	12:09	16:34	16:27	17:06	17:00	16:09	17:13
קפריסין, לרנקה (ח)	06:12	06:18	08:12	08:15	08:48	08:52	09:43	09:46	11:59	12:00	16:46	16:41	17:14	17:10	16:24	17:21
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	08:12	08:24	09:30	09:36	10:24	10:30	11:10	11:15	13:10	13:10	17:07	16:57	17:49	17:40	16:40	17:56
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:48	08:01	09:04	09:09	09:59	10:05	10:45	10:49	12:43	12:44	16:41	16:30	17:20	17:10	16:10	17:27
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	07:13	07:22	08:53	08:57	09:37	09:42	10:27	10:31	12:35	12:35	16:56	16:48	17:30	17:23	16:31	17:37
שווייץ, ציריך (ח)	07:18	07:27	08:57	09:02	09:42	09:47	10:32	10:36	12:40	12:40	17:05	16:57	17:35	17:28	16:35	17:41
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:15	06:17	08:36	08:37	09:06	09:08	10:06	10:07	12:32	12:32	17:49	17:48	18:13	18:12	17:30	18:21

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוועדות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברכה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00810
07/11/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

